СВЕТИ АТАНАСИЈЕ ВЕЛИКИ,
СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ

Благослови, душо моја, Господа

СВЕТИ ОЦИ ТУМАЧЕ ПСАЛТИР

Рецензенти
Протојереј ставрофор хаџи Љубодраг Петровић
Протојереј Вајо Јовић
Владимир Димитријевић

Уредник издања
Јован Србуљ

**ПОСТАНИТЕ ЗАДУЖБИНАР
ПРАВОСЛАВНИХ КЊИГА**

Библиотека Образ светачки већ годинама објављује најважнија издања из области православне духовности. Од 1995. године до данас у њој је изашло око стотину наслова који су православној Србији понудили бисере Светог Предања. С обзиром на то да живимо у времену кризе, обраћамо се онима који су спремни да помогну наставак наше Библиотеке, постајући на тај начин задужбинари многих душа гладних и жедних речи Божије. Чекамо Вас, унапред захвални, и спремни на сваку врсту договора о сарадњи.

**Помени Господе дародавца ове књиге
слугу Твог Дејана и његову породицу
Јелицу, Матију, Мању, Миу и Маринка**

**Свети Атанасије Велики
Свети Василије Велики**

Благослови, душо моја, Господа

Свети Оци тумаче Псалтир

Друго издање

Превод са старогрчког
Антонина Пантелић

БЕОГРАД
2008

1. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ"
Θεσσαλονικη 1975
2. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΨΑΛΜΟΥΣ
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ"
Θεσσαλονικη 1975

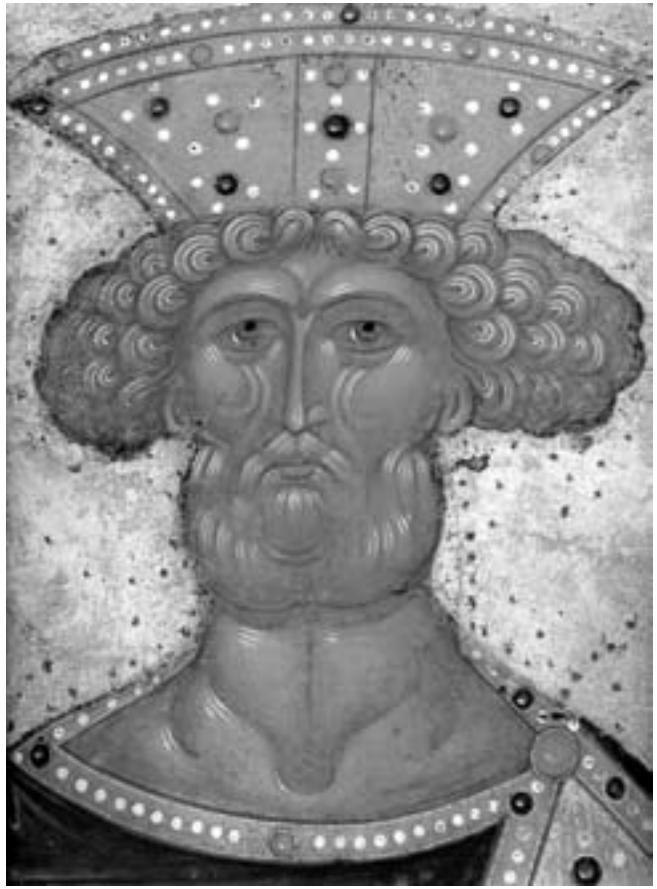

Свети Отац Атанасије,
Архиепископ Александријски

ТУМАЧЕЊЕ ПСАЛАМА

Предговор
О Псалмима

У јеврејској књизи псалама, сви су они написани без додавања броја и у другачијем облику: неки су састављени у један, а неки су раздвојени. Тако су, на пример, према јеврејском тексту 1. и 2. псалам спојени у један док је, напротив, псалам девети, који је код нас јединствен, у јеврејском тексту подељен на два псалма. Целокупна књига Псалама дели се на пет делова.

Мора се такође приметити да поредак псалама није усаглашен са историјским временским редоследом, и да, како то показују Књиге о царевима, по много чему одступа од временског поретка. Уколико је међу јеврејским народом јачало идолопоклонство, утолико су више заборављали отачке списе. Временом им је постала непозната чак и књига Мојсејевих Закона, док се у њима ни најмање није сачувала отачка побожност. Убијали су пророке који су разобличавали њихово безбожништво, због чега су били предавани у ропство, и то најпре Асирцима. Током времена је један пророк, који се старао о њиховој синагоги, заједно са осталима сабрао и Књигу псалама. Он их није пронашао све одједном, него их је налазио у разна времена, тако да је на почетак ставио оне псалме, које је најпре пронашао. Због тога и откривамо да нису сви Давидови псалми поређани по поретку и да се између њих у књизи налазе и псалми синова Корејевих, и Асафови, и Соломонови, и Мојсејеви, и псалми Израиљаца Етама и Емана, па онда опет псалми Давидови, не зато што су тим редом били написани, него зато што су тим редом проналажени.

За псалме, који долазе после првог и дванаестог и немају натпис или пак имају натпис али није означено чији су, Јевреји кажу да припадају ономе чије је име поменуто у оним псалмима који претходе псалмима без натписа.

За први и други псалам, који чине једну целину, сматрам да су Давидови, јер су и сви псалми, који у првом делу следе за њима, Давидови. Због тога ми се чини да Давиду припадају и први и други псалам. Такво мишљење оправдавају Дела апостолска, у којима се каже: *Господе, Ти који си створио небо и земљу и море и све што је у њима, Ти си устима Давида, слуге својега, рекао: Зашто се буне незнабошци, и народи помишљају залудне ствари* (Дела ап. 4; 24–25)? Тиме се јасно потврђује да други псалам припада Давиду. Вероватно да је Давидово име у овом случају прећутано због тога што се у овом псалму садржи јасно пророштво о Господу, јер је речено: *На Господа и на Помазаника (Христа) Његовога* (Пс. 2; 2), након чега је у име Самог Христа додато: *Господ рече Мени: Син Мој јеси Ти* (Пс. 2; 7).

Постоји укупно сто педесет псалама. Неки сматрају да сви они припадају блаженом Давиду. Међутим, ништа не указује на то. Иако су сви псалми познати под именом Давидових (псалама), натписи јасно показују коме неки псалам припада. Наиме, Давид је изабрао четири певачка начелника и двеста осамдесет осам појаца који су им служили (в. 1. Дневн. 25; 7). Због тога налазимо и псалме те четворице начелника, као што се види из натписа. Када се каже: псалам синовима Корејевим, Асафу, Етаму или Еману, то значи да они, тј. синови Корејеви, Асаф, Етам или Еман певају псалам. Међутим, када се каже псалам Асафов, то показује да је псалам изговорио сам Асаф. И када се каже: псалам Идитунов, то значи да га пева сам Идитун. Када се каже: псалам Давидов, то значи да га је изговорио сам Давид, а када се каже: псалам Давиду, то означава да други изговара о Давиду. Постоји укупно сто педесет псалама. Међу њима, седамдесет два припадају Давиду, девет су псалми Давиду, дванаест су псалми Асафови, дванаест је псалама синовима Корејевим, један је Идитунов, један Етамов, један Еманов, један Соломонов, два припадају Агеју и Захарији, тридесет девет их је без натписа и један је Мојсејев. Укупно их је, дакле, сто педесет.

Због тога се мора проникнути у тајанствени узрок због којег су сви псалми, чак и кад су појци различити и кад псалми нису Давидови, приписани Давиду. Тај натпис је начињен због тога што је сам Давид томе био узрок. Он је изабрао појце због чега је, као утемељивач, удостојен те части да и оно што су изговорили други појци буде приписано Давиду.

Будући да је Давид био пророк, његове унутрашње очи биле су отворене и он је знао да се зли духови радују човековом паду и да, насупрот томе, јадикују кад их човек савлађује. Несумњиво је да се духовно наоружао против њих и да се молио за човеково поправљање, примењујући на зле духове оно што је рекао о видљивим непријатељима. Уколико не будемо на тај начин тумачили намере пророка, нећемо стећи никакву поуку за задобијање кроткости. Напротив, уколико се будемо често молили за уништење непријатеља и ако их не будемо љубили, задобићемо неко сурово расположење, противно еванђелском учењу, јер Давид више пута понавља: „Нека се постиде и посраме сви непријатељи моји, а ја да се не постидим." Нећемо мислити да су то пророци и остали људи Божији говорили у неком другом, а не у поменутом смислу. Такво разумевање доликује марљивом истражитељу чим пронађе да се пророци моле за пропаст својих непријатеља, односно, оно што је речено о видљивим непријатељима, мора применити на невидљиве непријатеље. Осим тога, подвижник би требало да се труди да разуме сваку изреку.

Прва књига псалама
псалми 1–40

Псалам 1

Псалам Давидов, ненатписан код Јевреја

Садржај

Давид поставља почетак пророковању о Христу, који је требало да се роди од њега. Због тога најпре блаженима назива оне који се уздају у Њега. Блаженима, дакле, назива оне који нису ишли на *веће безбожника*, нису ступили *на пут грешника* и нису сели на *седалиште погубника*. Наиме, код Јевреја су три врсте људи устале против Спаситеља: књижевници, фарисеји и законици, и они су праведно названи безбожницима, грешницима и погубницима. Путем је назван живот, јер рођене води ка крају.

(1) *Блажен човек, који не иде на веће безбожних. Већем безбожника* могао би се назвати састанак и скуп лукавих људи. Будући да је штетно општење са скуповима безбожника, Псалмопојац велича онога који ни у чему није сагласан са њима. Такав је био Јосиф из Ариматеје, који је сахранио тело Господа и Бога, јер је о њему речено да *није пристао на њихову одлуку* да предају Исуса (Лк. 23; 51). *И на седалиште погубника не седе*. Под седалиштем се подразумева учење, према ономе што је речено: *На Мојсејеву столицу* (седалиште)… (в. Мт. 23; 2). Према томе, седалиште погубника је учење лукавих.

(2) *Него је у закону Господњем воља његова, и у закону Његовом поучава се дан и ноћ*. У закону, наравно – ангелском. Изражава и неослабљену ревност, јер се у Закону Божијем не треба поучавати немарно нити тако што ће се понекад поучавати а понекад неће, него свагда и непрестано треба бити привезан за речи Божије. То је изразио рекавши: *дан и ноћ*. Прекрасна је и награда за добро дело, будући да се онај ко упражњава изучавање Закона Божијег напаја његовим потоцима. И Христос је Своје учење назвао водом, рекавши: *Ко је жедан нека дође Мени и пије* (Јн. 7; 37). Онај који се поучава у Закону уподобљен је дрвету засађеном крај извора вода, које свагда цвета и обилује правовременим плодовима. Иако ће плодове свог труда донети у будућности, подвижници врлине се још овде, као неким лишћем, осењују добром надом, и тежину труда прикривају душевним наслађивањем. Такав *преуспева* у свему што ради, јер не чини ништа противно Закону Божијем и своју вољу саображава вољи Божијој. И Псалмопојац је због тога, забранивши најпре све видове по-

рока и показавши савршенство божанствених закона, додао: *Све што ради преуспеће*.

(3) *И биће као дрво засађено крај извора вода*. Христос се у богонадахнутом Писму изображава дрветом исповедања, као што је речено: *Дрво је живота онима који се хватају за Њега* (Приче Сол. 3; 18). Због тога Псалмопојац каже да ће они, који поверују у Христа, бити Његово тело, јер ће *преобразити наше тело да буде саобразно телу славе Његове* (Филипљ. 3; 21). *Изворoм вода* назива божанствена Писма, у којима свугде можемо да нађемо проповедање Христа. Христос је дрво живота, а апостоли гране. Крв и вода из ребара Христових су плод, крв за изображавање страдања, а вода за изображавање крштења; речи су лишће. *Плод свој доноси у своје време*. Под плодом дрвета подразумевај праву веру, а под његовим лишћем испуњавање заповести. Плод су они који се спасавају, корен је крштење, а земљоделац је Отац. *И лист његов неће отпасти, и све што ради преуспеће*, јер дело, које се извршава по Богу, не може бити бескорисно. *Време за давање* зависи од онога ко прима.

(5) *Зато неће устати* (код св. Атанасија: „васкрснути") *безбожници на суду*, јер немају корен него су као прах који размеће ветар. Под ветром подразумевај страшно предсказање Божије: *Идите од Мене проклети у огањ вечни* (Мт. 25; 41). Они, који ће чути овај глас неће стајати него ће пасти, јер нису утврђени у Христу, Који је потпора и темељ верујућих. Речено је: *На суду*, а не на испитивању. И Псалмопојац додаје: *У сабору праведних*, јер се праведни разлучују од грешних.

(6) *Јер зна Господ пут праведних*. Речено је: *Зна* уместо „поштује", као што Бог говори и Мојсеју: *Знам те по имену* (2. Мојс. 33; 12), уместо: „поштујем те", и ти си задобио Моју благодат.

Псалам 2

Псалам Давидов. Пророштво о Христу

Садржај

Прогласивши у првом псалму старешине јеврејског народа за безбожнике, грешнике и погубнике, у овом псалму такође показује њихова дела и то под оним називима какве су и заслужили. Завршивши први псалам помињући безбожнике, тиме започиње други (псалам), поучавајући тиме да ће горепоменути прихватити безбожнике и разгневити се на Спаситеља.

(1) *Зашто се узбунише народи и племена смислише залудне ствари*? Узбуном назива неразумну гордост. Реч *зашто* односи се на све остале речи, односно, због чега *племена смислише узалудне ствари*. И заиста, зар

није био узалудан њихов покушај – да не приме Спаситеља свога рода? Шта је узрок таквој мржњи, да се *народи и племена* окупљају заједно? То што се они *узбунише*, а то значи да су се они у тој мери погордили да су се надмено и с неком разметљивошћу узбунили и узрујали. Та сличност је узета од неразумног стремљења коња, које ништа не зауздава. То се догодило и Јеврејима који су се побунили против Христа. Из ког разлога су се *племена и народи окупили заједно*? Под речима *народи и племена* подразумева или Израиљце, или је реч *народи* употребио за Ирода и Пилата, као за незнабошце, а реч *племена* за Израиљце.

(2) *Сабраше се цареви земаљски*, тј. Ирод и Понтије Пилат су сами себе одредили за то. Тако су ово протумачили и свети апостоли у Делима (Дела ап. 4; 26–27). *И кнезови се окупише заједно* – тј. горепоменути књижевници, фарисеји и законици. *На Господа и Помазаника (Христоса) Његовог*, јер је злонамерност против Христа злонамерност против Самог Бога Оца. И ако је Отац у Сину и Син у Оцу, зар се онда том злонамерношћу Њима не наноси подједнака увреда?

(3) *Раскинимо окове њихове*. Овде недостаје реч: „говорећи", да би се добио следећи смисао: Сабраше се на Господа и Помазаника (Христа) Његовог, говорећи: *Раскинимо окове њихове*, јер нису хтели да буду у освештаној мрежи, о којој је написано: *Царство је Небеско као мрежа која се баци у море* (Мт. 13; 47). *Збацимо са себе јарам њихов*, тј. тежину Закона, о којем је Господ рекао: *Јарам је мој благ, и бреме је моје лако* (Мт. 11; 30).

(4) *Онај који живи на небесима подсмејаће им се*, као онима који вређају о неразумном делу. Онај Којег су приковали на крст и предали смрти, Сушти на небесима и свесадржећи, чини њихове замисли узалудним и испразним. Његов Отац и заједнички Свевладика даће им заслужену казну. *И Господ ће им се подругнути*, тј. понизиће их, омрзнути их и гнушати их се. *Подсмејаће им се* је речено уместо „омрзнуће их и одвратити се од њих". Онај, каже Псалмопојац, који је изнад тих што сплеткаре, подсмехнуће им се и показати да су њихове замисли смешне, будући да они предузимају нешто неразумно. Смех је дисање које се испушта кроз ноздрве, да би се понизили они који имају високо мишљење о самима себи. То се говори с посебном упорношћу, да би се снажније изразила оправданост подсмеха.

(5) *Тада ће им говорити у гневу Своме, и у јарости Својој потрешће их*. Зар то није оно исто време, кад су они рекли: *Раскинимо окове њихове*? И шта им је речено у гневу? Зар није управо ово? *Тешко вама књижевници и фарисеји* (Мт. 23; 13), *од вас ће се одузети Царство Божије* (Мт. 21; 43) и *тешко вама, законицима* (Лк. 11; 52), зато што их је покорила римска

војска. Јарост и гнев се међусобно разликују по томе што је јарост гнев који се распламсао и још увек пламти, док је гнев жеља да се на увреду узврати увредом. Због тога је јарост гнев који још није достигао своју пуноћу, а гнев – сама пуноћа. Таквом тумачењу тих речи поучава сам крај догађаја. Римска војска је у својој најезди разорила град, спалила храм и усмртила већи број Јевреја, док је оне, који су избегли мач, покорила и заробила. Требало би да верни зна да се једно за другим помињу два лица. Као прво, Господ Христос, јер је речено: *на Господа и на Помазаника Његовог*, а затим: *Онај који живи на Небесима подсмејаће им се, и Господ ће им се подругнути*. Тај исти начин казивања Псалмопојац је сачувао и у ономе што следи.

(6) *Ја сам од Њега постављен цар на Сиону*. Говори и о оној вери какву ће, након што је одбаци народ Израиљев, имати незнабошци. *Сион* пак означава Цркву.

(7) *Господ рече мени: Син Мој јеси Ти*, итд, тј. Очева природа потврђује да сам Ја Син. То није извршено заповешћу, него сама суштина показује да сам Ја – *обличје бића Његовог* (Јевр. 1; 3). Сасвим узгред додато је „јеси" у означавању превечног рођења, зато што је Син свагда био. Додато је, међутим, и *Ја Те данас родих* да би се означило и рођење по телу, зато што реч „данас" означава време и употребљена је да би означила рођење у времену. Према томе, на људско рођење односе се и следеће речи: *Ја Те родих*. Видиш ли да Отац присваја и рођење Јединородног Христа по плоти?

(8) *У посед Твој даћу крајеве земаљске*, (9) *напасаћеш их палицом гвозденом*, тј. крстом, јер иако је у њему вештаство дрвета, у њему је и снага гвожђа. Неки под палицом подразумевају римску власт.

(10) *И сада, цареви, уразумите се*, тј. размислите и обратите се покајању. *Научите се све судије земаљске*. Речју *научите се* изражава се напредак, а речима *примите васпитно карање* – савршенство.

(12) *Примите васпитно карање*, тј. еванђелско учење. *Да не погинете са пута праведног*, Пута који је о Себи рекао: *Ја сам пут* (Јн. 14; 6).

Тумачење Јефимија Зигабена

Други псалам је, као и први, код Јевреја без натписа. Његов садржај је следећи: он предсказује подмукле замисли непријатељски расположених према Господу и Његовом Помазанику (Христу), а затим и призивање незнабожаца и одбацивање Јевреја.

(1–2) *Зашто се узбунише народи, и племена смислише залудне ствари? Сабраше се цареви земаљски, и кнезови се окупише заједно на Господа и на Помазаника Његовог*. Предвидевши пророчким зрењем њихову јарост и махнитост, Давид са јадиковањем и сузама започиње овај псалам: Авај, зашто се тако безумно узбунише, подижући велику пометњу и намеравајући све да сруше? Под народима се подразумевају римски војници заједно са Пилатом, а под племенима јеврејски народ са Анном и Кајафом. Под царевима (цареви земаљски) и кнежевима подразумева Ирода и Пилата, од којих је први био цар, а други управитељ (кнез, архонт), како се о томе, уз објашњење самог текста, казује у Делима апостолским (гл. 4. и 6; упор. Лк. 23; 1–15, Јн. 18; 12–14 итд). То што су именице *цареви* и *кнежеви* употребљене у множини а не у једнини, објашњава се особитостима јеврејског језика који допушта такву употребу. У томе се може видети и други, тајанствени смисао, односно, са царем Иродом сједињен је још један цар греха – ђаво, који се наоружао против Христа, а са кнезом Пилатом сједињени су многи кнежеви, тј. *поглаварства и власти и господари таме овога света, духови злобе у поднебесју* са којима, према речима апостола, треба да водимо битку (в. Еф. 6; 12). Будући да су у (Богочовеку) Христу сједињене две природе, једна невидљива – тј. божанствена, и једна видљива – тј. човечија, требало је да Он води двоструку борбу, тј. и са видљивим и са невидљивим непријатељима. Речи: *смислише залудне ствари* употребљене су уместо речи *узалудно настоје*, замишљајући да могу погубити Онога Који је васкрсао и живи у векове. Те речи се односе само на Јевреје, који су се *ослањали на Закон* и узалудно изучавали Писма, не проникнувши у њих и не разумевши да сама та Писма сведоче о Њему (в. Јн. 5; 59). *На Господа и на Помазаника Његовог*, тј. буне се, устају и саветују против Оца исто као и против Његовог Сина, Којег је Он поставио за цара над свим народима, дајући их Њему у наслеђе као Свом Помазанику. Та битка против Сина односи се и на Оца. На тај начин, на овом месту под Господом треба подразумевати Бога Оца, а под Помазаником (Христом) Бога Сина. Сам Отац је, по Свом божанственом домостројy, поставио Свог Сина за цара над њима. Ако би се у последњим речима овог стиха: *На Помазаника Његовог* допустило читање: *На Помазаника њиховог* и ако би се уместо једнине употребила множина, као што се и може наћи у многим преписима Псалтира, онда би се и мисао, која изражава тај однос, морала раширити и распрострети на све, не само на Јевреје и незнабошце, него чак и на саме пале духове, као што је о Њему и речено: *Да се у Име Исусово поклони свако колено што је на небесима и на земљи и под земљом* (Филипљ. 2; 11).

(3) *Раскинимо окове њихове, и збацимо са себе јарам њихов*. Те речи су изговорене у име Светог Духа, Који верујућим потомцима заповеда

да се одрекну незнабожачког идолопоклонства и безбожништва Јевреја, да *раскину окове* ропства првих којима су ови били свезани и да *збаце са себе* јарам других под којим су се, као под неподношљивим и убиственим бременом, мучили под Законом. Уместо тога, на себе ће прихватити благи и лаки јарам Христов, који љубављу разблажује и оживотворава и тежину Закона и окове ропства. Или је он то можда рекао у име оних који су, побунивши се и речју и делом, на крст разапели Христа, збацили са себе јарам покорности Сину и раскинули окове сваке потчињености Оцу, с Којим су били везани по самим законима природе.

(4) *Онај који живи на небесима подсмејаће им се, и Господ ће им се подругнути*. На овом месту, богохулници као да се заустављају у свом богохуљењу тиме што им се каже да ће им се подсмехнути Отац Који живи на небесима и Син Који је по свом божанству Господ сваке твари. Казивање добија пооштрен тон, што је требало да им покаже и да их убеди у то, колико су били неразумни што су покушали оно што је узалудно и немогуће, мислећи да ће умртвити Самог Господа, извор и начало вечног живота (в. Јн. 3; 16), што су незнабошци уместо Бога изабрали демоне и што су се Јевреји, уместо истином, задовољили привидом.

(5) *Тада ће им говорити у гневу Своме*. Господ им је говорио онда, када је Христос јавно разобличио Јевреје у њиховим неправдама, наговештавајући им будуће несреће које ће их сустићи. При том је, набрајајући те несреће, више пута понављао речи: *Тешко вама, књижевници и фарисеји*, да би као закључак додао: *Од вас ће се узети Царство Божије* (Мт. 21; 23, 43).

И у јаросги Својој потрешће их. Негодујући на њихову крајњу изопаченост и разоткривајући им погубне последице којима ће неминовно бити изложени, Он их доводи у пометњу и страх услед недоумица о различитим претпоставкама, будући да су многи од њих Христа сматрали за пророка. Други под овим подразумевају онај несрећни положај, у којем им је претила опсада и поробљавање од стране Римљана. Неки пак везују овај стих за будући Суд, када ће их Врховни Судија због њихових грехова предати страшној казни.

Речи *гнев* и *јароста* понекад имају истоветно значење, а понекад се по свом значењу разликују у већој или мањој мери, тако да јарост у том случају изражава виши степен гнева.

(6) *А Ја сам од Њега постављени Цар*. И даље говори у име Христа, јер је пророштвима својствено да се у њима мењају и лица и предмети, а што се често може видети код пророка који нису пророковали по сопственој вољи него покренути Светим Духом (в. 2. Петр. 1; 21), испуњавајући своје

служење као жива оруђа. Христос предсказује о царству које Му је Отац предао као човеку, о чему је и Он Сам посведочио након Свог васкрсења, говорећи: *Даде ми се свака власт на небу и на земљи* (Мт. 18; 18).

На Сиону, гори светој Његовој, јављајући заповест (*наредбу*, грч. πρόσταγμα)* *Господњу*. Под гором која се назива Сион подразумева се васцела Јудеја, а речи текста добијају следећи смисао: Ја сам постављен као Цар и обзнањујем еванђелске заповести на гори Сион, тј. у Јерусалиму. *Наредбом Господњом* назива саме те заповести и тиме показује јединство Своје воље са вољом Очевом. *Ја не могу ништа чинити Сам од Себе*, говорио је Он, проповедајући на земљи еванђелско учење: *Како чујем, онако судим, а суд је Мој праведан, јер не тражим вољу Своју него вољу Оца који Ме је послао* (Јн. 5; 30); *Ја не говорих Сам од Себе, него Отац Мој који Ме посла, Он Ми даде заповест шта да кажем и шта да говорим* (Јн. 12; 49); *Ја и Отац једно смо* (Јн. 10; 30).

(7) *Господ рече Мени: Син Мој јеси Ти, Ја Те данас родих*. Ове речи изражавају и превечно рођење Бога Сина од Бога Оца и божанствену икономију (домострој) о Његовом оваплоћењу у времену. Речју *данас* као да се изражава граница између времена и вечности, када је превечни Син Божији постао Богочовек, *предвиђен још пре постања света и јављен ради нас у последња времена*, *када дође пуноћа времена* (1. Петр. 1; 20 и Гал. 4; 4). Речју *родих* означава само испуњење икономије (домостроја) и Његово оваплоћење, јер се Бог Отац назива Творцем и Саздатељем свега.

(8) *Тражи од Мене, и даћу Ти народе у наследство Твоје*. Будући да је Христос по телу припадао јеврејском племену, Он се с еванђелском проповеди најпре обратио њима као Својим саплеменицима. Међутим, кад Га они нису прихватили, Он се природно обратио незнабожачким народима, подстакнут на то и Очевом вољом да за Своје наслеђе изабере незнабошце. И заиста, требало је да Син Божији, *имајући заједницу у човечијем телу и крви* (Јевр. 2; 14), има заједницу и у човечанству уопште.

И у посед Твој крајеве земаљске, тј. власт Твог наслеђа распростираће се до самих граница земље. Тако се и догодило, јер се еванђелска реч раширила по читавој земљи и по свим крајевима васељене. И Сам Отац предлаже Сину да за Себе затражи ово наслеђе, исказујући тиме Своју благонаклоност и жељу да васпостави васцело пало човечанство. И Син, сасвим природно, посредује пред Оцем за то, јер се Он оваплотио ради нас, људи, и ради нашега спасења. Поставши Богочовек, Он је постао и

* Поред тога што означава заповест, грч. именица „πρόσταγμα" може се превести и као наредба, правило, поука или учење, прим. прев.

Посредник између Бога и људи. Дакле, Нека се постиде и посраме Јевреји, јер не могу да нађу другу личност на коју би се могле применити ове речи. Ко би, осим Христа, могао да задобије такву власт?

(9) *Напасаћеш их палицом гвозденом, као сасуде грнчарске разбићеш их*. Већина тумача сматра да пророк – псалмопојац овде мисли на Јевреје и као да каже: Оне, који нису прихватили Твоју проповед разбићеш гвозденом палицом као глинене посуде. Тиме означава њихово поробљавање и власт Римљана над њима. Наиме, кад су Јевреји одбацили царство Христово и за свог цара признали ћесара (цезара) (Јн. 19; 15), самим тим су утврдили његову власт, због које су и пропали. Његова палица је названа *гвозденом* услед њене неподношљиве тежине. Такво значење има овај израз у Откровењу (2; 27) и у виђењима пророка Данила. Други претпостављају да се овде говори о спасењу незнабожаца и тумаче ово место на следећи начин: *Напасаћеш их палицом гвозденом* значи исто што и кажњаваћеш их, обуздавати и уразумљивати Својом свемогућом силом и, као што грнчар своје сасуде, кад види да нису успели, разбија и баца у огањ да би од њих начинио нове, тако ћеш и Ти, Господе, Својом благовешћу разбити мудровање незнабожаца, а затим их обновити у купељи препорођења, загрејавши њихова срца божанственом топлотом љубави у Духу Светом.

(10) *И сада, цареви, уразумите се, научите се, све судије земаљске*. Израз *сада* има овде значење завршног нагласка и тиме као да жели да каже следеће: „И ви, моћни цареви Римљана и других народа, и ви, судије земаљске, који судите свим људима што живе на земљи, будући искуством научени каквим су несрећама изложени они што су неразборито одбацили Христа а знајући да је Он за Своје наслеђе изабрао вас, уразумите се и одбаците своје пређашње безумље. Умудрите се на спасење, руководећи се и искуством и божанственим Писмом." У ликовима главних представника (народа), којима се обраћа пророк, он подразумева и све оне који су им потчињени.

(11) *Служите Господу са страхом*. „Будући да ви већ знате и да разумете", обраћа им се он у наставку, „да је Христос и Бог и праведни Судија, и да свима даје плату, а да сте ви, као Његова својина, почаствовани да будете именовани као Његово наслеђе, сада вам је преостало да Му, обуздавши своје страсти и устројивши свој начин живота, са страхом служите као свом Господу, јер где је страх Божији, тамо је и извршење Његових заповести."

И радујте се Њему са трепетом. „Док Му служите, радујте Му се као свом Спаситељу и Заступнику. То исто каже и апостол: *Радујте се свагда у Господу, и опет велим: радујте се* (Филипљ. 4; 4)! Међутим, нека та ваша радост не буде без трепета. Радујте се с надом и, истовремено, страхујте због греха, јер је Његов суд праведан и непоткупљив, и од њега се нико неће сакрити."

(12) *Примите васпитно карање*. Пророк тиме појачава оно што је већ рекао у 10. стиху: „уразумите се и умудрите, коначно и потпуно", исказујући то у сажетом виду.

Да се не разгневи Господ и погинете са пута праведног. Путем праведним назива се одређени начин живота праведника, јер код Јевреја пут има различита значења, зависно од тога по каквом путу неко корача.

Када се разгори ускоро гнев Његов. Тиме указује на дан Суда, при чему изразом *ускоро* исказује његову неминовност. Иако Господ и сада понекад показује Свој гнев над грешницима, Он га брзо ублажује и бива дуготрпељив, остављајући место за њихово покајање.

Блажени сви који се уздају у Њега. Блажени су они који презиру овоземаљска блага и сву своју наду и уздање полажу на Бога.

Неки тврде да је овај псалам наставак претходног и да они чине један псалам, закључујући то на основу тога што Давид први део започиње, а други завршава блаженством.

Псалам 3

(1) *Псалам Давидов, када побеже испред Авесалома, сина свога*

Садржај

Тако гласи натпис који је стављен уз овај псалам, јер псалам говори о томе да збор пророка трпи прогоне од јеврејског народа. *Давид* се тумачи као жељени, а такав је збор пророка. И зато, као што је Авесалом припремио побуну против свог оца, тј. Давида, тако су и Јевреји устајали против отаца својих пророка, јер нису прихватали заповести Божије, него су им се противили.

(2) *Господе, што се умножише они, који ме угњетавају*? Речца „што" употребљена је уместо „веома".

(3) *Нема му спасења у Богу његовом*, тј. његов Бог га неће спасти. Они су гледали само на његове грехове, не знајући за његово покајање. То јасно показује да псалам говори о Давиду. Каже се да устају (тј. да дижу побуну) они, који су раније били поданици, а затим су започели рат.

(4) *А Ти си, Господе, заштитник* мој. Овакве речи доликују вери пророка који непоколебиво подноси толико несрећа и нада се да неће бити напуштен него да ће, напротив, добити помоћ, уздићи се и примити царство. То, према тумачењима неких, значе речи: *Подижеш главу моју*.

Према томе, слава праведника је Бог у којег се он уздао, а коме је слава Бог, он ће и подићи главу.

(5) *Гласом мојим ка Господу виках*. Та изрека учи да у тешким околностима не би требало притицати никоме другом осим Богу. Најпре је изнео молитву а затим, после диапсалма (диапсалмом се назива или промена музичког тона или преокрет у мисли или снази речи), благодарење за добијено. Сада пак окреће лице према нама и приповеда како се молио и био услишен, и каже: *Гласом мојим ка Господу виках*. Под гласом се подразумева духовна прозба ума упућена Богу сваке твари. Он не говори о вапају него о молитви која се изговара умом. Речи: *И услиши ме са свете горе Своје* изговорене су са општеприхваћеним начином представљања. Наиме, мислили су да Бог обитава у скинији, јер су јереји (свештеници) одатле добијали пророчке одговоре. Или: *са свете горе* значи: „са неба", и тај смисао имају и изрази: *на гори светој Твојој* (Пс. 14; 1) и *приближите се горама вечним* (Мих. 2; 10). Света гора Божија може да означава ону гору са које молитеље посматра Бог, Јединородни Божији, и о којој је речено: *Биће у потоња времена гора дома Господњега утврђена уврх гора* (Иса. 2; 2), јер се тим речима означава јављање Господње и Његов долазак при свршетку векова. Или: *са свете горе*, са небеса. Света гора Божија значи и натприродно познање Бога.

(6) *Ја уснух и спавах*. Говори се о сну ума, услед којег је пао и у грех. Оно пак што је речено: *устадох*, значи: будући да сам окусио Божији преокрет, постао сам бољи услед зла које ми се догодило.

(8) *Јер си Ти поразио све који ми узалуд непријатељују*. Моли Бога да у најскорије време устане или да се освети непријатељима. *Узалуд* има непријатеље онај који не даје повода за мржњу. Зубима грешника назива или снагу оних који су сагрешили против њега или њихове клевете и хуле. Зуби грешника су можда и неразумне помисли, које се неприродно појављују у нама, јер нам се противници често приближавају користећи се помислима као зубима да би прождерали наше тело, тј. оно што је од тела рођено, јер *позната су дела тела*, каже божанствени апостол (Гал. 5; 19). Псалмопојац о зубима говори у пренесеном смислу, користећи пример звери, чија је снага превасходно у зубима и зато што оне, када им се поломе зуби, постају безопасне. Убице и крвопије гори су и од најкрвожеднијих звери, или им се уподобљују.

(9) *Господње је спасење. Спаси ме*, Господе, каже Давид. Међутим, молим да се то рашири и на читав народ. Требало би знати да овај псалам може да се односи и на цео људски род, који је сагрешио и због тога био предат духовним непријатељима, али који је у својим страдањима завапио и од Бога био услишен и спасен Његовим васкрсењем из мртвих и поражавањем демона који ратују против нас. Он је Господ Који је *сатро чељусти лавова* (Пс. 57; 7), Он, или од Њега, је спасење. Своје наде не полажем у човека, каже Давид, него од Тебе очекујемо спасење и ја и народ Твој који, као и мене, нападају непријатељи.

Псалам 4

(1) *За крај (=хоровођи?), у псалмима (музичким), песма Давидова*

Садржај

Овај псалам Давид је посветио победнику, након што је извојевао победу над непријатељима. Уместо речи: „за крај", Акила и Теодотион су превели: „победнику", а Симах: „победничко" („победничка песма").

(2) *Када Те призивах, услишао си ме, Боже правде моје*. То је слично оном што је речено: *Викаћеш, и рећи ће: ево ме* (Иса. 58; 9). *У жалости распространио си ме*. Ниси ме, каже, само извео из тескобних околности, него си ми и помогао да станем на велику ширину. Сива и Верзилије донели су Давиду на дар мноштво хране и тканина када је он, спасавајући се бекством од Авесалома, живео у пустињама и горама, слично тројици младића у пећи и Данилу међу лавовима. Када знамо узроке жалости и искушења, тада се посебно распростиремо. Међутим, реч „ширина" може се и другачије објаснити. *Смилуј се на ме, и услиши молитву моју*. Будући да је рекао да је услишан због своје праведности, онда и притиче к милостима Божијим.

(3) *Синови људски, докле ћете бити тешкосрдни*? То је речено онима, који су мислили да ће помоћу мноштва војника ухватити праведника. Та нада је, међутим, каже он, била лажна и испразна.

(4) *Познајте да Господ чудо показа на преподобном Своме*, тј. ви, који сте се уздали у мноштво, познајте колико је чудо показао Господ на ономе који се у Њега уздао. *Господ ће ме услишити, када завапим к Њему*. Овде је једно време узето уместо другог, тако да је уместо: *услишио ме* рекао: *услишиће ме*.

(5) *Гневите се и не грешите; (пазите) шта говорите у срцима својим, и на постељама својим скрушите се*. Говори то својим ближњим, а уједно и свим људима. Ако себи и допустите гнев, онда ћете га скрушеношћу срца у безмолвију учинити неделатним, јер то значе речи: *на постељама својим скрушите се*.

(6) *Принесите (Богу) жртву правде, и уздајте се у Господа*. Учи нас како да побеђујемо непријатеље. Како заправо да их победимо? – Творећи правду и приносећи то на жртву Богу.

(7) *Многи говоре: Ко ће нам показати добра*? То су речи људи који не обраћају пажњу на одлуке Божије.

Знаменова се на нама светлост лица Твога, Господе. Светлост свету је Христос. Он нас је научио да познамо истинска добра, од којих задобијамо духовно весеље ума и срца.

Псалам 5

(1) *За крај, о наследници. Псалам Давидов.*

Садржај

Наследница је богољубива душа или Црква. Шта она наслеђује? *Што око не виде и ухо не чу, и у срце човеку не дође* (1. Кор. 2; 9). Она се моли, и да би била услишана, показује своју праведност и разобличује лукавство противника.

(2) *Речи моје чуј, Господе,* (3) *јер ћу се Теби помолити*. У наслађивању духовном светлошћу молићу се Теби; зато се и *надам* да ћеш ме услишити.

(4) *Ујутро ћу стати пред Те*. Велика је похвала усрдности кад се са саме постеље стане пред Бога и кад се сунце предухитри благодарењем. Тако ћу, каже, гледати на Твоје божанствене и свете тајне, које си уготовио онима што Те љубе.

(5) *Јер Ти ниси Бог који хоће безакоња*. Надам се да ћеш ме Ти услишити, јер нисам чинио ништа од онога што Ти ненавидиш. А Ти ненавидиш безакоње, лукавство, неправду, лаж, завист, подмуклост.

(6) *Омрзао си све који чине безакоње*.

(7) *Погубићеш све који говоре лаж*. Онима, који чине безакоње, назвао је оне који греше у начину живота; и њих ненавиди Бог. Оне пак који су отпали од истине и који мисле другачије назвао је онима, који говоре лаж; Бог ће и њих погубити. Запази разлику која постоји међу изрекама: *омрзао си* и *погубићеш*, као прво, у томе што се у изреци „*погубићеш*" изражава оно што је лошије него у изреци „*омрзао си*"; као друго, у томе што је један глагол дат у прошлом, а један у будућем времену. Под онима који говоре лаж подразумева и оне који идоле и саме демоне називају боговима и који у идолима дају лажне и нејасне одговоре и пророштва. *Човека крвника и лукавог гнуша се Господ*, јер Бог ненавиди таквога и одвраћа се од њега.

(8) *А ја ћу по мноштву милости Твоје ући у дом Твој* – у небески Јерусалим и мајку прворођених. *Поклонићу се храму светоме Твоме у страху Твоме*. Храм Божији је одважно и свето душевно стање, и они који су га достигли храбро говоре: *Христос као Син* отпочива *у дому Његовом, а*

Његов дом смо ми (Јевр. 3; 6). Наслађујући се Твојим човекољубљем, говори света и чиста душа, и будући заштићена Твојом десницом, непрестано ћу Ти приносити поклоњење у освештаном храму славе Твоје јер, свагда чувајући у себи страх Твој, никад се нећу одлучити да га одбацим, уздајући се у Твоје човекољубље.

(9) *Ради непријатеља мојих*, тј. непријатеља духовних, *исправи пред Тобом пут мој*.

(10) *Срце им је сујетно*, тј. срце мудраца овога века или јеретика, јер они не познају речи истине. *Грло им је гроб отворен, језицима својим дволичаху*. Омекшавају свој језик а бљују смртоносна учења.

(11) *Да одступе од замисли својих*, јер су све те предомишљаје управили против мене, противећи се мом напредовању по Богу. *По мноштву безбожности њихове избаци их*, учини их побожнима. Они што прогоне душу која твори што је Богу угодно огорчују Бога, поставши отворени богоборци.

(12) *Да се узвеселе сви који се у Тебе уздају*, јер ће доћи и Он Сам и Отац Његов, и у њему ће се настанити (Јн. 14; 23).

И хвалиће се Тобом (сви) који љубе Име Твоје (13), *јер ћеш Ти благословити праведника, Господе*. Будући да слуге Своје дарујеш Својим благословом и Својим промишљањем, они који су се посветили поштовању Имена Твога, под Твојом брижношћу узносе се духом, казујући силу Твоју. Тако говори и блажени Павле: *Који се хвали, Господом нека се хвали* (2. Кор. 10; 17).

Благовољењем као оружјем венчао си нас, тј. на крају нам за наш труд дарујеш венац, ограђујући нас њиме као неким оружјем.

Псалам 6

(1) *За крај, у химнама, за осми (дан? или октаву?). Псалам Давидов.*

Садржај

Осми не значи ништа друго него дан Васкрсења Христовог, у којем ћемо примити плодове свога труда, и када ће се наши непријатељи са страхом и пометњом окренути назад. Давид је овај псалам испевао пошто је дуго времена живео у покајању, које је приносио због свог греха.

Господе, немој ме јарошћу Својом покарати. Он Га не моли да га избави од карања, него од карања у јарости, и не моли да га избави од кажњавања, него од кажњавања у гневу.

(3) *Помилуј ме, Господе, јер сам немоћан*. Ниједна душа не пада у грех пре него што занемоћа њена снага. Подразумева се она немоћ, која потиче од клонулости духа и туговања.

(4) *И душа се моја смути веома*, под чим подразумева душевне силе. *А Ти, Господе, докле ћеш*? Израз који указује на дуготрајност покајања.

(5) *Обрати се, Господе, избави душу моју*. Значи да се Господ одвратио од њега, очигледно због греха. *Спаси ме ради милости Твоје*, јер се све наше спасење мора приписати милости Божијој.

(6) *Јер нема ко би Те у смрти спомињао*. Будући да је време мог покајања дуготрајно, страхујем да Твоје милосрђе не спречи смрт, у којој више нема места исповедању. Зато и молим да пожуриш са милошћу.

(7) *Уморих се у уздисању мојем*. Послушајмо какво је покајање показао цар. Он се није једноставно трудио, него се уморио уздисајима, није једноставно плакао, него је сузама прао своју постељу, и то сваке ноћи. Осим тога, он не говори само о прошлом времену, него обећава да ће то чинити и убудуће, током читавог живота; време, које многи користе за починак, он посвећује исповедању. *Сваку ноћ квасим одар свој*. Због једне ноћи, у којој сам сагрешио, многе ноћи сам провео квасећи сузама своју постељу.

(8) *Смути се од жалости око моје.* Он оком назива ум, јер је ум око душе. *Остарих од свих непријатеља мојих*. Овде означава време патње, које се обратило у његову заслугу, јер је било дуготрајно.

(9) *Услиши Господ мољење моје*. Будући већ услишан, упућује снажну реч својим непријатељима. Извршити велики пут ка врлини значи бежати и спасти се од заједнице лукавих. То је плод покајања и задобијање суза. Или је то речено у скраћеном облику и значи: подари, да бих непријатељима који ме нападају могао да кажем да одступе, јер сам услишен и прихваћен ја, који сам због греха био одбачен.

Псалам 7

(1) *Псалам Давидов, који певаше Господу за речи Хусије, сина Јемејенија (Венијаминца)*

Садржај

Давид је свог првог пријатеља, Хусију, послао код Авесалома, како би се супротставио Ахитофелу, који га је саветовао против Давида. Он је напустио Давида и претварао се да је издајник. Када је Авесалом затражио савет од њега и Ахитофела, и када је Ахитофел предложио да гоне Давида, он (Хусија) је рекао: не, јер се не сме без довољно снага прогонити онај који је вичан ратовању. Тим речима је спасао Давида. Давид је, као да га није спасла људска помоћ, тим поводом испевао благодарну песму Богу, све приписујући Његовој благодати а не неком од људи.

(2) *Господе, Боже мој, на Тебе се поуздах*. Будући да не очекујем спасење од човека, иако су прекрасне речи Хусијине, Ти ме онда спаси, како од правих непријатеља, тако особито и од духовног лава који лови моју душу.

(5) *Еда ли узвратих онима који ми наношаху зла*. Показује своје незлопамћење, и због тога проси милост од Бога. *Нека зато отпаднем од непријатеља мојих празан*. Као што праведник који је победио одлази од непријатеља с пуним рукама, тако побеђени грешник од њих одлази *празан*, немајући ништа код себе.

(6) *Нека зато гони непријатељ душу моју*. Ове речи имају следећи смисао: нека паднем у руке ђаволу, ако сам учинио нешто од горе реченог! Ако сам учинио то или нешто друго, нека пре смрти не будем ослобођен од греха.

(7) *Уздигни се у крајевима непријатеља мојих*, тј. међу најјачим од мојих непријатеља, јер крајеви означавају тврђаве. *Подигни се, Господе Боже мој, заповешћу коју си заповедио*. Тим речима јасно благовести о богојављењу Спаситеља.

(8) *И сабор народа окружиће Те*. Тиме пак јасно показује веру у Његовој Цркви. *И за њега се на висину врати* – за њега, тј. за сабор. Под речима: *на висину* подразумева или часни Крст на који је Христос узнео наше грехе или усхођење на небо, јер *уђе… да се појави пред лицем Божијим ради нас* (Јевр. 9; 24).

(9) *Суди ми, Господе, по правди мојој*. Поново моли да га спасе од непријатеља, молећи за милосрђе оним што је учинио.

(11) *Који спасава праве срцем*. Будући да Ти познајеш помисли нашег срца, зато и тражим помоћ.

(12) *Бог је судија праведан и моћан и дуготрпељив*. Тиме се изражава дуготрпљење Бога Који, иако и не опрашта сасвим, одлаже наше кажњавање.

(14) *Стреле Своје учини палећима*. Под стрелама подразумева кажњавање, а под *палећима* оне који су достојни огња.

(15) *Гле, (непријатељ) заче неправду* – то је непријатељ нашег живота. *Затрудне бол, и роди безакоње*, тј. замислио је и своју мисао спровео у дело.

(16) *Ров отвори, и ископа га*. Припремивши смрт Спаситељу Христу, сам се предаје смрти.

Псалам 8

(1) *За крај, за точила. Псалам Давидов.*

Садржај

Речено је: за крај, јер је требало да се пророштво, које се налази у псалму, испуни на крају векова. Псалам говори о Христу и о Црквама након Оваплоћења, будући да се Јединородни именује као винова лоза, а верни као грожђе. Ако се Јевреји труде да докажу да псалам говори о човечанству уопште, онда нека се и у том случају зна да је све потчињено човеку зато што је требало да се Син Божији оваплоти у образу Божијем. Некада, под законом, служило се само испред точила, односно на храмовном жртвенику. Након призивања незнабожаца има много точила (тј. преса за вино), а то су Цркве, које сабирају плодове оних што су узнапредовали у побожности.

(2) *Господе, Господе наш, како је дивно Име Твоје по свој земљи!* Пророка до усхићења доводи познање имена Божијег које је дато људима, јер Бог већ тада није био познат само онима што живе у Јудеји.

(3) *Из уста деце и одојчади начинио си Себи хвалу*, тј. онима који су по Богу деца у погледу злобе. Као што је јасно записано у Еванђељима, то је рекао Спаситељ кад су фарисеји уђуткивали децу која су Га благосиљала. *Насупрот непријатеља Твојих, да сатреш непријатеља и осветника*. Под овим подразумевај или чулног (вештаственог) или духовног непријатеља, или пак јеврејски народ. Наиме, Јевреји су Христа прогонили као непријатеља и претварали се да, чинећи то, ревнују за Оца. Због тога је Господ, да би их лишио сваког оправдања, рекао: *Који мрзи Мене и Оца Мојега мрзи* (Јн. 15; 23). *Непријатеља и осветника*, тј. или ђавола, јер он, кажњава грешнике након што их је натерао да сагреше, предочавајући им тежину греха, или пак јеврејски народ, тог непријатеља истине и осветника по његовој привидној ревности за Закон.

(4) *Када погледам небеса, дело прстију Твојих*. Они негодују против деце која Га хвале а ја, неко мало дело у Твом стварању, гледам на ово велико и прекрасно дело, тј. на небеса.

(5) *Шта је човек, да га се сећаш? Или син човечији, да га походиш?* (6) *Умањио си га замало од анђела*. Будући да је Павле то јасно протумачио о нашем Спаситељу, требало би да се задовољимо тим објашњењем.

(7) *Све си потчинио под ноге његове*. Када је рекао: *Хајде да начинимо човека по свом образу и подобију*, Бог је додао: *Који ће бити господар од риба морских* и свега осталог, што је исцрпно набројано (в. 1. Мојс. 1; 26), а након тога наставља: *Рађајте се и множите се, и напуните земљу, и владајте њом* (ст. 28). Бог је разумној природи, као богоподобној, дао власт над свим осталим. Примивши силу у образу Божијем, човек је такође постављен за кнеза над свим што је на земљи, као што је и Бог цар васцеле творевине. Уопште, ако је речено: *Поставио си га над делима руку Твојих*, док је на другом месту речено: *Дела руку Твојих су небеса* (Пс. 101; 26), очигледно је, да га је поставио и над небесима и, не скривајући то, већ указује на живљење на небесима оних, који су отишли са земље, када по обећању наследе Царство небеско. И Павле каже: *Наследници, дакле, Божији и санаследници Христови* (Рим. 8; 17). Тако треба разумети и следеће: *Све си потчинио под ноге његове*. Сад му је покорио животиње; међутим, будући да је човеку приуготовљен равноангелски живот на небесима, то значи да ће човек, који је постављен *над делима руку Његових*, и тамо бити созерцатељ небеса и свега што је на њима. Блажени Павле је протумачио да ће се и то испунити на Спаситељу у будућем веку. Отац Му због тога и каже: *Седи Мени са десне стране, док положим непријатеље Твоје за подножје ногама Твојим* (Јевр. 1; 13).

(8) *Овце и све волове*. Под тим подразумева оне од Израиљаца који су поверовали. *А још и животиње пољске* – под тим подразумева незнабошце.

(9) *Птице небеске*, тј. оне који се преузносе житејским и најнеразумније, али надмене људе.

(10) *Господе, Господе наш, како је дивно Име Твоје по свој земљи*. Будући да је, као што смо већ рекли, богопознањем које је откривено људима доведен до усхићења, он понавља претходне речи и тиме удвостручује дивљење.

Псалам 9

За крај, о скривеностима сина, псалам Давидов.

Садржај

У овом псалму представљена су скривена дела Спаситељева, јер је много тога што је Он извршио у тајности. Такви су, на пример, Његово рођење по телу од Дјеве кроз Духа Светога, необичне и чудотворне силе, сама смрт, силазак у ад и васкрсење из мртвих, јер је све то Он извршио у тајности. Он је то сакрио од кнежева овога света. Пророк у име целог човечанства приступа са захвалношћу за сва та скривена дела и каже: *Исповедаћу се теби, Господе*. Последњи печат тајних дела Спаситељевих били су: Његова смрт, све што је извршио у аду, Његово васкрсење и вазнесење.

(2) *Исповедаћу се Теби, Господе, свим срцем својим…* (4) *Кад се поврати непријатељ мој назад*. Објашњава у чему се састоји његово исповедање. Непријатељем се назива смрт која се враћа назад, тј. у небиће.

Изнемоћи ће и пропаште од лица Твоја. Кад се смрт врати назад, неће више дејствовати ни васцела противничка сила. Наиме, ако ће се укинути и *последњи непријатељ – смрт* (1. Кор. 15; 26), онда је очигледно да ће пре тога бити укинуте све противничке силе.

(5) *Јер си учинио суд мој и расиру моју*. Представља узрок захвалности. *Засео си на трон* – објашњава Божије надзирање на суду.

(6) *Запретио си народима, и пропаде безбожник*. Очигледно је да под овим подразумева духовне непријатеље. *Име њихово избрисао си до века*. Говори о духовној змији или о ђаволу. Будући да претња означава и исправљање, могло би се рећи да је, након што су апостоли исправили незнабошце, *пропао безбожник*, када се прекратило и укинуло његово паљење сала на жртвеницима. Након што је *запретио народима* и након што су се они обратили ка Господу, ђаво, који је у њима дејствовао док су били синови противљења (Еф. 2; 2), пропао је заједно са идолским храмовима. Ти храмови су, слично градовима, у себи садржали мноштво оних који су били привезани за безбожништво и који су у тој мери пропали да иза њих није остало ни трага. Ово би се могло протумачити и у вези са последњим судом, јер ће Господ тада запретити грешницима и јер ће најзад пропасти ђаво који је *безбожник* у истинском смислу те речи. Након што се искорени безбожништво које је у њима постојало од давнина, и градови ће примити у себе поуку побожности (благочешћа).

(7) *Непријатељу нестаде мачева на крају*. Ђавољим *мачевима* називају се противничке силе које су му давале снагу. *Градови* су противничке силе које су, слично градовима, утврђеним и ограђеним зидинама, под својом влашћу држали уловљене њиховом прелешћу (обманом). О каквим би иначе градовима и говорио, осим о онима о којима је на другом месту речено: *Претворио си град у хрпу камења, и чврсту тврђаву у рушевине* (Иса. 25; 2 – према Септуагинти). Очигледно је да су то, на основу онога што је претходно протумачено, противничке силе. *Пропаде спомен њихов са буком* – њихова пропаст је била бучна. Под тим подразумева или коначну пропаст, или прекомерност несреће, или пак очигледност пропасти.

(10) *И постаде Господ прибежиште убоїоме*, тј. народу који је сиромашан духом. Иако је био на царском престолу, Давид је себе често називао убогим и сиромашним, знајући да је све човечије слабије од сенке. *Помоћник у благовремено (доба) у невољи*, као што је и на другом месту речено: *У време милосно услиших те* (Иса. 49; 8). *Благовременим добом* назива се време невоља јер, иако нам је свагда, па чак и у благостању, потребна помоћ, ми ту помоћ далеко снажније осећамо кад смо у невољи.

(12) *Псалмопојте Господу који обитава на Сиону*, тј. у небеском Јерусалиму. *Јављајте у народима подвиге Његове*. Овде као да говори о апостолима и проповедницима Еванђеља. О томе какви су то подвизи, говори у продужетку.

(13) *Јер Он који тражи крви њихове опомену се,* тј. тражиће крв која је ради Њега проливена, да би за њу затражио задовољење. *Није заборавио вапаје убоїих*. Убогима опет назива оне који су Њега ради осиромашили и који, непрестано Му се обраћајући молитвама, преклињу да се освети демонима за увреде које су им нанели.

(14) *Подижеш ме од врата смртних*. Уздижеш ме са земље унижења да бих славио и у небеском Сиону.

(15) *На вратима кћери Сионове* – у небеском Јерусалиму. *Објављиваћу* – уместо: псалмопојаћу током дугог времена.

(17) *Познат је Господ који чини судове (праве)*, јер је уистину праведан суд према којему смрћу бивају обузети они што су је припремали човеку. Наиме, у време суда познаће Господа и они, којима ће се судити.

(20) *Устани, Господе, нека се не осили човек*. Моли се да Јединородни заблиста онима који су на земљи и да онај надмени ђаво, којег Давид у овом псалму назива *човеком*, више не подиже обрве. *Нека буду суђени народи пред Тобом*. Моли се за најскорији призив незнабожаца на спасење.

(21) *Постави, Господе, законодавца над њима*. Ко је законодавац осим Онога Који нас је увео у закон Новог Завета? *Нека познају народи да су људи*. Услед превелике демонске обмане, они су се претворили у животињске ликове, због чега је о њима и речено: *Изједначи се са стоком неразумном и постаде јој сличан* (Пс. 48; 13).

У јеврејској Библији, овде почиње 10. псалам:

(22) *Зашто си, Господе, одступио далеко?* Моли да се убрза призив незнабожаца, до којег ће доћи након што протекне много времена. То је учинила ђаволља надменост.

(23) *Када се надима безбожник, ватра захвата сиромаха*. Надменост лукавога служи распламсавању Твог сиромашног народа. *Ухваћени бивају у замислима које смишљају*, јер је речено: *Он хвата мудре у њиховом лукавству* (1. Кор. 3; 19 и Јов 5; 13).

(24) *Јер се хвали грешник у жељама душе своје*. Такво је дуготрпљење да, будући да безбожници остају некажњени, неки од неразборитих одобравају њихов живот.

(25) *Раздражује грешник Господа*. Раздражио Га је изругујући се ономе што је у Писму речено о Његовом промислу и суду. Многи су, слушајући нешто слично овоме, одмах почињали да се смеју. У вези с тим је речено:

По мноштву обести своје (гнева својега), тако да ће целина имати следећи смисао: грешник је раздражио Господа сабирајући мноштво гнева, јер реч „своје" (обести) (тј. „свог" гнева) треба схватити у вези с оним који раздражује. Оно што је затим додато: *Неће тражити* требало би читати после знака интерпункције, тако да ће проистећи следећи смисао: иако грешник раздражује Бога распламсавајући у себи мноштво гнева, зар Бог ипак неће тражити? Прочитано после знака интерпункције може имати и овакав смисао: зар му Бог у дану Свог гнева неће тражити и дати по гневу какав је он сабирао у себи?

Нема Бога пред њима. Изгубивши страх Божији у души, он стално живи у греху. Почетак је сваког лукавог дела – не мислити о Богу судији.

(26) *Поричу се судови Твоји од лица његовог*. Неће да зна да си Ти праведан Судија. Онај који не зна шта је Бог, не зна ни шта је Судија. *Над свим непријатељима својим завладаће*. То је слично ономе што је речено: *Сву васељену обухватићу руком својом као гнездо* (Иса. 10; 14 – према Септуагинти). Међу искушењима, једна се тичу душе, друга тела, а трећа онога што окружује тело. Искушењима која се тичу душе називају се нечисте помисли, и из њих се рађају грехови и лажна учења. Искушења која се односе на тело бивају узрок удараца, мучења, прогона, утамничења и смрти. Најзад, искушења која се тичу онога што окружује тело састоје се од губитка новца и иметка, од губитка деце или губитка жене. Отуда је очигледно да је сатана посредством неког од набројаних искушења владао над сваким праведником, јер једино Христос *греха не учини, нити се нађе превара у устима Његовим* (1. Петр. 2; 22).

(27) *Јер рече у срцу своме: Нећу посрнути*, тј. нећу пасти у заблуду, из колена у колено нећу скренути с пута, јер нећу претрпети ништа рђаво.

(28) *Његова су уста пуна проклетства*. Рачунао је да ће његово благостање бити вечно, због чега су уста његова пуна *горчине и преваре*, и поставља заседу сиромашнима да би их погубио у својим замкама. Оним што је речено: *са богатима*, шта се друго подразумева, ако не они који су богати злом? Наиме, они помажу свом оцу, ђаволу, у замкама против сиромашних.

(29) *Поставља заседу са богатима*. Седећи на саборима и зборштима, припрема замке и клопке за невине.

(31) *Сагнуће се и пашће*. Кад ђаво буде рекао: „Ја сам победио", пашће и постидеће се.

(32) *Јер рече у срцу своме: Заборави Бог*. Ђаво то не каже зато што је уистину тако него с намером да нас превари, да бисмо се спотакли мишљу и помислили да Бог не мари за људска дела.

(33) *Устани, Господе, Боже мој*. Жели да покрене Божије оклевање (закашњење) и Божију доброту, јер ће се безбожници предавати још већој дрскости све док се Божија рука не подигне на њихово безумље. *Нека се уздигне рука Твоја*. Подигни руку Своју и поучи их да промишљаш о увређенима и, као да устајеш из сна, покажи да је казна, коју Ти шаљеш на њих, изнад њихових замисли. Њих казни, али поштеди увређеног, којег су ражалостиле њихове дрскости и хула.

(34) *Ради чега*, каже, *разгневи безбожник Бога? Јер рече у срцу своме: Неће тражити (Бог)*. Ево разлога због којег се горди и због којег пада.

(35) *Видиш ли, јер Ти бол и гнев сагледаш*. Ти све знаш, Господе, и од Тебе није скривено не само оно што се извршава на делу него и оно што долази на ум и у мисао. Сасвим тачно познајеш и болести њихове, и гнев оних што их вређају, и раздражљивост људи, јер проничеш у помисли сваког човека, Ти, који *испитујеш срца и бубреге* (Пс. 7; 10). Гледајући све то, Ти си дуготрпељив, знајући да је све под Твојом руком и да човек никуда не може да побегне. *Теби је остављен сиромах, сирочету Ти си помоћник*, тј. он од Тебе очекује помоћ.

(36) *Скрши мишицу грешнога и лукавога*, тј. скрши владавину непријатеља. *Потражиће се грех његов и неће се наћи*, услед самог греха. У својој целокупности, ова изрека има следећи смисао: ако потражиш грех лукавога, неће се пронаћи, јер ће лукави пропасти од греха. Налазе се од Бога спасени, као, на пример: *Нађох Давида слугу Свога* (Пс. 88; 21) и нађена је *изгубљена драхма* (Лк. 15; 9), јер би пропала да није пронађена. Пропали се неће пронаћи у векове, јер постоји Судија.

(37) *Господ је цар до века*, у будућем и новом веку. *Пропаште незнабошци са земље Његове*, јер ће у Његовом царевању бити бачени у вечни огањ. *Незнабошцима* назива неправедне људе, као оне који не живе по закону него у себи задржавају варварску и незнабожачку суровост. Моли да их истреби, говорећи: *пропаштете* и претећи им коначном пропашћу, да би одахнули они који од њих страдају, али да би се и они сами уразумили.

(38) *Жељу сиромаха услишио си, Господе*, јер је таква била њихова жеља, јер је таква била њихова ревност да се удостоје будућих добара. *На готовост срца њиховог обрати пажњу ухо Твоје* јер су, будући на то припремљени, срцем спремни да све претрпе. Готовошћу срца назива се неко обећање – душевна кретања усаглашавају се са вољом Божијом.

(39) *Суди сироти и понижене, да се не велехвали више човек на земљи*. Када се, каже, осветиш за сиромахе, тада се више неће *велехвалити човек на земљи*.

Псалам 10

За крај, псалам Давидов.

Садржај

Давид је и овај псалам испевао након победе над непријатељем, и у њему је представљена мисао каква доликује светитељу.

(1) *На Господа се поуздах, како ћете рећи души мојој:* Зашто ми саветујете да, слично птици, бежим у гору, кад се уздам у Бога? *Пресели се на гору као птица?* Пресели се, иди, бежи у горе, тј. у горе врлине.

(2) *Јер, ево, грешници затегоше лук, припремише стреле у тоболцу*. Тим речима су га подстицали на бекство, говорећи: ако не побегнеш, грешници ће те погодити стрелама. Тиме, дакле, обзнањује да су лукаве помисли стреле лукавога. *Да устреле у мраку праве срцем. У мраку*, тј. у тајности, јер на тај начин устрељују духовни непријатељи.

(3) *Јер оно што си Ти утврдио, они срушише*, тј. непријатељ је повукао ка трулежности (пропадљивости) човека, који је створен за нетрулежност (непропадљивост). Или, непријатељи журе да на мени разоре дела Твоја. Наиме, старају се да униште онога кога си Ти помазао за цара, наоружавајући се против Твоје одлуке. Чине то јер су у себи искоренили истинско и природно разумевање, какво си Ти *сатворио* у њима. *А праведник шта је урадио?* Иако су тако поступили непријатељи, Господ, Којем је храм небо, искушава и праведне и безбожнике, и једнима раздељује блага а друге шаље на вечне муке. *Господ је у храму светоме Своме*.

(4) *Очи Његове на убогога гледају*. Показује да пред Богом ништа није скривено. *Очима* назива доброчинитељско надзирање. *Обрве Његове испитују синове људске. Обрвама* се назива Његов промисао, који испитује свако дело и суди му.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

Давид је овај псалам испевао у време кад је бежао од Саула. Псалам има натпис: за крај, јер у себи садржи предсказање оне казне, коју ће Бог послати на Саула.

(1) *На Господа се поуздах, како ћете рећи души мојој: пресели се као птица*? Када је Давид, прогоњен од Саула, побегао у пустињу, његови пријатељи и добронамерници саветовали су му да се сакрије у планине, јер ће тамо његов живот бити безбеднији. У горенаведеним речима, Давид пријатеље и добронамернике разобличује као оне, који дају савете достојне осуде. *На Господа се поуздах*, каже, и не надам се ни у какву другачију помоћ. Зашто мојој души, тј. мени самом, говорите да као врабац одлети у гору и да се, слично тој плашљивој птици, тамо сакрије? Требало би овде приметити да пророк често каже *души мојој* уместо „мени самом".

(2) *Ево, грешници затегнуше лук, припремише стреле у тоболцу*. Изговарајући ове речи, пророк тиме указује на потпуну спремност грешника да га нападну. У наставку обајшњава узроке свог уздања у Господа и каже да су они, који војују против њега, грешни људи, који прогоне недужног човека. Они намеравају да смрћу узврате ономе који је некад био виновник њиховог спасења, када је, на пример, убио Голијата, или када је из Саула истерао демона који га је мучио.

(3) *А праведник шта је урадио*? Шта је учинио праведник, да би био изложен сличном прогону? Овде пророк говори о самоме себи, односно, каже да није поступао неправедно према онима, који су сада спремни да му нашкоде.

(4) *Господ је у храму светоме Своме, Господ је на небу поставио престо Свој*. Господ, каже пророк, обитава у Јерусалиму, у Свом светом храму, и седи на небу. На тај начин, Он је свудаприсутан и види све оне, који некоме чине неправду. Пророк ту мисао јасније изражава у стиховима који следе.

(5) *Господ испитује праведнике и безбожнике.* Овим речима раздељује људе, раздвајајући их на праведне и неправедне: неправедни су уједно и безбожни, јер запостављањем заповести Божијих показују да не поштују Бога.

Који љуби неправду мрзи своју душу. И ова изрека може да побуди уздање у Бога и, истовремено, у себи садржи поуку. Неправедан, каже, узрокује своју смрт и сам бива непријатељ своје душе, јер својим рђавим делима подстиче Бога да се гневи на њу (св. Златоуст).

(7) *Праведан је Господ и правду заволе, правоту зна лице Његово*. Како је Бог свет и како у светима почива, Он је тако и праведан и љуби правду; услед тога уразумљује и кажњава неправедне, због чега смо дужни да Му одважно притичемо и да се уздамо у Њега. Последњи стихови представљају закључак Давидовог уздања и наде у Бога, који су изложени на почетку псалма. Речи: *правоту зна лице Његово* подједнако су важне као и речи *правду заволе*. Наиме, кад неко некога љуби, он га и види, а ако некога мрзи (ненавиди), одвраћа лице од њега и не види га. Под *лицем Божијим* требало би подразумевати Његову свевидећу силу.

Псалам се, у односу на Давида, може протумачити с историјске стране. У вишем смислу, међутим, псалам се може применити на свакога ко трпи увреде и води битку са видљивим и невидљивим непријатељима. У том случају, стреле означавају зле помисли, које изнутра наговарају и са-

ветују ум да се пресели на гору, односно да прихвати погибељне, злобне и шкодљиве мисли. Речи: *Како ћете рећи души мојој*, могу се изговорити и демонима, који душу подстичу на богохулне мисли. Под луком и стрелом могу се подразумевати сва смртоносна оруђа, као и недоличне помисли. Сагласно овоме, у вишем и моралном смислу могу се протумачити и све остале речи псалма.

Псалам 11

(1) *За крај, за осму, псалам Давидов.*

Садржај

О значењу *за осму* речено је у шестом псалму. Давид се овде моли за избављење од лукавог рода. Тај род је постојао и у доба нашег Спаситеља, Исуса Христа. Сам Спаситељ је о њему рекао: *Ниневљани ће устати на Суд са родом овим, и осудиће га* (Мт. 12; 41).

(2) *Спаси ме, Господе, јер нестаде преподобнога; јер се умањише истине од синова људских*. То говори подразумевајући сва злодела против нашег Спаситеља, јер су Јевреји, напустивши истину, против Христа износили само лаж.

(3) *Уста дволична у срцу* – јер су Га називали учитељем и благим, а друго договарали за Њега. *Уништиће Господ сва уста лукава и језик велеречиви*. Зар није велеречив језик који се одважио да каже Спаситељу: *Каквом власти то чиниш, или ко Ти даде ту власт да ово чиниш* (Мк. 11; 28)?

(5) *Оне који рекоше: Језик наш величаћемо, уста су наша у нас; ко нам је Господар?* Они су тобоже уобразили како имају власт да против Спаситеља говоре све што пожеле. А ово: *Ко нам је Господар*, слично је ономе што је речено: *Овога не знамо откуда је* (Јн. 9; 29).

(6) *Због страдања сиромаха*. Под тим подразумева сиромашне и убоге духом; пошто сам чуо њихове уздахе, каже Он, *устаћу и поставићу се у спасење (њихово), осмелићу се у њему*, тј. свима ћу обзнанити спасоносно учење и устројићу тако да се оно свуда чује. Оно је уистину и проповедано по целој земљи.

(7) *Речи су Господње речи чисте, сребро ражежено*. Истините речи, оглашене о спасењу, сличне су сребру које је много пута претопљено у огњу. Реч „седмоструко" употребљена је уместо „више пута", јер је такав начин изражавања уобичајен у божанственом Писму.

(8) *Ти, Господе, сачуваћеш нас*. Сачуваћеш нас зато што нас окружују безбожници и смишљају зло против нашег спасења; то су противничке и лукаве силе.

(9) *По висини Својој умножио си синове људске*.* *Висином* назива силу, а *умножавањем* дуговечност. Због тога оно што је речено има следећи смисао: Ти си нам силом Својом подарио дуговечност и вечни живот, јер ће се након Твог спасоносног васкрсења наш живот распростирати у бесконачне векове. Или под висином подразумева да нас је учинио подобнима Себи онолико, колико је такво уподобљење могуће за човека. Или још ово: удостојио си нас Свог великог старања.

Тумачење Јефимија Зигабена

Псалам пророкује о васкрсењу Христовом и о освети за вређање хришћана. Пророк се моли да дође осми дан, тј. дан васкрсења Христовог и да почне освета за оне које мучи ђаво, као и за људе који робују идолопоклонству.

(2) *Спаси ме Господе, јер нестаде преподобнога*. Праведан је онај који се у односу с људима придржава правде. Преподобан је онај који је побожан (благочестив) у односу на Бога, а свет је онај који се обоготворио кроз савршенство у врлинама. Ови називи представљају својеврсну лествицу која оне што по њој корачају узводи ка Богу. Раније смо већ поменули да Писмо назива праведним и онога, ко је савршен у врлинама. Међутим, овде се не говори о таквом праведнику. Иако, дакле, неки поседују извесну праведност у људским делима, преподобних је нестало јер, с једне стране, умиру, а са друге бивају прогоњени од непреподобних. Стога се пророк овде моли да избегне надмоћност злих људи. Ова молитва и прозба исходи из уста оних, који ће прихватити еванђелску проповед јер је у оно време, кад је дошао Господ, најмање било преподобних.

Јер се умањише истине од синова људских. Преподобни су сасвим ишчезли; међутим, неке истине је још остало у синовима људским, јер су људи тада о великом и важном говорили само лаж, а о малом и ништавном истину.

(3) *Лажи говораше сваки суседу (ближњем) своме*. Сваки је изговарао празне речи, тј. обману и лаж. У то време, људи нису обмањивали и изврагавали ругли само туђине, него и своје пријатеље (ближње, суседе), јер Давид на овом месту ближњим (суседом) не назива онога ко је близак по месту него (блискога) по особинама природе и воље.

Уста дволична у срцу, а у срцу говораше (зло). Дволичним устима Давид назива дволичног човека, именујући посредством једног дела целину. Подмукао човек дволичним срцем и дволичном мишљу говори

---

* У српском преводу: *По висини Твојој постарао се јеси за синове људске*, прим. прев.

оно што је зло и штетно. Унутар себе скрива једну мисао, а изван себе показује другу.

(4) *Уништиће Господ сва уста лукава и језик велеречиви.* Често се дешава да оне речи, које садрже жељу, Писмо изражава у будућем времену. Тако је учињено и на овом месту, јер се Давид моли да коначно буде искорењена подмуклост, заједно са онима који се преузносе над ништавнима (малима) и о себи говоре нешто велико. Или, можда, Давид овим речима пророкује о пропасти подмуклих, а да о онима, које је назвао велеречивима, говори у наставку:

(5) *Оне који рекоше: Језик наш величаћемо.* Бог ће, каже, истребити оне који тако говоре о себи, тј. који размишљају овако: управићемо свој језик ка великим и гордим речима.

Уста су наша у нас; ко нам је господар? Бог ће истребити и оне који кажу: ми смо господари својих уста и језика. Ко ће нам забранити да изговарамо горде речи? Ко може да спречи нашу велеречивост?

(6) *Због страдања сиромаха и уздаха убогих, сад ћу устати, говори Господ. Сад* се мора схватити као *тада*, тј. у одговарајуће време. Мисао која се изражава овим речима је следећа: „Тада ћу", каже Христос, „устати из гроба због несреће оних, који услед незнања робују заблуди", јер се у томе састоји њихово сиромаштво. Неки кажу да се сиромашнима називају некадашњи богаташи, будући да је речено: *Богати осиромашише* (Пс. 33; 10). Убогима се називају они који својим рукама зарађују потребну храну. Требало је да такви сиромаси и убоги поверују у Христа, јер су се лишили свог богатства, а радом и трудом својих руку добијају оно што им је неопходно за тело. Називи убогог и сиромашног узимају се без разлике и један уместо другог. Ове речи могу се схватити и другачије, као да Бог каже: „Сада ћу, тј. ускоро ћу устати и осветити се за страдања и уздахе увређених." Иако је Давид речи „устаћу" и „осветићу се" навео онако, како приличи човеку, морају се схватити онако, како доликује Богу.

Поставићу се у спасење њихово, осмелићу се у њему. Споменувши претходно Христово васкрсење, Давид после тих речи помиње Његово погребење, изменивши поредак и вративши се на Христову крсну смрт. „Ја ћу се", каже Господ, „поставити, тј. бићу прикован за крст", који Он овде назива спасењем. Поразивши мучитеља – ђавола копљем и дрветом крста, Господ нам је подарио спасење и потпуну слободу од наше заблуде. Нас, који смо некада били слаби, укрепио је против демона. „*Осмелићу се у њему*, тј. јавно ћу се показати и целом свету на крсту открити божанствену силу која се скривала у Мени." Наиме, када су Господа подигли на крст, поцепала се храмовна завеса, сунце се помрачило,

земља се потресла, камење се распало, а догодила су се и друга чуда. Или се може разумети и овако: „Поставићу сиромашне и убоге у спасење, тј. удостојићу их спасења, а затим ћу смело објавити њихово спасење и открити Своју силу."

(7) *Речи су Господње речи чисте*. Пошто је претходно излагао само оно што говори Господ, Давид сада уверава у истинитост речи Господњих говорећи да су оне чисте и да им је страна свака лаж.

Сребро ражежено у огњу, очишћено од земље. Речи Божије су, каже, толико чисте и непомешане са обманом и лажи, да су сличне претопљеном сребру, очишћеном од рђе и земље. Да би узвисио чистоту и светлост речи Господњих, Давид у наставку каже:

Претопљено седмоструко. *Седмоструко* овде означава „више пута". Оно сребро, које је више пута претопљено, постаје савршено чисто. Тако су, каже, речи истине Божије сличне сребру које је више пута претопљено у пећи.

(8) *Ти, Господе, сачуваћеш нас и одбранићеш нас од рода овога и до века*. Речи *Господе, сачуваћеш нас* постављене су уместо речи „Господе, сачувај нас од оних који се споља наоружавају против нас" а речи *одбранићеш нас* уместо речи „одбрани нас од оних, који нас нападају изнутра". Другим речима, пророк се овде моли да нас Бог сачува од видљивих и одбрани од невидљивих непријатеља. Или се пак речи *сачуваћеш нас* односе на садашњи нараштај, а речи *одбранићеш нас* на будући нараштај злих људи. Ове речи су се оправдале јер је вера оних, који су прихватили еванђелску проповед, остала непобеђена од тадашњих прогонитеља, као што ће и у векове бити непобедива. Њу нису могли да победе нити Јелини, који су отворено војевали против вере, нити јеретици који су потајно смишљали лукавства против ње.

Наоколо безбожници ходе. Са свих страна окружују нас безбожници, покушавајући да потисну и да победе веру у Христа. Тако поступају незнабошци и цареви – прогонитељи. Јеретици такође ходају унаоколо, јер божанствено Писмо не разумеју у правом смислу, него у изопаченим и лажним умовањима и тумачењима.

По висини Твојој умножио си старање за синове људске. Ти си, Господе, узневши се на крст, показао велико старање за људски род, због којег си и пострадао. Ово би се, можда, могло разумети и овако: Ти си, Господе, узневши се на небеса у дан Вазнесења, био милосрдан према људима, јер си ниспослао Духа Светога, Који их просветљује и руководи еванђелском проповеди.

Псалам 12

(1) *За крај. Псалам Давидов.*

Садржај

Давид је овај псалам испевао кајући се за грех и истовремено благовестећи о нашем спасењу. У том псалму нам је дат образац (узор) по којем смо, обитавајући у греху, дужни да притичемо Богу.

(2) *Докле ћеш, Господе, заборављати ме до краја?* Као да је дуготрајни грех посредством покајања за њега начинио пут ка Богу. *Докле ћеш одвраћати лице Своје од мене?* То лице непрестано гледају ангели.

(3) *Докле ћу се домишљати у души својој?* Јадикујем, помишљајући у души да ћу умрети у греху, и то ми, више од свега, ствара душевни бол. *Мучим се у срцу своме дању и ноћу* – то је свакодневна брига у срцу.

Докле ће се узносити непријатељ мој нада мном? Ако се наш непријатељ ђаво унижава кад смо побожни, јасно је да се он преузноси када грешимо, будући да човеково унижење значи уздизање сатанино. Као што се и о Богу каже да се Он узноси нашим спасењем, тако се и о ђаволу каже да се он узвисује нашом пропашћу.

(4) *Просветли очи моје*. Овде мисли на очи ума, јер је речено: *Просветлите се светлошћу знања* (Ос. 10; 12 – према Септуагинти).

(6) *А ја се на милост Твоју уздах*. Чврсто се надам да ћу добити опроштај за грех, узносећи мисао ка милосрђу Твом, по којем си свим људима подарио спасење. То спасење радује моје срце, које одавно болује због греха.

Псалам 13

За крај. Псалам Давидов.

Садржај

У овом псалму сасвим јасно указује на безбожништво и безакоње људи у свим њиховим подухватима, да би тиме проповедао о неопходности доласка Христовог.

(1) *Рече безумник у срцу своме: Нема Бога*. Пошто нису ни помишљали да постоји Бог Који надзире и праведним судом суди људским делима, извршили су свако неправедно дело. Самим тим, (2) *Господ с неба погледа*, а то јасно указује на долазак Господа међу људе.

(3) *Нема га који чини добро, нема га ниједнога*. Када је дошао, Господ није нашао никога ко би чинио добро, него се сваки показао као крив у сваком подлом делу. (4) *Гроб је отворен грло њихово*. И демони су у свом грлу држали човека као храну, не помишљајући да Бог не може да заборави Своју творевину.

Неће ли познати сви који чине безакоње? Реч *Господа* требало би читати после знака интерпункције и узети је изван повезаности (осталих) речи, да би се добио следећи смисао: сви су одступили и учинили то; они не познају Бога. *Господа не призваше који једу народ мој као једење хлеба*. Једу народ Његов, јер га убеђују да се поклања твари а не Творцу. Управо они, који су другима постали саветници за зло, неће призвати Господа. Тако би уместо прошлог времена требало читати будуће.

(5) *Тамо се устрашише страха, где страха не беше*. Мојсејев закон је кажњавао, док је страх Христов непорочан (чист), јер нас учи да се плашимо онако, као што се синови плаше оца. Од тог времена, тј. од времена доласка Христовог, устрашили су се страха тамо где страха нема, али не зато што прети закон него због богобојажљивости (страхопоштовања), каква више доликује слободнима.

Јер је Господ у роду праведних, оправданих Његовим доласком.

(6) *Савет сиромаха посрамисте*. То је речено онима, који ће истрајавати у неверју и прогонити оне што су поверовали у Христа.

(7) *Ко ће дати са Сиона спасење Израиљу?* У томе се садржи двоструко пророштво, јер се не обзнањује само спасење које је у то време било ограничено, него и оно спасоносно јављање нашег Спаситеља са Сиона, до којег ће доћи тек након што протекне много времена.

(8) *Обрадоваће се Јаков*. Мисли на свете патријархе и пророке, који се радошћу радују што је Христос испунио она обећања која су им предсказана; у тим обећањима предсказивало се спасење свих незнабожаца.

Псалам 14

За крај. Псалам Давидов.

Садржај

Давид је испевао овај псалам поучавајући ономе што човека може довести до задобијања блаженог удела. Зато и почиње на следећи начин:

(1) *Господе, ко ће се настанити у насељу Твоме?* Настањивање је привремени боравак, који не означава непроменљиви него пролазни живот, и указује на уздање у прелазак на боље. Наиме, светитељу је својствено да буде путник у овом животу, који га води ка оном другом (животу). Услед тога, Давид о себи и каже: *Ја сам дошљак код Тебе и пролазник, као сви оци моји* (Пс. 38; 13). Ко ће, дакле, бити удостојен да се настани у тим небеским насељима? *Или ко ће се населити на гори светој Твојој?* Онај ко се удостоји оног блаженог насеља наслађиваће се блаженством у бесконачне векове.

(2) *Који ходи непорочно*, итд. Поучава нас на који ћемо начин достићи тај блажени крај; као прво, тако што ћемо поћи непорочним путем а то је Христос; као друго, ако будемо чинили правду; као треће, ако своје срце учинимо обитавалиштем истине; као четврто, ако не стекнемо лукави (превртљиви) језик; као пето, ако ближњем не будемо чинили зло; као шесто, ако не осудимо надменог ближњег; као седмо, ако не будемо пристрасни; као осмо, ако не нарушимо верност заклетви; као девето, ако не будемо узимали камату, и као десето, што чини крај сваког добра, ако будемо неподмитљиви. Ко се научи напредовању у овоме, постојано ће добијати добра.

Псалам 15

Стилографија (јевр. Miktam = запис на стубу?). Давидов.

Садржај

Пророштво које сада држимо у рукама садржи у себи призивање незнабожаца, оптужбу Израиљаца за непослушност, као и саму тајну васкрсења нашег заједничког Спаситеља, Исуса Христа. Мислим да је управо због тога ова песма и названа стилографијом (записом на стубу), јер пророк Давид као да ју је за своје потомке (тј. за оне који ће доћи после њега) поставио на стуб. Речи песме као да се певају у име Христово, јер нас је таквом разумевању научио (апостол) Петар.

(1) *Сачувај ме, Господе, јер се у Тебе поуздах*. Као да је на Себе примио заједнички лик васцелог човечанства, упућује реч Богу и Оцу, не више за Себе него за нас и због нас, као да је, по домострою, и Он један од нас. Због тога Оца назива Господом, као онај који је на Себе примио обличје слуге. Моли да Га сачува због Цркве, која је Његово тело. И будући да је Црква Његово тело, Он заправо моли за њено очување. Уосталом, то очување се исправно може односити и на Њега Самог.

(2) *Рекох Господу: Господ мој јеси Ти*. И ово опет доликује обличју слуге, и истовремено указује на оправдање исповедањем у вери. *Јер немаш потребе од добара мојих*. Добрима овде назива жртве које се приносе по Закону, јер изговара ону реч вере: *Зар ћу јести меса јунаца, или ћу крв јарчију пити* (Пс. 49; 13)?

(3) *Светима који су на земљи Његовој чудесно учини Господ све воље Своје у њима*. *Светима* назива освештане Духом, а *земљом* – Цркву Христову. Речи *чудесно учини* значе *откри*, а *Своје* значи *Очеве*. Због тога је смисао целе реченице следећи: учинио је да они, који су освештани вером, познају вољу Очеву *у њима*, тј. у онима који су на земљи Божијој или у Цркви, или у онима, који су на светој земљи, зато што свети, живећи на

небесима, иако се још увек налазе на овој земљи, већ пребивају на земљи Његовој. *Воље* Божије су све оне појединачне врлине које је Бог учинио чудеснима у светима Својим, јер у творењу врлина они имају неку предност у односу на друге људе. Одважност апостола и мученика није истоветна са одважношћу оних који су храбри у нечему другом, нити је целомудреност Јосифова слична целомудрености других људи. Због тога он, будући њима задивљен, осећа своју сопствену слабост, јер му много тога недостаје у поређењу с божанственом силом и божанственом величином. Наиме, чим се у праведницима умноже слабости, они хитају да пред Бога принесу покајање.

(4) *Умножише се немоћи њихове* кад су служили идолима. Међутим, иако су се умножиле, они нису задржали те немоћи. Немоћи су у њима остале само дотле док их нису познали, јер *све могу у Христу који им даје моћ* (Филипљ. 4; 13). Или, како се чини, то говори о апостолима и о онима, који су поверовали кроз апостоле. У њима су се пројавила чудеса Божија, јер су испунили све Божије заповести. Међутим, умножиле су се њихове немоћи или, другачије речено, умножио се њихов труд, кад је на њих устало мноштво незнабожаца, беседника, војника и царева, а они су, надвладавши све њих, окончали свој пут. Или пак кратковременост и привременост недаћа указује на бесконачни век. *После тога (оне) брзо несташе*. Иако су били немоћни зато што су првобитно живели у грехови ма, чим су чули проповед постали су послушни. Управо то значе речи: *После тога (оне) брзо нестадоше*, односно, пожурише да постану послушни проповеди. *Нећу сабрати сабрања њихова од крви (идола)*. Они, које сабере Христос, морају бити чисти од убиства и крви. Сабирајући саборе састављене од незнабожаца, нећу их сабрати посредством крви, тј. учинићу да Ми не приступе чувајући служење по Закону, него већма приносећи хвалу и бескрвну жртву. *Нити ћу споменути имена њихова устима мојим.* Више се неће називати идолослужитељима и безбожницима, него званима и изабранима. Некада су добили имена достојна својих дела, и називани су идолослужитељима и многобошцима; сада се више нећу опомињати тих имена, већ ћу их називати побожнима, светима, званима и изабранима.

(5) *Господ је удео наслеђа моја и чаше моје*. *Наслеђем* се назива незнабожачко царство и, јасније се изражавајући, као да би рекао: „Незнабошце ми је као наслеђе и удео даровао Отац, Којем сам био послушан чак до смрти; Отац је удео и Мојој Цркви, која је Моје наслеђе. Он је удео и Моје чаше, тј. смрти, јер чаша означава смрт, према ономе што је речено: *Ако је могуће, нека Ме мимоиђе чаша ова* (Мт. 26; 39). И Црква је наследила

Оца, испуниви Његове заповести. И сама Моја смрт наследила је Оца, према речима оног што је рекао: *Наследници Божији и санаследници Христови* (Рим. 8; 17).

(6) *Ужад моја падоше на најбоље, и наслеђе моје најбоље ми је.** Говори о оним ужадима (оковима) љубави, којима је сједињен са Црквом. Она је и *најбоља*, јер му је угодна.

(7) *Благосиљаћу Господа који ме уразумио*. Тумачење овог стиха налазимо у Делима апостолским. *А још и до ноћи поучише ме бубрези моји*. У богонадахнутом Писму, *бубрезима* се обично називају скривене и дубоко притајене помисли, док *ноћ* означава оно што је невидљиво.

(8) *Провиђах Господа пред мном сваїда, јер је с десне стране мени, да не посрнем*. У томе се и садржи отворено разобличавање безосећајности Јевреја, јер је и врховни (апостол) Петар у Делима апостолским ово протумачио у вези са Христом (в. Дела ап. 2; 25). Будући да је Христос Бог, Он све утврђује и одржава. Будући да је постао човек, утолико Му доликује да каже да Му је Господ с десне стране да не би посрнуо. У свему се саображавајући (прилагођавајући) мерама човештва (човечије природе), Он се према домострој не стиди онога што доликује умањењу (грч. κένωσις, досл. пражњење, тј. својевољно умањење, унижење Божанства). Погледај како се наша природа прославила у Христу. Ми, који смо одбачени због Адамовог преступа, приведени смо пред лице Самог Оца, и Он је наш заштитник и наша потпора.

(10) *Јер нећеш оставити душу моју у аду*. О Њему, који је Живот и Животодавац, према домострој се каже да ће Га оживети Отац.

(11) *Показао си ми путеве живота*. Примивши на Себе човечији лик и учинивши се сличним нама, изговара речи које много више доликују нама него Њему, као Богу. *Красоте (насладе) су у десници Твојој до краја*. То значи да ће се свети наслађивати и радовати, након што оживе у време васкрсења. То наслађивање и радост, који су нетрулежност (непропадљивост), ми ћемо, кажу они, примити од Христа, Који је и у нама и са десне стране Оца. Да је та реч истинита, показује и следеће место, на којем је речено: *Он ће преобразити наше понижено тело, тако да буде саобразно телу славе Његове* (Филипљ. 3; 21).

* У српском преводу: *Одмерена (наслеђа) пала су ми најбоља*; у савременом руском преводу: *Међе моје прођоше по прекрасним местима*, прим. прев.

Псалам 16

Молитва Давидова.

Садржај

Овај псалам испеван је у име човека, који је савршен по Богу.

(1) *Услиши, Господе, правду моју*. Ове речи испуњене су великим поверењем. Псалмопојац на овом месту не помиње правду зато, да би се хвалисао нити зато што се приказује као праведник, него као да каже следеће: Будући да праведно молим за Твоју помоћ и желим да се избавим од онога што неправедно трпим од Саула који ме безразложно прогони, услиши и испуни моју молбу. *Услиши молитву моју, није са усана лажљивих* јер Бог неће услишити молитву лажљивих усана, него (молитву) чистог језика, навикнутог да се поучава речима Божијим.

(2) *Од лица Твојеїа суд ће мој изаћи*. Јасно се моли за то, да му Јединородни буде судија. *Очи моје нека виде правоту*. Преклиње Сина за праведни суд, каквим нам је судио.

(3) *Испитао си срце моје, посетио си ме ноћу, окушао си ме у оїњу и у мени се не нађе неправде*. У Светом Писму, неправдом се обично назива хула на Бога, јер је речено: *Неправду у висину їоворише* (Пс. 72; 8).

(4) *Да не їоворе уста моја дела људска*. Учи нас да се чувамо и од тога да не говоримо ништа смртно и људско. *Ради речи уста Твојих ја сачувах путеве жестоке*. По заповести Твојој ступио сам на уска и тесна врата.

(5) *Утврди стопе моје на стазама Твојим*. Ова реч нас поучава да се не уздамо у саме себе него да се утврдимо у Богу. *Стазе* Господње су очување заповести.

(6) *Ја завапих, јер си ме услишио, Боже*. Речено је: *услишио*, уместо: *услишићеш*. Нисам Ти узалудно завапио, него сам опитно познао Твоје човекољубље, јер си ме често услишио кад сам Ти вапио. *Вапај* је мисао устремљена ка Богу. *Приклони к мени ухо Твоје*. Бог је сав ухо, јер све чује.

(10) *Дебело срце своје затвориште*. Речима *дебело срце* означава велико благостање непријатеља.

(11) *Очи своје устремише да ме оборе на земљу*. Они су, каже, имали само један циљ, а то је да се на сваки начин привежу за земљу и да се приклоне телесном (плотском) мудровању.

(13) *Мачем Твојим од непријатеља руке Твоје*. Душа праведника, а посебно оног, који грешнике из безбожништва приводи ка побожности, слична је мачу наоштреном против духова злобе. Управо тај мач, који си Ти, Владико, наоштрио на непријатеље Своје, *избави од непријатеља руке Твоје*. Ко су непријатељи руке Божије, ако не они који се противе вери у Јединородног Божијег, Који је и рука Божија?

(14) *Господе, од малобројних на земљи раздели их*. Моли се да безбожни буду раздељени и на неки начин одвојени од малобројних. Ко су ти малобројни, ако не они о којима је речено: *Много је званих а мало изабраних* (Мт. 20; 16)?

И скривених Твојих (претњи) испуни се утроба њихова. Они су се, каже, наслађивали свим што је скупоцено и затим дошли до такве надмености да чине безакоње. Речи: *скривених Твојих* значе: оним неизрецивим тајнама, које су Теби познате а које ја не познајем, испуни њихову утробу или, тачније говорећи, њих саме. *Наситише се синови, и оставише остатке младенцима својим*. Испунили су се сваким безакоњем и предали га својој деци, па су га оставили чак и младенцима својих синова, тј. унуцима.

(15) *А ја ћу се у правди јавити лицу Твоме*. Нећу им се уподобити, нити ћу се насићивати оним, чиме су се они насићивали, него ћу се праведним делима испунити славом Твојом.

Псалам 17

(1) *За крај, слуге Господњег Давида, што говораше Господу речи песме ове, у дан у који га избави Господ из руке свих непријатеља његових и из руке Саулове, и рече:*

Садржај

У овом псалму описује се устанак непријатеља, призивање Бога у помоћ, силазак и вазнесење Јединородног, а такође и оно што је након вазнесења извршено против демона, одбацивање Израиљаца и призивање незнабожаца. Оно што је речено: *из руке непријатеља његових и из руке Саулове* може се применити на духовне непријатеље и на њиховог кнеза.

(2) *Љубићу Те, Господе, снаго моја,* (3) *а Господ је утврђење моје, и прибежиште моје*. Познавши доброчинства Божија, он Богу приноси највећи од свих дарова, односно љубав, коју је Спаситељ и у заповестима поставио на прво место.

(4) *Хвалећи призваћу Господа, и од непријатеља мојих спашћу се*. Одатле се поучавамо како исповедању захвалности за добра којима смо се већ наслађивали, тако и мољењу за добра која су нам потребна. Након тога Давид описује различите побуне непријатеља.

(5) *Обузеше ме болови смртни*. Овде не помиње неку битку са смртницима, него невидљиве силе које опкољавају његову душу. *И потоци безакоња смутише ме*. (6) *Болови адски сколише ме, претекоше ме замке смртне. Потоци безакоња* су противзаконите помисли; уколико се дуго

задрже у нама, оне се називају болестима, а уколико нас умртвљују грехом који дејствује у нама, називају се и замкама.

(8) *И потресе се и устрашена би земља*. Описује оно што се десило приликом силаска Господњег, јер су се тада покренули сви који живе на земљи, и сви крајеви земаљски испунили су се гласом о Њему. *Темељи гора задрмаше се*. Горе су лукаве силе, које се преузносе пред славом Божијом. Њиховим *темељима* Давид назива помисли које су скривене у дубини. *И потресоше се, јер се разгневи на њих Бог* зато што су оне, који живе на земљи, током многих векова обмањивали многобожачким сујеверјем.

(9) *Узиђе дим од гнева Његова*. Кад се разгневио, угасио је њихов огањ којим су од давнина спаљивали људе; да би то означио, Псалмопојац употребљава реч *дим*. *И жар се разгоре од Њега*. То су они, који су просветљени причешћивањем божанственим огњем.

(10) *И приклони небеса и сиђе*. На најјаснији начин говори о силаску Господњем, што је готово истоветно са оним што је речено: *Унизио је Себе и био послушан до смрти* (Филипљ. 2; 8). *И примрак је под ногама Његовим*. Под тим подразумева скривеност икономијског (домостројитељског) доласка и невидљивост Божију, како нас оно што је рекао не би привукло ка телесним (плотским) појмовима.

(11) *И уседе на Херувиме и полете, полете на крилу ветрова*. Тиме изображава Његово вазнесење. Херувимима и крилима назива или онај облак који Га је узео и о којем је у Делима апостолским написано: *И ово рекавши, док они гледаху, подиже се, и узе Га облак испред очију њихових* (Дела ап. 1; 9) или брзину (Његовог) јављања, доласка и помоћи.

(12) *И постави таму за скровиште Своје*, тј. Спаситељев невидљиви и скривени боравак међу људима. *Око Њега је шатор Његов*. Речима *шатор Његов* означава свету Цркву за коју је обећао да ће се у њој настанити. *Око Њега*, према ономе што је речено: *Где су два или три сабрана у име Моје, онде сам и Ја међу њима* (Мт. 18; 20). *Тамна вода у облацима ваздушним*. Говори тако услед затамњености (магловитости) онога што је о Њему речено код пророка, који су названи и облацима.

(13) *Од севања пред Њим облаци прођоше*. Светлост Његовог доласка разјаснила је пророштва. *Гра́д и у̑гљевље о̑гњено* (удари). Будући да се у пророштвима налазе и претње, представио их је у виду *гра́да и у̑гљевља о̑гњеног*. Као што су апостоли, озарени проповеђу, пошли испред Њега и оросили свет, тако и гра́д служи као изображење различитих казни које

су одређене за неверујуће, а какве су након вазнесења Господњег уистину и стигле Његове непријатеље; под њима подразумевам духовне непријатеље. И као што су Израиљце, ослобађајући их од Египћана, оросили гра́д и огањ, тако су и народ, ослобођен од свих дела демонских, оросили гра́д и огањ. Биле су то силе кажњавања, које су се спустиле на духовне Египћане.

(16) *И јавише се извори вода*. Након свргавања непријатеља, појавили су се извори вода, тј. спасоносне еванђелске речи које су постале темељ васељене, јер су нас оне пресаздале. О њима је овако написано: *С радошћу ћете црпсти воду из извора овоī спасења* (Иса. 12; 3); под *темељима васељене* подразумева списе свемудрог Мојсеја, јер најпре у њима налазимо полагање темеља вере и богопознања; у њима се, слично као и у пророчким књигама, садрже и праобрази тајне Христове. Због тога *јавише се* значи *разјаснише се*. Или под изворима и темељима поднебесја треба подразумевати свете апостоле, јер је и из њих извирала спасоносна реч, јер су и они у темеље поднебесја положили веру. Под изворима вода и под темељима васељене подразумевај такође и спасоносно крштење.

Од претње Твоје, Господе треба подразумевати: због горепоменути непријатељи. *Од дувања духа гнева Твојеīа*. Оне, који су сагрешили, Бог не кажњава истог тренутка, јер би потпуно пропали, него наговештава казну гнева, јер је речено: *Казнићу их како се слушало у збору њиховом* (Ос. 7; 12 – према Септуагинти). То значи дување духа гнева Његовог.

(17) *Прихвати ме из вода многих. Водама* назива искушење. Давид каже: *Прихвати ме*, тј. човечију природу, јер у дан Педесетнице *крстише* апостоли *око три хиљаде душа* (Дела ап. 2; 41).

(18) *Избави ме од силних непријатеља мојих и од мрзитеља мојих*. Давид прелази на описивање онога што је учинио након сагрешења и у време кад се покајао. Смисао ових речи је следећи: Господ је услишио моје исповедање и постао моја потпора, кад сам ја био спреман да се сурвам и да претрпим велики пад, уколико бих после греха пао у потпуно одступништво. Међутим, Господ ће ме потпуно избавити и дати ми опроштај греха у време Његовог доласка које су предсказали пророци, и учиниће то Господ, мој доброчинитељ, (20) *јер ме хоћаше*. Да ме није хтео, не би ми послао Свог пророка.

(21) *И узвратиће ми Господ*. Уверен сам да се Господ у време Свог праведног суда неће опомињати мојих грехова и да ће ми узвратити по правди, јер ће по правди, као на теразијама, супротставивши мом греху друга моја дела, наћи да су та дела превагнула у односу на грех који сам починио. Ова реч учи да онај који је посрнуо због неке слабости може да се укрепи другим добрим делима. *По правди мојој*. Правдом се назива

врлина уопште, чистота руку приликом извршавања дела и делатне силе, које су добром навиком доведене у стање неоскрнављености.

(23) *Јер су сви судови Његови пред мном*. Иако су судови Божији неистраживи и по својој недостижности слични бездану, они су ипак стално пред очима богољупца.

(26) *С преподобним (светим) биħеш преподобан (свет)*. Ти си ме праведно удостојио Свог доброчинства јер си Ти праведан, и са преподобнима знаш да будеш преподобан. Да сам обитавао у греху и препустио се потпуном разврату, знам да би и Ти, велики Судија, по мери мога греха изнео суд Свој нада мном. Међутим, како сам ја очувао путеве Твоје, то ни Ти, Који си преподобан с преподобнима и праведан према праведнима, ниси зауставио поглед на мом удаљавању од правде, какво ми се привремено догодило, него си ми на суду Свом узвратио по животу какав сам водио после тога, и по делима која сам извршио у правди.

(28) *Јер ћеш Ти спасти народ понижени.* Упућује на апостоле. *И очи гордих понизиħеш*. То се односи на књижевнике и фарисеје.

(29) *Јер Ти просветљујеш светиљку моју, Господе*, тј. ум. *Боже мој, просветљујеш таму моју*, развејаваш моје незнање.

(30) *Јер ћу се Тобом спасити од искушења и с Богом мојим прећи ћу зид (високи)*, јер су ме окружили моји непријатељи и држе ме утамниченог. *Искушењем* назива задовољства, а *зидом* ђавола.

(31) *Бог мој, непорочан је пут Његов*. Овде оптужује неблагодарност, злобу, својеглавост и суровост незахвалних и каменосрдних Јевреја. Они су нашем Спаситељу Христу приговарали да тобоже поступа противно закону Божијем; изругивали су се Његовим речима и клеветали га да Он тобоже хули на Бога, говорећи једни другима: *Шта овај тако хули на Бога? Ко може опраштати грехе осим једног Бога* (Мк. 2; 7)? Такво расположење и мисли о Господу сваке твари и Богу потхрањивали су у себи лукавом савешћу и злим помислима. *Речи су Господње ражежене*. И Његове речи о томе, сличне претопљеном сребру, чисте су од сваког прекора, искушења и испитивања.

(32) *Јер ко је Бог осим Господа? И ко је Бог осим Бога нашега?* Једино је Логос Божији истинити Бог и Јединородни, будући да је само Он исто тако Бог као и Отац. Рекавши о Христу да је Он Бог по природи, сада каже: *Ко је Бог?* Ми имамо једног Бога Оца, и нема другог Бога, тако да би један испуњавао молбе овоме, а други ономе. Можда су, међутим, ова два стиха постављена у међусобну сагласност. Тако ме је истинити Бог опасао снагом да бих извојевао победу и положио мој непорочни пут ка извршавању добрих дела.

(33) *Боїˊ који ме опасује снаїˊом*, слично је ономе што је речено: *Док се не обучеˊте у силу с висине* (Лк. 24; 49). *И поставˊи непорочан пуˊт мој*, тј. еванђелским заповестима поучи ме како да идем непорочним путем.

(34) *Који утврђује ноїˊе моје*. Свети су истребитељи отровних страсти, будући да су добили силу противну духовној змији. Зато се и пореде с јеленима, који истребљују чувствене (видљиве, вештаствене) змије: *Као у јелена*. Наиме, они су добили власт да *сˊтају на змије и шкорпије и на сву силу вражију* (Лк. 10; 19). *И на висину ме поставља*. Поучава га да размишља о вишњем.

(35) *Који научава руке моје за бој* зато што, испруживши их на молитву, погубљује злобнике. *И чини мишице моје као лук метални (бакарни)*. Учи како се треба припремити за бој и пореди мишице са луком, учинивши их да по снази буду као да су од бакра (метала). Или се може разумети тако да је душевне силе учинио одважнима, сличне бакарном луку. Бакар је симбол делатне силе. У том смислу и Језекиљ говори Јерусалиму: *Изїˊоре бакар њеїˊов* (Јез. 24; 11). Међутим, као што под бакром подразумева снагу и нерањивост, тако и у виду лука сликовито представља само бацање стреле које се извршава нашим мишицама.

(36) *И дао си ми заштиˊту спасења моїˊа*. Заштитио си ме Твојим спасењем, а то је Твој икономијски (домостројитељски) долазак. *И десница Твоја прихвати ме*. Очева десница је Син. *И карање Твоје исправи ме до краја*. Мисли на еванђелско учење или пак говори о старозаветном учењу посредством закона, као да расуђује на следећи начин: у свему ми творећи доброчинства, дао ми је и законе, који су ме научили ономе што доликује. Дознавши из њих (закона) да се не сме чинити неправда, од тога сам се и уздржао. Међутим, да ми такво правдољубље не би нашкодило, подарио ми је велику помоћ и извео ме на ширину. Или се можда карањем назива учење које кажњава, према ономе што је речено: *Држи се наставе (казне, прекора)* (Приче Сол. 4; 13), или пак начин живота који захтева труд, према изреци: *Не одбацуј наставу (казну, прекор) Господњу* (3; 11). *И васпитање Твоје оно ме научи*. Те речи: *Васпитање Твоје, оно ме научи*, код Теодотиона замењују оно што је речено код Седамдесеторице (тј. у Септуагинти, у преводу Седамдесеторице): *Карање Твоје исправи ме до краја*.

(37) *Раширио си кораке моје*. Уклонивши саблазни и замке које су припремили непријатељи, учинио си да слободно корачам. О корацима се каже да ономе који корача путем од порока ка врлини, овај тесан пут у почетку бива тежак, али да с човековим напредовањем (пут) постаје све шири. Самим тим што човек након труда на врлини задобија спокојство, укрепљују се *сˊтопала њеїˊова*, јер су његове ноге утврђене на камену, а то је наша вера.

(38) *Гонићу непријатеље моје*. Будући да је за корачање припремљен божанственом благодаћу, чврсто је уверен у победу.

(39) *Сатрˊу их, и неће моћи опˊстати*. Наше непријатеље сатире наше бестрашће.

(40) *И опасао си ме снаїˊом*. Он победу опет приписује Ономе Који дарује снагу.

(41) *Окренуо си мени леђа непријатеља мојих*,* тј. непријатеље си нагнао у бекство, јер нам они, који беже од нас, окрећу леђа. Наши непријатељи демони окрећу нам леђа онда, када у нашу душу не могу да унесу страсне помисли. *И мрзитеље моје сатро си*, тј. Саула, Ахитофела, Авесалома и хиљаде других.

(42) *Повикаше, и не беше (ко) да их спасе*. Ово као да у име Господње говори о видљивим (телесним, чувственим) непријатељима, јер инородници, призивајући у помоћ своје богове, нису имали користи од њиховог предсказивања; исто тако, ни Саул, ни Авесалом, ни Симеј, ни други, побуњени Израиљци, нису имали Бога за свог саборца.

(43) *И иситнио сам их као прах*. Они ће потпуно ишчезнути у присуству Твоје благодати, која ми садејствује.

(44) *Избавићеш ме од буне народа*, иако Господ одвраћа Своје лице од Јевреја због њихове непослушности и за Своје наслеђе тражи незнабошце. *Поставићеш ме за главу незнабожаца*. Међутим, није нам познато да је Давид владао над незнабошцима. Према томе, ово пророштво испуњава се на Ономе Који је по телу рођен од њега (Давида). Онај Који се по телу родио од Давида и Који се, према речима божанственог Језекиља, и Сам назива Давидом, тј. Владика Христос, зацарио се над свим народима. Он је као Бог свагда владао над свима, али је након Свог очовечења (оваплоћења) прихватио добровољно служење оних који су поверовали у Њега.

Народ, којеїˊа не знадох, служаше ми. То су речи Самог Христа; одвративши се од непослушних Јевреја, Он за Своје наслеђе тражи незнабошце. Те речи не означавају незнање, будући да Он као Бог све зна, него имају следећи смисао: пошто Ми ти људи дуго нису били блиски, постали су туђи и страни и сасвим далеки од блискости са Мном.

(45) *Синови туђи слаїˊаше ме*.** Израиљ, који се називао прворођеним сином, због свог неверја назван је сином туђим.

---

* У српском преводу: *И непријатеље моје дао си у бекство*, прим. прев.

** У српском преводу: *Синови туђи ласкаше ми,* прим. прев.

(46) *Синови туђи овешташе*. Све што је оветшало (остарило), блиско је уништењу.

(47) *Жив је Господ, и благословен је Бог мој*. Сасвим умесно је огласио: *Жив је Господ*, јер је поменуо препирку људи, током које су узвикивали: *Узми, узми, распни Га* (Јн. 19; 15)!

И нека се узвиси Бог спасења моја. Иако се понизио и примио обличје слуге, Он је преузвишен, слично ономе што је речено: *Бог Њега високо уздиже и даде Му име које је изнад сваког имена* (Филипљ. 2; 7, 9).

(48) *Бог који ми даје освету*, тј. кажњава неверни народ – Јевреје. *И Који потчини народе под Ме*, тј. незнабошци су се покорили Христу.

(49) *Избавитељ Мој од љутих непријатеља Мојих*, тј. од неверног народа. Гневни непријатељи, тј. јеврејски народ, подругљиво су Га називали Самарјанином. *Човек неправедни* је Јуда и Пилат, који Га је недужног осудио на смрт.

(50) *Зато ћу те исповедати и славити међу народима, Господе*. Будући да си Ти, Господе, извршио и једно и друго онда ћу Те, каже пророк, када Ти призовеш незнабошце, кроз њих *исповедати*, јер ће они појати псалмопојања која сам ја саставио. И не само да ћу исповедати, него ћу и славити њиховог Цара, тј. цара (сада) незнабожачких народа. *Славићу*, тј. свима ћу громко огласити спасење, које си *учинио посред земље* (Пс. 73; 12). То си сатворио Ти, чинећи милост Свом помазаном народу, јер ми смо помазани *за царско свештенство* (1. Петр. 2; 9). Чинећи милост народу и мени, Давиду, припремаш је и Њему и мом семену; наиме, и народ који потиче од незнабожаца је Давидово семе, јер су и они постали чеда Онога Који је Давидово семе по телу.

Псалам 18

(1) *За крај. Псалам Давидов*

Садржај

Овај псалам садржи уводно учење које су апостоли понудили незнабошцима. Због тога се каже да и небо, и сунце, и остале стихије (природни елементи), које су незнабошци сматрали за велике богове, славослове свог Творца.

(2) *Небеса казују славу Божију*, и то је слично ономе што је речено: *Јер што је на Њему невидљиво, од постања света умом се на створењима јасно види, Његова вечна сила и божанство* (Рим. 1; 20).

(3) *Дан дану говори реч, и ноћ ноћи објављује знање*. Дан и ноћ, каже, по устаљеном поретку и устројству припремају пут једно другоме, и самим тим проповедају свог Створитеља.

(4) *Нема говора ни речи*. Читање са знаком интерпункције. Онај који противуречи прекида реч. Приговор је следећи: а зар не говоре? Због тога одговара: зар не постоје такве ствари које, и не испуштајући глас, говоре о уметнику? Наравно да постоје, јер се и на добро сграђеној лађи види умеће њеног градитеља. То исто видимо и на другим стварима. Услед тога, горенаведене творевине својом величином, лепотом и усклађеношћу проповедају Створитеља, тако да *по свој земљи изиђе глас њихов*.

(5) *На сунцу је поставио насеље Своје*. На сунцу је, каже, поставио насеље Своје или дом. Где је то, ако не на горепоменутом небу и своду? Овај дом је назвао и ложницом. И као што дан и ноћ својим усаглашеним поретком проповедају свог Створитеља, тако и сунце, тиме што се складно креће својим путем, оглашава о Ономе Који њиме управља.

(8) *Закон је Господњи непорочан, који обраћа душе*, тј. еванђелски закон. Међутим, као што се незнабошци, горепоменутим стихијама већ поучени да је Створитељ један, најзад поучавају и еванђелском закону, тако се и душе свих незнабожаца обраћају ка истини. *Сведочанство Господње је верно, које умудрује децу* – оно сведочанство које је Јединородни дао о Себи: *Ја у свет дођох као светлост* (Јн. 12; 46), *Изиђох од Оца… и идем Оцу* (Јн. 16; 28) и *Ја сам живот* (Јн. 14; 6), умудрујући децу (младенце) и утврђујући апостоле. Или пак децом (младенцима) назива оне који су постали младенци у Христу и неразумне људе, неопитне у мудрости.

(9) *Оправдања Господња су права, орадошћују срце.** Под тим подразумева наше оправдање на суду јер је, износећи суд над нама, прогнао кнеза овога века и развеселио наша срца. *Заповест Господња је светла, просветљује очи*, тј. очи ума. Она далеко распростире своје луче.

(10) *Страх Господњи је чист, остаје у век века*. На неки начин, ово је речено као супротност страху који је присутан у време закона и који у виду има казну. Наша чистота је уздржавање од грехова. Због тога се и страх назива чистим, будући да нас он чини чистима, пошто се човек услед страха Господњег уклања од зла. Међутим, будући да је страх вечан, он вечнима чини и оне у којима постоји.

(12) *Јер слуга Твој чува их*. Нови народ, који се удостојио тајноводства (мистагогије) еванђелских закона и који је обећао да ће чувати истините судове, узноси молитву да би се показао чистим и у помислима ума, а такође и да би се избавио од демона који нападају споља. *У чувању њиховом награда је многа*, јер ће за чување награда бити она блага која *око не виде и ухо не чу, и у срце човеку не дођоше* (1. Кор. 2; 9).

---

* У српском преводу: *Закони су Господњи прави*, прим. прев.

Псалам 19

(1) *За крај. Псалам Давидов.*

Садржај

Овај псалам као да изговарају Давидови пријатељи, изражавајући своје добре жеље за Давида који приноси жртве, али се може применити и на апостоле, и као да је изговорен у дан Распећа.

(2) *Услишиће те Господ у дан жалости*, тј. биће са тобом, *заштитиће те*, тј. сачуваће те.

(3) *Послаће ти помоћ са светиње, и са Сиона заштитиће те*. Да би утешио клонулог духом, то изговара или Логос Који обитава у души, или Свети Дух. Ожалошћени би требало да се моли и да не губи наду, јер је само у том случају Бог спреман да га услиши.

(6) *Обрадоваћемо се спасењу твоме*. Спасење свету је – Син од Оца; спасење свету је – крст од Сина. Ти си људском роду подарио спасење, каже Псалмопојац, јер си свима открио Своје васкрсење. *И све прозбе твоје испуниће.** Какве су то прозбе, ако не оне, које су сличне овој: *Оче свети сачувај их од света* (Јн. 17; 11).** Очигледно је да овде моли за оне, који верују у Њега, или за Давида, или за Језекију, у дане свештеника и царева. Моли се или због домостроја Господњег по телу и због васкрсења или зато што нашим спасењем Он и Себе назива спасеним, и бринуће се о нама, јер смо ми једно тело с Њим. Због тога је и рекао: *Сада*, јер у садашњем познајемо да је Христос спасен, примивши у томе залог нашег спасења. Ти си нас спасао силом Своје деснице. Десницом назива дела, велике силе или помоћ, или пак предсказана чудеса Христова.

(7) *Сада познах да Господ спасе Помазаника Свога*. Као већ просветљен Духом, познао је тајну васкрсења.

Моћно је спасење деснице Његове. Спасао нас је показавши велику моћ. Овим наговештава да онима који Му приступају силом деснице дарује и дела. Реч „десница" је овде поново употребљена као антропоморфизам, да би означила енергију Божију.

(8) *Једни се (хвале) колима, а други коњима*. Као што је, спасавајући Израиљце од видљивих (чувствених, телесних) Египћана, и фараонова кола и силу бацио у море, тако је уништио кола и спасавајући читав свет од духовних Египћана.

(10) *Господе, спаси цара*. Због тога, користећи ту помоћ, молимо: ни нас, ни нашег Цара, никада, Владико, немој лишити те помоћи.

---

* У српском преводу: *И све намере твоје испуниће*, прим. прев.

** У српском преводу: *Оче свети, сачувај их у име Твоје*, прим. прев.

Псалам 20

(1) *За крај. Псалам Давидов*

Садржај

И у овом псалму горепоменути цареви пријатељи прослављају цара, као онога који је већ прослављен тиме што се од његовог семена родило спасење свету. Он је то желео срцем, и за то се молио. Зато му је ово и дато, као неки *венац од драгог камења*, који прославља главу, јер се Давид прославља у свим народима, заједно са Господом и својим Сином по телу. То спасење за њега није било само венац, него и живот, и дуговечност, и слава, и величанство, и весеље, и радост, и нада и непоколебива милост.

(2) *Господе, силом Твојом узвеселиће се цар*. (7) *Јер ћеш му дати благослов у век века*. Сва поколења ће славити и много говорити о ономе који је од Тебе добио такву одважност. Уместо речи: *Лица Твога* код Симаха пише: *Пред лицем Твојим*. Дакле, он ће се веселити и непрестано радовати, удостојивши се лица, тј. благонаклоности Твоје (Твог благоволења). Томе је разлог његово уздање у Тебе. *Развеселићеш га радошћу лица Твога*. Лице Оца је Син, јер је речено: *Ко је видео мене, видео је Оца* (Јн. 14; 9). Са Њим ћемо се радовати на небу, као што се женикови пријатељи радују са женик.

(8) *Јер се цар узда у Господа, и милошћу Вишњега*, итд. Наслађујући се Твојом благодаћу, он је силнији од непријатеља; њоме се наслађује зато што се не узда ни у кога од људи, него сву своју наду полаже једино на Тебе.

(9) *Нека се окрене рука Твоја на све непријатеље Твоје*. Те речи као да су упућене Самом Господу, због онога што је јеврејски народ учинио против Њега. Каже да ће прогонити („ловити") грешнике јер, ако се у ономе који испуњава заповести извршава љубав Божија, онда је очигледно да онај који их не испуњава ненавиди Бога, и назива се пропалим.

(10) *Јер ћеш их учинити као пећ зажарену у време (гнева) лица Твојега*, тј. показаћеш да је њихов удео у огњу. Наиме, они су себи приуготовили огањ за дан Твог Другог доласка, када ћеш свакоме узвратити по делима његовим. *Господ ће их гневом Својим смутити и огањ ће их прогутати*. Гневом се назива казна коју ће добити зато што су Му се изругивали.

(11) *Род њихов са земље погубићеш*, тј. лукаве речи и помисли. То је њихова злонамерност, која је уништена васкрсењем, а такође и учења и безбожне одлуке које Бог, будући добар (благ), након њиховог окончања предаје пропасти. *И семе њихово између синова човечијих*. Доброчинство је и ослобађање од грехова и лукавих помисли, јер су лукаве помисли семе греха.

(13) *Окренућеш им леђа.** Симах је овако протумачио: учинићеш да се одврате, односно да буду иза незнабожаца и да за њима следе, тј. учинићеш Јевреје неверујућима. Кад се Бог од некога одврати, Он учини да (тај) буде окренут леђима а не лицем, јер би у том случају (тј. да је окренут лицем) доспео у такво стање у којем би га, док посматра позадину (грч. τά ὀπίσθια), творевина опет довела до (познања) Творца. Онима, који су неспособни да виде лице зато што немају чиста срца, даје да виде оно што је Његова позадина, тј. саздана бића (τά ὄντα δημιουργήματα) која су испод Њега, како би, гледајући творевину, задобили појам (ἔννοια) о Њему и, приклањајући се свом Богу, видели лице Божије. Остаци Божији (τά περίλοιπα – остаци, изобиље, вишак) виши су од чувствених ствари. *У остацима (вишку, обиљу) Својим приуготовићеш лице њихово.*** Оставио им је време да се обрате, како би се покајали. То је њихов призив и обраћање, након што се испуни број незнабожаца (в. Рим. 11; 25).

(14) *Уздигни се, Господе, снагом Твојом*, и то је слично ономе што је речено: *Да дође царство Твоје* (Мт. 6; 10). Отворено се моли да након овога наступи Други долазак.

Певаћемо и псалмопојати силе Твоје, јер ће тада свака праведна душа, будући у вишњим обитељима, вршити духовна служења.

Псалам 21

(1) *За крај, о заштити јутарњој. Псалам Давидов.*

Садржај

Предстојећи псалам поје о *заштити јутарњој*, односно о томе да је Јединородни Логос Божији, Који је, према оном што је написано, *Исток с висина* (Лк. 1; 78), заблистао и ослободио нас од ноћи и помрчине ђаволске. Или се, можда, *заштитом јутарњом* назива и васкрсење Спаситељево, будући да је Христос устао *врло рано* (Лк. 24; 1) и људској природи отворио пут ка непропадљивости (нетрулежности). Тај псалам поје сам Христос у име човечије природе, и јасно нам представља да је Он у време распећа пострадао од Јевреја.

(2) *Боже мој, Боже мој, чуј ме; зашто си ме оставио*? Спаситељ то говори у име човечије природе и, да би окончао клетву и Очево лице обратио ка нама, моли Оца да погледа, применивши нашу потребу на Самога Себе, јер смо због Адамовог преступа одбачени и остављени, док

* У српском преводу: *Јер ћеш их натерати у бекство*, прим. прев.

** У српском преводу: *С осталима Твојима поћодићеш лице њихово*, прим. прев.

смо сада прихваћени и спасени. *Далеко су од спасења моја речи падова мојих.* Запази опет да се у Христу човечанство моли за своје ослобађање од пада или од преступа, и од речи о њима. Очигледно је да за свакога моли правду каква му доликује.

(3) *Боже мој, вичем у дану и Ти не чујеш; и у ноћи, и то ми није безумно.** Ово се мора читати са знаком интерпункције. Показује нам да плод молитве није бескористан, јер је речено: *то ми није безумно*, тј. јасно знам да ће ме Он услишити чим Га призовем. Обитавајући у светима, чији је ум устремљен ка Теби, чиниш их Својом похвалом и славом.

(4) *Ти у светима обитаваш**, *Хвало Израиљева*, тј. Ти си – или Онај Којег хвали Израиљ, или пак Онај Који је Сам по Себи – похвала.

(5) *У тебе се уздаше оци наши, уздаше се, и избавио си их.* Својим оцима по телу назива патријархе и пророке. Указује и на корист од тог надања, говорећи: и они, који су по телу били пре Мене, односно пророци, а такође и патријарси, полагали су наду у Тебе и очекивали Моје блистање (прослављење), и нису се преварили у својим надама.

(7) *А ја сам црв а не човек.* Поучава сиромаштву духом (смиреноумљу), а посебно оне који приступају Богу. *Подсмех људима и руг народу.* Еванђеље јасно каже да се то на Њему испунило у време распећа, када су пролазници главама показивали на Њега и говорили: *Ако си Син Божији, сиђи с крста* (Мт. 27; 40. и Мк. 15; 30).

(10) *Јер си Ти који си ме извадио из утробе.* Ово каже зато што се оваплотио по Очевом благоволењу, јер је речено: *А кад дође пуноћа времена, посла Бог Сина својега који се роди од жене* (Гал. 4; 4). Свог Оца назива надом и то говори као човек. Бог је једино Христа извадио из Марије, јер се остали људи не ваде из мајчине утробе него излазе одатле, као што је речено: *Изађе Исав, као руно рутав* (1. Мојс. 25; 25).

(11) *Теби сам привржен од материце, из утробе…* И овде као да се моли у име људске природе, јер су Га напустили чак и Његови ученици. Након тога предсказује видове патњи.

(13) *Опколише ме телци многи.* Под тим подразумева старешине јеврејског народа.

* У српском преводу: *Нема одговора на агонију моју*. Овде се мора напоменути да се у већини превода смисао овог стиха подудара са смислом који он има у српском преводу. Међутим, значење које овом стиху даје св. Атанасије заснива се на дословном тумачењу текста Септуагинте (између осталог, овај стих се у истом таквом смислу, какав има код св. Атанасија, појављује и у Вулгати, и у црквенословенском преводу), прим. прев.

** У српском преводу: *А Ти у светињи обитаваш..*, прим. прев.

(15) *Као вода разлих се и расуше се све кости моје*. Својим *костима* назива свете тајноводце (мистагоге): ако Црква представља Његово тело онда оне који је подржавају исправно можемо да замислимо као кости. Слушамо да је код Еванђелисте речено како су се, након што су Га ухватили војници, Његови ученици расејали и побегли од Њега, слично води која се разлива по равници. Осим тога, свете догме Цркве су кости премудрости, и закон је Јеврејима забрањивао да се оне нарушавају у време Пасхе, јер је речено: *Кости да му (пасхалном јагњету) не преломите* (2. Мојс. 12; 46). *Поста срце моје као восак топљен* – ово је израз својствен јадиковању, будући да је написано: *Поче се жалостити и туговати* (Мт. 26; 37). Јадикује због јеврејског народа и због издајника, јер су својим безбожништвом према Њему саме себе бацили у пропаст.

(16) *Сасуши се као опека снага моја, и језик мој прилепи се за грло моје*. Тиме представља Своју жеђ на часном крсту, кад је затражио да пије и кад су Му принели жуч и оцат. Зато и каже: *Језик мој прилепи се за грло моје. И у прах смртни низвео си ме*, јер је, по благодати Божијој окусио смрт за цео свет. Међутим, Христос није низведен у смрт него у прах смртни, јер *не би остављена душа Његова у аду нити тело Његово виде труљења* (Дела ап. 2; 31).

(17) *Јер ме окружише пси многи*. Тиме опет означава народне старешине. *Прободоше руке моје и ноге*. Говори о клиновима, којима је прикован за крст.

(18) *Избројаше све кости моје*, опипавши (што се и природно догодило) читаво Његово тело и премеривши сваку кост, да би знали где да закују клинове. *Они ме погледаше и презреше ме*, тј. они су Ме исмејали. Говори и о пурпурној хаљини (хламиди), и о трновом венцу, и о трски уместо скиптра (жезла).

(19) *Разделише одећу моју међу собом*. О томе је јасно написано у Еванђељима.

(20) *А Ти, Господе, не удаљи помоћ Твоју од мене*. Своје речи претвара у молитву. Уз Твоју помоћ, каже, и уз Твоје заступништво, након три дана устаћу из мртвих и показати испразност њихове злонамерности. Ово нам служи као образац како да у искушењима призивамо Бога у помоћ, а не да падамо у чамотињу (униније) и да због патњи ослабимо.

(21) *Избави душу моју од мача*. Тиме, тј. мачем, пасјом руком, лављим устима и рогом носорога изображава злобу и безумље Јевреја. Мачем се може назвати и ђаво који непрестано настоји да позледи. Душу Своју назива јединородном („јединицом"), јер је она одвојена и разлучена од других душа (будући да су све душе упознале грех, а она није), али и за-

то што је једино она, заједно с телом, свагда сједињена с Богом Логосом. Христос је једини којег чине две супротности, савршени Бог и савршени човек. Међутим, будући да је далеко од тих грешних душа, Он приступа к њима.

Јединородном можда назива и Цркву која стоји пред Њим, јер она нема ни мрље ни порока (в. Еф. 5; 27), испуњавајући се од беспрекорних по напредовању, од *шездесет царица и осамдесет иноча* (Песма 6; 7) *И из руке псеће јединородну (јединицу) моју*. Руком псећом назива и оно што је тај пас учинио, и самог пса, јер је речено: *Није добро узети хлеб од деце и бацити га псима* (Мт. 15; 26).

(22) *Спаси ме из уста лављих и од рогова носорога смерност моју*. (2–3) *Казиваћу Име Твоје браћи мојој, усред Цркве хвалићу Те*, јер нас је научио познању Онога који је по природи и по самој истини Бог и (познању) Њему једносушног Оца. И опет се, као човек, сједињује посредством Цркве.

(24) *Који се бојите Господа, хвалите Га; све семе Јаковљево, прославите Га.* Будући да Цркву чине и (некадашњи) незнабошци и Јевреји, и једне и друге подстиче на псалмопојање. Назива их Јаковом и Израиљем, једне по прародитељу а друге по врлини, јер је она, исто као и порекло, довољна да украси. Дакле, било је уобичајено да се Јеврејима називају и они, који Закону приступају долазећи из незнабожачких народа. Томе нас поучава историја Дела (апостолских), јер божанствени Павле, обраћајући се народу, овако каже: *Људи Израиљци и који се Бога бојите* (Дела ап. 13; 16).

(25) *Јер не понизи*. Јединородни јасно показује Своје заслуге ради нас.

(26) *О Теби је похвала моја*. Похвалом назива славословље. У томе се може видети и оно прослављење од Оца, када је *са неба* дошао глас: *И прославих, и опет ћу прославити* (Јн. 12; 28). Или, као што сам Ја Тебе учинио познатим (тј. открио те) људима, тако ћеш и Ти, несумњиво, учинити да се Мени укаже та иста част, и говорећи: *Ово је Син Мој* (Мт. 3; 17), открио си Ме Петру (Мт. 16; 17) и осталима. *Молитве моје узнећу*.* У божанственом Писму, молитвом се назива обећање. Због тога, испуњавање послушања Оцу, какво је Син извршио чак до смрти по телу, може се прихватити и као испуњење молитве коју је Он узносио (одавао) Оцу.

(27) *Јешће убоги и наситиће се*. Тиме се обзнањује призивање незнабожаца.

---

* У Септуагинти: Τάς εὐχάς μοῦ ἀποδοσω, дословно: „молитве своје одавању". У српском преводу: *Завете моје испуниһу*, што у потпуности одговара смислу какав св. Атанасије даје овом стиху, прим. прев.

(28) *Опоменуће се и обратиће се Господу сви крајеви земаљски*. Иако је Он као Бог Свецар, каже се да ће завладати над онима који су на земљи јер ће их од демонске прелести обратити ка вери у Њега, ка благодарењу (захвалности) и правди.

(29) *Јер је Господње Царство, и Он ће владати свим народима*. Бог није само Бог Јевреја, како то они мисле, него Творац васцеле људске природе. То каже и апостол: *Или је Бог само Јудејаца, а не и незнабожаца? Јер један је Бог који ће оправдати обрезање из вере и необрезање вером* (Рим. 3; 29–30).

(30) *Једоше и поклонише се сви моћници земаљски*, тј. окусили су духовну храну. Моћницима их назива по томе што се хране божанственим речима. *Пред Њим ће се поклонити сви који силазе у земљу*. Ово каже зато што верујући пред Њим приклањају колена. Међутим, то су били они који су давно поверовали. *Сви који силазе у земљу*, тј. који падају у пропаст и трулежност, јер нису видели Господа.

А душа ће моја Њему живети, (31) *и семе моје служиће Њему*, јер је живот, који је на земљи водио Христос по телу, био свет и непорочан. Он је једини који није сагрешио, иако је у свему постао сличан нама и на Себе примио грехољубиво тело. Под семеном Божијим могу се подразумевати они, које је Он призвао кроз веру. *И јавиће се Господу род долазећи*. И то обзнањује о незнабошцима.

(32) *Народу који ће се родити (објавиће) оно што учини Господ*. То је слично ономе што је речено: *Који се не родише од крви, ни од воље телесне, ни од жеље мужевљеве, него од Бога* (Јн. 1; 13).

Тумачење Јефимија Зигабена

Према Теодориту и Григорију Богослову, очигледно је да се овај псалам односи на Христа. Он пророкује о Његовом очовечењу и спасоносном страдању, што се на крају и догодило. Поред тога, у натпису стоји „на заштиту јутарњу", јер садржи Христову молбу Оцу да Га заштити и да Му у страдањима укаже помоћ која ће Га укрепити. Томе је додато: „јутарњу", тј. Христову; наиме, Христос је јутро или почетак дана, будући да је Христос, као сунце правде и светлост познања, уистину заблистао у нама који смо се налазили у мраку заблуде. Христос се молио Оцу као човек, научивши тиме и нас да се молимо у часу своје смрти, будући да се у време смрти плаше и они праведнији. Неки прихватају један предлог уместо другог, односно „о" уместо „на" (јер је и такав начин изражавања био уобичајен у старини) и кажу да је то псалам о страдањима Христовим: она су заштита јутарња, јер нам је већ тада у нама заблистало духовно јутро – Христос, пошто је заједно са смрћу, победио и онога који је над њом (смрћу) имао власт, тј. ђавола.

(2) *Боже мој, Боже мој (чуј ме), зашто си ме оставио*? Те речи, које су својствене људској бојажљивости, уверавају нас у истинитост Христовог очовечења, тј. уверавају нас да је Он био савршен човек и да је, према томе, био подложан људском страху. *Чуј ме*, рекао је Оцу. Они, који некога предају џелатима на смрт, одвраћају своје очи и више не виде онога који ће бити кажњен. *Зашто си ме оставио*? Господ ове речи не изговара зато што се Отац у неком тренутку одвојио од Њега након личног сједињења Сина и Бога с човечијом природом, него Он то говори услед страха од смрти. „Ако ми Ти, Оче, не ускратиш Своју помоћ, Ја се нећу уплашити смрти." О том страху Господњем говори и евангелист, приповедајући да је Он, молећи се у (Гетсиманском) врту, преклињао да Га мимоиђе чаша смрти: *Оче мој*, говорио је Он, *ако је могуће, нека Ме мимоиђе чаша ова* (Мт. 26; 39). Почетак овог псалма Господ је на јеврејском језику громогласно изговорио на крсту: *Или, Или, лима савахтани* (Мт. 27; 46), тј. *Боже мој, Боже мој зашто си ме оставио*, односно, зашто си ме оставио, да ме обузме страх у оно време када је, као што знаш, дух срчан, али тело слабо? Или, зашто си допустио да будем убијен, кад знаш да Ја нисам учинио ништа достојно смрти?

Далеко су од спасења моја речи падова мојих. Казне, каже, за моје грехове далеко су од мог спасења, тј. не спречавају моје спасење, пошто ни те казне ни ти грехови уопште нису моји: *Не учини неправде*, каже пророк (Иса. 53; 9). Моја смрт је казна за оне што су сагрешили, а не за моје грехове. Можда се може разумети и тако, да Христос овде представља васцелу људску природу, као сродан са њом и говорећи у њено име: „Зашто си Ти, Боже мој, оставио мене, васцелог човека, да умрем?" Затим додаје и разлог овог напуштања, односно да је осуда за моје грехове (тј. за грехове човечије природе) далеко од спасења и да сам, према томе, и Ја удаљен од тог спасења јер, ако бих био близу спасења, несумњиво је да бих био избављен од смрти.

(3) *Боже мој, вичем у дану и не чујеш, и у ноћи, и то ми није безумно*. Ове речи испуниле су се онога дана, када је Господ јео тајну вечеру са Својим ученицима. То, да се Господ током ноћи великог четвртка молио у Гетсиманском врту, показали су евангелисти, а да се Он молио и пре ноћи, односно на дан тог истог великог четвртка, показују речи овог псалма. Не чуди се, читаоче, што је пророк ове речи поставио касније, иако се то догодило пре онога што је горе наведено. Такве су речи пророка; разлог за то налази се у намери Божијој да не изгледа да пророци го-

воре сами од себе, него да говоре само оно што чују да им открива Свети Дух. Дању ћу се, каже, молити да ме мимоиђе време моје смрти, а Ти ме нећеш услишити; исто тако, за то ћу се молити и ноћу, и то што ме Ти не слушаш не сматрам безумним, јер сам разумео да ме не слушаш и да ме не ослобађаш од смрти због спасења људи, због чега сам се и оваплотио. Неки под даном и ноћи подразумевају време страдања, јер је од шестог до деветог часа владала тама и тај дан је, према томе, био ноћ. Кад је Господ молио Оца да опрости Његовим џелатима, молитва Му није била услишана, јер су сви они предати истребљењу. Разлог за неуслишеност је тај што је знао да ће они (џелати) клеветати васкрсење и прогонити апостоле, и да ће на тај начин само још више умножити своје грехе.

(4) *Ти у светима обитаваш, хвало Израиљева*. Светим назива Оног Који је по суштини сједињен са Оцем, тј. Бога Логоса Који је, опет, лично сједињен и са човечијом природом. И Он Сам је у еванђељу рекао: *Ја сам у Оцу и Отац у Мени* (Јн. 14; 10). Хвала Израиљева је Отац, јер су се Јевреји у то време хвалили да су једино они удостојени богопознања, иако је њихово расуђивање било неправилно и нетачно, док су они сами били лишени врлине. Рекавши да обитава у Сину, показао је да и Син жели спасење људи и да има једну вољу са Оцем.

(6) *Теби вапише, и бише спасени*. Тим речима Господ се сједињује са страдалницима и искушаванима и каже да су се наши оци по телу, тј. патријарси и пророци који су својим животом заблистали пре Његовог доласка, уздали у Тебе, да су Те призивали у време недаћа и били спасени. Тиме их и Ја подражавам, будући да сам им сличан по људској природи и да Ти се молим, као што су и они чинили.

(7) *А ја сам црв а не човек*. Према Теодоритовом тумачењу, ове речи изговара Господ, смирујући се и унижавајући. Иако је био пророк и цар, Давид је себе назвао мртвим псом. Ако пак и безгрешни Исус толико унижава Себе, шта онда да кажемо ми, који смо грешни и достојни сваког унижења? Неки, нпр. Дионисије Ареопагит, кажу да је Господ Себе назвао црвом због Свог бесеменог рођења, јер се црв, после кише, без семена рађа из земље. Исто тако, *а не човек* каже услед Свог натприродног зачећа, несвојственог људима. Или, можда, Христос каже да је црв зато што је Његово тело било мамац (удица) за демоне, испод којег се крило божанство: као што је црв мамац за рибу, тако је и Христово човештво било мамац за хватање великог и духовног кита – ђавола, који плива у мору садашњег живота. Прогутавши овај мамац, односно умртвивши и прогутавши Христову човечију природу, он се уловио на удицу Његовог божанства, које се скривало под човештвом (човечијом природом).

Или, можда, као што се црв чини ништаван, а прождире и уништава вештаство у којем се налази, тако је и Христос, Који је привидно (спољашњим, човечијим изгледом) био ништаван, Својом суштином разрушио непријатељску силу демона.

Подсмех људима и руī народу. Ове речи садрже јасно предсказање о срамоћењу и подсмесима које ће Господ претрпети од Јевреја.

(9) *Уздао се у Госпо̄да, нека īа избави! Нека īа спасе, ако īа хоће!* Ове речи можеш да нађеш у Матејевом Еванђељу, где се каже да су Га пролазници клеветали, да су одмахивали главама и говорили да спасе Себе Онај који руши храм и за три дана поново га подиже…

(10) *Јер си Ти који си ме извадио из ӯтробе.* Као што је зачеће Христа Спаситеља било без људског семена, тако је и рођење Богомладенца било преславно и натприродно, јер Га је сила Божија на неизрецив начин извадила на свет, не отворивши и не повредивши кључеве девствености Богородице.

(13) *Опколише ме те̄лци многī, бикови дебели окружише ме.* Господ овде *те̄лцима* назива прост јеврејски народ, а *биковима* књижевнике, фарисеје и народне старешине. Назива их и *дебелима*, будући да су од Бога добили многе дарове.

(15) *Расуше се све кости моје.* Према Теодориту, Господ костима назива Своје апостоле, будући да они утврђују и укрепљују духовно тело Његове Цркве, као што кости учвршћују вештаствено тело. Према речима текста, они су се расули у време Његовог страдања (в. Мт. 26; 56).

(16) *И језик мој прилепи се за īрло.* То се испунило онда кад су лажни сведоци говорили против Њега, док Он Сам ништа није одговарао, него је само ћутао. Или се, можда, испунило онда кад је ожеднео на крсту и кад се није нашао нико, ко би Га напојио водом.

У прах смр̄тни низвео си ме. Прах смртни је гроб, јер се у њему тела умрлих претварају у прах. Ти си дакле, у тај гроб низвео Мене, Који сам то желео због људског спасења.

(17) *Окружише ме ūси многī.* Ако је претходно Јевреје назвао телцима и биковима, пошто су се налазили под јармом Закона, псима овде назива војнике из незнабожачког народа, јер су по Закону нечисти и бестидни као пси.

(19) *Разделише одећу моју међу собом.* Ово је јасно растумачио еванђелиста Јован (гл. 19).

(24) *Који се бојите Госпо̄да, хвалите Га!* Пошто је Господ васкрсао из мртвих, подстиче верујуће да заблагодаре Богу, и то пре свих, оне који су поверовали међу незнабошцима. Њима је, након васкрсења, Господ

најпре упутио апостоле, говорећи: *Идите и научите све народе* (Мт. 28; 19). Према Теодориту, Давид све незнабошце назива онима, који се боје Бога. Тако их је назвао и апостол Павле у Делима апостолским, говорећи: *Израиљци и који се бојите Бога* (Дела ап. 13; 16). Међутим, како Цркву Христову не чине само бивши незнабошци него и Јевреји, Господ и њих позива да славослове Бога и да Му заблагодаре, говорећи: *Све семе Јаковљево, прославите Га!*

Псалам 22

Псалам Давидов

Садржај

Предстојећи псалам поје у име незнабожаца, обрадованих тиме што их напаса Господ, а такође описује и тајинствену трпезу коју им је понудио управо Онај који их напаса.

(1) *Господ ме напаса*. Због Господа се величају и они које Он напаса.

(2) *На месту зеленом, тамо ме настани*, тј. настанио ме је на зеленом пашњаку, при чему мисли на духовни пашњак. *На водама одмора отхрани ме*. Под *водама одмора* могу се подразумевати воде светог крштења, будући да очишћују од греховног бремена. То ми је подарио јер превасходно ревнује на души, да би је вратио са беспућа и извео на прави пут.

(3) *Душу моју опорави*. Вративши Себи моју душу из ђаволског ропства, руководио ју је ка Својим заповестима, од смрти ка животу. Као онај који је одавно презрео сопствену душу и онај, чије су снаге васпостављене поменутом храном, вративши се из смрти говори: *Душу моју одврати на стазе правде*, тј. ка еванђелским догмама.

(4) *Ако и пођем посред сенке смрти*. Ове речи као да упућује Оцу. Самог Христа назива жезлом (штапом) силе, жезлом славе и жезлом величине. И као што штап (жезло) уразумљује, тако и делатни живот поучава смиривању страсти. *Штап Твој и палица Твоја, они ме утешише*. Мисли на Самог Христа, а такође и оним што је речено: *Жезал силе Твоје послаће Ти Господа са Сиона* (Пс. 109; 2) и *жезло силно и жезло славно* (Јер. 48; 17). Жезло је сила која уразумљује, а палица помоћ која се показује у виду утехе.

(5) *Припремио си преда мном трпезу*. Под тим подразумева тајинствену Трпезу. *Намазао си уљем главу моју*. Тиме означава тајинствено помазање. *И чаша Твоја напојила ме*. Опет мисли на тајинствено весеље. *И милост Твоја пратиће ме у све дане*, јер ће они, који су постали причасници свега горенаведеног, свагда бити у милости Божијој, па ће се чак и веселити у дому Господњем.

Псалам 23

Псалам Давидов, првога дана недеље

Садржај

Овај псалам говори о вазнесењу Господњем, о предаји учења незнабошцима и о томе, на који ће се начин они удостојити небеских насеља.

(1) *Господња је земља и пуноћа њена*. Овим речима проповеда се царство, у каквом се над незнабошцима зацарио Јединородни Логос Божији Који је дошао на земљу.

(2) *Он је њу на морима основао*. Да неко од непријатеља не би помислио да је земља тобоже сатанина и да се Христос тек сад зацарио над њом, показује да је Христос њен створитељ и, истовремено, омогућује да се разуме Његова сила, јер је тако велику земљу утврдио на водама. *И на рекама је припремио*, тј. устројио, јер се и Црква окрепљује онда кад, нападнута буром, остаје непоколебива у вери. Он ју је припремио *на рекама*, да би и реке неометано имале свој исход и да би планине и шуме биле одељене животињама, док су поља и равнице одређене за то да на њима живе и да их обрађују људи.

(3) *Ко ће узићи на гору Господњу*? Изложивши учење о вери, тумачи и учење о делима да бисмо ми, који слушамо, и једним и другим задобили истинско наслеђе.

(4) *Невин рукама и чисти срцем*. О томе је већ речено у четрнаестом псалму. *Који није узалуд узео душу своју*. Гордост се назива испразношћу (таштином). *И није се лажно заклео ближњему своме*.

(5) *Он ће добити благослов од Господа*. Таквоме, који је невин рукама и чист срцем, који се није лажно заклињао, даје се обећање да ће од Бога добити дарове, тј. благослов и милост.

(6) *Ово је род оних који траже Господа*. Мисли на род који је очувао оно, о чему се претходно говорило.

(7) *Подигните врата, кнезови ваши*. Ангели, који су на земљи служили Спаситељу, приликом Његовог Вазнесења указују небеским силама да отворе врата.

(8) *Ко је тај Цар славе?* То питају вишње силе, дивећи се чудесима домостроја. *Господ моћан и силан*. Силе се диве томе што Га виде у телу, оживљеном разумном душом. Због тога и питају: *Ко је тај Цар славе*? *Господ над војскама, он је Цар славе*. Ангели, који се возносе са Господом, откривају вишњим силама тајну да је *Господ над војскама* Онај Који је погазио духовне непријатеље.

Псалам 24

Псалам Давидов

Садржај

У овом псалму наводе се сви који су призвани, тј. сви они који су сабрани зато, да би били управљени ка духовном животу. И овај псалам изговара се у име целог народа, који се моли за своје избављење од ропства. Требало би да се речи овог псалма изговарају у време мучeништва.

(1) *Теби, Господе, уздигох душу моју*. То говоре као они, који су се већ одвратили од идолослужења.

(2) *Да ми се не наругају непријатељи моји*, при чему подразумева духовне непријатеље.

(3) *Јер сви који раде Тебе трпе, неће се постидети*, тј. сви они, који су своју наду положили на Бога и који су се прославили. Будући да има наду (у Бога), одважно тврди да ће добити оно што тражи у молитви. *Нека се постиде они који узалуд безаконују*. То говори о онима, који још живе у идолослужењу.

(4) *Путеве Твоје, Господе, покажи ми*. Под тим подразумева еванђелске догме.

(5) *Упути ме на истину Твоју*. Говори то као онај који још није досегао истину.

И научи ме, јер си Ти Бог Спас мој. Ако се пророк моли тако, као да још није познао путеве Господње, као да није научио да корача путевима Господњим, као да је неупућен на истину Божију и као да је још ненаучен ономе што се о Богу мора знати, ко се онда неће уплашити онога што је речено: *Тешко онима који мисле да су мудри, и који су сами себи разумни* (Иса. 5; 21).

(7) *Грех младости моје и незнања моја не спомени*. Младошћу се назива безумље, а отворено безумље било је време њиховог идолослужења. У другом смислу, мисли на грехе народа у Египту, јер су и тамо служили идолима. Дакле, не опомињи се сада тих грехова, него покажи човекољубље, као што си и тада Ти био човекољубив и милостив према њиховом незнању. *Ради доброте Твоје, Господе.* Молим те да и мене удостојиш тога, не према мом достојанству него према Твом човекољубљу.

(8) *Зато ће закон поставити онима који греше на путу*. Просветлиће грешнике, и онима који су сагрешили показаће пут.

(10) *Сви су путеви Господњи милост и истина*, јер они, који се непрестано хране божанственим речима, из њих поуздано дознају да је васцели домострој Спаситеља Христа, Бога нашег, разблажен милошћу и истином. Онима што траже покајање за оно, у чему су сагрешили, Он даје милост и опроштај, док непобедиве подвижнике врлине прославља и крунише, судећи им по истини; на оне пак, који су живели безаконо и непокајано, по уставима истине налаже казне.

(13) *Семе ће његово наследити земљу*. Овде мисли на она дела, која су му послужила да наследи духовну земљу. Она ће постати семе добрих мужева, а под тим подразумева оне што су рођени по Богу.

(14) *Господ је утврђење онима који Га се боје, и завет Свој јавиће им*, тј. еванђелски завет. Шта ће им јавити, ако не пут спасења? Наиме, васцело законодавство Божије управљено је ка томе да се добрима омогући наслађивање оним што је за њих пожељно. То ће им, каже, *јавити*, односно, увешће их у наслађивање оним што желе.

(17) *Жалости срца моја умножише се*. Са свих страна окружен сам многим жалостима. Будући да су се моје унижење и моја несрећа изједначили с мојим безакоњима, подари ми отпуштање и остављење грехова. *Из невоља мојих*, које ме муче, *избави ме*.

(18) *Види смирење моје и труд мој*, јер не смемо бити лењи и нерадни, уздајући се у милост Божију, него је потребно да и ми, са своје стране, принесемо труд дела.

(19) *Види непријатеље моје како се умножише*. Неправдама својих непријатеља приклања Бога ка милости.

(20) *Незлобиви и праведни пријањаху уза ме*. И ово је својствено врлини: гнушати се општења са рђавим људима, и за пријатеље и другове имати људе који поштују правду и који су очували правичност. Тако је поступао и пророк (јер говори о себи), мислећи да тиме указује почаст Владики.

Псалам 25

Псалам Давидов

Садржај

Уводи оне што су поверовали у Христа, који одбијају и силно се противе да учествују у зборовима Јевреја, сабраних против Господа и против Христа (Помазаника) Његовог.

(1) *Суди ми, Господе, јер у незлобивости мојој ходих*. Незлобивошћу назива своје неучествовање у злонамерности и неразумности Јевреја. *Уздајући се у Господа нећу изнемоћи*. Положивши на Тебе наду у спасење, имаћу чврсту потпору.

(2) *Испитај ме, Господе, и окушај ме*. Ако испиташ дубине моје душе, открићеш да све бриге свог ума полажем једино на Твоју милост. Поступајући тако, бићу угодан пред Тобом, јер сам заволео Твоју истину.

(4) *Не седох са збором сујетним*. Пред Оним Који зна да испита срца отворено се одриче безаконих старешина јеврејског народа (тј. синедриона).

(6) *Умићу у невиности руке своје*. Бићу, каже, чист од њихових нечистих дела. *И обићи ћу жртвеник Твој*. Тим речима јасно проповеда словесно служење.

(8) *Господе, заволех лепоту дома Твоја. Лепота дома* – то су они, који се у Цркви украшавају побожношћу (благочешћем, грч. θεοσεβεία). Желим да видим божанствени дом у којем блиста Твоја благодат, каже Псалмопојац.

(9) *Не погуби са безбожницима душу моју*. Моли га да не буде изложен казни каква очекује Јевреје.

(10) *Њима су у рукама безакоња, десница њихова испуни се мита* јер су или сами због дарова изопачили правду или су даровима поткупили издајника, или су пак, будући да су незаконито отимали, посредством тога своју десницу испунили митом.

Псалам 26

Псалам Давидов, пре помазања

Садржај

Овај псалам у себи садржи предзнање о уделу (судбини) непријатеља, разумљиво већ из онога што је Давид примио од Бога. С исповедањем је сједињено и тражење узгредних добара. Речи *пре помазања* означавају да је Давид божанственим Духом провидео да ће он, иако помазан за цара, ипак падати у искушења, због чега своја бедра опасује одважношћу и довољно се снажи да би се супротставио опасности.

(1) *Господ је просветљење моје и Спаситељ мој, кога ћу се бојати*? Имајући поверења у светлост Господњу, савлађује непријатељске силе и каже: Будући Тобом просветљен, презрећу све који војују против мене.

(2) *Када се приближују на ме злостављачи*. Приближавали су се с надом да ће га погубити, али су сами пострадали од онога што су се надали да ће учинити.

(4) *Да живим у дому Господњем све дане живота мога*. Молба је доликовала светитељу и била је достојна да је Бог услиши. *Да гледам красоту Господњу*. Молим се за то да свагда живим тамо, јер сам тамо задобио спасење.

(5) *На стену уздиже ме*. Апостол Павле јасно тврди да је стена Христос (в. 1. Кор. 10; 4).

(6) *Певаћу и псалмопојаћу Господу*. Јасно наговештава служење онога који је ускликнуо: свет, свет, свет.

(7) *Услиши, Господе, глас мој*, тј. благодарим Ти за оно што је прошло и молим Те за оно што ће тек уследити.

(11) *Законоположи ме, Господе, путем Твојим*. Моли се да му буде откривен еванђелски закон, јер је он прави пут.

(12) *И слага неправда (саму) себе*, тј. изнемогла је неправда од које сам страдао.

(13) *Верујем да ћу видети добра Господња у земљи живих*, под чим подразумева вишњи (небески) Јерусалим.

Псалам 27

Псалам Давидов

Садржај

Давид је овај псалам испевао у име оних који су поверовали у Христа и својом прозбом призива Бога у помоћ. Исто тако, у псалму се садржи и проклетство јеврејске неразборитости, као и молитва за одлучење од њиховог рђавог удела.

(1) *Теби, Господе, завиках… да не будем сличан онима који силазе у јаму*.* У Светом Писму, јамом се обично назива ад.

(3) *Не низвргни ме са грешницима*. Грешницима назива јеврејски народ, према ономе што је Јеврејима рекао Спаситељ: *Ако не поверујете да Ја јесам, помрећете у гресима својим* (Јн. 8; 24). Они истовремено чине и неправду, јер су убили недужног и праведног, иако Закон забрањује да га убију. *Онима који говоре мир са ближњима својим*. Каже то стога што су они, називајући Спаситеља учитељем и благим, смишљали зло против Њега.

(5) *Јер не схватише (ништа) у делима Господњим*, тј. нису хтели да прихвате своје сопствено спасење.

(7) *И процвета тело моје*. Тиме се јасно проповеда васкрсење.

(8) *И заштитник је спасења помазаника (христа) свога. Христом (помазаником)* овде назива људе помазане за царско свештенство. Дакле, каже да ће Сам Господ заштитити и спасти оне који су Њиме и ради Њега помазани.

(9) *И напасај их (као пастир) и уздигни их до века*, јер нас Он Сам напаса, пославши уместо Себе и као Самога Себе Утешитеља, а такође узноси и нас, тј. показује нас као узвишене у будуће и бесконачне векове.

---

* У српском прев.: *(Ако заћутиш од мене), бићу сличан онима који силазе у гроб*, прим. прев.

Псалам 28

Псалам Давидов, о изласку скиније

Садржај

Овај псалам поје се након одбацивања Израиљаца и након што су на њихово место доведени незнабошци. То показује и натпис: *о изласку скиније*, који нам јасно указује на излазак Израиљаца.

(1) *Принесите Господу, синови Божији*. Синовима Божијим назива свете апостоле, јер их је научио да говоре: *Оче наш, који си на небесима* (Мт. 6; 9). *Принесите Господу, синови Божији*. Синовима Божијим назива оне међу јеврејским народом које су апостоли призвали ка вери у Господа, или оне који су поверовали међу незнабошцима, будући да су они рођени од неразумних очева. *Принесите Господу славу и част*. Славу Господу приноси онај који чини добра дела, према ономе што је речено: *Да виде људи ваша добра дела и да прославе Оца вашега који је на небесима* (Мт. 5; 19). Исто тако, част приноси и онај ко ревнује на творењу добрих дела, према ономе што је речено: *Принеси поштовање Господу од свог праведног труда* (Приче Сол. 3; 9 – према Септуагинти).

(2) *Поклоните се Господу у двору светом Његовом*. Овим нам даје јасну заповест, према којој не би требало да се клањамо изван Цркве; то је речено због зборишта (синагога) која погрешно размишљају. Дакле, поклоњење се не сме чинити изван Цркве, него треба да се извршава у самом двору Божијем. Не измишљајте, каже, посебне дворове и зборишта (синагоге), јер је један свети двор Божији. Под именом *двора* могу се подразумевати и они који су се вазнели у небеско живљење.

(3) *Глас је Господњи над водама. Водама* назива мноштво оних, који се водама спасавају. *Воде* су светитељи, јер из њихове утробе истичу реке (в. Јн. 7; 38), тј. духовно учење којим напајају своје слушаоце. Господ је над таквим водама. Међутим, према казивању историје, и Илија је након суше зачуо глас „вода многих". Под тим се подразумева и глас Бога и Оца који обзнањује на Јордану: *Ово је Син Мој љубљени* (Мт. 3; 17), и управо тај глас (Псалмопојац) и уподобљује грому.

(5) *Глас је Господа који кроши кедре*. У овом стиху *кедровима* назива непријатељске силе. *И скршиће Господ кедре Ливанске. Кедровима Ливанским* назива узвишене у јеврејском народу, јер Ливаном често назива Јерусалим.*

(6) *И исиниће их као телце Ливанске*. Телац означава жртвеник. *И љубљени ће бити као син једнорога*. Љубљени збор апостола постао је син једнорога; једнорози су свети пророци и патријарси, а њихови синови свети апостоли, јер су једино у Богу имали рог (грч. τό κέρας) и силу (ἡ ἰσχύς).*

(7) *Глас Господа који пресеца пламен огња*. Мисли на оно обећање које је дато светима: *Кад пођеш кроз огањ, нећеш изгорети и неће те пламен опалити* (Иса. 43; 2).

(8) *Глас Господа који потреса пустињу*. Оним (гласом) који *потреса* и овде се назива онај (глас) који се свугде чује, као и у речима: *И кад Он уђе у Јерусалим, потресе се (тј. узбуни се) сав град* (Мт. 21; 10). *Пустињом* се назива Црква састављена од незнабожаца, која раније није имала знање о Богу. *И потресће Господ пустињу Кадис. Кадис* се тумачи као „*света*", под чим се подразумева света Црква Христова.

(9) *Глас Господњи који утврђује јелене и открива дубраве. Јелени* су свети; *утврђује* значи припрема, јер је Он припремио и послао свете апостоле, према ономе што је речено: *Идите и научите све народе* (Мт. 28; 19). *Дубравама* се назива Црква, јер је раније била мајка бесплодног дрвећа. *И у храму Његовом свако ће рећи славу (Његову)*. Господ је припремио и послао апостоле зато, да би демоне нагнали у бекство а незнабошце привели ка богопознању.

(10) *Господ ће седети над потопом. Потопом* се назива мноштво оних, који су поверовали, према реченоме: *Земља ће се напунити познања славе Господње (богопознања), као што је море пуно воде* (Авак. 2; 14). *И седеће Господ Цар до века*. То је слично реченоме: *Поклониће се свако колено* (Иса. 45; 23).

(11) *Господ ће дати народу Своме снагу*. И то је слично ономе што је речено: *Све могу у Христу који ми даје моћ* (Филипљ. 4; 13), док су речи *Господ ће благословити народ Свој миром* сличне речима: *Мир вам остављам, мир Свој дајем вам* (Јн. 14; 27).

* У српском преводу: *И исиниће их као телца, (потрешће) Ливан*, прим. прев.

Псалам 29

За крај. Псалам песме обновљења дома, Давидов

До обнављања дома или цркве долази онда кад се, након пропадања нашег старог човека, обнови унутрашњи (човек).

Садржај

Давид је овај псалам испевао након ослобађања од греха, и као да је након покајања обновио своју душу, која је одавно била обитавалиште Духа Светога. Испевао га је и приносећи благодарење (захвалност) због

* У српском преводу: *И љубљени (његов – Израиљ) биће као син носорога*, прим. прев.

отпуштања греха, молећи се да у будућности буде заштићен од сагрешења. Исто тако, он га другима предаје као поуку да, уколико им се догоди нешто слично, узнесу молитве Богу.

(2) *Узвисићу Те, Господе, јер си ме прихватио*.

(4) *Спасао си ме од оних који силазе у јаму (у гроб)*. Јамом се назива ад.

(5) *Хвалите спомен светиње Његове*. Сећајући се човекољубља Божијег, дужни смо да Му узносимо псалмопојања.

(6) *Јер је гнев у јарости Његовој*, не зато што Он хоће да се гневи, него зато што сваки човек својим сагрешењем навлачи на себе Његов гнев, док је Његова воља живот. *Увече ће се настанити плач*. Тим речима означава благотворност покајања, јер не постоји такво мноштво грехова које покајање не би убрзо преобразило у радост.

(7) *А ја рекох у изобиљу моме: нећу се поколебати до века*. Објашњава узрок пада. Будући да сам се, каже, у време благостања погордио, био сам и доведен у пометњу. То ми се није догодило зато што си Ти то навео на мене, него једино зато што си одвратио Своје лице од мене. Дакле, будући да без Твоје силе не можемо ни да стојимо, учини да извршим Твоју вољу и да поново заблиста лепота моје душе. Такву наду (тј. гордост, наду да могу живети без Бога, нап. прев.) имали су и Адам, који је до обмане живео у рају, и цар Језекија, који је победио Асирце, чему јасно поучава Књига дневника, говорећи да се *понесе срце царево* (2. Дневн. 32; 25).

(9) *Теби, Господе, завапићу*. (10) *Каква је корист у крви мојој, када будем силазио у пропаст*? Моли да га изведе из јаме (из гроба), јер *прах Те неће исповедати*. Ни за мене ни за друге нема никакве користи од тога што ћу сићи у пропаст. Ти мене лишаваш живота, а други од мене неће добити ни најмање спасење. Ако пак услишиш глас мој и плач преобразиш у радост, опасаћеш ме весељем. За мене ће то бити од велике користи јер ћу Ти се, примивши своју пређашњу славу, обратити у слави а не са нечистом савешћу. Управо то значе речи: (13) *Нећу бити снуждан*.

(12) *Растргао си врећу жалости моје и опасао си ме весељем*. Врећом је назвао плач, јер се у време плача обично облачимо у врећу. Врећа означава порок и незнање, пошто се у врећу одлажу длаке јарчева, остављених са леве стране (в. Мт. 25; 33) и младог јарца који се пушта у пустињу (в. 3. Мојс. 16; 10).

Псалам 30

За крај. Псалам Давидов, ступљења

Садржај

Давид је овај псалам испевао као да се још каје због греха и желећи да га се ослободи. Он, уосталом, као да је већ услишан, узноси благодарење и описује шта му се догађало у време покајања. Реч *ступљења* (ἐκστάσεως) не означава ништа друго до сами грех, посредством којег душа као да је иступила из здравоумља. Због тога се није ни надала да ће поново бити прихваћена, него је јасно говорила: (23) *А ја рекох у вансебности мојој (у иступљењу своме): Одбачен сам од лица очију Твојих*..

(2) *На тебе се, Господе, поуздах…* (3) *Приклони ми ухо Твоје*. Будући да наш вапај не допире до висине, према Свом снисхођењу приклони Своје ухо ка мени.

(5) *Избавићеш ме од замке ове коју ми скрише*. Уловили су га они који су смишљали зло против његове душе. Чиме су га уловили? Грехом.

(6) *Избавио си ме, Господе, Боже истине*. Говори то као онај који је већ услишан.

(7) *Омрзнуо си оне који се држе сујетних идола*. Сујетом назива све испразности овдашњег живота и, бавећи се њиме, трудимо се над сујетом. За оним, пак, који подржава сујету, следи таштина.

(8) *Радоваћу се и веселићу се милости Твојој*, када погазим жалост и остале страсти.

(9) *И ниси ме предао у руке непријатеља*, тј. ниси ме предао непријатељима. *Поставио си на ширину ноге моје*. Ти си ме ослободио од патње и дао ми спокојство и пространство.

(10) *Смути се од јада око моје, душа моја и утроба моја*. Као што *оком* назива ум душе, тако и *утробом* назива сећање душе у које, као у утробу, полажемо словесну храну. *Душа моја и утроба моја*. Јароснo и са великим гневом одвратио сам своје око од јеврејског народа.

(11) *Јер ишчиле у муци живот мој*. Изражава забринутост срца. Оскудица у најнужнијем исцрпела је моје тело, тако да су Совије и Варзелај донели Давиду пшеницу, јечам, брашно, боб, сочиво, мед и још много тога, а такође и ћилиме и постељу. Донели су то и храну за народ, говорећи да народ страда од глади и да је изнемогао од жеђи у пустињи (в. 2. Сам. 17). *И године моје у уздасима*, тј. због несреће сам своје године проводио у уздисању. *Изнеможе у сиромаштву снага моја*. Осиромашивши зато што сам због греха био лишен Твоје помоћи, ја сам и изнемогао. *И кости моје сатреше се*. Костима назива душевне силе.

(12) *Од свих непријатеља мојих бејах поруга*. Изругивали су ми се, каже, моји непријатељи; познаници су ме се уплашили и побегли од мене кад су ме угледали, јер сам показао велико покајање, исцрпљујући се у врећи и пепелу и дан и ноћ проводећи у сузама. После тога, кад су они побегли, био сам заборављен као да сам уистину мртав и као да сам се уподобио разбијеном сасуду. Израз *од свих* нема значење „више од свих", него значи: вређали су ме сви, тј. непријатељи. Тако каже и Акила: постао сам поруга за све непријатеље моје.

(13) *Мртав од срца* је онај који је лишен врлина.

(14) *Слушах клевету од многих који живе около*. *Клеветом* назива зле намере и каже да су га окружили непријатељи, смишљајући зло против њега. *Договараше се да ишчупају душу моју*. (15) *А ја се у Тебе, Господе, уздах*. Посредством душе (тј. отимајући душу), отимају и срце, јер раздражљивошћу и пожудом умртвљују ум.

(16) *У руци је твојој жреб (удео) мој*. Иако му непријатељи смишљају зло, договарајући се да му ишчупају душу, мој жреб (мој удео) се чува у Твојим рукама и у своје време Ти ћеш ми их (непријатеље) предати, јер се уздам у Тебе. Због тога и молим да ме сада избавиш од непријатеља. Иако су се непријатељи окупили и смишљају ми смрт, ја знам да си Ти мој Бог и чувар. *Избави ме из руку непријатеља мојих и од оних који ме гоне*. *Одвратите се од лукавства*, каже апостол (Дела ап. 3; 26). Иако те прогони лукавство, односно прогоне те прељуба, користољубље, раздражљивост и гнев, остало, међутим, нека остане иза тебе.

(17) *Просветли лице Твоје на слугу Твога, спаси ме милошћу Твојом*. Твојим доласком одмах ће се прекратити све што ме жалости. Ако просветлиш лице Своје, то је једини начин да се спасем.

(18) *Господе, да се не постидим, јер Тебе призивах*. Отуда дознајемо да је велика разлика између греха и безбожништва. Због тога велики Давид моли како да њега самог избави од срамоте изазване грехом, тако и да са срамотом преда смрти оне, који живе у безбожништву.

(19) *Нек буду неме усне лажљиве*. Молим се да непријатељи занеме. То ће се догодити ако просветлиш лице Своје.

(20) *Како је велико мноштво доброте Твоје, Господе*. Благодари за оно будуће као да је већ просветљен Светим Духом. За Давида је уобичајено да, изражавајући усхићење, речцу „како" користи у значењу „веома". Велика је доброта твоја, какву чуваш и похрањујеш за нас. Израз „коју си сакрио (грч. ἔκρυψας)"* употребљен је уместо „сачувао", као и у стиху:

* У српском преводу: *Коју си припремио..*, прим. прев.

Сакри ме у насељу Своме (Пс. 26; 5). Уместо „сачувао си", речено је „сакрио си", јер се оно што је скривено чува. *Коју чиниш онима што се уздају у Тебе*, тј. учинио си је у одговарајуће време.

(21) *Сакрићеш их у скровишту лица Твога*. Лице Твоје је покров (σκέπη) за оне, који се у Тебе уздају. *Од метежа људскога; покрићеш их под кров од језика свађљивих*. Ти ћеш их покрити као покровом, да им не нашкоде они што се против њих наоружавају речју и да их не улове они што их нападају самим делом.

(22) *Благословен је Господ, јер чудесно показа милост Своју у граду утврђеном*. Кроз мене се, каже, прославио Бог: кад су око мене стајале хиљаде непријатеља и покушавали да, као велики град, опколе моју душу, мој Стражар је, оградивши ме бедемом, појавио Своју чудесну милост.

(23) *А ја рекох у ванседности својој: одбачен сам*. Кад сам се унизио у ванседности која ми се догодила, кад се *јарошћу помути око моје*, скрушио сам се као због греха одбачени. Иако сам то рекао, Ти, Човекољупче, ниси одбацио слугу Свога.

(24) *Љубите Господа сви преподобни Његови*. Доброчинствима која су му учињена упућује речи другима, убеђујући их и призивајући и остале на исповедање. *Узвраћа онима који сувише чине охолост*. Иако је Господ дуготрпељив према гордима, Он и узвраћа *онима који сувише чине охолост*.

Псалам 31

Псалам Давидов, поучан

Садржај

Представљајући своје велико злопаћење, какво је претрпео у време покајања, Давид блаженима назива оне, који су се посредством купељи препорођења удостојили опроштаја грехова. Псалам носи натпис „поучан", јер је особито потребан људима који су се, због своје силне склоности ка страстима, уподобили коњима и мулама (мазгама).

(1) *Блажени којима се отпустише безакоња, и којима се покрише греси*. Опраштање безакоња задобија се крштењем, док се греси прикривају горким покајањем.

(2) *Блажен је човек којему Господ не урачуна грех, нити има у устима његовим лукавства*. Уистину је блажен онај који свим срцем приступа светом крштењу. Онај пак, који неискрено прихвата крштење, не само да не добија опроштај грехова, него ће бити и осуђен. *Када ућутах, посахнуше кости моје од викања по цео дан*. Речцу „када" требало би присајединити изразу „посахнуше кости моје", да би реченица добила следећи

поредак: *Када посахнуше кости моје од викања по цео дан, ућутах*, будући да више нисам био у стању да испустим глас. Због чега би он викао, ако не због тога што је тражио опроштај греха?

(4) *Јер дању и ноћу отежа на мени рука Твоја*. По доброти Твојој, Ти си ме снажно уразумио, и тим уразумљењем обратио си ме ка спасењу. *Обратих се у јад, када ме трн убоде*. Трном назива грех. Смисао ове реченице је следећи: пошто је грех продро у моју душу, то сам и пострадао.

(5) *Грех мој познадох и безакоње моје не сакрих*. Показује сам начин исповедања. *Рекох: исповедићу против себе безакоње моје Господу*. Речено је: *Праведник самога себе оптужује на почетку говора* (Приче Сол. 18; 17 – према Септуагинти) и *Најпре говори о својим безакоњима* (Иса. 43; 26 – према Септуагинти).

(6) *За то ће се помолити Теби сваки преподобни*. За опроштај мога греха моли ти се сваки од преподобних. Тиме преноси или мисао да ће он за сваког човека бити образац покајања, или пак као да пророкује да ће након испуњења времена сви народи у име Давидово принети исповедање за његов грех. *Али при потопу вода многих, неће му се оне приближити*. Покајника, каже, неће потопити ни мноштво искушења.

(7) *Ти си ми прибежиште*. Пошто је о греху изрекао гореизложено, моли се да буде ослобођен недаћа које су га сустигле због греха. На то добија одговор, јер му човекољубиви Господ каже: (8) *Уразумићу те, и упутити те на пут овај којим ћеш ићи*. Бог одговара ономе који Га моли да буде ослобођен непријатеља, и обећава му да ће га водити правим путем.

(9) *Не будите као коњ и мула, који немају памети*. Поучава грешнике да се не препуштају бесловесним страстима. *Уздом и жвалама зауздаћеш вилице њихове*. Ове речи као да су упућене Господу, а смисао реченога је овакав: оне, који неће да принесу покајање, обрати ка Себи као неком уздом.

Псалам 32

Псалам Давидов, код Јевреја ненатписан

Садржај

У овом псалму поучава оне, који су већ поверовали у Христа, да величају (хвале) свог Владику, истовремено им откривајући превасходство Његове силе, односно, открива им да Он све избавља, да је Он Господ, да уништава лукаве и да растура њихове савете, али и да спасава оне што се у Њега уздају.

(1) *Радујте се, праведни у Господу*. (2) *Са псалтиром десетоструним псалмопојте Њему*. Десетоструним псалтиром назива тело, зато што оно има пет чувстава (чула) и пет душевних делања, будући да се у сваком чувству пројављује особито (њему својствено) душевно делање.

(3) *Певајте Му песму нову*. Јасно каже да је Мојсејев закон дошао до краја.

(4) *Јер је права реч Господња*, тј. еванђелска реч. *Сва дела Његова су у вери*. Мора се веровати ономе што је Он богодолично савршио.

(5) *Љуби милостињу и суд (Господ)*. То захтева од оних, који верују у Њега. Због тога љуби милост према покајницима, али љуби и суд над непокајанима. Слично овоме, и Исаија каже Богу: *Милост је Твоја на мерилима* (Иса. 28; 17 – према Септуагинти), јер Он и милостињу даје са судом, размеравајући теразијама и бројем, сагласно са достојанством свакога. *Милости је Господње пуна земља*. Почиње да доказује да је Господ Творац васцеле твари а најпре земље, коју је испунио милошћу и која другачије не би ни могла да опстане уколико њоме (милошћу) не би била испуњена. Разумљиво је да се не би одржала ни небеса, а исто тако ни силе њихове, тј. силе божанствене и словесне, уколико их не би подржавао Његов Логос.

(6) *Речју Господњом небеса се утврдише*. Овде открива учење о Пресветој Тројици. *И Духом уста Његових сва сила њихова*. Устима Божијим назива Духа Светога, јер су, Њиме говорећи, пророци објављивали: *Уста Господња ово изрекоше* (Иса. 1; 20).

(7) *Сабира као мех воде морске*. Дозива морску воду и, као у неком меху, задржава је у облацима, као што је речено и на другом месту: *Дозива воде морске и излива их по свој земљи* (Амос 5; 8). *Полаже у ризнице бездане*, тј. запечатио је бездане као у некој ризници да не би, када се излију, потопили копно.

(8) *Нека се боји Господа сва земља*. Нека земља више не исказује поштовање демонима. *Од Њега нека се потресу сви житељи васељене*. Нека се људи, који живе у васељени, слушајући о Њему покрену из свог пређашњег стања у којем су служили идолима, и нека се поклоне свом Створитељу.

(9) *Јер Он рече, и постадоше; Он заповеди, и саздаше се*. Постање (ἡ γένησις) указује на суштаствено у словесним тварима, а стварање (ἡ κτίσις) означава њихову промену од лошијег ка бољем: *Ако је ко у Христу, нова је твар* (2. Кор. 5; 17).

(10) *Господ растура савете незнабожаца. Одбацује замисли народа, и одбацује савете кнезова*. Васкрснувши у трећи дан, безуспешнима је

учинио зле намере свих Јевреја. Догодило се оно што Он хоће и што остаје у векове.

(11) *Мисли срца Њеїовоī (остају) из нараштаја у нараштај*. Подразумева оне одлуке које доноси за садашњи и будући век *Мисли* Божије су одговарајућа устројства, а *срце* Божије – скривеност суштине (τό ἀπόκρυφον τῆς οὐσίας).

(12) *Блажен је народ којему је Госūод – Боī њеїов*. Тим речима блаженима назива оне који верују у Христа.

(13) *Са неба ūоīледа Госūод*. Рекао је: *ūоīледа,* како неко не би помислио да су Господу непознати дрски подухвати људи.

(14) *Из īоūовоī жилишūа Своīа*, тј. из приуготовљеног, украшеног, јер се као жилиште Божије означава небо.

(15) *Он који је ūонаособ саздао срца њихова*. Једино Бог познаје људска срца, због чега је и Спаситељ рекао Јеврејима: *Зашūо ви зло мислиūе у срцима својим* (Мт. 9; 4)?

(18) *Гле, очи су Госūодње на онима који Га се боје*. *Очима* Господњим назива се Његова свевидећа сила, а често и Син и Дух, јер Отац светлости као да је између две Светлости.

(19) *Прехраниће их у време īлади*, тј. у време прогона, када не буде духовне хране, Сам Господ ће их прехранити Духом Светим.

(20) *Душа ће наша сūрūљиво чекаūи Госūода*. Показује их као пример, као оне који су већ показали уздање у Господа.

Псалам 33

Псалам Давидов, када измени лице своје (као луд) ūред Авимелехом, и оūūусūи īа овај,ūе оūиде

Садржај

Бежећи од Саула, Давид је дошао код Авимелеха. На Авимелехово питање о разлогу доласка, Давид му није признао да бежи него је рекао да га је Саул послао да затражи Голијатов мач. Будући да је једно говорио а друго мислио, у натпису псалма је речено: „измени лице своје". Овај псалам испевао је новом народу, преносећи му учење о духовном и еванђелском служењу.

(1) *Блаīосиљаћу Госūода у свако време*, (2) *Госūодом ће се хвалиūи душа моја*. Ако се и чини да сам достојан похвале зато што се у мојим делима пронашло нешто добро, онда то не би требало приписати мени него Богу. Он ме учинио познатим, Он ће ме учинити и достојним прослављења. *Нека чују кроūки и обрадују се*. Нека се развесели сваки праведник када чује о спасењу које ми је учинио Господ, јер Он спасава све

који се у Њега уздају. Псалмопојац се не задовољава тиме да сам узноси химне, него причаснике (заједничаре) кроткости чини и причасницима (заједничарима) славословљења (псалмопојања).

(3) *Узвеличајūе Госūода са мном, и узвисујмо Име Њеїово заједно*. Као да нема довољно снаге да огласи величину Божију, тражи да и други приступе томе и да му у томе помогну (садејствују).

(5) *Приūūуūиūе Њему и ūросвеūлиūе се.* Будући да га је укрепило оно што је већ добио, и друге узноси ка томе.

(6) *Овај ниūūи завапи, и Госūод īа услиша*. Из онога што се мени догодило научите да се уздате у Бога сваке твари, јер је мене, који сам био ништаван човек и пастир, удостојио Свог промисла и показао ме као победника над непријатељима.

(7) *Поūūавиће се оружан анīео Госūодњи око оних који Га се боје, и избавиће их*. То је сагласно са речима апостола (Павла), јер он о ангелима каже: *Нису ли сви они духови за служење, који се шаљу да служе онима који ће наследиūи сūасење* (Јевр. 1; 14)? Тако се и блажени Јаков молио: *Анīео, који ме је избављао од свакоī зла* мог… (1. Мојс. 48; 16). И патријарх Авраам је говорио свом оданом слуги: *Госūод, ūо чијој вољи сваīда живљах, ūослаће анīела Својеīа с ūобом… да доведеш жену сину мојему Исааку* (1. Мојс. 24; 40). Тако говори и блажени Захарија: *Анīео који īовораше са мном* (Зах. 2; 3).

(8) *Окусиūе и видиūе да је добар Госūод*. Окусите, каже, истински хлеб, који је сишао с небеса. *Блаīо човеку који се нада у Њеīа*, зато што ће примити будући живот.

(10) *Боīаūи осиромашише и оīладнише*. То је јеврејски народ. *Они који ūраже Госūода неће се лишиūи ниједноī добра*. Под тим подразумева други народ, потекао од незнабожаца.

(11) *Ходиūе, чеда, ūослушајūе мене, сūраху Госūодњем научићу вас…* (13) *Уūа ūвоја да не īоворе лажи*. Незнабошцима нуди учење према којем се, као прво, захтева страх Божији, као друго неосуђивање брата, као треће уздржавање уста од сваке лажи, као четврто удаљавање од сваког зла и у свему старање о добру, а изнад свега тражење и подржавање мира. Мир је Христос, а брига о свему овоме је живот и *дани добри*.

(14) *Уклони се од зла, и чини добро; ūражи мира и иди за њим*. Овоме што је речено: *уклони се од зла* – поучава страх, а овоме: *чини добро* – поучава љубав. И због тога је онај који има љубав узвишенији од онога који има страх.

(15) *Очи су Госūодње на ūраведнима, и уши Њеїове на молиūву њихову*. За бригу о врлини даје велику награду, јер ће таквог човека посматрати Бог.

(20) *Чува Господ све кости њихове. Костима* назива душевне одважности, а то су: правда, уздржање, побожност и, да тако кажемо, свака врлина.

(21) *Смрт је грешника зла*. Под тим подразумева душевну смрт, за којом следи вечни огањ, најкрајња тама, неуморни црв, плач и шкргут зуба, јер грешнике очекују геена и мрак.

Псалам 34

Псалам Давидов

Садржај

Оно што је изложено у овом псалму изговара се у име онога који је своју наду положио на Бога и који се бори с невидљивом силама, или се пак говори у име апостолског збора. Такође се уводи (помиње) и Сам Христос. Он описује како су Јевреји поступали с Њим у време страдања и тиме оне, који Бога ради трпе непријатељске нападе, поучава трпљењу и постојаности.

(1) *Суди, Господе, онима који ми чине неправду, војуј против војујућих на ме*. Такве речи доликују апостолима. Под тим подразумева Јевреје будући да они, немајући у себи мира, подижу буну и устају на Христа, Који је наш мир.

(2) *Узми оружје и штит, и устани у помоћ моју*. Под оружјем, штитом и мачем подразумева силе казни, које Господ шаље у помоћ праведнима.

(3) *Реци души мојој: Ја сам спасење твоје*. Молим Те да то кажеш мојој души, односно, да јој кажеш да ћеш Ти бити њен помоћник.

(4) *Нека се повраће натраг*. Ако се врате натраг они, који од врлине иду ка пороку, учињено им је добро дело.

(8) *Нека му дође замка коју не зна, и ловџа која мени прикри нека њега ухвате, и нека сам у исту замку падне*. Замке су се окренуле на главе лукавих; они, који су ловили на смрт, сами бивају уловљени и предају се смрти.

(9) *А душа моја обрадоваће се Господу*. Дакле, они што су припремили замку и смислили погубну намеру против нашег заједничког Спаситеља Христа, биће кажњени што су Му се изругивали, према ономе што смо недавно рекли. Међутим, моја душа ће свагда бити изван сваке опасности, непрестано се радујући у Богу и веселећи се због спасења Његовог.

(11) *Усташе на мене сведоци неправедни, оно што не знађах питаху ме*. Од овог стиха уводи се Христос, Којег су лажним сведочењима оптужили пред архијерејским судом.

(12) *Узвратише ми зла за добра, и бесплодност учинише души мојој*. То каже због тога што су се они показали као недостојни да буду названи чедима Божијим. То је најбоље открио Сам Спаситељ, говорећи нешто слично овоме: *Колико пута хтедох да саберем чеда твоја* (Мт. 23; 37)!

(13) *А ја, кад ми они досађиваху, одевах се у врећу*. Толико је жалио због њихове пропасти да је јадиковао, туговао, плакао и молио се због њиховог греха. *И постом смиривах душу моју*. Као доказ Свог човештва, није се одрекао поста. *И молитва моја у недра моја вратиће се*. Тиме се можда изражава истрајавање Јевреја у греху. Они, каже, (од молитве) нису имали никакве користи, јер својим крајњим незнањем као да су одвратили молитву од себе.

(14) *Као ближњему, као брату нашем, тако угађах*. Трудио сам се да им, као пријатељима и браћи, учиним добра дела, јер сам желео да их исцелим. Због тога сам и плакао због њих.

(15) *А они против мене веселише се и окупише*. Том платом су ми, каже, узвратили зато што сам патио због њих. *Сабраше на ме ударце, и не знадох (зашто)*. Задавали су ми ране а Ја у Себи нисам налазио никакву кривицу, нити сам за њу знао. *Раздељују ме, и не бише ганути (да престану). Подели се мноштво*, као што каже еванђелиста Лука (Дела ап. 14; 4); једни Га називају благим, а други лукавим. И кад се то догађало, није их гануло нити су разумели против кога све то чине. Он то не говори зато што жели да осуди, него зато што жели да помогне. Када ћеш се, каже, Ти јавити, и помоћи ономе који трпи неправде?

(17) *Поврати душу моју од злодејства њиховог*. Он, тј. Христос, страда и све то чини ради нашег спасења, јер је ради нас сишао и оваплотио се.

Од лавова јединородну (јединицу) моју. Лавовима назива или лукаве противничке силе, које само што нису рикале на Христа или, можда, саме јеврејске вође, будући да се они тако помињу, говорећи речима пророка: *Наследство моје поста ми као лав у шуми, пусти глас свој на мене, зато ми омрзну* (Јер. 12; 8). Своју душу назива *јединородном (јединицом)*, употребивши реч *јединородна (јединица)* уместо *љубљена*, зато што се јединородно (једино) дете увек више воли.

(19) *Који ме мрзе узалуд и који намигују очима*, тј. смишљају лукавство.

(20) *Јер мени говорише мирне (ствари), а с гневом лукавства замишљаху*, говорећи: *Учитељу благи* (Мт. 19; 16) и *знамо да си истинит и путу Божијему заиста учиш, и не обазиреш се ни на кога, јер не гледаш ко је ко од људи* (Мт. 22; 16).

(21) *И раширише на ме уста своја*. Под тим подразумева хуле, које су изговорене под крстом. *И рекоше: добро! добро! видеше очи наше*. Као да

се по њиховој жељи извршило то дело, и Христос је прикован за крст. То чине они, који се радују патњи праведника.

(22) *Видео си, Господе, не пређути; Господе, не одступи од мене*. Јединородни Логос Божији, Који је постао човек не престајући да буде Бог, моли Оца судију због увреде коју су нам нанели демони и моли да се развеје охолост гордељиваца. Они ће тада бити постиђени а други ће се обрадовати, приносећи благодарење за спасење.

Псалам 35

(1) *За крај, слуге Господњег Давида*

Садржај

Овај псалам у себи садржи оптуживање јеврејског народа за гордост и разобличење његове злобе, а такође и псалмопојање у славу праведних судова Божијих, каквима је Бог саздао поднебесје; осим тога, садржи и благодарење Оцу за доброчинства, откривена у Исусу, а поред свега тога и молитву која чува од падања у гордост.

(2) *Говори безаконик грешећи у себи*. Одгајени у злу помишља да нико не види скривене замисли његове душе. Речено је: *говори* уместо „мисли" или „претпоставља". Узрок такве безосећајности налази се у њему самом, јер нема страха пред свевидећим Владиком. *Нема страха Божијег пред очима његовим*. Једном одлучивши да преступи закон, удаљује страх Божији од својих очију, јер страхом Божији сваки човек уздржава себе од рђавога.

(3) *Јер обману пред Њим*. Он добровољно остаје у овом незнању, не намеравајући да преиспита своја дела и да омрзне на зло које је учинио: *Да призна безакоње своје и да омрзне (на њега)*. Не помишља на то да ће Бог пронаћи (открити) његов грех и да ће, откривши га, омрзнути и грех и онога који је сагрешио.

(4) *Речи уста његових су безакоње и лаж*. Безакоња су у оним поругама какве су изговарали Христу, а лаж је у томе што су намеравали да Му поставе замку, приступајући Му ласкавим речима. *Не хтеде да се опамети да чини добро*, добровољно се удаљивши од тога да чини добро.

(5) *Безакоње смисли на постељи својој, иђаше сваким путем рђавим*. Представља истрајност (досл. неуморност) Јевреја у смишљању зла против Христа. *А на зло никад не негодова*, тј. нису омрзнули на зло.

(6) *Господе, на небу је милост Твоја*. Показује да су милошћу Божијом саздана и небеска суштаства, тј. словесне силе.

И истина Твоја до облака. (7) *Правда је твоја као горе Божије*. Ти си показао да су истинита и непроменљива обећања која су изрекли пророци, јер небеса означавају пророке. Ти си показао да су она истинита

тиме што си открио толико мноштво правде, да се она уподобљује горама Божијим. *Судови су Твоји бездан многи*. Будући да је у Теби толико истине и правде, не знам због чега си тако дуготрпељив? Судови су Твоји толико недоступни зрењу, колико и бездан. И као што је његова дубина несагледива за људе, тако је недостижно и разумевање Твојих судова. *Људе и животиње спасићеш, Господе*. Говорећи о два народа: *Бог затвори све у непокорности, да све помилује*, апостол (Павле) је додао: *јер су неиспитиви судови Његови* (Рим. 11; 32, 33). Нешто слично речено је и овде. Псалмопојац је намеравао да приповеда о два народа, која означавају људи и животиње: људи означавају Израиљце, као оне, који су научени Законом и који знају шта је *добро* (в. Рим. 2; 18), док животиње, као бесловесне, означавају незнабошце. Јевреји, који су у тајности научени Законом и пророцима, били су одбачени, док су незнабошци, који никада за њих нису чули, били прихваћени. Самим тим он је унапред рекао: *Судови су Твоји бездан многи*. Осим тога, *људима* назива оне, који су сачували достојанство ума, а животињама оне, који су се приклонили земљи и хране се земаљским мудровањем. Због тога на спасење није призвао само праведне, него и грешне.

(8) *Синови људски под окриљем крила Твојих надаће се*, тј. Тебе ће имати за покровитеља и помоћника еванђелске речи.

(9) *Опиће се од обиља дома Твога, и потоком сладости Твоје напојићеш их*. Поток сладости је Христос, према ономе што је речено: *Ја ћу као реку довести к њему мир и славу народа* (Иса. 66; 12). Он је, међутим, и извор живота, и Светлост од Светлости.

(12) *Да ми не дође нога охола*. Моли да буде слободан од страсти. *И рука грешника да ме не потресе*. Да ме, каже, неко срамно дело не удаљи од стајања пред Тобом.

Псалам 36

Псалам Давидов

Садржај

Овај псалам у себи садржи учење упућено новом народу и савет да се уздржава од лукавих дела а да извршава дела добра, убеђујући их и у једно и у друго надом приуготовљеном за добре и казном каква очекује лукаве.

(1) *Не поревнуј лукавима, нити завиди онима који чине безакоње*. Саветује да се удаље од лукавства, обзнањујући да је крај лукавства – губитак сваког добра.

(3) *И насели земљу, и наситићеш се богатством њеним*. *Земљом* назива богонадахнуто Писмо, у којем је богатство светих, тј. обећања. Са-

ветује да се непрестано и пажљиво изучавају божанствене речи, из жеље за оним добрима која су, према Писму, приуготовљена за свете.

(5) *Откри Господу пут свој и уздај се у Њега, и Он ће учинити*. Отворено им каже да иду путем какав је Њему угодан.

(6) *И извешће као светлост правду твоју*, јер је познато да ће у будућем веку, као што је рекао Сам Господ, *праведници засјати као сунце* (Мт. 13; 43). Светлост правде је знање, будући да је правда мерило врлине.

И суд твој као подневље – значи да те сматра достојним светлости.

(7) *Повинуј се Господу и моли Га усрдно*. Он ће у будућем веку показати да си достојан светлости, а ти се овде повинуј. *Не поревнуј успешноме на путу његовом*. Не чуди се успеху безаконика и не узимај себи као пример благостање стечено безакоњем, не тражи у томе подстицај да и сам чиниш нешто слично. Ако безаконик и има у свему успеха, не потресај се због тога и не негодуј зато што лукави остају некажњени па чак и срећно живе, иако би неко требало да их казни.

(8) *Престани од гнева и остави љутњу*. Не гледај на њихово благостање, него ишчекуј крај и видећеш (њихову) пропаст. Гнев је жеља за кажњавањем, а кажњавање је плата за зло. *Не ревнуј у лукавству*. Несумњиво знај да су они, који су се успокојили божанственом надом, изабрали врлински живот, да га проводе у миру и спокојству и да се непрестано наслађују чистотом савести, док ће они, који се ослањају на привремено благостање, окусити брзу промену и бити препуштени забораву.

(10) *Тражићеш место његово и нећеш наћи*. То је слично реченоме: *Безбожници ће бити искорењени* (Јов 4; 7 – према Септуагинти).

(11) *Уживаће у мноштву мира*. Праведник се наслађује мноштвом мира и бестрашћем душе, уз истинско познање свега постојећег (суштог).

(12) *Вреба грешник праведника*. То се може односити и на ђавола. Псалмопојац тиме теши увређене, јер показује да безаконик јадикује и да се срди на оне, који су заволели спокојан живот. Међутим, праведни Судија се подсмева његовом подухвату, јер предвиђа његов скори крај.

(13) *Господ му се подсмехује*. Подсмехује се злим намерама грешника против праведника, знајући да је Он одредио дан кад ће једном доделити вечни живот, а другом – вечне муке.

(14) *Мач потежу грешници, затегнуше лук свој…* (15) *Мач њихов да уђе у срце њихово*. Лукави демони су, каже, сами претрпели оно што су намеравали да учине светима.

(16) *Боље је мало у праведника*, тј. и мала милост Господња узвишенија је од сваког световног богатства.

(18) *Зна Господ путеве непорочних*, тј. одобрава их и поштује. *И наслеђе њихово биће до века*, јер је наслеђе светих непропадљиво и вечно.

(19) *Неће се постидети у злу времену*. У време прогона и оскудице у учитељима, Сам Господ Својим Духом прехрањује оне који верују у Њега. Или: *зло време* је време гнева на безбожнике, кад ће једни осетити праведни суд Божији, а други примити славу, част, непропадљивост и вечни живот.

(21) *Узајмљује грешник и не враћа*. За доброчинства која му је учинио Господ, грешник не узвраћа благодарењем (захвалношћу). *Праведник милује и даје*. Узвраћа милосрђем и тиме подражава свог Владику.

(22) *Јер који Њега благосиљају наследиће земљу*. То је слично ономе што је речено Аврааму: *Благословићу оне који тебе благосиљају, и проклећу оне који тебе усклињу* (1. Мојс. 12; 3)

(23) *Од Господа се управљају кораци човека*. Господ одобрава његово прихватање делатног живота.

(24) *Када падне, неће се разбити*. Ако се праведнику и догоди да се спотакне у нечему безначајном, то му неће нашкодити, јер за свој ослонац има Бога.

(25) *Не видех семе његово* (тј. семе праведнога) *да тражи хлеба*. Под тим подразумева духовни хлеб, а то су божанствене речи.

(27) *Веселићеш се у век века*. И наследићеш, каже, вечна насеља.

(29) *Праведни пак наследиће земљу*. Често је помињао да се праведнима даје земља, убеђујући их тиме да је пожеле.

(30) *Уста праведнога проучаваће премудрост*. Било умом, било језиком, али свакако смо дужни да говоримо и да свуда са собом проносимо речи Божије, непрестано се подвизавајући у њиховом изучавању. Научивши се да тако поступа, подвижник врлине живи неустрашиво и непоколебиво, надвладавајући оне који покушавају да га сруше. Псалмопојац је то рекао и у првом псалму: *Него је у закону Господњем воља његова, и у закону Његовом поучава се дан и ноћ* (ст. 2).

И језик његов говориће суд (прави), односно, то није судско правосуђе, него онај суд који се пројављује у непогрешивом и здравом расуђивању.

(31) *Закон Бога његовог у срцу је његовом, и неће се спотаћи кораци његови*. (32) *Вреба грешник праведног* (33) *али га Господ неће оставити*. На различите начине изражава једно исто, да би се оно што је више пута изучено дуже очувало у памћењу. Каже да Господ неће презрети праведника кад лукави буду смишљали зло против њега и да неће допустити кад се (лукави) одваже на нешто слично, него да ће учинити да праведник

избегне замке. Такво промишљање Авраам је видео над собом оба пута кад је Сара била отета; упознао га је (то промишљање) и Исаак, будући изложен истој опасности, а упознао га је и Јаков, када су му позавидели брат и таст; упознао га је и Јосиф, кад су се против њега наоружале завист и клевета. Да ли је потребно да све њих набројимо? Знатижељнима неће бити тешко нити да прикупе примере у Старом, нити да их запазе (примере) у Новом Завету.

(33) *Нити ће га осудити када буде судио*, тј. у време суда над њим.

(34) *Када пропадају грешници, видећеш*. Видећеш, каже, да су грешници истребљени.

(35) *Видех безбожника где се уздиже, и надима се као кедри Ливански*. Према реченоме: *Наш живот на земљи је сенка* (Јов 8; 9 – према Септуагинти).

(36) *И прођох, и гле, не беше га*. Видевши како лукави живе у благостању, размишљао сам како то може бити. А затим, размишљајући о томе и постављајући себи то исто питање и други пут, нисам више могао да их видим: нисам био у стању чак ни да нађем место на којем би они стајали.

(37) *Чувај безазленост и гледај правоту, јер има останка човеку мирном*. Нека те и кажњавање лукавих, и *останак* или наслеђе добрих подстакне да се побринеш о простоти срца.

Псалам 37

(1) *Псалам Давидов, за сећање, о суботи*

Садржај

Давид је овај псалам испевао сећајући се несреће која га је мучила, а којој је био изложен због греха. Осим тога, моли се Богу за себе да му подари суботовање, односно починак од несрећа.

(2) *Господе, немој ме јарошћу Твојом карати, нити ме гневом Твојим казнити. Јарошћу и гневом Божијим* називају се демони који служе за кажњавање и силе које служе за освету. На тај начин, он се моли да не буде кажњен посредством злих сила и послања гневних ангела, него посредством спасоносних речи. Господ нас кажњава зато, да бисмо се сећали врлине. Свети (Давид) се не одриче карања и кажњавања, него карања и кажњавања у гневу и јарости.

(3) *Јер стреле Твоје заболоше се у мене*. Стрелама назива силе кажњавања. *И спустио си на ме руку Твоју*. Дотакла ме је, каже, Твоја рука, која ме кажњава за грех.

(4) *Нема исцељења телу моме од лица гнева Твога*. Кад ме сустигао Твој гнев, ослабило је и моје тело. *Нема мира у костима мојим од лица гнева Твога*. Изнемогла је сила моје душе, а разлог те слабости је грех.

(5) *Јер безакоња моја превазиђоше главу моју*. Срушила ме је, каже, тежина греховног бремена. Мучи ме злосмрадије оних загнојених рана које сам понео на себи кад сам одбацио разборитост и узревновао на безумљу. Због тога сам лишен сваке радости и непрестано јадикујем, збуњујем се и не налазим начина да жалост претворим у радост. *Као бреме тешко оптеретише ме*. Најтежима назива снажне прекоре савести, који га доводе до очајања.

(6) *Усмрдише се и загнојише ране моје*, јер је сваки грех гнусан и смрадан, и кад душа не би пала у безумље, не би ни претрпела грех. Из овога упознајемо својство греха. Какво је то својство? Својство да нам се грехови дешавају услед безумља.

(7) *Сав дан постићен ходих*. То се мора понављати онима, који се много смеју и веселе.

(8) *Јер се слабине моје испунише поругама*, зато што сам видео како ми се изругују моји непријатељи. Под тим подразумева духовне непријатеље.

(9) *Злостављан бих и унижен веома*. Од те жеље, каже, пожњео сам то да сам пао на земљу и непрестано јадиковао услед тегобних патњи срца. Због тога сам, изменивши делање жеље, учинио да она служи Божијој вољи, јер Псалмопојац додаје: *Риках од уздаха срца мојега*. Бичујући савест, приморао је своје срце на честе уздахе.

(10) *Уздисање моје од Тебе се не сакри*. Нека ми се пред Тобом урачуна и моја жеља да Ти принесем покајање. Ма колико да је у мени жеља, желим да се спасем. А шта је жеља Христова? Да за нас саврши Пасху (в. Лк. 22; 15).

(11) *Срце моје смути се, остави ме снага моја*. Срцем назива разум. *И светлост очију мојих и она није са мном*. Светлост очију је Дух, који је заблистао очима његовог ума.

(12) *Пријатељи моји и ближњи срам мене дођоше и сташе*. Кад сам био поражен, они су ми се супротставили. То говори о Авесалому и Ахитофелу.

(13) *И најближи моји на одстојању стадоше*, јер су га ангели, који су му у свему помагали, напустили због греха. Можда се свете силе удаљују у време искушења због испитивања или пак због кажњавања искушаванога. *Тражитељи душе моје ужурбаше се*. Вероватно је да су онда, кад су га напустили ангели, демони почели снажније да га нападају. *И који ми искаху зла говорише погубне ствари*, тј. говорили су један другоме, припремајући ми замке.

(14) *А ја као глух не слушах*, итд. Док су они то говорили, чинило се да не слушам и не говорим, јер ми је грех одузео одважност.

(16) *Јер у Тебе се, Господе, поуздах*. (17) *Јер рекох: Да ми се не порадују непријатељи моји*. У таквом мноштву несрећа имао сам, каже, једну наду у спасење – ону помоћ коју ћеш ми Ти указати.

И у спотицању ногу мојих бише нада мном велеречиви. Грех, који је поколебао моје ноге, дао им је повод да се узохоле нада мном.

(18) *А ја сам на ударце спреман, и бол је мој стално преда мном*. Исповеда да спремно прихвата казну која га управља на добар пут.

(19) *Јер безакоње моје ја ћу објавити, и бринућу се за грехе своје*. Због тога и бивам самоме себи тужитељ, и свим силама настојим да оздравим.

(20) *А непријатељи моји уживају, и осилише се нада мном*. Иако, каже, нисам неосетљив за грех него се, напротив, стално бринем због њега, ипак видим да се моји непријатељи укрепљују. Ти непријатељи, које ничим нисам увредио, који ме окривљују за грех и претварају га у изговор да се побуне против мене, почели су да ме прогоне, говорећи да праведно поступају. Ја сам им постао мрзак као мртвац. Због тога Те молим, Господе: не удаљуј се од мене, него ми похитај у помоћ (ст. 22–23).

Псалам 38

(1) *За крај, Идитуну, псалам Давидов*

Садржај

Идитун, свештенопојац овенчан пророчким даром, оглашава песму уводећи у њу самог Давида, који исповеда грехе.

(2) *Рекох: Сачуваћу путеве моје*. Очигледан знак утврђеног срца. *Поставих устима мојим стражу кад устане грешник насрам мене*, јер су га духовни непријатељи, који су га опкољавали, прекоревали због греха.

(3) *Постадох глувонем и понизих се и ућутах од добара*. Будући укорен, нисам одговорио прекорима, јер сам познао да сам се лишио добара. *Бол се мој обнови*. Уместо да одговорим подругљивцима, сећао сам се греха, и ово подсећање на грех било је за моје срце као огањ.

(4) *И у размишљању моме разгоре се огањ*. Док сам се подсећао греха, сагоревао ме огањ. *Говорих језиком мојим*: (5) *Обзнани ми Господе кончину моју*. *Говорих језиком*, тј. тихо и шапатом, да речи не би допирале до многих. У тој реченици садржало се и питање о преосталим данима. Он је питао желећи да зна да ли ће му преостало време његових дана (тј. његовог живота) бити довољно за покајање.

(6) *Гле, педљима си поставио дане моје, и састав (ипостас) мој је као ништа пред Тобом*. Иако ће се, каже, мој живот много продужити, он је пред Тобом сасвим ништаван. Ако је хиљаду година у Твојим очима као један дан, шта онда значи време (живота) једног човека? Симах је ово

место превео овако: „Као педљи су дугачки дани моји, и живот мој је ништаван пред Тобом.” Ти си безначалан (беспочетан) и бесконачан, а наш живот се мери неколицином дланова или педаља. Тиме је изобразио кратковечност људског живота.

Али заиста све је таштина, сваки човек жив. (7) *Заиста, као у слици ходи човек, али се узалуд мете*. Ако човек корача слично привиду и нестварно, онда га је претходно правилно назвао таштином, јер живимо нестварним животом и као у привиду, не бринући се о стварним добрима. Због тога и узалудно бивамо пометени. Живот оних, који обитавају на земљи, окренут ка световним бригама, може се сматрати таштином. Или би се могло рећи и овако: све године нашег живота пред Тобом су „пара”, јер је Симах уместо речи „таштина” употребио реч „пара”. *Сабира у ризницу, и не зна коме ће то сабрати*. Будући да сад не живимо истинским животом него као у привиду и не бринемо се о стварним добрима, узалудно бивамо пометени, препуштајући се световним пожудама и сабирајући ризнице чији су нам наследници непознати.

(8) *И сада, ко је ишчекивање моје? Није ли Господ?* Као онај који је изнео суд о овоземаљским испразностима, праведно каже да се узда у Господа. *И састав (ипостас) мој код Тебе је*, тј. моје ишчекивање или моје трпљење.

(9) *(За) поругу безумноме дао си ме*. Не препуштај ме поругама, јер ће у мени прекоревати и Тебе.

(10) *Оглувонемех и не отварах уста своја, јер си Ти (то) учинио*. Будући укорен ја сам ћутао, јер сам поуздано знао да си Ти, ради мог кажњавања или уразумљивања, одредио да ме прекоревају због тога.

(11) *Отклони од мене ударце Твоје*. Казне, које су му наложили демони, назива казнама од Бога, јер је због учињеног греха Бог допустио да их претрпи. *Од моћи руке Твоје ја ишчилех*. Већ смо више пута поменули да се сила кажњавања назива руком Божијом. Када Бог силно кажњава људе, кажњеник *ишчили*, јер је слаб и није у стању да се дуго супротставља ударцима.

(12) *Карањима због безакоња покарао си човека*. Корећи ме за грех, Ти си ме уразумио. *Узалуд се мете сваки човек*, тј. живећи у безакоњу, јер му је потребно слично уразумљивање.

(13) *Услиши молитву моју, Господе* и опрости ми грехе пре кончине, јер то значе речи: *Ја сам дошљак*.

(14) *Остави ме, да се одморим*. Пре моје кончине, каже, подари ми опроштај грехова, да бих са чврстом надом сишао у ад. *И више ме неће бити*. Нећу бити онакав, какав бих могао да будем након слободе коју би ми Ти даровао. Слобода која је дарована од Бога јесте бестрашће душе уз истинско познање суштог.

Псалам 39

(1) *За крај, Давидов Псалам*

Садржај

Та песма приноси се у име новог народа, отргнутог из јаме несреће, а затим се уводи и лик Христа Који благодарнима тумачи домострој. Након тога поново се уводе они који су поверовали из Израиљаца који желе да се избаве од греха неверја и истовремено описују несреће које су их сустигле због неверја.

(2) *Трпећи потрпех Господа, и обрати на ме пажњу.* То је слично реченоме: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк. 21; 19).

(3) *И изведе ме из рова мучења*. И шта је учинио за тебе? Услишавши ме, каже, извео ме из греховне дубине, ослободио ме од сладострашћа блатног тела, или од врата смрти и тамошњег труљења, или од световних испразности. *И из муља блата*, јер се у грехе, као у блато, заглибљују они које су (греси) уловили. *Ров мучења* је порок и незнање. *И постави на камен ноге моје, и управи стопе моје*. Апостол Павле каже да *стена беше Христос* (1. Кор. 10; 4). *Постави ноге моје*, јер сам се научио да корачам богоугодним путем, тј. (научио сам се) делатном животу и правим догмама.

(4) *И стави у уста моја песму нову, химну Богу нашем*, тј. еванђелски закон. Кад након обновљења нашег дома достигнемо бестрашће, појемо нову песму. *Видеће многи и уплашиће се, и уздаће се у Господа*, јер се проповед разгласила по читавом свету.

(5) *Блажен је човек, коме је име Господње нада његова*. Ради убеђивања, додаје затим и нешто ново и каже: уистину је од свих блаженији онај којем је једина нада Бог, и чији поглед није управљен на бригу о садашњем животу јер је то – *сујетност и лажно усхићење*,* и узалудна брига. Целомудрено усхићење је такво стање у садашњем животу у каквом се многима чинило да су пророци у иступљењу и којим се праведник хвали говорећи: *Ја рекох у иступљењу моме* (Пс. 115; 2).

И не гледа на сујетности и усхићења лажна /маније лажне/ (грч. εἰς… μανίας ψευδείς). Он, дакле, блаженим назива само онога који је наду положио на Бога, а не онога ко се занима световним бригама, које су и *махнитост (манија)* и *лаж*.

* У српском преводу: *маније лажне*, што у потпуности одговара тексту Септуагинте. Међутим, из даљег тумачења се види да је св. Атанасије Александријски грчку именицу „μανία" на овом месту схватио у смислу усхићења и богонадахнутог заноса, односно, у смислу који је близак значењу именице „ἔκστάσις". Из тог разлога је било неопходно да се та промена унесе у 5. стих овог псалма, прим. прев.

(6) *Многа си учинио Ти, Господе Боже мој, чудеса Твоја*. Многобројна су и чудесна, каже, дела која си савршио у време домостроја. Ја сам говорио и о њима и о другим (чудесима), и та проповед се разгласила по читавом поднебесју, због чега се појавило безбројно мноштво оних који су поверовали.

(7) *Жртву и принос ниси хтео, а тело си ми припремио*. Овде се уводи Христос, Који се обраћа Оцу: „Будући да ниси хтео жртву и принос, нити си благоволео да прихватиш свеспаљенице које се приносе по Закону, (8) *Ево долазим*, примивши на Себе тело које си ми Ти припремио, јер је Дух Свети и сила Вишњег осенио Пресвету Дјеву." *Ево долазим.., да извршим вољу Твоју*. Каква је била воља Очева, ако не онаква, каквом ју је протумачио Сам Господ, рекавши: *А ово је воља Оца који ме посла, да сваки којег Ми даде не пропадне него да га васкрснем у последњи дан* (в. Јн. 6; 39). А оно што је речено – *у почетку књиге*, тумачи се овако: Јевреји почетком називају свитак. Тако је Исаији, када је био поучен тајинству очовечења (оваплоћења) Јединородног, речено: *Узми свитак нов, и у њему напиши словима човечијим* (Иса. 8; 1 – према Септуагинти). При том се устави (правила) Новог Завета не пишу на каменим, него на телесним таблицама, као што Господ говори кроз пророка Јеремију: *Положићу законе Моје у мисли њихове, и на срца њихова написаћу их* (Јер. 38 (31); 33 – према Септуагинти), обзнањујући тиме да ће Црква нови закон примити у унутрашње и духовне ризнице срца, и да ће његове заповести *хтеднути веома* (Пс. 111; 1).

(10) *Благовестих правду у цркви великој. Велика црква* је душа из било ког народа, која је поверовала у Спаситеља. Она се оправдава, имајући Онога Који оправдава незнабошца.

(11) *Правду Твоју не сакрих у срцу моме*. Под тим подразумева правду коју је он проповедао, правду која је изнад закона и сенке. Када каже: *(Господе), Ти знаш*, то значи: присвојио си. *Истину твоју и спасење Твоје рекох*, тј. нисам прећутао, и истину Твоју нисам задржао у себи. *Истином* се назива еванђелска проповед. Ја, међутим, нисам сакрио ни Твоје спасење, тј. путеве према спасењу које си Ти даровао или према благодати, која се прима вером. *Сабором великим* назива се Црква, сабрана од Израиљаца и незнабожаца, јер Христос словесној (разумној) природи открива учење о милости и истини и учење о спасењу. Учење о истини човек задобија у созерцательном (теоријском) учењу, а оно о спасењу – у делатном (практичном) учењу.

(12) *А Ти, Господе, немој удаљити милосрђе Твоје од мене*. Након што је Христос поучио тајни домостроја, уводи (помиње) Израиљце који

живе у неверју. Као народ који није поверовао Божијем милосрђу, због чега је био презрен и искусио сваку несрећу, он (Израиљ) почиње да се каје и да преклиње за милост. Указује и на призивање Израиљаца, до којег ће доћи у последња времена. *Милост Твоја и истина Твоја нека ме увек штите*. Исповедам да си Ти Онај Који нас одавно спасава и штити. Задобивши спасење, Црква Божија поново моли за промишљање Божије због најразноврснијих напада од људи и демона, које помиње у наредним стиховима.

(13) *Јер ме обузеше зла којима нема броја*. Описује несреће које су их сустигле након што нису поверовали у Христа. *Умножише се већма од власи главе моје, и срце моје остави ме*. То је слично ономе што би неко рекао: „Ја сам исто што и човек који нема ни ум ни срце", јер су Израиљци постали безумни и неразборити (досл. немудри) људи.

(15) *Нека се поврате натраг и нек се посраме који ми хоће зала*. Тако Израиљ вапи против духовних непријатеља или против књижевника и фарисеја који смишљају зло против спасења њихових (израиљских) душа, говорећи о Христу: *Овај другачије не изгони демоне до помоћу Веелзевула* (Мт. 12; 24) *Демон је у теби; ко тражи да те убије* (Јн. 7; 20).

(18) *А ја сам ништ и убог, Господ ће бринути о мени*. Након што се покајао, Израиљ је задобио велику одважност и назива себе ништим и убогим, саглашавајући се већ у томе да је и његово уздање – Господ.

Помоћник мој и избавитељ мој Ти јеси, Боже мој, немој каснити. До таквог краја ће, каже, доћи Црква, која је најпре осиромашила и трпела велике недаће у свету, али се обогатила Твојом силом и била прослављена Твојом помоћи. Стога и моли Бога да не закасни. Прихвативши њену прозбу, Он неће ни закаснити, као што је и речено: *Зацело ће доћи и неће одоцнити* (Авак. 2; 3).

Псалам 40

(1) *За крај, псалам Давидов*

Садржај

У овом псалму блаженима назива оне који су поверовали у Христа, а као награду за њихову веру обећава им Његову помоћ. Ту се појављује и Сам Спаситељ, Који осуђује кнежеве јеврејског народа, а највише Свог издајника.

(2) *Блажен је који разуме сиромаха и убогога*. Сиромахом и убогим назива Христа, који *богат будући, нас ради осиромаши* (2. Кор. 8; 9). Псалмопојац је овде морално учење претпоставио пророштву, намеравајући да псалам буде од користи и једном и другом. Кога он назива блаженим?

Онога *који разуме сиромаха и убогога*, тј. онога који је схватио да је Христос, иако богат, управо због тога и осиромашио да бисмо и ми љубили убоге, као браћу нашег Творца и Судије. Због тога је блажен онај који долично размишља о убогима или онај који разуме сиромаштво какво је Христос због нас примио на Себе. Каква је корист од сиротољубља (грч. φιλοπτωχία, љубав према сиромашнима)? У *зли дан избавиће га Господ*, што указује на дан Суда који ће грешницима донети патње и муке. Господ ће, међутим, избавити сиротољубиве, јер ће им дуг вратити човекољубљем, као онај који је од њих позајмио милостињу и рекао и кроз Соломона: *Ко поклања сиромаху Господу позајмљује* (Приче Сол. 19; 17) и Својим сопственим устима: *Кад учиниште једноме од ове моје мале браће, Мени учиниште* (Мт. 25; 40). *У зли дан избавиће га Господ*. *Злим даном* се називају и напади искушења и непријатељски прогони. Отуда, како ја мислим, омогућује да схватимо да је дан Суда страшан и погибељан за безаконике. Обећава да ће га потпуно познање оног сиромаштва ослободити од недаћа страшног дана.

(3) *Господ ће га сачувати, и живиће га, и блаженим ће га учинити на земљи, и неће га предати у руке непријатеља његових*, тј. духовних непријатеља.

(4) *Сву постељу његову у болести његовој променио си*. Њему ће бити боље, и у њему ће се догодити промена ка оздрављењу; уобичајено је да се у Светом Писму уместо речи *промена* употреби реч *обраћање,* као у следећем примеру: *Обратио си ми плач мој у радост* (Пс. 29; 12).

(5) *Ја рекох: Господе, помилуј ме, исцели душу моју*. Давид се моли због свог сопственог греха, будући да је у себи самом познао једног од оних што су разумели сиромашног и убогог.

(6) *Непријатељи моји рекоше ми зло*. Од овог стиха уводи се (помиње се) Сам Христос, Који описује како су Јевреји поступали с Њим. Требало би претпоставити да је до овог стиха пророк (Давид) говорио о свецелој васељенској Цркви, јер то више приличи сваком ревносном хришћанину него Човеку Господњем. Наиме, свим оним што је рекао, Псалмопојац није мислио само на Њега једнога, као што су неки претпостављали. У том случају, не би рекао са чланом: *Блажен је који разуме* (грч. ὁ συνίων) *сиромаха и убогога*; ако би било речено без члана, онда би означавало било кога појединачно. Дакле, сада од осталих чланова Цркве прелази на Самог Господа, тј. Христа, који каже: *Непријатељи моји*, итд. *Кад ће умрети, и кад ће погинути име Његово*? Нама је тешко чак и да Га видимо.

(7) *И (ко) улажаше да види, узалуд говораше*. Ово говори о Јуди, а то што је речено има следећи смисао: приступивши Ми као један од уче-

ника, он је био дволичан и подмукао, јер *узалуд говораше*, тј. у њему није било истине. *Срце његово сабра у њему безакоња*. Одлучио је, каже, да Ме преда завидљивцима. *Излажаше најоље и говораше*, тј. рекао је: *Шта ћете ми дати и ја ћу вам Га издати* (Мт. 26; 15)?

(8) *Против мене шапутаху сви непријатељи моји*. Мисли на јеврејска изругивања, на јеврејску заверу и на тајне замисли против Њега. При том мисли на архијереје који су се договорили с Јудом и који *шапутаху* кад су Јуди износили своје предлоге о Исусу. *Шапутаху*, јер су се бојали народа, и те предлоге нису смели отворено да изнесу.

(9) *Реч безакону изношаху против мене*, односно: *Узми, узми, распни Га* (Јн. 19; 15). А да су те речи биле противзаконите, очигледно је из онога што је речено: *Безазленога и правога немој убити* (2. Мојс. 23; 7). *Неће ли се десити да лежећи не устане*? Подсмева се замислима Јевреја који су сматрали да ће Га, као једнога од нас, уништити смрћу. Због тога Он и каже: Зар мислите да ћете живот надвладати смрћу? То, што ћу пострадати, за Мене је сан; за уснућем мора да следи устајање. И смрт је, међутим, уснуће. Због тога и за смрћу мора да следи васкрсење.

(10) *Јер човек мога мира, у кога се уздах, који јеђаше хлеб мој, подиже на ме пету*, поруге, зле намере, обману. *Човеком мира* назива Јуду јер се чинило да, као ученик, припада благонаклонима и пријатељима.

(11) *А Ти, Господе, помилуј ме и подигни ме, и узвратићу им*. Тако по човечијој природи, због исцрпљености, говори Свом Оцу, иако је он Сам милост Бога и Оца, и васкрсење и живот.

(12) *По томе познадох, да си ме Ти хтео*. Опет говори као човек, приносећи Себе на жртву Богу и Оцу. *Јер се не обрадова непријатељ мој нада Мном*. Уколико Христос ово говори у име целог човечанства, онда се под *непријатељем* мора подразумевати онај који нам је приготовио смрт. Међутим, уколико је то речено у име Самог Христа, онда се под тим подразумевају јеврејске старешине. Клевета, коју су измислили о Његовом васкрсењу, сведочи да су се они (због васкрсења) ражалостили.

(13) *А мене си због безазлености (моје) прихватио*. Онај Који је Сам свима заштита каже да је добио заштиту, не зато што је она Њему Самом била потребна јер је Он Бог, него зато што је постао човек, и што то говори за људе.

(14) *Благословен Господ Бог Израиљев од века и до века*. Сада изложену песму закључује благодарењем. Од века, каже, садашњег, до века будућег. На тај начин благослов, који изговарамо Богу, почиње у овом, а завршава се у будућем веку. *Делимично знамо и делимично пророкујемо* (1. Кор. 13; 9), па због тога делимично и благосиљамо. *А када дође савршено,*

онда ће престати што је делимично, каже Павле (1. Кор. 13; 10), јер се напредовањем ка бољем прекраћује оно што је било делимично. Због тога Псалмопојац додаје: *Нека тако буде* и удвостручује молитву. Блажен је онај који овде почне да благосиља Бога вером и осталим добрим делима. Тај благослов тако овенчава у будућем веку, да безбожнима и неверним не допушта да тамо (у будућем веку) благосиљају Бога.

Мора се приметити да неки, поделивши ово псалтирско пророштво на пет књига, овде завршавају прву књигу будући да овај псалам на свом крају, као неки венац, садржи благосиљање Бога. Из тог разлога се на тај начин деле и преостале четири књиге.

Крај Прве књиге Псалама

Друга књига псалама
псалми 41–71

Псалам 41

(1) *За крај, за поуку, синова Корејевих, псалам*

Садржај

Синови Корејеви били су свештенопојци. Они певају песму позајмљену од онога који ју је саставио, тј. од Давида, и у њој представљају догађаје последњих времена. Помињу и самог Израиља: након свог покајања до којег ће доћи на свршетку векова, (Израиљ) исповеда Христа.

(2) *Као што чезне јелен за изворима вода, тако чезне душа моја Теби, Боже*. Кад је због безакоња пресахнуо духовни извор, словесни *јелени* су данонoћно оплакивали своју пропаст.

(3) *Кад ћу доћи и јавити се лицу Божијем*? Лице Божије је Логос (Реч). Изражава снажну жељу Израиљаца да дочекају оно време кад ће и они бити призвани, како би се и они јавили пред Лицем Бога и Оца, односно пред Логосом (Сином).

(5) *С гласом радости и исповедања одјека празнујућег*. Пророчански благовести о себи да ће и он једном кроз Христа задобити спасење и живот, односно да ће заједно са осталима светима живети у дворовима Божијим.

(6) *Зашто си жалосна душо моја? И зашто се смућујеш*? Укрепљен надом у Христа, забрањује тескоби да га мучи. Ако је и за тебе, душо мо-

ја, одређено време у које ће нас наш призив посредством вере заједно са свечарима (празнујућима) увести у ову скинију (у овај шатор), зашто си онда жалосна и зашто се смућујеш од бола?

(7) *Тоїа ради сйоменух те од земље Јорданске и Ермонске, од їоре мале*. Пошто је душа моја пометена, утешићу се сећањем на чудеса која си показао на реци Јордану и на гори Ермон. Може се протумачити и овако: кад будем на Јордану, тј. кад се удостојим светог крштења, опоменућу се Тебе изговарајући речи исповедања, а опоменућу се и Ермона; (име) Ермон се тумачи као *йуш свешлосши*, јер им свето крштење отвара пут ка просветљењу.

(8) *Бездан бездну йризива їласом слайова Твојих*. Поново се подсећа осталих чудеса. Кад су се иноплеменици наоружали против њих и кад је (пророк) Самуило принео жртву, на противничку војску је пао такав гра́д да су изгинули готово сви непријатељи, иако ниједан човек није с њима ступио у борбу (в. 1. Сам. 7; 9–11). Због тога безданом, који хита за безданом, назива падање гра́да. Реч *йризива* (грч. ἐπικαλείται) употребљена је уместо речи *йозива* (грч. ἐγκαλείται) Под *їласом слайова* се, можда, подразумева падање гра́да. У другом смислу, *слайови* су пророци Божији. Или: *Бездан бездну йризива*, тј. бездан грехова призива бездан Божијег милосрђа који ће поништити грех, његове узрочнике и пропадљивост, и као да каже: будући да се обично приклањаш прозбама грешника, зашто презиреш нас, који ничице падамо пред Тобом? *Сва узвишења Твоја и шаласи Твоји дођоше на ме*. Подсећа се на још једно чудо. Бежећи од фараонове злобе, прешли су преко мора. Иако се чинило да се високи таласи узносе над њима, ништа им се није догодило, јер је вода отврдла као стена.

(9) *Дању ће заповедиши Госйод милосш Своју, а ноћу је йесма Њеїова код мене*. Помиње још једно чудо. Кад је Равсак окружио Јерусалим, претио је (Израиљцима) да их Бог *не може избавиши* из руке Асираца (2. Цар. 18; 19). Међутим, Бог им је обећао: *Заштишићу їрад овај* (2. Цар. 19; 33) да би затим, испуњавајући обећање, за једну ноћ *убио сшо осамдесеш йеш хиљада* Асираца (в. 2. Цар. 19; 35). То и значи оно што је речено: *дању ће заповедиши Госйод милосш Своју. Молишва Боїу живоша моїа.* Као онај који је већ поверовао, изговара речи какве доликују верујућима, приписујући Богу и свој сопствени живот.

(10) *Рећи ћу Боїу: заштитник мој јеси Ти*. Покајани народ поново почиње молитвене прозбе, све више и више настојећи да Бога приклони на милост.

Псалам 42

Псалам Давидов, код Јевреја ненаписан

Садржај

И овај псалам има исти садржај као и претходни.

(1) *Суди ми, Боже, и расуди*. Поново приступају Израиљци, који траже спасење кроз Христа. Због тога је речено: (3) *Пошаљи свешлосш Твоју и исшину Твоју*, јер је требало да их Христос уведе у *їору свеш*, тј. на небо и у вишње обитељи које се називају *насељима*, да их приведе духовном *жршвенику*. Требало је да Он *орадосши* њихову *младосш* (ст. 4). Младошћу се назива весеље, које обнавља њихову душу. Због тога и обећава да ће Му принети исповедање *на їуслама*. Више пута смо тумачили да се под гуслама подразумева тело.

Тумачење Јефимија Зигабена

Према мишљењу Теодорита, Атанасија и Јевсевија, овај псалам нема натпис зато што садржи исту мисао као и претходни, 41. псалам. Услед велике сличности с њим, представља се као његов део тако да онај који пое или чита први (тј. 41. псалам), истовремено пое или чита и речи другог (42. псалма).

(1) *Суди ми, Боже*, тј. буди ми Судија, јер на овом месту ове речи имају такво значење.

(2) *И расуди йарбу моју од народа несвешоїа*. Расуди моју парбу с народом или суди на суду мом с народом несветим, или неправедним пред Богом. Несветима овде назива Вавилоњане.

Од човека нейраведноїа и лукавоїа избави ме. Избави ме, Господе, од човека неправедног као од безаконика, и од човека лукавог, као од варалице, лажова и злобника. На то указује и молитва тројице младића, у којој они кажу: „Предао си нас цару неправеднијем и злобнијем од свих на земљи.” Овај псалам Вавилоњане понекад оптужује у множини а понекад у једнини, јер су они живели у злоби и лукавству, како сви заједно, тако и сваки од њих појединачно. Уосталом, под несветим народом можеш подразумевати и демоне, а под неправедним и лукавим човеком – ђавола. По својим страстима и сластољубљу, ђаво се не разликује од човека: и он воли лепа тела, као што их воли и телесни (плотски) човек, и он се ваља у страстима, као што се у њима ваља и острашћен човек.

(2) *Јер си Ти, Боже, уштврђење моје; зашшо си ме одбацио? И зашшо сешујући ходим, када ме шлачи нейријашељ?* „Ти си, Господе, моја снага и моје утврђење. Зашто си ме предао у ропство мојим непријатељима, Вавилоњанима, кад сам ја Твој слуга а Вавилоњани Твоји непријатељи? Ја

тугујући (сетујући) ходим, док се мој непријатељ радује и вређа ме зато што сам Твој слуга." И то говори поробљени народ, не зато што оптужује или негодује, него желећи да још више умилостиви Бога.

(3) *Пошаљи светлост Твоју и истину Твоју*. Под светлошћу и истином у вишем смислу овде треба подразумевати Христа, као што је и Он Сам о Себи рекао: *Ја сам Светлост свету* (Јн. 8; 12), а такође и: *Ја сам Истина и Живот* (Јн. 14; 6). Како претпоставља Теодорит, у дословном смислу поробљени народ светлошћу и истином назива Божију посету и јављање; дајући души светлост радости, (то јављање) развејава таму туге и жалости, док се истином назива истинска помоћ Божија.

Оне ме упутише и одведоше на гору свету Твоју. Овде је, према речима божанственог Кирила и Теодорита, измењено време: уместо да говори у будућем времену, тј. „упутиће ме и одвешће ме", рекао је то у прошлом, тј. *упутише ме и одведоше*. Оне, тј. Твоја светлост и истина, Господе, упутиће ме и одвести на Твоју свету гору, односно на Сион, и у насеља твоја, тј. у божанствени јерусалимски храм. У вишем смислу, Христос ће верујућима указати на пут који води на Сион и у насеља небеска, јер је Он Сам рекао: *Ја сам Пут* (Јн. 14; 6).

И уђи ћу ка жртвенику Божијем, Богу који орадошћује младост моју. Ући ћу, каже, у храм Божији, у којем се налази жртвеник, и тамо ћу принети жртву Богу. Речи: *Богу који орадошћује младост моју* изговара у име оних младића који су се родили у вавилонском ропству. Будући да су били млади, њима је допуштено да се врате у Јерусалим, док су њихови родитељи умрли у ропству и нису успели да се врате, пошто је ропство потрајало седамдесет година. Можда под младошћу подразумева и младост усрдности (ревности), јер су били млади по усрдности с којом су служили Богу. У вишем значењу, а према речима божанственог Кирила, младост значи препорођење у светом крштењу и одбацивање старог човека.

Исповедићу Те и хвалити на гуслама, Боже, Боже мој. „Ја ћу", каже поробљени народ, „у Јерусалиму поново доспети у своје првобитно стање." Он је то стање изобразио гуслама, јер ће (народ) благодарити Богу игром и музичким инструментима, који су у време вавилонског ропства висили на врбама (в. Пс. 136). У вишем смислу, гусле означавају делатну врлину, као што се каже у 2. стиху 32. псалма: *Исповедајте и хвалите Господа гуслама*.

Псалам 43

(1) *За крај, синова Корејевих, за поуку. Псалам*

Садржај

И овај псалам има исти садржај као и два претходна. Појци описују некадашња доброчинства Божија и моле Бога да их помилује, јер Га сматрају својом надом и исповедају Његово Име.

(2) *Боже, ушима нашим слушасмо*. (10) *А сада си нас одбацио и посрамио, и нећеш изаћи, Боже, са војскама нашим*. Некада си, каже, у биткама Ти био наш војсковођа а сада не само да не излазиш с нама, него си нас *обратио назад* (11). Због тога су нас разграбили они што нас мрзе. То говори пророчки збор, који је на себе прихватио народне несреће.

(11) *Мрзитељи нас разграбише себи*. Ти си нас препустио срамоћењу.

(13) *А не беше их мноштво у њиховим клицањима (ратним)*. Клицање је победничка песма. Смисао ових речи је следећи: Ти си нас, каже, тако *обратио назад*, да нас је победила неколицина (непријатеља), и малобројни су певали победничку песму над нама.

(14) *Поставио си нас за поругу суседима нашим*. Узвраћа им се свим оним што су они чинили Христу. Ругали су се, тако да се и њима ругају. Подсмевали су се, па су и сами исмејани. Показивали су на Њега главама, тако да и други главама показују на њих.

(16) *Сав дан срамота моја преда мном је*. Наша срамота је, каже постала дуготрајна и, како се чини, непрестана.

(18) *Све ово дође на нас, па (ипак) не заборависмо Тебе*. Већ смо рекли да пророци изговарају ову прозбу у име народа, прихвативши на себе несреће које су народ сустигле због његових грехова.

(19) *Ти си уклонио стазе наше од пута Твога*. То каже зато што им је због безбожништва према Христу забрањено да приносе жртве по (Мојсејевом) Закону.

(20) *Јер си нас понизио у месту страдања*. То каже зато што више ничим не могу да се похвале. *И покри нас сенка смрти*. Под тим јасно подразумева таму, каква је обузела срца неверујућих.

(21) *Ако ли заборависмо Име Бога нашег*. Говори то или као они који после свог коначног пада нису више служили идолима, или пак опет говори у име пророка.

(23) *Тебе ради усмрћују нас сав дан*, и то је слично оном што је речено: *Камењем побијени, престругани, измучени, од мача помреше* (Јевр. 11; 37). Као што прихватају народне грехе, пророци и своје врлине на неки начин приписују народу, јер чине једно тело с њим. Или се може тумачити и овако: будући да нисмо поверовали у Тебе, сустигле су нас такве

несреће да смо се уподобили људима осуђеним на смрт или овцама које воде на заклање.

(24) *Подигни се, зашто спаваш, Господе*? Велико дуготрпљење Божије у погледу њихових грехова пореде са сном. *Устани, и не одбаци нас до краја*. Васкрсни, каже, али не зато да би се изменио по спољашњем обличју – јер Божанство нема спољашње обличје – него да би Своју силу покренуо нама у помоћ. *И не одбаци до краја* ни оне који трпе, ни оне који чине зло, да они што трпе не би пали будући потпуно предати искушењима, и да они који га (зло) чине не би, охрабрени Судијиним дуготрпљењем, још више узнапредовали у безакоњима. Моли се да им Христос дође у последња времена, да не би били лишени удела у животу који Христос дарује.

(26) *Јер се понизи у прах душа наша. Залепи се за земљу стомак наш*. Тако каже јер им више није допуштено да мудрују о Христу, због чега су пали у телесно (плотско) мудровање (грч. εἰς σαρκικὸν φρόνημα).

(27) *Устани (васкрсни), Господе, помози нам*. Заштити нас, каже, и онима што исповедају искрену веру у Тебе, подари време које им је потребно да се преобрате.

Псалам 44

(1) *За крај, за оне који ће се изменити, псалам синова Корејевих, за поуку, песма о Љубљеноме.*

Садржај

Ову песму Давид приноси Љубљеноме, односно Христу, Који је дошао у последње дане и савршио промену, тј. прелазак од идолослужења ка богопоштовању. Помиње и синове Корејеве, и у њиховим ликовима указује на апостоле. Неопходно је да све то разумемо, због чега је у натпису и речено: за поуку.

(2) *Изрече срце моје Реч добру*. То Отац каже о Сину, јер се Бог рађа од Бога. *Говорићу ја дела моја Цару*. И као што се, без обзира на то што је као Бог (истовремено) и Цар, каже да ће се након оваплоћења зацарити, тако се, опет, икономијски (по домостројству) каже да као човек (тј. по човечијој природи) чује ствари које као Бог зна по природи. *Језик је мој трска (перо) писара брзописца*. Реч коју је изрекао Он назива и Својим језиком. Трском (пером) писара брзописца назван је зато што се, ако Он нешто каже, то истог часа и извршава, као на пример: *Хоћу, очисти се. И одмах се очисти од губе своје* (Мт. 8; 3) и *Момче, теби говорим, устани* (Лк. 7; 14) и младић је одмах васкрсао, као и следеће: *Реч сажету сатвори Господ по читавој васељени* (Иса. 10; 23 – према Септуагинти).

(3) *Красан си лепотом већма од синова људских*. Превасходство доброг (благог) Духа може се видети и из онога што је речено код Јована: *Закон се даде преко Мојсеја, а благодат и истина постаде кроз Исуса Христа* (Јн. 1; 17). Прекрасна је и Мојсејева трска, којом је ради нас написан Закон, наш васпитач, али она није таква да би њоме наша имена била записана на небесима. *Благодат тече из уста Твојих*. Уистину је сладак глас нашег Господа када каже: *Ја дођох да живот имају и да га имају у изобиљу* (Јн. 10; 10) и *Ја сам хлеб који сиђе с неба* (Јн. 6; 41) и *даје живот свету* (Јн. 6; 33).

(4) *Припаши мач Свој о бедра Своја, Силни*. Подстиче Јединородног да војује за нас, а затим, будући да је, поменувши мач, употребио ратнички израз, помиње и бедра. Он, као Бог, не носи видљиви мач; Он је силан, односно, Он је Господ над војскама, и то Му припада по природи. Он је и прекрасан за оне, који су у стању да познају Његов долазак (Његово оваплоћење) и да разумеју Његову надземаљску лепоту. Мач на бедрима носи као претњу неверујућима и противничким (демонским) пуковима. Псалам о неверујућима каже: *Ако се не обратите, мач Свој наоштриће* (Пс. 7; 13).

(5) *Красотом твојом и лепотом Твојом*. Красота и лепота Наоружаног је Његово божанство и превасходство над васцелом творевином. *И затегни,* и напредуј, и царуј*. Затегни, каже, лук Свој, напредуј у онима које си оправдао и над којима царујеш, избавивши их од мучитеља. Показује да је ово духовна победа јер, поменувши оружје, помиње и кроткост, а кротком је својствено да онима, који су га увредили, опрашта и оно што су учинили против њега самог. *Водиће Те чудесно десница Твоја*. Будући да је поменуо мач, сада, како и доликује, помиње и десницу. Десница Његова су прави судови, посредством којих је избегао приступање (насртај, напад, грч. ἡ προσβολή) греха.

(6) *Стреле су Твоје изоштрене, Силни*. *Стрелама* назива свете апостоле, који су задавали одлучујуће ударце у само срце непријатеља Цара над царевима. Те исте стреле, које су духовне непријатеље погађале у срце, биле су у стању да поднебесје покоре под ноге Христове и да га приклоне јарму царства Његовог. У пренесеном смислу, ови стихови значе следеће: стреле су Твоје наоштрене, Силни, и управљене у срца Царевих непријатеља.

(7) *Престо је Твој, Боже, у век века*. Они које су апостоли призвали исповедају божанство Јединородног и кажу: *Престо је Твој, Боже, у ве-*

* У српском преводу: *И јачај...*, прим. прев.

кове века, скиптар је правоте (грч. ἡ εὐθύτης) *скиптар царства Твоја*. Правота у божанственом Писму означава правду. Каже, дакле, да они који припадају царству Христовом морају да науче да корачају путем правде.

(8) *Заволео си правду и омрзнуо безакоње*. Будући да је човечија природа претрпела измену, да је напустила правду и заволела безакоње, Јединородни је постао човек да би је (човечију природу) у Самоме Себи исправио и да би заволела правду и омрзнула безакоње. То је и био разлог Његовог очовечења и због тога се каже: *Тоја ради помаза Те, Боже*. Због чега, заправо? Да би се обрадовали они, који су постали Твоји причасници (заједничари), будући да су се научили да у Теби љубе правду и да мрзе безакоње. *Тоја ради помаза Те, Боже, Бог Твој*. Због тога Те, каже, намазао уљем, Боже, Бог Твој, јер *помаза* значи *намаза уљем*. Тумачење овог места присаједињује се горенаведеном: *Заволео си правду*.

(9) *Измирна и алој (балзам, грч.* ἡ στακτή*) и касија са одеће Твоје (мирише)*. Под *одећом* Јединородног могле би се подразумевати Његове силе, величанственост и слава, према оном што је речено: *Господ се зацари, у лепоту се обуче, обуче се Господ у силу и препојаса се* (Пс. 92; 1). Те Његове величанственост и слава постале су за нас миомирисне као тамјан, сагласно с оним што је речено на другом месту: *Име је Твоје миро изливено* (Песма 1; 2) и *Похитаћу ка мирису мира Твоја* (Песма 1; 4 – према Септуагинти). Алој (балзам) је најпрефињенији облик измирне, јер ако се иситни ово миомирисно вештаство, сва влага која постоји у њему издваја се у алој (балзам), а густина се назива измирном. Касија је најпрефињенија и миомирисна корица, која облаже изданке дрвећа. *Из дворова од слоноваче, собом Те веселе*. Дворови су скупоцени домови или храмови. Каже се да су од слоноваче зато што су као исклесани и веома лепи. *Царевима* (10) се називају свети апостоли који царују заједно са Христом, а *кћери царева* су душе које су они препородили у богопознању и које су, Богу у част, своја срца учиниле преукрашеним храмовима, каквима се Он весели. Због тога, Псалмопојац као да каже: „Радуј се, Владико, дворовима од слоноваче, које су Теби у част приуготовиле кћери царева."

(10) *Предста Царица Теби с десне стране, у одећи позлаћеној*. Царица је Црква, као невеста заручена за великог Цара. Стајање с десне стране означава част какве ће се удостојити у будућем веку, док је позлаћена одећа њена вера, нада и љубав. Она, међутим, има и другу, још блиставију одећу, а то је Сам Христос, јер је речено: *Који се год у Христа крстисте, у Христа се обукосте* (Гал. 3; 27).

(11) *Чуј, кћери, и види*. И ова реч је упућена Цркви. *И заборави народ твој, и дом оца твоја*. Нико не може чисто да приступи вери Христовој уколико не заборави своја претходна рђава дела. Људи Цркве су некадашњи идолослужитељи, док су дом њеног оца мудраци овога века у којима, као у својим домовима, обитава сатана.

(13) *И кћи Тирова (дођи ће) с даровима*. Призивањем једног народа (мислим на Тиране,)* означава се призивање свих незнабожаца. Тиране је поменуо зато што су они више од осталих били противници побожног живљења. *Лицу Твоме помолиће се богаташи народни*. То каже благовестећи самим царевима и кнежевима: поклоните се Цркви или њеном Господу.

(14) *Сва је слава кћери цареве унутра, ресама је златним огрнута*. Речју „унутра" означава се благочешће, јер су украси Цркве духовни; *ресама* се називају разни видови врлине.

(15) *Приведоше се Цару девојке за њом*. То је слично реченоме: *Бићемо заједно с њима узнесени на облацима, у сретење Господу у ваздуху* (1. Сол. 4; 17). Именом девојке поново се означава Црква: *Јер вас обручих мужу јединоме, да девојку чисту приведем Христу* (2. Кор. 11; 2). *Друге њене привешће се Теби*, јер је девствености блиско уздржање. Због тога ће и све оне душе, које се буду уздржавале од рђавих дела, такође бити приведене, а када их буду привели, радоваће се и веселити.

(16) *Увешће се у храм Царев*, тј. у храм небески.

(17) *Уместо отаца Твојих биће синови Твоји*. Пошто је рекао: *Заборави оца своја*, сада каже: уместо твојих прећашњих отаца, тј. учитеља, имаћеш синове. *Синовима* назива или свете апостоле, према ономе што је рекао Господ: *Синови ваши чијом их помоћи изгоне* (Лк. 11; 19), или оне црквене настојатеље (вође) који су били синови Цркве и које је Господ поставио за кнежеве по читавој земљи, према ономе што је речено: *Идите и научите све народе* (Мт. 28; 19).

Поставићеш их за кнезове по свој земљи (18) *Спомињаћу Име Твоје у свакоме нараштају и нараштају*, односно посредством божанственог Писма, јер се у свештеним Писмима помиње Име Божије.

(18) *Тоја ради народи ће Те исповедати и славити до века и у век века*, посредством проповеди. Ова реч је упућена Христу, јер проповедници Писма помињу чудеса Божија која је Господ творио у древна времена и којима уче будуће нараштаје.

---

* Становници богатог феничанског града Тира, прим. прев.

Псалам 45

(1) *За крај, за синове Корејеве, о скривеностима (тајнама). Псалам*

Садржај

Овај псалам говори о призивању незнабожаца, о изгону духовних непријатеља и о њиховом затварању у бездан. Будући да је то написано као у виду прича (парабола), псалам сасвим правилно има натпис: о скривеностима (тајнама). Псалмопоју га они који су поверовали у Христа, а превасходно Његови апостоли.

(2) *Бог нам је уточиште и сила*. То говори услед прогона којима су их изложили духовни и телесни (чувствени) непријатељи. *Помоћник у невољама*. Будући да си Ти наш помоћник, презиремо сваку пометњу која се подиже против нас.

(3) *Зато се нећемо уплашити кад се земља затресе*. Кад је започела проповед, потресла се читава земља и неверујући су се побунили против оних који су јој (проповеди) поверовали. *И преместе се горе у срце мора*. *Морским срцима* назива бездане, а *горама* противничке силе или демоне. Будући да ће бити збачени у бездан, демони су, дакле, започели битку против верујућих. Ми се, међутим, нећемо уплашити таквих непријатеља, кажу верујући.

(4) *Зашумеше и ускипеше воде њихове*. У овим речима *водама* се називају гомиле народа, које је збунила неуобичајеност (новина) проповеди. *Затресоше се горе снагом Његовом*. Сила проповеданога узбунила је нечисте демоне, који су некада величани и прослављани, а сада су се уподобили горама.

(5) *Речни токови веселе град Божији*. Реком се назива еванђелска реч која радује Цркву. *Освештао је насеље Своје Вишњи*, јер Свети почива и обитава у светима, тј. у Цркви.

(6) *Бог је усред њега, и неће се поколебати*, тј. Бог је усред Цркве. *Помоћи ће га Бог рано ујутро*, тј. од самог раног јутра. И овде се у речима *помоћи ће га* под именом Цркве могу подразумевати свети апостоли и настојатељи Цркве по (апостолском) прејемству (наслеђивању), чије силе Господ укрепљује да би могли да приступе проповеди.

(7) *Смутише се незнабошци, потресоше се царства*. Иако су се незнабошци наоружали против Цркве, њихови цареви су се уклонили, односно, били су побеђени и дали су се у бекство, да би на крају и сами приклонили своје вратове пред Христом. Псалмопојац каже да ће Цркву ускоро сазидати они, који су је разрушили. И заиста, цареви су узвисили Цркву, приносећи јој богате дарове. *Даде глас Свој (Вишњи) и потресе се земља*. Христос је Свој глас *дао* на крсту. Његовим *гласом* назива се еванђелска реч. Уистину, чим зачује глас Господњи, словесна душа почиње да се колеба и да се креће од порока ка врлини и од незнања ка богопознању.

(8) *Господ над војскама је са нама, заштитник нам је Бог Јаковљев*. Победу извојевану над духовним непријатељима приписује Самом Господу. Сасвим умесно помиње овде Јакова, услед борбе коју је овај водио са Богом (в. 1. Мојс. 32; 25–29).

(9) *Ходите и видите дела Божија, чудеса која је поставио на земљи*. Указује на мир који је донела проповед и којом је, како каже Псалмопојац, прекинута свака битка на земљи. *Чудесима* назива или поништење или прекрађивање битке, јер је Господ поништио сваку битку.

(10) *Лук ће скршити и оружје ће сломити, и штитове ће сажећи огњем*. Лук, оружје и штит овде означавају најлошије човеково стање и рђаве помисли.

(11) *Отпочините, и познајте да сам Ја Бог*. И заиста, све док се не одрекне сваке световне бриге, човек неће моћи да позна Бога. За богопознање је нужна слобода од овоземаљских брига. *Узвисићу се у народима, узвисићу се на земљи*. Обећава им победу проповеди над незнабошцима.

(12) *Господ над војскама је са нама, заштитник нам је Бог Јаковљев*. Они, који су поверовали у Христа, и по други пут приносе благодарење.

Псалам 46

(1) *За крај, за синове Корејеве. Псалам*

Садржај

Овај псалам је испеван у име светих апостола који, приликом победе над омраженим демонима, саветују незнабошцима да корачају ка добрим делима.

(2) *Сви народи запљескајте рукама*, тј. подвизавајте се у добрим делима. *Покликните Богу гласом радовања*. Овај псалам је победничка песма. Због тога се незнабошци позивају да га пију над већ свргнутим противничким (непријатељским) силама, тј. демонима.

(3) *Јер је Господ Вишњи страшан*. Вишњи за Цркву, страшан за непријатеље. *Цар велики над целом земљом*. Лукави, каже, неће више господарити над онима који живе на земљи, јер им је (верујућима) Господ дао власт да стају на змије и скорпије (в. Лк. 10; 19), покоривши сва демонска мноштва под њихове ноге.

(4) *Покори нама народе, и незнабошце под ноге наше*. Радују се због удела који им је дао Господ.

(5) *Изабрао нам је наслеђе Своје*. Какво је наслеђе Господње, осим онога о којем је Отац рекао: *Тражи од Мене и даћу Ти народе у наследство*

Твоје (Пс. 2; 8)? *Доброту Јаковљеву, коју је заволео*. *Добротом Јаковљевом* назива Јаковљево пророчанство о незнабошцима, у којем је рекао: *То је онај којеī очекују народи* (1. Мојс. 49; 10 – према Септуагинти). Ту доброту је и заволео. Ко ју је заволео, ако не Онај Који је за њу положио Своју душу? Он је ту возљубљену доброту изабрао за Своје наслеђе.

(6) *Узиђе Боī са усклицањем*. Тиме се означава Господње усхођење на небеса. *Госпо̄д са ī̄ласом т̄рубним*. Похвале оних који су се узнели заједно са Њим назвао је *ī̄ласом т̄рубним*.

(7) *Певајте Боīу нашем, п̄салмоп̄евајте; п̄евајте Цару нашем, п̄салмоп̄ојте*. Будући да ангели пају Вазнетоме, и ви, незнабошци, вршите то исто служење и пајте Богу Који се зацарио на земљи, јер је радоснима по Богу својствено да пају: *Је ли ко весео међу вама? Нека п̄оје Боīу* (Јак. 5; 13).

(8) *Псалмоп̄евајте (Њему) разумно*, а не уз гусле, као некадашњи појци, јер то значи: *разумно*.

(9) *Зацари се Боī над народима*, јер су поверовали у Њега. *Боī седи на светом п̄рестолу Своме*. Указује на Његов Други долазак, кад ће сести да суди васељени.

(10) *Кнезови народа сабраше се с Боīом Авраамовим*, а то је слично реченоме: *Сешћете и сами на дванаест п̄рестола и судити над дванаест п̄лемена Израиљевих* (Мт. 19; 28). *Божији моћници земље веома се уздиīоше*, јер су се на земљи кротких, коју ће наследити свети, узнели и прославили моћници Божији, као што смо видели из претходних речи: *Сешћете на дванаест п̄рестола*.

Псалам 47

(1) *Псалам п̄есме, синова Корејевих, друīи дан недеље*

Садржај

И овај псалам испеван је у име светих апостола, који описују како су били прогоњени због проповеди и при том извојевали победу.

(2) *Велики је Госпо̄д и хваљен веома, у ī̄раду Боīа нашеīа и на ī̄ори светој Својој*. *Гором* се овде назива Црква, по узвишености догми о Богу.

(3) *Добро утврђеној, радости све земље*. По целој земљи је, каже, раширио радост, јер су се по целој земљи раширила и радост због Његовог богојављења (ἡ θεοφανεία) и благодат. *Горе Сионске, п̄адине северне*. Јерусалим је на југу, а незнабожачки народи на северу. Будући да су се Јевреји гордили што само они настањују Сионску гору, ове речи показују да су Сион они незнабошци који су прихватили еванђелску проповед. Као основа Сиона служи његова северна страна, и ту страну Псалмопојац означава речима: *п̄адине северне*; уместо да каже *северна с̄трана*, он је

рекао *п̄адине северне*. *Падина северна* је некада био и Павле, од којег су се као огањ распламсале све несреће на земљи. Међутим, он је сада постао гора Сионска, имајући Христа Који говори у њему, Који је дошао са Сиона и одвратио безбожништво од Јакова. *Град Цара великоīа*. Те *п̄адине северне* или незнабошци могу се назвати градом. У њима се познаје Бог као њихов Помоћник и Спаситељ у искушењима.

(4) *Боī у т̄врђавама њеīовим п̄ознаје се, када īа ш̄тити и брани*. Под тим тврђавама могу се подразумевати велики и знаменити житељи града Божијег, који су у њему имали старешинство.

(5) *Јер, ī̄ле, цареви земаљски сабраше се*. Окончала се и прекратила битка за проповед, коју су против апостола покренули како телесни незнабожачки цареви, тако и невидљиви демони, који су некада владали.

(6) *Видевши īа, т̄ако се задивише*. Видевши Божију помоћ светима, они (демони) су, каже, били запрепашћени и избезумљени. *Смут̄ише се, п̄отресоше се* (7) *т̄репет их обузе*, јер је превасходство Спаситељеве силе изазвало у њима чуђење и запрепашћење.

(8) *Ветром јаким скршићеш лађе Тарсијске*. Тарсијске лађе пореди са царевима, будући да су ове биле скупоцене и обремењене богатим теретом. Под јаким ветром који их је скршио подразумевај оне силе, каквима је надвладао непријатеље апостола.

(9) *Као ш̄то чусмо, т̄ако и видесмо*. И на делу смо видели, Владико, какво си нам спасење обећао. *У ī̄раду Госпо̄да над војскама, у ī̄раду Боīа нашеīа*. Показује где су видели испуњено обећање. Где, ако не у Цркви, која је град Божији? *Боī īа је утемељио до века*. То је слично ономе што каже Сам Господ: *На т̄оме камену сазидаћу Цркву Своју* (Мт. 16; 18).

(10) *Схват̄исмо, Боже, милост Твоју, усред храма Твоīа*. *Схват̄исмо* уместо *видесмо*. Предвиђали смо и очекивали, каже, да Име Божије буде прослављено на читавој земљи; на основу милости Божије (према нама), закључили смо да неће бити презрен ни онај народ који је изван Израиља. Обитавајући на једном месту и у храму, надали смо се да ће та милост бити васељенска, знајући да је Име Твоје свудаприсутно и над свима.

(11) *По Имену Твојем, Боже, т̄ако је и хвала Твоја*. То каже зато што је Господ благодат даровао свима и нелицемерно (тј. не гледајући ко је ко), према ономе што је речено: *У Христу Исусу… нема више ни роба ни слободноīа* (Гал. 3; 28).

(12) *Нека се узвесели īора Сион*. Гора Сионска је, очигледно, Црква. *Нека се обрадују кћери јудејске*. Каже да су душе светих апостола кћери јудејске. *Ради судова Твојих, Госпо̄де*. Савршивши суд над незнабошцима, одбио си демонски напад на њих.

(13) *Обиђите Сион и походите га*. То Дух Свети заповеда апостолима, како би они на неки начин били бедеми Сиона, тј. благочестивог (побожног) живљења. *Разгледајте куле* његове. Ко су *куле* (пиргови) Цркве, ако не њени настојатељи, подигнути у своје време и праведни, којима апостоли казују о величини Божијој? Или то можда Дух Свети оглашава божанственим силама и светим ангелима, чуварима Цркве и благочестивог живљења: *Стражите над кулама његовим*? Као што је познато, најбоље тврђаве у граду имају највећу потребу за чувањем и поверавају се многобројним стражарима.

(14) *Ставите (положите) срца ваша у бедеме његове*. Силу Цркве чине речи које је укрепљују, а за које св. апостол заповеда да их свим срцем изучавамо. *Размотрите детаљно тврђаве његове*. Нека сваки царује над незнабожачким уделом јер су, каже, дванаесторица међусобно поделила васељену. *Да бисте приповедали млађем нараштају* И заиста, апостоли у списима које су оставили и будућим нараштајима приповедају о Христу.

(15) *Јер је овај Бог наш до века, и у век века*. Указује на разлог дељења. Разделите и научите зато да би и будућим нараштајима било познато да је Онај што тако праведно напаса народ (мислим на Господа) Онај исти Који ће их напасати и у будуће и бесконачне векове.

Псалам 48

(1) *За крај, псалам синова Корејевих*

Садржај

У овом псалму приповеда се о божанственом суду над свим људима, и о оном дану у који ће Бог сваку твар извести на суд. Синови Корејеви могли би представљати свете апостоле који уводе поднебесје у тајинство спасења.

(2) *Слушајте ово, сви народи, чујте сви који живите у васељени*. Као што се целокупан људски род призива на спасење, тако и ова реч све заједно призива ка учењу о божанственом суду.

(3) *Земнородни и синови људски*. *Земнороднима* назива суровије људе, варваре који настањују пуста места и који не живе сагласно са законима. *Синовима људским* назива оне који воде углађенији (=уређенији) живот и руководе се законима.

(4) *Уста ће моја говорити мудрост*. Као што је своје слушаоце поделио на више категорија, тако и своје учење дели на различите видове. Ово говори збор апостола, имајући у својим устима Христа, Који је Очева премудрост. Имајући у устима Христа и свагда се умом поучавајући о

Њему, апостоли су задобили разумевање. Они су у тој мери изоштрили ум за разумевање да су схватали и Спаситељеве параболе, изложене у Еванђељима. Због тога су, кад их је Христос упитао: *Разуместе ли све ово*, одговорили: *Да, Господе* (Мт. 13; 51).

(5) *Пригнућу причи (параболи) ухо моје*. Изоштривши ум за разумевање Спаситељевих парабола, могу да разумем и поуку која се налази у њима. Онима, пак, који због младенаштва (незрелости) нису у стању да то учине, отварам оно што је закључано и разјашњавам загонетке и приче. Чиним то уз помоћ мог псалтира, тј. тела, од којег се разлеже глас као са музичког инструмента и којим се душа подешава за псалмопојање, вешто покренута сваким чувством, сваким удом и сваким делом тела.

(6) *Зашто се бојим у зли дан*? Тиме почиње казивање о суду, након што је први део учења изложио у виду неког предговора. Започиње питањем, да би на њега добио и одговор. Реченицу би требало пресећи код речи *бојим*, како би се добио следећи смисао: ако неко упита *зашто се бојим* желећи да од мене дозна узрок мог неспокојства, нека без сумњичавости послуша да постоји страшни дан којег се бојим и због којег страхујем. Страхујем јер ће ме у тај дан *опколити безакоње пете моје*, тј. опколиће ме оно скретање с божанственог пута које сам учинио у животу кад сам због обманутости и немара преступио закон Божији. Због тога је речено: *опколи ме безакоње*, уместо да каже: испред мене ће стати моја рђава дела која сам починио, окруживши ме и опколивши са свих страна и не дајући ми могућност да избегнем муке. *Злим даном* се назива дан суда, јер ће он бити зао за оне, који су осуђени на мучење. Апостол га је назвао даном гнева, говорећи: *Сабираш себи гнев за дан гнева* (Рим. 2; 5).

(7) *Ви који се уздате у силу своју*. Уопште, то значи следеће: послушајте ово ви, који се уздате у моћ и богатство. Шта би они требало да чују? Наравно, ништа друго до то, да им у тај дан богатство неће бити ни од какве користи, јер их нико неће избавити од гнева који им прети због греха.

(8) *Брат неће избавити*. Братом се назива богољубиви и поштовања достојан човек. И као што у тај дан неће моћи да избави брат (додајемо: богољубиви), тако неће моћи да избави ни било који други човек. Ако то, дакле, не може да учини брат који је при том и богољубив, онда то утолико пре неће моћи да учини богатство.

(9) *И цену откупа (избављења) душе своје*. Поучивши да богатство нимало неће користити у дан суда, поучава и ономе што је од користи. А шта је од користи? Мноштво труда и тежак (подвижнички) живот. Који њега задобију, удостојиће се живота какав је Бог обећао у будућем веку. Онај који се умарао подвизавањем у врлини вечно ће живети кроз бо-

гопознање, успокојиће се у векове и живеће као победник. (10) *И намучи се до века, и живеће до краја*.

(11) *Јер неће видети пропаст, када види мудраце умираће*. Они ће бити толико далеко од безбожника да се неће чак ни приближити њиховој пропасти. Ко су ти умирући мудраци, ако не они о којима је речено: *Поїубићу мудрост мудрих и разум разумних одбацићу* (1. Кор. 1; 19). Дакле, Писмо нас на овом месту свесрдно поучава да се у дан суда неће избавити ни богаташ ни привидни мудрац, него да ће вечног живота бити удостојен једино онај који се исцрпљујуће подвизавао (трудио) у овом животу. *Заједно неразуман и безуман пропадају*. И мудри и неразумни ће, каже, заједно бити препуштени пропасти јер се, служећи идолима, ни по чему нису разликовали један од другога. *И оставиће туђинцима боїатство своје*, јер нису хтели да га присвоје за себе тиме што ће чинити добра дела убогима.

(12) *И їробови њихови куће су им до века*. Гробовима се назива умртвљеност у коју су обукли своје душе, не помишљајући о Богу ништа истинито и право. *Станови њихови из нараштаја у нараштај*. Станови у којима су живели прелазиће из једног нараштаја у други, јер је то рекао и раније: *Оставиће туђинцима боїатство своје. Називаше именима својим земље своје*. Требало је да се вером и светлим животом потруде да њихова имена буду записана на небесима. Они су, међутим, задобили имена на земљи, подижући градове којима су давали своја имена.

(13) *И човек у части будући не разумеде*. Као разлог због којих су пали у високо мишљење о самима себи наводе се телесне пожуде. То и значи да не разумеју своју част (своје достојанство), односно (част) да су створени по образу Божијем. Слично бесловесним зверима, небеска насеља заменили су за живљење на земљи, а живот од Бога за гробове.

(14) *Овај је їут њихов саблазан њима*. Божанствено Писмо *їутем* обично назива (човеков) живот и време (човековог) живота. Како ни о чему нису правилно расуђивали, учинили су да им тај пут буде суров и неугодан. Међутим, када су се на њему спотицали, нису примећивали саблазни (тј. препреке). *И после тоїа устима својим хвалиће се*. Као да овако говори: исповедиће (признаће) и покајаће се што су ступили на тај пут, али више неће имати времена за покајање.

(15) *Као овце стављени су у ад*. Пошто нису желели да над собом имају доброг пастира, одрекли су се своје части и, као стока, предали своја тела трулежности. Због тога су постали адске овце, и њихов пастир ће их одвести на своје пашњаке, неке у огањ вечни, неке тамо где је плач и шкргут зуба, а неке у таму најкрајњу. *И ујутро ће праведни владати њима*. Више неће устајати на побожне, као што су чинили у овом животу. Напротив, они који се буду удостојили јутра и нове светлости имаће власт над безбожнима. *И помоћ њихова овештаће у ад*у. Смрт ће истребити сваку помоћ или силу коју им је давала овоземаљска слава, јер је *овештаће* речено уместо „биће истребљена".

(16) *Али ће Бої избавити душу моју из руке адове, када ме прихвати*. Бог ће, међутим, избавити мене који ово говорим, и моја душа неће бити одведена и остављена с овим адским овцама.

(17) *Не бој се кад се човек разбоїати*. Дознавши какав ће бити крај безбожника, не величај оне који се богате у овом животу, не плаши се као онај што је остављен без икакве наде, не клони духом као да се, будући лишен овдашњих добара, лишаваш и уистину великог блага. Поуздано знај да те очекују избављење од смрти и вечни живот. Онај пак, кога многи прослављају због богатства, славе и лажне мудрости ништа више од тога неће имати уз себе него ће бити одведен (у ад) и обнажен (лишен, огољен) од свега што је имао у овом животу.

(18) *Када умре неће узети (са собом) све*. Безбожни људи су помишљали да од богатства извуку једино ту корист да њихова душа буде благословена у смртном и пролазном животу, где ће их људи сматрати срећнима због блага која привидно поседују. *Нити ће поћи за њим слава њеїова*, пошто је све то привремено. Такав ће Ти, Створитељу, заблагодарити само онда, када умножиш његово имање.

(20) *Отићи ће до рода отаца својих*. Подражаваће ревност отаца и, будући да потичу од лукавих отаца, наследиће лукавство. *До века неће видети светлост*. Они, који мудрују на сличан начин, постали су душевно слепи: нити су се у смртном животу просветлили светлошћу богопознања, нити ће се у будућем животу удостојити да виде вечну светлост.

Псалам 49

Псалам Асафов

Садржај

Овај псалам испевао је Асаф, уводећи лик законодавца. Укидајући старозаветне жртве, уводи жртве Новог Завета, односно приношење дарова хвале. Поставши немарни према врлини, јеврејске старешине су сматрале да се побожност садржи у читању и објављивању Закона, као и у приношењу жртава. Међутим, читање Закона и приношење жртава су само плодови врлина које већ постоје у човеку. Извршавање тога без врлина значи исто што и припрему за борбу, али без учешћа у самој борби, које једино обезбеђује венац. Због тога блажени Давид разобличује оне

који тако поступају и представља како Бог такве прекорева, објављујући им да се Он одвраћа од жртава које се приносе без врлина, о чему је говорио и кроз пророка Исаију: *кад Ми безаконик принесе теле, то је као да убија* човека (Иса. 66; 3 – према Септуагинти). Давид своје речи уобличује у слике и помиње Бога Који долази с неба, заседа на суду и изговара пресуду над јеврејским старешинама.

(1) *Бог над боговима, Господ, говораше и призва земљу*. Код Бога су свети богови. *Поставио сам те да си бог фараону* (2. Мојс. 7; 1) и *Ја рекох: богови сте* (Пс. 81; 6). Када их је Бог призвао? Зар није онда, кад се оваплотио и изговорио, призивајући читаву васељену: *Идите и научите све народе* (Мт. 28; 19) и *Треба најпре да се проповеда еванђеље* по целој васељени (Мк. 13; 10).

(2) *Са Сиона је благолепност красоте Његове, Бог ће јавно доћи*. Кад каже: *са Сиона*, мисли на Његов Први, а кад каже: *јавно*, на Његов Други долазак. У време Свог Првог доласка и славног богојављења, Он, Који суди људима, ћутао је и није отворено (јавно) откривао Своје божанство. Међутим, у време Свог Другог доласка Он неће доћи скривено него *јавно* и, како Сам каже, слично мњи која се протеже од истока до запада (в. Мт. 24; 27).

(3) *Јавно ће доћи и неће прећутати*, него ће разобличити грехе света. Ако ће Бог *доћи јавно*, а Христос је Бог, онда реч *јавно* указује на тело. *Огањ ће се пред Њим разгорети*, да би огњу били предати они који су га достојни због свог безбожништва. То је слично ономе што је речено: *Река огњена тецијаше испред Њега*, јер је то исто видео и блажени (пророк) Данило, који каже: *Река огњена тецијаше испред Њега, престо му беше као пламен огњени, точкови му као огањ разгорео* (Дан. 7; 9–10). Огањ означава или светлост која исходи из Њега, јер познању Христа претходи духовна (умна) светлост која се задобија вером, а чији је праобраз био огњени стуб што је током ноћи водио Израиљце кроз пустињу, или пак (огањ означава) да је нас, охладнеле у сваком греху, Спаситељ распламсао усрдношћу ка сваком добру, положивши у нас, слично духовном огњу, причасност (ἡ μεθέξις) Светом Духу. Он је рекао: *Дођох да бацим огањ на земљу* (Лк. 12; 49) и сви ми, који смо се удостојили такве благодати, постали смо духовно распламсани. Због тога се и приликом благодатног јављања Светога Духа помиње огањ јер се, према речима св. Јована Претече, у Христа крштавамо *Духом Светим и огњем* (Лк. 3; 16). Неко је од пророка рекао: *Он је као огањ ливчев и као мило бељчево. И сешће као онај који лије и чисти сребро и злато* (Малах. 3; 2–3), јер сила Светога Духа искорењује у нама сваку нечистоту. То, међутим, није донело ни најмању корист

јеврејској синагоги, пошто нису примили благодат они, о којима је Бог код Јеремије рекао: *Изгореше мехови, огањ сажеже олово, узалуд ковач сребро кује, јер се од зла не могу одучити* (Јер. 6; 29).

(4) *Призваће небо свише*. Као што је речено негде у псалмима, они који живе на земљи били су раније *удео лисицама* (Пс. 62; 11) јер су служили нечисте духове и на сваком месту поштовали оно што су по сопственом нахођењу сматрали за богове. Међутим, кад се јавио Спаситељ, Он нас је обасјао светлошћу истинског богопознања. Као Добри пастир обратио је заблуделе (прелешћене), свезао болесне, отерао дивље звери од овчијег тора, освештао Духом, оградио ангелским силама и по васцелој земљи поставио свете тајноводце (мистагоге). Због тога је и речено да ће призвати небеске ангеле и оне што су призвани за апостолство *да разлуче народ Његов*. Наиме, апостоли су верујуће привели Богу а неверујуће предали сатани, говорећи нешто слично: идите ка светлости вашег огња, и у пламен којим сте се распламсали. Неверујућим Јеврејима су говорили: *Вама је најпре требало да се говори реч Божија, али пошто је одбацујете и не сматрате се достојнима вечног живота, ево се обраћамо незнабошцима* (Дела ап. 13; 46). Да тајноводцима и њиховим ученицима садејствују ангели, разјашњава Павле говорећи: *Нису ли сви они духови за служење, који се шаљу да служе онима који ће наследити спасење* (Јевр. 1; 14). Исто значење има и лествица коју је видео Јаков и која је са земље водила на небо. На њеном врху утврдио се Господ, док су се по њој успињали и силазили ангели (в. 1. Мојс. 28; 12). Такво је оно што је речено: *Наоружаће се* Господ *око оних који Га се боје, и избавиће их* (Пс. 33; 7). На тај начин, самим тим што им помажу, ангели и суде људима. *Призваће небо свише*, тј. праведнике, који воде небески живот, сабраће у вишње обитељи. *И земљу, да суди народу Своме*, тј. грешне. Сабраће, дакле, све који живе на земљи, да би праведнике разлучио од неправедних.

(5) *Саберите Му прегодобне Његове*. Ове речи као да су упућене ангелима, сагласно са оним што је речено: *И пошаље анђеле Своје… и сабраће изабране Своје од четири ветра* земаљска (Мт. 24; 31). *Који су прихватили завет Његов о жртвама*. Под тим подразумева духовне жртве.

(6) *И објавиће небеса правду Његову*, тј. небеса ће прославити Бога зато што је и људе удостојио небеских обитељи. Хоће да преподобни првог (древног) народа (тј. Израиља) и пре будућег суда прекрате приношење жртава, које се састојало у заклању бесловесних животиња и да прихвате жртву по разуму и познању. *И објавиће небеса правду Његову*, радујући се њиховом спасењу. Земаљско обитавалиште биће остављено онима, који се нису удостојили небеског звања. *Јер је Бог Судија*. Овде отворено

Христа назива Богом, јер Отац *сав суд даде Сину* (Јн. 5; 22). Ако пак Отац *сав суд даде Сину* и ако је Бог судија, онда је Христос Бог.

(7) *Слушај, народе мој, и говорићу ти*. Уводећи ново законодавство, најпре наводи речи: *Бог, Бог твој Ја јесам*, како га (ново законодавство) нико не би сматрао за људске речи или за речи неке ангелске силе. Смисао је следећи: На основу тога што сада постављам нове законе, не закључуј да сам Ја – други. Напротив, Ја сам Онај исти, Који је кроз Мојсеја установио законе о жртвама. *Засведочићу ти* да нећеш бити оптужен зато што си преступио Мојсејеве законе. Ја Сам Онај исти Који је тада дао законе какви ће користити мом чеду (тј. Израиљу), и сада сведочим да ти није потребно да се придржаваш онога што је озакоњено о жртвама. Ако и не приносиш жртве, оне су и у том случају већ принете. (8) *Свеспаљенице твоје преда Мном су свагда*, чак и ако их ти не приносиш. Ако се на све начине трудиш да Ми принесеш жртве као нешто хвале вредно и нужно, знај да ништа од тога *нећу примати* од тебе, јер ми је све то сувишно. И животиње које пасу на пољима, и волови, и стока, и птице небеске и *красота пољска*, све је то Моје и ништа Ми није потребно. Ако би Ми пак била потребна храна, знај да Ја нисам убог да бих било шта слично тражио од тебе. (12) *Моја је васељена*. Какве су то угодне жртве, које ћеш Ми принети? Хвала, псалмопојање, богословље. Кад то испуниш онда ћеш, као онај који је испунио божанствени закон, примити такву награду да ћеш бити услишан чим Ме призовеш. Показујући ком је народу упутио те речи, додаје: *Израиљу, ја ћу ти засведочити*. Након тога указује и на Своје сопствено господство: *Бог, Бог твој Ја јесам*. Ја сам Бог Који те избавио из египатског ропства, Који је море преобразио у пут, Који те прехранио у пустињи и Који ти је дао тај Закон. Дакле, када видиш разлику у законима, не сматрај Ме за другог законодавца.

(8) *Нећу те за жртве твоје карати*. Нећу те прекоревати због немара у погледу жртава, јер их стално приносиш. Међутим, заповедам ти да не очекујеш да те оне оправдају.

(16) *А грешнику рече Бог: Зашто ти казујеш законе моје*? Грешником овде назива тумача божанствених Писама. То је слично ономе што је речено: *Није добра похвала у устима грешника* (Сирах 15; 9), јер ако је он преступио све заповести, ако се предао пороку и ако је свој језик учинио лажљивим, зашто онда у устима има божанствена Писма?

(21) *Смислио си безакоње – да ћу ти бити сличан*. Ја сам некада био дуготрпељив, али сада то нећу чинити. Да бих те разобличио, предочићу ти твоје грехе, за које си мислио да се неће открити и да их се нико неће сетити. Међутим, Ја ћу их, као Бог, изнети на видело, и они ће стати пред

тебе. Нећу их скривати као што их скриваш ти, и нећу ти се уподобити. Напротив, открићу их и показати, да би те прекрили стидом: *Обличићу те, и метнућу пред лице твоје грехе твоје.*

(22) *Разумите ово који заборављате Бога*. Будући да је човекољубив, Он разобличењу додаје и савет, дајући могућност покајања. Разумите да дуго трпим, али не зато што Ме радују ваша дела, него зато што вам дајем време за покајање. Уколико то не разумемо, зграбиће нас безакоње и безаконици, јер неће бити Избавитеља. Ја избављам оне, који разумеју колико су рђави и престају да буду такви, говорећи: *Сагрешисмо, и зло учинисмо, и скривисмо* (2. Дн. 6; 37). Не може се исповедити онај који наставља да чини зло. *Зграбиће вас, и неће бити Избавитеља*, тј. покајте се да смрт не би ограбила вашу душу, јер нико не може да спасе оне, који су услед грехова закључани у ад. Душа бива ограбљена, будући да је сасвим отпала од Бога.

(23) *Жртва хвале прославиће ме*. Понавља оно што је претходно већ речено, заповедајући да се врши словесно служење. Након снажног разобличења (прекоревања), указао је на начин исцељења од греха, односно на причасност тајинствима, јер је управо то жртва хвале која прославља Бога: ми тада стојимо пред Њим и узносимо Му хвалу, заједно с ангелима и васцелом творевином. *И тамо је пут којим ћу показати спасење Божије*, тј. у жртви хвале садржи се пут спасења који је приуготовио Бог.

Псалам 50

(1) *За крај, псалам Давидов, кад му дође Натан пророк,*
(2) *кад је ушао код Вирсавеје (жене Уријине)*

Садржај

Давид је испевао овај псалам, који у себи садржи исповедање због два преступа. Први је убијање Урије, а други прељуба с Вирсавејом (в. 2. Сам. 11, 12). Он истовремено свим људима указује на спасоносни пут покајања, као на умеће постојане победе над непријатељем. Онај који се свагда брине о покајању и свагда се каје излази као победник над непријатељем који стално напада. У псалам укључује и пророштво о будућем општем избављењу од греха кроз свету Тајну Крштења, говорећи: *опери ме*. Осим тога, овде уводи и учење о служењу духом. Најзад, показује да и даље поседује дар пророштва. Давид не тражи од Бога да му врати овај дар јер га је лишен, него Га моли да му дар не буде одузет и каже: *не одузми од мене*. На многим местима налази се молба да му се опросте ова два безакоња.

(3) *Помилуј ме, Боже, по великој милости Својој*. Будући да је грех велики, од Бога тражи велику милост. *И по обиљу милосрђа Свога очисти*

безакоње моје. Једино милосрђе Божије може да опере руке, оскрнављене убиством. Да би још више разјаснио оно што је речено, каже: (4) *Опери ме добро*. Овде моли за пуноћу очишћења, како би се из свега тога видела величина сагрешења. Или се може тумачити и на следећи начин: будући да му је (пророк) Натан већ рекао о опраштању греха и да је (грех) већ умањен разним несрећама, сада каже да му је потребно да се очисти и опере како би у потпуности била искорењена нечистота која се дубоко угнездила.

Опери ме добро од безакоња моја тј. од безакоња убиства, *и од греха моја очисти ме*, тј. од греха прељубе. Мора се знати да је грех отпадање од добра, а безакоње преступање божанственог Закона. Такав је почетак и греха и безакоња. По томе су они међусобно слични, јер се грешник удаљује од циља који је у његовој природи и саобразан је са њом. Наиме, циљ човечије природе је да живи сагласно са разумом и да избегава неразумност. Живећи неуздржано, безаконик чини грех против закона који му је дат у природи. Због тога и ученик Христов, апостол Јован, изједначује грех и безакоње, рекавши: *Сваки који чини грех и безакоње чини, а грех јесте безакоње* (1. Јн. 3; 4). Другачије речено, грех је сличан безакоњу јер греши сваки који чини безакоње.

(5) *Јер безакоње моје ја знам.* И то је изрекао о убиству. *И грех је мој стално преда мном*. Свуда са собом носи сећање на грех прељубништва, зато што га (овај грех) не напушта и не удаљује се од њега, него је свагда с њим и мучи га.

(6) *Теби једином сагреших, и зло пред Тобом учиних*, тј. сакрио сам своје безакоње од очију сваког човека, и нисам га сакрио само од Твојих очију. Због тога и каже: *Зло пред Тобом учиних*. Иако сам од Тебе добио многа добра, узвратио сам оним што је противно. Тиме, наравно, не жели да каже да није учинио неправду Уријi. Зар би се нешто такво и могло рећи? Међутим, каже да је учинио највеће безакоње пред Богом, Који га је изабрао и од пастира учинио царем. Или можда хоће да каже да се сакрио од људских очију али да није утекао од очију Божијих, и да га је разобличио пророк, или пак да, као цар, није био подложан људском закону али да је, као побожан, био крив једино Богу. Или, можда, да га није разобличио нико од људи и да га је уразумио само Бог, због чега каже: *Теби једином сагреших, да се оправдаш у речима Својим*. Ти си мене, који сам преступио закон, разобличио речима пророка. Ти си праведан, и свагда си ме избављао од непријатеља. Почаствовао си ме царским чином и пророчким даром, а ја сам мрзак и убица. *И да победиш када Ти суде*. То је признање или исповедање грехова.

(7) *Гле, у безакоњима се зачех, и у гресима роди ме мати моја*. Првобитна одлука Божија није била да се рађамо кроз брак и пропадљивост (трулежност). Преступање заповести је увело брак услед Адамовог безакоња, односно услед његовог удаљавања од закона који је добио од Бога. Према томе, сви који се рађају од Адама зачињу се у греху, потпадајући под осуду прародитеља. Оно што је речено: *И у гресима роди ме мати моја*, значи да је наша заједничка мати, Ева, прва родила грех, јер је пожелела насладу. Због тога се и за нас, који потпадамо под осуду мајке, каже да се рађамо у греху. Давид показује како је људска природа у самом почетку кроз Евин преступ потпала под грех и како је рађање постало подложно проклетству. Говори о ономе што је било на почетку, јер жели да покаже величину Божијег дара.

(8) *Гле, истину љубиш, и јављаш ми непознатости и тајне мудрости Твоје*. Смисао ових речи је следећи: Ти, Господе, Који си Истина, љубиш истину и хоћеш да и ми обитавамо у истини, очисти нас од древног греха, очисти нас исопом и бићемо бељи од снега. Будући да нас загрева (распламсава за веру и истину, прим прир) и да нас очишћује од сваке нечистоте, дејствовање Светог Духа пореди се са исопом. Очишћење се извршава исопом, односно Светим Духом, јер је исоп биљка очишћења. Најзад, речима: *Непознатости и тајне мудрости Твоје* исказује да му је Бог Духом Светим открио све што ће се догодити и што је положио у Своју премудрост.

(9) *Покропи ме исопом и очистићу се*. Рекавши: Ти си дао божанствене законе и заповести, сада додаје још нешто: Ти си у законима даровао и одређено очишћење и кропљење исопом. С тим истим циљем се и нама сада дарује нешто слично, јер си Ти тај исти Бог. Осим тога, можда овде прикривено говори о неком тајинству. Мојсеју је у Египту било заповеђено да исопом умоченим у крв јагњета покропи прагове (2. Мојс. 12; 22), а ми смо искупљени *најчаснијом крвљу*. Дакле, пошто је кропљење крвљу служило као заштита да укућани не пострадају од погубитеља, правилно је што Давид, тајинствено помињући ту крв, каже: *Покропи ме исопом*. Он под тим прикривено подразумева будуће очишћење свих људи крвљу истинског Јагњета – Христа, желећи да и сам буде удостојен тог очишћења, јединог које може да очисти у потпуности и да (човека) учини бељим од снега.

(10) *Дај ми да слушам радост и весеље*. Духом ћеш ме поново припремити да слушам радост и весеље, какво ће настати у последња времена. Шта је то друго, ако не познање будућег васкрсења, о којем је и поучавао, говорећи: *Да се обрадују кости потрвене*? Када ће се обрадовати наше

потрвене кости? Зар неће приликом васкрсења када ће се, као што каже други пророк, *кости наше подмладити као трава* (Иса. 66; 14). *Да се обрадују кости потрвене*. Нека се обрадује моја душевна сила, јер је претходно ослабила због грехова.

(11) *Одврати лице Твоје од грехова мојих*. Поново се окреће исповедању.

(12) *Срце чисто саздај у мени, Боже*. Обнови, каже, моју оветшалу душу, разорену грехом. *И Дух прав обнови*, тј. утврди, *у утроби мојој*. То је исто као да је рекао: Сачувај мој ум, како више не би лако падао у грех.

(13) *И Духа Твога Светога не одузми од мене*. Поново моли да се пророчки дух спусти на њега, јер га је он напустио услед греха.*

(14) *Дај ми радост спасења Твога*. Ово се односи на читав људски род. Радошћу спасења назива се долазак Господњи, према оном што је рекао Симеон: *Јер видеше очи моје Спасење Твоје* (Лк. 2; 30). Моли се да и он буде његов причасник. *И Духом владалачким утврди ме*. Духа, којег је претходно назвао *правим*, овде назива *владалачким*.

(15) *Научићу безаконике путевима Твојим*. Чим ме избавиш од греха и подариш ми Духа Твог Светог, поновио ћу учити преступнике да корачају Твојим путевима.

(16) *Избави ме од крви, Боже, Боже спасења мога*. Поново моли да буде избављен од оскрнављења у какво је пао због Уријиног убиства или, боље речено, да буде избављен *од крви*, тј. од крвавих жртви, што показују следеће речи псалма, којима је речено: (18) *Јер да си хтео жртве, ја бих Ти принео*, итд. *Обрадоваће се језик мој правди Твојој*. Симах је превео овако: „Огласиће језик мој милосрђе Твоје." Кад добијем опроштај (отпуштање) грехова, нећу ћутати него ћу Ти непрестано псалмопојати и казивати о Твојој милости. Будући да си укинуо жртве из времена Закона које не могу да подаре опроштај грехова, ја ћу Ти самим тим принети жртву каква је Теби угодна, а то је жртва која се приноси покајањем и смиреним срцем.

(20) *По благоволењу Своме, Господе, чини добро Сиону*. *Сионом* се овде назива Црква. Наиме, када је Бог и Отац благоволео да *све састави у* Сину Своме (Еф. 1; 10), тада је и Својој Цркви подарио добра обећања. *И нека се подигну зидови јерусалимски*. Зидовима јерусалимским назива свете свештенослужитеље, који ограђују Његову Цркву.

(21) *Тада ћеш благоволити жртву правде*. Кад учиниш добро Сиону и кад се подигну зидови јерусалимски, тада ћу и ја приносити жртве,

* Будући да ово тумачење противуречи ставу који је изнет у уводу, постоје мишљења да ово тумачење не припада св. Атанасију и да представља каснији додатак, прим. прев.

али не крваве, него жртве правде, тј. хвале, *приносе и свеспаљенице*, а под свеспаљеницама подразумева дарове правде и бескрвне жртве. *Тада ће принети на жртвеник Твој теоце*, тј. теоце правде, како би све било од правде: и жртве правде, и дарови правде, и свеспаљенице правде, и теоце правде.

Из тумачења Јефимија Зигабена

За крај, псалам Давидов, кад му дође Натан пророк, кад је ушао код Вирсавеје (жене Уријине)

Натпис *за крај* означава да псалам у себи садржи и пророштва на чије испуњење, као на циљ или крај, читалац треба да обрати пажњу. На душевне ране своје прељубе са Вирсавејом и убиства њеног мужа Урије Давид није ставио само мелем исповедања грехова и покајања. Напротив, он се у пророчком духу дотакао и многих других ствари, као што је обнова Јерусалима, до које ће доћи након повратка Јевреја из вавилонског ропства. Благодат Светога Духа не беше га сасвим напустила, тако да је он, између осталог, прозрео да ће ускоро бити очишћен од греховне нечистоте и да ће бити чистији него пре. Због тога није молио Господа да Дух Свети буде васпостављен (обновљен) у њему, него да му овај Дух не буде одузет: *Духа Твога Светога не одузми од мене*. Смирено исповедање и покајање овог пророка може да буде образац за сваког грешника. Што се тиче речи: *Кад је ушао код Вирсавеје*, оне не казују да је Натан разобличио цара чим је овај отишао код Вирсавеје. Између ова два догађаја (Давидове прељубе и Натановог разобличења) протекло је доста времена: Натаново разобличење десило се у време кад је Вирсавеја већ била бременита, па чак и након порођаја, и кад је Урија већ погинуо у бици (в. Другу књигу Самуилову, 11. и 12. главу).

3. *Помилуј ме, Боже, по великој милости Својој, и по обиљу милосрђа Твога очисти безакоње моје*. Помилуј ме, вапио је Давид, по својој бесконачној милости, јер су и моји греси пред Тобом бесконачни.

И по обиљу милосрђа Твога очисти безакоње моје. Под безакоњем овде подразумева прељубу и убиство, јер Закон забрањује и једно и друго. Признавши своје безакоње, он као да самога себе пореди са иноплеменским незнабошцима, који живе изван Закона.

4. *Опери ме сасвим од безакоња мога*. Иако му је Господ посредством пророка Натана објавио да ће му због великог покајања греси бити избрисани, Давид није престајао да се моли да га Бог у потпуности очисти од греховних нечистота којима се оскрнавио. Напротив, он је све више и више умножавао своје молитве за помиловање.

И од ѓреха моѓа очисти ме. Под речју *ѓрех* поново подразумева преступ који је починио и који је претходно назвао *безакоњем*, зато што грех и јесте преступање или нарушавање закона. Уопште, често се дешава да, користећи речи *ѓрех, безакоње* или *ѓрестуй* пророк не прави никакву разлику међу њима.

5. *Јер ја знам безакоње своје и ѓрех је мој сѓално ѓреда мном*. Смилуј се на мене, вапио је он, опери ме и очисти од преступа који сам починио, јер ме тај грех оптерећује и не могу да га заборавим. Иако бих могао да га сакријем од људи, ја у себи самом знам за сву његову противзаконитост. И дању и ноћу гледам га очима савести, која узнемирује и мучи моју душу. То служи као знак и залог искреног покајања, које ће грешницима омогућити да буду помиловани.

6. *Теби јединоме саѓреших*. Давид овим речима као да каже: Будући да сам цар и господар над свима које си ми Ти поверио, могу да чиним све што пожелим, јер нећу бити изведен на људски суд. Ја сам, међутим, за сва своја дела потчињен Твом суду и само Тебе видим пред собом као Судију. И пошто сам преступио и нарушио Твоје законе, то сам и сагрешио пред Тобом као пред својим јединим Законодавцем.

И зло ѓред Тобом учиних, јер Ти све видиш, не само прошло и садашње, него и будуће. Изговарајући ово, Давид као да се стиди самога себе, јер се није уплашио Бога. Иако се чини да говори о једном греху, из њега се рађа и други, по узајамној вези која међу њима постоји. Тако је од греха прељубе прешао на грех убиства.

Да се оѓравдаш у речима Својим и да ѓобедиш кад Ти суде. Могло би се рећи да се Бог, на неки начин, посредством пророка Натана „судио" са Давидом, јер је овај, након свих доброчинстава које му је Господ учинио, на добро узвратио злом. Због тога је пророк у име Бога изговорио пресуду осуђеном.

7. *Гле, у безакоњима се зачех, и у ѓресима роди ме мати моја*. Да би Бога приклонио ка милосрђу, Давид помиње своје рођење. Да Адам није сагрешио, не би било потребе да се телесно сједини са Евом. Грех је, дакле, узроковао такво сједињење, а то сједињење рађање оних, који су потекли од Адама и Еве. И мада је брак, према закону, ради рађања деце постао частан пред Господом, и она су (деца), у суштини, пород греха. Због тога Давид каже да је зачет и рођен у греху.

8. *Гле, истину љубиш, и јављаш ми непознатости и тајне ѓремудрости Твоје*. Изговоривши ове речи, Давид као да опет прекорева самога себе: Ти си ме толико заволео да си ми откривао неизрециве тајне Твога промисла, а ја сам се показао као незахвалник.

9. *Покрои ме исоѓом и очистиһу се*. Исоп је ароматична трава горког укуса која се користи за исцељење од губе, због чега Давид, у пренесеном смислу, каже: *Покрои ме исоѓом*, како бих се потпуно очистио од сваке греховне нечистоте. То се може постићи Твојом свемогућом речју разрешења и отпуштања али и сузама покајања, јер и те сузе, као Твој дар, потичу од Тебе.

Очисти ме и биһу бељи од снеѓа. Другачијим речима изражава исту мисао и исто осећање.

10. *Дај ми да слушам радост и весеље, да се обрадују кости ѓотрвене*. Моје кости су повијене под бременом греха, али ће то бреме збацити са себе кад зачују речи Твог отпуштања и разрешења. Јасно је да Давид под костима, као делом целине, подразумева самога себе. Неки тумачи тврде да би речи *дај ми да слушам радост и весеље*, требало повезати са Христовим оваплоћењем, дајући им следећи смисао: благовести ми васељенску радост Твоје благодати, односно Спаситељево оваплоћење или очовечење. У том тренутку ће се *кости ѓотрвене обрадовати* и поскочити од неизрециве радости.

11. *Одврати лице Своје од ѓрехова мојих*. Сви моји грехови су, каже, откривени и обнажени пред Твојим свеобухватним погледом. Удаљи их од Себе и учини да сва моја безакоња буду избрисана из књиге живота.

12. *Срце чисто саздај у мени, Боже!* У Светом Писму, именица „срце" има многа значења. Она понекад означава појединачни телесни орган, а понекад унутрашњу дубину душевне силе ума и разума, као начело које њима руководи. У неким Спаситељевим изрекама, срцу се приписује сила мишљења: *Шѓа ѓомишљаѓе у срцима својим* (Лк. 5; 22). Срце понекад означава и вољу: *Овај народ уснама Ме ѓошѓује, а срце им је далеко од Мене* (Мк. 7; 6). Исто тако, „срце" може да означи благонаклоност, душевно расположење, љубав или пак саму душу, што је случај и у овом стиху: *Срце чисто саздај у мени, Боже*. Ако га очистиш од застареле нечистоте прародитељског греха, саздаћеш чисто срце у мени. Овде је „саздај" употребљено уместо „васпостави" („обнови"), као што је и „срце" употребљено уместо „душа".

И дух ѓрав обнови у уѓроби мојој. „Обнови" или „васпостави" је речено уместо поново „дуни" или „удахни" у мене дух правде, који ће ме од сада руководити против свих напада духа злобе. Речима *у уѓроби мојој* означава унутрашњу, скривену и невидљиву дубину душе.

13. *Не одбаци ме од лица Твоѓа*, као недостојног Твог надзора и старања.

14. *Дај ми радост спасења Твоја*, тј. ону радост којом сам се наслађивао кад си ме Ти чувао.

Духом владалачким утврди ме, тј. оним духом који господари над људским страстима, управља на прави пут и руководи ка бољем.

15. *Научићу безаконике путевима Твојим, и безбожници ће се обратити к Теби*. Ове речи пророкују о будућности, што значи да се до тада још нису испуниле. И заиста, кад се еванђелска проповед раширила по васељени, међу некадашњим незнабожачким народима Давидови псалми су постали најпоучнија старозаветна књига.

16. *Избави ме од крви, Боже, Боже спасења моја*. У историјском смислу, Давид под проливеном крвљу подразумева неправедно убиство Урије Хетејина. У тајанственом смислу, те речи се могу применити на демоне, који се радују крви убијених људи и закланих жртвених животиња.

17. *Господе, отвори усне моје, и уста моја казиваће хвалу Твоју*. Отвориће ш моја уста да бих Те поново прослављао, као што сам чинио и пре сагрешења.

18. *Јер да си хтео жртве свеспаљенице ја бих Ти принео; за жртве свеспаљенице не мариш*. То што је Давид и после ових речи приносио жртве значи да је то чинио из поштовања према закону, а не по унутрашњем убеђењу.

19. *Жртва је Богу дух скрушен,* тј. душа која се без принуде скрушава, услед сопственог смирења и кроткости. *Срце скрушено и унижено Бог неће одбацити*. Као што смо већ приметили, срце често означава душу, јер је веома тесно сједињено с њом. Поред тога, душа углавном обитава у срцу и, када срце страда од било какве болести, душа истог часа излеће или одлази из тела.

20. *По благоволењу Своме, Господе, чини добро Сиону, нека се подигну зидови јерусалимски*. Овим речима Давид пророкује о обнови Јерусалима, до које ће доћи након повратка Јевреја из вавилонског ропства.

21. *Тада ћеш благоволети жртву правде.., тада ће принети на жртвеник Твој теоце*. Кад се Јевреји врате из Вавилона, приносиће телад на жртвеник јерусалимског храма. У вишем смислу, а по тумачењу Јевсевија и Кирила, Давид овим речима пророкује о хришћанској Цркви и о еванђелској жртви.

Псалам 51

(1) *За крај, поучан, Давидов,* (2) *када дође Доик Идумејац (Сиријац) и јави Саулу и рече му: Дође Давид у кућу Авимелехову*

Садржај

Кад је Давид бежао од Саула, на путу је дошао у Авимелехову кућу, јео свештеничке хлебове и узео Голијатов мач. Неко је затим отишао да о томе обавести Саула. Био је то Доик Идумејац и његове речи су у тој мери разјариле Саула, да је овај послао слуге да погубе цео свештенички град и да не поштеде чак ни њихове животиње (в. 1. Сам. 22; 18–19). Када је чуо за то, Давид је изговорио овај псалам, у којем прекорева Идумејца. Међутим, псалам се односи и на јеврејски народ, као и на Јуду. Он садржи и обећање будућих добара и настањивање светих у дому Божијем, јер је у њему речено: *А ја сам као маслина пуна плода у дому Божијем*. Због тога је у натпису псалма и речено „поучан" и „за крај", јер је потребно много поуке да би се познале икономијске (домостројитељске) тајне Онога Који је по телу рођен од Давида.

(3) *Што се хвалиш злобом, силниче*? Ове речи ка да упућује самом Идумејцу, или ђаволу који је дејствовао у њему.

(4) *Као бријач изоштрен учинио си превару*. Говори зато што је (мачем) као бритвом Доик истребио читав свештенички град.

(5) *Заволео си злобу већма од доброте*, јер си поступио неправедно слагавши на свештеника и на све остале који су били с њим. Рекао си о њему оно што није учинио јер је у речима да је Авимелех питао Бога за Давида била лаж а не истина.

(6) *Заволео си све речи пропасти, и језик лукави*, јер си у свему поступао злонамерно и због мржње, желећи смрт свештеника и свих осталих који су с њим убијени. Због тога се лажљиве Доикове речи називају *речима пропасти*; тим својим речима, Доик као да је читав град потопио у дубину.

(7) *Зато ће те Бог поразити до краја*. То је, можда, праведно речено о јеврејским старешинама и о самом Јуди, јер је заволео оно што је штетно. *До краја*, тј. у потпуности. *Тога ради поразиће те* Онај Који руши гордељивце, а као лоше засађеног *иструнуће те и преселити* или искоренити. *Из насеља твога*, јер су они због распећа Господњег пресељени из своје свете скиније и одведени у ропство. *И корен твој из земље живих*, што је слично реченоме: *Нека буду избрисани из књиге живих* (Пс. 68; 29).

(8) *Видеће праведни и убојаће се*, јер приликом истребљења безбожника страхују и праведни. И ти ћеш, каже, то претрпети, а праведнике, тј. твоје људе, обузеће страх када виде твоју пропаст, јер је твоја казна

довољна да их престраши, иако ће им добро чинити то што си ти претрпео.

(9) *Гле човека који не стави Бога за помоћника себи, него се поузда на мноштво богатства свога*. Издајник је сматрао да је боље да узме новац него да Исуса има за свог помоћника. *И јачаше се таштином својом*, тј. крепио се тиме што ће напунити своје сујетно срце, не одступивши од безбожништва чак ни кад се покајао због тога. Праведно је што моћ и богатство назива сујетом; то је показало и само искуство, јер они нису били од користи ни Доику ни Асирцима кад их је победио само један ангео и кад су лежали несахрањени.

(10) *А ја сам као маслина пуна плода*, јер је непропадљива слава оних који верују у Христа. *А плод Духа јесте љубав, радост мир*, итд (Гал. 5; 22). Имајући тај плод у себи, свети је рекао: *Ја сам као маслина пуна плода*. Он се пореди са плодном маслином, јер су за милосрђем, која је постојало у њему, природно следиле и остале врлине. Тако због врлина које су преовладавале у њима Јова називамо одважним а Јосифа целомудреним и сл. *Поуздах се у милост Божију до века и у век века*. Свето Писмо милошћу Божијом назива Самог Господа, јер нам је кроз Њега откривена милост. Он је у Себи *саставио све што је на небу и што је на земљи* (Еф. 1; 10).

(11) *И стрпљиво чекаћу Име Твоје, јер је добро према преподобним Твојим*. Уздаћу се у Твоје име и огласићу то пред свима светима Твојим. То ће за мене бити и корисно и добро дело.

Псалам 52

(1) *За крај, за маслет, поучан, Давидов*

Садржај

Овај псалам је испеван о збору апостола и верујућих у Христа, јер су се они развеселили и обрадовали. Маслет се преводи као збор или група (хор). Псалам, међутим, нужно приповеда и о ономе што се догађало пре доласка Христовог, како би указао на сву корист од доласка Господњег. Требало би знати да ту исту мисао и готово те исте изразе садржи и 13. псалам, због чега ће се у њему наћи потребна тумачења.

(2) *Рече безуман у срцу своме: Нема Бога!*

(3) *Бог с неба погледа на синове људске*. Будући да су заборавили да Бог надзире људска дела, да суди праведним судом и да забрањује свако рђаво дело, Бог самим тим *с небеса погледа*. Тиме се јасно означава Господњи долазак међу људе.

(4) *Сви застраниште, и уједно непотребни посташе; нема (га) који чини добро, нема ниједнога*. То што је речено није преувеличано, јер се у Светом Писму ни о чему не говори преувеличано. Дакле, сви Јевреји су се удаљили од Пута, тј. од Оног Који каже: *Ја сам Пут* (Јн. 14; 6). Постали су непотребни зато што нису хтели да се придржавају тог пута, будући да *нема (оног) који чини добро*. Сви су живели у непознању добра, заслепљени словом Закона.

Тумачење Јефимија Зигабена

Овај псалам је сличан 13. псалму, с тим што има два стиха више од њега. Због тога ћемо само њих и протумачити, пошто се тумачење осталих стихова може пронаћи у тумачењу 13. псалма. Та два стиха су додата стога, да се не би помислило да се исти псалам грешком чита два пута. Међутим, иако ова два псалма према изговореним речима чине један, разликују се по мислима које изражавају: у 13. псалму се (према Зигабеновом тумачењу) осуђује разјареност и злоба Сенахерима и Равсака коју су испољили према Језекији, док се у 52. псалму осуђује махнитост Јевреја против Христа. Поред тога, овај псалам има и другачији натпис, по којем се разликује од 13-ог, јер читаоцу указује на крај услед пророштва о Јеврејима које се у њему садржи и које се на крају и испунило. Читајући овај псалам, ми, хришћани, знамо да се обистинило оно што је у њему предсказано. Радоваће се и веселити Израиљ, каже Јаков, а ми и јесмо нови Израиљ.

(6) *Бог разасу кости човекоугодника*. Човекоугодницима Давид овде назива Јевреје, због чега их је и Христос више пута прекорео и назвао лицемерима. Јевреји су услед човекоугодништва говорили ћесару: *Сваки који себе гради царем противи се ћесару; ми немамо другога цара осим ћесара* (Јн. 19; 12, 15). Због човекоугодништва су и Пилату говорили: *Ако овога пустиш, ниси пријатељ ћесару* (Јн. 19; 12). Дакле, кости ових човекоугодних Јевреја, односно племена од којих се јеврејски народ састоји као што се тело састоји од костију – разасуо је и развејао Бог да би били слуге и потчињени свим народима. Може се тумачити и овако: кад су Јевреји истребљени римским оружјем, њихова мртва тела и кости развукле су дивље звери и лешинари.

Постидеше се, јер их Бог сатре. Јевреји су постиђени и посрамљени у свим народима, јер воде бедан и сујеверан живот, због чега су постали најбезбожнији народ на свету. Томе су изложени стога што их је Христос унизио, учинивши их предметом поруге целог света.

Псалам 53

(1) *За крај, у химнама, поучан, Давидов,* (2) *када дођоше Зифеји и рекоше Саулу: Зар се није Давид сакрио код нас?*

Садржај

Бежећи од Саула, Давид се сакрио у пустињу Зифу. Након тога су Зифеји дошли код Саула и објавили на које је место Давид побегао, тражећи да оду и да га ухвате (в. 1. Сам. 23; 19). Пошто је пророчким духом знао да неће претрпети никакво зло од Саула, Давид је узео лиру и испевао овај псалам. И заиста, када је дошао да га ухвати, Саул је добио вест о најезди иноплеменика и заједно са својим људима пожурио да се врати. Оно што је речено у псалму могло би се односити и на апостоле. Описујући устанак јеврејског народа и разјареност незнабожачких царева, Давид моли Бога да га Својим Именом спасе од свих. Пророчки каже да ће Бог све те несреће окренути на главу његових непријатеља, док ће он сам принети победничке жртве.

Будући да нас псалам води ка мисли коју смо сада растумачили, у његовом натпису пише: поучан.

(3) *Боже, у Име Твоје спаси ме*. Моли да га Бог спасе Својим Именом. Будући да призивам Твоје Име, онда ми самим тим Именом подари и спасење. *И у сили Твојој*, тј. у Сину Твоме *суди ми*. Не предај другим судијама на испитивање, него *Сили Твојој*. Расудивши о њима, једне је предао пропасти, а друге избавио од непријатеља.

(4) *Боже, услиши молитву моју* и благонаклоно прими моје прозбе. *Чуј речи уста* мојих. То је слично реченоме: *И сад, Господе, погледај на њихове претње* (Дела ап. 4; 29).

Тумачење Јефимија Зигабена

Кад је бежао од Саула, Давид је отишао и настанио се у пустињи коју су звали Зифа. Претварајући се да су Давидови пријатељи, житељи ове пустиње, Зифеји, потајно су обавестили Саула да се Давид налази код њих и да се тамо крије. Саул је сабрао војску и пошао на Давида. Међутим, како су га у то време напали иноплеменици, Саул се одмах вратио назад. Поводом овог бекства и избављења од опасности која му је претила од Саула, Давид је испевао овај псалам као знак благодарења Богу, Који га је Својим промислом спасао од злонамерности Зифеја. Због тога псалам има и натпис „у песмама", јер се у њему каже: „Исповедаћу Боже, да је Име Твоје благо, јер си ме избавио од сваке жалости." Псалам има и натпис „за крај", пошто се пророштво, које се у њему садржи, приближавало свом крају и испуњењу. У њему је предсказао истребљење каквом

ће бити изложени његови клеветници. Осим тога, у натпису псалма пише и „поучан", јер је само разумном човеку својствено да у време таквих несрећа псалмопоје Богу, да Му благодари и да Га призива као Судију и Заштитника оних, који Га призивају.

(3) *Боже, у Име Твоје спаси ме*. Господе, каже, спаси ме ради Имена Твога, односно, ради тога што Те називају Спаситељем и Праведним. Спасавај ме све више и више, свецело и свесавршено, јер ме са свих страна окружило мноштво клевета.

И силом Твојом суди ми. Будући да си Ти, Господе, силан, уверен сам да ћеш заједно са мном судити Саулу који прогони мене слабог, и да ћеш се Ти осветити за мене.

(4) *Боже, услиши молитву моју, чуј речи уста мојих.* Чини се да су речи *услиши* и *чуј* сличне једна другој и да се међусобно не разликују, него да само означавају појачање и проширење молитве. Тако је, слично овоме, говорио и на почетку 4, 5, 16. и многих других псалама. Међутим, брижљивији истраживач ће открити да међу овим речима постоји разлика. Ми можемо да кажемо само то, да *молитвом* овде назива молитву у уму или умну молитву, а да *речима уста* назива прозбу која се изговара уснама, а каква је и горенаведена: *Боже, у Име Твоје спаси ме*, као и многе друге које су јој сличне.

(5) *Туђинци устадоше на ме, и силници траже душу моју*. Туђинцима и силницима Давид назива оне, који су се налазили уз Саула. Туђинцима их назива зато што су били његови непријатељи, а силницима зато што су били моћни по ратничком искуству. Туђинцима можда назива и Зифеје, који су туђи и далеки истини и искреном пријатељству према Давиду, док их силницима у том случају назива због тога што су се удружили са Саулом.

И не поставише Бога пред собом. Ово: „не поставише" означава да поменути Давидови непријатељи у својим умовима нису испред себе замислили Бога, Који им забрањује да му (Давиду) учине било какво зло.

(6) *Јер, ето, Бог ми помаже, и Господ је заступник душе моје*. Речца „гле" је овде сувишна. Другим речима, Давид показује да је од Духа Светог добио уверење да ће му Бог помоћи, због чега и открива ову божанствену помоћ и заступање. Ова изрека означава да му та помоћ и заступање неће бити дати тек онда, кад протекне много времена, него управо сада.

(7) *Узврати зла непријатељима мојим*. Зло које су моји непријатељи смишљали против мене Господ ће обратити на њих саме.

Истином Твојом истреби их. Давид овде под истином подразумева правду. И будући да истина уништава лаж, Ти, Господе, као истинити,

истреби њих као лажљивце. Као лажљивци су се показали Зифеји, који су Давида обмањивали у погледу свог пријатељства. Као лажљивац у својим речима показао се чак и сам Саул, који је више пута говорио да неће смишљати никакво зло против Давида.

(8) *Добровољно ћу жртвовати Теби*. Овде је „добровољно" речено уместо „радо, с радошћу." Нећу Ти, Господе, приносити жртву принудно и по заповести Закона, него ћу Ти је, као Помоћнику увређених, принети добровољно и слободно.

(9) *Исповедаћу се Имену Твоме, Господе јер је добро, јер си ме избавио од сваке невоље*. „Благодарићу Ти, Господе, јер је благодарење добро дело", о чему говори и на другим местима. Због чега ћу Ти благодарити? За развејавање и поништење битке коју је Саул требало да започне са мном, као и због тога што си га подстакао да зарати са другима.

И на непријатеље моје погледа око моје. Будући да је као пророк духовним оком душе провидео пораз својих непријатеља – Саула, Зифеја и иноплеменика – Давид изговара пророчке речи да ће његово око погледати на непријатеље његове.

Тако се овај псалам тумачи дословно и историјски. Ми га, међутим, можемо читати и против злих духова, који су, као отпадници и Његови непријатељи, туђинци Богу. Будући бестелесни и владари овога света, они су и силници у злу.

Псалам 54

(1) *За крај, у песмама, поучан, Давидов*

Садржај

Прозревши духом шта ће јеврејски народ и сам Јуда учинити са Христом, пророк се испуњава тугом и недоумицом које се у овом псалму називају жалошћу. Прозирући такву безочност, не престаје да се смућује и да се двоуми. Моли Бога да Га саслуша и да обрати пажњу на његову молитву, да прихвати молитвену прозбу и да погледа на онога који ту молитву упућује, те да га на тај начин удостоји да буде саслушан. Због тога и додаје: *чуј ме* и *услиши ме*.

(2) *Чуј, Боже, молитву моју*. Приноси различите прозбе и моли Га да их прихвати. Не презри, каже, мене који Те са сузама молим, него ме благонаклоно *чуј* и помози ми.

(3) *Ожалостих се размишљањем мојим и смутих се*, јер сам се испунио недоумицом, видевши како безаконито поступају са Спаситељем, што објашњава говорећи у наставку: (4) *Од вике непријатеља и од тлачења грешника*. Смисао ових речи је следећи: Обрати пажњу на то да се

ожалостих, да се *смутих* и да се испуних тугом и, разумевши то, *услиши ме*.

Навалише на ме безакоња, јер све што се односи на Спаситеља примењује и на самога себе. Тако су поступили са мном услед злопамћења, рођеног из неразумног гнева. Непријатељство је продужени гнев. Из тог разлога постао сам бојажљив и пометен, као да ми већ прети смрт. На мене су се спустили такво неспокојство и страх да ми се чини да не видим ни зрак светлости и да обитавам у тами. Помишљао сам да је за мене најбоље да побегнем и молио сам се да добијем крила, како бих се преселио и на другом месту потражио спокојство.

(5) *Срце се моје смути у мени, и страх смртни спаде на ме*. Ево, моје срце је узбуркало читаву моју утробу. Међутим, и смртни страх *спаде на ме*. Овде говори или о спасоносној смрти, при помисли на коју се пророк, покренут људским помислима, испуњава страхом, или пак говори о смрти душа, које ће пропасти због тако безочних дела.

(6) *Страх и трепет* дошли су на пророка, који је видео да то Љубљени Божији трпи од безбожника. *Покри* га *тама*, јер је оно што се дешавало Спаситељу уистину достојно таме.

Након тога, као да је остављен усред зла и, не налазећи никакво уточиште где би се склонио од њега, жели да ишчезне у висину и да, поставши птица, лети по ваздуху.

(9) *Чеках Боја, који ме спасава од малодушности и од буре*. Буром назива жалост коју је у њему изазвало страдање.

(10) *Јер видех безакоње и свађу у граду*. Показује и разлог због којег твори молитву.

(13) *Јер ако би непријатељ руган ми се, претрпео бих*. То се сасвим правилно може применити на издајника.

(14) *Нећо ти, човече истодушни, господару мој и познаниче мој*, односно, ти, којег сам ја поставио за господара, а то је управо Јуда.

(15) *Који се заједно са мном наслађиваше јелима* или, другачије речено, ти који си више пута био удостојен да са Мном будеш за истом трпезом. *У дом Божији хођасмо једнодушно*. Каже то стога што је више пута заједно с њим улазио у храм.

(16) *Нека дође смрт на њих, и нека сиђу у ад живи*. Будући да нису хтели да прихвате Тебе – Живот, сустићи ће их таква смрт. Речено је: *Нека сиђу у ад живи*, јер су, знајући да је Он наследник, говорили: *Ходите да га убијемо* (Мт. 21; 38). Пророк је то знање (да је Он наследник) сматрао за живот.

(17) *А ја к Богу завапих, и Господ услиша ме. Ја к Богу завапих*. Зашто је вапио Богу ако не зато да избави његову душу од оних, који желе да је погубе? Због тога је и био услишан.

(18) *Вечером и јутром и у подне казиваћу*, тј. нећу престајати да обзнањујем да си ме Ти услишао и избавио моју душу.

(19) *Јер их много беше против мене*, јер су се многи сабрали против мене, намеравајући да ограбе моју душу.

(20) *Јер нема у њих промене*. Они ће бити уништени, јер ништа неће моћи да дају у замену за своју душу. Пошто су се једном одрекли часне крви Христове, примљене у замену за живот света, немају више ништа чиме би се искупили.

(21) *Пружише руку своју на узвраћање*. Бог је испружио Своју руку, даровитељку добара, да би и они постали причасници благослова. Међутим, они не само да је нису прихватили него и *оскврнише завет*, тј. завет еванђелски.

(22) *Разделише се од гнева лица Његовог*. Будући да су злочиначки поступили са Доброчинитељем, развејао их је по свим ветровима. *И приближише се срца њихова*. Поново говори о Јуди. Он је у срце положио мисао да изда Христа и, мада је изговарао благе и смирене речи, оне су биле преиспуњене злобом. Које су то речи, ако не оне које су изговорене у време издаје: *Здраво, учитељу* (Мт. 26; 49)!

(23) *Пренеси на Господа бригу своју, и Он ће те прехранити*. То је слично оном што је речено: *Не брините се… шта ћете јести или шта ћете пити… или у шта ћете се оденути* (Мт. 6; 25, 31). *Неће дати довека посртања праведнику*, тј. у свако време ће избавити праведника од непријатељске побуне.

(24) *Ти ћеш их, Боже, низвести у јаму пропасти*, тј. оне који су се побунили и предали Га на распеће. *Јамом пропасти* назива ад. *Људи крвници и лукави неће саставити ни половину дана својих. Људима крвницима* назива крвнике Животоначалника, који нису испунили време свог овоземаљског живота, пошто су били предати мачевима Римљана.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

13. *Јер ако би непријатељ ругао ми се, претрпео би; и ако би мрзитељ говорио на ме велеречиво, сакрио бих се од њега*. Како кажу Кирило и Теодорит, ове и следеће речи изговара Владика Христос о издајнику Јуди. Рекао је: *ругао се* уместо понижавао и клеветао и *говорио велеречиво* уместо бестидно говорио и застрашивао, јер је и једно и друго учинио Јуда, клевећући Господа пред Јеврејима и застрашујући их да ће Га предати смрти.

14. *Него ти, човече истодушни* (грч. *ἰσόψυχος*), *господару мој и познаниче* мој. Овде треба пренети глаголе из претходног стиха: *ругао се и говорио велеречиво*, односно: „Ти, Јудо, човече који си ми истодушан, понижавао си ме и велеречиво говорио против мене", где изразом *истодушни* Господ Јуду назива пријатељем, а такође и господаром, јер је и њега, заједно са још једанаесторицом апостола, Господ поставио за предводника и кнеза верујућих у Христа, сагласно са оним што је речено: *Поставићеш их за кнежеве по свој земљи* (Пс. 44; 17). Познаником га назива у смислу познатог и ближњег.

15. *Који се заједно са мном наслађиваше јелима*. „Ругао си ми се ти, Јудо", каже Господ, „који си се наслађивао заједно са Мном, тј. налазећи се поред Мене." Под јелом можеш подразумевати и учење које се садржи у проповеди и каквим су се наслађивале душе верујућих. Пошто је био апостол, и Јуда се наслађивао таквим јелом.

*У дом Божији хођасмо једнодушно (грч. ἐν ὁμονοίᾳ)**. „С тобом сам, Јудо, једномишлено одлазио у дом Божији, јер сам те сматрао за искреног и неразлучивог ученика."

16. *Нека дође смрт на њих*. Прозревши ове догађаје, Давид проклиње Јуду, Анну, Кајафу и све христоубилачке Јевреје.

И нека сиђу у ад живи. Ако је Давид претходно већ рекао: *Нека дође смрт на њих*, зашто сада каже: *Нека сиђу у ад живи*, када ове две мисли нису сагласне једна са другом? На то ћемо одговорити овако: неки од Јевреја умрли су погубљењем, јер овде не говори о природној смрти него о смрти изазваној насиљем, у рату или узрокованој неким другим начином (таквој смрти био је подвргнут и Јуда, који се сам обесио). Неки од њих су се, будући на то принуђени и прогоњени од римске војске, бацали у провалије а неки су улазили у реке и пресахле потоке и тамо се скривали током дугог времена, страдајући од глади, жеђи и страха, како о томе приповеда Јосиф (Флавије). Због тога Давид на овом месту јаме и пресахле изворе због њихове тмине назива адом. Они су постали њихови гробови, јер су они који су се ту налазили постепено трулили у њима. Неки овај стих тумаче овако: пошто су против Христа зло смишљали и Јевреји и зли духови, Јевреје проклиње да на њих дође смрт, а демоне да сиђу у преисподњу. Демоне је, као бесмртне, назвао живима: нека сиђу у ад живи, по самој природи демона. Осим тога, ако би се речи: *нека дође смрт на њих* примениле на демоне, означиле би потпуну неделотворност њихове злобе. Привремена обитавалишта демона су њихова приближа-

* Могло би се превести и као *једномишлено*, прим. прев.

вања нашим срцима, када се они настањују на површини срца. За демоне се каже да нам се приближавају јер нас злим, гнусним и богохулним помислима стално нападају изнутра.

Јер је лукавство у насељима њиховим усред њих. Нека на њих дође смрт, јер у градовима, у којима живе, обитава лукавство. Зло код њих није на површини или на спољашњости, него у дубини и у њиховим срцима. Насеља Јевреја означио је речју „παροικῶν"*, јер су они у њима живели само привремено, с обзиром да их је након неколико година погубила римска војска.

18. *Вечером и јутром и у подне казиваћу, и јављаћу, и услишиће глас мој*. Овим стихом Давид указује на три велика сабрања или на молитве које ми називамо вечерњом, јутрењем и полудневницом, када појемо шести час.

20. *Услишиће Бог и понизиће их, Он који постоји пре векова*. Будући да је Бог створио и векове, овде Га назива Оним, Који постоји пре свих векова. Свети Дионисије каже: „Бог се прославља и као век и као време, тј. као узрочник сваког века и времена. Он је и Старац дана, као Онај Који постоји пре времена и изнад времена. И опет: он је Сушти (тј. Онај који постоји) пре векова, као Онај који постоји пре века и изнад века, и Царство је Његово царство свих векова." Други додају: „Добро је рекао Давид: *Он који постоји пре векова*. Неће моћи, каже, да утекну другом богу када их будеш кажњавао Ти, који си вечан и једини."

21. *Јер нема у њих промене, јер се не убојаше Бога*. У горепоменутим људима, каже, нема никакве промене зла добрим, јер су они непроменљиви у злу. Тако је превео и Симах: „Не мењају се и не боје се Бога". Можда то говори и о христоубилачким Јеврејима. Пошто је претходно над њима изговорио проклетство, Давид сада каже да ће га Христос услишити и понизити их. Тако се и догодило, јер су неке Јевреје побили Римљани, док су неки од оних што су преживели, постали несрећни робови и понижене слуге свих народа. При том је рекао да Христос по Свом божанству постоји пре свих векова. То је рекао стога што су Јевреји тврдили да је Он живот наводно добио од мајке, као и било који од обичних људи. Израз *нема у њих промене* може се у вези са Јеврејима протумачити и другачије, тј. тако да је Христос био замена или откуп, који је дат за све људе. Међутим, како Јевреји нису прихватили Христа, за њих нема никакве друге замене (откупа), којим би могли бити откупљени од ђавола и од вечне смрти.

* Насеље, колонија или место привременог боравка, прим. прев.

22. *Разделише се од гнева лица Његовог, и приближише се срца њихова*. Када је римска војска разрушила Јерусалим, Јевреји су се, каже, од гнева Христовог развејали (расејали) по читавом свету. Због тога су неки говорили да их је ова несрећа сустигла зато што су убили Христа. Такав је био и Јосиф (Флавије) који у књизи о поробљавању Јерусалима готово да признаје Христа за Бога. Будући изложени таквој казни, срца Јевреја су се приближила истини, размишљајући да је Христос можда и био Бог. Приближавањем се, наиме, може назвати и сумња која се јавља у мислима.

Умекшаше се речи њихове већма од масла, а оне су (у ствари) стреле. Речи демона бивају меке кад нам дошаптавају грешне помисли, јер нам они у почетку ласкају и обмањују нас задовољством и сладошћу греха… а завршавају се горчином и отвореним и неприкривеним сагрешењем.

24. *Ти ћеш их, Боже, низвести у јаму пропасти (трулежности)*. Низвешћеш, Господе, оне који су измислили зло против невиних људи. Куда? У јаму трулежности. Називом *јама трулежности* означио је дубоку и неизбежну казну коју ће морати да поднесу клеветници. Блажени Теодорит каже: „Јамом трулежности назвао је неизбежну казну. Као што пропаст не може да избегне онај који упадне у јаму испуњену блатом и нечистотом, тако не може ниоткуда да се спасе ни онај којег кажњава Бог."

Псалам 55

(1) *За крај, за народ удаљен од светиња, псалам Давидов, за стилографију, када га примише иноплеменици (Филистеји) у Гету*

Садржај

Када је бежао од Саула, Давида је следило шест стотина људи, да би га затим, кад је стигао у Гет, иноплеменици дочекали с почастима и доделили му да живи у Сиклагу (в. 1. Сам. 27; 2–6). Овај псалам би могао да се односи и на Цркву која је некада, док су људи робовали идолослужењу и демонима, била удаљена од светих. Од духовних непријатеља избавио ју је Онај Који је по телу потекао од семена Давидовог, борио се за нас и као на стубу записао победу коју је за нас извојевао. Након свега, почаст су Му указали и иноплеменици, односно незнабошци који су поверовали у Њега.

(2) *Помилуј ме, Боже, јер ме погази човек*. То говори или Давид због Саула, или пак неко од светих због патњи какве имају у свету. Често се догађа да и наш пали човек подноси ту тешку битку, кад га сатана по читав дан напада и гази. Иако псалам помиње човека, допушта нам да под тим подразумевамо сатану (јер се у божанственом Писму сатана често назива човеком) или некога од оних који са њим војују. Уосталом

и незнабошцима би доликовало да то испевају, јер је и њих сатана дуго обмањивао, и због демонске злобе трпели су његове нападе. Давид нам омогућује да то јасније разумемо у следећим стиховима:

(3) *Поїазише ме неūријашељи мој сав дан*. Давид је знао да Саул, поучен од невидљивих демона, смишља зло против њега. Или можда тиме изражава оно што је речено: *Не ратујемо ūротив крви и тела, неїо… ūротив духова злобе у ūоднебесју* (Еф. 6; 12). *Јер су мноїи који ме наūадају с висине*. Иако они устају, ја ћу их све надвладати уздајући се у Тебе. То уздање ми је дало такву снагу да се не плашим оних, који одавно војују против мене.

(5) *Боїом ћу хвалиūи речи (наде) моје сав дан*. Да не бих претрпео никакво зло кад војујем с непријатељима, наоружаћу се и све своје речи претворити у псалмопојање, приносећи их на дар Богу и у Њега се уздајући, чиме сам од себе одбио (удаљио) страх од сваког тела (тј. од сваког човека).

(6) *Сав дан речи се мојих īнушаху*. Цео дан сам, каже, приносио своје речи на дар Богу, али они цео дан нису прекидали своја настојања, смишљајући ми зло.

(7) *Заселиће се они и сакриће се, ūеūу ће моју вребаūи*. Речено је *заселиће се*, што значи *сабраће се*. Смисао ових речи је следећи: читав дан су се трудили, наоружавајући се против мене речима, и свака њихова помисао била је уперена против мене. Старали су се само о томе да се саберу и да ми потајно припреме замку. Нису се, међутим, зауставили на томе него су вребали чак и моју пету, тј. моје (свакодневно) понашање, да би пронашли било какву могућност да ме спотакну и оборе. Ма куда да пођем, пратили су моје трагове, не би ли ме уловили. Међутим, моји прогонитељи су ми све то узалудно чинили, јер си Ти, Господе, моја нада. Избави ме од њихове неправедне замисли, обори их Својим гневом.

(9) *Боже, живоū мој објавих Теби*. Одважно сам Ти и не стидећи се казивао о читавом свом животу. Ти си га прихватио и ниси се одвратио од мојих суза, него си их положио пред Твоје очи, потврђујући и на делу Своје обећање: *Викаћеш, и рећи ћу: ево ме* (Иса. 58; 9). (10). Отуда се и догодило да су се моји непријатељи окренули назад чим си ме услишао. Због тога и кажем: *У који дан Те ūризовем, ūовраūиће се неūријашељи моји назад*. И на делу сам разумео и поуздано дознао да нада није узалудна и да сам задобио Бога за свог помоћника.

(13) *У мени су, Боже, молиūве које ћу одаūи хвали Твојој*. Будући да си нас удостојио Свог домостроја и да си нас спасао, чиме другим да Ти узвратимо, осим жртвама хвале?

(14) *Јер си избавио душу моју од смрūи*. Од смрти духовне, тј. од непознања Бога. *И ноїе моје од склизнућа*. Говори о греху, јер је он одвео у смрт. *Благоуīодиħу ūред Боїом у светлости живих*. Онај ко се избавио од греха и постао чист, и у будућем веку благоугађаће Богу у земљи живих. А избављење од смрти, ослобађање од греха и удео у земљи живих подарио нам је долазак Господњи. Због тога овај псалам и има натпис – *стилоїрафија Давидова*.

Псалам 56

(1) *За крај, да не ūоїубиш, ūсалам Давидов, за стилоїрафију, кад ūобеже од лица Саулова у ūећину*

Садржај

Пошто га је Саул прогонио, Давид је са још четири стотине људи ушао у пећину. Након што је одсекао скут Сауловог плашта, испевао је овај псалам (в. 1. Сам. 24; 4–5). Псалам се, међутим, односи и на оно што је Христос савршио за нас када је у последње дане, јавивши се на земљи у телу, од нас одсекао трулежност (пропадљивост).

(2) *Помилуј ме, Боже, ūомилуј ме*. Давид приноси псалмопојање Богу у име целог човечанства. *Јер се у Тебе ūоузда душа моја, и у сенци крила Твојих надам се*. У Светом Писму, крилима се обично назива надзирућа (грч. ἐπισκοπική) сила Божија, према оном што је речено: *Колико ūуūа хūедох да саберем чеда Твоја, као шūо кокош скуūља ūилиће своје ūод крила* (Мт. 23; 37). Због тога се надам Твојој помоћи. *Докле не ūроће безакоње*, тј. док из средине не ишчезну и сатана и нечисте силе.

(3) *Завикаћу Боїу Вишњему, Боїу који ми учини доброчинсūво*. Исповедићу се, каже, и принећу благодарење Теби, мом Доброчинитељу.

(4) *Посла са неба и сūасе ме*. Јасно проповеда о силаску Господњем. *Даде на ūосрамљење оне који ме* газе, тј. духовне противничке силе. Учини нам доброчинство, да бих с одважношћу могао да кажем да си с небеса погледао на нас, да си наша дела исправио и постидео дела наших непријатеља. Или можда говори о оном спасењу каквим је спасен у пећини, кад је непријатељ већ био у његовој власти. Иако га је поштедео, то се на крају преобратило у срамоту спасеног, јер је узалудно смишљао зло против онога који га је спасао. Посла *Боī милосūи Своју и исūину Своју*. Очева Милост и Истина је Син.

(5) *И избави душу моју од лавова*, тј. од лавова духовних. *Заспах ūоūрешен*, остављен међу лавовима, тј. међу гетским иноплеменицима. Или пак, што се мене тиче, *заспах ūоūрешен* људским безбожништвом. Вишњи, међутим, пославши Свог Логоса, *избави душу моју*, и није ми на-

шкодила потресеност због лавова. Пошто сам избављен и од тих духовних лавова, смирио сам се, иако су ме раније потресали. Међутим, какве су то страшне звери? *Синови људских, зуби су њихови оружје и стреле*, тј. они су свему штетни. Као што наоштрен мач лако убија, тако и језик, кад се наоштри, задаје смрт својим злословљењем. Пророк то говори мислећи на оно што се догађало Спаситељу у време страдања, кад су Јевреји узвикивали Пилату за Христа: *Узми, узми, распни Га* (Јн. 19; 15) и *Кад Он не би био злочинац, не бисмо Га предали теби* (Јн. 18; 30).

(6) *Узнеси се на небеса, Боже и по свој земљи слава Твоја*. Иако си ради нашега спасења снисходио до добровољног умањења (εἰς ἐκούσιον κένωσιν) и био послушан чак до смрти на крсту, узнеси се опет на небеса јер ћеш Својим усхођењем сву земљу испунити славом.

(7) *Замку припремише ногама мојим*. Ти си учинио да они, који су ми постављали замке, сами упадну у јаму коју су мени копали и зато, окончавши то дело, *узнеси се на небеса*.

(8) *Готово је срце моје, Боже, готово је срце моје*. Моли се да му подари Духа Светога, јер је Јединородни, Који се вазнео на небеса, обећао да ће Га послати, и каже (Давид) да је његово срце постало спремно (готово) за примање Духа.

(9) *Устани, славо моја*. Својом *славом* назива пророкујућег (προφητικόν) Духа. *Устаните, псалтиру и гусле*. *Псалтиром* мазива душу, а *гуслама* тело. *Устаћу зајутра (рано)*. Осетивши духовну светлост, устаћу на псалмопојање.

(10) *Исповедаћу те и хвалити међу народима, Господе, псалмоћеваћу Ти међу незнабошцима*. У свом исповедању благовести преобраћање свих народа, јер сви народи псалмопоју његове (Давидове) химне.

(11) *Јер се узвелича до небеса милост Твоја*. То је слично ономе што је речено: *И сама твар ће се ослободити од робовања пропадљивости на слободу славе деце Божије* (Рим. 8; 21). *И до облака истина Твоја*. Самим делима си показао да су истините речи облака, тј. пророка.

Псалам 57

(1) *За крај, да не погубиш, псалам Давидов, за стилографију*

Садржај

Овај псалам има исти садржај као и претходни или, боље речено, јасно казује какав је био крај оних што су устали против Спаситеља.

(2) *Еда ли заиста правду говорите*? Будући да су се као заштитници Закона сабрали против Спаситеља, пророкујући Дух им оправдано заповеда да суде право тј. праведно, ако се већ толико брину о правди. Они, међутим, нису судили праведно, намеривши да недужног и праведног осуде на смрт.

(3) *Јер у срцу безакоња чините на земљи*. Мада су ваше речи добре и показују да заговарате Закон, ваша срца су испуњена једом па су, слично томе, и дела испуњена безакоњем.

(4) *Отуђише се грешници од материце*. Показује да они нису имали никаквог разлога да очекују да ће бити спасени, јер је Бог кроз пророка Исаију говорио Јеврејима: *Знадох да ћеш чинити неверу и да се зовеш преступник од утробе материне* (Иса. 48; 8). Под *утробом* подразумева свето крштење.

(5) *Гнев је њихов на подобије змије*. Гневом назива душу за коју каже да је слична змији у рају, јер је под маском (личином) пријатељских речи носила смрт. Будући да су се Јевреји, док су говорили *Равви, знамо да си од Бога дошао* и сличне речи, договарали да Христа предају на распеће, самим тим су изображени у обличју змије. *Као у аспиде глуве и која зачепљује уши своје*. Са њима се не може упоредити само змија него и аспида, која на зубима носи отров и неће да послуша заклињаче и да одбаци своју јарост. То каже зато што Јеврејима, према Исаијиним речима, *отежаше уши* (Иса. 6; 10) да не би слушали реч Божију.

(7) *Бог скрши зубе њихове у устима њиховим*. Зубима овде назива клевете које су смислили против Господа а посебно против Његовог васкрсења. Или можда зубима назива моћ, пошто је моћ лавова у њиховим зубима.

(8) *Уништиће се као вода мимотекућа*. Биће достојни презира, као вода која је разливена и неупотребљива. *Затегнуће лук свој докле не изнемогну*. Луком се овде назива одлука која ће бити донета на божанственом суду. А *докле* је овде стављено у таквом значењу да би проистекао следећи смисао: *не изнемогну*.

(9) *Паде огањ на њих и не видеше сунца*. Будући бачени у вечни огањ, нису видели Сунце правде. То је слично реченоме: *Нека се узме безбожник да не гледа славу Господњу* (Иса. 26; 20 – према Септуагинти).

(10) *Пре него што се ваше трње спои у грм* (грч. ράμνος)*. „Рамнос" означава једну врсту бодљикавог растиња. Пророк под овим подразумева трнов венац. Пре него што нарасте ваше трње (тј. ваши греховни) и постане жбун, тј. пре него што процвета и донесе плод, сустићи ће вас божанствени гнев.

(11) *Обрадоваће се праведник кад види одмазду (безбожнима), руке своје опраће у крви грешника*. Кад у време праведног суда праведници

---

* У српском преводу овај стих гласи: *Пре него што дође трње ваше до гране*, прим. прев.

виде да се демони удаљују од њих, развеселиће се због тог праведног суда Божијег, јер ће се показати да су недужни и слободни од кажњавања на смрт. Реч *опраће* мора се схватити у вези с невиним, као што је и речено на другом месту: *Умићу у невиности руке своје* (Пс. 25; 6).

(12) *Има дакле Бога који им суди на земљи*. Речца „дакле" употребљена је овде уместо речи „уистину". *Има дакле Бога који им суди на земљи*. Исповеда да је уистину праведан суд Божији који је изречен над њима.

Псалам 58

(1) *За крај, да не погубиш, Давидов, за стилографију, када посла Саул и чуваше дом његов да га убију*

Садржај

Позавидевши Давиду који је био његов доброчинитељ, Саул је тражио да га убије или бацајући на њега копље, или окружујући његов дом стражарима. Овај псалам се, међутим, односи на Спаситеља Који је чинио добро незахвалним Израиљцима (изображеним у лику Саула), док су Му они припремали замке. Благовести и о призивању свих народа, након што Израиљ због свог безбожничког живота буде одбачен од Бога.

(2) *Узми ме од непријатеља мојих, Боже*. Моли се за избављење од духовних и телесних непријатеља јер су га они, поступајући безаконито, омрзнули.

(4) *Нити је безакоње моје, нити је грех мој, Господе*. То је слично реченоме: *Не учини неправде нити се нађе превара у устима његовим* (Иса. 53; 9).

(6) *Похитај да посетиш све народе*. Моли да се идолопоклоници обрате ка вери у Христа, а да Израиљци због свог безакоња буду одбачени. *Немој сажалити све делатеље безакоња*.

(7) *Повратиће се увече*. Показује разлог због којег се моли да се не сажали на њих. Разлог је тај што ће се они сабрати против Спаситеља, кад Он у последње дане у телу дође на земљу. *И огладнеће као пас*. Огладнеће, јер нису прихватили живототворни хлеб. Псима их назива због њихове душевне бестидности. Речено је и: *Опколиће град*, јер ће бити лишени отаџбине и царски закони неће им допуштати да се у њега врате, због чега ће споља кружити око града, једва имајући и могућност да га издалека гледају

(8) *Гле, изговараће (зле речи) устима својим*, тј. изговараће хуле. *И мач је у устима њиховим*. Под тим подразумева речи: *Узми, узми, распни Га* (Јн. 19; 15).

(9) *А Ти, Господе, потсмејаћеш им се*. Хулили су и смишљали зло чак до распећа на крст, говорећи да Бог неће видети њихове речи и дела. Међутим, иако су они то помишљали, Ти ћеш, Господе, учинити да они буду исмејани. И мада су се одважили на то, Ти, Господе, и видиш, и чујеш, и подсмеваш се њиховој безумној махнитости. *Порази све незнабошце*, тј. духовне силе које су и Израиљце подстакле да се побуне против Господа. Претходно је рекао: *Похитај да посетиш све народе* а овде каже: *Порази све незнабошце*, очувавши у свему строги ред речи у продужетку свега што је речено у средини. Наиме, показавши да није безразложно тражио да их казни, најпре је од Бога тражио да погледа и да испита шта је учињено а затим је описао како поступају, мислећи да нема Промислитеља. На крају је већ поменуо казну, говорећи да ћеш их достојно казнити за то и да ћеш их Својом казном претворити у ништавило.

(10) *Снагу моју за Тебе ћу чувати*. Таква су безбожна дела која су чинили пред Тобом. Међутим, ја сам пророк који ово говори Духом и сачувању своју снагу и своје царство, које Ти чуваш, јер си и пре мојих прозби постао мој заштитник и опасао ме Твојом милошћу. Због тога сам и видео пропаст мојих непријатеља.

(12) *Немој их погубити, да не забораве закон Твој*. Моли се да они, који су устали против Господа, не буду у потпуности истребљени међу људима. Моли се да буду расејани и да живе у ропству за (13) *грех уста њихових и реч са усана њихових*.

И од клетве и лажи (њихове) објавиће се свршетци. Нека се свугде чује како су завршили због своје хуле којом су Те клеветали, говорећи лажи о Твојој слави. *Свршетком* се не назива коначна пропаст народа, него пад његове славе. А *слава* његова су службе вршене по Закону, храм Божији, пророци, првосвештеници, учитељи Закона, јављање анђела. Све се то одједном прекратило кад су усмртили Господа.

(14) *И познаће да Бог господари Јаковом и крајевима земље*. Будући и на делу лишени ове славе, увидеће да си Ти Господар Јаковљев и раширић Твоју Цркву до свих крајева земље.

(15) *Повратиће се увече*. Понавља оно што је претходно већ рекао, како би још више потврдио оно што пророкује о њима. Пошто је рекао: *у гневу свршетка и неће их бити*, да неко не би помислио како пророк тобоже противуречи самоме себи речима: *расеј их силом Твојом*, узгредно је употребио понављање, рекавши: *повратиће се*, јер се у тим стиховима нејасно изразио. То разјашњава примером паса који се окупљају око неке хране а затим, пре него што и дотакну храну прождиру један другога и често се разилазе, оставивши храну недирнуту.

(16) *Они ће се расејати да једу; а ако се наситe (још) и роптаће*. Свуда ће ходати и тражити реч Божију, али је неће пронаћи. Ако пак некад, узев-

ши неку изреку из Светог Писма, помисле да се њоме насладе до ситости, и у том случају *ройтаће*, као свагдашњи клеветници и опадачи Божији.

(17) *А ја ћу йевати сили Твојој*. То ће се догодити њима. А ја, тј. народ из незнабожаца који је познао Твоју силу, обрадоваћу се милости Твојој откривеној у светлости и на дан Твог васкрсења, јер си посредством васкрсења Ти постао наш заштитник и уточиште (прибежиште) у жалостима. Због тога и псалме приносим као дар Теби, Богу Који ме је спасао. *Јер си йостао заштитник мој и йрибежиште моје*. Свагда сам се наслађивао Твојом помоћи и по Твом промишљању избегао сам несреће које су ме сустизале. Због тога сам познао Тебе, јединога Бога, и Тебе називам изворoм милости и човекољубља. Видевши ово пророчким очима много раније, Давид је предсказао несреће Јевреја, а сам је обећао да ће свагда псалмопојати Владики. То своје обећање и испуњава, узносећи Му псалмопојања устима побожних.

Псалам 59

(1) *За крај, онима који ће се изменити, за стилографију, йсалам Давидов, за йоуку,* (2) *када сйали Месойотамију (међуречје) Сиријску и Сирију Совањску, и йовративши се Јоав йорази у кланцу соли дванаест хиљада (Идумејаца)*

Садржај

Будући да је историја овог догађаја јасна на основу њеног подробног описа у Другој књизи о царевима (тј. у Другој књизи Самуиловој), поменућемо из ње само оно што је нужно у том смислу да Давид говори у име Господа, Који је у последња времена све изменио, обновио и погазио иноплеменике, тј. духовне силе. Томе нас поучава Писмо, говорећи: *за йоуку*. Због тога из псалма дознајемо да је у оно време, када је Онај Који је по телу потекао од Давидовог семена погазио непријатеље и усвојио незнабошце, јеврејски народ осетио казну која га је сустигла због Христа, па се и сам преобраћао, молећи да се и он кроз Христа удостоји благодати. Он, међутим, превасходно оплакује своју несрећу која га је сустигла због безбожништва према Христу и каже:

(3) *Боже, одбацио си нас и оборио си нас; разїневи се, и смилова се на нас*. Казнио си нас због нашег безбожништва пред Тобом. Међутим, Ти си се *и смиловао на нас*. Каже *смиловао* уместо: *смилуј се*. Или, можда другачије: *смиловао си се*, учинивши нас несрећним и јадним, тако да је већ време да нам се смилујеш због наше несреће.

(4) *Йотресао си земљу (нашу) и уздрмао си је*. Мисли на Јерусалим, јер је он био под опсадом, а његов храм срушен. Или можда мисли на

њихову духовну земљу, која се потресла након што се Бог одвратио од њих. *Исцели рушевине њене, јер се йотресе*. Поново описује оно што се догодило Јеврејима.

(5) *Показао си народу Твоме тешка (искушења)*. Успавао си нас мноштвом несрећа као неким вином, а наше душе испуниле су се мучним осећањима. *Најойио си нас вином їорчине*.* Акила је то превео овако: „Напојио си нас вином успављивања.” Вином горчине назива оне казне, које су им због њиховог безбожништва према Христу предсказане у божанственом Писму. Читајући Писмо и опитно познајући предсказано, скрушава се њихова савест.

(6) *Дао си онима који Те се боје знак, да йобеїну од лица стреле*. Знак је просветљење, посредством којег се могу разликовати духови, као и добро од зла. Задобивши ово знање, избећи ћемо рђаво, удаљујући се од злих дела и нечистих (лукавих) духова. Или: као што ми трпимо казну за своје безбожништво, тако су и они, који Те се боје, примили знак (очигледно онај којим смо ми запечаћени), тако да им не прете све казне. Праобраз овог знака била је јагњећа крв, којом су помазани прагови врата у Египту (в. 2. Мојс. 12).

(8) *Боїа їовораше у Светињи Својој*. То је слично реченоме: *У ове йоследње дане їоворио је нама йреко Сина* (Јевр. 1; 2). Наиме, Он је Светиња Бога и Оца. Шта је говорио, и коме је говорио? Како се Давид у једном од претходних псалама молио: *Узнеси се на небеса, Боже, и йо свој земљи слава Твоја* (Пс. 56; 6), Бог на ово одговара: *Разделићу Сихем*, тј. престоницу израиљског царства која се налазила у Сихему, и коју је дао иноплеменим народима кад су поверовали у Њега. *И долину шашора (у Сикоћу) размерићу*. Свето Писмо *долином* назива обитавалиште свих људи. Читаву ту долину размерићу у Моју скинију, тј. учинићу да се она преиспуни црквама.

(9) *Мој је Галад, и мој је Манасија*. Речима *Галад* и *Манасија* означава да је, по Свом доласку, најпре Јеврејима проповедао благодат. Међутим, и *Јефрем* и *Јуда*, два царска племена у Израиљу, такође примају благодат. Речено је: *крейосш їлаве Моје* уместо: крепост власти Моје, јер је Јефрем био крепост онога над чим је Он владао, тј. Израиља, будући да је од Јефрема потекло израиљско царство.

(10) *Моав је сасуд наде моје.* Каже да ће и Моавци, некада безбожнички народ, положити наду на Бога. *На Идумеју їружићу обућу моју*, тј.

* Дословно: „вином неосетљивости, обамрлости, умртвљености” (грч. οἴνῳ καρσεως), прим. прев.

проћи ћу и кроз Идумеју. Идумеја је такође била настањена иноплеменицима. Тиме нам открива да ће и незнабошци поверовати у Њега, због чега каже: *Мени се иноплеменици потчинише.*

(11) *Ко ће ме узвести у град ограђени*? Поучен од Духа да ће и незнабошци примити благодат, пророк каже: *Ко ће ме узвести у град ограђени*? *Градом ограђеним* назива Цркву, ограђену Божијом силом. Пророк ове речи као да изговара у име јеврејског народа који се покајао и жели да прими веру у Христа. *Или ко ће ме одвести до Идумеје*? Објашњава какав је тај ограђени град. То је Идумеја. Идумеја пак означава све народе који су примили благодат.

(12) *Нећеш ли Ти, Боже, који си нас одгурнуо*? Ко ће нас други одвести у ограђени град, ако не Ти Сам, Који си нас због наших безакоња избацио из Свог обитавалишта?

(13) *Дај нам помоћ од невоље, и сујетно је спасење човечије*. Не надамо се, каже, да ће нас људи ослободити од несрећа које су нас сустигле, и уздамо се једино у Твоју помоћ. *И сујетно је спасење човечије* јер се сваки, који се узда у спасење од човека, узалудно храни том надом. Симах је то јасније превео, додавши везник и рекавши: „Дај нам помоћ од невоље јер је сујетно спасење човечије."

(14) *Богом ћемо учинити снагу*. Помози нам, каже, у нашем тешком положају, јер једино Ти можеш да окончаш наше несреће. Без Твог допуштења, узалудна је свака људска помоћ. Због тога ћемо преклињати промисао Божији и уздати се у силу Божију, јер једино она може да оконча наше недаће и да сруши моћ оних што нас нападају. И као да узајамно побуђују једно друго да се само у Богу надају спасењу. Због тога је и речено: чим се утврдимо у нади да ћемо оснажити у Богу, увидећемо да су наши непријатељи ништавни.

Псалам 60

(1) *За крај, у химнама, псалам Давидов*

Садржај

Давид узноси благодарење Богу и за себе и за народ спасен по вери. Обећава да ће и у вечним обитељима неуђутно узносити хвалу.

(2) *Услиши, Господе, мољење моје*. Гледајући превласт и мучења од демона, испуњавам се чамотињом. Стога Те молим да дођеш и да нас отмеш из руке тлачитеља. Речима: (3) *Са крајева земље* означава да се моли за читаву васељену. *Са крајева земље Теби завиках*. Пошто је Вавилон од Палестине био удаљен много дана хода, они који су били одведени у ропство и настањени на вавилонској земљи сматрали су да бораве на

крајњим границама васељене. *На камен си ме узвисио*. Показује, да је брзо био услишан, сагласно са реченим: *Викаћеш, и рећи ћу: ево дођох* (Иса. 58; 9). Јасно проповеда о томе ко ће извршити спасење, јер о себи каже да је узвишен на камен, а ми смо од штеточина–демона постали јачи и виши Христом, Којег блажени Павле назива каменом.

Повео си ме (4) *јер си постао нада моја*. Ако је Он пут и ако је Он врата, очигледно је да ће нас Он научити да корачамо добрим путем, утврдивши се у уздању у Њега. *Кула моћи (моје) насрам лица непријатеља*. Тиме као да хоће да каже: Ти си за мене постао зид и јемство да ништа нећу претрпети од злочиначких непријатеља.

(5) *Настанићу се у насељу Твоме у векове*. На основу оних блага која је већ добио, нада се и будућем благу, да ће и у вишњим насељима свагда бити под Његовим покровом.

(6) *Дао си наслеђе онима који се боје Имена Твога*. Какво је то наслеђе, ако не Царство небеско, јер је речено: *Ходите благословени Оца Мојега, да примите царство које вам је припремљено од постања света* (Мт. 25; 34), итд, односно, њима је дао да наследе царство Божије и да се на земљи називају хришћанима.

(7) *Дане на дане цара додаћеш*. Ове речи показују да је и то, односно живот вечни, део наслеђа. Наиме, то значи додавање дана царевим годинама. Пророк под данима подразумева године и векове.

(8) *Остаће (цар до века) пред Богом; милост и истину Његову ко ће испитати*? Овде је измењен ред речи, због чега би њихов смисао требало да буде следећи: ако неко буде тражио милост и истину Божију, остаће пред Богом у бесконачне векове.

(9) *Тако ћу псалмопевати Имену Твом у векове века*. Шта значи: *тако*? Зар то не значи да ћу псалмопојати, остајући пред Тобом и у будућем веку? Тада ће, кад се удостоји оног блаженог стајања пред Богом, непрестано узносити псалмопојања. Славословећи тако а не другачије, човек у векове неће престајати да узноси молитве Господу. Наиме, верни не престају да свакодневно савршавају божанствене тајне.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

3. *Са крајева земље к Теби завиках*. Крајевима земље се у приповедачком смислу назива Вавилон, који се налази на самом крају тада познатог света. У вишем смислу, под крајевима земље могу се подразумевати овоземаљске бриге, које нас удаљују од Бога.

Када клону и очајава срце моје, на камен си ме узвисио. Давид каменом назива наду у Бога, како по чврстини и непокретности, тако и по

њеној висини и узвишености; сваки пут, каже, када очајавам, клонувши од жалости, Ти ме, Господе, уздижеш до надања у Тебе, као на неки узвишен и чврст камен.

(5) *Настанићу се у насељу Твоме у векове*. Према Теодориту, у овом стиху пророкује о ослобађању поробљеног народа из Вавилона и о повратку у Јерусалим, док под *насељем Божијим* подразумева јерусалимски храм. Рекао је : *у векове* уместо „за свагда". Међутим, услед злоћудности Јевреја и богоубиства које су извршили, ово пророчанство се испунило на нама, хришћанима. Наиме, након што су их Римљани истребили, они се више нису настањивали код јерусалимског храма, јер је и он порушен до темеља. Међутим, хришћански народ свагда живи у храмовима Божијим који се налазе у свим местима, јер је у сваком месту подигнута божанствена црква.

(7) *Дане на дане цара додаћеш*. Због његовог богољубља и разборитости, Ти ћеш, Господе, приложити многе дане данима живота цара Зоровавеља. Остале речи више се не односе на древног цара Зоровавеља, него на новог Зоровавеља по телу, односно на Христа. Како тумачи Теодорит, Зоровавељ је био праобраз Христов: као што је он (цар Зоровавељ) извео поробљене Јевреје из вавилонског ропства и довео их у Јерусалим, тако је Христос извео људе из ропства које се састојало у обожавању идола и одвео их у вишњи Јерусалим и на само небо, које је истинска отаџбина људи.

Године његове кроз дане нараштаја и нараштаја. Године царства Христовог продужиће се до последњег из два нараштаја, тј. из древног израиљског народа и из новог, састављеног од (бивших) незнабожаца, односно до свршетка света, мада ће се и по његовом свршетку продужити вечно царство Христово.

Псалам 61

(1) *За крај, за Идитуна, псалам Давидов*

Садржај

Идитун је био један од началника хора у (јерусалимском) Божијем храму. Кад је пао у грех, добио је од Давида овај псалам у којем га он призива на пређашњу врлину. Давид, међутим, у овом псалму пророкује и о будућем избављењу васцелог људског рода посредством Спаситељевог домостроја, као и о свргавању духовних непријатеља. Осим тога, помињући суд Божији, саветује својим људима да се одврате од порока.

(2) *Зар се неће Богу повиновати душа моја*? Повинуј се Господу, душо моја, иако си се поколебала и пала из оног стања, до којег те уздигла врлина. Он (Господ) ће те заштитити и спасти од још већих колебања.

(3) *Јер је Он Бог мој*. Он ће ономе који трпи ваше увреде подарити спасење, и несумњиво ће га избавити од ваше злобе.

(4) *Докле ћете се наслањати на човека*? Прекорева непријатељске силе зато што нападају на човечију природу, која се приклања злу и по природној слабости бива слична *зиду накривљеном*, готовом да падне, и *огради поткопаној*.

(5) *Част моју намерише одбацити*. Готово да су нас лишили и самог разума, кад су нам предложили да се клањамо дрвету и камену, тако да се и о нама могло рећи: *Човек у части будући не разумеде* (Пс. 48; 13). Такви су, душо, твоји непријатељи; ти се, међутим, потчини Богу. Затим додаје: Од Њега се надам и томе самом, тј. да ћу уз Његову помоћ задобити спасење, и да Он неће допустити да постанем одметник и бегунац, или да тражим друго господарство над собом. Наиме, и спасење и помоћ очекујем зато што се у Њега уздам. *Трчаху у жеђи (жудњи)*.* Тим путем су, каже, трчале противничке силе, жеднећи (жудећи) да ме лише части. *Устима својим благосиљаху а срцем својим проклињаху*. Говори то стога што нас демони, наговарајући нас на оно што је пријатно, на тај начин чине чедима проклетства.

(6) *Богу се повинуј, душо моја*. Поново се обраћа души, подстичући је да буде потчињена Богу. Показује снагу искушења, и говори оно што каже и апостол: *Бог вас неће пустити да се искушавате већма него што можете* (1. Кор. 10; 13).

(8) *У Богу је спасење моје и слава моја*. На њега полажем наду у спасење и славу, тј. Он ће ме и спасти и прославити, јер ће ме учинити победником над непријатељима.

(9) *Уздајте се у Њега сав саборе народа*. Приуготовивши пут ка покајању, призива (на покајање) и остале, и истовремено пророкује о призивању свих незнабожаца. *Излијте пред Њим срца ваша*, и тиме као да каже: не приступајте Му дволичног срца, него онако, као што је и написано: *Љуби Господа Бога својега свим срцем својим и свим умом својим* (Мт. 22; 37).

(10) *Сујетни су синови човечији*. Знајући да ће сви примити еванђелски призив, назива несретнима неверујуће, а посебно јеврејске старешине који су били *лажни* (*лажљиви*) јер су одбацили истину и били неправедни, не само у *мерилима* и теразијама, него су и сабирали ради *сујете*. Наиме, уистину је била сујетна њихова злонамерност против Спаситеља.

---

* У српском преводу: *Трчаху у лажи*, прим. прев.

(11) *Не надајте се у неправду, и за отмицом не жудите*. Каже то стога што су против Њега смишљали зло из користољубља, надајући се да ће им народ за то, према Закону, принети дарове.

(12) *Једном говораше Бог, ово двоје чух: да је моћ Божија*. Бог је објавио реч о суду, и *ово двоје чух*: као прво, да ће гневом узвратити онима, који због мноштва грехова заслужују гнев, а као друго да ће подарити милост онима, који су се удостојили милости. *Моћ* означава гнев и строгост према онима, који су тога достојни.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

Овај псалам има натпис: за крај, јер се односи на коначне догађаје, односно, према Теодоритовим речима, на побожност коју су Макавеји показали у време цара Антиоха Епифана… Овај псалам садржи подстицај ка трпљењу искушења и ка уздању у Бога.

(1) *Зар се неће Богу повиновати душа моја? Јер је у Њега спасење моје*. Ове речи изговара у име збора побожних Макавеја, упућених управитељима и македонским царевима који су ратовали против јеврејског народа, настојећи да их удаље од закона Божијих и од отачких обичаја. Оне доликују и свим хришћанима, који се ревновањем на врлини уподобљују Макавејима.

(5) *Част моју намерише одбацити*. Већали су о томе да ме лише части. Моји непријатељи и прогонитељи намеравали су да из мене изгнају покорност и служење Богу и да ме потпуно обнаже, јер они чине моју част, пошто ћу се њима прославити и задобити поштовање (Теодоритово тумачење). Ако је за слугу част да служи овоземаљском цару и смртном господару, зар онда за смртног човека није далеко већа част да служи бесмртном и небеском Цару – Богу?

Трчаху у жеђи (жудњи). Непријатељи ми нису једноставно приступили него су журили са снажном жељом да се сукобе са мном, јер *жеђ* (жудња) означава велику жељу. Како о Макавејима пише Јосиф, цар Антиох је на све начине настојао да убеди Јевреје да одступе од закона и од отачких обичаја.

Устима својим благосиљаху, а срцима својим проклињаху. Антиох и његови дворјани хвалили су Јевреје и ласкали им, не би ли их тиме приклонили да одбаце Закон, док су их у својим срцима презирали. Јавно су им давали савете као браћа, а потајно су их оптуживали као непријатељи.

Јер је Он Бог мој и Спаситељ мој, заштитник мој, нећу се поколебати. Нећу, каже, од служења и покорности мом Богу, спаситељу, заштитнику и помоћнику прећи на служење и покорност земаљском цару, Антиоху.

(9) *Уздајте се у Њега, сав саборе народа, излијте пред Њим срца ваша*. Срцима се овде називају прозбе и молитве, као што Давид каже на другом месту: *Излићу пред њим молитву моју* (Пс. 141; 2), јер искрена и чиста молитва мора бити упућена Богу из дубине срца. *Излићу* је рекао зато што реч тече и излива се из уста. Ова изрека могла би се схватити и другачије, односно, посредством исповести излијте пред Бога скривене страсти свог срца.

Богатство ако тече, не прилагајте (му) срце. Ако богатство (које има особину течења и непостојаности) прелази од једног човека другом или од других прелази вама, не прилажите своја срца богатству у тој мери да према њему осетите пристрашће или да га пожелите.

(12) *Јер ћеш Ти узвратити свакоме по делима његовим*. Ти ћеш на будућем суду свакоме узвратити сагласно његовим добрим или рђавим делима, односно, оне који су творили добра дела и подвизавали се у врлини наградићеш вечним животом, а оне, који су чинили зло, казниће вечном казном.

Псалам 62

(1) *Псалам Давидов, када беше у пустињи Јудејској*

Садржај

Давид је и овај псалам испевао у време кад је бежао од Саула, и кад је због свог врлинског живота призивао Бога у помоћ. Он се, међутим, односи и на душу, која је дуго обитавала у пустињи и била лишена сваког добра, а затим се, по благодати Христовој, обратила.

(2) *Боже, Боже мој, к Теби јутрењујем*. Овим речима изражава се ревновање на молитви. Устајем рано, каже, да бих ти узносио молитве и псалмопојања. *Ожедне Тебе душа моја*. Није само душа испуњена божанственом љубављу, него *колико пута Теби (чезне) и тело моје*! Ми, наиме, нисмо дужни само да се подвизавамо у побожности (благочешћу), него би требало да и самим телом угађамо Богу, а то се састоји у посту, честим молитвама, лежању на голој земљи и рукоделању којим ћемо обезбедити оно што нам је нужно за живот.

У земљи пустој и непроходној. Ни најмање ми није нашкодила пустиња, јер сам и тамо приносио псалмопојања као да стојим у самој Твојој скинији.

(3) *У светињи*: подразумева скинију, јер божанствени храм још није био сазидан. *Тако се у светињи јавих Теби*. Шта значи: *тако*? Зар не значи да се јавио жудећи и желећи да се сједини с Тобом, Светим? И ко је тај Свети, ако не Јединородни?

(4) *Јер је боља милост Твоја од живота*, пошто они, који су приступили милости Божијој, односно Христу, живот овог века сматрају ништавним, и изговарају ове речи тврдећи да је милост, коју им је подарио Јединородни, много боља од дуговечности овог (овоземаљског) живота.

(5) *Тако ћу Те благословљати у животу моме*. Тако ћу чинити читавог живота, псалмопојући устима, подижући руке и молећи за Твоје човекољубље. *У Име Твоје подизаћу руке своје*. Нећу више, као раније, подизати руке ка туђем богу, него ћу их подизати једино ка Теби, и у молитвама ћу призивати Твоје име.

(6) *Као од сала и масти да се насити душа моја*. Показује каква је корист онима, који су одлучили да једино на Њега положе своју наду. *И уснама радости хвалиће Те уста моја*. Када споменем Твоје име, моја уста се испуњавају радошћу.

(7) *Када бих Те спомињао на постељи мојој*. Речено је: *када бих Те спомињао* уместо *спомињем Те*, због чега је смисао ових речи следећи: спомињући Те, постао сам неуморан у хвалама које (узносим) Теби, у очекивању Твојих славних дарова, какве ћеш ниспослати онима што Те призивају.

(8) *Јер си постао помоћник мој, и под кровом крила Твојих обрадоваћу се*. Радујем се јер ми Ти Сам помажеш, чувајући ме Својом помоћу. *Кровом крила* назива се чување помоћу (Божијом). Они, које Ти покриваш обрадоваће се (преиспуниће се) радошћу.

(9) *Прилепи се душа моја уз Тебе*. Ни на кратко време, каже, не могу да одвојим своју помисао од сећања на Тебе, јер ме пламена љубав сећањем на Тебе, као неким лепљивим вештаством, прилепљује за Тебе. Затим показује и плод љубави: *мене прихвати десница Твоја*. Шта је десница Очева, ако не Очев Јединородни Син?

(10) *Они узалуд тражише душу моју*. Вапи због противничких (непријатељских) сила, жалећи се на насиље које је трпео од њих и молећи се да их преда вечним казнама.

(12) *А цар ће се радовати у Богу*. Описавши крај оних који су безбожно поступали према Христу и показујући да ће њихов удео и наслеђе бити преисподња земље, управља речи ка другом збору људи. То је збор оних који су поверовали у Христа и које, будући да су се удостојили небеског Царства, правилно назива царевима, као што каже и апостол: *Већ се зацаристе* (1. Кор. 4; 8). Тај царски народ весели се духовним весељем, какво му је подарио Сам Бог. Ја, каже, који сам од Тебе добио ово царство, тешим се Твојом помоћу, а не њиховом смрћу. *Хвалиће се свако, ко се Њиме заклиње*. Похвала оних, који су се зацарили, биће Христос; тако се и

онај ко се заклиње с правом тиме хвали јер се, како је написано, заклиње истинитим Богом (2. Мојс. 22; 11). *Јер се затвориће уста оних који говоре неправду*. Ко су ти, ако не они, о којима је речено: *Узми са земље таквога, јер он не треба да живи* (Дела ап. 22; 22). Њихова су се уста затворила кад је Господ погазио смрт и након Његовог тродневног васкрсења. Међутим, затворила су се и уста самих противничких сила, кад је грех поништен благодаћу, као што је негде речено: *Свако ће безакоње затворити уста своја* (Пс. 106; 42), јер је *Бог Онај који оправдава. Ко ће осудити* (Рим. 8; 33–34)?

Псалам 63

(1) *За крај. Псалам Давидов*

Садржај

Давид је овај псалам испевао у име светих апостола, који се моле за избављење од непријатеља еванђелске проповеди и јасно изображава оно што су апостолима припремиле јеврејске старешине, као и то што су они, тј. поменуте старешине, претрпели због безбожништва према Христу.

(2) *Услиши, Господе, глас мој када Ти се молим*. Прими мољење моје, Владико, и укрепи мој ум, да ме не би уплашили непријатељски напади. *Од страха непријатеља избави душу моју*. То је слично ономе што је речено: *И сада, Господе, погледај на њихове претње и дај слугама Твојим да са сваком смелошћу говоре реч Твоју* (Дела ап. 4; 29).

(4) *Наоштрише као мач језике своје*. Каже то стога што су Јевреји, хулећи на Исуса, запретили апостолима: забранили смо вам да говорите о овом Имену (в. Дела ап. 4; 17). *Затегнуше лук свој, ствар горку*. Смртоносне речи њихових уста пореди са стрелама избаченим из лука. Зар њихова уверења да Исус није Бог нису била смртоносна? *Изненада стрељају у њега и не плаше се*. Скривени у заседи, изненада нападају, не плашећи се Бога Који их посматра.

(6) *Утврдише себи реч злу*. Утврдише да Господ није васкрсао из мртвих. *Казиваху да сакрију замку*. Смишљали су све начине како да проповеднике еванђелских догми потајно убију. *Рекоше: Ко ће их видети*? Све су то чинили мислећи да их Бог неће казнити због таквог безбожништва.

(7) *Приступи човек, и срце дубоко*. Безаконици нису престајали да смишљају зло против Господа, јер то значе речи: *Испитиваше безакоње*. Међутим, човек Божији, саветован разумом (јер то значе речи *срце дубоко*) и као онај који је правилно схватио тајинство, достојним псалмопојањима велича Бога, према ономе што је речено на другом месту: *Узносићу Те, Боже мој, Царе мој* (Пс. 144; 1).

(8) *Стрела дечија посташе ударци њихови*. Говорећи о њиховом презношењу пред светим проповедницима, описује и њихов пад.

(10) *И уплаши се сваки човек*. Ко се не би уплашио, видевши да је Бог погледао на безбожнике?

(11) *Узвеселиће се праведник у Господу, и уздаће се у Њега*. Ревносни извршиоци божанствених закона, испунивши се радошћу по преимућству, утврђују се у уздању у Бога. *И похвалиће се сви прави срцем*, и задобиће добру славу код људи они што стреме Богу и не пристају да корачају изван правог пута.

Псалам 64

(1) *За крај. Псалам Давидов, песма (Јеремијина и Језекиљева), од народа из расејања, када имађаху излазити*

Садржај

У овом псалму, пророк помиње незнабошце који су поверовали у Христа. Они прекоревају мудраце овога века и моле да им буде опроштено пређашње безбожништво. Молитву за њих узноси пророк, као за оне који су некада били бесплодни, али су кроз веру у Христа почели да доносе мноштво плодова.

(2) *Теби приличи песма, Боже на Сиону*. Нећемо више узносити химне боговима које смо раније признавали. Увидели смо да је недолично узносити химне дрвету, камењу и демонима, и да је најдоличније да једино Теби узносимо хвале. *Теби ће се одати молитва у Јерусалиму*, односно или у земаљском Јерусалиму а то је Црква, или пак у Јерусалиму небеском, у којем ћемо, кад га досегнемо, узносити хвале.

(3) *Услиши молитву моју, и Теби ће свако тело доћи*. Тиме благовести о призивању свих незнабожаца, према речима пророка Јоиља: *Излићу дух Свој на свако тело* (Јоиљ 2; 28).

(4) *Речи безаконика надјачаше нас. Речима безаконика* назива мудрост мудраца овога века од које су они изнемогли, изгубивши истинско познање. *Безбожништва наша Ти ћеш очистити*. Моле се за избављење од оног безбожништва, каквом су се предавали у време своје заблуделости.

(5) *Блажен је кога си изабрао и примио*. Оне, који су се усавршили у врлини и достигли почаст вишњег звања називају блаженима. *Испунићемо се добрима дома Твога. Добрима дома* називају се различити дарови Духа, јер је речено: *Једноме се даје кроз Духа реч мудрости, а другоме реч знања по истом Духу* (1. Кор. 12; 8), и други дарови. *Свет је храм Твој*, или небески или земаљски, према ономе што је речено: *Храм је Божији свет, а то сте ви* (1. Кор. 3; 17).

(6) *Услиши нас, Боже, Спаситељу наш, надо свих крајева земље*. Услиши нас, дакле, и дај нам оно за шта Те молимо. У Тебе се уздају сви крајеви земаљски и они што живе далеко од мора, чиме опет означава границе васељене.

(7) *Који припрема горе снагом Својом. Горама* овде назива противничке силе. *Припремаш* их за казне, јер си им припремио бездан. Ти ћеш то и учинити, јер си свемоћан.

(8) *Који потреса дубину морску*. Морем овде назива мноштво нечистих духова, јер је и оно пометено доласком Христовим. Због тога су преплашени духови и говорили: *Зар си дошао амо пре времена да нас мучиш* (Мт. 8; 29)? *Смутиће се народи*, (9) *и устрашиће се који живе по крајевима (земље) од чудеса Твојих*. Кад се смуте (помету) народи, тј. непрегледна мноштва демона, тада ће се и људи који живе на крајевима васељене уплашити Тебе, јер ће видети велика знамења. Под тим подразумева знамења, која су се догодила у време Христовог доласка. *Изласке јутра и вечера Ти украшаваш*. Када људи, који насељавају васељену, виде велика знамења, уплашиће се добрим страхом; тада ће се у време вечерњих и јутарњих излазака, тј. у свако време радовати они, који су усхићени тим што је извршено Твојим доласком.

(10) *Посетио си земљу и напојио си је*. Показује због чега су се обрадовали сви народи. Чему би се другом обрадовали, ако не томе што је земљу удостојио Своје посете и што ју је напојио Својим даровима? *Река Божија испуни се водама. Реком* овде назива еванђелску реч, и каже да се она *испуни водама*. Какве су то воде? Зар то нису божанствена обећања, која је благовестио достојнима небеског Царства? Такво је, на пример, следеће обећање: *Блажени су сиромашни духом* (Мт. 5; 3) и блаженства која за њим следе. *Припремио си храну њихову*. Под тим подразумева духовну храну. Каже да је она припремљена, јер је пре стварања света одређена тајна о Христу, *Хлебу који силази с неба и даје живот свету* (Јн. 6; 33).

(11) *Бразде њене напој, умножи плодове њене. Браздама* назива срдачне дубине, а *плодовима* благочестиве (побожне) помисли. *У капљама њеним обрадоваће се растући (ничући)*. Њу (земљу) ће обрадовати и мали божанствени дарови који јој буду дати и припремиће је за нарастање (ницање), очигледно духовних плодова. А какве су то капље, разумећеш из онога што је речено о Христу: *Сићи ће као роса на руно, и као капље које капљу на земљу* (Пс. 71; 6).

(12) *Благословићеш венац године благости Твоје. Годином* назива време будућег века и назива га *венцем благости*, јер ће се у њему свети овенча-

ти великом благошћу. *Поља Твоја испуниће се плодношћу*. *Пољима* опет назива душе оних, који су поверовали у Њега.

(13) *Обогатиће се лепоте пустиње (или: обогатиће се горе пустиње).** *Горама* овде назива свете апостоле и евангелисте, који су били нахрањени духовним даровима. *Пустињом* назива Цркву коју чине некадашњи незнабошци, која је раније била лишена богопознања. *И брегови ће се опасати весељем. Бреговима* назива црквене настојатеље.

(14) *Одењуше се овнови овчији*. *Овновима овчијим* назива народне старешине. У шта ће се они оденути, ако не у одећу непропадљивости (нетрулежности) и у ризу радости? *Овновима овчијим* назива и свете апостоле, јер су они могли да погну главу и да изболу непријатеље, као што је Господ рекао: *Ја вас шаљем као овце међу вукове* (Мт. 10; 16). *Долине ће умножити пшеницу*. Душе незнабожаца, које су раније у свему оскудевале и биле бесплодне, преиспуниће се духовним плодовима. *Кликтаће, јер ће химне певати*. Након што се измене на боље и умноже духовне плодове, *долине* ће Ти непрестано узносити псалмопојања.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

И овај псалам има натпис: за крај, јер пророкује о ослобађању заробљених Јевреја из Вавилона у чије име је, према Теодоритовом тумачењу, и састављен овај псалам. Као допуну у вези с натписом додаћу и то да је блажени Теодорит, видевши да псалам има и натпис „песма Јеремијина и Језекиљева", рекао да тај натпис не постоји ни у јеврејском тексту ни код других преводилаца и да га је неко додао из незнања, не обраћајући пажњу ни на историју ни на садржај псалма. Наиме, Јеремија није ишао у Вавилон, јер је од Бога добио допуштење да живи где год хоће, па је изабрао да живи у својој отаџбини. Сам Јеремија пише да је пошао у египатски Тефнас, заједно са многим Јеврејима које је Невузардан оставио (в. Јер. 39). *И дође реч Господња Јеремији у Тефнесу говорећи: Узми у руке великога камења* (Јер. 43; 7–8). Јован Литин каже да последњих пет стихова, почев од стиха *Посетио си земљу и напојио си је*, дају основу за претпоставку да је Давид овај псалам написао након што је, после велике суше, пала киша. Због тога је погодно да се овај псалам чита у време велике суше.

(1) *Теби приличи песма, Боже, на Сиону*. Приличи, Господе, да Ти певамо песме на Сиону, јер си Јеврејима заповедио да Ти тамо служе. Давид овим псалмом пророкује о повратку Јевреја из вавилонског ропства и

* У неким текстовима, уместо „τά ὡραία τῆς ἐρήμου" (лепоте пустиње) пише „τά ὄρη τῆς ἐρήμου" (горе или брегови пустиње), прим. изд.

њиховом доласку у Јерусалим. Међутим, Сион и Јерусалим могу се разумети и у вишем смислу, односно као саборна црква верујућих и њихове појединачне цркве.

(4) *Речи безаконика надјачаше нас*. Клевете наших непријатеља Вавилоњана против Тебе, Боже, и против нас, превазишле су наше снаге, тј. оне су нас надјачале, јер се ми, будући њихови заробљеници, не усуђујемо да их прекоревамо. Међутим, можда се овде садржи и супротна мисао, односно, да нас велике хуле Вавилоњана силно укрепљују у нади да их Ти, Господе, нећеш оставити без освете и да ћеш их казнити.

(7) *Који припрема горе снагом Својом*. Овим речима Давид говори о сили Божијој, хвалећи је и прослављајући. Симах је *припрема* превео са: *утврђује*. Ти си, Господе, Онај Који тако непоколебиво утврђујеш горе и брегове да се они, према Теодоритовим речима, не могу потрести снажним и свагдашњим дувањем силних ветрова.

(9) *Изласке јутра и вечера (Ти) украшаваш*. Ти, Господе, радујеш народ Твој и при изласку јутра, тј. кад почиње дан, и увече, кад се дан завршава, односно, у свако време, како каже Исихије. Ове речи су пророчанство о томе да ће се хришћани радовати и на почетку и на свршетку дана, појући Богу и ујутро и увече божанствене хвале и свештена псалмопојања. Неки под изласцима јутра подразумевају источне крајеве земље, јер се јутро и дан рађају у овим крајевима, док под изласцима вечери подразумевају западне крајеве, у којима се рађа вече и почетак ноћи. Ти ћеш, Господе, каже Давид, кад постанеш човек и кад будеш живео на земљи, обрадовати и оне који живе на истоку и оне који живе на западу. Стихови који затим следе (10–14) тумаче се и у историјском и у вишем смислу, иако им виши смисао више доликује:

Ти си, Господе, Својим доласком посетио земљу, односно сву васељену, где се под именом земље подразумевају сви људи који на земљи живе, јер нас је, како каже Захарија, *походио исток са висина* (Лк. 1; 78). Ти си умножио еванђелско пиће и дажд који ће поменуту земљу, тј. људе, обогатити врлинама. Река Божија је Сам наш Спаситељ, а воде – Његове поуке. Из те реке су, као са источника, потекли божанствени апостоли и напојили целу васељену. Ти си припремио ову словесну храну за народе; припремио си је кроз богодоличне поуке а поуке си предао Својим апостолима, заповедивши им да нахране све гладне душе.

Бразде ове духовне земље су дубине људских срца, које су напојене у тој мери, да дају светлост божанствене љубави и да се, напустивши сваку суровост, умекшају и постану кротка, представља предмет многих Давидових молитава.

Изданци ове земље су врлине, а њихов плод – вера. Њене капље су поуке, из којих капљу божанствене речи, или пак мисли које истичу из божанствених Писама, и оне као роса потхрањују душу, тако да се она због њих весели, радује и цвета. Година или време благости је прекрасно време проповеди, чији је венац Христос, зато што ју је Христос обукао и украсио Својим речима и делима. Реч *Благословићеш* (ст. 12), тј. похвалићеш и прославићеш, можеш, читаоче, да примениш на Оца, јер је Отац тако прославио Сина рекавши: *Ово је Син Мој љубљени* (Мт. 3; 17). О пољима, брегoвима и долинама рећи ћемо само то, да Дух Свети на тај начин указује на насељавање сваког места хришћанима, односно, поља ће населити свештено- и црквено-служитељи, на брегoвима ће обитавати пустињаци и подвижници, док ће долине примити оне који живе у пећинама и у подземним јамама. Сви они ће бити радост и плодно тло за места која буду настањивали.

Могло би се протумачити и другачије. Поља су смирене душе оних, који ни о чему не мисле гордо и високо, горе су оне душе које су се преузносиле сујетном (испразном) мудрошћу али су се касније смириле, док су долине душе које су пале у греховну дубину. Лепоте пустињских места су такве по врлинама, односно по душама (негдашњих) незнабожаца које су постале способне да доносе плодове. Овнови овчији су свети апостоли, као руководитељи и учитељи Христовог словесног стада. Они су се у време Педесетнице обукли у благодат Духа Светога, као што им је раније речено: *Седите у граду Јерусалиму док се не обучете у силу с висине* (Лк. 24; 29).

Додајмо да ми не сматрамо да су Јевреји, вративши се у Јерусалим, у изобиљу добили све о чему говори овај псалам и да овом псалму највише пристаје тумачење које има више значење.

Псалам 65

(1) *За крај, песма Псалма, васкрсења*

Садржај

У овом псалму пророк указује на призивање незнабожаца и благовести о будућем васкрсењу њихових душа, као што је речено: *Подиже са земље сиромаха* (Пс. 112; 7). Осим тога, уводи и апостоле који објављују шта су претрпели због еванђелске проповеди и какве су их патње увеле у вечну радост. Псалам говори и о одбацивању јеврејског народа.

(2) *Ускликните Господу, сва земљо! Псалмопојте Имену Његовом!* Клицање је победничка песма, која се пева приликом пада непријатеља. Тако је и после доласка Христовог и свргавања кнежева овога века свим незнабошцима заповеђено да певају победничке песме.

(3) *Реците Богу: Како су страшна дела Твоја!* На каква дела мисли? Зар то нису божанствена знамења и изгон мноштва нечистих демона? *У мноштву силе Твоје ласкаће Ти непријатељи Твоји.* Оптужује Јевреје за безосећајност, јер их ни величина чуда није привела покорности.

(4) *Сва земља нека се поклони Теби, и псалмопева Теби.* Будући да су Те Јевреји оклеветали иако су видели сву величину знамења која си сатворио, уместо њих поклања Ти се све мноштво незнабожаца.

(5) *Ходите и видите сва дела Божија.* Овде се уводе апостоли, који обзнањују незнабошцима да Онај Који у време Свог доласка у телу твори божанска знамења јесте Онај исти Који је у древна времена исушио Црвено море и пресекао ток Јордана, како би синови Израиљеви могли да пређу по сувом (по копну).

(6) *Он, који преобраћа море у сушу (копно).* Као доказ овоме служи то што је већ било извршено, када је море претворио у копно. Симах се изражава на овај начин: „Претворио је море у копно, ногама су прешли реку." Тај Бог, Који је подарио повратак и спасење, јесте Онај исти, Који је у давнини разделио море и реку и нашим прецима заповедио да безбедно пређу преко њих. *Тамо ћемо се обрадовати Њему*. Речцом „тамо" означава време. Због тога каже да ћемо се од оног времена, кад се Он зацари у новом веку, и ми *тамо* зацарити с Њим и да ћемо се радовати неизрецивом радошћу.

(7) *Очи Његове надгледају народе*. На све обраћа пажњу и све испитује, ма шта да се дела. *Они који Га огорчују нека се у себи не величају.* Ко Њега *огорчује*? Зар то нису они, о којима је речено: *Сине човечији* (Језек. 2; 3) иди дому онога који ме огорчује. *Колико пута Га огорчише у пустињи* (Пс. 77; 40); *не отврдните срцем вашим као у време огорчења* (Пс. 94; 8).

(8) *Благословите, народи, Бога нашег.* Боље речено, саберите се у једно и сви Га хвалите и дивите Му се.

(9) *Оног који је ставио душу моју у живот*. Радујем се таквим чудесима и Ономе Који их је сатворио. Као Владика и Свевидећи, Он разликује оне што живе на земљи, и кажњава недостојне. Под Његовим очима (које надгледају народе) Псалмопојац подразумева апостоле.

(10) *Јер си нас искушао, Боже, разжегао си нас*. Пророкујући Дух предсказује патње које ће апостоли претрпети због проповеди. У њихово име описује замке или тамнице, и указује на кушање огњем и водом.

(13) *Ући ћемо у дом Твој са свеспаљеницама*, тј. у дом небески и са духовним свеспаљеницама, јер су они себе у целини принели Богу као свеспаљенице. *Принећу Ти све молитве моје*.* Принећу Ти, каже, по обе-

* У српском преводу: *Одаћу Ти све завете моје*, прим. прев.

ћањима мојим све што сам обећао у невољи. Дао сам обећање да ћу Ти, уколико се избавим од ове невоље, свагда приносити хвале. Такве су Твоје одлуке, Владико, а на нама је да уђемо у храм и да Ти принесемо жртву захвалницу. То и означавају речи (14) *изрекоше и изговорише уста моја*. Тиме изражава и каква је обећања дао.

(15) *Свеспаљенице обилне принећу Ти*. Спремно ћу Ти принети све што си одредио да се принесе. *Обилнима* назива ухрањене жртве, јер је и Закон заповедио да се приносе жртве које су здраве и без мане. И пророк Малахија проклиње оне који, имајући такве жртве, жртвују осакаћене животиње (в. Малах. 1; 7–8). То је представљало и почетак Каинове несреће. Кроз то се и ми учимо да Богу указујемо поштовање најдрагоценијим што имамо. *Принећу Ти теоце и јарад*. Све то, као што сам рекао, и свеспаљенице, и теоце, и јарад, треба схватити у духовном смислу.

(16) *Ходите, чујте, и казиваћу вам*. Шта ће нам друго казивати, осим онога што је претходно већ речено, односно: *Искушао си нас, Боже*, итд.

(18) *Ако неправду видех у срцу моме, нека ме не услиши Господ*. Знао сам да Бог не би услишао моје молитве да сам се предао неправди. Акила преводи овако: „Ако види бескорисно у мом срцу, Господ неће услишати." То значи следеће: узносећи прозбе ка Богу, старао сам се о доличном, знајући да ми прозба неће бити на корист ако не учиним што је потребно. Осим тога, као да се хвали пред Богом да је остао изван сваке неправде и да се због тога нада да ће бити услишан.

Псалам 66

(1) *За крај, у химнама, псалам песме (Давидов)*

Садржај

И овде говори у име апостола који предају учење незнабошцима и моле се за избављење од оних, који противурече њиховом учењу. Због тога је овај псалам сличан претходном, јер управо говори о благослову онога који се посвећује Богу, и готово да се целокупна ова молитва налази у Књизи о судијама. После пророштва о повратку проповеда о оваплоћењу и доласку Божијем, а такође и о спасењу незнабожаца. У натпису се каже: псалам песме, јер прослављање песмопојањем припада Богу, док је људима својствено да се украшавају похвалама.

(2) *Боже, смилуј се на нас и благослови нас*. Преклињем за милосрђе Твоје, Владико, и за јављање (τῆς ἐπιφανείας) лица Твога, да бисмо свим народима јасно могли да проповедамо пут Твог светог еванђеља. Његов долазак свагда назива *спасењем*.

(4) *Нека Те исповедају и хвале народи, Боже*. Пророкује да ће сви народи исповедати Христа.

(5) *Нека се узвеселе и обрадују народи*. Радујући се спасењу васељене, пророкујући Дух више пута понавља једно исто, црпећи радост из тог понављања.

(6) *Нека Те исповедају и хвале народи, Боже, нека Те исповедају и хвале народи сви*. Овде није реч о једноставном славословљу. Напротив, слушалац се тиме подстиче на већу усрдност. Као што два пута подстиче народ на псалмопојање, тако два пута моли и за благослов за њих, очигледно након што је благослов већ примио. Или, будући да им услед благослова није непознат Бог Који је изнад свих, они Му већ приносе најслађи плод благочешћа (побожности). Према томе, ако и ми приносимо тај плод, односно подвизавање у врлини, отуда бива очигледно да си Ти и нас благословио.

(7) *Земља даде свој плод*, тј. духовна земља, а њен плод је напредовање у благочешћу.

(8) *Благослови нас, Боже*. Мора се знати да људи, када благосиљају Бога, приносе само речи, али не могу да Му и на делу учине доброчинство. Бог, међутим, када благослови, потврђује речи и самим делом а онима, које благослови, даје обиље свих добара. Након тога (Давид) поучава како се то дешава.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Боже, смилуј се на нас и благослови нас*. Будући да му је кроз Духа било откривено тајинство оваплоћења Христовог, Давид овим речима моли за његово испуњење и, као прво, моли се за помиловање људске природе, коју је сурово мучио зли ђаво, а као друго, моли се за њено освештавање.

(3) *Да буде познат на земљи пут Твој, у свима народима спасење Твоје*. Ако би се над нама испунило оно што је претходно речено и ако би Ти просветлио Своје лице на нас, онда би сви људи, који живе на земљи, познали пут свог живота којим ћеш најпре проћи Ти, показујући и другима како њиме да пролазе. Осим тога, сви незнабожачки народи би знали да си се Ти нас ради оваплотио. Управо то се и назива спасењем, као што је и Симеон рекао: *Видеше очи моје Спасење Твоје* (Лк. 2; 30).

(4) *Нека Те исповедају и хвале народи, Боже, нека Те исповедају и хвале народи сви*. Овде је једноставно *народима* назвао обрезане Јевреје, а *народима свим* незнабошце, с обзиром да их је много више од Јевреја и да су састављени од свих племена. Каже: *нека Те исповедају,* односно,

нека Ти благодаре и Јевреји и незнабошци, јер си због њиховог спасења постао човек.

(5) *Нека се узвеселе и обрадују народи, јер ћеш судити народе у правди*. Нека се, каже, радују сви народи. Зашто? Зато што ћеш праведно осудити Јевреје, који су некад били Твој народ, али нису прихватили Твој домострој по телу; зато ћеш свим народима, који су на земљи, указати на пут богопознања.

(7) *Земља даде плод свој*. Услед благослова људи, и земља ће умножити своје плодове. Или се можда плодовима земље називају људи, који су од земље саздани, а који су услед врлинског живота, добровољног подвижништва или добровољног страдања принети Богу као плодови. Можда под плодом земље подразумева и Самог Христа, будући да се јавио у земаљском телу.

Благослови нас, Боже, Боже наш, благослови нас Боже. Запази, читаоче, како се овим утростручењем одмах открива тајинство Пресвете Тројице!

(8) *Нека се боје Њега сви крајеви земаљски*. Три пута изговарајући Име Божије открива тајинство Тројице, а сада, рекавши у једнини: *Њега,* указује на јединство Божанства, јер иако је свако Лице Пресвете Тројице Бог, та Три Лица су – један Бог.

Псалам 67

(1) *За крај, Давидов Псалам песме, васкрсења*

Садржај

У овом псалму пророк представља долазак Господњи, свргавање духовних непријатеља и завршетак духовног ропства, а такође и поучава да је Господ Онај који је у давнини извео израиљски народ из Египта. Пред тога, онима који су прихватили проповед обећава дарове Духа Светога, додаје утеху и апостолима обећава избављење од сваке невоље која ће их сустићи због проповеди, па чак и обећава да ће се преобратити многи од оних што су огорчили Бога и што су огрезли у наслађама. Уз све то, објављује изабрање апостола и показује ко су они и одакле су. Благовести да ће сви некадашњи незнабошци поверовати у Бога. При том јасно учи о вазнесењу Господњем на небеса. Све се то може видети уколико се сваки стих разабира један за другим.

(2) *Да васкрсне Бог и да се развеју непријатељи Његови*. Ове речи изражавају подстицање Бога да изврши суд над нечистим демонима, јер су Његовим доласком демони лишени власти да угњетавају људе.

(5) *Пут учините Ономе који је узишао на запад*. Припремите се да корачате путем Онога Који се у последња времена у телу јавио онима

што живе на земљи. Или можда *Који је узишао на запад* значи да је сишао чак до ада.

(6) *Нека се потресу сви од лица Његовог*, тј. мноштва демона. *Оца сирочади и Судије удовица*. *Сирочадима* назива незаштићене, а *удовицама* душе које нису заручене са Богом, јер је Он заштитник слабих који, слично нама, немају помоћи од људи. *Бог је у месту светоме Своме*. Будући да Га је назвао Оним Који је *узишао на запад*, тј. Који је сишао до адских дубина, поново учи да је Он, вазневши се на небеса, опет стао на Своје место, иако се по Својој божанској природи никад није ни удаљио од њега.

(7) *Бог настањује једномишљене* у дом*. *Једномишљенима* назива оне, који су једино Њему посветили своје животе и учинили да им буде страна свака колебљивост и световне жеље. Због тога таквима обећава настањивање у Његовом дому, у небеском граду. *Он изводи оковане у јунаштву*. То је слично ономе што је речено: *Оковани, изађите, и ви који сте у тами, покажите се* (Иса. 49; 9 – према Септуагинти). *Оковима* и *тамом* назива служење демонима. *Такође и опорчујуће који живе у гробовима*. Говори то стога што и у ад *сиђе и проповеда духовима у тамници* (1. Петр. 3; 19).

(8) *Боже, када си Ти исходио пред народом Твојим, када си Ти пролазио кроз пустињу*. Показује да је Онај Који је сишао чак до ада, Онај исти Који је у давнини посредством Мојсеја извео Израиљ из Египта. Због тога и каже да се онда, када си Ти претходио Свом народу при изласку из Египта, (9) *земља потресе*, тј. тај излазак је постао познат на целој земљи.

Земља се потресе, јер и небеса дадоше кишу. Из *небеса* је даждила духовна храна, под којом подразумева манну. *Од лица Бога Синајскога*, тј. од лица Бога који је на Синају дао Закон. *Од лица Бога Израиљева*. Израиљ је ум који созерцава Бога.

(10) *Кишу добровољну одредио си, Боже, наслеђу Твоме*. *Кишом* назива еванђелску реч, према ономе што је речено: *Сићи ће као роса на руно* (Пс. 71; 6); *Добровољном* је назива због разликовања од служења под Законом, јер Он није допустио да служење под Законом буде добровољно, према ономе што је речено: *Ко то тражи од вас* (Иса. 1; 12) и *Жртве ваше свеспаљенице нису ми угодне, нити су ми приноси ваши мили* (Јер. 6; 20). *Она ослаби, а Ти си је утврдио*. Ослабила је када су служили идолима, али *Ти си је утврдио*, призивањем кроз еванђелску проповед.

(11) *Животиње Твоје бораве у њој*. *Животињама* овде назива оне који су постали причасници живототворне хране. Зар *у њој* не значи то исто

---

* У српском преводу: *Бог настањује усамљене у дом*, прим. прев.

што и: у наслеђу Његовом? *Припремио си је у доброти Твојој сиромаху*. Шта је припремио, ако не оно што *око не виде и ухо не чу* (1. Кор. 2; 9)? И ко је сиромах, ако не један од оних, о којима је рекао: *Блажени сиромашни духом, јер њихово је Царство небеско* (Мт. 5; 3)?

(12) *Господ ће дати реч онима који благовесте снагом многом*. Сам ће дати реч Својим светим апостолима, како би могли да проповедају еванђеље. То је слично реченоме: *Не брините се како ћете или шта ћете говорити, јер ће вам се у онај час дати шта ћете казати. Јер нећете ви говорити, него ће Дух Оца вашега говорити из вас* (Мт. 10; 19–20). Речи *снагом многом* требало би разумети у вези с речима *Господ ће дати реч* а не са речима *који благовесте*, како су неки мислили. Наиме, овде изражава мисао да ће Бог са великом снагом дати реч онима који благовесте, тј. онима који намеравају да нам објаве (открију) наша блага. Онај Који даје прилику за благовештење, даје и саму реч.

(13) *Цар над војскама љубљеноја*. Сам Господ је дао реч тајноводцима (грч. τοίς μυσταγωγοίς), јер је Он цар љубљеног народа. Он је и његова сила. *Лепотом дома разделиће плен*. *Дом* су они, који су поверовали у Христа, а *лепота дома* – Његови свети ученици и апостоли. Због тога каже да ће лепотама дома, тј. еванђелистима, дати реч, да би *разделили плен*, тј. да би незнабошце привели вери и отели плен од сатане.

(14) *Ако починете усред граница*. Ова реч је упућена светим апостолима. Ако вас, каже, прихвате границе (а границе су они што су поверовали из два народа) и ако починете у њима, даће вам се *крила голубице* с позлаћеним *плећима*. Подразумева да ће се они, који прихвате свете апостоле, удостојити Духа Светога. *Плећа* голубице назива позлаћенима зато што ће умови оних, који су их (апостоле) примили, постати драгоцени, тј. мудри.

(15) *Кад Наднебески разгоњаше цареве по њој*. *Царевима* назива апостоле, који су постали управитељи Његовог наслеђа. *Заснежи се* је речено уместо: *очисти се*. *На Селмону* се тумачи „као плату". Због тога каже да ће они, који су прихватили свете апостоле, као плату или као награду за то прихватање од небеског Цара добити очишћење грехова.

(16) *Гора усирена, гора богата* (17) *Зашто завидите, горе усирене* (грч. *ὄρη τετυρωμένα*)*. *Усирено* значи нахрањено млеком, тј. простом речју поуке, према реченоме: *Млеком вас напојих а не јелом* (1. Кор. 3; 2). Због тога прекорева оне, који претпостављају да и јеретичке цркве могу да нахране млеком, јер у њима нема ничега што би верујуће могло отхранити за духовно узрастање. Због тога: *зашто завидите*, као да изван Цркве постоји још једна „усирена гора", а не само једна таква гора, она *на којој изволе Бог да обитава на њој*. Да Он живи у Цркви, очигледно је из онога што је Он Сам рекао: *Овде ћу се настанити, јер њега изабрах* (Пс. 131; 14).

(18) *Колесница Божија десетохиљадита, хиљаде плодоносних* (грч. *χιλιάδες εὐθηνούντων*).* *Колесницом Божијом* назива небеске и умне силе, које на себи носе Бога. То је слично оном што је речено: *Хиљаде хиљада служаше Му, и мноштва стајаху пред Њим* (Дан. 7; 10). (19). Оне су и плодоносне или радосне, јер су избављене од греха. Према томе, Онај Којега на тој колесници носе хиљаде је онај исти Господ Који је на гори Синај дао Закон.

Он је опет и *узишао на висину*, и под тим подразумева висину крста, и *запленио плен*, тј. вратио је из заробљеништва душе које је заробио ђаво. Он је то обећао, говорећи: *Кад Ја будем подигнут са земље, све ћу привући к Себи* (Јн. 12; 32). *Узео си даре у људима*. Од кога би *узео даре у људима*, ако не од Оца Који је рекао: *Тражи од Мене и даћу Ти народе у наследство Твоје* (Пс. 2; 8)? *Јер се и непокорни настаниште*. Они исти људи, које си Ти примио за дар, раније су били непокорни. Ти си, међутим, и њих настанио. Смисао реченице добија се премештањем речи. *Узео си даре у људима*, због чега ћеш се и настанити у њима, тј. у онима који су Ти дати. Међутим, Ти исти, које си Ти прихватио, раније су били непокорни. Очигледно је да су непокорни били онда, кад су служили творевини а не Творцу.

(20) *Господ Бог благословен, благословен Господ из дана у дан*. Након извршења великог дела, збор апостола узноси песму Богу. *Помоћи ће нам (на путу) Бог спасења наших*. Ти ћеш нам, Владико, отворити двери речи, да би нам пут проповеди био успешан. (21) *Бог наш Бог је који спасава и Господа Господа су врата смрти*. Јасно изражава уверење да ће оне, који су због проповеди доведени до смрти, победоносно извести, јер су Његова *врата смрти*.

(22) *Али ће Бог скршити главе непријатеља Његових*, тј. непријатеља светих апостола, јер ће их избавити и скршити главе непријатеља. Израз је позајмљен од примера змија које, када нападају човека, бивају погођене у главу и саме гину. Међутим, те речи би се могле применити и на јеврејске старешине. *Врх власи оних који ходе у преступима својим*. *Врхом власи* поново назива главу. Подразумева да ће скршити главе оних који су сагрешили без покајања.

* У српском преводу: *Горе Божије, горе богате; зашто завидите, горе богате*, прим. прев.

* У српском преводу: *Хиљаде управљајућих*, прим. прев.

(23) *Рече Господ: на горе Васана ћу вратити (непријатеље). Васан* се тумачи као горчина или као огорчење. Због тога каже да ће из дома оних који огорчују, тј. из дома Израиљевог, вратити Себи. *Вратићу их из дубина морских.* И оне, који су збачени у бездан сластољубља, обратићу Себи.

(24) *Да се омочи нога твоја у крви.* Показује на који ће се начин они обратити. На који начин? Зар неће самим тим што ће бити збачене зле (лукаве) силе, јер, према Исаијиним речима, *пролих на земљу крв њихову* (Иса. 63; 6), тако да је нога Његова омочена у крв. Речи то овде описују као један вид приповедања: *Језик паса твојих од крви непријатеља.* Псима назива стражаре духовног стада, тј. свете проповеднике. Њихов језик готово да је окусио крв духовних непријатеља. Због тога се разуме да је апостолска реч готово постала узрок смрти злих демона.

(25) *Виђени бише покрети Твоји, Боже. Покретима Божијим* назива оно што је извршено по домостроју, односно, рођење од Дјеве, чудотворења, узлажење на крст, домостројитељски (икономијски) прихваћену смрт, васкрсење из мртвих, вазнесење на небеса. За те покрете каже да су постали видљиви. *Покрети Бога мојега, Цара који је у светињи.* Видиш ли како јасно за Оног, Који савршава покрете, каже да је Он и Бог и Цар? О Њему такође проповеда и да је Он у светињи, тј. на гори Синај, према ономе што је речено: (18) *Господ је у њима, на Синају, у светињи.*

(26) *Приступише кнежеви (начелници) близу псалмопојућих. Начелницима (кнежевима)* назива свете апостоле, о којима је речено: *Поставићеш их за кнежеве по свој земљи* (Пс. 44; 17). *Псалмопојућима* назива оне, који приносе словесне жртве хвале. Због тога и каже да кнежеви *приступише*, тј. да су први започели служење духом и истином или еванђелско служење. *Посред дјева са бубњевима. Дјевама* назива душе верујућих, укрепљене Светим Духом, које су еванђелску проповед огласиле у поднебесју. По њима се морају подразумевати и свети апостоли, који су и зачетници овог служења.

(27) *У црквама благосиљајте Бога, Господа са извора Израиљевих. Извори Израиљеви* били су свети пророци, а пре њих Закон. Због тога и каже да није правилно да славословимо Бога црпећи речи од некога другог, него од њих. То каже због неправославних јеретичких списа. Речима Закона и Пророка благосиљају Бога они, који су у стању да из њих, као са извора спасења, радосно црпе воду, о којој је Спаситељ рекао: *Који пије од воде коју ћу му Ја дати неће довека ожеднети, него вода коју ћу му дати постаће у њему извор воде која тече у живот вечни* (Јн. 4; 14). Међутим, достојни су разобличења они који раздељују старозаветне и новозаветне

списе; они не могу ни да благосиљају Бога у цркви, немајући израиљске изворе и њиховог Господа, као они који су се одважили да раздељују и Само Божанство.

(28) *Тамо је Венијамин најмлађи у иступању.* Где на другом месту, ако не међу најмлађима? И ко је *Венијамин*, ако не блажени апостол Павле, који потиче из Венијаминовог племена? Назван је *последњим*, јер се Господ њему последњем јавио. Речено је: *у иступању* (*у иступљењу*, грч. *ἐν ἐκστάσει*) услед преизобиља откровења, сагласно ономе што је он сам рекао: *Ако смо ван себе* (тј. *ако смо у иступљењу,* грч. *εἴτε ἐξέστημεν*), *Богу смо; ако смо присебни, вама смо* (2. Кор. 5; 13). Праведно је њега поменуо као првог од свих, јер се он највише потрудио. *Кнежеви Јудини, вође њихове. Кнежеви Јудини* су, каже, рукоположени за њихове вође (господаре) и начелнике (кнежеве) певачке. Они су били како из племена Јудиног, тако и из племена Завулоновог и Нефталимовог; како извештава Еванђеље, из племена Завулоновог и Нефталимовог били су Петар, Андреј, Јаков и Јован, а из племена Јудиног Леви или Матеј и остали апостоли.

(29) *Заповеди, Боже, силом Твојом.* Силом Очевом назива се Син, према реченоме: *Христос је Божија сила и Божија премудрост* (1. Кор. 1; 14). Због тога, збор апостола моли Оца да оснажи оно *што си приуготовио нама.** Шта је друго приуготовио, ако не њихова тела? Због тога моле да их ослободи пропадљивости и да их обуче у непропадљивост, што ће Господ и учинити када сиђе с небеса и када мртви устану као нетрулежни (непропадљиви).

(30) *Ради храма Твога у Јерусалиму Теби ће цареви донети дарове. Храмом Његовим* назива се Црква, док се *царевима* називају они, који су поверовали у Христа, према ономе што је речено: *Ви сте царско свештенство* (1. Петр. 2; 9). Овде, дакле, каже да ће Му они, који су из земаљског храма по вери призвани у вишњи Јерусалим, принети дарове, мислећи, очигледно, на духовне дарове.

(31) *Запрети зверима из трске.* Будући да многи непријатељски гледају на живот светих по Богу, а посебно су такви нечисти демони, моле да Бог *запрети зверима из трске.* Трском се називало место у Палестини, које се налазило на путу у Јерусалим. Трска је тада била испуњена лавовима који су се скривали у блату и тамо вребали оне, који су ишли у Јерусалим. Дакле, као што су оне који су ишли у Јерусалим вребали лавови, тако и оне, који су се запутили у духовни Јерусалим, вребају духовни лавови. *Крдо бикова међу јуницама народа.* Подразумева друге про-

* У српском преводу: *Што си учинио међу нама*, прим. прев.

тивнике проповеди. Ко је то, ако не старешине јеврејског народа? Они су називани *јунцима*, јер се *јуницама* називао народ. Да се уистину они називају јунцима, очигледно је из реченога: *Опколише ме јунци многи, бикови дебели окружише ме* (Пс. 21; 13). Они су и подстицали прост народ на борбу против проповедника. *Затвори опробане као сребро*. *Сребро* су божанствене речи. Каже: *зайрети* и духовним и телесним непријатељима, како проповедници еванђеља не би били онемогућени да проповедају. Или можда овако: *зайрети* и једнима и другима, како проповедницима не би било забрањено да проповедају. *Расеј народе који хоће ратове*, и при том очигледно мисли на народ у духовном смислу и на битке које се подижу против светих.

(32) *Доћи ће посланици из Египта, Етиопија ће пружити руку своју Богу*. Након што су развејани и свезани духовни непријатељи, на проповед притичу Египћани и Етиопљани. Именом Египћана назива ревносне идолопоклонике и противнике Израиљевог (начина) живота, док називом *Етиопљани* означава крајеве земље. Међутим, на који је начин Етиопија притекла на проповед, може се видети из примера евнуха Етиопљанина.

(33) *Царства земаљска, појте Богу*. Показује да ће и остали народи, заједно са својим царевима, поверовати у Христа.

(34) *Певајте Богу који је усео на небо небеско на истоку*. Пошто је у претходним стиховима казивао о страдањима и о Христовом силаску у ад, сада казује о Христовом вазнесењу на небеса. Речи које је додао, *на истоку*, изговорене су као поређење: као што сунце, сакривши се на западу, излази на истоку, тако и Господ као да је из адских дубина узашао на небо небеса. *Ево даће гласом Својим глас силе*. *Гласом силе* назива глас који ће подићи све мртве, када васкрсну на Његову заповест.

(35) *Дајте славу Богу*. Тако је говорио и Павле: *Прославите Бога телом својим и духом својим, јер су Божији* (1. Кор. 6; 20), пошто праведност захтева да се у свему прославља Доброчинитељ.

На Израиљу је великолепност Његова, и сила Његова у облацима. (36) *Диван је Бог у светима Својим, Бог Израиљев, Он ће дати силу и утврђење народу Своме. Благословен Бог.* Будући да псалам помиње Његов Други долазак када ће васкрснути сви мртви, указује нам на различите почасти какве ће бити указане светима, а такође и на различите чинове светих. Чинове означава речима: *Израиљ, облаци, свети људи*, а почасти речима: *великолепност, сила, дивота, утврђење*. Поред свега тога, додаје да је *Бог благословен*. Јасно је да ће свети у тим обитељима, тј. небеским, непрестано благословити Бога, подражавајући чинове вишњих духова.

Псалам 68

За крај, за оне који ће се изменити, Давидов

Садржај

Псалам у себи садржи молитву коју Спаситељ приноси у име човештва (човечије природе), а такође (помиње) и узроке Његове крсне смрти. У јасним цртама описује се само страдање, као и несреће које су сустигле Јевреје након (Његовог) страдања. Осим тога, изображава се увођење еванђелског живљења и учење о поклоњењу духом и истином, чиме се псалам и завршава. Да Спаситељ молитву приноси у име људске природе, Давид разјашњава на крају псалма, када каже: *Јер услиша Господ убоге и сужње Своје не понизи* (ст. 34).

(2) *Спаси Ме, Боже, јер дођоше воде до душе Моје*. Будући да је на Себе примио наше грехове, због нас *болује* (Иса. 53; 4), и зато се праведно моли за избављење од искушења, која су, слично потоку, окружила Његову душу.

(3) *Упадох у блато дубоко, и нема дна*. То је претрпела човечија природа која је одвучена у смрт па чак и у сам ад, који пророк овде назива *блатом дубоким и без дна*.

(4) *Уморих се вичући, промукну грло Моје*. А шта је и због чега је викао, јасно је показао у ономе што следи, рекавши: (15) *Да се избавим од оних који Ме мрзе, и од вода дубоких* (16) *да Ме не потопи бура водена* (16) *нити да бунар затвори нада Мном уста своја*. Моли се, као што сам рекао, у име човечије природе, да буде уништена сила смрти. Будући да ад не затвара уста која је разјапио на нашу природу, каже: *Да бунар не затвори нада Мном уста своја*.

(5) *Умножише се већма од власи главе Моје они који Ме мрзе узалуд*, јер су многобројни демони који смишљају зло против људске природе. Иако од нас нису претрпели никакву увреду, хитају да нас предају смрти. *Оснажише се непријатељи Моји, они који Ме прогоне неправедно*. Показује да је осуда, донета против Њега, неправедно изговорена.

(6) *Боже, Ти си познао безумље Моје*. *Безумљем* назива оно што људи сматрају безумљем проповеди о страдању Христовом, јер према речима свештеног апостола, крст Христов је Јеврејима постао *саблазан*, а незнабошцима *безумље* (1. Кор. 1; 23). Због тога и каже: Ти си, Оче, *познао* крсни домострој (крсну икономију). Говори то стога што је Оцу био *послушан до смрти, и то до смрти на крсту* (Филипљ. 2; 8). *И прегрешења Моја од Тебе се не скрише*. То је слично реченоме: *Њега, који није имао греха, учини грехом ради нас, да ми постанемо правда Божија у Њему* (2. Кор. 5; 21). То и значе речи: *Од Тебе се не скрише*.

(7) *Нека се не посраме од Мене они који стрпљиво чекају Тебе, Господе, Господе над војскама.** Речено је: од Мене, а не због Мене, или због Мог страдања за њих. Такође је речено: *да се не посраме* уместо: да не буду више посрамљени, као што су у давнини били посрамљени оном пропадљивошћу којој су били изложени. Смисао ових речи је следећи: Будући да сам на Себе примио да за њих окусим смрт, нека од њих буде уклоњен онај срам, у каквом су раније живели услед смрти, јер је за човека, створеног по образу Божијем, смрт која је над њим царевала била срамота. Због тога нам омогућује да разумемо да ће Његовим васкрсењем смрт бити истребљена. Према овом тумачењу, то исто означава и други стих, који је сличан овом: *Нити да се постиде од (због) Мене они који Те траже*. Како у претходном стиху, тако је и овде речено: *од Мене*, јер је Он Сам подстицао на трпљење; будући побеђен, нанео би стид онима што су поверовали, као онима који су се због обмане и поверења изложили опасности.

(8) *Јер ради Тебе подношах руганье*. Молим се, каже, да буде истребљена смрт, јер *бих послушан*, и прихватам је на Себе.

(9) *Отуђен постадох браћи својој*. То каже зато што су Га у време страдања сви напустили.

(10) *Јер ревност за Твој дом изједе ме*. Одрекли су ме се, јер сам их разобличавао у безбожништву према Твом дому. Јован јасно описује онај догађај, кад их је бичем изгонио из храма. *Руганья оних који Тебе руже падоше на Мене*. Не само да сам био удаљен и отуђен, него сам био изложен и ружењу оних, који *Тебе руже* својим злоделима. То нисам претрпео ни због чега другог, осим због ревности за Твој дом.

(11) *И покрих постом душу моју*. Жалећи због будуће пропасти њихових душа, учинио сам и ово и све остало. Они, међутим, за које сам то савршио, изговарали су Моје Име у свако време и на сваком месту, клеветајући Ме због оних страдања, која сам због њих претрпео.

(14) *А ја молитвом својом (хитах) к Теби, Господе*. Иако су ми на сва добра узвратили злом, Ја не престајем да се молим за њих. То се открива из речи евангелисте, који показује да се Он и на крсту молио за оне, који су Га разапели. *Време је благовољења. А кад дође пуноћа времена, посла Бог Сина Својега који се роди од жене, који би под законом, да искупи оне који су под законом, да примимо усиновљење* (Гал. 4; 4–5). Онај Који је због тога дошао каже: *Време благовољења, Боже*.

* И на овом месту је цитат из Светог Писма морао бити прилагођен тумачењу св. Атанасија, прим. прев.

(15) *Спаси ме од блата, да не потонем*. То је говорио у молитви, вапијући за човечанство. Због тога и каже: *Промукну грло Моје*. Реч *промукну* означава неослабљену молитву.

(16) *Да Ме не потопи бура водена, нити да Ме прогута бездан*. Будући да је изречена и одлука и страшна клетва, да, уколико нас чак и ангео буде учио нечему другом, а не ономе што је учио Павле, *анатема буде* (Гал. 1; 8), може ли неко превазићи Павла или, боље речено, Христа Који је у њему говорио? Због тога и Сам Христос такву молитву везује за Себе, и Сам о Себи сведочи, кад апостол у Посланици Јеврејима каже да *у дане земаљског живота свога*, тј. узлазећи на крст, *са силним вапајем и сузама принесе молитве и прозбе Ономе који је могао да Га спасе*, односно Оцу, *и би услишан због побожности Своје, јер иако бејаше Син, преко страдања научи се послушности* (Јевр. 5; 7–8). Овде нам Павле, или, боље речено, Христос Који у њему говори, саопштава оно што су евангелисти пропустили и о чему су прећутали, рекавши да је са *силним вапајем и сузама* сатворена ова молитва: *Оче Мој, ако је могуће, нека Ме мимоиђе чаша ова* (Мт. 26; 39). Не притворно, и не са намером да обмане сатану, и не зато што је присвојио вољу света, него од Самога Себе и добровољно, према икономији, (домостроју), и мада уистину Син Божији, Христос се моли са вапајем и са сузама, у знојu и капљицама крви, док Га је крепио ангео и док је њиме био као ободрен и утешен. *И будући у самртној борби, мољаше се*, како каже Евангелиста, *усрдније* (Лк. 22; 44), па се чак и два, и три пута молио Оцу. И зато, будући да Павле, или боље речено, Сам Христос Који говори кроз Павла, каже да се та молитва односи на Христа, зар неко може да изопачи оно што је Сам Христос посведочио о Себи?

(18) *Не одврати лице Твоје од слуге Твога*. Будући да је Бог Отац због Адамовог преступа одвратио Своје лице од човечије природе, моли Бога да обрати Своје лице ка њој (човечијој природи).

(19) *Погледај на душу Моју, и избави је* од смрти која ју је обузела. *Ради непријатеља Мојих избави ме*. Оном увредом, коју смо ми претрпели од духовних непријатеља, приклања Оца на милост према нама.

(20) *Јер Ти знаш поругу Моју*. То је слично ономе што је већ речено: (8) *Тебе ради подношах руганье*.

(21) *Увреду очекиваше душа Моја*. Тиме почиње опис страдања, која су јасно описана и код евангелиста.

(23) *Нека буде трпеза њихова пред њима за замку*. Тиме изображава оно што ће се десити Јеврејима након Његовог страдања, и као да каже: претрпеће оно исто што су припремили за Мене желећи да Ја то искусим.

Тешко лукавоме, јер *лукавоме ће се десити по делима руку његових* (Иса. 3; 11 – према Септуагинти).

(24) *Нека се помраче очи њихове да не гледају*. И заиста, зар се нису помрачиле, када нису прихватили Сунце правде? *И леђа њихова заувек погури*, јер их није сустигло само привремено ропство, као у Вавилону.

(26) *Нека буде двор њихов пуст*. Говори то услед пустошења какво се десило Јерусалиму. *И у насељима њиховим нека не буде становника*, тј. нека не буде никога од њих самих, јер нико више од Јевреја не живи у јерусалимским домовима.

(27) *Оноga кога си Ти ранио, они прогањаше*. Указује на разлог, због којег трпе такве несреће. То је слично реченоме: *Ударићу пастира, и овце стада разбећи ће се* (Мт. 26; 31). Не примивши Онога Који је по Твом благовољењу прихватио рањавање у страдању, лишили су се свог сопственог спасења. *И на бол мојих рана (бол) додаваху*. Говори то стога што је Христос Самога Себе унизио, а они су Га предали смрти.

(28) *Додај безакоње на безакоње њихово*. И то каже стога што су Га и након распећа и након васкрсења клеветали. *И да не уђу у правду Твоју*. Нека буду удаљени од оног блаженства, какво ће се дати праведнима.

(29) *Нек буду избрисани из књиге живих*. И мада су у њу били записани будући да су им дата обећања, пошто су учинили и ово и све остало праведно ће из ње бити избрисани.

(30) *Сиромах и болник ја јесам; спасење Твоје, Боже, нека ме прихвати*. Овде проповеда еванђелско живљење (еванђелски начин живота), какво је започео сиромашан по Богу, којем је и речено: *Блажени сиромашни духом* (Мт. 5; 3). Уводи се и збор ових сиромаха, благодарећи за спасење које им је савршио Јединородни, а Он је лик (лице, грч. τὸ πρόσωπον) Очев. Поред тога, оглашава да се више неће приносити крваве жртве него само жртве хвале и духовног псалмопојања.

(33) *Видите, сиромаси, и обрадујте се*. Када ово познају, обрадоваће се сиромашни духом. Апостоли ово говоре ради оних, који су кроз њих поверовали у Христа.

(34) *Јер услиша Господ убоге*. Коју би молитву услишао, ако не ону, каквом Му се молио Јединородни? И за шта се молио, ако не за њихово ослобађање од окова смрти? Због тога је и речено: *И сужње Своје не понизи*, јер је раскинуо окове свих и *окованима рече: изађите, и онима који су у тами: покажите се* (Иса. 49; 9). Није нас презрео кад смо били унесрећени. Праведно нас је назвао сужњима (окованима), јер смо то уистину и били.

(35) *Нека Га хвале небеса и земља*. Ако *велика радост бива на небесима за једног грешника који се каје* (Лк. 15; 7), онда ће се небеса утолико више обрадовати ослобађању васцеле земље. Ако се небо радује због човечијег спасења и због тога прослављa Бога, колико ће тек спасени на земљи прослављати Спаситеља! Због тога је и додао: *Море и све што у њима живи*. Каже то стога што ће и острва прихватити спасење Божије. А речима: *у њима*, означава и (оно што је) на земљи и (оно што је) у мору.

(36) *Јер ће Бог спасити Сион, и изградиће градове јудејске*. Кога назива Сионом, ако не свету Цркву, у којој су сазидани градови, тј. васпостављене човечије душе? Када нису познавале Бога, оне су се налазиле у стању пада, али су васпостављене (исправљене) исповедањем, јер се *Јудеја* тумачи као „исповедање". *И настаниће се тамо, и наследиће је*. Они који су сада у ропству сазидаће своје градове и настаниће се у њима, и неће само они живети у њима, него и њихови синови и унуци, јер је пророк и то додао.

(37) *И семе слугу Твојих поседоваће је, и који љубе Име Твоје настаниће се у њој*. Као што су слуге Његове свети апостоли, према реченоме: *Павле, слуга Исуса Христа* (Рим. 1; 1), тако су и семе њихово они, који су кроз апостоле поверовали у Христа.

Псалам 69

За крај, Давидов, за спомен, да ме спасе Господ

Садржај

Пророк је овај псалам испевао у име човечанства, које се моли Богу да му помогне, јер ће тиме бити постиђене противничке силе, тј. непријатељски демони, док ће се они, који се радују због његовог спасења, развеселити.

(2) *Боже, на помоћ моју пази*, итд. *Нека се постиде и посраме*. Нека се, каже, преваре у својим очекивањима они, који желе моју смрт, и нека плод њиховог очекивања буде стид.

Нека се врате натраг, итд. Овим стиховима поново изговара проклетство за оне, који му смишљају и желе зло, говорећи им: нека се они, који се наслађују мојом несрећом, са стидом врате натраг, видевши промену мог положаја.

(4) *Да се поврате одмах постиђени* они, који су се радовали мом пређашњем паду и услед смртне клетве која је бачена на мене.

(6) *А ја сам ништ и убог*, тј. лишен сам праведности горепоменутих људи, и живим у сиромаштву јер немам праведности. Зато Те молим да ме не лишиш Своје помоћи. *Помоћник мој и Избавитељ јеси Ти, Господе,*

не закасни. Удостојио сам се Твог промишљања о мени и, што је могуће пре, услиши ме, не оклевај са испуњењем моје прозбе.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

Овај псалам има натпис: за спомен, јер га је Давид саставио узимајући стихове из 39. псалма, да би му свагда био при руци и спреман, као и да би се на тај начин увек сећао греха прељубе који је починио с Вирсавејом и Уријиног убиства. Према Јевсевијевим речима, циљ овог псалма био је да послужи као нека врста песме заклињања и противотрова за демоне који су га гурнули у овај грех, и њиме (псалмом) моли Бога да не преовладају над њим и други пут. Други, напротив, кажу да је Давид овај псалам испевао сећајући се зла које је претрпео од својих непријатеља и да је његов циљ да не заборави благодатну помоћ коју је добио од Бога. Псалам такође има и натпис: за крај, будући да се молитва која је садржана њему, приближавала крају и испуњењу.

Теодорит и други кажу да је Давид овај псалам саставио у виду молитве, у време кад га је прогонио Авесалом. Теодорит натпису овог псалма додаје и следеће речи: да ме спасе Господ, али каже да те речи није пронашао код Јевреја.

Псалам 70

Давидов псалам, синова Јонадавових и првих заробљеника, ненатписан код Јевреја

Садржај

Синови Јонадавови били су богобојажљиви и праведни људи, строги чувари заповести свог оца. Били су толико побожни и добродушни (простосрдачни) да је о њиховој врлини сам Бог посведочио пророку Јеремији (в. Јер. 35; 13–19). У њихово време догодило се прво освајање Јерусалима од стране Халдејаца. Они би могли да предизображавају и свете апостоле, који су у потпуности очували заповести Оца небеског и удостојили се похвала у блаженствима која су им (апостолима) изговорена. У сваком случају, и у њихово време, тј. у време апостола, догодило се прво поробљавање Јерусалима од стране Римљана. Због тога су ови богољупци, односно збор апостола, у овом псалму представљени како приносе Богу молитву и благодарење зато што их је у време прогона због евангелске проповеди (Он) спасао од демона, тих духовних клеветника, који су смишљали зло против њихових душа. Они при том дају обећање да ће, ослободивши се од служења под законом, приносити Богу само жртве хвале.

(1) *У Тебе се, Господе, поуздах, да се не постидим довека*. Са посебном чврстином свог уверења (збор апостола) исказује своје уздање у Бога.

(2) *Правдом Твојом избави ме*. Правда Очева је Син, наш Избавитељ од греха који нас је држао у пропадљивости (трулежности).

(3) *Буди ми Боī заштитник*. Знајући да је Бог обећао да ће за оне, који у Њега верују, бити зид огњени око њих (в. Зах. 2; 5), апостолски збор моли да се и на њима самима испуни то обећање. *Јер утврђење моје и прибежиште моје јеси Ти*. Он је камен и, будући на њему саздани, имамо чврсте темеље; Он је зид, због којег не могу да нам нашкоде напади злобника. Избави ме, каже апостолски збор, од ових људи који преовлађују и који, преиспуњени грехом, безакоњем и клеветом, као неком руком одвлаче у ропство.

(4) *Боже мој, избави ме из руке īрешника, из руке безаконика и неправдујућеī*. Од *īрешника*, тј. од јеврејског народа, јер је он био и преступник Закона и клеветник – преступник Закона као онај који је осудио недужнога, а клеветник као онај који није имао никакво основано оправдање да га оптужи.

(5) *Јер си Ти трпљење моје, Господе, Господе, надо моја од младости моје*. Избави ме, каже, од тог безаконог (досл. законопреступног, грч. παρανόμον) народа, јер то трпим због Тебе и по мом уздању у Тебе, које сам показао од мог првог и почетног рађања у Теби, према ономе што је речено: *А онима који Га примише даде власт да буду чеда Божија* (Јн. 1; 12).

(6) *На Тебе се ослоних од утробе*. Показује да је Христос, ради Којег су то трпели, Онај исти Који их је Својим стваралачким промишљањем (τῇ δημιουργικῇ προνοίᾳ) извео на свет док су још били ношени у утроби. *Од материце мајке моје Ти си мој покровитељ*. Будући да си ме Ти, Господе, покривао Својом божанственом силом још док сам био у материци мајке моје и да си ме избавио од законопреступног (безаконог) народа, осећајући Твоје непрестано доброчинство, ни ја не престајем да Ти неуђутно приносим псалмопојања.

У Теби је хвалоīој мој свагда. Свагда ћу Те хвалити и прослављати, јер сам по Твом промишљању и ја постао знаменит (грч. περίβλεπτος – славан, виђен, чувен).

(7) *Као чудо постадох многима*. Чудом се назива нешто неуобичајено и велико. Смисао ових речи је следећи: иако сам високо узнесен, иако као човек велики и храбар одважно дејствујем међу многим народима, то благо нисам задобио својом силом, него си ме Ти кроз Своју помоћ учинио силним и храбрим.

(8) *Нека се испуне уста моја хвале Твоје, да певам славу Твоју*. Будући да после тако великих доброчинстава која си ми сатворио, ја, као човек, нисам у стању да Ти узвратим како доликује, молим Твоју премудрост да моја уста испуни хвалом, јер и у том случају тешко да ћу моћи да опевам Твоју славу. Иако је могуће свагда хвалити Бога, иако је могуће свагда Га благосиљати, иако је могуће свагда бити целомудрен (грч. διαπαντός σωφρονεῖν), да ли је могуће и свагда се надати? Наиме, онај који се нада не добија увек оно, чему се нада. Неки кажу „свагда", не мислећи при том на дуготрајност векова него на телесни (чувствени) живот, а други пак под речцом „свагда" подразумевају дуготрајност векова, тако да би врхунац надања било (колико је то људима могуће) познање Пресвете Тројице. *Сав дан великолепност Твоју*. Кад се моја уста испуне хвале и кад почнем да псалмопојем слави Твојој, тада ћу сав дан опевати великолепност Твоју. *Славом* назива икономију (домострој) какву је савршио на земљи и којом је земљу испунио Својом славом, док *великолепношћу* (грч. μεγαλοπρέπεια) назива Божанство (тј. божанску природу) којим је све то савршио.

(9) *Не одбаци ме у време старости*. Старошћу се овде назива слабост. Због тога и каже овако: Нека не дође, Владико, оно време у којем ћу показати слабост. Зато се и моли да никад не изгуби наду у Христа, јер је Он наша снага. *Када нестане снаге моје, не напусти ме*. Ако ми се, као човеку, некад и деси да сагрешим, не остави ме, Господе, због греха, него ме, као Човекољубац, поново призови.

(10) *Јер ми рекоше непријатељи моји*. Речено је: *Јер ми рекоше*, уместо – да не би рекли непријатељи моји: нападнимо га и постаће наш плен, јер му Бог не помаже.

(12) *Боже мој, не удаљуј се од мене*. Будући да тако говоре непријатељи, не оклевај да ми помогнеш. *Боже мој, похитај у помоћ моју*.

(13) *Нека се посраме и ишчезну који клевећају душу моју*. Кад ме нападну мислећи да си ме напустио и кад ми Ти помогнеш, они ће се са стидом окренути назад, открivши да су узалудне клевете које су измишљали против моје душе. Какве су то клевете, ако не овакве: *Бог га је оставио* (11)!

(14) *А ја ћу свагда надати се (у Тебе)*, јер апостоли у својим списима не престају да исповедају своје надање у Христа. *И придодаћу свакој хвали Твојој* – у псалмопојању оних, које су они спасли.

(15) *Уста ће моја објавити правду Твоју*. Не престајем да свагда носим у устима правду Твоју, Господе, јер је Очева правда – Јединородни *који нам*, према речима свештеног апостола, *постаде праведност од Бога* (1. Кор. 1; 30). *Сав дан спасење Твоје*. Свагда ћу помињати Твој домострој, којим си нам подарио спасење. *Јер не знам књижевности*. Под речју *књижевност* подразумева или испразне и замршене световне (житејске) разоноде, или пак мисли на разноврсне жртве, чије је приношење било заповеђено по Закону. Затим каже: Будући да сам одбацио све ове жртве, ући ћу у вишње обитељи, ако ми Господ за то да снаге. То је слично реченоме: *Ето, ми смо оставили све и за Тобом пошли; шта ће, дакле, нама бити* (Мт. 19; 27)?

(16) *Ући ћу у сили Господњој*. Твојом силом и уз Твоју помоћ приступићу обећаној земљи. *Господе, спомињаћу правду Тебе јединоја*. Напустивши све о чему је говорено, помињаћу једино правду којом си нас Ти ослободио од греха.

(17) *Боже, научио си ме од младости моје*, јер им је, готово од првог дана кад их је изабрао, предао све што је требало да знају о Царству небеском. *И до сада објављујем чудеса Твоја*. Не заборављам оно, чему сам научен, него оно, чему сам научен, обзнањујем и другима.

(18) *И до старости и остарелости*. Будући да им је Сам Христос након васкрсења обећао, говорећи: *Ја сам с вама у све дане до свршетка века* (Мт. 28; 20), моли да се на њему испуни ово обећање. *Боже мој, не остављај ме докле не објавим мишицу Твоју*. Ако ме, по Твом обећању, не оставиш, моћи ћу да објавим Твоју мишицу будућем верном народу који ће доћи из незнабожаца. Каква је пак та *мишица*, говори у продужетку: (19) *Моћ Твоју и правду Твоју*. Назива је моћном, јер је свезао снажнога и разбио његове сасуде, а *правдом* зато што је избавио нас, који смо неправедно били у заробљеништву. *Боже, до највиших (висина)*. Огласићу, каже, да Својом крвљу нећеш искупити само земно, него и небеско. То је слично следећим речима: *И сама тварь ће се ослободити од робовања пропадљивости* (Рим. 8; 21). *Боже, ко је сличан Теби*? Благодари због тога што они, који су раније због греха праведно осуђени на смрт, нису остали у смрти него су по Божијем човекољубљу Христом избављени од трулежности.

(20) *Колике си ми показао невоље*? Каква и колика зла, по Твом допуштењу, нисам искусио? *И повративши се оживео си ме, и из бездана земље опет си ме извео*.

(21) *Умножио си на мени величанство Твоје, и повративши се утешио си ме*. Чини ми се да понављање ових речи означава да је покајање које приносимо због прегрешења начињених након крштења угодно Ономе Који је, као што је речено, на нама умножио Своју благодат и правду. Због тога је најпре рекао: *оживео си ме*, и тиме као да мисли на препорођење. Затим каже: *утешио си ме*, мислећи на онога којег због грехова обузи-

ма стрепња. Ово прво се, међутим, може разумети и као избављење из Египта, док би се друго могло разумети у вези са доласком Господњим, када смо се удостојили утехе. Наиме, они који су се избавили из Египта, избавили су се од привремене али не и од вечне смрти, зато што у то време још није било даровано васкрсење.

(22) *Јер ћу исповедати Тебе у народима, Господе, на орґану псалтира (псалмопојања) истину Твоју, Боже.* Тако се, каже, припремам исповедањем, да ћу моћи да се назовем органом псалмопојања. Ако је, дакле, назван изабраним сасудом, несумњиво је назван и органом псалмопојања. *Псалмопојању Ти на ґуслама*. Под тим подразумева душевну хармонију, јер кад душа не чини и не трпи ништа што је њој противно нити у погледу живота, нити у погледу догми, тада се, и управо тада, праведно може назвати духовним гуслама.

(23) *Обрадоваће се душа моја кад Ти псалмопојем*. То је речено за разликовање од Закона, јер су правила Закона, као тешко извршива, обремењивала. Ове пак заповести су и корисне и лаке, будући да наслађују оне, који су се удостојили да их приме. *И душа моја, коју си избавио* од греховне трулежности, од робовања сатани, па чак и од саме смрти.

(24) *А још и језик мој сав дан поучаваће се правди Твојој, када се посраме и постиде они који ми траже зла*. Кад буду уништени моји духовни непријатељи и кад се у стид обуку они што настањују бездан, тада ћу Те, Владико, хвалити неуморним псалмопојањем, јер више неће бити никога ко би то спречавао.

Псалам 71

За Соломона. Псалам Давидов

Садржај

У овом псалму предсказује се долазак Христов и призивање незнабожаца. Псалам има натпис: за Соломона, јер је Христос истински Соломон, тј. Миротворац, као Онај Који *и једне и друґе састави у једно и разруши прeґраду која је растављала* (Еф. 2; 14).

(1) *Боже, суд Твој цару дај*. Од Тебе је, Оче, одређено да Твој Јединородни Син заблиста онима који су на земљи. И зато нека буде извршено оно што је од давнина одређено Твојом одлуком (Твојим судом).

И правду Твоју сину царевом. Син, Који је правда Очева, именује се као онај који по човечијој природи прима правду, јер је Христос и Цар и Царев Син.

(2) *Да суди народу Твоме у правди*, јер је то разлог Његовог оваплоћења – да суди за сатанину превласт над нама. Због тога је Христос, полазећи на распеће, рекао: *Сад је суд овоме свету: сад ће кнез овоґа света бити избачен напоље* (Јн. 12; 31).

(3) *Нека узму на се планине мир народу (Твоме), и хумови правду (Твоју). Планинама* и *хумовима* назива овде еванђелске силе, какве раније, услед безбожништва које се свуда разлило, нису постојале на земљи, а којима је сада заповеђено да прихвате мир са свим људима.

(4) *Судиће сиромахе народа. Сиромасима* народа назива оне, који потичу од отаца – идолослужитеља и који су осиромашили у сваком добру или, уопште, васцели људски род јер, према речима псалма, сви *застранише* (Пс. 13; 3). *И понизиће клеветника* – под тим подразумева сатану.

(5) *И сапребиваће са сунцем*. У векове ће, каже, трајати Његово царство. *И пре месеца из нараштаја у нараштај*. Онај Који ће се у време Свог доласка зацарити над онима што су на земљи јесте и превечни Свеститељ.

(6) *Сићи ће као роса на руно*, тј. нечујно. Рекао је то услед скривености (тајности) Његовог доласка.

(7) *Засијаће у дане њеґове правда*, јер ће се у време Његовог доласка прекинути све битке међу народима. *И мноштво мира, докле се не уклони месец*. Приликом Његовог доласка, постојаће такво мноштво мира да ће се продужити до будућег времена, када ће се *сунце помрачити, и месец своју светлост изґубити* (Мт. 24; 29).

(8) *И ґосподариће од мора до мора*. Каже то стога што су сви народи прихватили веру у Њега, изражавајући на тај начин да ће владати васељеном до самих њених крајева. Будући да су границе земље велика и неизмерна мора која неки називају Атлантиком, западним и источним океаном, праведно је што за власт над васељеном каже да се распростире од мора до мора, а што су још више разјаснили стихови који затим следе.

(9) *И непријатељи Њеґови прах ће лизати*. Непријатељи ће Му се у тој мери покорити, да неће ни помишљати да војују с Њим. Због тога су у пренесеном смислу изображени како падају на земљу и тиме исказују своју покорност.

(12) *Јер је избавио сиромаха од (руке) моћника*. Од крајњих, каже, до крајњих граница васељене поклањаће Му се народи и цареви, зато што их је избавио од сатанине власти.

(14) *Од лихве и неправде избавиће душе њихове*, избрисавши оно што су против себе потписали, опраштајући и дуг од пет стотина, и дуг од пет десетина. *И драґоцено је Име Њеґово пред њима*, тј. сви ће Га поштовати и славити.

(15) *И живеће, и даће му се од злата Арабијског*. То је речено у вези са Иродом, који је послао војнике да побију (витлејемске) младенце. Због тога и каже да се Он неће наћи међу побијеним младенцима. Речи: *Даће му се од злата Арабијског* јасно означавају дарове које су Му донели мудраци. *И молиће се за њега сваїда*, помињући Га у молитвама и просећи да се кроз Њега удостоје добијања блага.

(16) *Биће утврђење на земљи*, тј. цркве и васељена. *На врховима гора* – то су апостоли и пророци. *Преузнеће се изнад Ливана плод његов*. Ливан је Јерусалим, а његов плод је еванђелска проповед. Због тога каже да ће еванђелска проповед бити изнад служења под Законом. *И исцветаће из града као трава из земље*. И овим означава Цркву, о којој је написано: *Преславне ствари говораху се о теби, граде Божији* (Пс. 86; 3).

(17) *Пре сунца пребиваће име Његово*. Показује да Онај Који није убијен заједно са младенцима заједно са Оцем постоји пре стварања света.

(18) *Благословен Господ Бог Израиљев, који једини чини чудеса*. Описавши све што је Он домостројитељски (икономијски) савршио за оне, који живе на земљи, узноси Му песму говорећи да је Он Бог Израиљев, Који је једини могао да сатвори чудеса. Каква су то чудеса? Зар нису она којима је уништио сатанину власт и од демонског мучења избавио оне, који су били у њиховим замкама? Запази да ништа од онога што је речено у псалму не приличи Соломону, рођеном од Уријине жене. Не приличе му нити речи (17) *пре сунца пребиваће име Његово*, нити речи (11) *сви народи Њему ће служити*, нити пак речи (5) *пре месеца кроз нараштај и нараштаје*. Из свега тога је очигледно да овај псалам говори о нашем Господу, Исусу Христу.

(19) *И благословено име славе Његове*. Због тога су сви дужни да Му псалмопоју јер, иако не знамо Његову природу, будући да је недоступна (грч. ἀνέφικτον), познали смо спасоносно Име Његово.

(20). Свршише *се песме Давида, сина Јесејевог*.

Крај Друге књиге Псалама

Трећа књига Псалама
псалми 72–88

Псалам 72

Псалам Асафов

Садржај

У овом псалму пророк представља неоснованост људског мишљења о судовима Божијим, јер су они дубоки, нестраживи и испуњени великом недокучивошћу. Не знајући основе Божије икономије (домостроја) за свакога, падају у хулне помисли. Представивши нам најпре саме ове помисли (а повод за њих било је благостање безбожника, јер је речено: *такви су грешници и уживачи, до века се држе богатства*), након тога поучава нас какав ће бити крај безбожника, да бисмо то јасно знали и да се не бисмо колебали због видљивих несклада (досл. неправилности) какви се догађају у овом животу.

(1) *Како је добар Бог Израиљев (свима) правима срцем*. Приступајући описивању благостања људи који живе безбожнички, као и сурове казне која им је наком тога припремљена, износи мисао да је Бог добар (благ) према правима (срцем). Због тога они, који су за свој удео изабрали побожан живот, морају знати да ће Бог бити добар (благ) једино према правима срцем, а не према онима који греше, јер рђаво поступају. Ако безбожници привидно и живе у благостању, нико због тога не би требало да се помете, него би требало да замисли казну која их ускоро очекује.

(3) *Позавидех безаконицима гледајући мир грешника*, итд. Приповеда о ономе што је изазвало пометњу у његовој души; као прво, помело га је то што безбожници проводе живот у дубоком миру; затим га је помело то што читав живот проводе у благостању и што њихово благостање траје све до смрти, па им је чак и смрт таква, да је се нико не би одрекао, уколико би их питали да ли желе такву смрт. Помело га је и то што, чак и у случајевима да их сустигне нека казна која ће их уразумити, она бива лака и подношљива. Поред свега тога, помело га је и то што безбожници не учествују у људским пословима и немају потребе да свакодневно раде да би обезбедили неопходну храну, будући да се овај труд човечијих руку полаже на људе уместо неке казне.

(6) *Зато их ухвати гордост (до краја)*. Будући да се наслађују свим добрима и да не упознају никакво зло, самим тим су се предали неизмерној гордости која их је учинила неправедним и безбожним, тако да

њихово безбожништво постаје све угојеније и ухрањеније (грч. παχεῖς εἶναι καὶ.... εὐτραφεῖς).

(7) *Прећоше у расположење срца*. Законопреступно (противзаконито, незаконито) благостање створило је у њиховим душама злу навику. Одакле се то види? Зар се не види одатле што помишљају и чине зло?

(8) *Неправду у висину говориште*. Овим означава нарастање степена њиховог зла, тако да хуле чак и на Самог Бога.

(9) *Поставиште на небу уста своја* изговарајући хулне речи против Бога, док се њихов језик спушта и на земљу.

(10) *Ради тога окренуће се народ мој овамо*. Ради тога ће они што се преузносе бити срушени. Смисао ових речи је следећи: њихово кажњавање користиће донекле Мом народу да се преобрати. Увидевши какав крај очекује безбожнике, неће доћи до нечега сличног, јасно знајући да Бог надзире људска дела. *И дани испуњени нађи ће се код њих*.* Онда, и само онда кад буду тако размишљали, добро ће испунити време свог живота, према реченоме: *Усну пун дана* (1. Мојс. 25; 8),** тј. сви њихови дани били су испуњени добрим делима.

(11) *И рекоше: Како дозна Бог*? Народ мој ће из рушења (збацивања, пада) безбожника задобити корист. Горепоменути безбожници и безаконици предавали су се безакоњу у тој мери да су оне, који су их гледали, саблажњавали и доводили у недоумицу: „Гледа ли Бог људска дела", јер је речено: *Како дозна*, уместо да каже: зашто говоре да су Богу позната наша дела и да Он свим управља, и како то Он зна за наша дела?(12) *Ево, такви су грешници и уживачи, до века се држе богатства*. Наводи се разлог саблазни оних, који виде да се безбожници *до века држе богатства*, односно да они у овом животу читав век проводе у благостању.

(13) *И рекох: еда ли узалуд учих правди срце моје*? И ја сам се, каже, помутио у помислима кад сам то видео, и у себи сам размишљао: хоће ли мој труд на врлинама бити узалудан? Тај труд се пак састоји у подвизавању у правди, у чистоти од неправедног дела, у кажњавању себе за прећашња сагрешења њиховим исповедањем, као са циљем да, чим устанемо са постеље, за свој грех изложимо себе злопаћењима.

(15) *Ако говорах: казиваћу тако, гле нарашташу синова Твојих бих преступник*. Размишљао сам на следећи начин: ако и другима саопштим помисли које су ми дошле на ум (односно: *еда ли узалуд учих правди срце моје*?), онда ћу за њих постати узрочник сваке саблазни. Ако тако поступим, преступићу завет синова Твојих, тј. праведника. А ти завети светих садрже се у томе да једни за друге не будемо узрочници саблазни.

(16) *И замислих да дознам то, и би преда мном труд*. Претпостављајући да су ми познати тако дубоки судови Божији, наишао сам на тешкоћу, јер су ти судови дубоки и неистраживи. Најзад, научио сам које је одговарајуће време за то познање, а то је управо суд Божији, када ће свакоме дати по делима његовим (Рим. 2; 6). (18) *Јер за лукавства њихова ставио си им зла*. Пророкујућим духом дознавши будућност, кажем да ће узрок њихових сурових казни бити лукавство, јер ће се њихово узношење обратити у пад, и то њихово садашње богатство показаће се као привид сањара, непостојанији и слабији (блеђи) од сваке сенке.

(20) *У граду Твоме лик њихов уништићеш*. Град Господњи је вишњи Јерусалим, а њихов лик – лик земаљског Јерусалима. Смисао ових речи је следећи: пошто на себи носе лик земаљског а не небеског Јерусалима, због тога ће бити уништени, јер ће у оно време зачути: *Не познајем вас* (Мт. 25; 10), као они који на себи немају Његов небески лик.

(21) *Јер се распали срце моје и утроба се моја измени* (22) *и ја бих понижен и не познах*. Будући да *ревнујући узревновах за Господа* (1. Цар. 19; 10), и моје срце и моја утроба испунили су се пламеном ревношћу. Самим тим удостојио сам се просветљења, и познао сам шта се догађа са Твојим градом и са ликом безбожника. Некада сам живео као бесловесна животиња, јер нисам био у стању да проникнем у разлоге Промисла. Међутим, Ти ме, Боже, ниси оставио, нити си ме лишио уздања у Тебе, него сам (23) *свагда с Тобом*, и то нисам учинио сопственим снагама него Твојом благодаћу, јер си Ти Сам, по Свом човекољубљу, узео моју десницу, подржавао ме и сачувао, да моји кораци не би одступили и да се моје ноге не би поколебале у стајању пред Тобом.

(25) *Шта ми то постоји на небу, и осим Тебе шта хтедох на земљи*? Пошто за мене на небу не постоји ништа друго осим Тебе, самим тим нисам пожелео ништа ни од онога што постоји на земљи, јер је све то пропадљиво и привремено. Желео сам само једно и та жеља (досл. жудња) ме мучила на земљи, а то је жеља (жудња) да Ти постанеш мој једини удео.

(27) *Који себе удаљују од Тебе, пропашће*. Постојано сам обитавао у Твојој близини, Владико, и то сам добро чинио, знајући да ће крај оних, који су изван (тј. далеко од) Тебе, бити пропаст, док ће они, који су били уз Тебе примити добар удео. Другим речима, када ступе у небески Јерусалим, наследиће добар удео, а он се састоји у томе да се свагда наслађују тиме што ће Ти псалмопојати.

* У српском преводу: *И сматраће да ће се дани пуни среће наћи њима*, прим. прев.

** На овом месту у 1. Мојс. 25. говори се о смрти патријарха Авраама, који је умро у дубокој старости и „пун дана" (грч. πλήρης ἡμερῶν), што је негде преведено као „насићен животом" а негде као „пун година", прим. прев.

Псалам 73

Поучан, псалам Асафов

Садржај

Гледајући последње одвођење Израиља у ропство, пророк у овом псалму моли Бога да Израиљце не лиши сваке могућности за помирење с Њим и да им остави неки начин за спасење. Описује како су непријатељи заузели град и сам божанствени храм.

(1) *Зашто си, Боже, одбацио нас до краја*? То значи да их је гнев већ до краја погодио, јер у тим несрећама неће имати спокојства.

(2) *Опомени се сабора (народа) Твоја, којег си стекао од почетка*, ради Авраама, Исаака и Јакова. *Избавио си жезлом наслеђе Твоје*.* Уопште, *Опомени се наслеђа Своја,* које си Ти *искупио жезлом*, тј. наслеђа које је приуготовљено за царство. Због тога им је и речено: ви ћете Ми међу свим народима бити *народ изабрани и царско свештенство* (1. Петр. 2; 9). *Ону гору Сион, на којој си Се настанио*, јер се Бог јављао у божанственом храму.

(3) *Дигни руке Твоје на охолости њихове до краја*, тј. на гордост оних, који су се наоружали против храма Божијег.

(4) *И хваљаху се они који Те мрзе усред празника Твоја*. Будући да су се на празник Пасхе побунили против Господа, у то исто време били су предати непријатељима. У дане Пасхе, кад су се, према Закону, сви Јевреји окупљали у Јерусалиму, извршена је опсада града, и то управо у оно време, кад су Спаситеља приковали за крст. *Поставише знамења своја као знамења (знаке)*. Под тим подразумева војна знамења. Говори о знамењима која се тако називају у војсци, јер су их поставили на путу у град. Они се, међутим, нису на томе зауставили него су пошли и даље, тј. напали су божанствени храм, не знајући да им је Бог предао град због безбожништва његових житеља. Будући да то нису познали, дивили су се својој сопственој моћи а Бога, Којем су се клањали у храму, клеветали за немоћ. Због тога пророк у наставку каже: (10) *Докле, ће, Боже, да вређа непријатељ*? Понављањем речи *знамења* изражава своје чуђење што је божанствени храм предат у руке непријатеља.

(5) *Као у шуми дрвећа исекоше секирама врата његова*. Тим речима описује разарање града и божанственог храма. Уз помоћ оруђа која се користе код сечења и обраде дрвета порушили су утврђења, излупали врата на здањима и, као у шуми, посекли све што је било лепо и вешто израђено.

* У српском преводу: *Избавио си жезал наслеђа Твоја*, прим. прев.

(7) *Запалише огњем светилиште Твоје*. На нашу велику несрећу, кад су надирали у град имали су само један циљ – да укину Закон који си нам Ти дао, јер пророк речју (8) *празници* означава служење под Законом. Они су се, каже, одважили на то, не обазирући се на чудеса која су се дешавала у време наших предака и не стидећи се пророчке благодати. Наиме, Јевреји нису одмах били лишени и једног и другог. И пре, а и након повратка из ропства, имали су пророке: Агеја, Захарију, Малахију. Пророци, који су живели пре њих, предсказивали су будућност народу и царевима и разоткривали им зле намере непријатеља, у шта се лако можемо уверити на основу историје.

(9) *Знамења (знаке) наша не видесмо*.* Подстицали су један другога да прекрате празнике Господње, који су се још прослављали, и својим речима придружили су и дела. Ми, пред којима се све то дешавало, нисмо видели она чудесна знамења, каква су очевици често виђали у пређашњим биткама. Та знамења су била помоћ у недаћама које су нас опкољавале. Због тога смо, не видевши таква знамења, говорили: *Зашто си Боже одбацио нас до краја*? *Нема више пророка, и нас неће више познати*. На очајавање због нашег спасења највише нас приморава то што у народу више не видимо пророка који би за нас могао да умилостиви Бога.

(10) *Докле ће, Боже, да вређа непријатељ*? Завршивши опис заузимања града, приклања Бога и милост и моли Га да погледа колико то ожалошћује и Самог Бога, што се изражава и речима: (4) *Усред празника Твоја*; (7) *светилиште Твоје.., насеље Имена Твоја*; (8) *празнике Божије*; (10) *Име Твоје до краја*.

(11) *Зашто одвраћаш руку Твоју*? Зашто прекидаш давање добара којим си нас раније изобилно даривао, као из недара Својих?

(12) *Бог је Цар наш пре векова*. Сада оклеваш да нам подариш добра, а некада је Бог наш, Који је благоволео да се назове и нашим Царем, тако устројавао наше спасење да су то видели сви на земљи. *Учини спасење посред земље*. Из тог разлога су неки тврдили да је Јерусалим око земље.

(13) *Ти си утврдио силом Твојом море, Ти си сатро главе змајева (змија) у води*. Тим речима описује на који се начин раније устројавало њихово спасење. Као прво, кад је морску воду згусnуо као стену, док су они излазили из Египта, а то и означавају речи: *Ти си утврдио море*. Као друго, када је у води сатро главе Египћана, које због лукавства њиховог језика назива змијама. Зато је с њима сатро и главу цара који их је предводио и којег такође назива змијом.

* У српском преводу: *Знаке њихове не видесмо*, прим. прев.

(14) *Дао си је за јело народима Етиопским*, тј. самог фараона са његовим војницима и колима. *Народима етиопским* овде назива јата птица из суседне Етиопије, која су прождирала тела Египћана када их је море избацило на копно.

(15) *Ти си отворио изворе и потоке*. Подразумева оно што се догодило у пустињи, када их је напојио водом која је потекла из стене. *Ти си исушио реке Итамске*. *Итам* се тумачи као југ, а на југу Јудеје тече Јордан.

(16) *Твој је дан, и Твоја је ноћ*. Ти ниси бринуо само о нама, кад смо прелазили преко Црвеног мора и били у пустињи него си, створивши дан и ноћ, сунце и месец, лето и пролеће и утврдивши границе земље, васцелом људском роду подарио блага. Говори то сада, призивајући Бога у помоћ, а затим наставља: (18) *Сети се* овог стварања Твог. Ако си сву ту творевину саздао ради људи, помози сада онима због којих је творевина саздана.

(18) *Сети се овога: непријатељ је ружио Господа*. Призивајући Бога да се због творевине смилује над народом, позива Га на милосрђе користећи још један начин, односно помињући да непријатељи имају високо мишљење о самима себи. *И народ безуман раздражи Име Твоје*. Запази нови начин којим Га подстичу на милосрђе – говорећи да непријатељ *раздражи Име Твоје*.

(19) *Немој предати зверима душу која се исповеда Теби*. Назвавши непријатеље зверима, наставља да Га подстиче на милосрђе тиме што они, који су сагрешили, својим исповедањем (признањем) заслужују неки опроштај. Моли да Израиљ не пропадне на такав начин. Та молитва је и услишана, јер су хиљаде распетих поверовале и спасле се.

(20) *Погледај на завет Твој*. Нови начин да подстакне на милосрђе. Самим тим што је према њима раније био благ и што је с њима начинио завет (савез), привлаче на себе милост. *Јер се испунише тамна места земље кућама безакоња*. Смисао ових речи је следећи: Господе, иако су се због безакоња извршених пред Тобом многи домови испунили тамом, нека не буде одбачен и осрамоћен цео народ, јер су неки имали наду у спасење. Они су се и спасли посредством апостола а посебно Петра, у време његових првих проповеди. Тако је број спасених био и три, и пет и много хиљада.

(21) *Сиромах и убоги хвалиће Име Твоје*. Будући да су спасени били достојни спасења, сиромашни духом, тј. збор апостола, према ономе што је речено: *Блажени сиромашни духом*, узноси Ти долична славословља.

(22) *Устани, Боже, суди парбу Твоју*. Моли Бога да устане и да суди онима, који су обманули Његов народ. *Опомени се ружења Твога*. Поново позива Бога да буде милосрдан, јер Га руже.

Псалам 74

(1) *За крај, да не погубиш, псалам песме, Асафов*

Садржај

У овом псалму помињу се апостоли, који људима саветују да се одрекну безбожништва и предочавају им страшни и божанствени суд.

(2) *Исповедаћемо се Теби, Боже… казиваћу сва чудеса Твоја*. Апостолски збор даје обећање да ће, ослободивши се прогонитеља, казивати о чудесима Божијим.

(3) *Правде ћу пресуђивати (говори Господ)*. То говори Спаситељ, саслушавши обећање апостола.

(4) *Растопи се земља и сви који живе на њој*. По Свом праведном суду, Ти си учинио да се растопи сва земља, тј. Јерусалим, и сви који на њој живе. То се, међутим, може двојако разумети: са добре стране, *растопи се* значи да је престала да буде снажна у злу, док са лоше има смисао казне која их је сустигла. *Ја утврдих стубове њене*. Стубови Јерусалима су свети апостоли, према ономе што је речено: *Стуб и тврђава Истине* (1. Тим. 3; 15). И апостол о томе каже: *Јаков и Кифа и Јован који су сматрани да су стубови* (Гал. 2; 9).

(5) *Рекох законопреступницима: Не безаконујте*. Од ових речи, апостоли почињу да саветују људе да окончају безбожништво. Јеврејски народ разобличују због гордости док, напротив, незнабошце величају због њиховог смиреноумља.

(6) *Не уздижите у висину рог свој*, јер животиње, које их имају, прекомерно уздижу своје рогове. Псалам пак заповеда: не увећавајте своје безакоње надменошћу, и не покрећите своје језике против Господа.

(7) *Јер (нема спаса) ни са исхода (истока), ни са запада, нити са пустињских гора*. *Исходом* се назива исток на којем излази сунце, *западом* место сунчевог заласка, а *пустињским горама* север и југ, јер су те земље ненастањене због прекомерне хладноће и жеге. Не безаконујте, дакле, јер нико на целој васељени, ко говори нешто хулно о Богу, неће моћи да се сакрије од Њега.

(8) *Овога понижује а онога узвишава*. Као добри Судија, Он безбожнике смирује (унижава), а смирене (скрушене) срцем уздиже. То се мора разумети у вези са два народа, при чему мислим на Јевреје и на незнабошце који су поверовали. Први су смирени (унижени) због своје надмености, а ови други уздигнути због свог смиреноумља. *Он поставља и смењује цареве* (Дан. 2; 21), *који подиже са земље сиромаха и са ђубришта уздиже убогога* (Пс. 112; 7). Смиривши (унизивши) оне који су од обрезања, узвисио је оне, који су од незнабожаца.

(9) *Јер је чаша у руци Господњој, испуњена пићем вина нерастворено*ī. У руци Господњој је чаша, и Он у њу као да цеди и добре и рђаве плодове сваког човека. Када измеша добро са злим, тиме испуњава чашу. Након тога, они код којих се комина не излива, тј. којима остају греси, испијају ту чашу и напијају се сопственим рђавим делима. Исто тако, и свети у Царству небеском испијају чашу живота, заједно са Господом Исусом, према речима Самог Господа: *Када ћу пити с вама новоī вина у Царству Оца Мојеī* (Мт. 26; 29).

(10) *А ја ћу се обрадовати до века, псалмопеваћу Боīу Јаковљевом*. Кад постанем причасник чаше живота, развеселићу се.

(11) *И све роīове īрешника скршићу*. Ако се приликом понижавања светих рогови грешника подижу у висину, онда ће се и приликом уздизања светих скршити *роīови īрешника*. Ко су ти грешници, ако не лукави демони, који се противе људима Божијим? *И узвисиће се роīови праведника*. *Роīом* се назива царство или господарство. Због тога ће, каже, управо онда, кад демони буду збачени и кад се праведници укрепе, бити откривена чудесна дела Божија. Због тога је пророк и на почетку псалма рекао: *Казиваћу сва чудеса Твоја када узимаднем времена* (ст. 2–3).

Псалам 75

(1) *За крај, у химнама, псалам Асафов, песма Асирицу*

Садржај

И овај псалам има исти садржај као и претходни, будући да и он описује божанствени суд.

(2) *Познат је у Јудеји Боī, у Израиљу је велико Име Њеīово*. Јудејом и Израиљем овде назива душу која је познала Бога, зато што је она истинска Јудеја и истински Израиљ.

(3) *И би у миру место Њеīово*, тј. у души светих. У јеврејском тексту пише: *У Салиму*, па су и други преводиоци протумачили: *у миру*. Због тога се у миру, тј. у души или у Цркви, разбијају распламсане стреле лукавога. Ако је пак ово написано о вишњој Јудеји и о вишњем Јерусалиму, одакле *побеже жалост, јадиковка и уздисање* (Иса. 35; 10), онда је очигледно да ће тамо бити место мира. *И обиталиште Њеīово на Сиону*; мисли се на духовни, односно вишњи (Сион) или (на обиталиште) у душама светих.

(4) *Тамо скрши моћи стрела*. Под тим подразумева противничке силе које ће се скршити онда, кад се свети настане у тамошње обитељи.

(5) *Ти светлиш чудесно са īора вечних. Горама вечним* називају се небеса. Бог нас просветљује одозго, пославши нам са небеса Духа Светога.

(6) *Смутише се сви неразумни срцем*. Они, који не приме просветљење од Духа, биће у пометњи и узнемирености кад се открије суд Божији. *Уснуше сном својим, и не нађоше ништа*. Они, који се у овом животу предају нераду и безбрижности, у време божанственог суда показаће да немају ништа у својим рукама, чак и ако су раније, у смртном животу, били богати. Наиме, како да задобију оно, око чега се нису трудили? *У рукама својим сви боīати људи*. Симах преводи овако: „Сви људи, снажни рукама својим." Ничему им нису користиле снажне руке, иако су се надали да ће помоћу њих свакоме ограбити богатство. Научивши да тиме ништа нису добили, додаје:

(7) *Од īрдње Твоје, Боже Јаковљев, задремаше јахачи на коњима*. Након што је над њима изречена праведна пресуда, они као да су се предали сну и обамрлости, тј. нису имали снаге да покрену главу. Ко би то био, ако не *јахачи на коњима*? Свето Писмо коњима обично назива оне, који су прекомерно склони насладама, према реченоме: *Јутром су кад устају као īовни коњи, и сваки рже на жену ближњеī своја* (Јер. 5; 8).

(8) *Ти си страшан, и ко ће Ти се успротивити*, јер, према Исаијиним речима, *кад Он затвори човека, ко ће отворити* (Иса. 22; 22)?

(9) *С неба учиниш да се чује суд Твој*. Они који су кажњени неће имати никаквог оправдања, јер им је унапред било речено за божанствени суд. *Земља се уплаши и умири*. *Земљом* се овде назива васцела човечија природа, која ће се тада уплашити, јер у то време, кад настане онај дан, неће бити никога ко се не би уплашио, пошто си Ти, Боже небески, изрекао и објавио Свој суд, предавши казни све непријатеље Јерусалима.

(10) *Када устане на суд Боī, да спасе све кротке на земљи*. Божанствени суд ће кротке наградити спасењем, исто као што ће грешницима узвратити казнама. (11) *Јер мисао човекова исповедиће се Теби*. Пред тим страшним престолом нећемо одговарати само за оно што смо чинили него и за оно што смо намеравали. Сваку реч, сваку помисао и свако сећање (размишљање, расуђивање, мисао, грч. ἐνθύμημα) исповедићемо пред Господом у време суда, када ће се открити и оно скривено. *И остатак īомисли īразноваће Тебе*. *Остатак īомисли* јесте помисао која је доведена до чистоте, сообразно са остатком благодатног изабрања (тј. у њој остаје оно што је благодат изабрала). Према томе, ако се у то време покаже да је помисао чиста, постаће причасница Твог празновања.

(12) *Помолите се, и īодајте Господу Боīу нашем*.* Казивање прелази на саветовање. Пошто ће се на божанственом суду говорити оно, о чему

---

* У српском преводу: *Завеīујте се и испуните завеīе Господу Боīу нашем*, прим. прев.

смо претходно говорили, док сте у овом животу *помолите се Богу* да постанете ревнитељи на добрим делима, и не оклевајте да то учините због онакве награде. Они, који се уплаше сатворених чудеса, *донеће дарове*.

(13) *Њему Страшноме, који одузима духове кнежева*. Обећајте, каже, да ћете чинити добро, знајући да ћете тамо морати да принесете своја дела као неки дар Богу. Бог је толико страшан да ће се и онима, који су раније били кнежеви а затим постали зли, одузети дух који им је дат на крштењу. Наиме, на том страшном суду од сваког грешника ће се одузети дух који му је дат на крштењу. У том смислу је и Господ рекао: *расећи ће* злог слугу његов господар кад се врати, *и његов удео ставиће с неверним*а (Лк. 12; 46).

Псалам 76

(1) *За крај, за Идитуна, псалам Асафов*

Садржај

Кад је чуо шта је речено о јеврејском народу, односно *Зашто си, Боже одбацио нас до краја* (Пс. 73; 1), Идитун се веома ражалостио и помутио, оплакујући потпуно одбацивање Јевреја. Након тога Асаф му је саставио псалам, поучивши га да у сличним приликама треба притицати једино Богу и у Њему тражити утеху. Псалам због тога и почиње овако:

(2) *Гласом мојим ка Господу завиках, гласом мојим ка Богу, и услиша ме*. Започевши псалам за Идитуна, поучава га да је Господ близу оних који Га призивају.

(3) *У дан невоље моје Бога тражих, рукама мојим пружах се ноћу пред Њим, и не преварих се*. Моју душу обузимала је таква туга да се нисам молио само током дана, него сам и време ноћи проводио у молитви. Уосталом, поступајући на тај начин, нисам се узалуд старао и трудио. То и значи оно што је речено: *не преварих се*.

Одби душа моја да се (друга̄чије) утеши (4) *Сетих се Бога, и обрадовах се*. Нисам прихватао никакву утеху од људи, и моју душу радовало је једино сећање на Бога. *Размишљах,* и омалодуши се дух мој*. Кад сам користио људско расуђивање (јер то значи: *размишљах*), падао сам у лакомисленост.

* Грч. „ηδολέσχησα". Како објашњава Јефимије Зигабен, грчка именица „ἀδολεσχία", из које је изведен глагол, означава размишљање, али исто тако и многоглагољивост и празнословље. Осим тога, означава и размишљање и немир, и то значење има и на овом месту, прим. прев.

(5) *Претекоше очи моје straже jутарње, смутих се и не говорих*. У пометњу га доводи то што непријатељи заузимају места наших стража, тј. бедеме на зидинама.

(6) *Замишљах дане старе*. Размишљао сам о томе, зашто је Бог некада помагао народу а сад га је одбацио, и то ме је довело у пометњу. Стрепео сам да се Бог заувек одвратио од народа и сећао се тих старих дана.

(11) *Ово је измена деснице Вишњега*. Препуштајући се помислима о одбацивању народа, разумео сам да се преокрет који се догодио народу и промена од бољег ка горем нису десили ни због чега другог, осим због деснице Вишњега, јасније речено, због онога што су учинили Спаситељу Христу, Који је Очева десница.

(12) *Опоменућу се од почетка чудеса Твојих*. Размислио сам о томе, колико нам је добара подарио Бог, а каквим су Му злом Јевреји узвратили.

(13) *И поучаваћу се у свим делима Твојим*. Тако су поступило они, а ја ћу од почетка до краја описати доброчинства која си нам показао, не заборављајући ниједно од дарованих блага.

(14) *Боже, у светињи је пут Твој*. Под речју *светиња* подразумева или свети збор апостола кроз које је савршавао чудесна Божија знамења или пак мисли на то, да нико не може да приступи Оцу, осим кроз Христа, Који је, као Бог, уистину свет. *Ко је Бог велик као Бог наш*? Ти све превасходиш, Владико, јер једино Ти твориш чудеса, каква су Теби угодна.

(16) *Избавио си мишицом Твојом народ Твој, синове Јаковљеве и Јосифове*, јер си најпре њима мишицом Господњом, тј. Христом, проповедао еванђеље Царства небеског.

(17) *Видеше Те воде, Боже, и уплашише се*. Кад су Га воде виделе и уплашиле се? Зар то није било онда, кад је запретио мору, а оно се умирило?

(18) *Глас дадоше облаци, јер и стреле Твоје пролеће*. У овим речима, *облацима* назива свете апостоле који су служили небеској и еванђелској речи, док *стрелама* назива енергије (дејства) Светога Духа. То је слично као да каже: ове енергије, пројављене у Твојим светим ученицима, откриле су се читавој васељени. Међутим, мора се знати да пророк Исаија и Самог Христа назива *изабраном стрелом* (грч. βέλος ἐκλεκτόν) (Иса. 49; 2 – према Септуагинти).

(19) *Глас грома Твога у колесу је*. *Громом* назива еванђелску реч која је одјекнула у поднебесју. Због тога је и св. Јована Еванђелисту Господ назвао *сином грома*, док колеса означавају човеков живот, као што се може видети код пророка Језекиља (Језек. 1; 20). *Осветлише муње Твоје васељену*. Какве су то муње? Зар нису оне, које су заблистале духовном светлошћу, односно свети апостоли и еванђелисти, којима је Спаситељ рекао: *Ви сте*

светлост свету (Мт. 5; 14). *Потресе се и устраши се земља*. То значи да су спасоносну проповед могли чути сви који живе на земљи, и све њих је обузео непорочан страх (грч. φόβος ἀγνός), према ономе што је речено: *Служите Господу са страхом и радујте се Њему са трепетом* (Пс. 2; 11)

(20) *У мору су путеви Твоји, и стазе Твоје у водама многим*. *Морем* назива свет, а *водама многим* различита људска поколења у њему. Будући да је Христос заповедио апостолима: *Идите и научите све народе… Ја сам с вама у све дане* (Мт. 28; 19–20), да су они прошли читавим поднебесјем и да су проповедали свим народима док им је Господ према Свом истинитом обећању био невидљиво саприсутан, Псалмопојац је додао: *Трагови Твоји неће се дознати*, јер је Господње корачање са њима било невидљиво. При том је једино Он, као Бог, корачао и по чувственом (видљивом) мору, о чему говори еванђелиста.

(21) *Водио си као овце народ Твој*. Будући да смо били као овце које не знају куда иду и где је њихов пут, руководио си нас Ти Сам посредством Својих слугу Мојсеја и Аарона. (12) Почевши од речи (12) *Сетих се дела Господњих*, Псалмопојац све изговара у вези са претходно реченим: (4) *Сетих се Бога, и обрадовах се*, тј. сетивши се тога, обрадовао се и утешио. Подсећајући се колико смо се пута и у каквим случајевима користили Твојом помоћи, уверио сам се да Ти, Који си толико учинио за наше спасење и избављење из несрећа какве су нас тада обузеле, нећеш оставити без Свог старања нас који смо у ропству, у заробљеништву и недаћама. *Руком Мојсеја и Арона*. Ти, Владико, Који си саприсутан светим апостолима, у давнини си из Египта извео Свој народ, који су предводили Мојсеј и Арон.

Псалам 77

Поучан, псалам Асафов

Садржај

Овај псалам испевао је Асаф, саветујући нови народ да буде послушан еванђелском закону и оптужујући јеврејски народ да је и након мноштва доброчинстава све заборавио или, боље речено, да је Богу, свом Доброчинитељу, за доброчинства узвратио неблагодарношћу.

(1) *Пазите, народе Мој, на закон Мој*. Ком народу упућује овај савет? Зар то нису незнабошци који су поверовали? И на који закон они треба да пазе? Зар то није еванђелски закон? И пророк Захарија каже да су и незнабошци Његов народ: *И многи ће се народи прилепити Господу у тај дан, и биће Му народ* (Зах. 2; 11). *Пригните уво своје речима уста мојих*, тј. усрдно послушајте оно што ћу вам рећи.

(2) *Отворићу у причама (параболама) уста своја*. Еванђелисти су јасно протумачили да се то испунило онда, кад је Господ у Еванђељима изговорио многе приче (параболе) (в. Мт. 13; 35).

(3) *То и оци наши казиваше*. Оно што смо слушали од отаца, дознали смо кроз Његов долазак (кроз Његово васплоћење), видевши Његова дела.

(4) *Не сакри се од деце њихове у другом нараштају*. Спаситељ Своја чудесна дела није сатворио неком другом нараштају него њиховој деци. Стога нису ни престали да *казују хвале Господње и све силе Његове*.

(5) *И закон постави у Израиљу*. Њиховим очевима дао је Закон и шатор од састанка (скинију), Законом их руководећи ка познању Спаситеља људског рода, Који је дошао кад се испунило време.

(6) *Синови који ће се родити*. Тиме означава Спаситељеве свете ученике који су она чуда што их је сатворио Христос *казивали синовима својим*, тј. онима што су кроз њих (ученике) приступили вери.

(7) *И неће заборавити дела Божија*. Приповеда им о ономе, на основу чега ће своје уздање положити на Бога.

(8) *Да не буду као оци њихови*. Будући поучени од Самог Бога, апостоли оглашавају хвале Божије да би били удостојени заповести Божијих и да не би подражавали безумље својих очева, пошто пред Богом није било право срце тог нараштаја, *који није поверио Богу дух свој*. *Нараштај који није исправљао срце своје* пошто није задобио чврсту веру у Бога, будући да није желео да иде правим путем и да је одлучио да се успротиви божанственим заповестима.

(9) *Синови Јефремови затежући и бацајући стреле*. Иако именује само Јефремово племе, тиме означава сва племена Израиљева која су се одвојила од Јуде. Уистину, Јефремово племе је поставило идоле бикова и одступило од служења по Закону. Поменувши лукавство очева, исцрпно описује сву њихову злобу, обиље добара која им је Бог даровао, њихово неверство Богу и пропаст која их је због тога сустигла, надајући се да ће они, уразумивши се тиме, напустити своју усрдност у вршењу зла. Говори да су синови Јефремови, односно цео Израиљ, научени да воде битку са лукавим демонима; будући да су на ово били спремни слично затегнутом луку, издали су у самом тренутку борбе, јер су се одрекли Владике и Бога а приклонили се Варави, тј. сатани. (10) *Не сачуваше завет Божији*. Под тим подразумева предавање еванђеља и оно што је речено: *Ево иде дан, и завештаћу им завет нов* (Јер. 31; 31). Објашњава се њихова кривица, односно, то што се, не сачувавши овај завет, тј. Нови Завет Божији, *окренуше у дан рата*, јер нису поверовали Оном Који је рекао: *Изиђох*

од Оца… и Оцу идем (Јн. 16; 28). Они који су непријатељи Божији морају бити прогоњени и срушени, јер су се они побунили (досл. подигли битку) против Бога.

(11) *И заборавише доброчинства Његова*. Иако су многи видели доброчинства (Божија), све су то заборавили. Доказ за то је што су Га предали Пилату. Заборавили су како је приступао свакоме од њих, чинио им добра дела и исцељивао ђавоимане.

(12) *Пред оцима њиховим што учини чудеса*. Они су, каже, заборавили чуда и доброчинства Христова исто онако, као што су и њихови очеви заборавили оно што је сатворено у Египту, када их је Бог ослободио из ропства. Чини се да речи *пред оцима њиховим* означавају нешто слично. Да се јасније изразим, Псалмопојац тиме као да каже: својим ревновањем на злу (лукавству) постали су слични својим очевима, и као што су ови (очеви) заборавили Бога, тако су Га заборавили и они.

(13) *Раздвоји море и проведе их*. Он није само то извршио (тј. извео их из ропства), него је и море раздвојио и свима отворио пут. Од овог стиха Псалмопојац почиње да описује чуда која су се десила у време првог избављења (тј. избављења из египатског ропства). Када се Црвено (Еритрејско) море раздвојило на делове, воде су се размакле (начиниле пролаз) и са обе стране подигле и узнеле у висину. Бог је Својом силом затворио те воде као у неке мешине, да се не би разлиле и потопиле народ.

(21) *За то чу Господ и одбаци их*, тј. није дуго оклевао, него је задржао Своју доброчинитељску руку (прекратио Своја доброчинства).

(24) *И хлеб небески даде им*. Бог тада није само њихова тела хранио манном, него је и њихове душе хранио неком словесном (разумном, грч. λογηκῆ) и небеском силом, каквом, наравно, храни и ангеле. То се може видети из саме повезаности речи, јер је у виду неког додатка речено: *И хлеб небески даде им*, али се може разумети и из речи апостола, који је о њима рекао да *јело духовно једоше* (1. Кор. 10; 3); управо то се сада и назива (25) *хлебом анђелским*.

(27) *И као песак морски птице крилате*. Под тим подразумева препелице (4. Мојс. 11; 31).

(30) *Док још храна бејаше у устима њиховим*. Храна је у њима изазвала склоност ка болесном повраћању, као у онима који су се у тој мери заситили месом да им је постало мрско.

(39) *И опомену се да су тело, дух који одлази и не враћа се*. Бог се, каже, смиловао на њих, иако је видео да су се у потпуности предали телу, тј. телесном мудровању, и да је њихов дух свагда устремљен ка телесним жељама, уместо да се окрене покајању и да свим срцем тражи

Бога. Псалмопојац је због тога претходно и рекао: (38) *А Он је милостив и милосрдан*.

(42) *И не опомену се руке Његове, дана у који их избави из руке мучитељеве*. Набројавши добра која су им дарована на мору и у пустињи, наводи и други вид доброчинстава, односно несреће које су се догодиле непријатељима. Такве су биле: претварање реке у крв, псеће муве, жабе, пламењача, скакавци, град, мразеви, огањ, послање гневних ангела и све остало, до погубљења прворођених.

(50) *Припреми пут гневу Своме*. Пошто им је подарио тајинство Јагњета, дао је одушка Свом гневу, како би (гнев) мимоишао Његов народ и како не би погодио оне, који савршавају тајинство. Сачувавши Свој народ тиме што је дао одушка Свом гневу, Бог *не поштеди од смрти душе њихове*, тј. душе Египћана, јер их је предао погубљењу.

(54) *И узведе их на гору светиње Своје*. Под тим подразумева Јерусалим и храм који је касније подигнут у њему. *Гору ову (Сион), коју стече десница Твоја*, јер је десница очева Сам Христос, Који је и раније претходио народу и Који му је у наслеђе дао обећану земљу. (55) *И изагна испред лица њихова народе (незнабожачке)*, тј. Амореје, Хетеје и остале. *И даде им у наслеђе ужетом деломерења*,* изагнавши и истребивши седам народа, јер је Израиљ наследио градове и куће прогнаних.

(56) *И опет искушаваху и огорчаваху Бога Вишњега*. Псалмопојац има у виду идолослужење у време судија и царева: *И сведочанства Његова не сачуваше*.

(57) *И одвратише се и одврgоше, као оци њихови*. Као што су се њихови очеви у пустињи одрекли Спаситеља и начинили себи златно теле, тако су и они напустили Бога и поставили јунце којима приносе жртве.

(58) *И разгневише Га на хумовима својим*, пошто су на сваком узвишењу приносили жртве нечистим демонима, како о томе сведочи пророк Осија (в. Ос. 4; 13).

(59) *Чу Бог и одврати очи, и потре веома Израиља*. Израиљци су више пута били одвођени у ропство.

(60) *И одбаци скинију Силомску*, јер се скинија некад налазила у Силому, у време кад су свештенодејствовали Илије и Самуило. *Насеље (Своје) где се настани међу људима*. *Насељем* назива кивот (ковчег завета) који су вратили они људи, након што су га отела петорица кнежева (в. 1. Сам. 6; 3–4).

---

* Грч. κληροδοσία, црквенослов. „жребодајаније", што означава деобу по наслеђу, или деобу по уделу.

(61) *И предаде у ропство снагу њихову и лепоту њихову*. Њихова снага и лепота био је кивот (ковчег завета), који је био предат у руке житељима Азота.

(62) *И сколи мачем народ Свој*. Они који су одвођени у ропство умирали су, ни код кога не налазећи помоћ, јер су њихови ближњи били истребљени огњем.

(64) *Свештеници њихови падоше од мача*. Мисли на синове свештеника Илија. *И удовице њихове не бише оплакане*, јер су изгинуле у време њихове пропасти и умрле су истом смрћу као и њихови мужеви, не будући удостојене суза какве се обично проливају за умрлима.

(66) *И порази непријатеље Своје унатраг*. Мисли на пораз житеља Азота и Аскалона, док ковчег завета нису вратили натраг.

(67) *И одбаци насеље Јосифово*. То је речено зато што се Силом налази у Јосифовом уделу (наслеђу).

(68) *И изабра племе Јудино*, јер је из тог племена поставио цареве, међу којима је први био Давид. Требало би знати да је Бог изабрао једно племе уместо другога, односно Јудино уместо Јосифовог, и једно место уместо другог, тј. Сионску гору уместо Силома.

(69) *И изгради као једнорога светињу Своју*. *Светињом* назива божанствени храм, који је подигнут у Јерусалиму. Једнорог је непобедива звер, јер на челу има рог којим убија све друге звери. Због тога Псалмопојац каже да су се у време, кад је подигнут храм, сви народи повукли пред силом која је у њему обитавала.

(71) *Од јагњилишта узе њега*, тј. од новорођених и оних који рађају. Узевши га као искусног у пастирском умећу, као оног који зна да чува ојагњене овце, поставио га је за пастира словесних оваца. *Да напаса Јакова слугу Свога*, тј. постао им је учитељ добрих обичаја, научивши их ономе чиме се и сам одликовао.

(72) *И у разборитости руку Својих вођаше их*. Под *разборитошћу руку* подразумева свако дело, које се изврши у одговарајуће време.

Псалам 78

Псалам Асафов

Садржај

Пророк је овај псалам испевао над онима који су у Антиохово време погубљени страшном смрћу. У својој молитви преклиње Бога да се освети за убијање народа и да несреће окрене на оне који су их причинили Израиљцима.

(1) *Боже, дођоше незнабошци у наслеђе Твоје*, јер је Антиох са мноштвом народа ушао у Јерусалим и спалио божанствени храм. *Оскврнише храм свети Твој*. Сада, каже, други поседују Твоје наслеђе, а оно што Теби припада налази се у власти иноплеменика. (2) *Поставише Јерусалим као кошару од поврћа*,* тј. као места начињена од камена, на која се ставља убрано поврће.

Поставише трупове слугу Твојих за храну птицама небеским. Због своје прекомерне нечовечности, непријатељи нису допуштали рођацима да сахране своје мртве. *Месо преподобних Твојих зверима земаљским*. Зар преподобни, као што су били Макавеји, нису проливали своју крв за очување Закона?

(5) *Распаљујеш се као огањ ревности Твоје*. Узревнуј, каже, о Свом Имену, на које хуле непријатељи.

(8) *Не спомени наша стара безакоња*. Под тим подразумева древне грехове у Египту.

(10) *Да не кажу народи незнабожачки: где је Бог њихов*? Иако мноштво грехова спречава наше спасење, учини то ради Свог Имена, ради поруге (12) *којом су Те ружили*, ради (10) *крви слугу Твојих коју пролише*, ради (11) *уздисања сужања*.

(11) *По величанству мишице Твоје сачувај синове убијених*. Силом мишице Твоје спаси оне који су избегли покољ.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

(2) *Поставише трупове слугу Твојих, преподобне Твоје за храну птицама небеским*. Труповима се називају мртва тела, а *слугама* и *преподобним Божијим* убијени Јевреји. *Преподобнима* и *слугама* назива Јевреје, јер су они пре свих осталих народа били посвећени Богу. И мада се већ одавно беху удаљили од светих дела, још увек је било сачувано име светих (преподобних). Тако се у Писму понекад и лажни пророци називају пророцима, као што и апостол Павле, одбачене гране назива светима, јер им је корен свет (Рим. 11; 16–17). Осим тога, преподобнима се могу назвати и Макавеји и остали побожни људи који су убијени заједно с њима, као што се често дешава при освајању градова.(...)

Овај псалам се може протумачити историјски, али се исто тако може применити и на хришћане, које прогоне народне старешине. При таквом тумачењу, под незнабошцима се могу подразумевати и народне старешине, и прогонитељи и, уопште, сви непријатељи хришћана. Наследници

* У новијим преводима: *Претворише Јерусалим у рушевине*, прим. прев.

Христови су хришћани, према ономе што је речено у Псалму: *Даћу Ти народе у наследство Твоје* (Пс. 2; 8). Храм Христов је свака помесна црква, а Јерусалим је сваки хришћански град. Трупови су тела мученика, а сагласно овоме требало би разумети и остало: Јаков су хришћани, а суседи хришћана су Јевреји, јер и Јевреји и хришћани имају један пашњак – Стари Завет; осим тога, Јевреји су по вери ближи хришћанима него идолопоклоничким народима.

Псалам 79

(1) *За крај, за оне који ће се изменити, сведочанство Асафово, псалам за Асиријца*

Садржај

У непосредном и дословном смислу, Псалмопојац се моли Богу да буде милосрдан према поробљеном Асиријцу. У вишем смислу, међутим, он се моли за оне који су након распећа Господњег остали заробљеници духовних Асиријаца и њиховог кнеза, под којим подразумевам сатану. Узносећи ову молитву, преклиње нашег Спаситеља да не оклева са Својим доласком и ослобађањем васцелог израиљског рода.

(2) *Ти који напасаш Израиља, пази*. Тебе, Владико, Који слично пастиру промишљаш о Свом народу, молим да обратиш пажњу на моју молитву. *Који седиш на херувимима, појави се* (3) *пред Јефремом и Венијамином и Манасијом*. У време проласка Скиније, најпре су ишла три племена – Јудино, Исахарово и Завулоново. С јужне стране следила су још три племена – Јефремово, Венијаминово и Манасијино, док је изнад златних херувима на ковчегу почивала слава Божија, која је претходила овој поворци. Због тога Ти, Који седиш на херувимима и претходиш кивоту (ковчегу завета), и Који си због тога испред Јефрема, Венијамина и Манасије, Својом свемоћном силом подари нам спасење.

(9) *Виноград из Египта пренео си*. Под тим подразумева Израиља. *Изагнао си незнабошце и засадио га* јер си, идући испред Израиљаца, протерао незнабошце.

(11) *Покри горе сенка њихова*. *Сенка* винограда је служење под Законом, јер Закон представља само *сенку будућих добара* (Јевр. 10; 1). Под *горама* подразумева Силомску и Сионску гору, јер се на та два места чувао кивот. Псалмопојац тиме не означава ништа друго осим тога да се на ове две горе служило по Закону и да је то била сенка будућих добара. *И гране његове су кедрови Божији.** *Кедрови* су небеске силе, а *гране* винограда

* У српском преводу: *И гране његове покрише кедрове Божије*, прим. прев.

пророци, који су били узношени на висину и почивали међу вишњим и словесним силама.

(12) *Пружио је лозе своје до мора*. *Лозама* и изданцима винограда назива васцело мноштво народа који је заузимао земљу од реке Еуфрат до Индијског океана.

(13) *Зашто си оборио ограду његову*? Његова ограда била је ангелска заштита, коју им је Бог одузео. *Те га беру сви пролазници поред пута*, будући да је дат као храна нечистим демонима, који прождиру њихове душе и лишавају их духовних плодова.

(15) *Боже над војскама, обрати се*. Због тога молим Тебе, свемогућег Владику, да са небеса погледаш на уништење винограда и да исцелиш његово страдање, јер му је Твој промисао даровао и пређашње благостање.

(16) *И утврди га, њега кога засади десница Твоја*. Будући да си га Ти засадио и да је затим (17) *спаљен огњем, раскопан* и уништен јер си га Ти изложио казни, *утврди га* и учини спремним за спасење. Припреми га за то кроз Сина човечијег, јер је речено: *на Сина човечијег*, што значи: кроз Сина човечијег. А ко је Син човечији, ако не Сам наш Господ, Који тако Себе назива у Еванђељима?

(18) *Нека буде рука Твоја на човеку деснице Твоје*. Нека ово дело, тј. спасење народа које се означава речју *рука*, буде на *човеку деснице Твоје* (19), тј. нека се изврши кроз оног Човека који је Твоја десница. Ко је то, ако не Син човечији, Који је Очева десница, иако је постао човек? Кад се ово изврши, и кад нас спасе Твоја десница, која се назива Човеком и Сином човечијим, *нећемо одступити од Тебе* као они, који су постали причасници Твог живота и који су названи Твојим именом, тј. хришћанима.

(20) *Господе Боже над војскама, обрати нас*. Непрестано понавља прозбу за брзи долазак Јединородног, Који ће их спасти.

Псалам 80

(1) *За крај, за точила, псалам Асафов. Алилуја*

Садржај

Тумачећи осми псалам, већ смо поменули да су точила – Цркве. Због тога и из овог псалма може да се види да Псалмопојац призива народе ка вери у Господа, учећи их да не одступају од Њега и указујући на одбацивање првог народа због његовог безбожништва.

(2) *Радујте се Богу, помоћнику нашем, кличите Богу Јаковљевом*. Клицање је победничка песма, и стога саветује народу да ускликну победничке песме Богу, Који им је помогао да се избаве од власти демона.

(3) *Узмите псалам и дајте тимпан*. *Псалмом* се овде именује божанствено учење, док је *тимпан* музички инструмент начињен од коже. Псалмопојац због тога каже: поставши послушни речима Божијим, *дајте телеса своја у жртву живу, свету и угодну Богу* (Рим. 12; 1). *Псалтир умилни са гуслама*. Псалтиром поново назива тело, услед већ устројене сагласности (склада) између тела и душе, како би људи Божији били савршени, посветивши Богу душе али и тела, која неће посветити свету него, исто тако, Богу.

(4) *Затрубите у новомесечје трубом*. Древни Израиљци су узимали вештаствене трубе и оглашавали се у време новомесечја (младог месеца) јер им је тако заповедио Бог, што је служило као сведочанство о њиховом избављењу из египатског ропства. Исто тако је и нови народ, узевши еванђелску трубу *чији глас отиде до свих крајева васељене* (Рим. 10; 18), добио заповест да затруби у новомесечју, тј. у обновљењу свог ума (грч. ἐν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοὸς αὐτοῦ), исповедајући и сведочећи да је и њега Бог ослободио из духовног Египта, тј. од власти таме.

(6) *Језик који није знао, чуо је*. Народ, који је изашао из Египта, зачуо је језик који раније не беше чуо. Који је то језик? Зар то није глас Божији упућен народу са горе?

(7) *Ослободио је леђа његова од бремена*, тј. од тежине бремена. Подразумева да их је Бог ослободио од терета који су носили док су фараону подизали град. *Руке његове које служаху у кошевима*. То је речено због тога што су у кошевима носили блато и плеву од којих су прављене опеке.

(8) *У жалости си Ме призвао (вели Господ), и избавих те*. То је слично ономе што је речено на другом месту: *Бог чу уздисање њихово … Чух вику његову (Израиљеву) и сиђох да га избавим* (2. Мојс. 2; 24. и 3; 8) *Услишао сам те у скривености буре*, тј. избавио сам те од велике и прекомерне патње. *Искробах те на води спорења*. Када је народ, мучен жеђу, рекао Мојсеју: *Дај нам воде да пијемо*, он им је одговорио: *Што се свађате са мном? Што кушате Господа* (2. Мојс. 17; 2)?

(9) *Слушај, народе мој*. Саветује народ да буде послушан Богу. Уколико то испуне, неће робовати *богу скорашњем*, јер је Он Бог Који га је у давнини избавио из Египта. (11) *Рашири уста твоја, и испунићу их*. Онима, који су Му покорни, обећава и духовну и телесну храну.

(12) *И не послуша народ Мој глас Мој*. Иако сам им то обећао, они су остали глуви. Због тога сам их одбацио и предао казни, достојној њиховог поступка.

(16) *Непријатељи Господњи слагаше га;* и биће време њихово до века*. Јасније речено, будући да је народ слагао Господа, за њега ће наступити време казне, а то је време будућег века.

(17) *И нахрани их од брашна пшеничног*. Они су слагали Бога али их је Бог, као благ, нахранио духовном храном. Та храна је Сам Господ, *Хлеб живота који силази с неба и даје живот свету* (Јн. 6; 33). *И од стене медом наситити их*. *Стена* је Сам Господ, а *мед* – Његове божанствене речи. Дакле, Псалмопојац каже да ће их Бог наситити Својим светим речима.

Псалам 81

Псалам Асафов

Садржај

Говорећи у претходном псалму о одбацивању народа, овде јасније излаже разлоге због којих је Бог одбацио Израиљце.

(1) *Бог стаде на сабору богова*. Боговима је назвао јудејске старешине, који су се називали синовима Божијим. Бог је стао међу њих у време Свог спасоносног доласка да би их разлучио и разобличио њихова дела.

(2) *Докле ћете судити неправду*? Открива неправду коју су чинили народу.

(5) *Нека се потресу сви темељи земље*.** *Темељима земље* назива кнежеве овога века, који су били кажњени пре јеврејског народа и лишени могућности да нас муче, према ономе што је речено: *Сад ће кнез овога света бити избачен напоље* (Јн. 12; 31). Они су се померили с места на којем су претходно стајали, јер су најпре они били срушени Спаситељевим крстом. Будући да је и израиљски народ одбачен након што је еванђеље проповедано свим народима, додаје: (6) *Ја рекох: богови сте*. (7) *А ви ћете као људи умрети и као један од кнежева пашћете*. Од којих кнежева? Зар не од оних који су претходно названи потресеним темељима земаљским?

Из Тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Бог стаде на сабору богова*. Према речима св. Григорија Богослова, ове речи се односе на Други долазак Христов, када ће праведници заблистати као сунце; тада ће међу спасене стати Бог као међу богове и цареве, раздељујући достојанства тамошњег блаженства, и разликујући ко каквој части и обитељи припада.

---

* У српском преводу: *Непријатељи Божији ласкаше му*, прим. прев.

** У српском преводу: *Потрешће се сви темељи земље*, прим. прев.

(2) *Избавите убогог и сиромаха, из руке грешника избавите га*. Одавде ћеш видети, читаоче, какву бригу и промишљање Бог има о сиромашнима и убогима, када их кроз божанственог Давида овде тако често помиње. Оне који угњетавају сиромахе, овде назива грешницима, услед величине греха увреде који наносе својој браћи.

(5) *Нека се потресу сви темељи земље*. Ове речи Симах је овако протумачио: „Нека се потресе земља због оних који на њој живе." Други сматрају да глагол *нека се потресу* наводи на мисао да Бог заповеда земљи да се поколеба, како би се уплашиле неправедне старешине и безаконите судије. Или пак каже: *нека се потресу темељи земље* не подносећи више безакоња свих неправедних људи. Темељима земље назива се њена дубина. Уистину је страшна ова реч, која представља негодовање Божије због неправедних старешина и безаконитих судија.

(6) *Ја рекох: богови сте, и синови Вишњега сви*. Где је Бог изговорио ове речи? Неки кажу да их је изговорио стварајући човека по Свом образу и подобију, показујући тиме да су људи богови по усиновљењу. Осим тога, Господ је боговима назвао и старешине и судије, говорећи народу: *Не куди богове и не говори зло о старешинама народним* (2. Мојс. 22; 28 – према Септуагинти). Синовима Вишњег назвао је и Израиљце, рекавши: *Израиљ је син мој првенац* (2. Мојс. 4; 22).

(7) *А ви ћете као људи умрети*. Иако сте судије, иако сте почаствовани образом Божијим, иако сте се удостојили да се назовете боговима као они који по свом старешинском и судијском достојанству имају преимућство над осталима, умирете као најпростији у народу и као обични људи који нити познају Закон Божији, нити имају разума. Глаголом *умирете* Давид је изразио рђав и непоправљив живот какав ови људи воде до смрти или пак откривајући да они тако неправедно живе све док не умру.

И као један од кнежева пашћете. Оно што је рекао у претходном стиху, говори и сада. Атанасије, Дидим и Исихије кажу да је *један од кнежева* ђаво, будући да је он некад био старешина над ангелским чиновима. Подражавајући њега, падате и ви, судије, тј. због ваше умишљености и гордости бивате свргнути са вашег достојанства, слично као што је и ђаво због своје гордости и злоупотребе свог достојанства отпао од божанствене части и од светлог ангела, какав је некада био, постао мрачни ђаво.

Псалам 82

(1) *Песма псалма. Асафов*

Садржај

Узносећи молитву Богу, моли Га да казни асирски народ због њихове гордости у рату против Јерусалима. На те народе се и мисли у продужетку псалма.

(2) *Боже, ко ће се уподобити Теби? Не прећути, нити укроти, Боже*. Нико Ти се, каже, не може уподобити по незлопамћењу и дуготрпљењу у неправдама. Међутим, ја Те молим да не прећутиш у овим неправедним нападима наших непријатеља на нас.

(3) *Јер ево, непријатељи Твоји повикаше*. Свима је позната њихова неправедност према нама.

(9) *Бише у заштиту синовима Лотовим*. Помагали су и борили се заједно са синовима Лотовим кад су ови ратовали са нама. Лотови синови су Моавци и Амонци. Отуда дознајемо и то да демони позивају један другог ради пропасти душе, да би нас предали свеопштој погибељи и знаменити Израиљ бацили у заборав. Због тога Псалмопојац набраја те суседне народе, на чији су се позив окупљали и други народи.

(10) *Учини им као Мадијаму и Сисари*. Као што су некад били истребљени Мадијамци, Сисара и Јавин који су устали против Израиља – једни код потока Кисона а други у Аендору, нека слично буду кажњени и они, који нас нападају с Асиријцима. Сисара је био ханаанејски војвода, а Јавин ханаанејски цар. Обојицу је код потока Кисона натерала у бекство рука Варака и Деворе, жене – Израиљке, како је то описано у Књизи о судијама (в. гл. 4).

(11) *Пропадоше у Аендору, посташе као ђубре земљи*, тј. у неславном месту, пошто Аендор значи „недоличност".

(12) *Стави кнежеве њихове као Орива*. Учини да Идумејци, Исмаилћани, Моавци, Агарјани и сви горепоменути народи претрпе исто што и Орив и остали који су били с њим. Будући да су били зли, зло су и пострадали.

(14) *Боже мој, стави их као коло,* тј. да не остану у том положају, него да претрпе оно што је томе противно. *Као трску пред лице ветра*. Нека се поколебају исто онако, као што се колеба стабљика класја. (15) *Као огањ спали дубраву*. Нека упознају онај огањ који су сами распламсали. Тај огањ ће их прождрети, као што вештаствени огањ прождире дубраву. Ово је слично реченоме: *Сви који ложите огањ и опасујете се пламеном, идите у светлост огња својега и у пламен који распалисте* (Иса. 50; 11 – према Септуагинти). Овде се сликовито изражава: као што огањ прождире

гору на коју падне, тако нека и они буду спаљени казном коју ћеш им Ти ниспослати и коју је Псалмопојац, услед њене тежине и силовитости, упоредио са (16) *буром*.

(17) *Испуни лица њихова срамоте*, јер ће они, обманувши се у својим жељама и испунивши се стидом, познати Твоју силу. *И потражиће Име Твоје, Господе*. То говори у смислу да ће се казна преобратити у корист. Речено је *потражиће* уместо „познаће".

Псалам 83

(1) *За крај, за точила, псалам синова Корејевих*

Садржај

И у овом псалму се поново говори о црквама. Отуда се и види зашто он има натпис: за точила.

(2) *Како су мила насеља Твоја, Господе над војскама! Насељима* назива она места где су основане свете Божије цркве, којима стреми свака богољубива душа.

(3) *Срце моје и тело моје обрадоваше се Богу живоме*. Псалмопојац као да каже следеће: И телом и душом посветио сам се на служење Богу истинитом. Речено је: *Богу живом*, за разлику од идола, који су мртви и начињени од неоживотвореног вештаства.

(4) *Јер и птица нађе дом себи, и грлица гнездо себи, где ће положити птиће своје; жртвеници Твоји, Господе*. Под птицом подразумева људску душу коју лови духовни ловац, према ономе што је речено: *Душа наша као птица избави се од замке ловачке* (Пс. 123; 7), док под *грлицом* подразумева душу која живи у чистоти и целомудрености. Због тога каже да ће свака душа наћи себи уточиште, тј. приступ ка олтарима.

(5) *Блажени који обитавају у дому Твоме*, тј. у дому небеском.

(6) *Блажен је човек коме је заштита у Тебе, Господе; усхођења је завештао (положио) у срцу своме*. Изабравши Бога за свог заштитника, он свакодневно у себи назиђује добре помисли које је у овом псалму назвао и *усхођењима*, будући да душа, идући по њима, са земље усходи на небо.

(7) *У долини плача. Долином плача* назива смртни живот. Због тога и каже: свакодневно их поучавајући током смртног живота, испуњаваш их добрим помислима и они могу да осете Твоју заштиту.

Јер ће благослове дати Законодавац, (8) *ходиће из силе у силу*. Награду за добре помисли даће им Законодавац, тј. Онај Који им је дао закон Новог Завета. Какви су то благослови? Зар то нису они, који ће *ходити из силе у силу*? Под тим подразумева усхођење из овдашњег живота по Богу у вишњи Јерусалим, а када оду у њега, видеће Бога *као што јесте* (1. Јн. 3; 2).

(10) *Погледај на лице Помазаника Твога*. Помазаником овде назива народ, који је призван на *царско свештенство* (1. Петр. 2; 9).

(11) *Јер је бољи дан један у дворовима Твојим него хиљаде других*. Под једним даном *у дворовима* Божијим, тј. у црквама, подразумева дан Спаситељевог васкрсења. Хиљадама (или хиљадом, како пише у јеврејском тексту) назива служење под Законом, какво је било на снази током хиљаду година, почев од времена Соломона који је подигао божанствени храм па до доласка Спаситељевог. Због тога указује на велико превасходство еванђелског служења у односу на служење под Законом. *Изабрао сам (рађе) да се премећем у дому Бога мојега*. Овим као да каже следеће: више желим да будем мали и безначајан међу онима који припадају Цркви, него да будем велики у грешном народу. То се може применити на Јевреје, који су одведени у вавилонско ропство, али се може применити и на нас. Као што је њих благодат Духа научила да не занемарују то што су лишени дома Божијег, тако се и ми тиме уразумљујемо да свагда љубимо храмове посвећене Богу и да желимо да обитавамо у њима.

(12) *Господ неће лишити добара оне који ходе у безазлености*, јер ће се они, који су томе (тј. безазлености) наклоњени, свагда наслађивати свим тим добрима. Из Божијих храмова извире милост и тамо се у изобиљу преноси (предаје) истина. Тамо добијамо учење о добрим догмама, тамо на источницима Свесветог Духа црпемо божанствену благодат. Тамо постајемо славни и знаменити по превасходству. Сажетије речено, тамо примамо обиље свих дарова, ослобађамо се од зла и лукавства и прихватамо да живимо у простоти и истини.

Псалам 84

(1) *За крај, псалам синова Корејевих*

Садржај

У овом псалму описује се призивање незнабожаца, којима је због њиховог обраћања Богу даровано опраштање грехова. Псалмопојац помиње и јеврејски народ, који након призивања незнабожаца исповеда (признаје) у чему је сагрешио и моли да се и он кроз Христа удостоји милости.

(2) *Благоволео си, Господе, земљу Твоју*, јер је уистину Бог и Отац благоволео *да се све састави у Христу* (Еф. 1; 10). *Повратио си робље Јаковљево*, јер је најпре проповедао Јеврејима, како би многе искупио из духовног ропства у које су пали. То је, након читања Исаијиног пророштва у којем се каже: *Дух је Господа Бога на мени, јер ме Господ помаза да јављам благе вести сиромасима, …да сужњима проповедам слободу и слепима да ће прогледати* (Иса. 61;1 – према Септуагинти), изразио и Спаситељ, рекавши:

Данас се испуни ово Писмо у ушима вашим (Лк. 4; 21). Разрешивши окове наших грехова, учинио је да се прекрати наше служење прелести многобоштва и демонима. Овде се (тј. код пророка Исаије) садржи пророштво и о једном и о другом: и о повратку синова Израиљевих из Вавилона, и о спасењу васељене. Све се то тумачи двојако у следећем смислу: Бог показује благовољење (благонаклоност) према добром и ревносном срцу које је постало Његова земља, будући да у себе прима Његово семе и да доноси стоструке плодове.

(3) *Опростио си безакоња народу Твоме*, тј. онима који су кроз веру постали Твој народ. Подразумева оне који су се преобратили из незнабоштва, према ономе што каже пророк Захарија: *И многи ће се народи прилепити ка Господу у тај дан, и биће Му народ* (Зах. 2; 11).

(5) *Повратити нас, Боже спасења наших*. Почиње да узноси молитву у име јеврејског народа, који преклиње да и он буде удостојен благодати.

(8) *Покажи нам, Господе, милост Твоју*. Када се, према Исаијином пророштву, зацарио Кир Персијски и одобрио Јеврејима да се врате из ропства, они су пожурили да се домогну отаџбине, због чега моле Бога да им, по Свом човекољубљу, убрзо подари спасење. Пожури, кажу, Владико, да нам покажеш Своју благост, да се удостојимо Твог спасења и да се ослободимо одатле. Због тога пророк, као да у име оних који су принели прозбу очекује одговор, каже: (9) *Слушаћу шта ће ми рећи Господ Бог*. Окончавши молитву, пророк ћутке очекује одговор Духа.

(10) *Спасење је Његово близу оних који Га се боје*. Очекујући одговор који ће му Бог дати о његовом народу, пророк познаје да је Бог спреман да буде уз свакога, уколико пригрли страх Божији. Они, који га пригрле (страх Божији), веселиће се у слави. *Настаниће славу у земљу нашу*. Тиме означава домострој (икономију) Јединородног у телу, јер нам је Он био *премудрост од Бога и праведност, и освећење и избављење* (1. Кор. 1; 30). Помиловавши нас, Он нас је научио истини и учинио праведнима, *да све помири у Себи, и оно што је на земљи и оно што је на небесима* (Кол. 1; 20).

(11) *Милост и истина пољубише се*. Јасно проповеда Истину која ће свету заблистати од Богородице и Приснодјеве, јер је Христос Истина, иако се родио од Жене. *Правда и мир целиваше се*, очигледно ради Истине која је свету заблистала од Приснодјеве Богородице.

(12) *И правда са небеса приниче (дође)*. То је слично ономе што је речено Дјеви: *Дух Свети доћи ће на Тебе* (Лк. 1; 35).

(13) *Јер ће Господ дати доброту*. Када, каже, према преизобиљу Своје доброте Господ заблиста онима који су на земљи, тада ћемо и ми, који смо духовна земља (грч. ἡ νοητή γῆ), дати плодове правде.

(14) *Правда ће пред Њим претходити*. Рекавши да ће духовна земља дати плод, поучава и како ће га она дати. Како, заправо? Зар неће под тим условом да правда, која је претходила ономе што чини добро на путу ка вишњем, управи његове кораке ка корачању овим путем?

Из Тумачења Јефимија Зигабена

(11) *Милост и истина пољубише се, правда и мир целиваше се*. Неки кажу да се у овим стиховима набрајају оне врлине, које су се појавиле у Христу, односно, да су се у Њему сјединиле милост и истина. Милост је Христос појавио у исцељивању болесних, а истину у учењу и проповеди. У Њему су се, међутим, сјединили и правда и мир, јер то значе речи: *целиваше се*. Правда Христова откривала се у правом суду, када је лукаве разобличавао а добре похваљивао, док се мир испољавао у Његовој кроткости. Међутим, боље би било да кажемо да је милост божанствена природа, као она која је имала власт да отпушта грехе и да исцељује болести. Истина је човечија природа, јер се *не нађе лаж у устима Његовим* и јер је у праведности једино Он очувао достојанство човечије природе, као и зато што је Он истински човек а не привид. То што је речено да се *пољубише* значи да су се спојиле у једно, тј. да су се сјединиле у једном Лицу. Правда се прихвата уместо божанске природе, јер је једино Бог праведан Судија. Мир се прихвата уместо човечије природе, према Његовој урођеној кроткости. Те врлине се *целиваше*, јер су у Христу имале јединство и сагласност.

Псалам 85

Молитва Давидова, псалам

Садржај

Будући просветљен Духом у вези с будућим доласком Јединородног и отпуштањем грехова сваком човеку који Му притекне, блажени Давид основано узноси молитву и тражи да и он буде један од оних, који ће се спасти благодаћу.

(1) *Приклони, Господе, ухо Твоје и услиши ме*, јер ће ономе који се моли смиреноумље у великој мери помоћи да буде услишан. *Јер сам ја сиромах и убог*. То је почетак молитве смиреноумља. Стекавши богатство праведности, ни Давид ни Језекија нису се обазирали на њега, него су на уму имали сиромаштво своје природе и преклињали Бога да буде милостив према њиховој убогости. Речено је: *Приклони, Господе, ухо Твоје*, што је у пренесеном смислу преузето од болесника, који услед слабости не може гласно да говори и моли лекара да приклони ухо ка његовим устима.

(2) *Сачувај душу моју, јер сам прелодобан*. Моли да га услиши због напредовања у добрим делима. *Спаси слугу Твога, Боже мој, који се узда у Тебе*. Пошто је себе назвао преподобним, опет се враћа ка смиреној (скрушеној) речи, придружујући се слугама Божијим и сведочећи да се једино у Богу нада спасењу.

(3) *Помилуј ме, Господе, јер Теби вапим сав дан*. Ове речи нас уче да онај који жели да од Бога добије неко добро непрестано мора пребивати у молитви.

(5) *Јер си Ти, Господе, добар и снисходљив (кротак)*. Оне, који притичу Богу, учи да не очајавају ако Господ неко време буде оклевао да испуни њихову прозбу, јер ће их као добар и пребогат милошћу неминовно услишати.

(8) *Нема сличног Теби међу боговима, Господе*. Боговима назива свете пророке, у којима је обитавала реч Божија. Каже да ниједан од пророка није могао да избави људе од греха и да је то могао да учини једино Господ, према оном што је речено на другом месту: *Заступник, али не анђео него Сам Господ спасе* нас (Иса. 63; 9 – према Септуагинти).

(11) *Да се обрадује срце моје да се боји Имена Твога*. Ко је задобио страхопоштовање пред Богом, тај љуби живот који је сагласан са Законом. Такав живот је мајка радости. Због тога је пророк правилно претпоставио да ће страх развеселити његово срце. Он тако говори и на другом месту: *Нека се радује срце оних који траже Господа* (Пс. 104; 3) и *Сетих се Бога и обрадовах се* (Пс. 76; 4).

(12) *Исповедаћу Те и хвалити, Господе Боже мој, свим срцем својим*. Молитву одједном преобраћа у исповедање тога да је избављен (13) *од пакла*, објашњавајући разлог због којег је грешио, односно да су то замке многих, и при том (14) *силника*, који *не поставише Бога пред себе*. Међутим, Ти си ми, Господе, учинио милост какву они нису очекивали и Својим човекољубљем избавио си моју душу из најдубљег пакла. То каже Христос, кад се *цареви земаљски и кнежеви окупише заједно на Њега* (в. Пс. 2; 2).

(13) *Јер је милост Твоја велика на мени*. Као да је молитва већ дошла до краја, говори да ће у векове хвалити велику милост Божију, јер је њихове душе избавила из адских руку.

(14) *Боже, безаконици усташе на мене*. Показује да је због њих пао у тај грех. Због чега би иначе пао, ако на њега не би устало мноштво лукавих демона и спотакло га на путу врлине?

(15) *А Ти, Господе Боже мој, милосрдан си и милостив*. Иако су ме лукави демони, који су устали против мене, бацили у грех, а кроз грех и у најдубљи пакао, Ти, Господе, и на мене распростиреш Своје милосрђе и

Сам си избавио моју душу. Стога Те опет молим да ме помилујеш. За мене ће бити милост, ако погледаш на мене.

(17) *Учини са мном знамење на добро*. Као што је некада Бог у Египту дао знамења синовима Израиљевим како не би претрпели никакво зло од погубитеља, тако моли да и њему да знамење, како би се тиме сачувао и постидео непријатеље.

Псалам 86

(1) *Синова Корејевих. Псалам песме*

Садржај

Синови Корејеви су и овај псалам испевали о Цркви, проповедајући у њему призивање незнабожаца, а такође и то да ће у Цркви, према домострою оваплоћења, заблистати Јединородни.

(2) *Темељи су његови на горама светим. Његови*, тј. народа призваног кроз веру. Подразумева да је народ из незнабожаца поучен на темељима апостола и пророка.

Љуби Господ врата Сиона већма од свих насеља Јаковљевих. Вратима Сиона назива претходно и првобитно учење Цркве, а *насељима Јаковљевим* служење под Законом. Због тога и каже да је еванђелски живот Богу угоднији од служења под Законом.

(3) *Преславне (ствари) говораху се о теби, граде Божији. Град* је Црква. Шта је преславно (тј. славније) изговорено о њој, осим да ће се у њој настанити Јединородни, према ономе што је речено: *Овде ћу се настанити, јер њега изабрах* (Пс. 131; 14).

(4) *Спомињаћу Рава (Египат) и Вавилон*. Сачуваћу добру мисао (успомену) на оне, који Ми се обраћају, иако су се раније неумерено предавали сластољубљу и служили идолима. Псалмопојац на то мисли када помиње Рава и Вавилон. *И ево, иноплеменици (Филистејци) и Тир, и народ Етиопљана*. Ове речи нас јасно уче да је Црква састављена од свих народа.

(5) *Мати Сион, рећи ће човек, и Човек постаде у њему*, тј. на Сиону, који се назива мајком. Очигледно је да ћемо се ми, који смо поверовали, прибројати Сиону, тј. Цркви, у којој се налази Човек или Онај Који ју је утемељио. То је Онај Који је нас ради постао човек и обећао да ће Своју Цркву саградити на стени.

(6) *Господ ће казивати у књизи (пописа) народа и кнежева*, тј. Господ ће казивати о књизи оних људи и кнежева, који ће припадати самој Цркви. О каквој књизи? Зар то није она која је написана на небесима, и за коју је Сам рекао: *Радујте се што су имена ваша записана на небесима* (Лк. 10; 20).

(7) *Јер је свих радујућих се обиталиште у Теби*. Када, каже, у Теби буде обиталиште свих оних што припадају Цркви, они ће се испунити весељем.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Темељи су Његови на горама светим*. Чији то, *Његови*? Јевсевије каже: Христови, и то је очигледно из стихова који следе: *Мати Сион, рећи ће човек, и Човек постаде у њему, и Сам Вишњи основа га*. Темељи Христови су истинита учења о Њему, јер су она темељ и корен вере у Христа. Ти темељи су, према Теодоритовим и Кириловим речима, положени на апостоле, који су овде названи *светим горама – горама*, јер су били чврсти у вери и уздизали се над сваким земним и ниским мудровањем. Осенили су се и склоношћу ка многобројним врлинама, као што се чврсте и високе горе осењују густим дрвећем; *светим* – зато што су апостоли били свето предани светоме Богу и преиспуњени Духом Светим. Можемо и другачије да кажемо: темељима Христовим назвао је апостоле, и то – темељима зато што су апостоли чинили почетке и прва здања Цркве Христове, а Христовим зато што је Христос апостоле положио у темеље Цркве, будући да су се они налазили на светим горама – Сиону, Тавору и осталим узвишењима, освештаним превасходно тиме што је на њима пребивао и живео најсветији међу светима – Христос. Неки кажу да су темељи Христови пророчка предсказивања о Њему, будући да су она била зачеци вере у Христа. Наиме, *горе свете* су и пророци, услед узвишености њихових пророштава и њиховог освештавања Духом Светим.

(2) *Љуби Господ врата Сиона већма од свих насеља Јаковљевих*. Велики Павле нам у Посланици Јеврејима говори о постојању небеског Сиона и небеског Јерусалима, назвавши тако живљење на небесима (в. Евр. 12; 22). Према Теодоритовим речима, под овим *вратима Сиона* треба да подразумеваш помесне цркве… будући да посредством њих, као посредством врата, хришћани улазе у вишњи Сион. Та врата, односно ове помесне цркве, Господ више љуби и претпоставља свим јеврејским градовима (јер *насеља* означавају градове). Или се можда *насељима* називају Силом и земаљски (вештаствени) Јерусалим, у којима се некада налазио ковчег завета.

(4) *Спомињаћу Рава (или Раву) и Вавилон онима који ме познају*. Према тумачењу божанственог Кирила, ове речи су изговорене у име Самог Христа Спаситеља и садрже пророштво о томе, да ће Његова Црква бити састављена од многих народа, и то најбезбожнијих. Тако је ликом блуднице Раве изобразио Ханаанејце, пошто је и Рава била Ханаанејка и

живела је у земљи ханаанејској. Наиме, Ханаанејци и Вавилоњани били су безбожнији од свих осталих. Затим набраја и друге народе, сличне по безбожништву, при чему верујуће назива *онима који Га познају*. Неки, међутим, под Равом подразумевају Египат.

(5) *И Човек постаде на њему (Сиону)*. У овим речима садржи се пророштво о рођењу Христовом, јер се у границама вештаственог Сиона Христос уистину и родио као човек. Да би показао да Рођени није био обичан човек него Богочовек, додаје:

И Сам Вишњи основа га. Он, Који је на Сиону рођен у људском лику, основао га је (Сион) на почетку, као Творац неба и земље Који је изнад свих, односно као Бог.

(6) *Господ ће казивати у књизи народа и кнежева ових који постадоше у њему*. Христос ће, каже, учити о Себи из Писма, при чему се мисли на пророчка Писма (књиге), о чему приповеда апостол Лука: *И дадоше Му књигу пророка Исаије, и отворивши књигу нађе место где беше написано: Дух Господњи је на Мени, зато Ме помаза да благовестим сиромасима…* (Лк. 4; 17–18). Ове пророчке речи Давид је назвао књигом народа и њихових старешина (кнежева), будући да је Писмо дато јудејским (јеврејским) племенима и њиховом старешинама. И као што је у почетку Писмо било својина свих племена која су се телесно родила на чувственом (вештаственом, видљивом) Сиону, тако је сада (Писмо) тековина свих оних, који су духовно рођени у духовном Сиону – цркви Христовој или хришћанској.

Псалам 87

(1) *Песма псалма, синова Корејевих, за крај, за маслет да одговори, поучан, Емана Израиљца.*

Садржај

У овом псалму описује се смрт коју је Христос прихватио због нас да би нам, проповедајући духовима у аду, подарио васкрсење. Поред тога, Псалмопојац оплакује Јерусалим, јер је изгубио уздање у Христа. У древна времена, Јерусалим, односно јеврејски народ, као да је представљао неки збор, због чега је и назван уделом или наслеђем Господњим. Из тог разлога псалам има и натпис: за маслет, тј. за збор или за хор. Будући да је тајинство Христово дубоко и да је за њега потребно крајње истанчано духовно разумевање, у натпису овог псалма стоји: поучан (за разумевање). Каже се да је ово Еманов псалам, састављен у Египту, за Мојсеја. Овај Еман је био потомак Израиљев, будући да потиче од Заре, а он је син Јуде, сина Израиљевог.

(2) *Господе Боже спасења моја, дању и ноћу виках пред Тобом*. Будући да је Благ, провиђа отпадништво народа и пропаст ученика, због чега се за њих моли Оцу да се не приклоне злу и да задобију спасење које им је даровано.

(4) *Јер се душа моја испуни зала*. Пошто је понео наше грехове и због нас патио, праведно каже да се испунио злом. *И живот се мој спусти до ада*. Каже то стога што је, по благодати Божијој, окусио смрт ради (спасења) целог света.

(5) *Постадох као човек беспомоћан,* (6) *међу мртвима слободан*. Према речима Исаијиним, једино је Исус због људских безакоња и умро и био одведен у смрт (Иса. 53; 8); кад је био мртав, остао је слободан, јер није имао греха који би Га учинио кривим смрти, због чега је и рекао: *Власт имам положити* душу Моју *и власт имам опет узети је* (Јн. 10; 18).

Као рањеници који леже у гробу. Уподобио сам се људима који су покривени ранама и који леже у гробу. Они, међутим, нису задобили васкрсење, јер се нису удостојили Твоје помоћи, док сам Ја рањен због људских грехова и положен у гроб. Ја тамо нисам остао, јер си Ме се Ти опоменуо након мог рањавања и полагања у гроб, и Ја сам васкрсао, погазивши смрт.

(8) *На мени се утврди јарост Твоја*. *Јарошћу Божијом* се назива проклетство смрти које је положено на људски род. Дакле, пошто је Он за нас постао *проклетство* (Гал. 3; 13), каже да се *утврди* на Њему *јарост Божија*.

Све валове Твоје навео си на Ме. *Валовима* назива тешку казну која је због преступања заповести положена на људски род, што значи да под тим опет подразумева смрт.

(9) *Удаљио си познанике моје од мене*. Каже то стога што су Га у време страдања сви напустили. *Поставиште Ме за гађење себи*. Погледај како се Јевреји све до дана данашњег гнушају имена Христовог. *Предан бих, и не излажах*. То каже зато што је био затворен у дом старешине синагоге.

(10) *Очи моје изнемогоше од сиромаштва*. Плакао сам због народа, јер сам видео да се лишава богатства по Богу и да пада у крајње сиромаштво.

Виках к Теби, Господе, сав дан. Због тога ми подари једину могућност за избављење од зла – Твој Промисао, Господе, јер Те молим и непрестано уздижем руке. Тај положај тела изражава горко јадиковање душе, јер само онај који је принуђен нуждом, у том положају усрдно моли Онога Који му може помоћи.

(11) *Еда ли ћеш мртвима чинити чудеса? Или ће их лекари васкрснути*? Објашњава нам разлоге Свог нисхођења у смрт и као да каже: будући да мртви нису могли да творе чудеса нити лекари да васкрсавају

да би се исповедали Теби (13), и као што ни осуђени на пропаст нису били у стању да познају Твоју истину, стога сам и Ја, Оче, био прибран (тј. прибројан, придружен) онима који су у аду, да би и они, који пребивају *у земљи заборављеној*, када васкрсну, опитом дознали за Твоја чудеса и да би они, који су одавно у тами, познали Твоју истину.

(12) *Еда ли ће неко у гробу казивати милост Твоју*? Немогуће је да мртви, који су се претворили у прах, који су препуштени забораву и пребивају у тами смрти, буду причасници Твог човекољубља и да созерцавају Твоја чудеса.

(13) *Еда ли ће у тами бити позната чудеса Твоја*? Као што за пропале нема истине, тако ни за помрачене не постоје чудеса. А *земља заборављена* је душа, која је лишена дарова Духа Светога.

(15) *Зашто, Господе, одбацујеш душу моју, одвраћаш лице Твоје од мене*? Тако се Христос молио за израиљски народ. Јевреји су се, међутим, по прекомерности своје злобе показали као недостојни спасења и на тај начин као да су Христову молитву за њих учинили неделотворном.

(16) *Сиромах сам ја и у трудовима од младости своје*. *Сиромах*, јер је примио обличје слуге; *у трудовима од младости своје*, зато што је од пелена био изложен злим намерама Ирода и оних сличних њему. *Узвишен будући, понизих се и изнемогох*. *Уздизањем* назива Своје подизање на крст, према ономе што је Он рекао: *Кад подигнете Сина Човечијега* (Јн. 8; 28), док под речима *понизих се* подразумева Свој силазак у ад.

(17) *На мене дођоше љутње Твоје*. На Мене си, каже, покренуо сав Свој гнев и помутио Ме најстрашнијим казнама, погрузивши Ме у њих као у воду.

(19) *Удаљио си од мене пријатеља и ближњега и познанике моје од несреће (моје)*. *Несрећама* назива Своја страдања, јер су Га пријатељи и познаници оставили у време страдања. Будући да је Оцу био послушан *до смрти, и то до смрти на крсту* (Филипљ. 2; 8) и да су Га ученици напустили док је био на крсту, каже да је Отац удаљио од Њега познанике и пријатеље.

Псалам 88

(1) *Поучан, Етана Израиљца*

Садржај

У овом псалму, пророк предсказује рођење Христово од Давидовог семена, Његово царство и спасоносно страдање које је због нас претрпео. Псалам има натпис: поучан (за разумевање), јер је потребан посебно продуховљен ум да би се разумела дубина његових тајни. За Етана је у претходном псалму јасно речено да је и он био пророк.

(2) *Милости Твоје, Господе, до века ћевађу*. Које су то милости Господње, о којима би требало да певамо? Зар то нису оне, којима су свргнута начала (господства) и власти, па и сама сила (владавина) ђаволска, а ми ослобођени од греха и смрти? *Из нараштаја у нараштај јављаћу истину Твоју устима мојим*. Очева Истина је Син, о којем свети казују из нараштаја у нараштај. Ове речи као да изговара збор апостола.

(3) *Јер си рекао: До века ће се милост изградити*. Ти си, Владико, благоволео да обећаш да ће се велика и чудесна милост изграђивати у векове. То значи да ће бити устројена или подигнута, јер оно што се гради као да се подиже и усправља. Такви су спасење и благодат које нам је даровао Христос. Као што милост изграђује људе, тако и истина припрема свете силе. *Сиремиће се истина Твоја*. И као што се спасење кроз Христа назива милошћу и благодаћу, тако се, опет (и на небу и на земљи) назива и истина која је крвљу уздигнута чак до неба.

(4) *Завештах завет изабранима Мојима*, тј. Авраму и Јакову, јер им је дао обећање о Христу, рекавши: *И благословиће се у семену твоме сви народи на земљи* (1. Мојс. 22; 18. и 28; 14). *Заклех се Давиду, слузи Моме*. Кад му се заклео? Зар није онда, кад је рекао: *Кад се наврше дани твоји, и кад починеш код отаца твојих,* устаће Други од твога семена, *који ће изаћи из утробе твоје, и приуготовићу у векове* царство *Његово; Он ће сазидати дом Имену Мојему, и управљаћу царство Његово довека. Ја ћу Му бити Отац, а Он ће Ми бити Син* (2. Сам. 7; 12–14).

(6) *Исповедаће небеса чудеса Твоја, Господе*. То каже стога што се родио Христос, и што ангели благовесте пастирима, говорећи: *Јер нам се данас роди… Христос Господ у граду Давидову* (Лк. 2; 11); тада се јавило и мноштво других *војски небеских, говорећи: слава на висини Богу и на земљи мир* (Лк. 2; 14).

(7) *Ко ће се у облацима изједначити са Господом*? Иако је Јединородни постао човек и унизио се кроз добровољно умањење (грч. κένσις), примивши на Себе обличје слуге, Он је чак и у том положају неупоредиво узвишенији чак и од небеских сила, јер су оне у чину служитеља, док је Он Свевладика и Господ. Њему се није уподобио чак ни неко, ко је *међу синовима Божијим*. О томе сведоче они сами, говорећи: *Од пуноће Његове ми сви примисмо* (Јн. 1; 16), јер Он даје као Бог, док се они обогаћују оним што примају од Њега.

(8) *Бог прослављан у савету светих, велики и страшан*. Као што се неразумни саблажњавају видевши га у обличју слуге и слушајући како каже: *Ја сам Истина* (Јн. 14; 6) и *пре него Авраам настаде, Ја јесам* (Јн. 8; 58), тако Га, напротив томе, свети прослављају и називају великим и

страшним. То се пројављује тиме што Петар, као да говори устима свих, обзнањује: *Ти си Христос, Син Бога живога* (Мт. 16; 16), као и тиме што су сви, када је запретио мору и ветровима, ускликнули: *Ваистину си Ти Син Божији* (Мт. 14; 33).

(9) *Моћан си, Господе, и истина је Твоја око Тебе*. (10) *Ти владаш над државом мора*. Ове речи показују да је Онај Који је у обличју слуге у почетку призвао у биће влажну стихију (досл. влажну суштину, грч. (ἡ ὑγρά οὐσία), да је Он поставио песак као границу мору и рекао му: *Довде ћеш долазити и даље нећеш* (Јов 38; 11). А да је то истина доказао је онда, када је током пловидбе са ученицима запретио мору и ветровима. *Буру таласа његових Ти укроћујеш*. (11) *Ти си смирио гордога као рањеника*. Он је свезао снажног и гордог, а Својим ученицима дао *власт да стају на змије и скорпије и на сву силу вражију* (Лк. 10; 19).

(12) *Твоја су небеса, и Твоја је земља*. Као што је Господар мора, Он је и Створитељ небеса и целе земље. *Васељену и пуноћу њену Ти си основао*. (13) *Север и море Ти си саздао: Тавор и Ермон*. Тиме означава четири стране васељене, односно: северном страном – север, морем – запад (јер Свето Писмо морем назива запад), гором Ермон – југ, а гором Тавор – исток.

(14) *Твоја је мишица са снагом*. Мишица Твоја, Владико, свима се јавила са снагом. Иако је постао човек и био сличан нама, превасходство Његове величине било је очигледно. Управо то и значи оно што је речено: *Нека се утврди рука Твоја, нека се узвиси десница Твоја*.

(16) *Блажен је народ који зна да кличе (Теби)*. Проповедајући оваплоћење Јединородног, праведно блаженима назива оне, који су се поучили Његовој тајни. То и значи клицати Му победничку песму, јер клицање значи певање над побеђеним непријатељем. Он се због нас наоружао и победио противничке силе. *Господе, у светлости лица Твога ходиће,* (17) *и Именом Твојим обрадоваће се*. Блаженима назива свете апостоле, јер су Његовим Именом и Његовом силом сатворили све оно прекрасно, што су учинили.

(18) *Благоволењем Твојим узвисиће се моћ наша (дословно: рог наш, грч. τὸ κέρας ἡμῶν)*. *Рогом* назива славу и зато, као да се обраћа Оцу, каже: будући да си благоволео да пошаљеш Јединородног, васпостављена је наша слава, јер смо се прославили и ми, васкрснувши са Христом (Кол. 3; 1) и с Њим се зацаривши.

(20) *Тада си говорио у виђењу синовима Твојим. Тада*, тј. раније, у пророчким виђењима, *говорио си синовима Твојим* – под тим подразумева оне који су призвани да се удостоје усиновљења. Шта је говорио, ако не ово: *Ставих помоћ на силнога*. То је пак значило: дао сам велику немоћ,

како би немоћни и надвладани сатаном могли да притекну Силном. Силни, којег нам је Отац дао за помоћника, несумњиво је Христос, јер је Он Господ сила (тј. Господ над војскама). *Узвисих изабраноīа из народа моīа*. (21) *Нађох Давида слуīу моīа*. Под тим подразумева Христа од семена Давидовог, који се назива Изабраним, јер *Боī Њеīа високо уздиже* (Филипљ. 2; 9). Псалмопојац Га назива и Давидом, пошто је Он (по телу) рођен од Давидовог семена. Назива Га и слугом, јер се јавио у обличју слуге. *Јелејем (уљем) светим Мојим īомазах Га*. Када се Онај, о Којем је речено: *Боī беше Лоīос* по телу родио од жене и постао човек остајући при том, као и раније, Бог, тада је, тебе ради прихвативши помазање, назван Христом. Логос, Који је Бог и превечни Цар, прихватио је оно што је наше, да бисмо се ми обогатили оним што је Његово.

(22) *Јер ће рука Моја сāомоћи Га*. Спаситељ је рекао: *Дела која Ми даде Оīац да их свршим, ова дела која Ја чиним сведоче за Мене да Ме је Оīац īослао* (Јн. 5; 36) и *Не īоворим од Самоīа Себе, неīо Оīац који īребива у Мени Он īвори дела* (Јн. 14; 11). Тако и ово сада Отац говори о Њему: *Рука Моја сāомоћи ће Га, и мишица Моја оснажиће Га*.

(23) *Неће усīети нейријāељ над Њим*. Иако су рекли: *Ходиīе да īа убијемо и да īрисвојимо наследсīво њеīово* (Мт. 21; 38), неуспешна је била ова сатанина и јеврејска замисао и њихов је подухват пропао, јер је Спаситељ у трећи дан васкрсао, погазио смрт, отео плен од ада и узнео се Оцу и Богу Који је на небесима, где пребива *седећи са десне сīране величансīва на висинама* (Јевр. 1; 3). Због тога је истинито оно што је речено: *Неће усīети нейријāељ над њим*.

(24) *Сасеīи ћу нейријāеље Њеīове īред лицем Њеīовим*, јер су били предати римској војсци и на крају су изгинули.

(25) *И исīина Моја и милосī Моја са Њим је*. *Истином* се назива служење Духом и истином какво нам је донео Христос, Који је жени Самарјанки рекао: *Боī је Дух, и који Му се клањају, у Духу и исīини īреба да се клањају* (Јн. 4; 14). Бог нам није учинио *милост* ни кроз кога другог, него кроз Свог Јединородног Сина. Он је једини Који нас је научио да се клањамо духом и истином и Који нас је помиловао након што је искорењена смрт и укинута пропадљивост. *Именом Мојим узвисиће се роī моћи Њеīове*, јер се именима, каква највише доликују Оцу, прослављa и Сам Син. На пример, Отац је истинити Бог, исто као што је то и Син. Он је Истина и Живот, и Отац то јесте и тако се назива по природи, исто као и Син. Он Сам каже: *Ја сам васкрсење и живоī* (Јн. 11; 25). Ово је пак рекао Свом Оцу: *Све Моје Твоје је, и Твоје Моје* (Јн. 17; 10).

(26) *И īосīавићу на море руку Њеīову*. *Морем* се, као што смо претходно већ рекли, означава западна страна, док под *рекама* подразумева земљу међу рекама, односно исток. Због тога каже да ће се Његово дело распрострети на целу васељену. *И на рекама десницу Њеīову*. На море се поставља Христова рука, а на реке Његова десница. Уосталом, ако хоће, море ће постати река, а исто тако ће и река, уколико сачува реку која истиче из њене утробе, постати море живе воде.

(27) *Он ће Ме īризвāаīи: Оīац мој јеси Ти, Боī мој*. И овде опет, оваплотивши се, домостројитељски (икономијски) назива Оца Својим Богом и каже: *Узлазим Оцу Мојему и Оцу вашему, и Боīу Мојему и Боīу вашему* (Јн. 20; 17). Наиме, о Њему говори пророк, и када пророкује да нам се *роди Дēīе,* назива Га *Боīом силним, Оцем будућеīа века* (Иса. 9; 6 – према Септуагинти).

(29) *До века ћу чуваīи Њему милосī Моју и завеī Мој* – Њему, тј. људима који су кроз Њега поверовали. *Милошћу* назива отпуштање грехова по вери, док под *завеīом* подразумева нови (завет), који назива верним, тј. поузданим, чврстим и трајним. Наиме, први завет се прекратио услед своје слабости и бескорисности, будући да Закон ништа није довео до савршенства.

(30) *И īосīавићу у век века семе Њеīово*, јер неће нестати нити хришћанског имена нити еванђелског служења него ће се, напротив, продужити непрекидно и бесконачно.

(36) *Једном се заклех свеīињом, еда ли ћу Давиду слаīаīи*? То је слично ономе што је речено на другом месту: *Закле се Госūод Давиду исīином, и неће се одрећи ње* (Пс. 131; 11)

(37) *Семе њеīово осīаће до века*. Семеном Давидовим назива Христа, Који се по телу родио од Давидовог семена. Он ће и *осīаīи до века*, јер је немогуће да Онај Који је Бог и уистину Син Божији не буде свесавршено и у потпуности вечан.

И īресīо Њеīов као сунце īреда Мном. Под *īресīолом* Христовим подразумева Цркву, јер у њој почива Христос. Због тога ће Црква Христова обасјавати и просветљивати поднебесје, свагда постојећи, слично сунцу и месецу, јер је у псалму речено: *И īресīо Њеīов као сунце īреда мном,* (38) *и као месец уређен до века, и Сведок веран на небу*.

(39) *А Ти си одīурнуо и īонишīио, одбацио си Помазаника Своīа*. Блажени пророк говори о ономе што се догађало поред Часног крста. Стога се чини да те речи упућује Богу и Оцу: Ти си обећао да ће семе Давидово остати до века и *īресīо Њеīов као сунце и месец*; међутим, *одīурнуо си Га и īонишīио, одбацио си Помазаника Своīа*. Речено је: *одīурнуо си Га*

и поништио уместо: допустио си да буде одгурнут и поништен, јер није Отац одгурнуо и поништио Свог Сина него су то учинили Јевреји, мада по допуштењу Бога и Оца. У том смислу је речено: *Он који Сина Свога не пожаледе, него Га предаде за све нас* (Рим. 8; 32).

(40) *Разорио си завет слуге Твога*. Заменио си га, каже, обећањима датим о Њему. Међутим, Он је пострадао. Објашњава ово као да оклева и каже: *Разорио си завет слуге Твога*. Обећао си да ће остати до века, и такав је био Твој завет о Њему. Међутим, Јевреји су Га распели и Он је био прибран мртвима, јер је страдао и био распет. Дакле, *разорио си завет слуге Твога, бацио си на земљу светињу Његову*. На земљу си, каже, бацио Његову славу. Будући да је пошао на страдање, Јевреји су Га сматрали обичним човеком. Није, међутим, остао мртав Овај Који је, према речима пророка, *међу мртвима слободан* (Пс. 87; 5), нити је страдање на било који начин умањило Његову славу. Напротив, Он се тиме још више прославио, јер је срушио онога који је имао силу смрти, тј. ђавола, и избавио људски род. Уосталом, пророци говоре о ономе што се дешава пред њиховим очима.

(41) *Срушио си све ограде Његове. Оградама* и утврђењима Његовим назива свете апостоле, јер су Га сви они напустили и престрашени побегли. Због тога је и речено: *Поставио си за утврђења његова страх.*

(42) *Разграбише га…* (43) *обрадовао си све непријатеље Његове*, јер су се радовали и главама показивали на Њега, видевши да је прикован за крст.

(44) *Одвратио си помоћ мача Његовог*, јер оне, који су распели Јединородног Сина Бога и Оца, и који су били достојни највеће казне, није казнио без оклевања, него је, по Свом великом човекољубљу, и њима подарио могућност да се покају посредством крштења. Због тога се и каже да је *одвратио помоћ мача Његовог*. Речено је *одвратио* уместо „задржао".

(45) *Укинуо си очишћење Његово*. Речено је *укинуо* уместо „разрешио". Због тога је разрешио од очишћења или приморао да се увере да је Он чист, иако је сматран за злочинца, осуђен као грешник и *био метнут међу злочинце* (Иса. 53; 12). *Престо си Његов оборио на земљу*. Кад је телесно пострадао и постао *међу мртвима слободан*, они, који су Га распели, сматрали су да се страдањем све окончало, да се у потпуности прекратило и Његово име и Његово постојање. Због тога Псалмопојац тумачи претпоставке оних, који су га распели и каже: *Престо си Његов оборио на земљу*.

(47) *Докле ћеш, Господе, одвраћати се до краја, распаљивати се гнев Твој као огањ*, тј. хоће ли дуго имати моћ дрски покушаји Јевреја, који су замислили да разапну Јединородног и нашег Спаситеља? Симах преводи овако: „Докле ћеш се, Господе, скривати до краја? Распламсава се као огањ гнев Твој." Другим речима: Владико, зар дуго нећеш благоволети да погледаш на слабости наше, (зар се дуго) нећеш јавити и прекратити несреће? Ти, међутим, као огањ распламсаваш гнев, сећајући се наших грехова.

(48) *Опомени се који је мој састав (ипостас). За нетрулежност (непропадљивост) си створио човека, по образу сопственом саздао си га* (Прем. Сол. 2; 23), али је он услед обмане постао трулежан (пропадљив). Према томе, подари му непропадљивост да би се спасло Твоје створење, због чега је и створено.

(49) *Који је човек који ће живети и неће видети смрти*? Нико, каже, неће победити смрт, нити ће *избавити своју душу из руку адових*, уколико му Ти, Владико, не подариш васкрсење.

(50) *Где су оне старе милости Твоје, Господе*? Старим милостима назива оно васпостављање у непропадљивост, које је предодређено пре стварања света.

(51) *Опомени се, Господе, ружења слугу Твојих*. Будући да Ми се *поругаше непријатељи Твоји, Господе,* лажна су обећања која су народима дата о Мени (а та обећања састојала су се у томе да ће они бити спасени и избављени од смрти и греха). Ругали су се видевши Моју смрт, због чега су и та обећања назвали испразним, и зато Те молим да се опоменеш овога, јер се *поругаше промени Христа (Помазаника) Твога*.* Његова промена је Његова крв и смрт, искупитељска цена која је дата за спасење света. Због тога су Му се и ругали, мислећи да Га је смрт победила. Међутим, није остао мртав Онај Који је *међу мртвима био слободан*, него је у трећи дан васкрсао. Због тога је псалам запечаћен речима: *Благословен Господ до века. Нека тако буде, амин*, као да је Он већ васкрсао и вазнео се на небеса, да се у векове благосиља и исповеда са Својим Оцем.

Крај треће књиге Псалама

* У српском преводу: *Који поругаше заменике (наследнике) Помазаника Твога*, прим. прев.

Четврта књига псалама
псалми 89–105

Псалам 89

Псалам Мојсеја, човека Божијег (најстарији псалам)

Садржај

Кажу да је ову молитву написао Мојсеј и да ју је предао да у тајности буде сачувана, да би људи потоњих времена знали како треба приносити исповедање када падну у искушења која ће их временом сустићи, после њихове непокорности Господу и после извршења убиства. Да ова молитва током времена не би била заборављена, уврстили су је међу псалме и поставили иза 88. псалма, који представља страдања Господња.

(1) *Господе, уточиште си нам био из нараштаја у нараштај*. Желећи да Бога приклони на милост, долично почиње молитву помињући доброчинства која су већ више пута учињена. А како је Бог творио доброчинства у сваком нараштају, свако може да их види ако обрати пажњу на то, шта се догађало у време фараона, шта у време Исуса (Навина), а шта у Вавилону.

(2) *Пре него што горе постадоше и саздана би земља*. Гледајући тело Господње, сматрали су Господа за обичног човека и говорили: *Још немаш ни тридесет година, а Авраама си видео* (Јн. 8; 57); управо то што нису признали Његово божанство било је и највећи узрок њиховог пада. Они који сада исповедају јасно кажу да је Он пре сваке твари и да сапостоји са Оцем.

(3) *Не скрени човека у понижење* Тиме почиње исповедање. Псалмопојац моли Бога да се и Он Сам обрати, након што је све народе призвао на познање истине. Ти си, Владико, рекао: *Вратите се, синови одметници, и исцелићу одметништва ваша* (Јер. 3; 22). Дакле, будући да смо се вратили, *не скрени* нас у *понижење*.

(4) *Јер је хиљада година пред очима Твојим, Господе*. Мисли на време служења под Законом, у које су најпре процветали Израиљци, након изградње божанственог храма. Наиме, од времена Соломона, који је подигао храм, па до опсаде која се догодила после Часног крста, прошло је хиљаду година. Међутим, та хиљада година за Тебе је као један дан или, боље речено, као мали део дана. Сасвим је правилно што време, које је претходило Спаситељевом доласку, пореди са ноћи. Наиме, сви људи су тада живели у тами и пометњи, јер им још не беше засијало Сунце Правде.

(5) *Ништавне ће бити године њихове*. Јасније речено, њихове године, тј. године оних који су се Тебе одрекли, биће веома унижене. Они уистину бивају гажени и од људи и од демона, јер су се одрекли свог Спаситеља и Искупитеља. *Ујутро ће као трава проћи, ујутро ће процветати и проћи*. Речју *ујутро* представља Христово јављање на Синају, а речју *трава* служење под Законом, будући да је (ово служење) ускоро требало да увене. *Увече ће отпасти, стврднути се и осушити*. *Вечером* се назива време при свршетку века, када се и јавио Јединородни и када је увенуо цвет служења под Законом, који се стврднуо услед заблуде непокорности.

(7) *Јер ишчезосмо од гнева Твога*. Отворено наговештавају несреће које ће их сустићи због њихових сопствених грехова. То се може применити како на Јевреје, тако и на све људе, јер је васцели људски род, због казне за своје безакоње, изложен несрећама и обузет немирима свих врста. Осим тога, Јевреји су због свог злобног срца лишени слободе.

(8) *Поставио си безакоња наша пред Тобом*. Ти ниси превидео наша безакоња, јер смо их ми сами призвали на своју главу, рекавши: *Крв Његова на нас и на децу нашу* (Мт. 27; 25). *Век наш у светлост лица Твога*. Овим као да каже следеће: наш живот и наша дела (извршена) током живота показују се пред Твојим лицем као зла, јер је Теби познато све што смо чинили од почетка до краја.

(9) *Јер сви наши дани ишчезоше, и од гнева Твога ишчезосмо*. Грех је, каже, покренуо Твој гнев на нас, гнев је донео казну, а казна је донела патњу, и у патњи смо провели кратко време нашег живота.

(10) *Године се наше као паучина схватише*. У човечијој природи нема ничега чврстог и постојаног и она се, слично паучини, лако кида. *Дани година наших достизаху седамдесет година*. То је слично ономе што каже патријарх Јаков: *Мало је дана живота мојега, и зли су били, нити достижу века отаца мојих* (1. Мојс. 47; 9). Иако неки живе дуже од наведеног времена, то се дешава само неколицини. Овде указује на оно што је уобичајено и чему је подложна већина људи. Као што није поменуо оне који пре времена умиру, тако није поменуо ни оне дуговечне, који окончавају у дубокој старости. Уосталом, и то кратко време живота испуњено је патњом и трудом. *Јер дође кроткост (благост, грч. πραότης)* на нас, и бићемо покарани*, јер је наш живот ништаван и као умртвљен, и не знамо шта ће с нама бити после, под Твојом влашћу. Стога нас кажњавај благо. Наиме, речено је *дође* уместо *нека дође*. Моли да казну приме кроз Христа, Који је Очева десница, и каже:

---

* У српском преводу: *Јер дође унижење на нас*, прим. прев.

(12) *Десницу Твоју тако покажи ми*. Реч *покажи* односи се и на једно и на друго, тј. покажи нам десницу Твоју или Христа и покажи нам оне, којима је у срцу мудрост, а то су свети апостоли и еванђелисти, који су нас научили како да се преобратимо.

(14) *Испунисмо се ујутро милости Твоје*. Ово говори као да је већ достигао оно за шта се молио, јер ће при свршетку овога века и за њих изаћи Сунце Правде.

(16) *Погледај на слуге Твоје и на дела Твоја*. Опет је речено: *погледај* уместо *погледао си*, или надзирао си слуге Твоје и дела руку Твојих. Видевши у том надзирању блистање и светлост нашег Бога, преобратимо се и исправимо, извршимо што је могуће пре дело преобраћања.

(17) *И нека буде светлост Господа Бога нашега на нама*. Светлост богопознања учинила је и нас светлима и славнима. И Јевреји су након повратка поново постали славни. *И дела руку наших исправи*. *Дела* су оно што је по Закону, а *дело* је оно што се савршава у Новом Завету, пошто су у Старом Завету жртве биле разнолике, док се у Новом Завету једино Син приноси на жртву. *И дело руку наших исправи*. Или: *дела руку* – то су наши појединачни поступци, а *дело* руку – знање које из њих происходи.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

Теодорит каже да овај псалам пророкује о несрећама Јевреја у ропству и да даје представу о пропадљивости и кратковремености човечије природе, али и о промени Јевреја и човечије природе на боље.

(1) *Господе, уточиште си нам био из нараштаја у нараштај*… Израз *из нараштаја у нараштај* употребљен је уместо речи: „у сваком нараштају", како је Симах и превео овај стих… Ти си нам, Господе, уточиште у сваком нараштају, јер си Ти свагдапостојећи. Говорећи да Творац постоји пре твари, Псалмопојац одмах додаје и друго, односно да је Он безначалан (беспочетан) и бесконачан. Речи *од века и до века Ти јеси* постављене су уместо: „од вечности и до вечности", јер у Старом Завету реч „век" веома често значи „вечност".

(4) *Јер је хиљаду година пред очима Твојим, Господе, као јучерашњи дан који прође, и као стража у ноћи*. И ово је речено као доказ вечности Божије. Хиљаду година се у Твојим очима сматра за тако кратко време, каквим се нама чини један дан, и то јучерашњи, који је већ прошао. Наиме, увек нам се чини да је дан који је прошао краћи од онога који траје. И опет, хиљаду година је за Тебе тако кратко време, какво је за нас четврти део ноћи, који је назвао ноћном стражом. Они, који су у војсци повремено били на стражи, знају да се ноћ дели на четири дела и да се сваки тај део назива „стража". Упоредивши најпре хиљаду година са једним даном и то протеклим, он том поређењу додаје и далеко краће време, односно четврти део ноћи. Наиме, услед несвесног стања уснулих, таме и починка од рада, увек нам се чини да ноћ пролази брже него дан. Бог хиљаду година чак и не посматра онако, како ми посматрамо јучерашњи дан или четвртину ноћи, будући да године увек протичу, док је Бог непроменљив и вечан.

(9) *Године се наше као паучина схватише*. Смисао ових речи је следећи: године свог живота сматрамо за паучину, која се веома тешко тка али не траје дуго. Паучина се, наиме, услед своје тананости тка с великим напором, али услед своје непостојаности брзо пропада.

(10) *Јер дође кроткост на нас*. Под кроткошћу подразумева умерено кажњавање Божије. Назвао га је кротким (благим) зато што, ако се упореди са оном казном и прекором којих смо достојни за своје пороке, онда то неће бити казна него кроткост (благост).

(12) *Десницу Твоју покажи ми, и окована срцем у мудрости*,* тј. руководећи ме кроткошћу и умереним кажњавањем, дај ми да на дан Суда познам Твоју десну руку. Даћеш ми да је познам кад ме поставиш са десне стране и прибројиш ме Твојим овцама. Поред тога, покажи ми праведнике, сјединишти ме са онима чија су срца још пре смрти била окована мудрошћу. *Почетак је премудрости страх Божији* или, је, пак, мудрост Божија разликовање порока и врлине и подвизавање у врлини. На тај начин се ове речи нужно морају везати за будући Суд. Оне би се могле схватити и у односу на садашње време, у смислу: дај нам да упознамо Твоју десну руку, односно Твоју благотворну и заштитничку силу. Осим тога, дај нам да упознамо и оне људе који су мудри у божанственим делима, јер и кроз њих хоћу да постанем разборитији.

(14) *Испунисмо се ујутро милости Твоје, Господе, и обрадовасмо се, и узвеселисмо се*. Услед заблуда које се у њему догађају, садашњи живот могао би да се упореди с вечери и ноћи. Осим тога, за умрле се обично каже да су уснули. Напротив томе, будући живот би се могао назвати даном и јутром, услед светлости и васкрсења из мртвих. Дакле, каже да ћемо се у будућем животу ми, који смо се вратили, испунити Твоје милости, обрадовати се и узвеселити.

(17) *И нека буде светлост Бога нашега на нама*. Светлост Божија је божанствена благодат, која просветљује све своје причаснике. *И дело*

* У српском преводу: *И васпитане срцем у мудрости*, прим. прев.

руку наших исправи на нас, и дело руку наших исправи. *Дела руку,* која је најпре поменуо у множини, јесу уобичајене радње које изводимо рукама и за које се моли да не одступе од праведности. Под *делом руку* у једнини неки тумачи подразумеју милостињу, и сматрају да ју је пророк поменуо као дело које је посебно угодно Богу. Милосрдан није само онај који даје, него и онај који састрадава. Од оних, који немају новца, тражи се само милост и утеха. Други под *делима руку* подразумевају делатне врлине, а под *делом руку* созерцање.

Псалам 90

Похвална песма Давидова; ненаписан код Јевреја

Садржај

Представивши у 89. псалму преобраћање јеврејског народа, природно је следило да у овај псалам уведе оне, који су достигли савршенство у Христу* и који Њиме побеђују духовне непријатеље, тј. начала и власти, кнежеве света (космократоре) таме, духове злобе и најомраженијег сатану. Ти непријатељи се у овом псалму именују на различите начине: као (5) *страх ноћни, стрела која лети по дану* (6) *ствар која проходи по тами, демон подневни,* (7) *хиљада и десетина хиљада,* (13) *аспида и змија (василиском), лав и змај*. Псалам обзнањује победу човека Божијег над свим тим непријатељима.

(1) *Који живи у помоћи Вишњега*. Пророкујући Дух блаженим назива човека, тј. онога којем је помоћ и заштита Христос, јер је Он Вишњи. Зар није блажен онај који се удостојио да за свог Покровитеља има Бога небеског? *Под кровом Бога небеског настаниће се*. Ко обитава у овој помоћи, свагда ће бити покривен и сачуван.

(2) *Рећи ће Господу: Заступник мој јеси Ти, и уточиште моје*. Ко би то рекао Господу, осим човека који је на Њега положио своју наду и који се на Њему утврђује у делу свог спасења?

(3) *Јер ће те Он избавити од замке*. Унапред поучава да се тиме означавају противничке силе.

(4) *Плећима Својим заклониће те*. Будући да је човек Божији рекао да ће га Сам Бог избавити *од замке ловачке и од речи метежне*, пророчки Дух, крепећи га и помазујући за духовну одважност, одговара: *Плећима Својим заклониће те*. Јасније речено, заклониће те под сенку Својих

* Грч. *τῶν διά Χριστοῦ τελειουμένων*, досл. „који су кроз Христа савршени"; у извесном смислу могло би се превести и као: „они који су тајновођени Христом", јер грч. глагол „τελέω" (окончати, испунити, извршити, усавршити и сл) може да означи и увођење у тајинство, тј. тајновођење или посвећење, прим. прев.

крила, заштитиће те оружјем, након чега ти ниједна противничка сила неће нашкодити.

(5) *Од стреле која лети по дану*. Стрелом је овде назвао неку нечисту силу. (6) *Од сусрета и демона подневног*. Подневним демоном назива демона лењости (немара, нехата, грч. ἀκηδία).

(7) *Пашће поред тебе хиљада*. Речима *поред тебе* означава заправо леву страну, јер с те стране, како каже, зло смишља хиљада, а са десне – десет хиљада. Наиме, на оно што је право (десно) у нашим делима, што је снажно, врлинско и чудесно, устремљује се мноштво лукавих сила да би га уништило.

(8) *Ипак ћеш очима својим сагледати*. Нећеш, каже, претрпети ни најмању штету од злонамерника, и видећеш пад својих непријатеља.

(9) *Вишњега си поставио за прибежиште своје*. Дух човека Божијег и пророкујући Дух, одговарајући један другом, показују колика је корист од уздања у Бога.

(10) *Неће те зло дотаћи*, зато што зло долази споља, а врлине имају темељ унутар нас. *Бог створи човека доброг*, али је он, тражећи рђаве (лукаве) помисли, споља привукао зло (в. Књ. проп. 7; 29). *И ударац се неће приближити стану твоме*. Заповеда му да буде одважан, јер му се неће догодити ништа непријатно, као и да верује да се онима, који верују у Бога, за помоћника шаље ангео.

(11) *Јер ће анђелима Својим заповедити за тебе*. Ово је рекао и у тридесет трећем псалму: *Анђео Господњи је око оних, који Га се боје, и избавиће их* (Пс. 33; 7). Послушајмо шта каже и патријарх Јаков: *Анђео који ме избављао од сваког зла* (1. Мојс. 48; 16). И велики Авраам је, храбрећи свога слугу, рекао: *Господ Бог ће… послати анђела Својега пред тобом да отуда доведеш жену сину моју Исааку* (1. Мојс. 24; 7). Отуда, дакле, дознајемо да Бог сваке твари посредством ангела чува оне који се уздају у Њега. *Да те сачувају на путевима многим*. Онај који се ни у чему не спотиче биће сачуван на свим путевима својим.

(12) *Да се не спотакне нога твоја о камен*. Речју *нога* означава душу, а речју *камен* грех.

(13) *На аспиду и змију отровну (василиска) наступаћеш*. Ти, човече Божији, не само да нећеш претрпети никакво зло, него ћеш чак и све мноштво духова видети под својим ногама, због чега ћеш сасвим неустрашиво газити њихове главе.

(14) *Јер се на Мене поуздао, и избавићу га*. Овде говори у име Самог Бога, Који као награду за веру обећава спасење. Ово је на крају изговорио Бог сваке твари, поучавајући какав је плод уздања. Избавићу га, каже Бог,

од свих видљивих и невидљивих злонамерника, оградивши га уздањем у Мене. Због тога ћу га сачувати, услишати кад Ме призива и примити његову прозбу. *Покрићу га, јер је познао Име Моје*. Слуге Своје нећу само избавити од злонамерника, него ћу им подарити и бесконачни живот и удостојићу их Мог спасења. А наше спасење је Исус Христос, Који нас уводи у нови подвиг и припрема да се с Њим зацаримо.

(15) *Призваће Ме, и услишаћу га*. Онај који ме призове громогласношћу душе задобиће Моју пажњу и благонаклоност према његовој прозби, јер ја сам свагда с њим, чак и кад је у искушењу.

(16) *Дугим данима (живота) испунићу га, и показаћу му спасење Моје*. Ово спасење је Сам наш Господ Исус Христос, Који нас уводи у нови век и припрема да се зацаримо с Њим.

Из тумачења Јефимија Зигабена

У овом псалму излаже се учење о томе да нада има непобедиву моћ. Свети Григорије Нисијски каже да овај псалам код Јевреја нема натпис стога што они нису желели натпис који би указивао на Христов долазак. Теодорит каже да овај псалам поучава да је нада у Бога непобедива. Блажени Давид је духовним очима прозрео шта ће се догађати у Језекијино време и видео је како ће он, уздајући се у Бога, истребити Асирије. Тада је написао овај псалам као поуку колико добра доноси уздање у Бога.

(3) *Он ће те избавити од замке ловачке*. Замке видљивих ловаца, у које они хватају људе, јесу заседе и шуме поред пута, као и скривена места, док су замке духовних ловаца, односно демона, који лове душе, зли напади, зле жудње и клевете којима нам приступају посредством страсти. *Реч метежну* Симах је превео као *реч опадачку*, тј. као клевету, јер таква реч ствара метеж (пометњу) у души оклеветаног. Због тога је и Соломон рекао: *Страшна реч помућује душу човека праведног* (Приче Сол. 12; 25 – према Септуагинти).

(5) *Нећеш се бојати страха ноћног, од стреле која лети по дану*. Ти, човече, који живиш у помоћи Божијој, нећеш се уплашити страха какав се осећа ноћу, било да потиче од демона или од људи, нити ћеш се уплашити стрела, како оних вештаственних, које се дању бацају на људе, тако ни оних духовних, којима нас гађају демони и страсти. *Од ствари која проходи у тами, од сусрета и демона подневног*. Ти, који живиш у помоћи Божијој, нећеш се уплашити никакве ствари која корача кроз таму, а каква су лопов, клеветник или паликућа. Мрачна ствар су и блуд, прељубништво, демон страсти и томе слично. Сусрет је свака невољна ствар која се неочекивано дешава. Под *подневним демоном* неки, као Јевсевије

и Атанасије, подразумевају демона лењости и немара, који људе наговара да леже у подне. Неки пак сматрају да је то демон гнусних и телесних помисли, а неки да је то демон неуздржања, будући да сви ти демони војују против људи у време поднева, када се насите и утробу оптерете храном. Према Дидимовим речима, *страх ноћни* је опасност што долази од стране телесних наслада, које посебно нападају у тами, а *стрела која лети по дану* је користољубље, јер је то његово време. *Ствар која проходи у тами* је, према Дидиму, сваки грех и незнање, као и злобни дух заблуде који их узрокује. Кирило пак каже да би *ствар која проходи у тами* могао бити и неприметни грех, јер понекад не знамо неку скривену ствар и падамо у замку пропасти; *сусрет подневни* је отворени и нескривени грех. Овде би требало приметити да је подневни демон помутио и Давида, јер је он после подневног сна починио прељубу са Вирсавејом.

(7) *Пашће поред тебе хиљада, и десет хиљада с десне стране теби*. У вишем смислу, псалам говори да ћеш ти, који живиш у помоћи Божијој, са леве стране бити изложен многим стрелама, док ће их са десне бити много више. Под левом страном подразумева се изложеност стрелама бесловесних страсти као што су јарост и пожуда, које су очигледно и неоспорно зло. Под десном страном се подразумева да је човек изложен нападима који привидно изгледају добри и праведни иако у ствари нису такви. Наиме, ђаво зна да многи не прихватају грех кад се он појави отворено и обнажено и због тога против њих почиње да војује стварима које се чине добрим, да би их посредством њих сурвао у очигледно зло.

(13) *На аспиду и змију отровну (василиска) наступаћеш, и газићеш лава и змаја*. Теби, човече, који своје уточиште имаш у Богу, неће се приближити никаква отровна или месождерна звер. То се јасно показало у случају многих светитеља, о чему сведоче њихова житија. У вишем смислу, наступањем на аспиду и василиска Давид је изразио победу над злом. Под аспидом би се могла подразумевати клевета која, слично аспиди, у погледу оклеветаног убацује отров у људске уши. Василиск је завист; као што василиск наноси штету самим погледом, тако је и завист самим погледом у стању да нашкоди онима, којима завиде. Лав је суровост и нечовечност, а змај јарост. Према Јевсевијевим речима, противничке (демонске) силе деле се на началства, власти, владаре овог света (космократоре) и духове злобе, а изображавају се лавом, змајем, аспидом и василиском.

Псалам 91

Псалам песме, за дан суботњи

Садржај

Под суботовањем или под суботом може се подразумевати и будуће наслеђе, јер за овдашњим трудом следи починак, када ћемо примити своје награде. Пророк и псалмопоје том будућем починку.

(2) *Добро је исповедати се Господу*. Под тим подразумева хвалу, и обећава да ће је данонoћно узносити због онога што је савршио Јединородни. А шта је Он учинио? Зар нам Он није приуготовио васкрсење?

(3) *Објављиваћу ујутро милост Твоју*. Ујутро ћу објављивати Твоју милост, а увече Твоју постојаност (сталност, неизменљивост, грч. βεβαιότητα).

(4) *На десетоструном псалтиру, са песмом на гуслама*. Десетоструним псалтиром назива тело, будући да има пет чувстава и пет душевних делања (душевних дејстава, енергија), и у сваком чувству испољава се њему својствена делатност (дејство, енергија).

(5) *Јер си ме узвеселио, Господе, у створењу Твоме*. Погледавши на Твоју творевину и на неизрецивост (тајинства) икономије (домостроја), усхићујем се и радујем, и у душевној наслади побуђујем уста на псалмопојање.

(6) *Како се узвеличаше дела Твоја, Господе*! Псалмопојући Твојим делима и дубини Твојих промишљања (досл. помисли), дивим се ономе што си по икономији (домостроју) сатворио. Безумни, међутим, не разумеју дубину тајинства.

(7) *Човек безуман неће познати*. Различитим речима изражава једно исто; онај који је умоболан и лишен разума уопште неће за то знати, нити ће слушати о томе.

(8) *Када израстоше грешници као трава*. Они, који нису разумели тајинство, уподобљују се трави јер ће се, немајући дубину, убрзо осушити и пасти.

(11) *И узвисиће се као у једнорога рог мој*.* Кад непријатељи буду развејани и кад пропадну, прославиће се Мој рог, односно приуготовљено царство. Када видимо истребљење непријатеља Твојих, ми који смо Те познали, похвалићемо се и преузнети Тобом, јер смо се ослободили прелести многобоштва и поклањамо се Теби, истинитом Богу. Псалмопојац је и овде поменуо једнорога, како би посредством једног рога навео на мисао о једном Богу. Као што је та животиња од природе добила један

* У српском преводу: *И узвисиће се као у једнорога моћ моја*, прим. прев.

рог, тако се и они, који су отхрањени побожношћу, поклањају једном Божанству. *И старост моја у уљу (јелеју) обилном*. Након подношења великог труда, тада ћу се користити јелејем, као за царско посвећење, и то ће бити награда за мој дуготрајни труд.

(12) *И погледа око моје на непријатеље моје*. Заједно са осталим добрима, удостојићу се и да видим како падају они, који су смишљали зло против моје душе.

(14) *Засађени у дому Господњем*. Ови, који су уподобљени оним кедровима, за свог Баштована имају Самог Бога, а као врт им служи божанствени храм. *У дворима Бога нашег процветаће*, тј. у вишњим обитељима, које се називају и дворовима Господњим.

(15) *Још ће се умножити у старости дубокој, и биће добропријемљиви*. Речено је *добропријемљиви* уместо *блажени*, јер ће им се дати благо *које око не виде и ухо не чу* (1. Кор. 2; 9).

(16) *Јер је праведан Господ Бог наш*. Кад се у вишњим обитељима буду наслађивали приуготовљеним благом, огласиће да је праведан и прав Господ, Који је учинио да безаконици и безбожници увену као трава, и Који је праведне и побожне засадио у вишња насеља као палме и кедрове. *И нема неправде у Њему*, јер је Он неприступачан за зло.

Из тумачења Јефимија Зигабена

Овај псалам није назван нити Давидовим нити именом било ког другог псалмопојца, јер су га појали сви тадашњи псалмопојци. Он има натпис: за дан суботњи, јер је, како неки мисле, Давид одредио да се он поје само у суботу, у знак благодарења Богу, тако да су сви (псалмопојци) били дужни да се окупе у суботу и да отпоју овај псалам. По мишљењу других (Теодорит), овај псалам се тумачи у вишем смислу. Он (псалам) има у виду будући век и поучава ономе што се на будући век односи, тј. кажњавању грешника и слави и наслади праведника. Као што је древна субота, која је означавала починак, била слободна од сваког рада, тако ће и онај дан, будући да означава починак од садашњег живота, бити слободан од сваке житејске бриге.

(1) *Добро је исповедати се Богу*: Јевсевије сматра да је, као прво, *добро* да Богу откријемо своје грехе, а као друго, да Му (тек тада) појемо, да би наше псалмопојање било чисто.

(6) *Како се узвеличаше дела Твоја, Господе, веома се удубише замисли Твоје*. Теодорит сматра да речца *како* овде означава највиши степен: веома су велика дела Твоја, Господе, не само она која се пројављују у чувственој творевини, него и она која се запажају у различитим видо-

вима промишљања, у домостројy, у чудотворењу и у Твојим осталим дејствима. Глагол *удубише се* означава дубину и недокучивост, а *замисли* (означавају) одлуке Божије.

(7) *Човек безуман неће познати*. *Човеком безумним* назива онога који није задобио богопознање, чак и ако поседује познање природно и човечије, задобијено спољашњим мудровањем. Такав човек не познаје да су дела Божија велика а Његове замисли недокучиве, због чега се и узда у самога себе.

(11) *И узвисиће се као у једнороīа роī мој, и староси моја у уљу (јелеју) обилном*. Диодор под *роīом Давидовим* подразумева хришћански род који се спасава вером, док непознати тумач под тим рогом подразумева крст Христов и веру у Христа, која је узвишена као рог једнорога; као што се крст прославио страдањима, тако се и вера побожних уздиже и прославља прогонима и страдањима… Давид јелејем изражава благост: *уљем ћу īомазаши (улеīшаши) лице своје* (Пс. 103; 15). Он каже да је дознао да ће се *роī њеīов узвисиши*, и да ће зато његова старост протицати у великом весељу, тј. да ће је проводити безбрижно и у радости, тешећи се надом у будућност.

(13) *Праведник као īалма īроцвеīаће*. Пошто је претходно рекао да ће грешници краткотрајно цветати и да ће увенути као трава, Давид сада говори о праведницима и каже да ће они процветати као дуговечна палма, којој чак ни лист не опада, него се претвара у слатки плод (урму, датулу), и чији изданци свагда цветају. *Као кедар на Ливану увећаће се*. Кедар на свом врху има обиље листова. Праведник се не уподобљује само палми, него и кедру, јер је кедар само једним малим делом укорењен у земљу, док се све остало налази *изнад* земље. Тако се и праведник само мало брине о земном, јер је сва његова брига упућена на небеско. И као што животиње не могу да досегну плодове палме због њихове висине и неприступачности, тако ни плод праведника, тј. врлине, не могу да приграбе демони, јер су прекривени узвишеним смиреноумљем. Даље, као што је палми потребно много времена да би израсла у савршено дрво, тако је и праведнику потребно много времена да би се усавршио у врлинама. И као што је кедар миомирисан, нетрулежан, разгранат и сеновит, тако је и праведник миомирисан по својим врлинама, нетрулежан као онај који се очистио од сваке трулежности, пропадљивости и страсти, разгранат као онај који, благодаћу Духа Светога, рађа много синова, а сеновит зато што за многе постаје покров и освежење.

Псалам 92

За дан īредсуботни, кад се насели земља, īохвална īесма Давидова

Садржај

У претходном псалму, који има натпис: за дан суботњи, изображава се Други долазак Господњи, након којег ће Он са светима Својим царевати у новом веку. Очигледно да је „дан предсуботни" Његов Први долазак, када је и земља насељена, односно кад су по целој васељени апостоли и еванђелисти основали цркве, огласивши по земљи реч (слово) о Христу.

(1) *Госūод се зацари, у леūоту се обуче*. Будући да је људски род одступио од царства Божијег и потпао под сатанино мучење, дошао је Јединородни да би га (људски род) поново потчинио Својој власти, и то је и извршено. *Леūоūом* Божијом назива се спасење људског рода. Наиме, да се Господ није оваплотио и да на Себе није примио нашу природу изузев греха, ми се не бисмо ни спасли. *Он ūреба да царује док не īоложи све неūријаūеље īод ноīе Своје* (1. Кор. 15; 25).

Обуче се Госūод у силу и īреūојаса се. Тим речима се изображава свргавање противничких сила које је Господ и извршио, као да је на Себе узео лик ратника. *Јер уīврди васељену, која се неће īоколебаши*. Након што их је претходно поразио, тј. противничке демоне, Господ је на стени сазидао Цркву, коју ни сама врата паклена неће надвладати.

(2) *Гоūов је ūресūо Твој од ūада*. То је речено стога што је од стварања света предодређено Његово будуће спасење људског рода. Престолом, који је постављен да би се судило нашим тлачитељима – демонима, назива се васкрсење Јединородног. Због тога Ти, Владико, сада као да седиш на престолу судије, да би се Ти, превечни Бог, осветио за нас.

(3) *Подиīоше реке, Госūоде, īодиīоше реке īласе своје*. *Рекама* овде назива свете апостоле и еванђелисте, који су Цркву Божију развеселили духовним потоцима, јер је речено: *Из уūробе њеīове īоūећи ће реке воде живе* (Јн. 7; 38).

(4) *Дивна су узвишења морска*. Многа тајноводства (грч. μιсταγωγίαι), апостолске мисли и еванђелски источници учинили су дивним морска узвишења. Под морем се подразумева мноштво народа који су поверовали и њих су узвишења, тј. узвишеност мишљења, учинили дивнима, јер о Богу не мисле нешто мало и незнатно, него велико и чудесно.

(5) *Сведочансūва Твоја уīврдише се веома*. *Сведочансūвима* назива обећања, која су кроз свете пророке била објављена незнабожачким народима и чију је истинитост посведочио Сам Господ, Који их је Својим доласком у последње дане испунио и на делу. *Дому Твоме доликује свеūиња, Госūоде*. Дом Господњи је Црква, и њој доликује да буде света, јер

ће се у њу уселити Онај Који је једини свет. Кад се то испуни, постаћемо причасници бесконачне светиње и њоме ћемо се наслађивати.

Из тумачења Јефимија Зигабена

У јеврејском Псалтиру, и овај псалам је без натписа. У неким рукописима постоји овај натпис, који је преузет из Превода седамдесеторице (тј. из Септуагинте). Као што се у претходном псалму *даном суботњим* назива свеопште васкрсење, тако се под *даном предсуботњим* подразумева васкрсење Христово: оно је означило почетак свеопштег васкрсења и земља се тада обрадовала због хришћана, пресазданих и препорођених кроз еванђеље и крштење.

(1) *Господ се зацари*. Син је као Бог свагда Цар. Људи, међутим, нису увек знали да је он Цар него су, после Његовог васкрсења, поверовали и уверили се да је Он као Бог и Цар. О томе и пророкује Давид, кад каже да се *Господ зацари*, односно да је признат за цара. Може се рећи и другачије: иако је Он и раније као Бог био Цар, после (васкрсења) се зацарио и као човек: *Даде Ми се свака власт на небу и на земљи* (Мт. 28; 19), исто као и: *Ја сам од Њега постављен Цар* (Пс. 2; 6).

(2) *У лепоту се обуче*. Давид је овим речима изразио славу и власт какве доликују Богу, јер то значи: *у лепоту се обуче*. Или се може протумачити овако: будући да Христос, када је телесно био мртав, према речима пророка Исаије, није имао *ни обличја ни лепоте* (Ис. 53; 1), Он се након васкрсења обукао у величанство и неупоредиву лепоту непропадљивости (Теодорит и Аполинарије).

Утврди васељену која се неће поколебати. Будући да се цела васељена колебала услед заблуде идолопоклонства, Господ ју је утврдио истином богопознања, тако да се, утврђена на темељу вере, неће више поколебати заблудама.

(4) *Од гласова многих вода дивна су узвишења морска*. Према Диодоровим речима, под многим водама треба подразумевати крштења, тј. купељи у којима се савршава крштење у помесним црквама. Гласови ових вода су призивања Пресвете Тројице и вишње благодати, каква се изговарају приликом Св. Крштења. Под *морем* у једнини поново треба подразумевати једно и јединствено крштење.., док под узвишењима овог духовног мора треба подразумевати погружавање и излазак из воде оних, који се крштавају. Та узвишења Давид назива дивним, за разлику од узвишења вештаственог мора, која су страшна и опасна за људе а због, оних који се у њима утапају, угодна за демоне. Напротив, таласи крштења су страшни за демоне, јер се људи у њима оживотворују и препорађају.

Осим тога, морски таласи потапају и погубљују оне, који се у њих погрузе, док таласи крштења спасавају оне, који су у њих погружени. Ти таласи крштења постали су чудесни посредством тројаког призивања имена Пресвете Тројице и свештеног обреда овог тајинства.

(5) *Дому Твоме доликује светиња*. Дом Божији је саборна Црква Христова и њој, као дому светога Бога, доликује да буде света, чиста и непричасна било каквој скверни, телесној или душевној. Према речима апостола Павла, домом и храмом Божијим назива се и сваки хришћанин, у којем треба да обитава светост и чистота.

Псалам 93

Псалам Давидов, четврти дан недеље

Садржај

У овом псалму Давид говори о Промислу. Поучава да не јадикујемо и да се не збуњујемо уколико видимо привремено благостање грешника и прогоне побожних, јер ниједно ни друго није постојано: једнима ће патње бити замењене вечним наслађивањем добрима, док другима, након привидног наслађивања добрима, следи казна у бесконачне векове. Псалам има натпис: четврти дан недеље, јер су четвртог месеца (под даном треба подразумевати месец) почеле несреће града Божијег, опкољеног Вавилоњанима, како о томе сведочи пророк Јеремија.

(1) *Бог освете је Господ, Бог освете одважно проговори*.* Као што је Бог милосрђа и утехе (2. Кор. 1; 3), Он је и Бог освете. О томе опет говори на почетку, да би утешио оне које су несреће довеле до очајања. Речима: *одважно проговори* указује на ону пресуду коју ће Бог изрећи на божанственом суду, кад грешницима буде рекао: *Идите од мене, проклети* (Мт. 25; 41).

(2) *Узврати расплату гордима*. Упућује молитву за ожалошћене, тражећи за њих помоћ од јединог и свемогућег Бога.

(3) *Докле ће грешници да се хвале*? Настоји да Бога подстакне против непријатеља, говорећи да Његов народ и Његово наслеђе злопате због непријатеља.

(6) *Удовицу и дошљака убише, и сирочад погубише*. Тумачење ових речи дато је у следећем стиху; уосталом, о томе ћемо говорити и овде. *Удовицу* тј. душу и *дошљака* убија онај који изопачено тумачи речи божанственог Писма. *Сироче* је ум, који је лишен небеског Оца.

---

* У српском преводу: *Бог праведног суда је Господ, Бог праведног суда појави се смело*, прим. прев.

(11) *Господ зна помисли људске да су сујетне*. И заиста, зар нису испуњена сујетом она осећања, која настоје да из мисли протерају сврховитост Промисла?

(12) *Блажен је човек којега покараш, Господе*. Јадни су, каже, и ниски, они који не прихвате Твоје уразумљење; блажени су они, које Ти уразумиш и који се поуче Твојим Законом. Будући смирени страдањима, осетиће олакшање у патњама када познају да ће им жалости на крају послужити за добро. (13) *Данима злим* назива дан суда.

(13) *Док се не отвори јама грешнику*. Будући Тобом уразумљени, трпељиво ће подносити патње *док се не отвори јама грешнику*, тј. док грешник не оде на мучење које му је приуготовљено. Под именом грешника подразумева сатану или сваку противничку силу.

(14) *Јер неће одбацити Господ народ Свој*. То је послужило као одговор на оно што је претходно речено: *Народ Твој, Господе, понизише, и наслеђе Твоје злостављаше*.

И наследство Своје неће напустити. То има везе с оним што је речено пре тога: *јер неће одбацити Господ народ Свој*. Псалмопојац као да каже следеће: Господ ће сачувати људе Своје за све време несреће, Он ће њима управљати и руководиће их све дотле, док не заседне на божанствени суд. Када на суд заседне правда, тј. Христос, у Његовој близини наћи ће се они који су праведног срца, јер је речено да ће *Бога видети* (Мт. 5; 8). На такву мисао наводе и речи које затим следе.

(15) *Докле се правда не врати на суд*, тј. док Христос не буде судио васељени, јер нам Он *постаде премудрост од Бога и праведност и освећење и избављење* (1. Кор. 1; 30), пошто *Отац сав суд даде Сину* (Јн. 5; 22).

(16) *Ко ће ми устати на лукаве*? То су речи ожалошћених. Каже: ко ће бити мој саборац (грч. σύμμαχος) против лукавих који устадоше на мене? Осетивши да ће ускоро доћи Помоћник (Βοηθός), у наставку каже да би његова душа одавно сишла у ад да није имала заштиту од Бога.

(18) *Ако говорих: Поклизну се нога моја*. Увидевши у време несреће да сам близу спотицања (поклизнућа), рекао сам: кад ће се *покренути* нога моја, тј. ако се некад удаљим од стајања пред Богом, одмах ћу осетити да су Твоја заштита и Твоја милост моји помоћници.

(19) *Утехе Твоје обрадоваше душу моју*. Ти ме ниси оставио неутешеног; и колико је у мени било жалости, толико сам од Тебе добио утехе, која је моје туговање преобразила у весеље.

(20) *Нека не буде уза Те престо безакоња, који чини муку по наредби*. Ти си у несрећама утешио моје срце, јер уз Тебе није *престо безакоња*, пошто си Ти, као Бог, праведни Судија, и у Твојим судовима неће бити

безакоња. *Престо*, наиме, означава суд. Неће се догодити као код оног, који чини *муку по наредби*. Такав је противник, тј. ђаво, који лаке заповести Божије чини тешким, представљајући људима тешкоћу њиховог извршења. Престолом безакоња назвао је ђавола, јер је престо правде Христос, Који се противи ђаволу.

(21) *И крв невину осудиће*. Ти лукави и противнички демони труде се да на сваки начин улове душу праведнога; они ће, међутим, због тога бити осуђени, јер то значе речи: *И крв невину осудиће*. Пророк каже да ће за крв недужних коју су пролили они бити предати суду и казни.

(22) *А Господ би мени за прибежиште*. Ја сам се наслађивао промислом Господњим и Он је моја чврста тврђава.

Псалам 94

Похвална песма Давидова; ненатписано код Јевреја

Садржај

У овом псалму, збор светитеља обраћа се непокорним (неверујућим) Израиљцима, саветујући их да приступе спасењу које је Христос даровао, показујући да ће, ако Му притекну, бити услишани, будући да је Он Творац и да воли Своја створења. Након саветовања светих, појављује се и сам Свети Дух, који непокорнима саветује да не подражавају неверје својих отаца.

(1) *Ходите, обрадујмо се Господу*. Свети заповедају непокорнима, призивајући их на радост или као на неки празник, да би их тиме убедили. *Ускликнимо Богу, Спаситељу нашем*. Добро је речено: *ускликнимо*, односно, када приступимо, отпевајмо победничке песме, јер је клицање појање због победе над непријатељима. Псалмопојац нам овим обзнањује да је Христос поразио непријатеље, када је ради нас ступио у битку са противничким силама.

(2) *Претекнимо лице Његово у исповедању*. Као да каже следеће: пре него што седне на суд, претекнимо исповедањем лице Његово, тј. лице Сина, и задобијмо Његово благовољење (добру вољу, благонаклоност, грч. εὐμένεια). У том случају, и вама ће се то преобратити у добро, јер исповедање увек има добар свршетак. Управо то и значе речи: *У псалмима ускликнимо Њему*.

(3) *И Цар велики над свим боговима*, тј. над онима који су поверовали и тиме добили право да се назову боговима, према ономе што је речено: *Поставио сам те да си бог фараону* (2. Мојс. 7; 1). Ако принесемо исповедање, нећемо се преварити у оном чему се надамо, јер ће нас Бог помиловати као Свој сопствени народ.

(5) *Јер је Његово море*. Показује да Бог, као Створитељ васцеле твари, неће презрети Своју творевину кад Му припадне (тј. кад падне пре Њим, поклони Му се) у исповедању.

(6) *Ходите поклонимо се и припаднимо Њему*. Светитељи за себе кажу да се поклањају и да плачу, како би у слушаоцима побудили ревност ка исповедању.

(8) *Данас, ако глас Његов чујете*. Овде Сам Господ почиње да их саветује да буду покорни, а не онакви каквима су се њихови очеви показали у пустињи.

У дан кушања у пустињи, (9) *када Ме кушаху оци ваши*, јер су понекад искушавали Бога тако што су ишли другим, а не правим путем.

(11) *Тако се заклех у гневу Моме: неће ући у покој Мој*. Писмо нам указује на три покоја, тј. починка; први је телесни, суботњи покој, други – улазак у обећану земљу, каквим их је упокојио Исус Навин, а трећи покој (починак) небески, на који се овде и мисли. Није било потребно ни да се помињу други (покоји), јер је то истински покој. Због тога објашњава да је истински покој исходјење из овог света и насељавање у вишње обитељи.

Псалам 95

Песма Давидова, када се храм изграђиваше после ропства

Садржај

Пошто је у претходном псалму предсказао одбацивање Јевреја ако и даље буду живели у неверју, у овом псалму говори о призивању незнабожаца након што се оконча њихово духовно ропство и када у читавој васељени буде утемељена Црква.

(1) *Певајте Господу песму нову*. Дух заповеда апостолима да певају нову песму, тј. да народима целе васељене благовесте Нови Завет. *Певајте Господу, сва земљо…* (2) *Благовестите дан дану спасење Његово*, јер тајне Новог Завета неће престати да нам се обзнањују све до свршетка света.

(4) *Јер је велик Господ и хваљен веома*. Научите незнабошце (све народе), каже. Када чују, они ће познати, а када познају, узнеће хвале Божанству и величанству Проповеданога. *Страшан је над свим боговима*. Највише од свега, подстиче незнабошце на страх Божији, пошто се открило да су они, које су називали боговима, лукави демони: они су познали да то нису богови него демони и да је само један Господ, Који је створио небеса.

(5) *Јер су сви богови незнабожаца демони*. Демони, које су називали боговима, показали су се као зли, а наш Господ је *небеса створио*.

(6) *Светлост и велелепност у светињи Његовој*. *Светлост Његова* је Црква; она је и света и велелепна, јер је Црква узвишено преукрашена.

(7) *Принесите Господу родови народа*. *Родовима* назива црквене вође, тј. јереје (свештенике) и настојатеље. Нама доликује да Бога прослављамо добрим делима, да Му укажемо поштовање од свог праведног труда и да Му приносимо духовне жртве, приносећи их при том у *Његовим светим дворовима*, тј. у Црквама.

(9) *Нека се потресе од лица Његовог сва земља*, јер ће се проповед слушати по читавој васељени, и земља као да ће се померити (поколебати, потрести, преместити, грч. σαλεύειν) са места на којем је раније стајала.

(10) *Јер утврди васељену, која се неће поколебати*, јер је Он Цркву утемељио на стени, и врата паклена неће је надвладати. *Судиће народе у правости*, јер је дошао и пресудио у нашем спору, протеравши лукаве мучитеље (тиране), под којима подразумевам демоне.

(11) *Нека се веселе небеса и нека се радује земља*, јер су небеске силе, радујући се обновљењу васељене, огласиле: *Слава на висини Богу, и на земљи мир* (Лк. 2; 14). *Нека се потресе море и пуноћа његова*. *Море* овде означава мноштво народа. Оно се и покренуло, односно, било је подстакнуто ка прихватању проповеди.

(12) *Обрадоваће се поља и све што је у њима, тада ће се обрадовати све дрвеће шумско*. *Пољима* и *дрвећем* назвао је свете душе, које су се обрадовале због спасења света.

Псалам 96

Псалам Давидов, кад се (његова) земља успостављаше

Садржај

И у овом псалму представља спасење света и веру свих народа у Христа.

(1) *Господ се зацари, нека се радује земља, нека се веселе острва многа*. *Острвима* назива цркве, које су изложене сваком ветру и окружене горким таласима несрећа.

(2) *Облаци и примрак су око Њега*. Тиме означава прикривени силазак Господњи међу људе, када се јавио у обличју слуге. *Правда и суд су утврђење престола Његовог*. То што је пресудио у нашем спору који смо, очигледно, водили са лукавим и противничким силама било је узрок отпуштања грехова.

(3) *Огањ ће пред Њим претходити*, јер је Он Својом божанственом силом спалио свако лукаво и противничко дејствовање.

(4) *Осветлише мује Њеїове васељену*. Каже да су Његови свети апостоли и еванђелисти *мује* и да су, слично светлости, озарили поднебесје.

(5) *Горе као восак истопише се од лица Господњеї. Горама* назива противничке силе, које су се од поменутог огња растопиле као восак. Оно што се скамени због дувања северног ветра, омекша када дуне јужни (ветар). Због тога прекрасно говори невеста у Песми над песмама: *Устани севере и ходи јуже, и дуни по врту мом, да капљу мириси њеїови* (Песма 4; 16).

(7) *Нека се постиде који се клањају киповима*, видевши да се они, које су некад сматрали боговима, пред лицем Господњим топе као восак. *Нека се поклоне Њему сви анїели Њеїови*. Благодарите Му за то што је савршио за поднебесје.

(8) *Чу и узвесели се Сион*. Сион је Црква. Шта је друго чуо, ако не еванђелску проповед? Она је Цркви подарила весеље. *И обрадоваше се кћери Јудеје. Кћерима Јудеје* називају се преподобне душе које су се исповедањем сјединиле са Богом и обрадовале се ради судова Божијих, када су виделе да су мучитељи протерани и да су они, који су били у ропству, изведени на слободу.

(10) *Који љубите Господа, мрзите на зло*. Онима, који су искупљени да би били слободни, саветује да се одврате од сваког вида зла (лукавства). *Чува Господ душе преподобних Својих*. Ви, који сте се одвратили од лукавога, постали сте преподобни и Господ ће вас, и после свега, чувати од лукавога, јер је грешник лукави у правом смислу те речи.

(11) *Светлост засија праведнику,* тј. еванђелска светлост. *Засија праведнику*, тј. људима који су кроз веру постали праведни. *И правима срцем весеље*. После речи *правима* требало би ставити знак интерпункције, да би се добио следећи смисао: онима који су постали прави у срцу засијаће весеље, тако да реч *засија* треба применити на целу реченицу.

Из Тумачења Јефимија Зигабена

У јеврејском Псалтиру, ни овај псалам нема натпис; садашњи натпис начинила су Седамдесеторица тумача, на основу садржаја самог псалма. Каже се: Давидов, јер је, према мишљењу божанственог Кирила, посвећен од Давида рођеном Христу; с друге стране, ако име Давид значи „силан руком", онда се и Христос, као свемогући, може назвати „силан руком". Речи: кад се устројавала његова земља значе „кад је земља доведена у мирно и спокојно стање", након што је, према Кириловим речима, ослобођена од владавине демона, јер је *Господња земља и све што је у њој* (Пс. 23; 1).

(1) *Нека се веселе острва многа*. Нека се радују, каже, све појединачне цркве, које су изашле из горког мора неверја и које су раније са свих страна биле нападане таласима искушења, да би затим добиле, како каже Кирило, „чврсто стајање у Христу".

(2) *Облаци и примрак (ἴρч. γνόφος) су око Њеїа*. Према Дидимовим речима, облаком и примраком се назива тело које је примио Бог Логос будући да у себи, додаје Кирило, скривају божанство. Теодорит, међутим, каже да облак и примрак указују на неприступачност (недокучивост) божанске природе. Као што је немогуће видети онога који је сакривен облаком, тако је немогуће видети и невидљиву природу. Он Сам напомиње да се на Синајској гори јавио у облаку и примраку и, мада је немогуће видети Његово лице, кроз дејства (енергије) се може видети Његова сила. Дидим додаје још и то, да облак означава Христову човечију природу, будући да је Он без греха.

(3) *Оїањ ће пред Њим прећходити*. Давид то говори о времену свеопштег суда. Пророк Данило је готово то исто видео сопственим очима, због чега је и написао: *Река оїњена тецијаше испред Њеїа* (Дан. 7; 10). Непријатељи Христови су сви они, који су потчињени ђаволу; око (Њега) – значи: „са свих страна".

(6) *Објавише небеса правду Њеїову*: небеса су апостоли и пророци, јер су водили небески живот. Правдом се назива то што богопознање није ограничено само на Јевреје, него су на познање истине призвани сви народи. Или се, можда, правдом назива то што је Христос осудио суровог господара, ђавола, и ослободио људе који су се налазили под његовом влашћу.

(8) *Чу и узвесели се Сион, и обрадоваше се кћери Јудеје*. Чуо је, каже, небеса, тј. апостоле и пророке који су проповедали о величанству Христовом; узвеселио се видљиви Сион или, можда, нови Сион, тј. саборна хришћанска Црква. Обрадовале су се и кћери Јудеје; то су у старини били јеврејски градови и синагоге, док се сада тим именом означавају помесне хришћанске цркве, рођене од једне и свеопште Цркве. Као што Сион значи „место за стражу", а Јудеја „исповедање", тако и Црква Христова у себи садржи оба својства, тј. она и стражари и созерцава истину, исповеда и благодари Господу. Дакле, обрадова се како једна, свеопшта Црква Христова, тако и све њене кћери, тј. помесне цркве.

(10) *Који љубите Господа, мрзите на зло. Чува Господ душе преподобних Својих, из руке ґрешника избавиће их*. Господ, каже, ненавиди зле а љуби добре. Због тога онај који хоће да љуби Бога, и сам мора подражавати Бога у ненависти ка злу и у љубави према добру, како би се слично

сјединило са сличним. Даље, Господ чува душе преподобних Својих, и у време несреће избавиће их од грешника односно од ђавола, који је виновник сваког зла.

(11) *Светлост засија праведнику, и правима срцем весеље*. Праведнику је заблистала светлост истинске светлости, тј. Бога; то је духовна светлост која га руководи у свакој истини. Може се протумачити и овако: светлост делатне врлине води ка светлости врлине созерцатељне, док правима срцем блиста утеха и весеље.

Псалам 97

Псалам Давидов

Садржај

И овај псалам представља Први долазак Христов и веру свих народа у Њега, која им је дарована по обећањима каква су била благовештена оцима. Због тога овај псалам подстиче све народе да ускликну победничку песму, која је састављена у њихово име.

(1) *Певајте Господу песму нову, јер чудеса учини Господ*. Уистину је дивно што је смрт постала неделотворна и што је опет оживљен васцели људски род. *Спасе га десница Твоја*, јер је Христос Очева десница и, будући да Му није потребна људска помоћ, васцело поднебесје приводи Свом Оцу.

(2) *Објави Господ спасење Своје*. Речју *спасење* означава се долазак Господњи у телу, према ономе што је рекао Симеон: *И видеше очи моје спасење Твоје* (Лк. 2; 30). *Пред народима откри правду Своју*, протеравши кнеза овога века и оправдавши нас, који смо се одавно налазили под његовом тиранијом.

(3) *Опомену се милости Своје Јакову*, јер му је обећао да ће у његовом семену бити благословени сви народи (1. Мојс. 28; 14). *Видеше сви крајеви земље спасење Бога нашега*. Не постоји ниједан крај земље који не би имао удела у царству Христовом.

(5) *Псалмопојте Господу нашем на гуслама*. *Гуслама* се назива усаглашеност (хармонија) душе и тела.

(6) *Трубама кованим, и гласом трубе од рога кличите Богу нашем*. *Трубама кованим* назива сверапламсавајућу и неослабљену силу еванђелске проповеди, а *трубом од рога* царско достојанство, јер су цареви били помазивани из рога. Осим тога, њихово помазање за царску власт оглашавало се *трубом од рога*.

(7) *Нека се потресе море и пуноћа његова*. *Морем* се назива садашњи живот, услед горких брига које у њему постоје. Оно ће се стога померити са места на којем је претходно стајало, односно, са идолослужења.

(8) *Реке нека запљескају рукама заједно*. *Рекама* назива свете тајноводце (мистагоге), а њихову ревност на делу проповеди означава тиме што каже да рукама пљескају *заједно*. *Горе нека се обрадују* (9) *јер долази (Господ) да суди земљи*, тј. обрадоваће се ангелске силе, јер код њих бива *велика радост због једног грешника који се каје* (Лк. 15; 10).

Из Тумачења Јефимија Зигабена

(1) Према Јевсевијевим речима, и овај псалам пророкује о Првом и о Другом доласку Христовом, по чему је сличан како са псалмом који му претходи, тако и са псалмом који за њим следи.

Певајте Господу песму нову, јер чудеса учини Господ. Господ је сатворио чудесна дела. Шта може бити чудесније од тога што је Бог постао човек, што је учинио и друга чудесна дела и, између осталог, пострадао, а што је описано у еванђељима? Због тога се каже да ова нова и чудесна дела захтевају и нову песму.

(2) *Објави Господ спасење Своје*, тј. Своје очовечење или Своју спасоносну вољу, јер Отац није послао Сина у свет да би свет кроз Њега био осуђен, него да би се свет кроз Њега спасао (в. Јн. 3; 17).

Пред народима откри правду Своју, тј. по целој земљи разлегао се глас апостола, који су свим народима проповедали спасење од Господа. Ово би се могло разумети и другачије: Господ је Своје спасење (тј. спасавање људског рода) објавио пророцима и Своју правду открио народима.

(5) *Псалмопојте Господу на гуслама, на гуслама и гласом псалма*. У вишем значењу, под *гуслама* се подразумева делатна врлина, а под *гласом псалма* созерцање. Према тумачењу божанственог Кирила, овим стихом Давид као да каже: прослављајте, хришћани, Христа, и делањем и созерцањем.

(6) *Трубама кованим, и гласом трубе од рога, кличите (затрубите) пред царем Господом*. Затрубите, каже, хришћани, трубама, тј. гласовима светих Еванђеља, која се називају трубама у множини, будући да их има четири. Међутим, она се називају и трубом у једнини, јер, иако се називају Еванђељима, иако су их написала четворица Еванђелиста, она по својој усаглашености и сили представљају једно Еванђеље (Исихије). Еванђеља су названа *трубама кованим* зато што су искована (сачињена) Духом Светим. Може се протумачити и овако: под *трубама кованим* подразумевај заповести Христове које се налазе у Еванђељима, а те исте заповести подразумевај и под *трубом од рога*, јер оне дарују вечни живот. Према Теодоритовим речима, У Светом Писму, *трубом* се назива оглашавање уопште, на пример: *Када дајете милостињу, не трубите пред собом*, тј. не оглашавајте о томе. Према томе, ове трубе означавају

апостоле, пророке и учитеље. Јевсевије: Речи апостола нашег Спаситеља назива *трубама кованим*, услед искушаности и испитаности њихове вере, а *трубама од рога* услед њихове делатности. Наиме, ове трубе начињене су од рогова бика, који је радна, тј. делатна животиња.

(8) *Реке нека запљескају рукама заједно*. Реке ће каже, заједно пљескати, као да је реч о словесним људима који се радују један због другог. И неодухотворене реке радоваће се доласку васељенске радости – Христа. Међутим, према Кириловим и Теодоритовим речима, реке означавају учитеље, који своје ученике напајају питком водом. Или, можда, реке изображавају саборе хришћана који, према Дидимовим речима, свакодневно притичу ка Цркви.

Горе нека се обрадују. Према Исихијевом тумачењу, горама су названи пророци, услед узвишености њихових виђења. И пророци ће се радовати, када виде да се њихова пророштва испуњавају у Христу.

Псалам 98

Псалам Давидов

Садржај

И овај псалам изображава царство Христово и преузношење архијереја.

(1) *Господ се зацари, нека се гневе народи*. Христос је онај Цар, чију царску власт не признају разгневљени Јевреји. *Који седи на херувимима, нека се потресе земља*. Онај Који ће се у последња времена зацарити над свима који живе на земљи, исти је Онај Који седи на херувимима и пред Којим се потреса земља. Због тога каже: на херувимима седиш Ти Који си, поставши сличан нама, потресао земљу из њеног стајања у злу, тј. из идолопоклонства.

(2) *Господ на Сиону је велики*. Сион је Црква, у којој се прославља и узноси Христос, према ономе што је речено: *Узносићу те, Боже мој, Царе мој* (Пс. 144; 1).

(3) *Нека се исповедају и хвале Име Твоје велико*. Велико је то Његово Име – Исус, јер оно значи: „спасење народа". Велико је то Име, *које је изнад сваког имена, да се у Име Исусово поклони свако колено што је на небесима и на земљи и под земљом, и да сваки језик призна да је Исус Христос Господ* (Филипљ. 2; 9–11). *Јер је страшно и свето*. Оно је страшно за разгневљене народе који нису прихватили Његово царство, а свето је за оне, који у Њега верују.

(4) *И част Царева суд воли*. Будући да част или слава Царева воли правду која се подразумева именом *суд*, Његова заповест је страшна за

непокорне, а света за послушне. *Ти си припремио правоту*, јер ћеш *судити васељени по правди* (Пс. 95; 13).

(5) *Узвисујте Господа Бога нашега*. Онај ко је висок као Бог и ко васцелу твар има под Својим ногама, постао је човек а да се при том није изменио. Узносите, каже Давид, Њега Који је без измене (божанствене природе) постао човек, поклањајући се једним поклоњењем и Њему и Његовом телу.

(6) *Мојсеј и Аарон су међу свештеницима Његовим*. Онај Који је сада постао човек и зацарио се над целом земљом, исти је Онај Којега су у давнини призивали Мојсеј, Аарон и Самуило. Због тога је, рекавши: *поклањајте се подножју* и проповедајући оваплоћење и икономију (домострој), ради наше непоколебивости поново указао на Његово Божанство, поменувши (9) *гоpе*, будући да је Он остао Бог, иако је ради нашег спасења прихватио обличје слуге.

(8) *Господе Боже наш, Ти си их послушао*. Иако су они, као људи, у нечему и сагрешили, Ти их ниси презрео. Наиме, Аарон је разобличен за сагрешење приликом изливања телета, а Мојсеј код воде спорења (в. 4. Мојс. 20; 24).

(9) *Поклањајте се гори светој Његовој*. Под тим подразумева или земаљски или небески Јерусалим. Под именом *гоpе* требало би подразумевати и Самог Јединородног, према ономе што је речено: *Од гоpе се без руку одвали камен* (Дан. 2; 45).

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Господ се зацари, нека се гневе народи*. Еванђелиста Матеј приповеда да су, у време кад се у Витлејему јудејском родио Христос, у Јерусалим дошли мудраци са истока и упитали: *Где је цар јудејски који се роди*, а затим (еванђелиста) додаје: *Кад то чу цар Ирод, уплаши се, и сав Јерусалим с њим* (Мт. 2; 2–3). Прозревши ове догађаје, Давид каже да се *Господ зацари,* као што је и Он Сам рекао: *Ја сам за то рођен*, тј. да бих се зацарио (в. Јн. 18; 37).

(5) *Поклањајте се подножју ногу Његових*. У односу на Божанство, подножје ногу Божијих је земља: *Небо је престо Мој, а земља подножје ногама Мојим* (Ис. 66; 1). У односу на (Христову) човечију природу, *подножјем ногу Његових* назива се Голгота, на којој је Господ распет, или се тако назива и сам крст, за који су биле приковане ноге Господње: *Поклонићемо се месту на којем стајаху ноге Његове* (Пс. 131; 7).

Псалам 99

Псалам за исповедање

Садржај

У овом псалму, Давид саветује оне, који су већ приступили вери, да узнесу благодарење за оно што је учињено. Наиме, *исповедање* на овом месту означава благодарење, које се приноси са хвалом.

(1) *Ускликните Господу, сва земљо*. Заповеда искупљенима да ускликну победничку песму, а искупљен је васцели људски род, јер *земљом* назива све, који на земљи живе.

(2) *Служите Господу у весељу*. Служење људима ствара смртоносан страх, а служење Господу (страх) непорочни, који весели душу. *Уђите пред Њега у радости*. Онај који је својим умом већ прихватио радост клицања, радује се великом радошћу, као да већ стоји пред Христом, а то и јесте ликовање.

(3) *Познајте да је Господ, Он је Бог наш*. Овај Господ, Који је Својом крвљу искупио васцелу земљу, јесте и наш Створитељ. Ми, наиме, нисмо случајно постали, него смо дело Његових руку. Због тога смо ми – *народ Његов и овце Његове*, при чему су *народ* они који су словесни, док су *овце* они који су још међу бесловеснима и који још увек нису упознали Његове божанствене речи, према ономе што је речено: *Залутах као овца изгубљена* (Пс. 118; 176).

А ми смо народ Његов и овце паше Његове. Једни су *народ Његов*, и то су они савршенији, док су други *овце паше Његове*, и то су они, који су на нижем степену. Уосталом, као Бог и Свестворитељ, Он све призива и присваја, јер ће *људе и животиње спасти Господ* (Пс. 35; 7), једне – као *народ Његов*, а друге – као *овце паше Његове*.

(4) *Уђите на врата Његова у исповедању*.* *Вратима Господњим* назива земаљску Цркву, у којој се мора приносити исповедање и казивати о доброчинствима која су нам учињена.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(3) *Он нас је створио, а не ми*. Иако се каже да родитељи рађају своју децу, њих ствара Бог. Он је њихов узрочник, а родитељи ту само садејствују, служећи првобитној заповести Божијој. Због тога постоји много родитеља који желе децу, али не могу да их имају. Кад је Рахиља рекла Јакову: *Дај ми децу или ћу умрети*, патријарх Јаков јој је, будући мудар, у свом одговору изразио ову несумњиву истину: *Зар сам ја а не Бог који ти не да порода* (1. Мојс. 30; 1–2)? Јевсевије каже: „Иако су и Јов и Давид рођени од оца и мајке, обојица кажу: *Руке Твоје створиле су ме*. И Сам Бог каже пророку Јеремији: *Пре него што те створих у утроби, знадох те*. Блажени Кирило додаје: „Онај који има природну власт над свим, Он је Бог, јер ниједна творевина, као што сам рекао, не поседује природну власт, него све ропски служи Створитељу. Ми нисмо сами себе створили, нити се словесно биће само од себе појавило на земљи, него га је створио Бог."

(4) *Уђите на врата Његова у исповедању, у дворове Његове у химнама*. Према Јевсевијевим речима, најпре се пролази кроз спољашња врата дома, па се тек онда улази у дворове Његове. Тако је најпре потребно да исповедимо своје грехове, да бисмо тек након тога псалмопојали Богу, како би исповедањем очистили језик и на тај начин приносили Богу чисту песму. Теодорит: Овде врата и дворови Христови изображавају све оне цркве, које се налазе на разним местима по земљи, будући да су оне Његов дом.

* У српском преводу: *Уђите на врата Његова у хваљењу*, прим. прев.

Псалам 100

Псалам Давидов

Садржај

У овом псалму Давид описује онога који је, живећи по Богу, достигао савршенство, Поучава нас какав живот треба да водимо да бисмо се удостојили Царства небеског.

(1) *Милост и суд певаћу Ти, Господе*. Будући да стално помињем сва она доброчинства која си нам учинио и за која знам, нека буде донет суд, тј. нека буде пројављено правосуђе, јер је Господ оправдао наш спор са нашим непријатељима.

(2) *Певаћу и разумећу на путу непорочном*. Певаћу песму, каже Давид. Јасније речено: нећу престајати да псалмопојем, очувавши свој пут непорочним и очекујући Твоје јављање, Владико, јер нам предстоји да се припремимо за долазак Господњи. Овај дивни човек је задобио такву чистоту да одважно пита Бога: *Када ћеш доћи к мени*? Тиме као да каже следеће: припремио сам Ти величанствену царску гозбу и чезнем за Твојим доласком, Господе. Желим да видим јављање Твоје (долазак Твој), и подари ми жељено. *Прохођах у незлобивости срца моја посред дома моја*. Нисам дозволио ниједној нечистој помисли да обитава у мени него сам, сав у себи самом, у чистоти *проходио*.

(3) *Чинитеље преступа омрзнух*, јер није потребно само да се уздржавамо од рђавих дела, него и да се одвраћамо од оних који чине зло.

(4) *Не приону ми срце покварено*. Наговоре ђаволске, који у себи немају правоту па су због тога криви и изопачени, никада нисам пуштао у срце. *Лукавоīа који се уклања од мене не познах*. У тој мери, каже, нисам обраћао пажњу на лукаве да нисам знао нити да ли су присутни, нити да ли су одсутни. Због тога нисам ни знао да ли су се уклонили од мене, а ако би и остали уз мене, нисам ни знао да су ту. Као доказ да је мисао привезана за Бога служи то што човек, обративши пажњу на вишње, ни најмање не брине за земно.

(5) *Оноīа који тајно клевета ближњеīа своīа, тоīа изīоних*. Нисам допуштао да до мене допру тајне оптужбе, па сам чак и уклањао од себе оне, који су покушавали да то учине. *С īордим оком и неситим срцем, с њима не једох*. Са надменима и користољубивима нисам седео за истом трпезом.

(6) *Очи моје су на вернима земље, да их посадим заједно са мном*. На мојим већима и седалиштима учествовали су само људи украшени вером, који су високо поштовали божанствено. За оне људе, који томе нису били склони и који су другачије размишљали, тј. за гордељивце, клеветнике и оне што све презиру, настојао сам да буду што даље од мене, па чак и да их не видим.

(6) *Ујутро избивах све īрешнике земље. Грешницима* назива нечисте помисли, које је у себи искоренио јутарњим молитвама и привезивањем за Бога*. *Да истребим из īрада Господњеī све који чине безакоње. Градом Господњим* назива свету душу, према оном што је речено: *Преславне ствари īовораху се о тебе, īраде Божији* (Пс. 86; 3).

Псалам 101

Молитва сиромаха, када изнемоīне и пред Господом излије мољење своје

Садржај

Сиромашни по Богу, односно збор пророка, испуњени су жалошћу због погибељне судбине (катастрофе) првог народа. Постећи и са сузама приступају Господу, узносећи молитве за овај народ, како би и он био помилован. Проповеда (псалам) и о призиву незнабожаца у време доласка Господа нашег, Исуса Христа.

(2) *Господе, услиши молитву моју.* Оно што се дешава народу збор пророка примењује на себе.

(4) *Јер ишчезоше као дим дани моји, и кости моје као сува īрана засушише се*. Иако је ово већ протумачено, поновићемо и на овом месту.

* Грч. „πρὸς Θεόν προσεδρία", што би се описно могло превести као: „непрестано обитавање у близини Божијој". Прим. прев.

Сва њихова сила, која је подржавала служење под Законом, ишчезла је и пропала. Ту силу су чинили првосвештеници, храм, жртвовање животиња и народна независност.

(3) *Бејах као ноћна врана на зидинама*. Каже то због таме која је опколила народ, јер је он живео у непознању Бога. Ноћна врана има ту особину да се оглашава ноћу, одакле потиче и њено име. Због тога се Псалмопојац, који васцелу ноћ проводи у молитви, с правом уподобљује ноћној врани.

(8) *Бдијах и бих као īтица, усамљена на крову куће*. Будући да ме у време греха није сустигла казна, каже Пророк, био сам остављен у таквој самоћи да сам се уподобио усамљеној птици. Наиме, иако је у многим хиљадама било пуно спасених, у поређењу са многим хиљадама (оних који се нису спасли), они су ипак слични усамљеној птици.

(9) *Сав дан ми се руīаху неīријаīељи моји*. Постао сам поруга мојим непријатељима који су ми раније завидели, а сада се заклињу мојим несрећама, молећи се, да се и њима не догоди нешто слично. Израз *īеīео* сличан је ономе што је речено у 79. псалму: *Храниш нас хлебом суза* (ст. 6). Ако је и време окушања хране било тако тешко, онда ни свако друго време није било слободно од страдања.

(9) *Који ме хвалише заклињаше се īротив мене*. Подсећајући се на моје несреће, и пријатељи, који су ми се раније дивили, почели су да се заклињу: „Нека не претрпим оно што је претрпео Израиљ!"

(10) *Прашину као хлеб једох*. Указује на оне несреће које су их сустигле током ропства, или пак указује на она страдања која су прихватили праведници да би се Бог смиловао на народ.

(11) *Уздиīавши, низврīао си ме*, јер је међу свим народима једино израиљски народ био уздигнут, будући да је имао познање о истинитом Богу.

(12) *Дани моји као сенка ишчезнуше*.* Својима назива дане служења под Законом, који се називају сенком будућих добара. *И ја као трава исахнух*. Речено је *ја* уместо: „народ", јер је, према ономе што је претходно речено, Псалмопојац применио на себе оно што се догађало народу.

(15) *Јер благоволише слуīе Твоје за камење њеīово, и на прах њеīов смиловаће се. Камењем* назива оне, који су након васкрсења поверовали у Христа и, према Захаријиним речима, постали *свето камење* (Зах. 9; 16 – према Септуагинти). *Слуīама* назива свете апостоле, уз чију су се помоћ спасли они који су поверовали у Христа, а *прахом* назива људе који још увек живе у праху и који све до сада нису поверовали. Псалмопојац, међутим,

* У српском преводу: *Дани моји као дим прођоше*, прим. прев.

и њих назива достојнима милосрђа, јер ће се овај остатак (Израиља) сачувати до последњег дана, када ће се и они спасти кроз пророка Илију.

(16) *Уплашиће се народ Имена Господњег*. Након што је говорио о благовољењу према камењу старозаветног народа, узгред помиње и призивање незнабожаца. *И сви цареви земаљски славе Твоје*. Речено је *цареви* уместо: „царства", јер не постоји ни народ ни царство који се нису поклонили слави Господњој.

(17) *Јер ће сазидати Господ Сион*, тј. Цркву.

(18) *Погледај на молитву смирених*, јер су се пророци, који су се унизили, молили: *Ти, Господе Боже Израиљев, похитај да посетиш све народе* (Пс. 58; 6).

(19) *Да се напише ово потоњем нараштају*. Мисли или на молитву, која се садржи у псалму, или на пророчанско обећање о незнабошцима које се, као да је урезано на стубу, предаје Јеврејима да га сачувају за нови Израиљ, односно за васцели народ Христов. *И народ који ће створи хвалиће Господа*.

(20) *Јер приниче са висине свете Своје*. Износи нам разлог за призивање незнабожаца. То је јављање нашег Спаситеља, када је Он приклонио небеса и сишао.

(21) *Да чује уздисање сужања*. Ко су ти сужњи, ако не они које је ненависник сваког добра, тј. ђаво, свезао оковима греха? *Да одреши синове усмрћених*. *Синови усмрћених* су они који су поверовали међу незнабошцима, јер су њихови очеви помрли као идолослужитељи и будући још у својим гресима.

(22) *Да би објавили на Сиону Име Господње*. Разлог силаска био је и тај, да Црква научи да псалмопоје Имену Његовом, јер Сион означава Цркву.

(23) *Када се саберу народи заједно*. Провидевши Духом сабирање незнабожаца ка Господу, пророци су се молили да и они буду удостојени овог блаженог виђења и догађаја.

(24) *Одговорио му је на путу моћи његове*. Одговара збор пророка, као онај који пита Бога. *Путем моћи* Његове назива се Његов долазак на земљу, јер је дошао да свеже силнога. *Малобројност дана мојих објави ми*. Објави ми: какав је био наш живот? Или је можда желео да зна, хоће ли се његов живот продужити до оног времена, кад ће се на земљи јавити оваплоћени Јединородни?

(25) *Не узведи ме у преполовљење дана мојих*. *Преполовљењем дана својих* или свог живота назива оно време, када још увек живи само у виђењу доласка (Христовог). Због тога се моли да буде испуњено све његово

време и, ако је могуће, да се продужи његов живот, како би видео и само испуњење догађаја. *Кроз нараштај нараштаја лета су Твоја*. Прозревши духом да неће живети до испуњења догађаја, пророчки збор као да каже: ја ћу као смртник отпочинути, и Ти ћеш, Владико, једини остати и у оним нараштајима јер си, као Бог, Онај исти Који је на почетку створио небеса.

(26) *Она ће проћи, а Ти ћеш остати*. Једино Ти, Владико, као Бог, имаш вечност. Иако су велика и превасходна творевина, и небеса су подложна пропадљивости. Међутим, ова пропадљивост ће се за њих преобразити у обновљење, јер ће се она савити и добити савршенији облик.

(29) *Синови слугу Твојих населиће се*. Кад се небеса савију и кад се творевина обнови, тада ће у вечним насељима бити *синови слугу Твојих*. То су они, који су поверовали кроз Његове свете апостоле. *И семе њихово до века ће добро напредовати*. Семе светих апостола је еванђелска и спасоносна проповед, која ће остати у векове.

Псалам 102

Псалам Давидов

Садржај

Овим псалмом се нови народ, који је потекао од незнабожаца, поучава да прославља Бога, великог Доброчинитеља. Та доброчинства су брисање греха и слава васкрсења.

(1) *Благослови душо моја, Господа*. Самога себе подстиче на псалмопојање, нудећи себи у благосиљању Бога најбољи начин за спасење. Тиме што је Бог спреман да помилује људе, да их избави од пропадљивости и да им подари небеско царство, прославља се Његова правда на суду. Због тога ово псалмопојање доликује свима. *И све што је у мени свето Име Његово*. Речима *све што је у мени* објашњава нам да Бога треба да призивамо свим срцем, свом снагом и свом мишљу својом.

(2) *Благослови душо моја, Господа*. Наставља да се подстиче на псалмопојање, знајући да је обавезан да тиме узврати за велика доброчинства Божија, јер онај који се опомиње доброчинстава Божијих, не престаје да Га славослови. *И не заборављај сва уздарја Његова*, јер нам је за велике грехове, које смо починили, Он узвратио благошћу (добротом, грч. χρηστότητα), милошћу и милосрђем. Управо то не би требало да заборавимо.

(3) *Који очишћује сва безакоња моја*. Ево какви су дарови Божији: као прво, Бог је установио очишћење наших грехова; као друго, исцелио је наше слабости; као треће, избрисавши грех, избавио је наш живот од

пропадљивости; као четврто, пројављујући Њему својствено човекољубље, милост и милосрђе, крунисао нас је усиновљењем; као пето, испунио нас је духовним добрима, јер нам је даровао Самога Себе – истински хлеб живота.

(5) *Обновиће се као у орла младост моја*, јер Бог препорођењем (васпостављањем, грч. παλιγγενεσία) обнавља нашу младост, као код орла. Давид нам овим речима указује на дар васкрсења. Препорођене је упоредио са орлом, будући да је орао птица која лети на највећим висинама, царује над свим осталим (птицама) и једини је који може да, не трепнувши очима, гледа у сунце.

(6) *Чини милостињу Господ и суд свим онеправдованима*. Овај Господ, Који нам је по милост даровао све што смо набројали, исти је Онај Који је у старини судио праведним судом и избавио Израиљ из египатског ропства, дајући Мојсеју и целом народу познање Својих заповести.

(8) *Милосрдан је и милостив Господ,* и то је било узрок таквих доброчинстава, и некад и сад, као што говори и Мојсеј: *Господ дуготрпељиви, многомилостиви и истинити, чини милост Своју хиљадама* (2. Мојс. 34; 6–7 – према Септуагинти). Тако је и силе Своје, које назива (7) *путевима*, *казао Мојсеју*.*

(9) *Неће се до краја гневити*. Иако се разгневио због Адамовог преступа и наш (људски) род осудио на смрт, није до краја пројавио Свој гнев, јер је у последња времена заблистао *да би уништио* пропадљивост (в. Јевр. 9; 26).

(14) *Јер Он позна саздање наше*, будући да нас је помиловао као Своју сопствену творевину и дело Својих руку.

(17) *Милост је Господња од века и до века*. То је слично реченоме: *Чини милост Своју хиљадама* оних, који Га се боје.

(18) *И правда је Његова на синовима синова*, јер Он као Свети, на светима почива, тј. на ангелским силама.

(19) *Господ је на небу приpremио престо Свој*. Иако почива на вишњим духовима, ни оно земно није далеко од Његовог царства јер Он, као Бог, господари над свим. *И Царство Његово влада над свима*. Речено је: *влада над свима* а не „царује над свима", јер нису сви достојни Његовог царства. Због тога је Спаситељ небеско Царство обећао онима, који узнапредују у еванђелском животу, и Господ влада над њима, достојнима.

(20) *Благословите Господа сви анђели Његови*. Тиме учи да ће народ, који приступа вери и посвећује се псалмопојању, бити у истом достојанству као и ангели. Наиме, ако се служење ангела састоји у томе да хвале и прослављају Бога и ако души заповеда да чини то исто, тј. да свагда славослови, онда је очигледно да она бива удостојена истог достојанства. Другим речима, они који имају исто служење имају и исто достојанство.

(21) *Благословите Господа све силе Његове*. На хваљење се не позивају само ангели него и сви остали небески чинови, колико их има, без обзира да ли су то престоли, началства, власти или господства. Све те чинове означио је једном речју: *силе*.

* Тј. тако је са силама Својим *упознао Мојсеја*, прим. прев.

Псалам 103

Псалам Давидов, о светскоме битију; ненатписан код Јевреја

Садржај

Научивши у претходном псалму људе, који приступају вери, да Богу узносе псалмопојања, у овом псалму излаже учење о Божијем промишљању о свему: Бог Своје промишљање не распростире само на оно што је на небу и у ваздуху, него и на земаљске ствари, па чак и на оне најништавније. Он, наиме, не презире ни најбезначајније животиње, него и о њима промишља.

(1) *Благосиљај, душо моја, Господа*. Он учи душу да благосиља Бога за Његово велико промишљање, као што ју је у претходном псалму учио да га (Бога) благосиља због избављења од грехова. *Господе Боже мој, узвеличао се јеси веома*. Гледајући на промишљање Твоје, Владико, са дивљењем величамо *узвишеност* Твог промисла. На тај начин се, као у неку одежду, одевамо у наше исповедање и у величанство, односно у похвалу и славословље.

(2) *Светлошћу као хаљином одеваш се*. Почевши од духовне светлости, он саставља песму Богу. Међутим, како је на другом месту речено да Бог живи *у светлости неприступној* (1. Тим. 6; 16), овде се именује као Онај Који се одева у саму ту светлост.

Простиреш небо као кожу. Као друго дело промисла наводи се ово – распростирање неба, слично нечему што се распростире у рукама уметника. Тиме се уједно објашњава и начин дејствовања и лакоћа с којом Створитељ то извршава. Као што човеку није тешко да рашири кожу, тако ни Богу није било тешко да створи небо, које раније није постојало. Давид нас, међутим, истовремено наводи и на другу узвишену мисао, односно, на мисао да се ми сада налазимо на путу ка другом животу, да је ово садашње само сенка будућега и да још нисмо ступили у светилиште, и да, док смо још у садашњем животу, обитавамо у скинији. Скинија је

пак нешто што се може уништити, и то ускоро. Тако ће и након измене неба настати другачији начин живота, и удео који је бољи од садашњег, јер ће тада и небо и земља бити нови. Послушајмо, међутим, шта о небу кажу пророци, како бисмо затворили уста свима, који саме себе прослављају због сопствене мудрости и који, између осталог, тврде да и испод земље постоји небо. Њима противуречи пророк, који каже: *Простиреш небо као кожу*. Кожа пак није нека лопта (сфера), како они празнослове. Напротив, он ју је уподобио неком полукругу и некој полулопти. Зато је и други пророк, изражавајући то исто, рекао: *Он је разастро небеса као платно и разапео их као шатор за стан* (Ис. 40; 22). О томе, да се небо не колеба и да чврсто стоји, пророк је рекао: *Створио је небеса и разапео их* (Ис. 42; 5). Изображавајући небо с крајњом истанчаношћу, пророк каже: *Сенком руке Моје покрићу те да бих небеса устројио* (Ис. 51; 16).

(3) *Водама покриваш висине Своје*. Показује да се водена зборишта не крећу по ваздуху случајно, јер то Сам Бог устројава Својим промислом, како би се чинило да је део неба покривен густим гомилама облака.

Поставио си облаке за усхођење Своје.* Као да хоће да још јасније покаже да Бог Свој промисао распростире и на саме облаке; реч „усхођење" употребљава уместо речи „промисао". *Ходиш на крилима ветрова*. Омогућује нам да увидимо да ни кретање ветрова није случајно, него да Сам Бог, узлазећи на њихова крила, управља њима као уздама.

(4) *Чиниш анђеле Своје духовима*, тј. ангеле стварaш као лагане и покретљиве („лебдеће"). Тако је Мојсеј *у пламену огњеном* видео ангела који је с њим говорио (2. Мојс. 3; 2).

(5) *Земљу утемељујеш на тврђи њеној*. Указавши на Створитељево промишљање о небу, (Псалмопојац) сада прелази на Његово промишљање о томе да земља, управо због тога што је тврда и тешка, буде саздана у влажном вештаству.

(6) *Бездан је као хаљина огртач њен*. Под овим се подразумева сам земљани елемент („стихија"). Говори да је земљу, као хаљином, огрнуо безданом, окруживши је споља водама. *На горама воде се заустављају*, тј. воде бездана, које ће се високо попети, постаће сличне горама, и запретиће да потопе земљу. Међутим, према заповести Твојој и пред силом Твојом, коју означава реч „гром" (7), оне се повлаче. Или, можда, тиме хоће да каже да громови постоје због тога да би воде бездана, које су у свету, од нечега страховале. Ако се пак, тако догађа са њима, колико би тек нешто слично томе требало да осетимо ми!

* У српском преводу: *Поставио си облаке за подножје Своје*, прим. прев.

(8) *Узлазе горе и нисходе долине*. Воде које се уздижу постају сличне горама, и због тога, опадајући од страха Твога, постају сличне пољима и земним равницама. Ти си им утврдио место, које не могу да преступе. Управо то и означава оно што је речено: (9) *Границу си поставио коју неће прећи*. Зато не могу ни да поплаве земљу. Нешто слично, и пророк је рекао мору: *Довде ћеш долазити и даље нећеш, и ту ће се заустављати поносити валови твоји* (Јов 38; 11).

(10) *Између планина протичу воде*. Псалмопојац славослови промисао Божији и залази у појединости, диви се Божијој доброти, премудрости и непрестаном старању о бесловесним животињама јер их Бог, Који их је створио, и храни и напаја. Због тога је расекао горе и у њима начинио пролаз водама.

(11) *Оне напајају све звери пољске*. О бесловесним животињама, о гмизавцима и зверима, брине само толико, колико је потребно да би им дао неопходно за живот. *Очекују је јелени за жеђ своју*. И то је дело Твог промисла, јер вода није дата само у долинама, на местима која се зелене или ради украшавања обала потока; ње има и у горама, како би кротке животиње побегле од дивљих и умириле се на прекрасним местима.

(13) *Напајаш горе са висина Својих*. Горе и поља не напају се са извора који су у долинама, нити из река које теку по земљи, него им се са небеса дају обилне кише. И као што је даровао обиље воде, тако је и храну приготовио од земље.

(14) *Проузрасташ траву за стоку, и житарице на службу људима. Службом људима* називају се кротке животиње, као што су во, магарац и њима сличне. *Да произведу хлеб на земљи*. Због тога си се, каже, побринуо о животињама, да бисмо ми, обрадивши помоћу њих земљу, пронашли оно што нам је неопходно за живот. У свему томе Бог ради нас твори доброчинства.

(16) *Наситиће се дрвеће пољско*. Пророк показује да и дрвеће које расте у шуми, као што су кедрови и њима слично, расте по заповести Божијој. Оно (дрвеће) расте како због многих, нама из искуства познатих циљева, тако и због тога, да би птице на њима имале гнезда.

(17) *Родино обиталиште предводи их*. Пророк каже да родино гнездо претходи свим птицама зато што се рода, изабравши највише дрвеће, најчешће гнезди на јелама, као на дрвећу које је више од сваког другог.

(18) *Горе високе дао си јеленима*. И јеленима је као уточиште дао горе, где они могу да се сакрију од свирепих животиња. *Стена је прибежиште зечевима*. Као што је јеленима ради њиховог спасења дао планине, тако

је камене стене дао зечевима. Будући да се они спасавају у њима, онда се, како је горе речено, *између стена чују гласови*, којима очигледно хвале Спаситеља.

(19) *Створио си месец за времена*. Враћајући се опет на промисао о небеском, он каже да месец није створен ни због чега другог него због рачунања (бројања) и разликовања месеци и дана. *Сунце познаје запад свој*, и оно се покорава заповести Божијој.

(20) *Простиреш таму, и наста је ноћ.* То каже зато да ми не бисмо помислили да једног Творца има дан а другог ноћ.

(23) *Излази човек на дело своје*. Током дана, звери би спречавале људе да иду на пут и да обрађују земљу. Сада, међутим, оне излазе само ноћу *и себи храну од Бога траже*, будући да трава и житарице не ничу из земље ради њих.

(24) *Како су величанствена дела Твоја, Господе!* Окончавши слово о промислу и започињући славословље Творца, он тиме као да умирује слух. Након тога поново прелази на други део о делу промисла, узводећи нас ка влажном елементу (стихији) која не би ни постојала да њоме не управља промисао Божији. *Све си премудрошћу створио*. Чудесно је што је премудрост, којом си Ти све створио – Господ, јер је Христос – Божија сила и Божија премудрост.

(26) *Змај (змија) овај, којег си створио да му се наругају*. Говорећи о мору, узгред је додао и подсећање на змаја (змију), говорећи да он није створен ни због чега другог, него због тога да би му се наругали. Умесно га је поменуо у слову о мору, јер је цео наш живот испуњен неком горчином, и са свих страна бива помућен и нападнут свирепим таласима.

(27) *Све од Тебе очекује*. Ни људи, ни животиње, ни дивље звери, ни гмизавци, не би могли да се прехране када им Бог не би обезбедио све што им је потребно за живот.

(29) *Кад им одузмеш дах њихов они нестају*. Тиме показује да је Господ – Владика живота и смрти.

(31) *Радоваће се Господ делима Својим*. А какво је дело Његово? Оно, које је извршио, обновивши нашу природу. Пророк омогућује да се под овим разуме будуће богопознање људи, када ће се Бог веселити не због тога што Му се клањају, него зато што ће видети спасене.

(32) *Он који погледа на земљу и чини да се земља тресе*. Овде додаје и слово о будућем Суду, који ће побудити страх у свима, који живе на земљи. Нема човека који се не би уплашио тог страшног, божанственог суда. *Дотиче се гора, и оне се диме*. Горама назива противничке силе, које ће Бог спалити у време Суда, а као знамење тога и служи дим.

(34) *Њему ће бити мио разговор мој*. Речено је „мој разговор" а не мој избор; казује о ономе што је изабрао, а то је жеља да само Бога славослови, што ће бити угодно и самом Славословљеном.

(35) *Нека нестану са земље безбожници* – очигледно у време Суда, јер ће чути: *Идите од Мене проклети, у огањ вечни који је припремљен ђаволу и анђелима његовим* (Мт. 25; 41). *И безаконици, да их више не буде*, тј. они ће нестати у мноштву оних који благосиљају Бога. *Благосиљај душо моја Господа,* јер ће их Господ удаљити од удела лукавих и удостојити удела светих.

Из тумачења Јефимија Зигабена

1. *Благосиљај, душо моја, Господа. Господе, Боже мој, узвеличао се јеси веома*. За нас, словесна бића, Ти си се *узвеличао веома*. Због чега? Због Твоје величанствене творевине и Твог промишљања о њој.

2. *Светлошћу као хаљином одеваш се*. Са овим стихом могу се упоредити речи апостола Павла: *Он живи у светлости неприступној* (1. Тим. 6; 16). И Давид и Павле показују да је Бог по Својој природи невидљив и недостижан (непојмљив). Према Теодоритовим речима, то не противуречи стиху другог псалма, где се каже: *Постави таму за скровиште Своје* (Пс. 17; 12), јер и неприступна и невидљива светлост изазива исте последице као и густа тама. Наиме, ни једно ни друго не допушта очима да гледају, с тим што их неприступна светлост спречава услед прекомерног блистања а тама услед лишености и недостатка светла. Неки под овом светлошћу подразумевају крајњу чистоту, а неки знање.

Простиреш небо као кожу. Теодорит каже да ове речи изражавају лакоћу Божијег стварања.

3. *Који водама покриваш висине његове*. Ти си, каже, високе делове неба покрио водама, тј. Бог је другим небом, које Писмо назива сводом, одвојио воду над сводом од воде под сводом (в. 1. Мојс. 1; 7). *Поставио си облаке за подножје Своје, ходиш на крилима ветрова*. Давид овим речима изражава свудаприсутност Божију, јер се ветар лако креће с једног на други крај света.

4. *Који чиниш анђеле Своје духовима, и служитеље Своје пламеном огњеним*. Тиме показује да је Бог Творац невидљиве и словесне природе; ангелима и духовима назива једне исте, изражавајући тиме брзину њиховог кретања и њихову делатност, или пак изображава њихову природу и суштину. Они су, каже, духови, тј. умни и невештаствени огањ.

5. *Земљу утемељујеш на тврђи њеној, неће се поколебати до века*. На којој тврђи и на ком темељу? На Твојој одлуци и заповести. Због тога

се земља, утемељена на Твојој заповести, никад неће покренути са свога места.

6. *Бездан је, као хаљина, одрта̄ч њен*. Овај бездан је мноштво вода, тј. море или океан што окружује земљу, чинећи да она буде као неко острво које се у њему налази. Према Дидимовом тумачењу, ове речи изражавају безгранично знање и недостижну премудрост, силу и промишљање Божије.

На го̄рама воде се заустављају. Теодорит тумачи да ће се воде или морски таласи уздићи толико високо, да ће стајати упоредо са горама. *Оне беже од запове̄сти Твоје, од гласа гро̄ма Твоја*. Ако се воде боје звука грома као да у њему осећају неко негодовање Божије, зар онда грома и Божијег гнева не би далеко више требало да се плашимо ми, који смо словесна бића?

9. *Границу си по̄ставио коју неће пре̄ћи*. Ни горе ни морски таласи неће прећи ону границу коју си Ти поставио. То су Твоја божанствена заповест и воља, јер их управо оне задржавају да не изађу из свог природног поретка. 13. *Насӣтиће се земља од пло̄дова дела Твојих*. Читава земља, тј. земни и животиње које на земљи живе наситиће се плодовима Твојих дела. Тиме означава све земаљске плодове, не само зато што израстају на заповест Божију, него зато што су и сама места, на којима ти плодови настају, дела и творевина Божија.

19. *Ство̄рио си месец за времена*, да би светлио током ноћи. *Сунце по̄знаје залазак свој*. Сунце зна када да зађе, али не као живо и разумно биће, него зато што не прелази границу коју му је поставио Бог (Теодорит).

23. *Тад излази човек на дело своје*. Након сунчевог изласка, бесловесне и дивље животиње повлаче се у своје јазбине, а словесни човек, који је устао из сна, излази из дома и полази на своје дело. Он зна, да је дан од Бога одређен за човека и кротке (питоме) животиње, а ноћ за оне дивље, како се не би мешале једне са другима и како дивље не би истребиле питоме.

24. *Како су величанстве̄на дела Твоја, Го̄споде*! Дивећи се делима Божијим, пророк с љубављу ускликује: како су дивна дела, или творевине Твоје, Господе; према речима св. Григорија Богослова, све оне, ако се упореде једна с другом и свака са целином, доприносе складу и пуноћи света. Све си саздао с непојмљивом премудрошћу, јер се чак ни најмања творевина не показује као узалудна и сувишна. Напротив, све има свој узрок и циљ, због којег је створено.

28. *Када отво̄риш руку Твоју, све и сва се испуњује доброто̄м*. Када отвориш руку, односно Своју сведарујућу силу, тада се васцела творевина, и словесна и бесловесна, храни Твојим промислом и добротом.

35. *Нека нестану са земље безбожници*. Теодорит сматра да се пророк не моли да са земље ишчезну људи, него да се искорени зло у људима. Можда грешницима и безаконицима назива демоне или жели да пропадну они, у којима је зло неизлечиво и непоправљиво, будући да они своју порочност преносе и на друге.

Благосиљај, душо моја, Го̄спода: Давид је псалам завршио оним, чиме га је и започео, односно славословљењем.

Псалам 104

Алилуја („Хвалите Го̄спода”)

Садржај

Алилуја значи „похвала Невидљивом”. Каже да тим речима Господа хвале ангели, као што га херувими хвале речима: *свет, свет, свет*. И то су предали Свети Оци, који су и сами слушали ангелско појање, као што је Исаија слушао појање серафима. „Алилуја” се разлаже на следећи начин: „Ал”– Бог, „ил” – крепки (снажни), „уја” – силни, моћни.

(1) *Испове̄дајте се Го̄споду, и призивајте Име Његово, објавите у народима дела Његова*. У овом псалму, Дух Свети заповеда апостолима да новом народу, пореклом од незнабожаца, открију сва чуда која је Господ сатворио у време Свог доласка.

(3) *Хвалите се Именом светим Његовим*, јер хвала и слава доликује онима, који казују силу Божију. *Нека се радује срце оних, који тра̄же Го̄спода*. Поучава томе, колика је корист од исповедања. Ако, каже, будете тражили Бога, осетићете радост у уму а ваша глава ће се утврдити и прославити.

(5) *Спо̄мињите чудеса Његова која је учинио*. Под тим подразумева божанствена знамења која је сатворио (учинио) како кроз Своје јављање у Новом Завету, тако и у Старом, кроз Мојсеја и свете који су живели пре њега, јер су и они много чудотворили именом Сина Божијег. Заповеда да проповедници ових чудеса, поред чуда које је Спаситељ савршио у Новом Завету, и то предају неупућеним незнабошцима. Осим тога, заповедите да се, као царски закони, чува и то да су Његова уста судила и у Старом и у Новом Завету. *Чуда Његова* и судове уста Његових. Чудима* овде назива чудотворства која је извршио, као што је ходање по мору, васкрсење мртвих и остало, а *судовима уста Његових* назива или речи којима је истеривао демоне, или заповести Новог Завета.

(6) *Семе Авраамово, слӯге Његове, синови Јаковљеви, изабрани Његови*. И ове речи су упућене апостолима, и њихов смисао је следећи: ви, као *си-*

---

* У српском преводу: *Дивоте Његове*, прим. прев.

нови Авраамови и слуге Његове, синови Јаковљеви и изабрани Његови (јер вас је Он изабрао), *објавите у народима* да је (7) *Он Господ Бог наш*.

(13) *И прођоше из народа у народ*, од Вавилоњана до Филистејаца.

(14) *И због њих обличи цара* – Авимелеха због увреде Сарре.

(15) *Не дотичите се помазаника Мојих. Помазаници* су Авраам и њему слични, јер су удостојени да у виђењима прозру јављање Бога Логоса.

(16) *И призва глад на земљу*. Према домостројy је допустио да настане глад и да они, који су због ње дошли у Египат и ту се умножили, као свој посед приме Обећану земљу. *Сваку набавку хлеба укиде*. Услед дејствовања гнева Божијег, током времена глади обично се дешава да људи, и када једу хлеб, не бивају њиме укрепљени.

(19) *Док не дође Реч Његова*. Под тим подразумева испуњење сна. Због тога, каже, што сам страдао и оплакивао свој живот који је био у опасности све дотле, док није настало време да се сан испуни.

(22) *Да научи кнезове његове као себе*. То је слично ономе што је речено: *А шта значе, није ли од Бога* (1. Mojc. 40; 8)? Наиме, он (Јосиф) фараону не би протумачио сан, да му Бог није подарио могућност да их разуме.

(23) *И уђе Израиљ у Египат, и Јаков се настани у земљи Хамовој*. Синови Нојеви су Сим, Хам и Јафет, а син Хамов – Ханаан; син Ханаанов је Мизраим, што се тумачи као Египат (Мисир), и по њему је земља добила име. Кад је Јаков дошао у Египат, вероватно да је тада Хам, Мизраимов деда, живео у Египту, док је Ханаан живео у Палестини. Под именом Израиља и Јакова, који су ушли у Египат, подразумевају се и њихов деца, јер *Седамдесет душа беше… кад сиђоше у Египат*, каже Писмо (5. Mojc. 10; 22). *И Јаков се настани у земљи Хамовој*. Хам је родио Ханаана, а Ханаан Мизраима, и ово име се тумачи као „Египат". Због тога Египат и назива *земљом Хамовом*, као земљу која припада Хамовом унуку.

(24) *И узрасте (Господ) народ Свој веома,* тако да фараон *који није знао Јосифа,* каже: „Ево, овај народ сада постаде многобројан, *и силнији је од нас* (2. Mojc. 1; 8–9). Они, међутим, не би постали тако силни од брзог увећања њиховог броја, да нису уживали Јосифову заштиту и благонаклоност фараона.

(25) *Преокрену срце (Хамово) да омрзну народ Његов*. Услед поштовања које су им указивали Египћани, Израиљци су пали у исто идолопоклонство. Бог је стога устројио да их Египћани омрзну и да им наметну најтеже послове. То се догодило зато, да би озлојеђени Израиљци притекли Богу, и обећање које је дато Авраму лако се могло испунити.

(26) *Посла Мојсеја, слугу Своја*, итд, јер је само Мојсеју и Аарону открио (27) *речи знамења* како да воду претворе у крв и да сатворе остала чуда.

(28) *Посла таму и помрачи*. Египћани су оставили Творца и почели да служе творевини; Он их је зато посредством творевине и казнио, односно посредством ваздуха, ватре, земље и воде.

(29) *Претвори воде њихове у крв*. Није се изменила само боја воде, него и својства њеног укуса, тако да су у њој угинуле све врсте риба.

Псалам 105

Алилуја

Садржај

У овом псалму набрајају се грехови првог народа, што показује због чега је Израиљ био одбачен. Њихови грехови су следећи: као прво, (7) *преогорчише улазећи у мору Црвеноме*, говорећи: *Зар не беше гробова у Египту, него нас изведе овде* да нас погубиш (2. Mojc. 14; 11); као друго, (14) *кушаху Бога у пустињи (безводној земљи)*; као треће, (16) *разгневише Мојсеја у околу (логору)* као четврто, (19) *направише телца у Хориву*; као пето, (24) *понизише земљу жељену (и обећану)*: као шесто, (28) *служише службу Велфегору*; као седмо, (32) *разгневише Га на води спорења*; као осмо, (34) *не истребише народе које им рече Господ*, него су почели да се поклањају идолима и да своју децу приносе на жртву.

(1) *Исповедајте и хвалите Господа, јер је добар…* (3) *Блажени који чувају суд (прави)*, јер су достојни да казују силе Господње једино они, који испуњавају оно што је Бог одредио у Писмима, поступајући у свему са расуђивањем и по разуму и имајући свагда пред очима суд Божији. Они сасвим природно чине правду (досл. они су извршитељи, посленици правде, грч. ποιηταί δικαιοσύνης), јер на делу испуњавају оно што је праведно.

(4) *Помени нас, Господе, у благоволењу народа Твога*. Овде се већ појављују Јевреји, који моле да и они постану причасници спасења какво је даровано незнабошцима.

(17) *Покри вода мучитеље њихове*, тј. оне који су их мучили, јер онај који је изашао из мора и помешао се са Израиљцима, није више био међу мучитељима него међу онима, који су поверовали.

(12) *И поверовaше речима Његовим, и певаше хвали Његовој*. Када су се, по благоволењу Божијем, сабрали морски таласи, одмах су поверовали и отпојали Богу песму (хвалу), која је записана у Књизи Изласка (тј. у 2. књизи Мојсејевој), а затим све то заборавили. *И певаше хвали Његовој* када су ликујући изашли са Маријом, говорећи: *Певајте Господу, јер се славно прослави* (2. Mojc. 15; 21).

(14) *И кушаху Бога у безводној земљи*. Речено је: *И кушаше Бога у безводној земљи*, јер су разгневили Бога убрзо након преласка кроз Црвено море.

(20) *И променише славу своју за подобије телца који траву једе*. Њихова слава био је Бог; Њега су напустили и поклонили се телету.

(24) *И понизише земљу жељену (и обећану)*. То је пета кривица, после Црвеног мора, пустиње, вређања Мојсеја и телета на Хориву, јер су уходе, осим Исуса Навина и Халева, сина Јефонијиног, рђаво говорили о (обећаној) земљи, а тиме одвраћали и остале.

(25) *И роптаху у шаторима својим*, кад су се уходе вратили и почели да изопачују мишљење Израиљаца.

(28) *И служише службу Велфегору*. То је амонитски идол, којег Јелини називају Кронос.

(30) *И уставде Финес и умилостиви*, када је Мадијанку убио заједно са развратником. Ова реч нас поучава томе, колико пред Богом може да учини побожност једног јединог човека.

(39) *И блудничише у својим подухватима*. То нам показују Књига о судијама и Књиге о царевима, односно, показују нам да су Израиљци, ради свог уразумљења у разна времена потпадали под власт разних инородних народа: Моаваца, Амонићана, Амаликићана, Мадијанаца.

(41) *И овладаше њима мрзитељи њихови*. Вавилоњани и Асиријци владали су над Израиљем због његових безакоња.

(43) *Много пута их је избавио, а они Га преторчише у савету своме*. Бог је по Свом човекољубљу био снисходљив према њима, али су Га они приморали да се покаже као строг. Бог је поново спасао народ, као Спаситељ, али су они пропали, сами себе погубљујући погубним делима. Речено је: *много пута*, слично ономе што се каже на другом месту: *Колико пута хтедох да саберем чеда твоја* (Лк. 13; 34). Исто тако су и речи: *Понизише се у безакоњима својим* сличне следећим: *не хтедоше* (Лк. 13; 34). Кажњавајући их ради уразумљења, Бог је показивао човекољубље, али су Му они узвраћали непријатељским поступцима.

(46) *И даде их у сажаљење свима, који их заробише*. Говорећи ово, мисли на Кира који их је ослободио из ропства, а такође и на Дарија и Артаксеркса, који су дали новац за изградњу храма.

Крај четврте књиге Псалама

Пета књига псалама
псалми 106–150

Псалам 106

Алилуја

(1) *Исповедајте и хвалите Господа, јер је благ*. Након одбацивања јеврејског народа, узгредно помиње апостолско призивање незнабожаца. Због тога и заповеда да хвале Бога и да Га исповедају због Његове велике милости.

(3) *Од истока и запада и севера и мора*. Ко су ти што су сабрани са четири стране васељене, ако не сви народи, којима је богопоштовање раније било непознато, јер су били непричасни божанственој води и живели су у великој жеђи?

(4) *Пут ка граду насеља не нађоше*, јер нису водили добар живот него су живели у великој прелести.

(5) *Глађујући и жеђујући, душа њихова у њима ишчезе*, јер у себи нису имали хлеба који крепи човеково срце, нити воде живе о којој је речено: *Који пије од воде коју ћу му ја дати неће ожеднети довека* (Јн. 4; 14).

(7) *И одведе их на пут прави*, тј. приведе их вери у Њега, јер је Он Сам рекао: *Ја сам пут* (Јн. 14; 6). *Да отиду у град насељења*. Под тим подразумева Цркву или небески Јерусалим.

(8) *Нека исповедају Господу милости Његове…* (9) *јер наситти душу празну*. Каква је то душа? Зар то није душа оних, о којима је речено: (5) *Глађујући и жеђујући душа њихова у њима ишчезе? И душу гладујућу испуни добрима*, тј. духовним хлебом.

(10) *Оне који седе у тами и сенци смрти*. Нећемо погрешити ако сенком смрти назовемо идолослужење и дела почињена у безбожништву, јер нас она разлучују од вечног добра. Раније смо се предавали управо таквим делима, јер смо (11) *преторчили Бога и раздражили савет Вишњега*. Требало је да у *величини и лепоти створења* созерцавамо Родоначалника сваке твари, и да Његову свагдапостојећу силу и божанство познамо на основу стварања света. Ми, међутим, будући слепи и живећи *у тами и сенци смртној*, имајући окована и помрачена словесне (разумне) силе душе, заменили смо *славу бесмртног Бога подобијем смртног човека и птица и четвороножних животиња и гмизаваца* (Рим. 1; 23). *Окована у сиромаштву и гвожђу. Безбожника ће ухватити његова безакоња, и у ужад*

грехова својих заплешће се (Приче Сол. 5; 22), јер ће осиромашити у свему што је добро и лепо.

(11) *Јер преморчиште речи Божије*, ни најмање не прихватајући Божији закон, него се препуштајући мудровању овога века. *И савет Вишњега раздражиште*. Какав је био савет Вишњег? Зар то није онај, према којем *хоће да се сви људи спасу и да дођу у познање истине* (1. Тим. 2; 4)?

(12) *Онемоћаше, и не би кога да помогне*, јер нико није имао моћ да искорени грех.

(13) *И из невоља њихових спасе их*. Која је невоља већа од тога да у непознању Бога, у душевном сиромаштву и у греховној убогости робују злим духовима?

(14) *И окове њихове раскину*. Речју *раскину* указује на тренутно поништење греха.

(15) *Нека исповедају Господу милости Његове*. По други пут помиње Његова доброчинства.

(16) *Скрши врата бакарна*. Има у виду Спаситељево снисхођење чак до ада, где је отворио његова (адова) врата за све оне који су од давнина тамо били закључани нераскидивим ланцима и они, који су желели да изађу одатле, нису могли то да учине. Међутим, Он је *сужњима (окованима) рекао: изађите, и онима који су у тами: покажите се* (Иса. 49; 9).

(18) *Свакога јела узгнуша се душа њихова*, јер није било речи која би их могла нахранити. *Врата смрти* су грех, који води у смрт.

(22) *Нека принесу Њему жртву хвале*. Ове речи упућује светим апостолима, јер су нам они предали тајинства Новог Завета.

(33) *Постави реке у пустињи*. Под тим подразумева непокорни и одбачени род јеврејски, јер су се Јевреји, које је раније мучила глад и којима је била потребна духовна храна, населили код ових река.

(34) *Земљу плодоносну окрену у слану*. Мисли на јеврејску синагогу, јер су демони били становници тог земаљског града, и њихово безбожништво донело је своје плодове. Међутим, сољу учења исушили су је апостоли, о којима је речено: *Ви сте со земљи* (Мт. 5; 13).

(35) *Постави пустињу у језера водна*. Мисли на народ који је потекао од незнабожаца, јер је пророштво овде сливено и говори о два народа, односно о одбацивању једног и прихватању другог.

(36) *И подиже градове становања*, тј. добар и небески живот.

(37) *И засејаше поља и засадише виногради*. Шта се подразумева под пољима рекао је Онај Који каже: *Изађе сејач да сеје семе своје* (Лк. 8; 5). Виногради су цркве, према ономе што је речено: *Виногради сазреше и дадоше миомирисе* (Песма 2; 13).

(38) *И стоку њихову не умањи*. *Стоком (скотовима)* назива неразумне у Цркви, према ономе што је речено: *Као скот бејах код тебе* (Пс. 72; 22) и *човека и животињу спашће Господ* (Пс. 35; 7).

(39) *И умањише се*, тј. они који су припадали древном народу.

(40) *Изли понижење на кнежеве њихове*. Под кнежевима подразумева књижевнике и фарисеје. *И заведе их на беспуће а не на пут*, јер лутају они што не познају Онога Који је рекао: *Ја сам пут* (Јн. 14; 6).

(41) *И убогога поможе од сиромаштва*. Ко је убоги? Зар то није онај, за којег је речено: *Блажени сиромашни духом* (Мт. 5; 3)? *И постави као овце родове његове*. За своје је признао, каже пророк, паству сабрану из свих родова.

(42) *Видеће прави (срцем) и обрадоваће се*. Ко су ти прави срцем? Зар то нису они, о којима је речено: *Благо вашим очима што виде* (Мт. 13; 16)? *И свако ће безакоње затворити уста своја – Бог је онај који оправдава. Ко ће осудити* (Рим. 8; 33)?

Псалам 107

Песма псалма, Давидов

Садржај

И у овом псалму приповеда се о доласку Господњем, посебно о Његовом доласку незнабошцима. Међутим, како су сви стихови овог псалма већ растумачени у претходним псалмима, било би сувишно излагати то исто за тумачење овог псалма.

(2) *Готово је срце моје, Боже*.

(3) *Устани славо моја*. Његова слава је његова моћ созерцања и делања, која га приклања ка моралној и разумској (мисаоној, духовној) врлини.

(5) *Јер је велика изнад неба милост Твоја*. Твоја милост је толико висока да надвисује небеса, и луче Твоје истине брзо се распростиру на све стране, јер пророци, апостоли и учитељи њеном росом напајају земљу.

(6) *Узнеси се на небеса, Боже*. Од почетка па до овог стиха, овај псалам је сличан 56. псалму, а од овог стиха па до краја сличан је 59. псалму, и све што је требало рећи, тамо је већ речено.

(8) *Узвисићу се и разделићу Сихем*. Обећава да ће оно што је код Јевреја било најбоље и најпревасходније, с радошћу поделити и размерити као наслеђе незнабошцима, будући да се добар Отац радује што прихвата и задобија мноштво синова. О томе говори алегоријски и загонетно. У незнабожачкој долини налазио се овај град, који се назива Сихем или Сиким. Овде се настанио Јаков, када је са децом изашао из

Месопотамије (Међуречја). Овде је Емор, син Сихемов, заволео Дину, Јаковљеву кћер, отео је и напаствовао. Јаковљеви синови су дошли и убили и њега и сав његов народ. На тај начин је Сиким, долина насеља, постала посед патријарха Јакова. Када је Јаков делио земљу синовима, овај град је, као најбољи, дао Јосифу јер он због младости није учествовао у покољу. Због тога обећава да ће разделити и размерити, да би ти у том алегоријском казивању разумео да се најбоље наслеђе новог Јосифа – Христа, даје незнабошцима.

Псалам 108

За крај, псалам Давидов

Садржај

Овај псалам изображава страдања Христова и будуће казне Јуде и јудејског (јеврејског) народа. Мора се рећи да се све оно што се у овом псалму изговара у виду жеље изговара пророчки. На пример: (6) *и ђаво нека стане десно од њега* речено је уместо: „стаде". Наиме, Псалмопојац не жели да се све то догоди, и само предсказује оно што ће се десити услед његове злобе. На исти начин треба разумети и остале сличне изразе, као што су следећи: нека уз њих буду клеветници и нека се не удаљују од њих, и када им се буде судило нека буду осуђени (7). Ако Те призову у невољи, нека им се и то уброји у грех, као опомена за оно у чему су они сагрешили. *Нека њихови дани буду малобројни* (8) да би током живота видели како је други приграбио достојанство које они нису искупили на доличан начин. Затим истреби и њих саме, да би несрећа прешла и на њихово потомство, да би синови њихови осиромашили, жене остале удовице (9), да би синови, привучени и изложени насиљу, понели казну за преступе отаца.

(1) *Боже, хвалу моју не прећути.* Бог прославља Сина у свим црквама Христовим, које су свуда поникле и заблистале. Због тога Христос каже Оцу: „Иако је Јуда који Ме издао спречавао Моју хвалу, Ти Ме похвали и посведочи о Мом божанству, којем Јуда није веровао, због чега Ме и издао."

(2) *Јер уста грешничка и уста лукавога отворише се на мене. Уста грешничка,* тј. уста ђавола, јер је он уистину грешник. *Уста лукавога*, тј. уста Јудина, јер су и један и други говорили против Христа.

(4) *Уместо да ме воле, оклеветаше ме…* (5) *и постависе против мене зла уместо добра.* Постоје речи љубави и постоје речи мржње, као и речи које не изражавају ни једно ни друго. Јуда Му је ласкао као Учитељу и чинило се да је преваром успео да изда Учитеља.

(6) *Постави на њега грешника.* Грешник је сам сатана, изумитељ греха. Речено је *постави* уместо *биће постављен*. На кога мисли када каже *на њега*, ако не на издајника Јуду? *И ђаво нек стане с десна од њега.* И код Захарије је речено: *Показа ми Господ Исуса, великог јереја, који стајаше пред анђелом Господњим, и сатану који му стајаше с десне стране да би Му се успротивио* (Зах. 3; 1 – према Септуагинти).

(7) *Када му се буде судило, нека изађе осуђен*, тј. нека на будућем суду нема ниједну реч којом би се оправдао. *И молитва његова да буде на грех*. Некима и сама молитва бива на грех: такви су незнабошци, који се моле идолима или творевини; такви су Јевреји, који молитву Богу не приносе кроз Исуса; такви су и јеретици, који се моле непостојећем Богу (несуштом Богу, грч. Θεῷ οὐκ ὄντι). Осим тога, молитва бива на грех и онима, који се моле са гневом или са житејским помислима, или се пак моле дволично.

(8) *Нека дани његови буду малобројни*. Убрзо након издаје, он се обесио, ишчезао и више се није појављивао. *И епископство (достојанство) његово нека узме други*. Овде говори о Матеју, јер је он, као праведан, прибројан апостолима.

(9) *Нека синови његови буду сирочад*. *Синови* су његове помисли које су постале сирочад, јер су се лишиле благодати Христове. *Жена* је његова душа, која је постала удовица, јер је због безакоња отпала од Христа.

(10) *Покренути синови његови нека се преселе и нека просе*. Његове помисли, које смо назвали синовима, отпале су од Христа и преселиле се у сребролубље, због чега су почеле да пружају руке према сребру, као да просе милостињу.

(14) *Да се спомене безакоње (грех) отаца његових пред Господом*, тј. грех самог народа, јер се издајнику придружује и безакони народ. *Безакоњем* отаца назива се убијање пророка, према ономе што је рекао Господ: *Сва крв праведна која је проливена* од Авеља до пророка Захарије, *искаће се од рода овога* (Мт. 23; 35 и Лк. 11; 51). *Грех матере његове да се не очисти*. Под мајком овог безбожног народа подразумевај ону лукаву синагогу, која је много пута преогорчила Господа.

(15) *Нека буду сваги пред Господом, и да уништи са земље спомен њихов*. Бог увек види сва њихова безакоња, и не сматра да су достојни било какве милости, ни он, ни сви они који нису поверовали. Не мислећи само на Јуду, Псалмопојац је рекао у множини: *спомен њихов*. Другачије протумачено, под њима можемо подразумевати и Јудине очеве, који су га родили за издају. То су сребрњаци, који су га на то подстакли, сатана, који је најпре у његове срце положио мисао о издаји, као и кнежеви који су

поседовали мудрост овога века и о којима је Павле рекао: *Да су познали, не би Господа славе разапели* (1. Кор. 2; 8). *Да уништи са земље спомен њихов*. Мисли или на спомен самог Јуде, или на оне кнежеве који су устали против Христа, јер за њихов спомен није остало ни семена.

(16) *Јер се не сетише да учине милост*. Није хтео, каже, да прихвати милост коју је Отац подарио свим људима, а не само њима, заблуделим овцама Израиљевим, јер је *учине* речено уместо „прихвате".

И проклињаше човека убогог и сиромаха. Мисли на Самог Господа, Који *богат будући, нас ради осиромаши, да би се ми Његовим сиромаштвом обогатили* (2. Кор. 8; 9). *И потиштеног срцем да га убију,* тј. ожалошћеног, јер се ражалостио видевши њихову пропаст. Настојао је, дакле, да убије Њега, Који се због њих жалостио.

(17) *И заволе проклетство…* (18) *и обуче проклетство као одело*. Будући да су престали да Ме благосиљају него Ме свакодневно проклињу (а Јевреји то чине до дана данашњег), на њима ће се испунити све што је предсказано. *И уђе као вода у утробу његову*. Огрезли су у несреће, не само оне које их окружују споља, него и у оне унутрашње. *И као уље у кости његове*, зато што уље дуго задржава своју влажност. Псалмопојац под тим подразумева својства несрећа, при чему вода означава њихову многобројност а уље њихову дуготрајност. Тим несрећама ће се каже, као одећом оденути и као појасом опасати.

(20) *Ово је плата од Господа онима који ме клевећају и који говоре зло против душе моје*. Такве ће плодове убрати они, који су Ме омрзнули и издајник који им је послужио. Будући да су за Њега говорили да се противи Богу и да руши Закон, правилно је рекао: *који Ме клевећају.*

(21) *А Ти Господе, Господе, учини са Мном милост ради Твог Имена*. То Владика Христос говори по Својој човечијој природи, јер је испунио све људско, осим греха. Родио се по природним законима, односно од жене, што је својствено природи, Међутим, родио се од Дјеве, што је натприродно. Био је повијен у пелене, обрезан и храњен млеком. Приносио је жртве, постио, био гладан, жедан и умарао се. У светим еванђељима се увек изображава и како се моли. Тако и овде, по човечијој природи, призива Божију помоћ.

(22) *Избави ме, јер сам сиромах и убог*. У светим еванђељима налазимо да је Он то уистину рекао. Полазећи на страдање, Он каже: *Сад је душа моја узбуђена, и шта да кажем? Оче, спаси ме од часа овога; али зато дођох за час овај* (Јн. 12; 27).

(23) *Као сенка кад се склони, ишчезох*. Слично сенци кад се склони, прихватио сам крај живота; живео сам слично скакавцу којег носи ветар, немајући ни Свог града, ни села, ни дома, него прелазећи из места у место, бежећи у планине а понекад и у пустињу.

(25) *Видевши ме, климаху главама својим*. Подразумева оне који су, видевши Га на крсту, говорили: *Ти који храм развалујеш… спаси Самога Себе* (Мт. 27; 40).

(27) *И нека познају да је ово рука Твоја*. Под *рукама* овде подразумева дела, која је починио васкрснувши Себе из мртвих.

(28) *Проклињаће они, а Ти ћеш благосиљати, они који устају на ме нек се посраме*. Већ су посрамљени, јер више немају ни свештеника, ни жртве, ни свештенство, ни реч Божију, како каже пророк Осија (в. Ос. 3; 4). *Слуга Твој обрадоваће се*. И ово нас наводи да разумемо у истом смислу, јер Павле каже: *Себе је понизио узевши обличје слуге* (Филипљ. 2; 7). Тако говори и Исаија: *Саздао ме је од утробе материне да сам Му слуга* (Ис. 49; 5). И Он Сам каже у еванђељима: *Син Човечији није дошао да Му служе него да служи* (Мт. 20; 28).

(29) *Нека се клеветници моји обуку у срамоту*. Какву срамоту не носе Јевреји? Виде да је њихово светилиште срушено до темеља, а да се гробу Онога Којем су се ругали и Којег су разапели сви клањају, и да се свуда умножавају Његове славне цркве.

(30) *Исповедаћу се Господу веома устима мојим*. Исповедање изражава благодарност, какву Син узноси устима народа. *И усред многих хвалићу Га*, јер се устима Цркве узноси похвала Оцу.

Псалам 109

Псалам Давидов

(1) *Рече Господ Господу моме: Седи Мени с десне стране*. У овом псалму Давид изображава Господње рођење по телу, Његову еванђелску реч која је загосподарила над свим народима и Његово вазнесење на небеса, од којег псалам и почиње, говорећи: *Рече Господ Господу моме: седи мени с десне стране док положим непријатеље Твоје за подножје ногама Твојим*. Какви су то непријатељи, говори апостол Павле: *Кад укине свако поглаварство и сваку власт и силу* и господаре овог света, *укинуће се и последњи непријатељ – смрт* (1. Кор. 15; 24–26).

(2) *Жезал силе Твоје послаће Ти Господ са Сиона*; под тим подразумева послање еванђелске речи, која је и загосподарила над свим непријатељима.

(3) *Са Тобом је власт у дан моћи Твоје*. Тиме означава или време суда, када ће свима судити са божанском силом и када ће доћи са Својим светим ангелима, или пак време Његовог рођења по телу, које се и назива *даном моћи. С Тобом ће бити власт*, јер ће завладати читавом васељеном,

иако је постао човек. *У сјају (светлости) светих Твојих*. Речи: *у сјају (светлости) светих Твојих* не означавају ништа друго до оне хорове (зборове) светих ангела који су у ноћи, кад се Христос родио, клицали: *Слава на висини Богу и на земљи мир* (Лк. 2; 14). *Из утробе пре зорњаче родих Те*. Погледај како Отац присваја рођење Јединородног по телу. Отац говори Сину: „Родио сам те пре постања овог видљивог света и лучезарне светлости." То не каже стога што Бог има утробу, него зато што се рађањем из утробе даје истинско, а не привидно право прворођења.

(4) *Закле се Господ и неће се раскајати*. Заклетва Божија је реч Божија, која уверава слушаоце и свакоме усађује веру да се оно што је од Бога обећано и речено неминовно мора испунити. Наиме, Бог се не заклиње као човек, него нама Његова реч служи као заклетва, уверавајући у истину да ће и она бити непоколебива као и обећање дато са заклетвом. *Ти си Свештеник до века по чину Мелхиседековом*. Мелхиседек за свештенство није помазан јелејем као Аарон, нити је приносио крваве жртве. Он је био првосвештеник незнабожаца, а Адама је благословио хлебом и вином.

(5) *Господ је с десне стране Теби, скршио је у дан гнева цареве*. *Даном гнева* назива дан суда, када ће скршити демоне који су раније царевали услед заблуде и када ће их затворити у бездан.

(6) *Судиће у народима, испуниће падовима*,* тј. када у време суда буде кажњавао мноштво нечистих демона, показаће се да су пуни падова, тј. достојни мучења у преисподњој земље. *Скршиће главе многих на земљи*. То је слично ономе што Он говори код Исаије: *И крв њихову сведох (излих) на земљу* (Иса. 63; 3 – према Септуагинти).

(7) *С потока на путу пиће*. Писмо под *потоком* подразумева искушење, а *путем* означава Његово ходање по земљи у време којег је претрпео страдања проистекла са потока, односно од искушења. *Зато ће уздигнути главу*. Шта значи: *зато ће*? Зар то не значи да је Он телесно пострадао? То је слично ономе што је речено: *Био је послушан до смрти, и то до смрти на крсту* (Филипљ. 2; 8).

Псалам 110

Алилуја

(1) *Исповедаћу се Теби, Господе, свим срцем својим*. Овај псалам изговара у име апостола, који обзнањују колико је дела Спаситељевих по домостроју и каква су то дела. Поред тога, (апостоли) поучавају нови народ да благодари за своје спасење. Због тога псалам и има натпис: Алилуја. *На*

* У српском преводу: *Испуниће лешевима земљу*, прим. прев.

савету правих и на сабору именовао је народ нове синагоге, за разлику од оне старе која није била права (грч. οὐκ ἦν εὐθεία), будући да је срцем свагда била прелешћена.

(2) *Велика су дела Господња, испитана у свим вољама Његовим*. У синагоги (збору, сабору) правих испитане су све воље Божије: наиме, не постоји ниједна дата заповест коју синагога (збориште) правих не би испитало и испунило, јер се збориште (синагога) правих свагда стара да изврши вољу Божију.

(3) *И исповедање и величанство дело су Његово*.* Подразумева дела која је извршио по икономији (домостроју). Нека та дела, будући велика, буду прослављена. *И правда Његова остаје у век века*. *Правдом* се назива еванђелска реч, јер она свим људима подједнако нуди спасење.

(4) *Милостив је и милосрдан Господ*. Раније је кроз Своје пророке обећавао да ће у време домостроја сатворити чуда, и благоволео је да та чуда и испуни. Каква је чуда Он обећао? Зар то нису она, према којима ће тада *слепима отварати очи* (Ис. 35; 5) и творити и друга знамења? И не само чуда, него и призивање свих народа, које је испунио и речју и делом.

(5) *Храну даде онима који Га се боје*, тј. духовни Хлеб који је сишао с небеса. *Памтиће до века завет Свој*, тј. завет с Авраамом: *У теби ће се благословити сви народи на земљи* (1. Мојс. 18; 18). (6) *Моћ дела Својих*, тј. збор (сабор) апостола је народу, призваном на веру, огласио моћ дела Христових или сама дела, која свагда твори Својом сопственом силом.

Псалам 111

Алилуја. Псалам повратка Аггејевог и Захаријиног

(1) *Блажен је човек који се боји Господа, у заповестима Његовим хтеднуће веома*. Тиме збор апостола поучава да испуњење заповести, чинећи блаженима оне који их творе, даје добра ишчекивања у будућем веку.

(2) *Моћно ће бити на земљи семе његово*. *Семеном* се називају добра дела, која ће имати силу на тој земљи кротких, где ће ови примити награду за то што су учинили.

(3) *Слава и богатство је у дому Његовом*. Немој мислити да је то пролазна слава и пролазно богатство, јер се код светих не налази ништа слично.

(4) *Засија у тами светлост правима*, светлост од (по)знања и поучавања. Каква је та светлост? Зар то није збор апостола, који је проповедањем Еванђеља прогнао незнање незнабожаца?

* У српском преводу: *И слава и величанство дело су Његово*, прим. прев.

(5) *Устројиће речи своје на суду*, јер се ова тајноводствена реч не сме једноставно и без расуђивања свима предавати. То је рекао и Сам Господ: *Не дајте светиње псима* (Мт. 7; 6).

(7) *Од слуха злога неће се уплашити*, јер страх кажњених ни најмање не дотиче свете.

(9) *Просу, даде убогима*. Под убогима и овде подразумевај оне, којима је потребна божанствена реч, тј. незнабошце. Апостоли су, слично сејачима, засејали духовну реч. Ништа нас, међутим, не спречава да ово схватимо и у историјском смислу. *Правда Његова остаје у век века*, тј. правда Онога Који је дао еванђелску реч.

(10) *Грешник ће видети и разгневиће се*. Грешником овде назива ђавола; будући да свима жели пропаст, он ће узнегодовати када види да се и незнабошци спасавају.

Псалам 112

Алилуја

Садржај

У овом псалму, нови народ се поучава да непрестано узноси псалмопојања свом Избавитељу, а такође се говори и о призивању свих народа.

(1) *Хвалите, слуге, Господа, хвалите Име Господње*. Новом народу се преноси учење да је, и након вазнесења Господњег, сва земља преиспуњена Његовом посетом и да се Његово присуство свугде на њој осећа, иако се Он вазнео на небеса и седи с десне стране Оца.

(7) *Који подиже са земље сиромаха*, тј, народ призван из незнабожаца.

(9) *Који усељује неплодну у дом*. Неплодно је било мноштво незнабожачких народа, али је постало духовни дом, јер у њему обитава Господ. Оно је постало и радосна мати многобројне деце, јер су се његова деца спасла вером у Христа. То (мноштво народа) представља и неку супротност синагоги; наиме, синагога се није обрадовала због своје деце, јер су ова била предата пропасти.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Хвалите, слуге, Господа, хвалите Име Господње*. Неки под слугама подразумевају незлобиве и безазлене или ученике Христове и ученике апостола. Хвалите, каже, и прослављајте Господа, не само речима него и делима, према ономе што је речено: *Нека се светли светлост ваша пред људима, да виде ваша добра дела и прославе Оца вашега који је на небесима* (Мт. 5; 19).

(2) *Нека је Име Господње благословено од сада и до века*. Према светом Златоусту, Име Господње је благословено само по себи, а постаје благословено и у нама када га благословимо и прослављамо не само лепим речима него и добрим делима.

(3) *Од истока сунца до запада хваљено је Име Господње*. Име Господње се прославља и велича, не само у Палестини и у Јерусалиму, како је било некад, него у свим крајевима васељене. Према бл. Теодориту и св. Јовану Златоустом, Давид овде пророкује о еванђелској проповеди која ће се раширити по читавој васељени.

(4) *Узвишен је над свима народима Господ, на небесима је слава Његова*. Блажени Теодорит каже: „И ове речи означавају то што су сви народи познали, односно да је Бог Свевишњи и Створац, и да Га на небесима прослављају анђели." Ове речи могле би се повезати и са рођењем Христовим, када су Га анђели на небесима прослављали и говорили: *Слава на висини Богу и на земљи мир, међу људима добра воља* (Лк. 2; 14).

(5–6) *Ко је као Господ Бог наш? Који на висинама живи и на смирене погледа, на небу и на земљи*. Давид је ове речи изговорио као прекор и поругу јелинским и паганским боговима: Он обитава на небесима, али мотри на нас, који смо на земљи. Истовремено наглашава и свудаприсутност Божију, о чему свети Златоуст каже: „Давид најпре снисходи до грубости јеврејског ума и каже да Бог живи на небесима, одакле мотри на земљу. Након тога, узноси мисао Јевреја ка богодоличнијем разумевању и каже: *на небу и на земљи*, као да тиме жели да нагласи да је Бог истовремено и на небу и на земљи, и тамо и овамо, односно да је свудаприсутан."

(7–8) *Који подиже са земље сиромаха и са ђубришта уздиже убогога, да би га посадио са кнежевима*. Бог не само да сиромашнога чини богатим и убогога славним, него их и поставља међу кнежеве, уздижући и њих у кнежевски чин и достојанство.

(9) *Који усељује неплодну у дом, матер која се радује деци*. Давид хвали силу Божију која не само да мења поредак ствари у овом свету него и саму природу и њене законе. Теодорит каже да би ове речи превасходно требало применити на Цркву (сачињену од некадашњих незнабожаца), јер је она од неплодне, каква је била раније, постала Мајка која се радује безбројној деци. На сличан начин тумачи и Дидим, који каже да је Црква, састављена од некадашњих незнабожаца, постала плоднија од оне *која има мужа*, тј. од јеврејске синагоге.

Псалам 113

Алилуја. Псалам

Садржај

И у овом псалму изображава се призивање незнабожаца. Осим тога, онима који се спасавају излаже се учење о томе да је и Стари Завет Божији, као и да је пређашње спасавање народа из обрезања извршавао Господ.

(1) *При изласку Израиља…* (2) *постаде Јудеја светиња његова*. Кад је Израиљ ослобођен из египатског ропства, Јудеја је постала његова светиња. Господ се, међутим, није зацарио само над Израиљем, него се Његова благодат сада даје свим народима.

(2) *Горе узвраше као овнови*. Кад се Бог јавио на горама, оне као да су заиграле, радујући се спасењу Израиљевом.

(5) *Шта ти би, море, те побеже, и теби, Јордане, те се повратиш назад*? Будући да они не поседују дар речи и да су неодухотворени, уместо њих одговара пророк: *Од лица Господњег потресе се земља*. Све се то догодило зато што се јавио Господ. То је разлог и за потресање земље и за поделу мора. И бесплодни камен, који је био лишен сваке влаге и који због своје чврстине није допуштао да буде расечен, Господ је напунио мноштвом воде, наредивши му да из себе изобилно пусти водене изворе. То ни најмање не треба да чуди: Творац је заповедио, и разделило се море, из нерасеченог камена потекла је вода, небо је послало манну, ветрови су сабрали препелице, и све остало извршило се на Његову заповест.

(9) *Не нама, Господе, не нама, него Имену Твом дај славу*. Како се чини, под овим подразумева отпадање народа из обрезања, и нуди им молитву за исповедање, јер их више не посећује сила Божија. Учи их да говоре: иако смо недостојни благодати какве се удостојио сваки народ, молимо те да Имена Твога ради учиниш са нама оно што је од почетка било призвано на нас, и не узврати нам по правди, јер си Бог истинити а не као онај који је сличан идолима. Због тога је Псалмопојац и додао:

(12) *Идоли незнабожаца сребро су и злато, дела руку човечијих*. Према неким рукописима, на овом месту почиње следећи, 114. псалам. Ми ћемо, међутим, руководећи се јеврејским рукописом, сматрати ово за део 113. псалма. Наиме, слугама којима је Псалмопојац рекао: *Хвалите, слуге, Господа*, тј, новом народу, предаје се учење о томе каквог Господа треба да хвале: управо Онога Који је сатворио толико чуда за оне што су изашли из Египта. Истовремено им показује и какви су били њихови стари богови, јер идоли не само да нису имали никакве сличности са чудотворећим Богом, него ни са најмањим од живих створења обдарених чувствовањем. Наиме, та вештаства су дело Божије, док су идоли творевина људског умећа. Псалмопојац их поучава да кажу: *Слични њима да буду*. Тиме не изражава злонамерност према људима, него нам обзнањује какав је крај приготовљен идолослужењу. Наиме, онај који је непоколебиво привржен идолима, ни сам се не разликује од њих у погледу разума. Таква је, наиме, штета коју им наноси демонска сила што се крије у идолима.

(16) *Слични њима да буду сви који их праве*. Тако ће пропасти и богатство, тако ће пропасти и они који га сабирају.

(17) *А дом Израиљев узда се у Господа*. То говоре незнабошци: као што је Бог некада спасавао верујућег Израиља, тако ће сада спасти незнабошце јер (19) *који се боје Господа* су пређашњи незнабошци. Након удаљавања дома Израиљевог, односно целог народа, и дома Ароновог и дома Левијевог, ко би се други бојао Господа, ако не народ из незнабожаца?

(22) *Да придода Господ на вас, на вас и на синове ваше*. Управо је Он тај, чији Закон чувамо. А да неко не би помислио да Мојсејево законодавство тобоже потиче од некога другог, Псалмопојац је, пре него што ће поменути законодавство, говорио о стварању света. Тиме поучава да је један Бог, Који је и све остало створио.

(25) *Неће мртви хвалити Те, Господе*. *Мртвима* назива служитеље демона, који у себи немају живот, тј. познање о једином Богу.

Псалам 114

Алилуја. Псалам

Садржај

У овом псалму изображава се подвиг оних што живе еванђелским животом, њихова победа по Богу и будући венац који ће добити за свој труд.

(1) *Заволех што ће Господ услишити глас мољења моја*. Кога је заволео? Свим срцем, свом снагом и свом мишљу заволео је Господа Бога, а као награду је добио то што је услишан.

(2) *И у дане моје призиваћу Га*. У које дане, ако не у дане подвига, када је његова душа страдала?

(3) *Обузеше ме болови смртни.* Описује прекомерност невоља које су га сустигле због благочешћа (побожности), што и назива *боловима смртним, опасностима адским*, жалошћу и болом. Каже да их је надвладао призивањем Господа, због чега је и на почетку рекао: *Заволех што ће Господ услишити глас мољења моја*.

(4) *О, Господе, избави душу моју*! Пошто је претходно уопштено рекао: *У дане моје призвах*, сада показује и у чему се састојало то призивање. У чему заправо? Зар се није састојало у речима: *Господе, избави душу моју*?

Говорио је то јер је знао да ће га милостиви Господ услишити. *И Боī наш милује*. Милост је (са)осећање побуђено сострадањем са онима који су унижени у свом достојанству. Лишивши се обитавања у рају, ми смо од славних постали беславни. Видећи шта смо били и шта смо постали, Бог бива милосрдан према нама. Глас милости је призвао и Адама: *Где си*, показујући му тиме одакле је и где пао (в. 1. Мојс. 3; 9).

(6) *Госпо̄д чува одојчад (младенце)*. *Младенцима* назива оне који су Духом Светим препорођени у Христу. Оне, који су по заповести Христовој истински младенци јер су се преобратили и постали *као деца* (Мт. 18; 3), чува сам Господ; Он не допушта непријатељима да им се приближе, јер за њих још није наступило време подвига. Господ, међутим, и у једноставном смислу чува младенце у мајчиној утроби, на тесном и влажном месту које им не допушта нити да се крећу, нити да дишу. Господ не допушта да се угуше, него им даје кретање и храну; такође не допушта ни да умру од хладноће, када из топлине мајчинских бедара изађу на ваздух на какав нису навикли. Може се тумачити и овако: будући да сам се смирио као младенац и да сам као дете прихватио Царство небеско, спасао ме је *Госпо̄д који чува младенце*. Или можда овако: оне, који су младенци по заповести Исусовој, тј. који су се преобратили и постали као деца, чува Сам Господ и не допушта да упознају искушења, јер за њих још није наступило време подвига. Ја сам својим узрастом превазишао децу; Господ ме је, међутим, смирио великим подвизима и сачувао ме непобедивим.

(8) *Јер избави душу моју од смр̄ти*. Мисли на греховну смрт. Плашећи се да ће у њу бити бачен, не престаје да пролива сузе, молећи се да избегне ту смрт. Због тога су се и његове *ноīе*, тј. душевни кораци, утврдили у стајању пред Богом, будући изнад сваког поклизнућа (спотицања, посрнућа). (9) *Земљом живих* назива небески Јерусалим, у којем ће они, који су се подвизавали по Богу, као одважни победници чути: *Добро, слуīо добри и верни* (Мт. 25; 21).

Псалам 115

Псалам. Алилуја.

(1) *Веровах, за̄то и īоворих*. Рекавши: *Веровах, за̄то и īоворих*, као да већ, благодарећи Господу и досегавши горње обитељи, каже да не би ни изговорио ову реч, када не би био чврсто уверен у обећања Божија. Ова обећања су била преиспуњена милошћу. *Блажени који п̄лачете сада,* јер ћете се обрадовати (Лк. 6; 21). Ако су њихове очи биле испуњене сузама, очигледно је да ће у тим обитељима задобити радост. Речи Псалмопојца наводи апостол Павле у Посланици Коринћанима и каже: *Имајући п̄ак исти дух вере као што је написано: Веровах, за̄то īоворих (Срцем се верује за п̄равед̄ност а устима се испо̄веда за спасење* – Рим. 10; 10*), и ми верујемо, за̄то и īоворимо* (2. Кор. 4; 13). Под духом вере подразумева се или стање нашег духа у које нас доводи вера, или Дух којега Бог даје ономе који има веру. Са речима: *Веровах, за̄то и īоворих*, сагласно је и оно што је речено: *Ако не верујете, нећете разумети* (Иса. 7; 9 – према Септуагинти). Човек најпре верује, затим разуме, па тек онда говори. Када сам поверовао, каже Псалмопојац, говорио сам о великоме. Тада сам увидео да сам ја – ништа, и *п̄онизих се веома*. И Јован слично говори о Исусу: *Он т̄реба да расте а ја да се умањујем* (Јн. 3; 30). Он (Јован) се није умањио изгубивши нешто од величине коју је имао, него само у поређењу са превасходством Христовог живота и учења. Тако је и (Давид) сада рекао: *п̄онизих се*, али не услед умањења висине, него услед созерцања онога што је много више од њега.

(2) *Ја рекох у иступ̄љењу мом: Сваки је човек лаж*. Уздигавши се, каже, изнад човека*, презрео сам све људско, јер иступљење (ἔκστασις) значи измену (ἀλλοίωσις). Рекавши: *Уīодићу Госпо̄ду* и увидевши потом да је *сваки човек лаж* јер су људске помисли варљиве (лукаве, зле), смирио сам се (тј. понизио) и изложио злопаћењу, да не бих пао са висине на којој стојим.

(6) *Часна је п̄ред Госпо̄дом смр̄т п̄репо̄добних Њеīових*. За оно што смо од Бога примили не можемо да узвратимо никако другачије, осим да умремо за Њега и да у томе подражавамо свог Владику. Таква смрт ће, наравно, бити часна пред Богом.

(7) *О, Госпо̄де, ја сам слуīа Твој и син слушкиње Твоје*. Одважно назива себе слугом, као и апостол. Назива се и сином слушкиње, тј. старозаветног руковођења Законом.

Раскинуо си окове моје. Какви су то окови, осим окова греховних, према ономе што је речено: *У окове (ужад) īрехова својих за̄плешће се* (Приче Сол. 5; 22).

(8) *Теби ћу п̄ринети жр̄тву хвале*. Будући да је узнапредовао, одриче се крвавих жртава и обећава да ће приносити жртве хвале.

(9) *Молитве своје одаваћу*. *Молитвама* назива обећања. Какво је то обећање дао осим онога да ће, прихвативши чашу Господњу, призивати Име Господње? То ћу и испунити, каже, када будем *у дворовима Госпо̄дњим*, тј. у Цркви Христовој или у небеском Јерусалиму.

---

* Досл. „поставши изнад човека, тј. натчовек", грч. „γενόμενος ὑπέρ ἄνθρωπος", прим. прев.

Псалам 116

Алилуја. Псалам

(1) *Хвалите Господа сви народи…* (2) *јер се утврди милост Његова на нама*. Незнабошци, каже, никада не би доживели такву промену да милост Божија није надвладала (превазишла) наше грехове. *И истина Господња остаје до века*, јер је Господ подарио спасење, као што је и обећао кроз свете пророке. Тиме и блажени Павле започиње Посланицу Римљанима: *Павле, слуга Исуса Христа, позвани апостол изабран за еванђеље Божије, које Бог унапред обећа преко пророка Својих у Светим Писмима* (Рим. 1; 1–2). Он говори и ово: *Кажем да је Исус Христос био слуга обрезања истине ради Божије, да утврди обећања оцима, а незнабошци да прославе Бога због милости* (Рим. 15; 8–9). Будући да је Бог сваке твари испунио обећање, подарио спасење које је обећао и свима отворио изворе милости, то и ви, који сте приступили из Јевреја, и ви, који сте поверовали из незнабожаца, саставивши складно псалмопојање, узнесите Богу оно што доликује.

Из тумачења Јефимија Зигабена

И овај псалам припада тзв. благодарним (захвалним). Он позива све народе на славословљење и благодарење Христу за сва Његова доброчинства и милост, који су Његовим оваплоћењем подарени свим народима.

(1) *Хвалите Господа све нације, похвалите Њега сви народи*. Сви ви, народи, који сте поверовали у Христа, узнесите Му песме и славословља, јер вам је Он показао пут, тако да сте изашли из таме идолопоклонства и пресељени сте на место светлости, истине и богопознања. Народима можда назива и оне Јевреје који су поверовали у Христа, а можда и све људе, јер су сви дужни да благодаре Христу.

(2) *Јер се утврди милост Његова на нама, и истина Господња остаје до века*. Према Његовом великом човекољубљу, Његова милост излила се на све људе, иако су се неки од ње одвратили и нису хтели да је прихвате. Онима, који су прихватили милост Божију, Давид придружује и самога себе, као што чини и у другим псалмима, где себе придружује хришћанима и онима који су поверовали у Христа. Истина Господња, која остаје до века, јесте истина еванђелска, она коју је Христос предао апостолима. Закон је био само сенка ове истине и зато је са откривањем еванђелске истине та сенка ишчезла (тумачење св. Јована Златоустог).

Псалам 117

Алилуја. Псалам

Садржај

Новом народу, који је састављен од Јевреја и бивших незнабожаца, предаје се учење о томе да треба призивати само једног Помоћника, само очовеченог (оваплоћеног) Логоса Божијег, и у време прогона, само у Њему тражити помоћ – помоћ која се шаље с неба. Њему јединoм треба узносити благодарење за победу и од Њега јединог треба тражити да покаже путеве који воде ка врлини. Изнад свега тога, треба се исповедати Господу, названом (22) *каменом* који одбацише зидари, али који је постао глава од угла.

(1) *Исповедајте се Господу јер је добар, јер је до века милост Његова*. (2) *Да рече дом Израиљев*. Најпре се њима заповеда да започну исповедање, као онима који су најпре призвани проповедањем Еванђеља.

(5) *Из невоље призвах Господа, и услиша ме нашироко*. У овом стиху предају се две поуке. Као прво, то је поука да они, који приступају вери, морају имати невоље, према ономе што је речено: *Ако приступаш да служиш Господу, припреми своју душу за искушења* (Сирах 2; 1). Као друго, то је поука да невољник не треба да призна ниједног другог помоћника осим Самог Господа, који нашу несрећу изводи на велику ширину, будући да за мали труд добијамо велику награду.

(10) *Сви народи опколише ме…* (12) *Опколише ме као пчела саће… и Именом Господњим браних се од њих*. Народ Божији, који призива јединог Бога и изговара Његово Име, одбија на тај начин видљиве и невидљиве непријатеље. Људи који против њега смишљају зло уздају се само у људска поглаварства и власти. Израз *сви народи* употребљен је хиперболички: васцелу Јудеју окружили су сви народи. То је слично реченоме: *Ујутро избивах све грешнике земље* (Пс. 100; 8), односно, страсне помисли које наводе демони и лукаве (досл. софистичке) закључке на које они наговарају. Он ће *избивати* управо ове незнабошце. Понекад их уништава призивањем Бога, искорењујући страствена стремљења (пориве) и рушећи лукаве (софистичке) закључке. Трутови су толико слични пчелама да их неупућени људи и не разликују од њих. Они, међутим, немају жаоку и не стварају мед, а како имају крупније тело, прождиру пчелињи труд. Пчеле се зато удружују и убијају их. Црква је, дакле, пчела – медарица, јер свему претпоставља божанску премудрост. Њеним трудом здравље задобијају и цареви и појединци, иако је она (по људском мудровању) слаба, према ономе што је речено: *Моја проповед не би у убедљивим речима људске мудрости* (1. Кор. 2; 4). Међутим, имајући реч вере, она има жаоку

у пројављивању духа и силе Божије. Тиме уништава јереси као трутове, расплутивши их доказивањем истине. Само једна пчела поштује премудрост Божију; многи су одступили од те премудрости. То, уосталом, и нису пчеле, него трутови који желе да прождеру мед ове једне пчеле. Они су планули *као огањ у трњу*, јер присталице јереси распламсавају срамни огањ насладе (страсти), као што каже и Павле: *Срамно је и говорити о ономе што они тајно чине* (Еф. 5; 12). Еванђеље под *трњем* подразумева насладе (страсти), и њихове наговоре одбија онај који призива Бога: његово *оружје није телесно, него силно Богом,* рушећи *сваку охолост која устаје против познања Божијега* (2. Кор. 10; 4; 5).

(15) *Глас је радости и спасења у насељима праведних*. Пошто су већ истребљени сви духовни непријатељи који су повремено прогонили народ Божији, оправдано се чује глас радости, и то не на неком другом месту, него *у насељима праведних*.

Десница Господња сатвори силу. Управо је то глас радовања који узноси Црква, исповедајући да ју је спасла само сила Господња, која је и подвижнике учинила победницима.

(19) *Отворите ми врата правде*. Под *вратима правде* подразумевај напредовање у врлини, јер кроз њих пролазе они што су претрпели привремене патње.

(20) *Ово су врата Господња, праведници ће ући кроз њих*. Они, који ходају путем врлине, долазе до тих врата, која воде чак до созерцавања Господа. Шта могу да буду та врата, осим чистоте срца? *Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети* (Мт. 5; 8).

(22) *Камен, који одбацише зидари, овај поста глава од угла*. Тебе, Који си нас ради постао *одбачени камени, одбацише зидари.* Ти си, међутим, након преобраћања незнабожаца, постао глава другог угла. Како то? Тако што си два народа сјединио у *једној новој човека* (Еф. 2; 15).

(24) *Ово је дан који створи Господ*. Који је то дан, осим дана васкрсења Господњег? Који је то дан, осим дана, спасоносног за све народе, дана у којем је одбачени камен *постао глава од угла*? На тај дан васкрсења нашег Спаситеља, који је од Њега добио име и који се назива Именом Господњим*, мисли се и овом изреком.

(25) *О, Господе, спаси! О, Господе, поведи добро!* (26) *Благословен који долази у Име Господње*. На кога се ово односи, показало је славословље у Јерусалиму (Мт. 21; 9). Речено је: *Благословисмо вас из дома Господњег*.

* Тај дан Господњи је недеља, грч. „Κυριακή", дан Господњи, од грч. именице „Κύριος", што значи „Господ", прим. прев.

То пророци говоре онима, који су поверовали у Христа, тј. блаженима ћемо вас назвати зато што сте постали духовни дом, јер у вама обитава Господ.

(27) *Саставите празник с онима који покривају до рогова жртвеника. Саставите празник*. Онима, који су приступили вери заповеда да се саберу и да напуне божанствену скинију, како би се мноштво сабраних распростирало до *рогова жртвеника*. Онима који покривају *до рогова жртвеника* назива херувиме, који осењују ковчег завета, што значи *покривају*. Такво је значење речи: *покривају*, јер *покривају* значи исто што и *заклањају*. Херувими, дакле, својим крилима покривају (заклањају) ковчег завета (кивот).*

(28) *Бог мој јеси Ти, и исповедаћу Те*. Како учи Псалмопојац, ове речи треба узносити Спаситељу Христу.

Псалам 118

Алилуја

Садржај

У овом псалму изображен је начин живота светих, њихови подвизи (борбе), патње, напори а такође и побуне (устајања) демона, хиљаде наметнутих помисли, замке и остала средства која ови користе да би их уловили. Упоредо с тим изображава се и оно што свети користе да би задобили победу: закон, речи Божије, трпљење, помоћ са небеса и, најзад, оно што следи након труда, тј. награде, венци и дарови.

Велики азбучник – Буквар светих

176 стихова – по 8 на 22 јеврејска слова

(1) **Алеф** – *Блажени су непорочни на путу*. Они, који никада и ни у чему не греше, непорочни су и блажени.

* Свети Атанасије овде мисли на два златна херувима који су стајали на ковчегу завета, у Светињи над светињама јерусалимског храма. Он сасвим прецизно каже да су херувими осењивали „ἱλαστήριον", тј. златни поклопац на ковчегу завета. Што се тиче глагола „πυκάζω", који је овде преведен у значењу „покривати", мишљења тумача су подељена. Тако св. Атанасије мисли да он значи исто што и глагол „σκέπω" (ли „σκεπάζω") тј. покривати, заклонити, штитити, односно, да је његово значење блиско глаголу „σκιάζω", „ἐπισκιάζω", тј. осењивати, засенити или (уопште) покривати. Зигабен наводи да, на пример, Дидим тврди да овај глагол значи „расти" или „ницати". Ништа мање нису различита ни тумачења овог стиха, и Зигабен помиње да један од тумача Златоустових дела овај стих објашњава овако: Празнујте с онима што покривају до рогова жртвеника, тј. празнујте жртвама које прекривају жртвеник до самих његових рогова. У српском преводу, овај стих гласи: *Саставите празник с гранчицама*, прим. прев.

(2) *Блажени су који истражују сведочанства Његова, свим срцем траже Њега*. Не смемо се понашати тако да понекад испуњавамо, а понекад не испуњавамо и преступамо закон. Каква је корист ако истражујемо сведочанства а не тражимо Бога свим срцем?

(3) *Не делајући безакоње, путевима Његовим ходише*.* Услед тога, онај који греши не познаје закон Божији, јер знати закон значи испуњавати га.

(4) *Ти си заповедио да се заповести Твоје чувају веома*. (5) *Да би се исправили путеви моји,** *да чувају законе Твоје*. Знајући да без вишње помоћи нико не може бити чувар закона, труди се да то досегне молитвом. Речца *да* употребљена је уместо: „о, ако би!"

(7) *Исповедићу Ти се, Господе, у правости срца*. Након молитве указује на оно што зависи од његове слободне воље. Почетак спасења је исповедање.

(8) *Немој ме оставити до краја*. Поново призива вишњу помоћ (тј. помоћ од Бога).

(9) **Бет** – *Чиме ће успети младић на путу своме*? Младост је испуњена многим саблазнима. Како се другачије могу победити, ако не свакодневним подсећањем на речи Божије? Мисао о божанственом закону несумњиво има моћ да очисти и да заштити.

(10) *Свим срцем својим тражих Те*. Ако, каже Псалмопојац, сећање на Бога помаже да се избегну сатанске мреже, и ако сам ја све своје помисли управио ка Теби, Боже, онда сам достојан да не останем изван Твојих заповести. Да ове речи не би некога довеле у очајање ми ћемо, руководећи се усрдношћу према Закону, при том рећи следеће: понекад се допушта и такво безумље, према којем је ревновање многе довело до супротног свршетка, тако да су се спотакли у ономе, у чему су мислили да ће напредовати, према Соломоновим речима: *За неки пут човек мисли да је прави, а крај му је у провалији адској* (Приче Сол. 16; 25 – према Септуагинти). Зато ће онога који половичног срца тражи Бога, препуштајући се час Богу а час свету, Бог одбацити као неспособног војника.

(11) *У срцу своме скрих речи Твоје*. Ако се заповести Божије не затворе у срце као у неку ризницу, долази злотвор (грч. κακοῦργος) и отима их. Греши пред Богом онај који, удостојивши се познања тајанствених речи достојних да буду сакривене од многих, не сакрије (ове речи) од оних, од којих би требало да их сакрије. Није опасно само говорити лаж, него је,

* У српском преводу: *Који чине безакоње не ходише путевима Његовим*, прим. прев.
** У српском преводу: *Требаше да право иду путеви моји*, прим. прев.

исто тако, опасно говорити и истину, уколико неко тиме обзнањује нешто што не би требало обзнањивати. Не сме се *бацати бисер пред свиње*, нити се сме *светиња давати псима* (Мт. 7; 6).

(12) *Благословен си, Господе, научи ме законима (заповестима) Твојим*. Осетивши свој напредак услед тога што је свим срцем потражио Бога, благослови Га и благодари за оно, чега се већ удостојио, желећи да од Њега дозна какво значење имају Његове заповести.

(13) *Уснама мојим објавих све судове уста Твојих*. Оно што је требало сакрити сакрио сам, а оно што је требало објавити објавио сам, јер сви ми морамо стати на Твој суд и добити по својим делима.

(14) *На путу сведочанстава Твојих уживах, као у сваком богатству*. Поучава шта је богатство по Богу. Због тога каже: Ништа ме није привлачило у овом животу – ни злато, ни достојанство ни моћ; уместо свега тога, Твоја сведочанства су за мене значила и весеље и богатство.

(16) *У законима Твојим учићу се, нећу заборавити речи Твоје*. Нећу се ограничити само на изучавање речи, него ћу се потрудити да разумем и како да их испуним, јер се пред Богом нису оправдали они који су слушали него су они, који су их творили, праведни пред Богом. У таквом случају, човек их никад неће заборавити.

(17) **Гимел** – *Узврати слузи Твоме, оживи ме*. Чиме жели да му узврати за оно што је принео на дар? Тиме што ће просветлити његов ум и што ће познати чудесна дела Божија.

(18) *Отвори очи моје, и схватићу чудеса Твоја из закона Твога*. Нећу присвојити житејску таштину, и зато Те молим да ми подариш познање божанствених заповести, јер су ми неке од њих познате, а неке непознате, на пример: *Не убиј* (2. Мојс. 20; 13), и остале. Непознате су ми следеће: зашто се новорођенчад обрезују осмога дана, и зашто се за новорођенчад приносе жртве?

(21) *Запретио си гордима*. Ко се противи гордима, он им и прети: *Господ се гордима противи* (Приче Сол. 3; 34) и због тога им Господ и прети.

(22) *Узми од мене срамоту и понижење*. Безбожници ме понижавају, срамотећи ме у време прогона. Због тога Те молим да буду испразна њихова срамоћења, која су учинили против мене. И ако сам некада и мудровао телесно, након што сам се преобратио молим Те да ме оживотвориш божанственим речима. Ако бих, прогоњен на такав начин, доспео у велику тешкоћу, молим Те да ме, по обећању Твоме, спасеш од безаконика.

(23) *Јер кнезови седоше и клеветаху ме*. Молио сам Те да са мене скинеш срамоту, јер су то што су ме клеветали сматрали за своју заслугу.

Уосталом, кад су кнежеви неправде то чинили, слуга Божији није одступао од заповести Његових, имајући за саветника речи Божије које је назвао заповестима. Такав (човек) неће прихватити ниједног лукавог саветника. И кнежеви овога света, у Христово време *окупише се заједно на Господа и на Помазаника (Христа) Његовог* (Пс. 2; 2). То су они, којима припада мудрост овога века.

(25) **Далет** – *Прилепи се земљи душа моја*. Прогоњен безаконицима, доспео сам у крајњу невољу, и молим Те да ме према Твом обећању избавиш, јер је речено: *Река те неће потопити* (Иса. 43; 2).

(26) *Путеве моје објавих, и услишио си ме…* (27) *Путу закона Твојих уразуми (поучи) ме*. Задобивши разумевање тајинстава која се налазе у заповестима Твојим, могу да идем њиховим путем. Зато ћу моћи и да беседујем и да приповедам о чудесима тих заповести.

(28) *Задрема душа моја од чамотиње*.* Поучава да се дух чамотиње (унинија, немара) не може одагнати другачије осим поучавањем у речима Божијим. Због тога се мора бити трезвеноуман и будан (грч. νήφειν καί γρηγορείν), према речима Господњим: *Бдијте и молите се* (Мт. 26; 41).

(29) *Пут неправде удаљи од мене, и законом Твојим помилуј ме*. (30) *Пут истине изабрах*. Од Бога тражи само једно, док остало приписује себи.

(33) **Хе** – *Законоположи ми, Господе, пут правила Твојих*.

(37) *Одврати очи моје да не виде сујету*. *Сујета (испразност, празноумље, грч. ματαιότητα)* значи махнитост (махнито пристрашће) за призорима, недолично удубљивање (мисли) у непотребно и у неумесне мисаоне представе (фантазије, маштарије, грч. ἡ κατά διάνοιαν δὲ ἄτοπος φαντασία). То објашњава и апостол Павле, говорећи: *Незнабошци живе у празноумљу (у сујети ума) свога, помрачених мисли, отуђени од живота Божијег* (Еф. 4; 17–18). Запази да сујета ума (празноумље) значи да неко има ум који не користи зато да би созерцавао истину, него га предаје сатани да га окује. Због тога се Псалмопојац моли говорећи: *Одврати очи моје да не виде сујету* јер је већ и само то благодат Божија. Пророк сујетом (празноумљем) назива и оно што је прекрасно у телу и што се телесним очима чини као добро.

(38) *Постави слузи Твоме реч Твоју ради страха Твојега*. Будући да је страх Божији, као васпитач, нужан у свим заповестима, моли Бога да тај страх постави испред њега. Следеће речи: (39) *Уклони срамоту моју* изговара након што је поред њега (страх Божији) постављен као неки

* Грчка именица „ἀκηδία" означава чамотињу (унинију), немар, нерад или лењост, пр. прев.

стражар над законима Божијим; Псалмопојац се исповеда, прекоревајући себе због онога са чим се раније саглашавао.

Постави слузи Твоме реч Твоју. Будући да као Твој слуга страхујем од Тебе и желим да имам разборит и разуман страх (страх „по разуму", грч. λογικῶς καί κατά τὸν λόγον), да не бисмо имали неразуман страх и разум без страха (грч. μή δὲ ἄνευ λόγου φόβον μηδὲ ἄνευ φόβου λόγον ἔχωμεν). Бог поставља Своју реч ради Свог страха, несумњиво га потврђујући побожношћу. *Постави слузи Твоме реч Твоју*. Као што неки имају *ревност, али не по разуму* (Рим. 10; 2), тако и неки имају страх Божији, али не „по разуму". *Уклони срамоту моју од које страхујем*. Пошто је као човек сагрешио, пророк види да срамота следи за њим све до божанственог суда након васкрсења и зато се моли, изговарајући наведени стих. Ти, међутим, не можеш да кажеш: „'Уклони срамоту своју' јер, када ме срамоте за Христа, то није моја сопствена срамота, него Христова". Исто тако, када ме срамоте за мој грех и када се не покајем, не могу да кажем: *Уклони срамоту моју од које страхујем, јер су судови Твоји добри (благи, милосрдни)*.

(40) *Ево зажелех заповести Твоје, правдом Твојом оживи ме*. Као своју награду, тражи праведан и врлински живот јер није само очувао заповести него им је с љубављу привржен и не извршава их ни због чега другог (ни са каквим другим циљем) него због њих самих. А будући да је Очева Правда – Син, ово изговара онај који жели да живи у Сину.

(41) **Вав** – *И да дође на мене милост Твоја, Господе*. Ако задобијем Твоју милост а та милост је у Твом спасењу, задобићу и одважност против оних који ме срамоте и устају на мене.

(42) *И одговорићу рупачима мојима реч, јер се поуздах у речи Твоје*. Кажем да није достојан таквог срамоћења онај што има такве догме (такву веру), над каквима се изругују незналице (безумници, грч. μωροί), којима је туђа свака вера. Доказаћу да су догме преиспуњене разборитости и премудрости (σύνεσις καί σοφία). *Одговорићу реч, јер се поуздах у речи Твоје*.

(43) *И не узми са уста мојих реч истине до краја*, тј. до мог последњег даха. *Јер се на судове Твоје поуздах*. Ако не будемо живели сагласно ономе што сматрамо добрим, Бог ће од наших уста одузети (одвојити, одлучити) реч истине.

(44) *И чуваћу закон Твој свагда*. Свагда ћу, каже, бити чувар Твог закона, и нећу га испуњавати само повремено. Напротив, напредоваћу у њему и у садашњем и у будућем животу.

(46) *И говорах о сведочанствима Твојим пред царевима*. Такав је био Павле, такав је био Петар, такав је био васцели збор (сабор) апостола и мученика. И као што то доликује мученику, који је због Христа изведен

пред *старешине и цареве* (Мт. 10; 18), тако доликује и онима, који су своја уста отворили пред царским светим душама. Наиме, достојан је срамоте онај који је од Бога добио реч, али је не благовести са великом силом, јер живот сагласан са Законом ствара одважност.

(47) *И поучавах се у заповестима Твојим које заволех веома.* (48) *И подигох руке своје ка заповестима Твојим које заволех*. *Рукама* овде назива делатне силе, зато што дело представља крај поучавању у заповестима. Наиме, након што се прихвати Логос Који је дао заповести, најбоље од свега је подићи руке зато да би се и на делу испунило оно што оне захтевају, али не са жаљењем и присилом него са благонаклоношћу, а затим често о њима размишљати и беседовати.

(49) **Зајин** – *Опомени се речи Твоје слуги Твоме*. За коју реч моли Бога да се ње опомене, ако не за ону, према којој је дао обећање да ће свагда бити с њима (Мт. 28; 20) и која им је представљала утеху у прогонима?

(50) *То ме утеши у понижењу моме*. Сама она нада, коју је у мени родила Твоја реч, тешила ме је и смиривала. Било да ме сустигла нека несрећа, опасност, ишчекивање смрти, тешка болест, губитак иметка, прогон или нешто друго што људи сматрају тешким, моје надање у Тебе било је моја утеха. *Јер реч Твоја оживе ме*. Разумној (словесној) души ништа не даје толико снаге да живи својим животом као (што то чини) реч Божија. У оној мери, у којој реч Божија нараста у човечијој души која ју је појмила и прихватила, у тој мери нараста и њен живот (тј. живот душе). То значи да је њен овдашњи живот врлински, а што касније даје живот вечни.

(51) *Горди безаконоваху до краја, но од закона Твоја не одступих*. Живео сам по Закону чувајући владајући део душе (τὸ ἡγεμονικόν)*, да се у мом срцу не би прикрила безаконита реч. И док су они преступали Закон *до краја*, ја чак ни у малом нисам преступио Твој Закон.

(52) *Опоменух се судова Твојих од века, Господе, и утеших се*, јер сам имао на уму оно, чиме се од века и до века узвраћа свакоме, односно да праведник бива утешен и спокојан, према ономе што је речено: *Мислим да страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити* (Рим. 8; 18). Опоменуо сам се судова какве си раније доносио над тлачитељима Израиљаца и утешио сам се, знајући да ни ја сам нећу бити остављен у прогонима, и да се људима све дешава по суду Божијем.

* Према Lampe-овом „Patristic Greek Lexicon", именица „τὸ ἡγεμονικόν" означава главни или владајући део душе. Понекад се поистовећује са умом или срцем, а понекад означава седиште слободне воље, или пак седиште созерцательног и тајинственог живота, од Бога просветљено, у којем обитава Христос, прим. прев.

(53) *Жалост ме обузе од грешника који остављају закон Твој*, тј. жалост због грешника, од којих неки греше без Закона, не упознавши његово начело, док неки имају Закон и преступају га. *Ако страда један уд, с њим страдају сви удови; а ако ли се један уд прославља, с њим се радују сви остали* (1. Кор. 12; 26). Стога би требало да се жалостимо због наше браће која греше и што су у таквом стању, будући расположени (тј. имајући иста осећања) као и овај светитељ.

(54) *Псалмопевљиви ми бише закони Твоји у месту боравишта мога*. *Местом боравишта* назива садашњи живот, према ономе што је речено: *Странци смо и пролазници на земљи* (Јевр. 11; 13). На том месту сам се и обрадовао, казујући заповести Твоје и истовремено их творећи и созерцавајући.

(57) **Хет** – *Удео си мој, Господе*.

(59) *Размишљах о путевима Твојим и повратих ноге моје на сведочанства Твоја*. Пошто сам сву своју мисао управио на Твоје заповести, ступио сам на пут сведочења.

(60) *Припремих се, и не смутих се*. Знајући оно што је речено: *Ако приступаш да служиш Господа, припреми душу своју за искушења* (Сирах 2; 1) и свагда се припремајући за то, приликом насртаја непријатеља нисам се смутио, јер сам научио да их одважно дочекам.

(61) *Ужад грешника саплетоше ме*. Каква су била та *ужад*? Зар то нису нечисте помисли, које су хтеле да ме удаље од стајања пред Богом?

(62) *У поноћ устајах да Те исповедим*. Не само дању, него и ноћу, па чак и у поноћ, кад људе обузима најслађи сан, устајао сам да Ти псалмопојем и да славословим Твоје праведне заповести. Тако је поступио и божанствени апостол када је, иако израњаван, бичеван и везаних ногу, заједно са Силом сатворио молитву са псалмопојањем и пожњео плод овог прекрасног бдења, јер је на себи осетио милосрђе Божије (в. Дела ап. 16; 25).

(63) *Заједничар сам свих који Те се боје*. Савршени постаје заједничар (грч. μέτοχος) Христов, према ономе што је речено: *Заједничари смо постали Христови* (Јевр. 3; 14). Будући да је још увек био руковођен ка савршенству, Псалмопојац каже да је заједничар оних, који се боје Господа, али не оних који се једноставно боје, него оних који су услед страха Божијег сачували Божије заповести. Очување заповести служи као доказ страха Божијег.

(64) *Милости Твоје, Господе, пуна је земља; законима Твојим научи ме*. Пророчки предсказује будућност, када ће се сва земља испунити онима, који се боје Господа. То се неће догодити по некој нужности, него према

Твом милосрђу, јер ћеш Ти Сам то милостиво савршити, предајући Себе да би био Учитељ људи.

(65) **Тет** – *Доброту си учинио са слуīом Твојим*. Ономе ко је поучен у заповестима Божијим предаје се наук да не буде неосетљив према доброчинствима Божијим, јер се ни греха не би ослободио, нити би био прибројан слугама Божијим, да све то није узроковала божанствена благодат.

(67) *Пре но шīо īонижен бих, ја саīреших*. Пошто сам због пређашњих грехова које сам починио био предат казни, ја сам се и смирио (понизио), јер сам све то претрпео по праведном суду Божијем. Будући кажњен уразумљењем (досл. васпитањем), молим Те да ме научиш и да ме доведеш до познања да је понижење (смирење), какво ми се догодило, било по (Твојој) доброти и ради мог уразумљења.

(68) *Добар си, Госīоде*. Ма шта да му се догоди, макар то било и горко, праведник се обраћа Богу речима: *Добар си, Госīоде.* То је слично ономе што је речено на другом месту: *Благосиљаћу Госīода у свако време* (Пс. 33; 1) и *Добротом Твојом научи ме законима (заīовестима) Твојим*. Моли да га благи (добри) Бог научи, јер су заповести Божије благе (добре) према свакоме. Због тога се о њима мора рећи: Оправдани су судови Твоји, Господе (в. Пс. 18; 10).

(69) *Умножи се на мени неīравда īордељивих*. Они су, каже, у тој мери раширили своју гордост, да им је срце постало такво, како се у наставку каже о њему:

(70) *Усири се као млеко срце њихово*. Бићеш препуштен суровим и тешким искушењима, која унижавају (смирују) живот и понашање; она поучавају тело да буде умртвљено и поробљено и да не корачаш широким и пространим, него узаним и тесним путем. Наиме, срце светих је истанчано а срце гордих угојено (отежало).

(71) *Добро ми је шīо си ме унизио*. Као да каже следеће: благонаклоно подносим и немоћи, и увреде, и лишавања, и прогоне, и тескобу, само да бих се показао достојним заповести Твојих и тражећи само оно што се другачије не може ни научити.

(72) *Добар ми је закон уста Твојих, већма од хиљада злаīа и сребра*. Онај који је руковођен ка савршенству преноси учење о томе какве се части удостојио човек.

(73) **Јод** – *Руке Твоје сīвориле су ме*. Друго добро се састоји у томе што је човек способан да прими и да у себи садржи мисао о Њему. *Уразуми ме, и научићу се заīовестима Твојим*. Након што је заблагодарио за стварање, сасвим је природно што Му благодари и за даровану моћ мишљења (грч. ἡ νοητικῆ δύναμις), којом човек и разумева заповести.

(74) *Који се боје Тебе видеће Те и обрадоваће се*. Поучава да он није једини који ће примити овај дар, него да ће се он распростирати на све оне, који се боје Господа. Он је угодан једино побожнима и приметно им се открива и у речима и у премудрим одлукама. Другима је тешко и да Га виде, јер је Његов живот различит од других и јер су Његове стазе другачије. Због тога и каже: *Обрадоваће се, јер се на речи Твоје īоуздах*.

(75) *Познах, Госīоде, да су судови Твоји īравда*. Тиме се учимо да Бог у свему са нама поступа по правди. Због тога је нужно да не будемо малодушни кад нас уразумљује него да Му још више припадамо и да чувањем Закона тражимо Његову милост.

(76) *Нека буде милосī Твоја да ме уīеши. Милосī* Очева је Син, јер је Он и утешио наша срца која су потпала под тиранију (угњетавање) сатане. Или се може протумачити овако: молим Те да, по речи Твојој, Твоја милост буде утеха и укрепљење мени, слуги Твом. Наиме, многима се дешава да приме утеху и да затим буду прелешћени, мислећи да су је задобили сопственом разборитошћу. Да не бих и ја пао у такву прелест, нека мени, слуги Твоме, буде милост Твоја.

(77) *Нека ми дођe милосрђе Твоје, и живећу*. Као што си обећао утеху, тако и учини, и буди милосрдан према слуги Твоме.

(78) *Нек се īосīиде īордељивци, јер ми неīраведно безаконоваху*. Ако се удостојим Твоје помоћи, постидеће се непријатељи истине, тј. лукави демони и људи. Ја се, међутим, нећу погордити због њиховог стида, него ћу *уживаīи у заīовестима Твојим*.

(79) *Нека ми се īовраīе који Те се боје*. Дај ми да примим поуку од служитеља Твојих. Она ће бити таква да може да преобрати душе, јер је обогаћена страхом Твојим.

(80) *Нека буде срце моје неīорочно*. Тако је, после свега и имајући непорочно срце, ипак рекао: *Нека буде срце моје неīорочно*. То је слично ономе што је речено на другом месту: *Срце чисīо саздај у мени, Боже* (Пс. 50; 12). Нећу се стидети тек онда, када будем непорочно чувао заповести Божије.

(81) **Каф** – *Чезне душа моја за сīасењем Твојим, и у реч Твоју īоуздах се*. Пророк нас учи да чезнемо за речју и да се испунимо љубављу ка спасењу Божијем. А какво друго спасење постоји, осим доласка Господњег? *У реч Твоју īоуздах се*. При том мисли на обећање Твоје. *Речју* се назива и богонадахнуто Писмо. Због тога не чезне само онај који чека испуњење божанственог обећања и ишчекује окончање претећег зла, него и онај који чита божанствена Писма и жели да тачно изучи њихов смисао, сматрајући проналажење смисла за своју утеху и душевну радост (грч. ψυχαγωγία).

(82) *Ишчилеше очи моје за Реч Твоју*. Мисли на нашег Господа, Исуса Христа јер, према речима апостола, *имамо Заступника код Оца, Исуса Христа Праведника, а он је очишћење (жртва помирења) за грехе наше* (1. Јн. 2; 1–2). *Говорећи: Када ћеш ме утешити*? Кад ми дође Логос, онда ћу се и утешити.

(83) *Јер постадох као мех на мразу*. Праведници услед страдања још током живота постају слични мртвацима, због чега више личе на мехове него на људе, охладневши као замрзнуто иње, јер су изабрали ватрену ревност и делање. Сличан *меху на мразу* постаје онај који исушује своје тело и не оставља у њему ништа распламсано и пожудно, као да га на неки начин замрзава.

(84) *Колико је дана слуге Твоме*? Уистину, мало је човекових дана на земљи, и због тога моли да током њих збаци сатану под његове ноге, а да његову душу потчини божанственом Логосу који у њој обитава.

(85) *Причаху ми безаконици празнословља своја*.* Под тим подразумева или бапске приче (грч. γραδεις μύθους), тј. јеврејска учења, или пак људске заповести и празнословље мудраца овога века.

(86) *Све су заповести Твоје истина; неправедно ме гоњаху, помози ми*. Знајући да ће на божанственом суду бити награђен за неправде које је претрпео, жури да види то време.

(87) *Умало ме не докрајчише на земљи*. Током њихових прогона готово да сам био лишен живота.

(88) *По милости Твојој оживи ме, и чуваћу сведочанства уста Твојих*. Божија уста су пророци, који су служили сведочанствима, заповестима и одлукама Божијим.

(89) **Ламед** – *До века, Господе, Реч Твоја остаје на небу*. Напредујући све више и више, дотиче се узвишенијих догми и помиње вечног Логоса Очевог, а овим готово да каже: *У почетку беше Реч (Логос)* (Јн. 1; 1). Расуђујући о устројству васељене, јасно каже да васцела творевина служи Њему.

(90) *Из нараштаја у нараштај истина је Твоја*. Два су нараштаја оних који су примили истину Божију: јеврејски народ, који је имао Закон и пророке, и Црква. Због тога истина Божија није предавана многим нараштајима, него само првом и другом нараштају. Остали народи су у заблуди. Међутим, кад је први нараштај одбацио истину и рекао: *Узми са земље таквога* (Дела ап. 22; 22), истина је од првог прешла другом нараштају. *Основао си земљу, и пребива*. Овом истином је основана

* У српском преводу: *Причаху ми безаконици уживања своја*, прим. прев.

(утемељена) земља, јер се на овом крајеугаоном камену, положеном у њене темеље, назиђују сви који се на земљи спасавају. Земља због тога и постоји, будући да има неразрушив и поуздан ослонац и темељ. Ова истина је просветлила земљу и створила дан када је на њој (на земљи) заблистао Бог.

(91) *Наредбом Твојом пребива дан, јер све и сва служи Теби*. То, међутим, није онај дан који се мења и има свој крај, као просветљење старозаветног Писма, јер је оно било дато до времена поправљања. Све је то потчињено Богу, јер Њему као Творцу и Промислитељу све служи.

(92) *Да није закон Твој поука моја, тада бих пропао у понижењу моме*. Да Твој закон није постао мој ослонац (тј. подршка, потпора, грч. στήριγμα), пропао бих због насртаја нечистих помисли и напада противничких сила.

(93) *До века нећу заборавити законе Твоје, јер си ме њима оживео*. Непрестано ћу, каже, мотрити на Твоје Законе, јер ћу у њима наћи живот, као што си ми и рекао: *Ко их врши (уредбе, законе Божије), жив ће бити кроз њих* (3. Мојс. 18; 5). Према томе, жив је само праведник, мада се чини да и он умире. Неправедни су мртви, иако се чини да су живи. Први у самима себи имају устројство живота, тј. правду, док је ови други немају и због тога су слични неоживљеном (неодухотвореном) вештаству* које се не покреће само од себе, него бива покренуто споља.

(94) *Твој сам ја, спаси ме*. Под тим подразумева: ја сам Твој роб, ја сам Твој син по благодати, ја сам Твој слуга.

(95) *Мене очекиваху грешници да ме погубе; сведочанства Твоја разумедох*. Требало би рећи: опомињао сам се Твојих сведочанстава, и тим размишљањем неделотворним учинио њихове (зле) намере.

(96) *Свакога свршетка видех крај; широка је заповест Твоја веома*. *Свршетком* назива демонске замке. Видео сам да је њихов свршетак ништаван, јер је Твоја заповест за мене постала широка. То су речи онога који се сваким напретком узнео на сами врх врлине, који је достигао савршено добро и много чему поставио и почетак и крај. Наиме, крај првог усавршавања служи као почетак следећег, према ономе што је речено: *Кад човек оконча, онда почиње* (Сирах 18; 6).

(97) **Мем** – *Колико заволех закон Твој, Господе, сав дан поучење је моје*. Онај ко све и говори и дела по закону, тај се и поучава закону Божијем. У првом псалму, Давид је ономе који жели да постане блажен поучавању током дана присајединио и ноћ. Рекли смо да човеков овдашњи живот

* Грч. „ἀψύχοι" досл. „оно што је без душе", прим. прев.

представља неку мешавину и да због тога имамо дан и ноћ. За оне, међутим, који су постали свети, више не наступа ноћ. Због тога је за оног, који је узнапредовао, дан – време када живи по закону, а ноћ – време када закон не изучава свим срцем.

(101) *Од свакога пута злог спречих ноге моје*. То и значи очувати закон Божији – извршавати га самим делима.

(102) *Од судова Твојих не уклоних се*. Непрестано сам на уму имао суд Божији.

(103) *Како су слатке грлу моме речи Твоје*! Слатке су зато што се у њима садржи словесно наслађивање; *слађе су од меда*, зато што медом људи називају све што је угодно.

(105) **Нун** – *Светилник је ногама мојим реч Твоја*. Онај који корача у светлости закона Божијег иде по путу живота право и без спотицања.

(107) *Понизих се до краја*, или због напада духовних непријатеља, или због суровог живота, изабраног по сопственој вољи.

(113) **Самех** – *Безаконике омрзох, а закон Твој заволех*. Под безаконицима подразумева мудраце овога века и јересијархе (зачетнике, началнике јереси).

(115) *Уклоните се од мене, лукави*. Подразумева или лукаве помисли или горепоменуте учитеље.

(117) *Помози ми, и спашћу се*. Иако је већ речено: *Помоћник мој и заштитник мој јеси Ти*, потребна му је непрестана помоћ. Наиме, све док смо овде, не можемо са сигурношћу рећи: *спашћу се*. Међутим, када будемо живели поред ангела Божијих, и заповестима ћемо се поучавати лицем к лицу, јер се оне више неће ограничавати само на сенку него ће се дотицати саме истине.

(118) *Поништио си све који одступају од закона Твојих*. Такав крај очекује оне који су одбацили закон Божији.

(119) *Као преступнике сматрах све грешнике земље*. Одгонетнуо сам да они желе да погазе закон Божији.

(120) *Прикуј страху Твоме тело моје*. Речено је: *прикуј* уместо: „утврди". Утврди, дакле, тело моје у чистоти, јер једино у том случају могу да кажем: *Са Христом се разапех* (Гал. 2; 19). *Јер се судова Твојих бојим*, тј. бојим се божанственог закона. Нико неће починити никакав грех пре него што се нађе изван страха Божијег.

(121) **Ајин** – *Учиних суд и правду*.

(123) *Очи моје ишчилеше за спасењем Твојим*, тј за божанственим доласком, од којег сам се надао спасењу и за себе и за васцели људски род. *И за речју правде Твоје*. Иако су неки, живећи безаконо и немајући пред

очима страх Твој, одбацили Твој закон, ја га у свако време испуњавам и непрестано се у њему поучавам.

(125) *Слуга сам Твој, уразуми ме, и познаћу сведочанства Твоја*. Онај који ни најмање не служи греху нека каже: *Слуга сам Твој*. Као награду за ово служење тражи разум, који дарује Бог и који се код Њега чува као у некој ризници, јер су *дух мудрости и разума* (Иса. 11; 2), као и друга добра – дарови Божији. За разлику од другачијег разума, у Причама је речено: *Разум добар даје благодат* (Приче Сол. 13; 16 – према Септуагинти). Наиме, ако би сваки разум био добар, не би била додата реч: *добар*.

(126) *Време је Господу чинити; разорише закон Твој*. Ја сам творио суд и правду; једном ће доћи време, Боже, да и Ти сатвориш суд и правду онима који су разорили Твој закон.

(127) *Ради тога заволех заповести Твоје*. То је сагласно с оним што је речено: *Добар ми је закон уста Твојих, више од хиљада злата и сребра* (ст. 72). *Примите поуку моју а не сребро, и знање радије него најбоље злато. Боља је мудрост од драгог камења, и што је год од најскупоценијих ствари* (Приче Сол. 8; 10–11).

(128) *Ради тога по свим заповестима Твојим управљах се*. Ради чега, заправо? Зар не ради тога да би се непрестано поучавао у закону?

(129) **Пе** – *Чудесна су сведочанства Твоја*.

(130) *Уразумљује децу (младенце)*. Под *младенцима (децом)* подразумева оне који живе у незнању и због тога се уподобљују младенцима (деци) јер ће такве, када их озари Твоја светлост, ова реч испунити разборитошћу.

(131) *Уста своја отворих, и привукох дух*. Речи Божије захтевају да ум буде отворен. Због тога Спаситељ Својим ученицима и *отвори ум да разумеју Писма* (Лк. 24; 45). Разумевање, какво дају речи Божије, спречава да се обмањујемо насладом или славом.

(132) *Погледај на ме и помилуј ме*, итд. Као што си одлучио да погледаш на оне који љубе Име Твоје и да их удостојиш Своје велике посете, тако и мене удостој такве посете и такве милости.

(133) *Кораке моје управи по речи Твојој*. Бог *по речи Својој* управља кораке оних који од порока и незнања корачају ка врлини и знању, јер такве руководи права реч (ὀρθὸς λόγος). Ко не чини грех, тај није слуга греха.

(134) *Избави ме од клевете људске*. *Клеветом људском* назива се учење јеретика и мудраца овога века. У непосредном смислу, то се догодило Јосифу и Сузани. У пренесеном смислу, *клеветом људском* назива се клевета нечистих сила, од којих једино Бог може да избави.

(135) *Лице Твоје просвети на слугу Твоја*. Желим да видим долазак Господњи, јер је Господ образ (лик, грч. χαρακτήρ) Оца. *Научи ме законима (заповестима) Твојим*. Под тим подразумева Нови Завет, којим је Бог и Отац оправдао оне што живе на земљи.

(136) *Изворе вода изведоше очи моје*. Пролио сам много суза оплакујући оне који преступају Твој Закон.

(137) **Цаде** – *Праведан си, Господе, и прави су судови Твоји*. Показује разлог због којег је оплакивао преступнике Закона Божијег. Разлог је тај што преступницима на суду Божијем прети казна, о чему је посведочио и на овом месту.

(138) *Заповедио си правду сведочанства Твоја*. После ових сведока – неба, земље и других сведока, заповедио си *сведочанства*, као сушту правду (грч. δικαιοσύνη ὄντα) и најочигледнију истину. Ти их ниси чак ни затамнио, односно, најисправнији канони (правила) Твојих судова показују Твоју правду. Због тога су Твоја сведочанства божанствена Писма. Они су правда по моралним (ἠθίκα) заповестима и истина по смислу речи* (које се у њима садрже).

(139) *Изједе ме ревност за дом Твој, јер заборавише речи Твоје непријатељи моји*. Каква ме ревност обузимала кад год бих видео да неко заборавља Твоје речи! И не само да ме обузимала, него сам се чак и исцрпљивао ревнујући за Тебе кад бих видео да неко заборавља Твоје речи. Те ревности, која је у име Господње изражена у псалму, *ученици Његови сетише се: Ревност за дом Твој изједе ме* (в. Пс. 68; 10 и Јн. 2; 17).

(140) *Разжежена је реч Твоја веома*. Реч Божија је *веома разжежена* и задивљујућа, и она је изнад сваког испитивања. Ако неко поседује ову *разжежену реч*, он као *духован све испитује, а њега самог нико не испитује* (1. Кор. 2; 15).

(141) *Млађи сам ја и унижен. Млађи* је онај који изучава почетке божанствених речи; унижен је зато што смирује (унижава) самога себе.

(142) *Правда је Твоја правда до века*, јер је правда људска за кратко време додељена онима који суде право, док правда Божија даје вечну одлуку.

(143) *Туга и невоља снађоше ме*. И у искушењима сам се марљиво поучавао Твом закону.

(144) *Сведочанства су Твоја правда до века*. Будући да нису корисна само за кратко време, сведочанства која си ми Ти дао су правда до века, јер оправдавају онога који им потпуно благонаклоно приступа. *Уразуми ме, и живећу*. За правду, коју ћемо очувати у садашњем времену, неће нам се узвратити само током наших кратких дана, него у векове. Ако ме уразумиш, живећу, каже Пророк, јер у тај блажени живот не ступају неразумни. Због тога се мора тражити разум (сазнање, свест, разбор, грч. σύνεσις) од Онога Који га даје свима онима што га свим срцем траже од Њега.

(145) **Коф** – *Завапих свим срцем мојим*. Најпре каже: *Завапих свим срцем мојим, услиши ме, Господе, законе Твоје тражићу*, а затим: (146) *Завапих Теби, спаси ме*, јер оно што је говорило владајућем делу моје душе није било ништа друго него Бог. Због тога Те громогласно призивам и громогласно обећавам да ћу чувати Твоја сведочанства.

(147) *Претекох пре времена, и завапих. Превременошћу* (грч. ἀωρία) назива затамњеност и пометњу околности (=ствари; мисли се на пометњу у збивањима, догађајима; нап. прир). Он каже следеће: безаконици све чине у пометњи, а ја сам се у многоме саобразио Твом закону.

(150) *Приближише се који ме гоне безакоњем*. Нападоше ме, каже, они што су се препустили безакоњу. Мене, праведног, неће прогонити онај који не намерава да се погрузи у безакоње.

(151) *Близу си Ти, Господе*. На другом месту Бог говори: *Јесам ли ја Бог изблиза, говори Господ, а нисам Бог и издалека* (Јер. 23; 23), јер је сила Божија, као стваралачка и промишљатељска, свуда присутна.

(153) **Реш** – *Види понижење моје, и избави ме*.

(154) *Суди суд мој, и избави ме; ради речи Твоје оживи ме*. Под *речју* овде подразумева обећање, јер је Он обећао да ће доћи и да ће нас спасти.

(155) *Далеко је од грешника спасење*, којим се нису користили кнезови овога века. *Законе Твоје не потражише*. Разлог због којег су прогонили праведнике био је тај што су далеко одступили од закона Божијег.

(156) *Милосрђе је Твоје много, Господе*. Познао сам оно што си Ти посведочио, да су заповести које су нам дате чврсте и непоколебиве, јер се то изражава и претходним стихом: *Од почетка познах од сведочанстава Твојих* (ст. 152).

(158) *Видех одступнике, и разједах се*. Ако бих видео да неко не разуме, сажаљевао сам га и исцрпљивао се ревнујући на побожности.

(159) *Види да заповести Твоје заволех, Господе*. У мени ћеш видети примере добрих дела, јер ја нисам једноставно сачувао заповести него сам их и заволео, иако ме ништа није присиљавало да их извршавам. И поред тога, потребна ми је Твоја милост, која ће ме оживети.

(160) *Почетак је речи Твојих истина*. То је прва од Твојих заповести: у свему љубити истину – и у речима, и у делима, и у помислима.

* Грч. „κατά τήν θεωρίαν τῶν λόγων", што би могло да значи и: „по науци речи", прим. прев.

(161) **Шин** – *Кнежеви (начелници) ме прогоне низашта*. Угњетавају ме, каже Пророк, привремени кнежеви, јер су непријатељи истине. Међутим, ја се нисам уплашио њиховог угњетавања, јер сам се бојао Твоје речи. И каква је то реч, ако не следећа: *Не бојте се оних који убијају тело а душу не могу убити; него се више бојте онога који може и душу и тело погубити у паклу* (Мт. 10; 28).

(162) *Обрадоваћу се речима Твојим као који налази добит многу*. Покорност Твојим речима нисам показивао само из страха него и са великом радошћу, какву осетимо кад задобијемо богатство. Реч се пак чврше одржава ако се то чини с радошћу. Поменувши непријатеље који су га прогонили, узгредно помиње и корист. Ако бих и истребио све непријатеље и од њих сабрао корист, опет о томе не бих мислио толико, колико узвишено мислим о Твојим речима. Какве су то речи, ако не оне о којима говори Павле, расуђујући о Јеврејима: *Њима су најпре биле поверене речи Божије* (Рим. 3; 2).

(163) *На неправду омрзох…* Нисам се одвраћао од мртваца и нисам га се гнушао, јер је корисно да се гнушамо једино неправде. Због тога сам закон Твој разумео како је доликовало и заволео сам га, ни најмање га не приклањајући нечему земном јер, васкрснувши са Христом, тражимо више а не земно (в. Кол. 3; 1).

(164) *Седам пута на дан хвалих Те*. Просветљени праведник ће читав свој живот провести у савршеном дану, који неће прекидати ноћ. Уздигавши се изнад света (досл. поставши надсветован, грч. ὑπερκόσμιος), седам пута на дан хвали Бога зато што га је из света, створеног за шест дана, преселио у вишњи свет. Обитавајући у рају Божијем и созерцавајући логос творевине и промишљања Божијег, исповеда *судове правде Божије*, оне судове којима је Бог створио разнолике твари, промишљајући о свакој од њих. Каже да се непрестано опомиње Његових праведних судова којима је прогнао горде кнежеве и избавио уврећене.

(169) **Тав** – *Нека се приближи мољење моје…* (170) *Да изађе прозба моја пред Те, Господе*. Увиђаш ли колико је строг поредак у божанственим речима? Најпре је рекао: *нека се приближи*, а затим (што је важније) каже: *да изађе прозба моја*, јер је, пре него што изађеш (пред некога), потребно да се приближиш. Оно што је претходно назвао *мољењем* (δεήσις) сада назива *прозбом* (ἀξίωμα).* Зар и у души не постоје достојанства, и то управо онако као што и у свету постоје достојанства по превасходству?

* Овде је у питању игра речи, јер грчка именица „ἀξίωμα" не означава само прозбу него и достојанство или част, прим. прев.

Достојанство је бити апостол Христов. Достојанство су и црквени чинови. Достојанство душе је поседовање врлина или једне од њих. Наведене речи изговара управо онај који има такво *достојанство*.

(171) *Избациће уста моја песму*.* Избацивање је у већини случајева својствено пресићењу. Божанственој речи позната је духовна храна, тако да и Сам Логос назива Себе хлебом: *Ја сам хлеб живи који сиђе с неба* (Јн. 6; 51) и *Који једе Моје тело, има живот* у себи (Јн. 6; 54). Када једемо овај хлеб, избацујемо (изговарамо) псалмопојање. Такво избацивање желим и за себе, а оно је немогуће ако ме не *научиш законима (заповестима) Твојим*.

(172) *Говориће језик мој реч Твоју*. Моли се да, ако нешто каже, то буде реч Божија, према ономе што је речено: *Отвори уста своја речи Божијој* (Приче Сол. 31; 8). Такви не изговарају празне речи (не празнослове), због чега Павле и каже: *Не чини прељубе, не убиј, не укради, не сведочи лажно, не пожели и било која друга заповест испуњава се у овој речи: Љуби ближњег свог као самога себе* (Рим. 13; 9), јер је правда – у томе да *љубиш ближњег свога*.

(173) *Нек буде рука Твоја да ме спасе*. Тиме не изражава њено постојање по суштини, него у односу према онима што се спасавају. Такав је и следећи израз: *Буди ми код Бога заштитник* (Пс. 30; 3).

(174) *Зажелех спасење Твоје, Господе*. Ако желиш да проникнеш у смисао ових речи, знај да је спасење – Христос, јер се име Исус тумачи као „спасење Божије". Он је послат к нама, а наше дело је да желимо спасење Божије, јер је много оних који желе (оно што је) телесно. Божије је дело да се у Њему спасемо, да у Њему отпочинемо и да у Њему наследимо светињу, јер је спасење Божије – вечни живот. Као спасење Божије тумачи се и Исус, Који је послат ради нашег спасења. Онај ко хоће да корача ка томе, да пожели Њега, поучаваће се Закону.

(175) *Живеће душа моја и хвалиће Те*. Говори о будућем животу, јер *наш је живот сакривен са Христом у Богу* (Кол. 3; 3). Тада ћу хвалити у правом смислу те речи, тада ће ми *помоћи Твоји судови* који су постали славни, и то суд праведнику без мучења и суд, коме је то потребно (= ономе ко је кажњен), после мучења.

(176) *Залутах као овца изгубљена*. Говорећи о ономе у чему је узнапредовао, опет каже да је изгубљена овца, сачувавши на тај начин своје смиреноумље, према ономе што је рекао Господ: *Тако и ви, кад извршите све што је заповеђено, говорите: Ми смо непотребне слуге* (Лк. 17; 10).

* У српском преводу: *Изговориће уста моја песму*, прим. прев.

Псалам 119

Песма степеница

Садржај

Прву песму степеница народ је псалмопојао Богу у Вавилону, тугујући због дуготрајности ропства и молећи се да буде ослобођен.

(1) *Ка Господу, кад ме снађе невоља, завапих…* (2) *Господе, избави душу моју од уста неправедних и од језика лажљивога*. Зар нису била неправедна уста Вавилоњана, који су исповедали идолослужење? Језик се назива лажљивим самим тим што не изговара ништа истинито о Богу.

(2) *Шта ће ти се дати и шта ће ти се додати према језику подмукломе*? (4) *Стреле моћноја су наоштрене*. Шта још тражиш да ти се да? Или, шта још желиш да би ти се и то додало, за казну устима лажљивим? Препуне су огња стреле које је распламсао Силни. Означава казну каква ће ускоро сустићи Вавилоњане.

(5) *Авај мени, јер се боравак мој продужи*. Износи нову прозбу Богу за ослобађање од изгнанства. *Настаних се у насељима Кидарским*. Кидар је област која се налази уз источну пустињу и распростире се чак до Персијанаца. Њу настањује племе Сарацена.

(6) *Дуго ту борављаше душа моја, са мрзитељима мира бејах миран*. Злоба Вавилоњана је таква, да ће без повода започети рат са онима који живе у миру. Треба имати у виду ону одлучну казну какву је Бог доделио Ханаанејцима и Аморејцима, запретивши да се с њима ступа у пријатељство, и они утолико пре нису могли да ступе у савез са овим безбожницима, који су се гнушали побожности. *Када им говорих, нападаху ме залуду*.

Из тумачења Јефимија Зигабена

У Псалтиру постоји укупно петнаест такозваних „песама степеница", тј. песама усхођења. Називају се *усхођењима* јер говоре о усхођењу Јевреја, који су се налазили у вавилонском ропству, у Јерусалим. Ова усхођења почињу јецајима и прозбама, које су изговарали заробљени Јевреји, а завршавају се њиховим повратком у Јерусалим. Из тог разлога се, у историјском смислу, ови псалми називају усхођењима. У вишем смислу, називају се тако јер у већој мери него остали изводе из Вавилона, тј. из пометње садашњег живота (Вавел, Вавилон значи „пометња", „смеша", „мешавина") и уздижу народ Божији, тј. хришћане, изнад пометње страсти. Где их уздижу? У вишњи Јерусалим. Наиме, онај ко брижљиво буде читао ове псалме, видеће какву је пламену љубав имао древни јеврејски народ према својој отаџбини, тј. земаљском Јерусалиму, колико је плакао, јецао и вапио Богу у време кад га је био лишен. Када то виде, читаоци ће се и сами распламсати стремљењем и љубављу према вишњем Јерусалиму, својој истинској отаџбини. Постоје и тумачи (Јевсевије, Ориген) који су ово усхођење схватили као усхођење у врлини: пут који води ка њој постепено узводи врлинског и мудрољубивог човека од пометње овог живота (од „Вавилона") и поставља га на само небо (у вишњи, небески Јерусалим). Тај пут изображава и Јаковљева лествица, чији је један крај дотицао земљу, а други допирао до неба. Јевсевије каже: „Душа која живи у греху обитава доле и не може се одједном уздићи одатле; напротив, она као да се креће по степеницама, и на тај начин се уздиже ка врлини. За оне, који силазе, граница је Вавилон или пометња, а за оне, који усходе, та граница је вишњи Јерусалим. Они који се уздижу певају песме усхођења, а они који силазе – плач Јеремијин. Требало би знати да је јерусалимски храм имао петнаест степеница; појци су застајали на свакој од њих и појали химне, тако да и ове песме у Псалтиру својим бројем одговарају броју храмовних степеница." Блажени Теодорит: „Не говори свака песма степеница (песма усхођења) о једном истом; неке говоре о вавилонским недаћама, неке благовесте о повратку, неке говоре о весељу током путовања, а неке о изградњи храма." Поводом ових псалама, преподобни Никита Ститат, ученик св. Симеона Новог Богослова, каже: „Све док је наша мисао расејана различитим бригама и док је душа помућена страстима због којих њене силе неприродно дејствују, човек није у стању да узвишеним срдачним усхођењем поје Богу чисту песму. Како ћемо појати песму Господњу на туђој земљи, тј. у срцу које су надвладале страсти?" Свети Златоуст закључује: „Како су се Јевреји избавили из вавилонског ропства? Љубављу према Јерусалиму. Међутим, како се у њему нису подвизавали, нису задобили никакву корист од благодати Божије, због чега су остали и умрли у ропству. Тако ни и ми нећемо достићи своју небеску отаџбину, уколико не будемо прожети љубављу према небеском благу и вишњем Јерусалиму, и уколико будемо страствено привезани за садашњи живот."

Псалам 120

Песма степеница

Садржај

Народ псалмопоје Богу и другу песму. Иако су се већ ослободили из ропства, још увек се враћају у отаџбину и преваљују дуг пут од Вавилона до Јерусалима. Нашавши се у планинама, моле Бога за помоћ, а пророкујући Дух, услишавши ову молитву, одговара: (8) *Господ ће сачувати улазак твој и излазак твој*.

(1) *Подигох очи моје на планине…* (2) *Помоћ је моја од Господа, Створитеља неба и земље*. Указује на Божије свемогућство, говорећи: *Створитељ неба и земље*.

(3) *Не дај нози твојој да се спотаче, нити ће задремати Чувар твој*. Ако имаш такву наду, спашћеш се. Речи: *нити ће задремати* не указују на исцрпљујући напор какав предстоји онима који чувају град или стадо, него на бестрашће Божије. *Неће задремати, нити ће заспати чувар Израиљев*. Како се чини, дремамо онда када нас поколебају житејске ствари или злонамерност непријатеља.

(6) *Господ ће те сачувати, Господ је покров твој на десној руци твојој*. У 15. псалму је говорио: *Провиђах Господа пред мном свагда, јер је с десне стране мени, да не посрнем*. И овде, слично томе, каже: Стојећи уз твоју десну руку, Господ ће те и покрити, и сачувати, и удостојити сваког промишљања.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Подигох очи на планине, одакле ће доћи помоћ моја*. У овој песми пророкује се о оним речима које су Јевреји изговорили на почетку свог усхођења од Вавилона ка Јерусалиму. Планинама се овде, због њихове висине, називају небеса. Они су са небеса очекивали да им буде дата уобичајена помоћ од Господа, Који је требало да их одведе у њихову отаџбину. Преподобни Никита каже: „Те речи изговара онај који је тек недавно почео да усходи од Вавилона страсти и демона ка духовном граду, Јерусалиму бестрашћа, тј. сваки од нас верујућих, за које су планине узвишене заповести Божије. Само такав може уздићи своје очи и руке према планинама – узвишеним заповестима Божијим, одакле му долази свака помоћ против демона и страсти, као и заштита у слабости." И Теодор Студит је планине протумачио као законе и заповести Божије. Ево његових речи: „Господе, узвиси ме на планине закона Твојих, и просветли ме светлошћу врлина да бих Ти појао!"

(2) *Помоћ је моја од Господа, Створитеља неба и земље*. Помоћ моја ће, каже у наставку, доћи од истинског Господа, Који је створио небо и земљу, јер стварање припада само истинском Господу. Тако и нама, хришћанима, може да дође помоћ од Господа, ако своје душевне очи уздигнемо на небо и одвратимо их од свега земног. Свети Златоуст каже: „Онај који је недавно говорио дрвету: 'Ти си мој бог' или камену: 'Ти си ме створио', сада призива творца васељене и каже: 'Помоћ је моја од Господа', не дакле од људи или савезника, него од Господа. То садејство (та помоћ) је несавладиво и не само да је непобедиво, него се и лако може

добити, уколико брижљиво мотримо на вишње. Због тога је једино овом живом бићу (тј. човеку) Господ устројио усправан положај тела, како би и овим видљивим положајем разумео да треба да гледаш на висину и да мудрујеш о небеском."

(3) *Не дај нози твојој да се спотиче, нити ће задремати стражар твој*. Ове речи су истоветне са речима братољубља, тј. са прозбом коју сваки упућује за свог брата. Не допусти, каже, брате мој, да се твоје душевне ноге одврате и спотакну, и не напуштај прави пут врлине како ни Бог, Који те чува, не би задремао и лишио те Своје благодати и надзора. Ако би се спотакао због своје неопрезности према греху, пази да Бог не престане да те чува. Или можда каже следеће: не предаји, човече, своје кораке и свој живот пролазним стварима, у којима нема ничега сталног и чврстог. Такве су богатство, слава и наслада и све што ће ускоро пропасти на овом свету. Напротив, свагда корачај чврстим и правим путем, а то су врлине и извршење Христових заповести, јер оно може да управи твоје кораке по равном и безопасном путу овога живота.

(4) *Гле, неће задремати, нити ће заспати чувар Израиљев*. Ако се, каже, ти, човече, удаљиш од безнадежних и привремених житејских ствари, и ако корачаш по правом и безопасном путу врлина, знај да ни Бог неће задремати нити заспати, односно, да неће оклевати да те Своји промислом и благодаћу сачува као зеницу ока. Онај Који је тада чувао древни Израиљ исти је Онај Који чува и нови Израиљ, тј. нас, хришћане.

(6) *Дању те сунце неће опећи, нити месец ноћу*. Уколико будеш корачао путем врлине, Бог ће показати толико промишљање о теби да дању неће дозволити сунцу да те опече, као што ни ноћу неће допустити месецу да ослаби твоје тело.

(8) *Господ ће сачувати улазак твој и излазак твој, од сада и до века*. Господ ће те сачувати кад улазиш у свој дом и кад излазиш из њега. Можда би се могло разумети и другачије: Бог ће сачувати како твој улазак у овај живот, тј. твоје рођење, тако и твој излазак из њега, тј. твоју смрт и окончање.

Псалам 121

Песма степеница

Садржај

Онима, који су још на путу, трећа песма благовести о уласку у дом Божији. Због тога и каже:

(1) *Обрадовах се онима који ми рекоше: У дом Господњи пођимо*. (2) *Стојаху ноге наше на вратима Твојим, Јерусалиме*. То су речи стараца ко-

ји су преживели ропство и приповедају како су њихове ноге, сада уморне од пута, некада стајале у Јерусалиму.

(3) *Јерусалим је изидан као град*. У прећашња времена био је то град, који није био разбацан тамо – амо, него сграђен тако да подсећа на један дом, јер су његове зграде биле збијене (једна уз другу) и устројене.

(4) *Тамо изиђоше племена*. Сва племена, која су силом Господњом изашла из Египта, пожурила су у овај град – да посведоче или да заблагодаре Богу Израиљевом. *Да се исповедају Имену Господњем* за то што је Господ испунио Своје прекрасно обећање. Каже да су у њему постављени престоли дома Давидовог, јер Давид пророкује о царству свих. Он под тим не подразумева владавину неког појединца, него опште старешинство над савршенима и побожнима, којима ће се подигнути царство Давидово по благодати Христа, Који је дванаесторици апостола дао власт да, седећи на дванаест престола, суде над дванаест израиљских племена.

(5) *Јер тамо су постављени престоли за суд*. И са историјске стране, тамо су домови царева и престоли Јевреја, што је и украшавало град као неком двоструком круном или двоструком дијадемом. Сад је све то изгубљено, и назиру се тек незнатни остаци некадашњег благостања. *Престоли у дому Давидовом*. У том граду, тј. у Јерусалиму, били су постављени царски престоли, да би доносили праведне судове. На њима је седео први Давид, а затим и они који су потекли од његовог тела. Због тога пророк и помиње дом самог Давида.

(6) *Тражите оно што је за мир Јерусалимов*. Дознавши какав је некад био Јерусалим, молите се само за његов мир, не тражећи ништа осим онога што доприноси његовом миру.

(7) *Нека буде мир у тврђави твојој, и изобиље у кулама твојим*, тј. у твојим царским ложницама. Желим ти добра ради оних који у теби обитавају, као ближњи и браћа. Ово старци желе да у Јерусалиму, тј. у његовом зидинама (јер се под речју *тврђава* подразумевају зидине) буде мир или, ако се разуме другачије, да унутар тих зидина буду свети.

(9) *Ради дома Господа Бога нашег исках добара теби*. Будући да је у теби, Јерусалиме, дом Бога нашега, ја сам, као награду за то, *искао добара теби*.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Обрадовах се онима који рекоше: у дом Господњи пођимо!* Према Теодоритовим речима, овај стих су с великом радошћу изговарали Јевреји, ступивши на толико жељени пут и враћајући се из Вавилона у Јерусалим. (2) *Стајаху ноге наше на вратима твојим, Јерусалиме*! Јевсевије тумачи овако: „Они младићи, који су се током седамдесетогодишњег

ропства родили у Вавилону, током пута питали су старце који су преживели ропство: познајете ли ви Јерусалим, у који идемо? Они су на то одговарали: у Јерусалиму је дом Господњи. Кад су то чули, младићи су се развеселили и по други пут запитали старце: одакле то знате? Они су одговорили да то не говоре по чувењу, него као очевици: ми смо некада и сами били у Јерусалиму и ове исте ноге, које сада корачају са вама, стајале су у јерусалимским дворовима и крај његових здања, и место на којем се налази град још увек је у нашем сећању." Теодорит на то додаје: „То је одговор побожних, који се не радују и не веселе што ће поново добити своје домове, него што ће поново видети дом Божији."

(4) *Тамо изиђоше племена, племена Господња*. То је највећа похвала коју је јеврејски народ могао да упути Јерусалиму. Овај град, каже, нису толико красили пространство и велелепна здања, колико то што је три пута годишње, односно на свенародне празнике (на Пасху, на Празник недеља или Педесетницу и на Празник сеница, прим. прев; в. 5. Мојс. 16; 1 – 17), овамо долазило и окупљало се свих дванаест племена Израиљевих. Овамо су, до ропства, долазила племена Господња, као изврсни народ Господњи и као народ потчињен Господу. *Да се исповедају имену Господњем*. За јеврејски народ, ово трократно окупљање дванаест племена Израиљевих у Јерусалиму представљало је сведочанство да се испунило обећање које је Бог дао Аврааму, тј. обећање о умножавању његовог потомства и о наслеђивању Обећане земље. Или би, можда, под сведочанством требало подразумевати оно сведочанство, које је Бог дао Израиљу, јер му је Бог засведочио и заповедио да се три пута годишње, на поменуте празнике, сабира у Јерусалиму. Блажени Теодорит каже: „Сведочанством Израиљевим назива се божанствени закон, који је Израиљу јасно заповедао да се сабира на оним местима која изабере Бог". Према светом Златоусту, циљ сабирања свих Јевреја у Јерусалиму било је богопознање, како они који лутају не би пали у идолослужење. Никита Ститат каже: „У доба Јеровоама племена су се поделила, тако да се њих десет одвојило од Давидовог царства; међутим, након повратка, поново су се ујединили и почели усрдно да се окупљају у Јерусалиму да би, према Закону, вршили уобичајена богослужења. Тако се и душевне силе сваког човека, одвојивши се од свог природног стања и падајући у неприродно (стање), удаљују од Царства Божијег. Након покајања, међутим, оне се сједињују у једно природно старешинство и Царство Христово, и своја природна кретања и дејства приносе Богу као чисту и за скрушени дух уобичајену жртву."

(5) *Тамо су постављени престоли за суд, престоли у дому Давидовом*. Ево и друге похвале Јерусалиму: тамо су постављени царски престоли,

тј. престоли у дому Давидовом, да би се одатле судило народу. Према речима светог Златоуста, прво помињање престола односи се на престоле архијереја и свештеника, а друго на царске престоле.

(7) *Нека буде мир у тврђави твојој и изобиље у кулама твојим*. Према светом Златоусту, Давид овде не пророкује само о ослобађању од зла, него и о задобијању добара – мира, изобиља и плодности: „Наиме, каква је корист од мира у време глади? Или, каква је корист од изобиља у време рата?" Никита Ститат: „Ако у нашим душевним силама не буде мира који ствара Дух, ни Бог не може обитавати у нама нити кроз Његово блистање у нашим срцима можемо задобити изобиље дарова Духа. Ако пак под тврђавама будеш подразумевао најважније врлине, знај да нећеш погрешити и нећеш учинити ништа недолично."

Псалам 122

Песма степеница

Садржај

Четврта песма садржи молитву оних који су се вратили након што су многе године провели на путу. Исцрпљени путовањем, моле Бога да буде милосрдан и да их поштеди, јер су их незнабошци унизили. Дух их због тога теши, одговара им и каже: (4) *поруга уживачима*.

(1) *Теби подигох очи своје, који живиш на небу*. (2) *Гле, као очи слуге у руке господара својих*. Очи оних, *у којима је дух ропства*, подигнуте су ка рукама *господара и господа*. Међутим, очи оних, у којима је *дух усиновљења*, подигнуте су ка Господу Богу (в. Рим. 8; 15).

(3) *Помилуј нас, Господе, помилуј нас*. Понављање изражава усрдност прозбе. Не просимо милост као они који су је достојни, него као они који су изложени крајњем понижењу.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Теби подигох очи своје, Теби Који живиш на небу*. И овим речима пророкује у име Јевреја, који се налазе на путу повратка из Вавилона у Јерусалим. Речено је да Бог живи на небу, јер Он, како тумачи свети Златоуст, тамо обитава у чистим и светим силама, као што је и о светима који се налазе на земљи рекао: *Уселићу се и ходаћу међу вама* (3. Мојс. 26; 12).

(2) *Гле, као очи слуге у руке господара својих, и као очи слушкиње у руке госпође своје, тако су очи наше окренуте ка Господу нашем, докле се не смилује на нас*. Примерима слуге и слушкиње Јевреји изражавају да непрестано и свагда гледају на Бога и да ниоткуда, осим од Бога, не очекују помоћ, због чега и не желе да одступе од Њега, јер ће се Он смиловати

на њих. Теодорит, међутим, као и још неки тумачи, каже да су се Јевреји упоредили са слушкињом зато, да би јаче и јасније изразили љубав. Наиме, слушкиње су по својој природи слабије и, заједно са својим господарима, обично бораве у унутрашњим одајама, због чега на њихове руке мотре више него што слуге мотре на руке својих господара. Осим тога, слушкиње више воле своје госпође, него што слуге воле своје господаре. Свети Златоуст: „*Докле се не смилује на нас*. Није рекао: „док нам не да награду или плату", него *докле се не смилује на нас*. Тако и ти, човече, непрекидно очекуј; било да добијеш или не добијеш, очекуј и добићеш све. Зар не видиш како слушкиња зависи од госпође? Не допушта себи да јој одлута ни око ни мисао. Тако поступи и ти: следи једино Бога и остави све остало; буди међу онима који Му припадају и од Њега ћеш добити све што затражиш и што ти је на корист."

(3) *Помилуј нас, Господе, помилуј нас, јер се веома испунисмо понижења*. Помилуј, Господе, помилуј нас који смо у ропству, јер смо се током многих година (70 година ропства) заситили понижења и поруга, како од стране Вавилоњана који су нас поробили, тако и од стране других народа, који су помагали Вавилоњанима и који се радују и веселе нашим несрећама. Према Теодоритовим речима, понављање речи „помилуј" изражава душевну ревност Јевреја. Свети Златоуст каже: „Видиш ли ову смирену мисао? Они преклињу да буду спасени по милости, али не по оној милости коју су заслужили него зато што су, каже, претрпели велику казну и поднели крајњу суровост: зато тражи да им олакша и да их помилује."

(4) *Нарочито се испуни душа наша*. Исувише се, каже, и прекомерно испунила и презаситила наша душа понижењима и срамоћењима од стране Вавилоњана и других, рђавих народа, и немамо снаге да их и даље подносимо. Свети Златоуст тумачи: „Овде каже да је и сама њихова душа ослабила и помутила се од величине зла; може се трпети и подносити велико зло, али су они и то изгубили. Будући да разнолике дарове (Божије) нису користили како доликује, Бог је одлучио да их поправи несрећом. Он свагда тако поступа. Тако је учинио и са Адамом: пошто рајско живљење није искористио како доликује, Бог га је протерао одатле."

Поруге од уживача и понижења од гордељиваца. Нека се, Господе, на богате и срећне обрати ово понижење које су учинили нама, унесрећенима и поробљенима; нека се на гордељивце обрати овај презир и срамоћење које су причинили нама, скрушенима, како кроз своју срећу и гордост не би презирали несрећне и скрушене. Овај псалам доликује и свим хришћанима који су се упутили у вишњи Јерусалим и које у томе ометају видљиви и невидљиви непријатељи.

Псалам 123

Песма степеница

(1) *Да Господ не беше с нама.*

Садржај

Они, који су ушли у јудејску земљу, испевали су пету песму и приносе молитве за то што су се избавили од ропства и непријатеља, који су им претили током пута.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Да Господ не беше с нама, нека каже Израиљ;* (2) *да Господ не беше с нама када устадоше људи на нас, онда би нас живе прогутали*. Ове речи изговарају Јевреји у време њиховог повратка у отаџбину – у Јерусалим. Благодарећи светом Богу, он указује да су се против њих побунили сви суседни, непријатељски народи. И заиста, да Господ није био с нама и да нам није помогао, не бисмо се избавили из њихових руку и ови околни народи би нас живе прогутали, подстакнути на то завишћу. У овом случају, израз: *живе би нас прогутали* указује на блискост пропасти и истребљења Јевреја.

(3) *Када се разгневи јароста њихова на нас, онда би нас вода потопила*. Водом се назива стремљење или снажно кретање оних народа, који су живели у суседству Јерусалима. Кад су се, каже, околни народи разгневили на нас зато што смо поново задобили своју отаџбину, тј. Јерусалим, та њихова тежња уистину би нас потопила да Бог није био наш помоћник.

(4) *Поток би прошла душа наша*. Јевреји на овом месту потоком називају хитро и ужурбано кретање околних народа, који су нападали све што су сусрели на свом путу. Теодорит каже: „Као што поток, састављен од многих извора, постаје снажан али нема дугачак ток, тако су се и они, који су напали на Јерусалим, сабрали из многих и различитих народа, али су судом Божијим били уништени. О томе говори пророк и као да каже да ове народе ништа не би спречило да их потопе, да их у томе није спречила свемоћна помоћ Божија."

(6) *Благословен Господ, Који нас не даде за лов зубима њиховим*. Јевреји зубима означавају зверство и снагу околних народа, који готово да су желели да их живе прогутају, слично као што дивље звери гутају живе људе.

(7) *Душа наша као птица избави се од замке ловачке*. Као што је горенаведеним речима Давид изразио силу, зверство и сурову разјареност околних народа који су нападали Јевреје, овим речима указује на слабост и немоћ Јевреја. И као што је, према речима светог Златоуста, птичица слаба и представља лак плен за ловце, тако су били слаби и Јевреји након

свог повратка у отаџбину, тј. у Јерусалим, због чега су били лак плен за своје непријатеље. Преподобни Никита Ститат под птицом подразумева душу сваког светог човека: она је лагана, окриљена и веома брзо лети. Када спази замку коју су јој припремили ловци, тј. људи и демони, она истог часа узлеће на небеса. Душа грешника, међутим, није таква: она је отежала од мноштва грехова и више не може да узлети, због чега лако пада у ђаволске замке. Према неким тумачењима, *замка* означава заседе и отмице које су ови народи припремали Јеврејима; када су оне биле уништене, Јевреји су се избавили од свих својих непријатеља.

(8) *Помоћ је наша у име Господа, Створитеља неба и земље*. Наша помоћ, тј. помоћ Јевреја, којом су се избавили од злих намера суседних народа, није била дата у виду бојних кола, коња и војне силе, него само Именом истинитог Бога, тј. тиме што су Га с вером призивали. Нешто слично речено је и у 19. псалму: *Једни се хвале колима, а други коњима, а ми ћемо се величати Именом Господа Бога нашега*. Овај псалам доликује и свим хришћанима, који су се Божијим промислом и садејством избавили од искушења. Свети Златоуст каже: „Видиш ли каквог цара и војсковођу имаш? То је Творац, Који је једном речју створио тако огромна (небеска) тела. Стога не треба да очајаваш, него да одважно бдиш и да се подвизаваш; не да спаваш, него да узмеш оружје и да укрепиш своју ревност, како би непрестано војевао. Христос је крстом уништио све његове замке, јаки је свезан, његови сасуди су разбијени а његова сила поражена. Зашто га се онда плашиш? Реци ми зашто дрхтиш? Заповеђено ти је да погазиш онога којему је одузета сила. Зашто онда он често побеђује? Због наше слабости. Ако одлучиш да му се успротивиш, он се неће усудити да зарати с тобом, и неће моћи да те победи чак ни кад спаваш. То што он побеђује не потиче од његове силе него од твог немара, и зато се твој пад не може оправдати."

Псалам 124

Песма степеница

(1) *Који се уздају у Господа као гора су Сион.*

Садржај

Шесту песму су испевали кад су дошли до оне горе, за којом су највише чезнули. Када су након тога видели град, неутврђен зидинама, моле се да помоћ Господња постане његова тврђава. Иако се надају да ће избећи непријатељске нападе, знају да то неће бити другачије осим уз помоћ тог истог Бога, Који (3) *неће оставити штап грешника на наслеђу праведника* и светих Својих.

(5) *Мир на Израиља*, јер се *мир, који превазилази сваки ум* (Филипљ. 4; 7) даје само онима који имају ум. Међутим, и они су се, након истребљења непријатеља, наслађивали миром.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Који се уздају у Господа као гора су Сион*. Речи овог псалма повезане су са речима претходног: и оне су захвалне и победничке, јер су Јевреји извојевали победу над побуњеним околним народима и стекли слободу. Сион је непоколебива и неразрушива гора; тако су непоколебиви и чврсти и они, који се уздају у Господа. Свети Златоуст каже: „Шта значи додатак *Сион*? Зашто није једноставно рекао да су као гора, него је поменуо управо ову гору? Под тим је подразумевао да се несрећама не сме допустити да надвладају него да, напротив, све треба храбро подносити, као што је и ова гора дуго била пуста и оголела, а сада је опет достигла своје пређашње благостање."

Неће се поколебати до века који живи у Јерусалиму. Овим речима указује на житеље вишњег Јерусалима јер се управо они, који су удостојени блаженства, неће поколебати у векове. Блажени Теодорит каже: „Онај који живи у Јерусалиму, требало би да живи и по јерусалимским законима, јер пророк обећава непоколебивост само онима, који живе у покорности одлукама Закона."

(2) *Горе су око њега, и Господ је око народа Свога, од сада и до века*. Пророк у наставку каже: доњи и видљиви Јерусалим има свој бедем и чврстину у горама које га окружују али исто тако има и заштиту и помоћ од Господа. То је, према светом Златоусту, његова најбоља и најистинитија заштита.

(3) *Јер неће оставити Господ штап грешника на наслеђе праведних*. Давид овде наводи разлог због којег ће Господ чувати Јерусалим и његове житеље. Свети Златоуст тумачи: „Бог неће допустити да штап, царство и сила грешника, тј. безбожних и злих људи какви су били околни народи, царује над праведницима који живе по закону Божијем и који чине Божије наслеђе и удео. Грешницима се називају и демони, којима Бог не допушта да до краја искушавају Његове праведнике."

Да не би праведни пружили руке своје на безакоње. Блажени Теодорит: „У наставку наводи и разлог због којег *Господ неће оставити штап грешника на наслеђе праведних*: Он не жели да се праведни науче злу тј. да падну у пороке, помисливши да у свету не постоји Онај Који њиме руководи и управља." Свети Златоуст: „И кроз уразумљење искушењем и кроз даровање добара, праведник постаје све бољи и непрестано се подвизава у врлини, научивши лекцију и од једног и од другог." Никита

Ститат: „Под *штапом грешника* подразумева подстицај ка греху који узрокују демони. Бог му неће допустити да се укорени у срцу праведних, јер их (демоне) Он кажњава снажније од штапа и бича."

(4) *Учини добро, Господе, добрима и правима срцем*. Пророк овај псалам завршава молитвом и каже: Господе, подај добро добрима, онима који у срцу имају оно што је право и људима у којима нема злобе и лукавства.

(5) *Оне који скрећу у покварености одбациће Господ са делатељима безакоња*. У наставку додаје да ће Господ казнити оне који скрећу у искривљене и раскалашне поступке и у превртљиве и зле помисли, односно, Он ће се од њих одвратити као и од безаконика.

Мир на Израиља! „О, кад би мир дошао на израиљски народ", закључује пророк. Тако се овај псалам тумачи у историјском смислу. Он, међутим, доликује и оним хришћанима, који обитавају у узвишеној и непобедивој Цркви Христовој и које, као зидине и ограде, окружују узвишени учитељи. Осим тога, и Сам Христос ограђује Свој хришћански народ.

Псалам 125

Песма степеница

Садржај

Седму песму су испевали они који су се уверили у своје избављење, јер се већ налазе у самом граду. Моле се за остале, који су још у Вавилону, да и они буду избављени од ропства.

(1) *Када враћаше Господ робље сионско, бејасмо утешени*. Ово апостоли пророкују о себи и о верујућима из незнабоштва, јер у Давидово време није било ропства. Због тога се, можда, мисли на духовно ропство, јер реч *рекоше* (2) пророчански указује на будућност:

(2) *Тада рекоше у народима: велике ствари учини Господ са њима*. То (робовање) свима показује да смо достојни суза. Наиме, сви се диве великим делима Божијим, јер нас је Бог избавио из тог горког ропства. Ми кличемо (јер нисмо безосећајни) иако нам нису враћена сва наша браћа, за коју и молимо: *Повратн, Господе, робље наше као потоке на југу*.* Тиме показује да је већина Јевреја остала у Вавилону, због чега се и њихов повратак пореди са током египатске реке, будући да *југом* назива пустињу.

(5) *Који су сејали у сузама, пожњеће у радости*. (6) *Идући иђаху и плакаху*. Онима што се моле за оне који су остали у ропству пророкујући Дух одговара: ако буду плакали због оних што су остали у Вавилону, и они ће се вратити.

---

* У српском преводу: *Као потоке у југовини*, прим. прев.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Када враћаше Господ робље сионско, бејасмо утешени.* И овај псалам се надовезује на претходни и говори о повратку из ропства, односно о доласку у отаџбину, на Сион, његових (сионских) чеда. Говорећи о утехи, Давид под тим подразумева њихову слободу и олакшање. Блажени Теодорит каже: „Господ је као Свецар заповедио Јеврејима да се врате. Међутим, било је много злонамерника и противника закона Божијег, који се нису сагласили са овим повратком. Они пак који су се марљиво подвизавали у отачкој побожности и били наклоњени законитом богослужењу, с радошћу су прихватили заповест о повратку. Они се у овом псалму, видевши своју слободу, радују и моле да и сви њихови саплеменици буду удостојени те слободе."

(2) *Тада се испунише радошћу уста наша и језик наш весеља.* Након повратка у отаџбину, у Јерусалим, наша уста испунила су се радосним речима, које су изражавале нашу унутрашњу, душевну радост, а језик наш био је преиспуњен весељем. Давид овде, у виду пророштва, о будућем говори као о прошлом.

Тада рекоше у народима. Кад виде да смо се вратили у своју отаџбину и да смо се тамо настанили, народи ће се задивити нашем чудесном повратку и рећи: *Велике је ствари учинио Господ са њима.*

4. *Поврати, Господе, робље наше, као потоке јужином (на југу).** Вративши се у Јерусалим, Јевреји се моле и за оне који су остали у Вавилону, где је још увек било много њихових саплеменика. Поврати, Господе, и остале јеврејске заточенике који су остали иза нас. Подстакни их да се врате, као што посредством јужног ветра подстичеш воду да се врати у потоке пресахле током зиме. Наиме, јужни ветар својом топлотом разбија згуснуте облаке и из њих испушта кишу, тако да са снажним налетом и брзином покреће протицање воде кроз суве потоке. Или је, можда, *као потоци*, рекао мислећи на брзину којом теку потоци, и молећи да се и Јевреји исто тако брзо врате из вавилонског ропства. Према Теодоритовом тумачењу, под југом подразумева Јерусалим, будући да се он у односу на Вавилон, који је на северу, налази на југу. Није неуобичајено ни да пророци под југом подразумевају Јерусалим (Језекиљ, Авакум). Свети Григорије Нисијски каже: „У вишем смислу, севером се назива ђаво а југом Господ, како Га је назвала и невеста (Црква) у Песми над песмама: *Устани севере, и ходи југе* (Песма 4; 16), јер се разлучује од сатане а сједињује са Господом. Исто тако, и ми као да се разлучујемо од хладног места, тј. од греха и од његовог оца (ђавола), обраћајући се врлини и Господу и постајући пламени духом." Никита Ститат даје следеће објашњење: „Тако се и светитељи непрестано моле да се њихов заробљеник, тј. ум, врати југом, тј. дародавцем покајничких суза, односно Духом, како би, као вода из зимског потока, из непомућеног и тихог ума почели да истичу таласи умилења."

5. *Који су сејали у сузама пожњеће у радости.* Они који сеју молитвене сузе са надом у спасење, с радошћу ће пожњети плод молитве, а он се састоји у ослобађању од невоље која их доводи у пометњу. Ове речи су уопштене и приличе свима, који се налазе у невољи и искушењу.

6. *Идући идоше и плакаше, бацајући семе своје.* Од општег, које је претходно изрекао, Давид се поново враћа ка појединачном и говори о Јеврејима у заробљеништву: када су одлазили у Вавилон, ишли су и плакали и, као што смо рекли, сузама сејали наду у слободу и у своје спасење.

Долазећи доћи ће с радошћу, узимајући руковети своје. Кад се Јевреји из заробљеништва врате у своју отаџбину, у Јерусалим, са собом ће радосно носити и своје усеве, тј. пожњеће плод наде у своје спасење који су сејали са сузама. Као што је семену пшенице потребна киша да би донело плод, тако су и семену наде, да би дало плод, потребне сузе. И као што је потребно да њива буде узорана и избраздана, тако су и души потребна искушења и невоље да би омекшала њена отврдлост и да, према речима светог Златоуста, на њој не би поникло трње и коров, односно страсти и њима слично растиње греха.

* До разлике у појединим терминима долази услед разлика у рукописима које су за своја тумачења користили св. Атанасије, Јефимије Зигабен и остали тумачи Псалтира, прим. прев.

Псалам 126

Песма степеница. Соломону

Садржај

Осма песма је испевана у време кад су већ били положени темељи храма, и Израиљци се надају да ће оно што граде бити непоколебиво. Због тога Псалмопојац прикривено пророкује о поновном рушењу храма у време римске владавине. Томе присаједињује и пророштво о Цркви Христовој. Песму је пророчки испевао Соломон, а такви су, несумњиво, и псалми Захарије и Агеја. Осма песма се с правом сматра за почетак Новог Завета.

(1) *Ако Господ не сазида дом, узалуд се труде они који га зидају.* То говори Јеврејима, који су имали високо мишљење о чврстини здања.

(2) *Кад Он љубљенима Својим даде сан.* (3) *Ево наслеђе Господње су синови.* Расуђујући о храму, немојте високо мислити о себи, као да је он вама дат у наслеђе. Храм, наиме, није ваше наслеђе. Напротив, када успокоји љубљене Своје из првог народа, тј. пророке, даће га Својим синовима. Ко су ти синови, ако не Христови ученици? Обећање и благослов Божији у деци дарује се у виду неке награде онима, који су своју наду положили на Бога. *Награда плода утробе. Плод утробе* је спасење духа, према ономе што је речено: *Мучисмо се и родисмо дух спасења, и њега сатворисмо на земљи* (Иса. 26; 18 – према Септуагинти). Као награда и наслеђе овога плода биће даровано усиновљење.

(4) *Као што су стреле у руци јакога, тако су синови онемоћали. Онемоћалима* назива одбачене из првог народа. Њихови синови, тј. апостоли, постали су стреле Силнога, којима је устрелио противничке силе.

(5) *Блажен је који испуни жељу своју од њих.* Блаженима међу њима назива оне, који ће искористити поуку. *Неће се постидети када говоре непријатељима својим на вратима града.* Очигледно указује на појаву (еванђелске) проповеди.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Ако Господ не сазида дом, узалуд се труде они који га зидају.* Кад су се Јевреји из Вавилона вратили у Јерусалим и поново почели да подижу храм и сам град, околни и суседни народи су им позавидели и истовремено се уплашили да ће Јевреји поново живети у благостању и да ће се умножити. Због тога се изградња храма продужила на четрдесет шест година: ма колико да су се Јевреји усрдно трудили на његовој изградњи, околни народи су их на све начине ометали у томе. Ове Јевреје, који су градили храм и сам град, Давид позива да притекну Богу и да Га позову у помоћ при изградњи, говорећи: ако се уз Божију помоћ и садејство не подигне град, узалуд ће се трудити његови градитељи. Уосталом, Бог је толико оклевао и одлагао Своју помоћ због тога да би њих постепено подстакао и да им не би допустио да посредством починка постану лењи, нити да се посредством стечене слободе врате својим пређашњим, рђавим навикама. Почетак овог псалма односи се, дакле, на ову прилику. Међутим, ове речи имају и општи смисао, и могу се применити на све околности. У вези с натписом овог псалма, блажени Теодорит каже: „У древна времена, божанствени храм је подигао Соломон. Када су га срушили Вавилоњани, обновио га је Зоровавељ. Претпостављам да се он овде назива Соломоном, као онај који потиче из Соломоновог рода, и као онај који је обновио његов (Соломонов) храм. Наиме, ове пророчке речи

се не односе на Соломоново здање, него на храм који је сазидан након повратка, у време Зоровавеља. Дакле, оно што се износи у овом псалму изговарају савременици Зоровавеља и Исуса, сина Салатиловог, који су се заједно с њима украсили побожношћу."

Ако Господ не сачува град, узалуд не спава стражар. Јевсевије каже: „Сваки дом траје дотле, док га чува Господ. Кад се једном ово чување удаљи од њега, дом се претвара у пустош, а сав људски труд и настојања биће узалудни и сувишни."

(3) *Узалуд вам је да раните, устајете после седења ви који једете хлеб бола.* Ви, Јевреји, који градите Јерусалим и чувате га, ви, који ни хлеб не једете без туге и мучења, знајте да је без помоћи Божије узалудно ваше дело, да узалудно рано устајете да бисте га градили и што устајете чим сте сели. Другим речима, узалуд вам је да тако журите са завршетком подизања Јерусалима и храма, тако да се ноћу не насићујете сном, као што ни током дана немате починка. О Јеврејима је рекао да једу хлеб бола не само зато што су се прекомерно трудили, него и зато што су се борили с непријатељима, тако да су истовремено и градили и ратовали са суседним народима који су их у томе спречавали.

Он љубљенима Својима даде сан. (3) *Ево наслеђе су Господње синови.* Блажени Теодорит: „Када Бог Својим љубљеним слугама да сладак сан, слободан од сваког неспокојства, тада ће вама, Јеврејима, дати починак и ослободити вас од непријатеља који вас узнемиравају и ратују са вама. Тада не само да ћете лако подићи јерусалимски храм, него ће вам се рађати и синови, који ће бити наследство и народ Божији. Рађање синова Давид помиње као превасходно добро, јер су Јевреји сматрали да је рађање деце најпожељније од свих добара.

Награда плода утробе. Синови, које ће вам Господ дати у наслеђе, биће награда за вашу побожност. Плодност, која се састоји у рађању мноштва деце, биће награда за вашу врлину. Ове речи могу се разумети и у вишем смислу. Хришћани, који бивају од Бога усиновљени кроз крштење препорођења, представљају награду за оваплоћење Христово, а управо је Он плод утробе Пресвете Богородице, будући да се родио од Ње саме, без човечијег семена.

(4) *Као што су стреле у руци јакога, тако су синови онемоћалих.* Као што се стреле чине страшним када се налазе у рукама снажног војника, тако ће се и синови онемоћалих – тј. Јевреја измучених ропством – чинити страшним њиховим непријатељима, и то због непобедиве силе Божије која ће војевати с њима.

(5) *Неће се постидети кад говоре непријатељима својим на вратима (граду)*. У старини је постојао обичај да се изасланици, који долазе из непријатељског табора, не примају унутар градских зидина, него да се са њима разговара пред градским вратима (бл. Теодорит). Јевсевије и Кирило кажу: „Апостоли су поседовали толику одважност и присуство духа, да нису проповедали само у црквама Божијим, него су излазили и напоље, испред врата, и својим речима разобличавали непријатеље славе и истине, тако да су побијали свако њихово лажно учење." Никита Ститат: „Они који су божанственом љубављу испунили своје жеље… неће се постидети када у мислима буду говорили својим непријатељима, тј. демонима, стојећи пред вратима, односно, приликом њиховог напада посредством чула."

Псалам 127

Песма степеница

Садржај

Девета песма велича онога који је приступио страху Божијем и, указујући на апостоле, узгредно назива блаженима и оне што су поверовали.

(1) *Блажени сви који се боје Господа*. (3) *Жена твоја као лоза плодна*. Ономе који се боји Господа не даје се на дар било каква жена, него жена украшена добрим плодовима, јер је добра жена – добар удео.

(5) *Видећеш добра Јерусалимова у све дане живота свога*, тј. духовна добра, каква *око не виде*, итд. (1. Кор. 2; 9).

(6) *И видећеш синове синова својих. Мир на Израиља!* Под тим подразумева обећања. Као што су први плодови пород богољубиве душе, тако су и други плодови пород обећања.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Блажени сви који се боје Господа*. И овај псалам је повезан и сагласан с претходним. Реч „блажен" Давид овде употребљава у општијем и потпунијем смислу, и уистину блаженима, блаженима у правом значењу те речи, назива оне који се боје Господа. Овде је додао и реч „сви", чиме је, према речима св. Златоуста, показао да сви који се боје Господа, без обзира да ли су слуге, сиромаси или страдалници, немају никакву препреку да буду блажени. Напротив, онај што се не боји Бога, чак и ако би имао сва блага, каква се похваљују и побуђују завист код људи, најнесрећнији је од свих и достојан сажаљења. Онај, међутим, који се боји Бога, чак и ако страда – а од чега људи беже и одвраћају се – срећнији је и блаженији од осталих. Ове речи можемо разумети и другачије: телесна лепота, снага,

слава, мноштво деце или добра деца, као и томе слична телесна добра, не заслужују да буду названа блаженима, јер су непостојана. Након овога, Давид објашњава ко су они, који се боје Бога:

Који ходе путевима Његовим, тј. Бога се боје они што ходе путевима које је узаконио Бог и које је открио у Својим светим заповестима. Свети Златоуст: „Какви су то путеви? То је врлински живот. Он се назива путевима Његовим, јер се таквим животом може приступити Богу. Није рекао 'пут' него *путеви*, будући да су разнолики и да је ступање на њих лако. Давид је показао да их је много, како би нам разноликост путовања учинила корачање лаким. Једни се украшавају девственошћу, други уздржавањем у браку; неки се подвизавају у удовиштву, а неки су се свега лишили. При том су неки свој ток окончали праведним животом, а неки покајањем. Ниси био у стању да након крштења очуваш чистоту свога тела? Можеш га очистити покајањем, поделом иметка и давањем милостиње. Немаш ништа? Онда можеш да посећујеш болесне. Телесно си слаб и не можеш да ходаш? Све поднеси са захвалношћу, и добићеш награду. У томе се састојао и Лазарев подвиг, и он се због тога удостојио да отпочине у наручју Авраамовом. Ови, који се боје Господа, истовремено су и они, који корачају путевима Његовим. Сваки, који се боји Бога, одликује се извршавањем заповести Христових, због чега се у Писму и назива блаженим." Блажени Теодорит: „Када је пророк овде рекао: *Блажени сви који се боје Господа,* додавањем речи: *који ходе путевима Његовим* показао је и карактеристичну црту тога страха. Онима, који се боје Господа, својствено је да се не удаљују од путева Његових, него да непрестано корачају по њима." Непознати тумач: „Они, који се боје Господа су они, који су дошли из незнабожаца, који су блажени и без обрезања и без Мојсејевих заповести, јер се боје Господа и уздају се у Њега. Међутим, од оних који се боје Господа бољи су они, који су достигли савршену љубав, будући да љубав изгони страх."

(2) *Трудове плодова својих јешћеш*. Након што је рекао ко је стварно и уистину блажен и подстакавши тиме народ да корача путевима заповести Божијих, Давид своје речи упућује ономе што се боји Бога и пророкује о оним добрима којима ће се наслађивати.

(3) *Жена твоја као лоза плодна у одајама дома твога, синови твоји као младице маслинове око трпезе твоје*. У вишем значењу, жена богоугодног хришћанина јесте његова душа. Док се налази у телу, она се испуњава врлинама као што се винова лоза испуњава добрим плодовима. Његови синови су његови ученици и следбеници, који прихватају његово

благочешће и његове врлине, који цветају и зелене се као новозасађене маслине. Преподобни Никита Ститат каже: „Жена богоугодног човека је благочешће (побожност), а синови и уопште деца оно што се рађа и израста из богонадахнутог учења; дом је овај (садашњи) живот у којем, као светиљка у дому, блиста његово благочешће (побожност). Под женом можеш подразумевати и најчистије размишљање богоугодног човека из којег се, као деца и плодови, рађају дарови небеског познања. Под домом подразумевај светлост Божију, којом се он покрива и просветљује а под трпезом природно созерцање; на тој трпези се, као разнолика храна, налазе речи о суштаствима и чаша премудрости."

(5) *Видећеш добра Јерусалимова у све дане живота свога*. Добра доњег (земаљског) Јерусалима представљају вештаствено богатство, војну силу, победу над непријатељима, славу и остала, овима слична добра. Добра вишњег (небеског) Јерусалима су она која *око не виде и ухо не чу и у срце човеку не дођоше* (1. Кор. 2; 9).

(6) *Мир на Израиља*! Исто је рекао и завршавајући 124. псалам. Под Израиљем овде не подразумева толико древни јеврејски народ колико онај нови, хришћански, а што смо више пута приметили. Ако се у последња времена мир Божији прекратио и осиромашио и над новим Израиљем, онда су узрок овог осиромашења сами хришћани, јер су се својим немаром показали као недостојни таквог мира Божијег. Чак и онда, када нам Бог прети, не би требало да очајавамо него да, подражавајући Ниневљане, покајањем умиримо гнев Божији. Исто тако, када обећа да ће нам подарити добра, не би требало да будемо лењи, него да са још већом марљивошћу и исправљањем свог начина живота привучемо на себе та обећана добра. Бог је и Јуди обећао да ће, заједно са осталим, чистим ученицима и апостолима, седети на престолу и судити над дванаест израиљских племена. Он је, међутим, поставши среброљубац и издајник, пресекао пут ка испуњењу овог обећања Божијег, и тиме показао да га није достојан.

Псалам 128

Песма степеница

Садржај

Десета песма приповеда о многим прогонима народа Христовог и о томе да ће се они свагда показати као победници над злонамерницима. То каже стога што су се прогони појавили од почетка проповеди.

(1) *Много пута нападаху ме…* (4) *Господ праведни сасече вратове грешника*, и сви зли прогонитељи зло ће и пострадати.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Много пута нападаху на ме од младости моје*. И овај псалам изговара у име јеврејског народа у време његових учесталих битака са околним народима, који су их услед зависти ометали у изградњи храма и самог града Јерусалима. Младошћу се овде назива почетак њиховог повратка из Вавилона у Јерусалим. Ако пак под овим речима будеш подразумевао духовну битку са демонима, онда под младошћу можеш подразумевати човеково младалачко доба, будући да демони од самог почетка војују против нас.

(2) *Не надјачаше ме*. Блажени Теодорит каже: „Ови стихови се, у суштини, односе на нови народ, који је поднео многе непријатељске нападе, али никад није био побеђен." Никита Ститат: „Давид овим предсказује будуће нападе на Цркву и њену непобедивост… То се никако не може односити на телесни Израиљ, јер је он робовао Египћанима и много пута био поражен од непријатеља, да би га на крају поробили и Вавилоњани, и Македонци, и Римљани. Међутим, Божији Израиљ, који је уистину познао Бога, тј. нови хришћански народ којег изображава Јаков, правилно би могао да каже: *Много пута нападаху на ме од младости моје, и не надјачаше ме*. Још у његовом првом узрасту, против њега су устали безбројни непријатељи али га нису победили, него су тиме само показали његову несавладивост и сопствену немоћ."

(3) *На леђима мојим радише (чињише зло) грешници, продужише безакоње своје*. Безбожни и зли народи, који су опкољавали Јерусалим, чинили су зло на леђима мојим, односно, нису нас нападали само спреда и отворено, него и „иза леђа" и тајно.

(4) *Господ праведни*. Уистину је Господ праведан, каже, јер је нама, Јеврејима, допустио да страдамо зато, да бисмо се поправили и уразумили. Исто тако праведан је и стога што је казнио наше непријатеље, који су из зависти устајали против нас.

Сасече вратове грешника. Дидим каже: „Сасецајући вратове непослушних, који нису хтели да их приклоне под јарам Христов, праведни Господ то чини у доброј намери како би они одбацили своју окорелост и истрајност у злу и покорили се Господу."

(5) *Нека се постиде и поврате назад сви који мрзе Сион*. Ове речи би требало разумети у вези са новим Сионом, односно са хришћанском Црквом.

(6) *Нека буду као трава на крову*. Нека они, који ненавиде цркву Христову, не буду једноставно као трава, него као трава која расте на крововима. Наиме, ова трава брже вене, суши се и трули, будући да није ду-

боко укорењена у земљу. Нека, дакле, непријатељи Цркве Христове буду пропадљиви, непостојани и неплодни као ова трава! Настављајући ово поређење, Давид у продужетку описује и сва остала својства ове траве:

Пре него што се исуши, осуши се. Трава на зградама, каже, не може да опстане до доношења својих плодова; она се суши пре тога, јер нема ни дубину ни влагу. Напротив, остале земне траве вену тек кад донесу плод… будући да имају дубок корен пуштен у земљу и, према томе, из ње пију потребну влагу или воду.

(7) *Којом не испуни руку своју жетелац*. Коров, каже, нико не жали и њиме нико не пуни своје руке, као што обично бива онда, када сабирају остале земне траве.

(8) *И не рекоше пролазници: Благослов Господњи на вас, благословисмо вас у Име Господње*! Што се тиче траве на домовима, пролазници никада не изговарају благослов и поздрав, као што обично чине пролазећи поред плодних њива, када поздрављају и благосиљају жетеоце. Шта им обично кажу? „Нека на вама, жетеоци, буду благослов и милост Господња! Ми смо вас благословили и поздравили Именом Господњим, призивајући Га да би се кроз Њега умножила ваша жетва."

Псалам 129

Песма степеница

Садржај

Једанаеста песма садржи молитву мученика и учење исповедања, упућено новом народу. Очигледно се проповеда очишћење, а то је Христос, јер је о Њему речено: *А Он је очишћење (тј. жртва помирења) за грехе наше* (1. Јн. 2; 2).

(1) *Из дубине вичем Теби, Господе*.., (2) *нека буду уши Твоје пажљиве на глас мољења мога*. Ушима Божијим назива ангелске силе, јер се посредством њих наша молитва узноси ка Богу.

(3) *Ако на безакоња будеш гледао, Господе, Господе, ко ће остати*? Понављањем речи – *Господе, Господе*, изражава задивљеност величином Божијег човекољубља; у Њему је очишћење, а не у нашим заслугама, каже пророк.

(4) *Ради Имена Твога потрпех Те, Господе*. То су речи оних који не приступају због духовне потребе, него ради самог, поклоњења достојног Имена, и који због тога *трпљењем* иду на *подвиг који предстоји* (Јевр. 12; 1), ни у које време не одступајући од Бога и од оног што је Њему угодно.

(5) *Од страже јутарње до ноћи… нека се узда Израиљ на Господа*. У Господа се морамо уздати и у време тешких околности. Прозорљиви ум

не прима од Бога умножавање радосног и ослобађање од жалости само у време јутарње страже, кад се ствари виде нејасно и кад су наше прилике замагљене, него и приликом блистања истинитог светла. Нека се узда у Бога, јер је код Њега и у Њему, као у извору, милост. Он је избављење и очишћење, Он у потпуности очишћује од грехова.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Из дубине вичем Теби, Господе*. Пророк Давид је овај псалам написао са циљем да нам пренесе на који се начин и са коликом ватреношћу молио у време искушења, и које је речи изговарао током молитве. Истовремено, он Јевреје који су се вратили из Вавилона поучава да га у време искушења подражавају и да се уздају у Бога. Призивао сам Те, Господе, каже он, из дубине свога срца а не површно и само уснама: молитва, која извире из дубине срца, јесте најтоплија молитва док је она која се изговара само устима најхладнија. Само ова прва молитва, изговорена из дубине срца, узноси оне који је изговарају…, усмеравајући васцели ум молитеља ка Богу. Молитва која се твори само устима узноси ка Богу само слабе молитвене речи, лишене напрегнутости и силе, и покреће само спољашња оруђа звука. Осим тога, виком (вапајем) се овде не назива громки глас, снажан због спољашњег покретања ваздуха, него глас који је снажан због силе и напрегнутости унутрашњег расположења срца.

(3) *Ако на безакоња будеш гледао, Господе, Господе, ко ће опстати*? Ако, Господе, испиташ и строго размотриш сва безакоња људи, ко ће од њих поднети ово испитивање? Ко ће се показати као чист и без кривице? Уистину, нико. Нешто слично каже и Соломон: *Ко ће се похвалити да има невино срце? Ко ће одважно рећи да је чист од греха* (Приче Сол. 20; 9 – према Септуагинти)? Апостол Павле каже: *Сви сагрешише и лишени су славе Божије* (Римљ. 3; 23) и *не осећам ништа на својој савести, али зато нисам оправдан* (1. Кор. 4; 4). Удвајање речи: *Господе, Господе*, указује на Његову велику доброту и човекољубље.

(4) *Јер је у Тебе очишћење*. У Теби је снисхођење и истинско помиловање, јер људске грехе не испитујеш строго, него снисходљиво (попустљиво) и човекољубиво.

Ради Имена Твога потрпех Те (очекивах Те), Господе. Очекивао сам, Господе, да ми помогнеш, али не због мојих врлина и подвига, јер сам грешан и немам их, него Имена Твога ради, тј. да се моји непријатељи не би изругивали Твом светом Имену, говорећи да Ти немаш снаге да спасеш Свој народ. Господ нешто слично каже и кроз пророка Језекиља: *Не чиним то ради вас, доме Израиљев, него ради светог Имена Својег* (Језек.

36; 22), као и на другом месту: *Имена Својеја ради, да се не скрнави међу незнабошцима* (Језек. 20; 9).

Потрје душа моја на реч Твоју. Моја душа се, Господе, уздала у обећање које си дао патријарсима и праоцима, тј. да ћемо наследити Обећану земљу и да ћемо, ако Ти будемо послушни, окусити земаљска добра: *Ако хоћете слушати, добра земаљска јешћете* (Иса. 1; 19). Или се, можда, може протумачити и овако: моја душа се уздала у Твоје обећање да ћеш спасти оне који Ти угађају и који се кају због својих сагрешења.

Поуздa се душа моја на Господа. Моја душа се уздала само у Господа, и ни у шта друго на свету.

(7) *Јер је у Господа милост, и много је у Њеја избављење*. У Господа је, каже, истинска, снажна, брза и непоколебива милост, и Он је дарује свима који су је достојни.

(8) *Он ће избавити Израиља од свих безакоња њеових*. Избави, Господе, народ израиљски од свих безакоња његових, када се због њих покаје и кад угоди Богу живећи по Његовим законима. Најзад, ове речи, као и васцели псалам, доликују и новом Израиљу, односно хришћанском народу.

Псалам 130

Песма степеница

Садржај

Онога који се удостојио очишћења, дванаеста песма поучава да се не горди уздањем у своје усавршавање, него да буде смиреноуман.

(1) *Господе, не понесе се срце моје… нити ходих међу великима, нити у удивљенима изнад мене*. Да се не бисмо погордили, најкорисније је да се подвизавамо у врлини која је супротна гордости (преузношењу), каже Псалмопојац. Тој врлини поучавао је и Спаситељ, говорећи: *Ако се не обратите и не будете као деца, нећете ући у Царство небеско* (Мт. 18; 3). Под тим подразумева децу која су отргнута од мајчинских груди и тиме изображава жалост. Детенце се не одваја од мајчиних груди, јер ће тада туговати што је лишено млека. Тако сам се и ја, каже пророк, у недаћама стално молио Богу, без чега бих био изложен најтежој казни.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Господе, не понесе се срце моје*. Давид је и овај псалам написао о самоме себи; у њему говори о томе, какво је смирење имао након што се избавио од искушења. Упоредо с тим, у њему поучава јеврејски народ, који се вратио из вавилонског ропства, да буде смирен као што је он сам

(Давид) и да се не узда у своје подвиге и врлине него у Господа. Господе, каже он, не понесе се срце моје од преузношења и гордости, нити су се узнеле и гледале на висину моје очи, оболеле од болести надмености. Да ли пророк овим речима хвали самога себе? Свети Златоуст каже да се човек, када то захтева време и потреба, може и похвалити својим подвизима, али да та похвала не буде ради славољубља и разметљивости, него ради користи слушалаца и ради њиховог подстицања да подражавају сличну врлину. Рекавши најпре да се не понесе његово срце, а затим да се не узнесоше његове очи, Давид показује да се најпре узноси и горди срце, а да се затим узносе и очи.

Нити ходих у великима, нити у удивљенима изнад мене. Нисам се, Господе, кретао међу људима који су виши и достојнији дивљења од мене, и нисам живео међу онима који превазилазе мој положај. Како каже св. Златоуст, пророк себе сматра недостојним да се креће међу њима, осим у оним приликама када су га други приморавали да, и противно својој вољи, општи са њима. Можда великима и дивљења достојнима назива оне, који саме себе сматрају за такве, тј. надмене и горде, и као да каже следеће: не само да сам се клонио страсти преузношења, него се нисам чак ни кретао међу онима, који су овом страшћу заражени.

(2) *Еда ли не мишљах смирено, него уздигох душу моју, као дете одојено ка матери својој, докле не узвратиш души мојој*. Ако нисам смирено размишљао, као што је смирено дете поред своје мајке.., ако сам се узносио и гордио, како сам се преузносио, тако ми и узврати, Господе, и долично ме казни за моју гордост. Због тога је св. Златоуст рекао: „Није мали подвиг – клонити се преузношења, ненавидети гордељивце, одвраћати се од њих и гнушати их се. Напротив, највећу безбедност за врлину представља очување узвишеног смиреноумља."

(3) *Нека се узда Израиљ на Господа од сада и до века*! Нека се, закључује пророк, Израиљ узда у Господа и сада и убудуће, подражавајући мене, који сам се уздао у Господа и у спокојству, и у несрећи, и у свако доба. Поред тога, требало би рећи да овај псалам доликује новом Израиљу, тј. хришћанском народу. Уосталом, можда је Давид овај и претходни псалам написао у име најпобожнијих Јевреја који су се вратили из ропства и у њему овај народ излаже какве је молитве узносио кад се налазио у искушењима и какво је смирење имао кад се од искушења избавио. Тиме и нас, хришћане, поучава како да се молимо у време искушења и како да се смиримо, избавивши се од духовног робовања страстима и демонима.

Псалам 131

Песма степеница

Садржај

Тринаеста песма садржи у себи молитву за Давида. Будући да се очишћењем свима припрема отпуштање грехова, пророкујући Дух говори са осталима, који се спасавају: помени, Господе, и Давида, и узврати му по његовој кроткости. Као што је Давид, будући кротак, опраштао Саулу увреде које му је овај наносио, тако и Ти опрости Давиду његова сагрешења.

(1) *Опомени се, Господе, Давида и све кроткости његове.* (2) *Како се закле Господу, завето̄ва се Богу Јаковљевом*, итд. Будући да је од Духа Светога научен да ће Господ доћи међу људе и отпустити им мноштво грехова, а надајући се да ће и он сам бити спасен, жури да дозна кад ће се то догодити, где ће се савршити и како ће доћи Господ. Желећи да то сазна, он се изложио многим подвизима, одрекао се постеље, напустио свој дом и пред Богом пао на земљу, заклињући се да неће устати одатле, док то не сазна. Смиловавши се на њега и приклонивши се његовој усрдној молитви, Бог обећава да, кад се једном заклео, неће слагати. Давид је стога и додао: *Ево чусмо за Њега у Ефрати*, а то је Витлејем. О чему смо слушали, ако не о томе да ће тамо доћи Господ?

(6) *Нађосмо га на пољима дубраве*, јер се на равници, или на пољу, налази пећина у којој се родио Христос.

(7) *Ући ћемо у насеља Његова*. Тиме означава цркве, које ће се временом појавити. *Поклонићемо се на месту где стајаху ноге Његове*. Мисли на Маслинову гору, где се поклања сваки пролазник.

(8) *Устани (васкрсни) Господе, у починак Твој*. Моли да убрза Његово вазнесење на небеса. *Ти и ковчег светиње Твоје. Ковчегом светиње* назива Његово свето тело.

(9) *Свештеници ће се Твоји обући у правду*, тј. не у одежде какве прописује Закон, него у саму правду, а та правда је Христос.

(10) *Ради Давида слуге Твога не одврати лице од Помазаника Твога*. Упоредо са доброчинствима која се распростиру на све народе, опомени се и Давида, Ти, Господе, Који си га приморао да се, посредством греха, обрати Теби. Наиме, од Давида је по телу потекао Онај Који је прихватио обличје слуге.

(11) *Закле се Господ Давиду истином*. Кад му се заклео? Кад је рекао: *Када се навр̄ше дани Твоји и када усниш код отаца својих,* из твог семена устаће Други, *који ће изаћи из утробе Твоје, и утврдиће царство Његово* до века. *Ја ћу Му бити Отац, а Он ће Ми бити Син* (2. Сам. 7; 12–14).

(12) *Ако сачувају синови Твоји завет Мој*. Јасно наговештава будући Завет. Да су га очували, Давидови синови по телу не би отпали од приготовљеног царства.

(14) *Он је почивалиште̄ моје у векове векова*. Ако је због безумља Јевреја и био опустошен древни храм, места Распећа, Васкрсења и Вазнесења удостојена су божанствене благодати.

(15) *Лов његов благосиљајући благословићу*, јер ниједан, који је од праведног семена, неће оскудевати у хлебу. *Сиромахе његове наситићу хлебовима*, тј. оне који су сиромашни по Богу наситићу духовним хлебом.

(16) *Свештенике Његове обући ћу у спасење*, при чему је спасење Христос, Који је претходно назван правдом.

(17) *Тамо ћу уздигнути рог Давидов*.* У оно време, кад се јави спасење, заблистаће Давидова слава. *Припремићу светилник Помазанику Моме*. Ово говори о Јовану (Претечи), према ономе што је рекао Господ: *Он беше светиљка која гораше и светљаше* (Јн. 5; 35).

Псалам 132

Песма степеница

Садржај

Четрнаеста песма наговештава благо које ће Спаситељ, када заблиста, даровати људима, и каже:

(1) *Шта је добро или шта је красно…* (2) *као миро на главу, које силази на браду*? Када Црква буде сабрана и када, на неки начин, буде чинила јединствено здање, тада, и само тада, биће дато помазање Светога Духа и свештенство, најпре на главу Цркве која је Христос, а затим и на браду која је лепота лица Цркве, тј. на апостоле. Најзад ће сићи (помазање) и на цело тело, тј. на све који су се у Цркви обукли у Христа.

(3) *Јер тамо заповеди Господ благослов и живо̄т до века*. Каже *тамо* и очигледно је да мисли на сву браћу која живе *заједно*. *Заповеди им* не једноставно живот, него бесмртни живот. Наиме, на Сиону је на свете апостоле ниспослана живототворна роса Свесветог Духа, од које сви верујући убирају вечни благослов, јер имају *једно срце и једну душу* (Дела ап. 4; 32).

Из тумачења Јефимија Зигабена

Прозревши потпуно васпостављање својих саплеменика, Јевреја, и знајући да ће они, након ослобађања од побуњених суседних народа, обновити храм и град Јерусалим и да ће живети под влашћу једног ста-

---

* У српском преводу: *Тамо ћу уздигнути моћ Давиду*, прим. прев.

решине, Давид им овим псалмом саветује да се не раздвајају. Наиме, у прошлости се одвојило десет јеврејских племена, која су себи поставила посебног цара, Јеровоама, и преселила се из Јерусалима у Самарију. Преостала два племена, Јудино и Венијаминово, имала су посебног цара, о чему се говори у 12. глави 1. Књиге о царевима. Будући да је ово раздвајање било узрок многих преступања закона, ратова и несрећа, Давид саветује браћу и саплеменике да се не раздвајају него да живе под руковођењем једног старешине. Шта је, каже он, толико добро и радосно као кад браћа и саплеменици живе у једном истом месту или пак, ако и не могу да живе у једном месту, живе заједно по једнодушју и једномислију! У таквом сажитоту, постоји много угодних ствари, које не морају истовремено бити и добре, тј. душекорисне. Свети Златоуст каже да је сажитот и једномислије браће добро, али је једно и друго тешко сјединити. У наставку псалма, Давид разјашњава такав сажитот следећим примером:

(2) *Као миро на главу, које силази на браду, браду Ааронову, које силази на крајеве одежде његове*. Толико је, каже, добро и пријатно кад су браћа заједно и кад су међусобно сагласна, колико је пријатно и законито миро којим су, изливајући га на њихове главе, помазивали свештенике. Као што је ово миро било добро, свето, угодно и миомирисно, тако је добар, свет, угодан и миомирисан сажитот браће у добру. Тај сажитот је добар због тога што тако захтева и природа и Божији закон; прекрасан је стога што користи и животу и души. Пошто се оно миро, које се изливало на главу свештеника, спуштало на његову браду, он овде и каже: *које силази на браду, браду Ааронову*, јер је Аарон био први који је по Закону помазан за свештеника. Аароном можда назива и сваког свештеника, будући да сви они потичу од Аарона. Како се миро са Ааронове браде сливало на крај његове (свештеничке) одежде, он каже: *силази на крајеве одежде његове*.

(3) *Као роса Аермонска, која силази на горе Сионске*. Аермон је гора која се налази недалеко од Ливанске горе. Током зиме, на Аермону пада обилан снег који се ту дуго задржава. У време летњих жега, од тог снега се подиже пара која се затим згушњава у ваздуху над Сионом и ствара велику росу. Као што је ова роса добра, будући да је потребна земљи и истовремено угодна за људе, тако је добар и пријатан и сажитот браће. Пошто ова роса настаје на гори Аермон, пророк ју је назвао аермонском.

Јер тамо заповеди Господ благослов. Тамо. Где? Тамо где је, према св. Златоусту, сажитот браће, где је једнодушје, братољубље и љубав, која је глава свих врлина. Тамо је, каже, Бог заповедио благослов. Уколико људи благослов добијају од Бога, он је онда прослављање и хвала; уколико га пак људи изговарају људима, онда је он молитва и прозба Богу за људе.

И живот до века. Тамо, где је братољубље и љубав, Бог је заповедио да живот буде дуговечан до одређеног времена (пошто је свему одређено време живота). Свети Златоуст каже: „Као што битка и пометња бивају узрочници смрти, тако и љубав и мир бивају узрочници живота, јер они, који између себе имају љубав и мир, не убијају једни друге; такве ни непријатељи не погубљују и не могу да им нашкоде, јер они чувају један другог и узајамно се укрепљују једнодушјем, јединством и љубављу."

Псалам 133

Песма степеница

(1) *Ево сада благосиљајте Господа све слуге Господње.*

Садржај

Петнаеста песма заповеда да Бога хвале они, који су у Цркви оглашени и које назива слугама, будући да се још нису удостојили усиновљења.

(2) *У ноћима уздигните руке своје ка светињи*. Каже да они још обитавају у ноћи, јер се још нису удостојили да буду просветљени Духом Светим.

(3) *Благословиће те Господ са Сиона*. Каже: *са Сиона,* јер су највише чезнули за тим именом. Тамо, на Сиону, налазили су се темељи сваке светиње. Затим учи да се на сваком месту призива Господ, говорећи: *Који је створио небо и земљу*.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Ево сада благосиљајте Господа, све слуге Господње*. Давид је овим псалмом окончао петнаест песама усхођења („песама степеница"), закључујући их благодарењем Богу. Овим усхођењем заповеда људима да благодаре Богу – не само због избављења из ропства, безбедног повратка кроз непријатељске земље и повратка у отаџбину, у Јерусалим – него и за избављење од борбе са суседним народима, за снаге које су им подарене за обновљење храма и самог Јерусалима... *Благосиљајте Господа, све слуге Господње.* Слуга Божији је онај који је покоран и послушан заповестима Божијим и који служи Богу посредством врлина. Блажени Теодорит каже: „Похвала није својствена свима, него само онима који љубе господарство Божије и који су потпуно предани служењу Господу. Они, који су добили греховне ране, морају да плачу, да проливају сузе и да преклињу Бога за помиловање. Осим тога, под слугама Божијим не подразумевају се само они, који су слуге по учењу, него и они који су слуге по строгости живота."

Који стојите у храму Господњем, у дворовима дома Бога нашега. Благодарите и прослављајте Бога ви, који стојите у храму Божијем и који улазите у њега почев од овог времена, кад је довршен, кад је добио своју велелепност и кад се у њему врши богослужење. Јевсевије тумачи: „Будући да се у Цркву Христову не сабирају само помазани него и непомазани, приличило је да се они, који су нижи, помену после оних виших. Наиме, оглашени још увек стоје у предворју првог и основног учења. Због тога се и називају слугама, јер се још нису удостојили да, примањем Духа, добију дар усиновљења. Они, каже, стоје у дворовима (предворјима) а не унутра, због чега каже и да живе у ноћи." Свети Златоуст у вези с овим стихом каже: „Нечистоме и оскрнављеноме не допушта се да уђе у свете ограде, због чега може да благосиља само онај који се удостоји да у њих уђе. Дом Божији је као небо; и као што тамо не може да уђе никаква противничка сила, тако јој није допуштено да уђе ни у дом Божији."

(2) *У ноћима уздигните руке своје ка светињи (над светињама) и благосиљајте Господа*. Не проводите, каже, читаву ноћ у сну, него се током ноћи пробудите и подигните своје руке према светињи над светињама јер је Бог, због Његове благодати која је тамо присутна, рекао да ту обитава. Прослављајте Господа, посебно током ноћи, када је ум лакши, и када има више времена и спокојства. Ако је Давид заповедио древним Јеврејима да током ноћи устану из постеље и оду у храм Господњи на молитву, какво онда оправдање можемо имати ми, хришћани, који се, како примећује св. Златоуст, не молимо чак ни у свом дому и спавамо током читаве ноћи? Блажени Теодорит каже: „И божанствени Павле прописао нам је закон да на сваком месту пружамо чисте руке, али да је неопходно да Богу приносимо дужно поклоњење на оним местима, која су Њему посвећена. Указавши на место молитве, он указује и на време, јер је најдоличније време за псалмопојање ноћ, када смо спокојни и слободни од сваке пометње." Према речима св. Григорија Нисијског, душа мора бити у таквом стању, у каквом ће моћи да се сећа Бога. „Кад се нађемо у таквом стању, на молитви приклањамо колена и затварамо очи, јер на тај начин као да на њих наводимо ноћ, како никаква појава не би расејала наш ум."

(3) *Благословиће те Господ са Сиона, Који је створио небо и земљу*. Овим речима Давид се моли за цео народ, да га Господ благослови са Сиона, јер су сматрали да тамо обитава Онај Који је створио небо и земљу, а о чему се говори у 127. псалму. Блажени Теодорит каже: „Да неко не би помислио да је Бог ограничен на Сион, долично Га је назвао творцем неба и земље. Тиме је означио васцелу створену природу, јер су на небу ангели а на земљи човек и све оно што је због њега саздано."

Псалам 134

Алилуја

(1) *Хвалите Име Господње, хвалите слуге Господа*. И овај псалам изговарају они, који су још увек руковођени, и којима се заповеда: *хвалите Господа*, јер се реч *алилу* преводи као: „хвалите", а реч *ја* као „Господа".

(2) *Хвалите Господа, јер је добар Господ; псалмопојте Имену Његовом, јер је добро*. Након што су се у Египту предали идолослужењу, сада их подстиче на псалмопојање. Они су били Јаковљеви потомци, и призвани су да славослове Бога.

(4) *Израиља за достојање (наслеђе) Себи*, тј. за наслеђе по превасходству, јер је прозорљиви ум – Израиљ.

(5) *Јер ја познах да је велик Господ, и Господ је наш над свима боговима*. Према Његовој стваралачкој сили познао сам да је Он – Господ.

(6) *У морима и у свим бездanима*, (7) *који узводи облаке са краја земље*. Каже то стога што земљу споља опкољавају мора, из којих узводи облаке. *Муње за кишу Он створи*. И то је знамење величанствене силе – да сједињује огњене муње и воду. *Изводи ветрове из скровишта својих*. Речју *скровишта* изражава да је за људе непојмљива природа ветрова. То је слично ономе што каже Господ: *Дух дише где хоће, и глас његов чујеш а не знаш одакле долази и куда иде* (Јн. 3; 8).

(8) *Који погуби првенце египатске од човека до животиње*. Последњу казну поставио је на прво место, јер су после ње задобили слободу. Говори о животињама јер су оне створене ради човека, па се због њега и кажњавају. Да би увећао страх, напомиње да је казна послата од Бога.

(15) *Идоли незнабожаца сребро су и злато, дела руку човечијих*. Будући да говори слугама које су се тек недавно преобратиле из незнабоштва, најпре је доказао и прославио промисао Божији, а затим одмах додао и разобличење оних богова, које су они претходно поштовали. Он као да им каже следеће: *Ја познах да је велики Господ и да је Господ наш над свим боговима*. Он је савршио многа и велика дела, док су ваши претходни богови само мртви и безосећајни идоли. Њима нека се уподобе и они који их праве. Како да се не окамене душе оних, који се клањају камењу? Оне, које је претходно по навици назвао боговима, сада посрамљује и назива идолима, унижавајући их самим тим што показује од каквог су вештаства начињени и ко их је начинио.

Из тумачења Јефимија Зигабена

О натпису „алилуја" претходно смо већ говорили, односно, протумачили смо да псалми са овим натписом изражавају благодарење Богу.

(1) *Хвалите Име Господње, хвалите слуге (Господње) Господа*. Блажени Теодорит каже: „Будући да је природа Божија невидљива, а да даје заповест да Га хвалимо, Псалмопојац је уистину рекао како и доликује: *хвалите Име Господње*, и нека вам именовање Бога буде довољно. Не покушавајте да видите оно што нам није дозвољено да видимо."

(2) *Који стојите у дому (храму) Господњем, у дворима Бога нашега*. Исто је рекао и у претходном псалму. Сада, међутим, подстичући све који улазе у храм Божији, каже: прослављајте Бога, ви који стојите у храму Божијем, јер онима, који не стоје у овом храму није допуштено да хвале Бога. Зашто? Зато што они, који виде храм и у њему светињу над светињама, где Он обитава, никада не заборављају Бога. Напротив, то их подстиче да Га хвале. Блажени Теодорит каже: „То не значи да се некоме забрањује да хвали Бога, како у Његовом дому, тако и на другом месту. Напротив, тиме се хришћани подстичу да одлазе у храм Божији и да се тамо моле заједно са осталом браћом, јер је Богу угодна молитва, коју хришћани једногласно узносе."

(3) *Хвалите Господа, јер је добар Господ*. Прослављајте Господа због Његовог човекољубља, јер Он свима дарује доброчинства, а посебно онима који Га хвале и прослављају.

Псалмопојте Имену Његовом, јер је добро. Псалмопојте, наставља, имену Господњем, јер је за вас добро и корисно да Богу појете духовне песме и псалме. Када се псалмопоју са умилењем и страхопоштовањем, онда и оне, који псалмопоју, и оне, који их слушају, поучавају тачности догми, призивају ка Богу, успављују страсти и наслађују душу устројством тако да, према речима светог Златоуста, заједно са коришћу дарују пријатност и задовољство… Давид при том није рекао: „псалмопојте природи Божијој", будући да је она недостижна, него *псалмопојте Имену Његовом*, и њему састављајте похвале.

(4) *Јер Јакова изабра Себи Господ*. Давид овде наводи и разлог због којег треба да псалмопоју Богу: он се састоји у томе што је Господ међу свим народима изабрао управо Јевреје, који потичу од патријарха Јакова, што их је издвојио за Себе и заповедио да само Њему служе.

(6) *Све што је захтео Господ, створио је, на небу и на земљи, у морима и у свим безданима*. Свети Златоуст тумачи: „Видиш ли свемоћну силу? Видиш ли извор живота? Видиш ли несавладиву моћ? Видиш ли неупоредиво превасходство? Видиш ли власт, која не наилази ни на какве препреке? Видиш ли да је за Њега све лако и једноставно? *Све,* каже, *што је захтео, створио је*. Где, кажи ми? *На небу и на земљи*; не само овде, него и на небу; и не само на небу, него и на земљи; и не само на земљи, него и *у морима и у свим безданима*. *Безданима* назива преисподња места земље, исто као што и речју *небо* изражава и оно што је изнад неба. Без обзира на њихов обим, Његова воља нигде није наишла на препреке, него у све прониче. Међутим, уистину нас задивљује што Онај Који је све то створио није стварао ни са трудом, ни са напором, ни са заповешћу него само хтењем. Он је хтео, и дело се извршило! Видиш ли да је Он показао и лакоћу стварања, и мноштво створења, и неограничену власт?"

(7) *Узводи облаке са краја земље*. Свети Григорије Богослов каже: „Ко свезује воду на облацима? Ко један њен део оставља на облацима (и зар за наше познање није чудно то, што се текуће вештаство заустављa речју?), а други излива по лицу читаве земље, у своје време и равномерно?"

(9) *Посла знаке и чудеса посред тебе, Египте, на фараона и на све слуге његове*. Будући да је Давид претходно (у 8. стиху) поменуо најтежу казну – погубљење египатских првенаца, мора се закључити да под речима *знаци и чудеса* подразумева остале казне.

(10) *Који порази народе многе, и поби цареве силне*. Бог је, каже, погубио оне народе који су спречавали прелазак Јевреја и њихов улазак у Обећану земљу, тј. Амалићане, Моавце, Едомљане и остале… Најзад, Давид о томе говори сажето и узгредно.

(14) *Господ ће судити народу Своме*. Према речима светог Златоуста, Бог ће судити Свом народу када овај сагреши и праведно ће га казнити; међутим, кад се опет покаје, Он ће се смиловати на њега и опет ће му помоћи.

(15) *Идоли незнабожаца сребро су и злато, дело руку човечијих*. Премудри Фотије примећује: „Ако неко приговори да су и наше, хришћанске свете иконе, сребро и злато и дела људских руку, одговорићемо да оне, иако су дело људских руку, нису идоли, јер праобрази (изворници) идола нису постојали и они су лажни; они представљају изображења оних богова који нису богови, него демони који лажу и претварају се да су богови. Праобрази наших светих икона су стварни и истинити, каквима се и називају. Поред тога, идоли су изображења скверних и нечистих, а иконе изображења светих и чистих."

(17) *Уши имају и неће чути, нити има даха у устима њиховим*. Давид наводи и разлоге због којих су незнабожачки идоли лажни: у њима, тј. у идолима, нема животног даха. Давид се изругује идолима да би их што више унизио. Свети Златоуст тумачи: „Идол није ништа друго, до нешто немоћно и ништавно. То је назив за највећу немоћ. Због тога и почиње речима: *Идоли незнабожаца сребро су и злато*. Као прво, то је идол. Као друго, то је неживо и безосећајно вештаство; као треће, самим тим што

су идоли, они нису једино сами по себи неважни, немоћни и ништавни, него и услед тога што су их начинили људи. Зато и додаје: *дела руку човечијих*, што служи за највећу осуду оних који их поштују. Иако су сами узрочници њиховог постојања, они од њих очекују спасење! …Будући да идоле често покреће демони, он разоткрива њихово лицемерје и обману, говорећи да нема духа у устима њиховим. Зашто зли демон не дејствује и не говори без идола? Изображења идола представљају блуд, прељубу и безбројне пороке. Желећи да самим изгледом кумира поучи обмануте да подражавају њихова дела, која идоли изображавају, демон обитава и седи у њима, покреће их и обмањује људе."

(19–21) *Доме Израиљев, благословите Господа; доме Ааронов, благословите Господа; доме Левијев, благословите Господа; који се бојите Господа, благословите Господа. Благословен је Господ са Сиона, који живи у Јерусалиму*. Свети Златоуст каже: „Зашто не призива све заједно, него их раздваја по звањима? Другачије благослови свештеник, а другачије Левит, другачије један мирјанин, а другачије мноштво народа. Изразом: *благословите* Давид указује на блажено и непропадљиво Суштаство. Благословите, каже, зато што сте се избавили од непријатеља и што сте се удостојили да се поклањате таквом Богу, што сте познали Истину. Он је Сам по Себи благословен, и има благослов у самом Свом суштаству, тако да Му није потребна похвала од других. Међутим, благословите Га и ви, не зато да бисте Њему нешто додали, него да бисте се и ви сами удостојили великих дарова"

Псалам 135

Алилуја

(1) *Исповедајте се Господу јер је добар, јер је до века милост Његова*. (13) *Који је разделио Црвено море на раздељења*. Древно предање каже да се Црвено море разделило на дванаест места, како би се сваком племену отворио посебан пут.

(16) *Који је провео народ Свој у пустињи*. Чудо преласка кроз пустињу није ништа мање од чуда преласка преко мора, јер је у пустињи било много тога што им је претило смрћу: глад, жега, жеђ, мноштво дивљих звери, лишавање свега што је потребно. Они су, међутим, по пустињи ходали ничега се не плашећи. Бог их је спасао од двојице силних царева, славних по снази, моћи и телесном расту. Такав је био Ог, девет лаката висок и пет лаката широк, који је због тога имао гвоздену постељу (в. 5. Мојс. 3; 11).

(19) *Сиона, цара Аморејског*. Није случајно изоставио друге цареве и првенствено поменуо ову двојицу, помињући тиме народу од Бога даровану победу, јер су ови цареви били славни по снази, моћи и телесном расту.

(23) *Јер у понижењу нашем спомену нас Господ*. Ове речи: *у понижењу нашем спомену нас Господ* највише доликују ономе који се ослободио од духовног или телесног ропства.

(25) *Који даје храну сваком телу*. Брижност човекољубивог Бога не распростире се само на побожне (благочестиве) људе него и на бесловесне, јер свакоме даје њему одговарајућу храну. И пророк распростире Његов промисао од чудеса на небу до најситнијих твари на земљи. Зато се поново узноси на небо и, након што је рекао: *сваком* телу, додаје: *Исповедајте и славите Бога небеског*. Будући да је Светворац, Бог се по превасходству назива небеским: Њему служе они што живе на небу, будући да је ова област чиста од греха.

Из тумачења Јефимија Зигабена

Како примећује Теодорит, садржај овог псалма сличан је садржају претходног, због чега има истоветан натпис.

(2) *Исповедајте и славите Бога над боговима*. Благодарите, каже, Богу, који је Бог и Господар над лажним боговима и демонима којима се Јелини клањају као боговима. Иако су демони безбожни и, као виновници зла, непријатељи Божији, они су по начину на који су створени слуге Божије и у том погледу су нужно потчињени Богу. Јевсевије каже: „Он је Бог над боговима, не само над демонима, него и над онима, којима је казано: *Ја рекох: богови сте* (Пс. 81; 6) и *богове не пусуј* (2. Мојс. 22; 28 – према Септуагинти); боговима могу бити названи и ангели, због чега апостол каже: *Има такозваних богова, било на небу, било на земљи* (1. Кор. 8; 5)."

(4) *Оног Који једини чини чудеса велика, јер је до века милост Његова*. Свети Златоуст каже: „Рекавши да је Господ и Господар над боговима, пророк сада наводи и доказ за ту истину, потврђује оно што је речено и опет указује на Његову силу. Није рекао: Који је починио, него Који (једини) чини, изражавајући тиме да Он непрестано чини добра дела и да чудотвори, да савршава прекрасна дела. Пророк представља два Његова особита својства: да Он *чини* и да чини *једини*. Боље речено, пророк указује на Његова четири својства, јер каже да *чини*, да чини *чудеса*, да чини *велика чудеса* и да их, осим тога, чини *једини*. Тим речима се не пориче Син Божији, него се Бог поставља као супротност демонима. Запазимо да нам пророк на почетку није говорио о сили него о човекољубљу: *Исповедајте и славите Господа јер је добар*. Зашто је сада прешао на силу? Зато што та чуда нису само дејствовања силе, него и човекољубља.

Објашњавајући каква су то чуда, он у наставку каже: *Створио је небеса разумом.., утврдио је земљу на водама.., створио светила велика,* итд (в. ст. 5–9). Ако све то показује Његову силу и премудрост, онда истовремено показује и Његово човекољубље. То што је васцела ова творевина тако величанствена показује Његову силу и премудрост. Међутим, то што је све ово створио на нашу корист показује Његово човекољубље… Знајући све то, пророк уз сваки стих додаје: *Јер је до века милост Његова*, дивећи се Његовом човекољубљу."

(10–12) *Који је поразио Египат с првенцима његовим… Руком моћном и мишицом високом*. Тумачећи ове стихове, бл. Теодорит каже: „Ако неко приговори: како милост може да узрокује смрт, нека обрати пажњу на то да се, због самилости према угњетенима кажњавају угњетачи, будући да је милост према Израиљцима подвргла казни Египћане. И милост и казна сједињене су са Његовим праведним судом, јер је прве праведно помиловао, као што је друге праведно казнио."

(17) *Јер је поразио цареве велике, јер је до века милост Његова. И побио цареве моћне, јер је до века милост Његова* (в. ст. 18–22). Свети Златоуст тумачи: „Сваком стиху додао је: *Јер је велика милост Његова*. Иако су непријатељи смењивали један другога, њих (Израиљце) нико није могао да победи. Зашто? Зато што су стално били удостојени човекољубља Божијег. Ту су се показала два вида доброчинстава над Израиљем: први је победа над непријатељима, а други заузимање непријатељских поседа. Уистину, дело велике силе није било само то што су (Израиљци) протерали староседеоце, него и то што су били у стању да заузму и да задрже туђу земљу. Објашњавајући у наставку да они над свим тим нису завладали по својим заслугама него по доброти Божијој, додаје: *У понижењу нашем спомену нас Господ*; не, дакле, у благостању или у срећи, него *у смирењу (понижењу) нашем*. Смисао ових речи је следећи: наше несреће и страдања били су довољни да га приклоне на милост."

Уколико бисмо овај псалам тумачили у вишем смислу, онда би се Јаковом и Јерусалимом могао назвати нови, изабрани хришћански народ, а Египтом безбожништво и грех. Знаци и чуда сатворени у Египту изображавали би чуда која су сатворили Христос, апостоли и остали светитељи. У том случају, фараон изображава ђавола, а слуге фараонове зле демоне и људе који служе демонима. Поражавање и убијање многих народа могло би се протумачити као поражавање мноштва демона. Цареви Сион и Ог означавали би сатану и првог после њега, а ханаански цареви – владавину греха. Под њиховом земљом, која је предата Израиљу, могла би се подразумевати она места на којима су некада господарили демони, али са

којих су касније протерани. Дом Израиљев би био васцели хришћански народ, дом Ааронов – свештеници и архијереји, а дом Левијев – ђакони. Они који се боје Господа били би врлински и праведни људи. Сион би изображавао Цркву Христову, а египатски првенци – најугоднији и најслађе страсти, превасходно телесне; оне су најпожељније за демоне, као што су и првенци најпожељнији за родитеље. Под Црвеним морем могли бисмо подразумевати сладост и горчину безбожних учења, која окружују и потапају неверне и безбожне. Пустиња би могла представљати неплодност заблуда; када кроз њу прођу и када се ње ослободе, побожни хришћани достижу плодоносну истину. Под смирењем би требало да подразумевамо наше хришћанско смирење, не само оно приликом искушења која нам долазе противно нашој вољи, него и оно врлинско, односно врлину смирења која се савршава по нашој слободној вољи.

Псалам 136

Давидов, кроз Јеремију, код Јевреја ненатписан

(1) *На рекама вавилонским, тамо сећасмо и плакасмо*. Ове речи наговештавају да ће они, који ће након много година због својих безакоња бити пресељени у Вавилон, седети и јадиковати, желећи да им се врате пређашња добра.

(5) *Ако заборавим тебе, Јерусалиме, нека ме заборави десница моја* или, нека ми буде ускраћена свака вишња помоћ.

(6) *Нека се прилепи језик мој за грло моје ако те не споменем*. Наиме, каква је корист од таквог оруђа речи (словљења) које је наизглед здраво, али не може да испусти потребне звукове? Због тога су блажени људи читав живот проводили бринући о псалмопојању и говорећи: *Певаћу Господу у животу моме* (Пс. 103; 33). Град Јерусалим су поштовали због богослужења, као што је претходно речено: *Ради дома Господа Бога нашег исках добра теби* (Пс. 121; 9).

Ако не истакнем Јерусалим за почетак весеља моја, тј. сећање на тебе претпоставићу сваком весељу, јер ће се само у том случају догодити да ми се, можда, и свако друго весеље преобрати у добро. Уосталом, и Господ учи да се духовна храна претпостави телесној.

(7) *Помени, Господе, синове Едомске*. *Синови Едомски* су Исавови потомци, Идумејци. Након заузећа Јерусалима, они су настојали да му причине свако зло, док се нису уверили да је град разорен до темеља.

(8) *Кћери Вавилонска, злонесрећнице*. То је пророчка реч, и она изображава пропаст Вавилона. *Блажен је који ти узврати освету*, тј. блажен је онај ко и тебе одведе у ропство.

Из тумачења Јефимија Зигабена

Овај псалам изговорен је у име заробљених Левита, тј. ђакона, васцелог свештеничког племена и појаца, који ће се након много година наћи у вавилонском ропству. Он предсказује горепоменутим Јеврејима шта ће се с њима догодити, истовремено их поучавајући какве речи да изговарају и шта да чине да би Бога приклонили на милост.

(1) *На рекама вавилонским, тамо сеђасмо и плакасмо*. Јевреји су се, као заробљеници, налазили изван градова, тј. на пустим местима, због чега су често одлазили на обале река. Тамо су седели и у самоћи, у молитвама, оплакивали своју несрећу и робовање. У оно време, кад су поседовали многа добра и слободу, гордили су се и презирали их својим греховима. Због тога су их и били лишени, да би их поново пожелели. Бог свагда тако поступа са онима, који презиру Његова добра. Према речима светог Златоуста, Бог лишава благостања и добра оне људе, који их нису свесни, да би се на тај начин освестили и да би их се опоменули.

(2) *На врбама посред њеа обесисмо харфе наше*. Кад смо пошли у Вавилон, оне музичке инструменте, на којима смо појали и прослављали Бога налазећи се у Јерусалиму, обесили смо на врбе што расту на обалама оних река, које теку ка Вавилону, јер су тада за нас постали непотребни и неупотребљиви. Јеврејски појци понели су их са собом само зато, да би се сећали јерусалимског богослужења (св. Златоуст). Према Теодоритовим речима, ови инструменти су тада били неупотребљиви, јер је Закон заповедао да се на само једном месту, тј. у Јерусалиму, врше богослужења и појање. У вишем значењу, они су своје инструменте учинили недејственима („обесили су их"), и на тај начин неплодно дрвеће, тј. врбе, изражавају недејственост и некоришћење псалама и музичких инструмената. Никита Ститат: „Вавилоном је названо оно место, где су се слиле речи оних који су говорили: *Хајде да сазидамо град и кулу*. Тамо је Бог сишао и помешао језике, због чега је ово место и назвао смешом (сливањем) језика. Вавилон је место где се нису смешали само разговори него и правила, и мисли, па и сами умови." Јевсевије каже да се у том смислу ове речи могу применити и на оне хришћане који су се у доба прогона одрекли Христа и који су допустили да их захвати пометња, јер је Вавилон, као што смо рекли, пометња." Методије Патарски каже: „Можда чисте, девствене душе у химнама Богу говоре да су на врбе усред Вавилона обесиле своје инструменте, тј. да су на висину уздигле своја тела, не допустивши да их преплаве вавилонске реке, тј. реке греха и зла, које су се устремиле на њих да би их одвукле у дубину."

(3) *Јер тамо нас запиташе они који нас заробише за речи певања, и који нас одведоше за песме наше*. Теодорит овај стих тумачи на следећи начин: „Вавилоњани, који су нас заробили, тражили су да им изговоримо неколико речи из божанствених химни и похвала које смо Богу појали у Јерусалиму, тј. заповедали су нам да певамо, желећи једноставно да слушају због задовољства, па чак и да се изругују нашим светим и божанственим стварима."

Певајте нам од песама Сионских. То су речи Вавилоњана, који су говорили: Певајте нам, Јевреји, неку од оних песама које сте певали док сте били на Сиону и у Јерусалиму.

(4) *Како ћемо певати песму Господњу на земљи туђој*, односно, како да сионске песме појемо у Вавилону, на туђем месту, изван Јерусалима, кад нам Закон то забрањује? „Запазите колико је ропство било корисно и колико је поправило Јевреје: они, који су у отаџбини преступали закон Божији, сада, у туђој земљи, на све начине настоје да га очувају", каже св. Јован Златоусти. Под туђом земљом могло би се подразумевати и свако срце које се удаљило од врлине. Таквом срцу не смеју се давати божанствена и небеска тајинства, према ономе што је речено: *Не дајте светиње псима, нити бацајте бисера својих пред свиње* (Мт. 7; 6).

(5) *Ако заборавим тебе, Јерусалиме, нека ме заборави десница моја*. „Ако ја, тј. народ јеврејски, заборавим тебе, граде Јерусалиме, нека буде заборављена снага и делање моје, тј. нека и ја сам будем осакаћен и одузет, и нека усахне моја десна рука, да је више не осећам", каже св. Златоуст.

(9) *Кћери вавилонска, злонесрећнице… блажен ко ухвати и разбије децу твоју о камен*. Јевреји свој гнев распростиру и на незрелу децу и блаженим називају онога који сурово и нечовечно побије вавилонску децу и одојчад. Међутим, обичаји и еванђелске заповести нас, хришћана, нису такви. Будући да смо ученици благог и кротког Христа, Који је заповедио да љубимо чак и своје непријатеље, ове речи морамо разумети у вишем а не у дословном смислу. Вавилон означава безбожништво и грех, који су опустошили и потчинили побожност и врлину. Ко искорени то безбожништво и грех, уистину је блажен. Деца овог безбожништва су новорођене страсне помисли. Ко победи ове помисли и разбије их од камен вере (а тај камен је, према Павловим речима, Христос) и ко их на тај начин истреби, може се назвати блаженим.

Псалам 137

Псалам Давидов (Захаријин)

Садржај

Овај псалам садржи у себи пророштво о призивању свих народа. Због тога Давид и благодари: он није једини од царева који се удостојио божанственог богојављења, јер ће се тога удостојити и многи незнабожачки цареви, што ће се догодити након доласка Господњег.

(1) *Исповедаћу и славити Тебе, Господе, свим срцем својим*. Ту заповест је Спаситељ дао богаташу, говорећи: *Љуби Господа Бога својега свим срцем својим, и свом душом својом, и свом снагом својом, и свим умом својим* (Лк. 10; 27)

И пред анђелима псалмоваћу Ти. (2) *Поклонићу се храму светоме Твоме*. Ове речи као да изговара у присуству ангела, свагдашњих посматрача његових победа по Богу. *И исповедаћу се и славити Име Твоје ради милости Твоје и истине Твоје*. Принећу благодарење, каже, зато што сам се избавио од сенке и био удостојен истине. *Јер си узвеличао изнад свега свето Име Твоје*. Говори да благодарење узноси због призивања незнабожаца. Не благодарим само због тога што је према мени показано доброчинство, него што у свему видим Твоју славу – славу Творца, Доброчинитеља и Онога Који кажњава, јер не постоји творевина која не би проповедала о Твојој величини.

(3) *Умножићеш ме у души мојој силом Твојом*. *Умножавањем* назива дуговечност. Смисао ових речи је следећи: силом Својом преобрази ме од пропадљивог у непропадљивог.

(5) *И нека певају песме Господње, јер је велика слава Господња*. Поменуо је песме Господње, које треба да псалмопоју сви они, који су поверовали из незнабоштва.

(6) *Јер је узвишен Господ, и на смирене погледа*. Не чуди, се, каже, ако се то испуни на људима, јер дела људска низу непозната промислу Божијем. *И висине издалека познаје*. Према речима божанственог апостола, Бог је од стварања света одредио призивање незнабожаца и њихово узношење на висину.

(7) *Ако пођем посред невоље, оживећеш ме*. То је слично реченоме: *У свету ћете имати жалост, али не бојте се, Ја сам победио свет* (Јн. 16; 33). *На гнев непријатеља мојих простро си руку Твоју*, јер се над њима надноси десница Очева, односно Син, Који нас је и спасао.

(8) *Господ ће узвратити за мене* јер је, осудивши неправду која нам је учињена, прогнао кнеза овога света.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(2) *И пред анђелима псалмопојаћу Ти*. Свети Златоуст тумачи овај стих на следећи начин: „Шта значе речи *Пред анђелима псалмопојаћу Ти*? Други преводилац каже: *с одважношћу, Боже, псалмопојаћу Ти*, а трећи: *пред боговима псалмопојаћу Ти*. Ако он (Давид) говори о небеским ангелима, онда његове речи имају следећи смисао: потрудићу се да Ти псалмопојем заједно с ангелима, надметаћу се с њима и ликоваћу заједно с вишњим силама. Иако се од њих разликујем по природи, потрудићу се да се у усрдности изједначим с њима. Ако прихватимо значење које је навео други преводилац, чини ми се да он говори о свештеницима, јер је уобичајено да Писмо свештеника назива и ангелом и богом. Због тога је речено: *Богове не псуј* (2. Мојс. 22; 28) и *Усне свештеникове треба да чувају знање и закон да се траже од његових уста, јер је анђео Господа над војскама* (Малах. 2; 7)."

Псалам 138

За крај, псалам Давидов, Захаријин, у расејању

Садржај

Иако се овај псалам везује за Захарију, у време када су синови Израиљеви а са њима и сам пророк још били у ропству, он изображава Божије старање о нама и описује како Бог не промишља само о васељени као целини, него и о сваком њеном делу, тако да ни наша кретања, ни наше помисли, нису лишени Његовог промисла. Псалмопојац се диви дубини домостроја (икономије). Очигледно указује на призивање незнабожаца и на противљење Спаситељу Христу, које ће испољити јеврејски народ. Због свега тога, псалам и има натпис: за крај, Давидов. Више пута смо приметили да се такви псалми односе на долазак Господњи.

(1) *Господе, испробао си ме и познао си ме*. Имајући чврсту веру у Христа и поуздано знајући да нема никаквог удела у безакоњима безбожног народа, призива за сведока самог Створитеља срца.

(2) *Ти си разумео помисли моје издалека* (3) *стазу моју и меру моју испитао си*. Ако је и само кретање помисли познато Богу, Он онда утолико пре зна како проводимо живот. *Стазу моју и меру моју испитао си*. *Мера* овде има значење одређене мере пута. Пророк разуме да је Богу познато свако кретање помисли, јер речју *пут* овде означава кретање.

(4) *Јер нема речи преварне на језику моме*. И то представља важан део Давидових заслуга, јер језик није користио ни за зло, ни за лаж, ни за лажну заклетву, ни за превару, ни за ласкање, ни за било шта слично.

Ево, Господе, Ти си познао све, (5) *и последње и прво*. Прећутао је о ономе што се налази између последњег и првог, јер средину испуњава злоба које није било на почетку, и које, такође, неће бити ни на крају. *Ти си ме саздао, и ставио си на мене руку Твоју*. Ти си ме, каже, створио, и као створеног ме подржаваш. Постављање руке Божије означава предају дара Духа, као што су и апостоли полагањем руку предавали Духа Светога.

(6) *Чудесно је знање Твоје за мене: надјача ме, не могу према њему*. То значи следеће: њему су учињена и многа друга доброчинства Божија, али он не може све да их позна. Познање о томе, каже, превазилази моју моћ и оно је изнад мог разумевања. Стога не могу то нити да истражим, нити да изразим речима. Све што сам рекао, мало је и оскудно, и сила Божија је недостижна (непојмљива) мојој ништавности.

(8) *Ако узиђем на небо, Ти си тамо*. То је слично реченоме: *Небо је престо мој* (Иса. 66;1). *Ако сиђем у ад, присутан си*. Пророкује о будућем силаску Господњем у ад.

(9) *Ако узмем крила своја ујутро и настаним се на крајевима мора*, тј. ако узмем крила птице, која су незаморена (јер то значи реч: *ујутро*), неослабљена летењем и преиспуњена снагом. Смисао ових речи је следећи: Ти, Господе, све обухваташ, све провиђаш, свугде си присутан и, као Бог, све испуњаваш. Шта ће бити са мном, ако се догоди да паднем у неки грех због којег бих морао да бежим, кад Ти све обухваташ, Господе?

(11) *И рекох: еда ли ће ме тама погазити?* Рекао је: *погазити*, уместо „покрити и сакрити" од Твојих очију. Међутим, и та тама је за Твоје свезнање исто што и светлост.

(12) *Као што је тама њена, тако је и светлост њена*. Као што је за мене ноћ тамна, за Тебе је светла. О утробама (13) каже да оне рађају страх. Свагда сам се Тебе бојао, каже пророк, јер сам свагда имао пред очима Твој суд. (13) *Прихватио си ме од утробе матере моје*. Ја нисам безразложно задобио страх Твој, јер ме Твоје промишљање чувало још док сам био у мајчиној утроби.

(14) *Исповедаћу Те и славити, јер си ме страшно удивио*. Након онога што је претходно изговорио о Богу, правовремено приноси благодарење. *Чудесна су дела Твоја, и душа моја зна то (веома)*. Та сила је за мене неизрецива, али је она Теби, као Богу, откривена.

(15) *Не сакри се кост моја од Тебе, коју си створио у скривености*. Теби није остало непознато посрнуће жене коју си створио од моје кости, пустивши на мене дубок сан. Напротив, наша тајна позната је Ономе Који је у тајности створио жену. *И састав (ипостас) мој у дубинама земље*. И ако се распаднем и претворим у прах, и то ће Ти бити познато.

(16) *Неуобличен (зачетак) мој видеше очи Твоје*. Пре него што сам добио лик (образ), очи Твога предзнања виделе су ме и провиделе, и то не једноставно, него као већ унетог, прибројаног и записаног у књигу Твоју. *У дане саздаће се, и никога још нема у њима*. Све дане свог живота провео сам долично и у добром поретку, и међу њима није било ниједног несрећеног и неустројеног.

(17) *Мени су веома цењени пријатељи Твоји, Боже*. То је слично ономе што је речено: *Који прима пророка у име пророчко, плату пророчку примиће* (Мт. 10; 41).

(18) *Избројаћу их, и више од песка умножиће се*. Поштујући Твоје пријатеље, надам се да ћу и на васкрсењу стајати уз њих и да ћу, њих ради, и ја код Тебе бити удостојен части. Тада ће, наравно, и грешници бити *погубљени*, тј. примиће заслужену казну.

(19) *Ако погубиш грешнике, Боже*. Знајући какве их казне очекују, као да их удаљује од себе. *Људи крвници, уклоните се од мене* (20) *јер сте свадљиви у помислима*. Наводи и разлог због којег грешнике удаљује од себе, и каже: они се протерују зато што противурече и противе се Богу, узалудно се преузносећи и гордећи људским животом.

(21) *Омрзао сам оне који Те мрзе, Господе*. Љубио сам и прихватао Твоје пријатеље, док сам Твоје непријатеље сасвим омрзнуо. Непријатељи Божији су, у превасходном и правом смислу, нечисти демони, а затим и заштитници идолослужења и јересијарси (предводници јереси).

Псалам 139

За крај, псалам Давидов

(1) *Избави ме, Господе, од човека злога*. Услед повреде коју су демони нанели људској природи, вапи ка Богу да се освети и да ову повреду обрати на њихову главу. Ово се, међутим, може протумачити и у вези с видљивим (вештаственим, чувственим) непријатељима.

(2) *Који смишлише неправду у срцу, вас дан спремаху ратове*. Они се нису само препуштали рђавим помислима, него су помислима присајединили и дела. Уместо: *вас дан*, Симах је превео: „сваки дан".

(6) *При стази ми поставише саблазан*. Све су то чинили да би ме спречили у ходању путем Божијих заповести. Свезивали су његове ноге ужадима, да би оборили онога који се утврдио у Богу.

(9) *Не предај ме, Господе, од жеље моје грешнику*. Желим, Господе, да пожелим спасење. Зато ме не остављај и не допусти да, удаљивши се од ове жеље, будем предат грешнику, тј. ђаволу. *Смишлише зло против мене; не најусти ме, да се не преузнесу*. Моли Бога да га сакрије под покровом Сво-

јих крила, одакле нико не може да га ограби и моли за то стога, да непријатељи не би високо мислили о себи, као што чине у другим случајевима.

(10) *Главе (отрова) окружења њиховог*. Нека на њих дође оно што су помишљали, јер ово значе речи: *главе окружења њиховог*. Глава грешника је – помисао и чувство. Због тога су и почетак и глава свих оних помисли које су смишљали против мене, а исто тако и сви напори које су улагали да би ми нашкодили, достојни да их предају огњу.

(11) *Пашће на њих живо угљевље*. Ти ћеш их Својим гневом истребити као неким огњем. *У несрећама неће издржати*. Пашће у несрећу и неће их преживети. То се и испунило на Саулу, кад је ратовао са иноплеменицима. Будући прободен мачем, окончао је тамо живот.

(12) *Човек језичав неће успети на земљи*. Безбожнике очекује вечни огањ, али ни на овој земљи *човек језичав* неће успети, јер свадљив и склон клеветама човек не може да управља собом чак ни у овоземаљским подухватима, и све квари својом свадљивошћу. Како да се тако грехољубиви људи исправе на путу врлине? *Човека неправедног зла ће уловити у пропаст*, јер ће га прогутати порок, као нека застарела болест која се угнездила у њему, и то ће бити казна каква је сразмерна његовим делима. Наиме, када порок прождире душу која му се предала, онда то није лакше од било које друге казне.

Из тумачења Јефимија Зигабена

Теодорит мисли да је Давид овај псалам саставио у време кад га је прогонио Саул, због чега и моли Господа да га избави од њега. Међутим, овим псалмом сама човечија природа моли Бога да је заштити од духовних непријатеља, тј. демона, и да неправду, коју су јој они причинили, обрати на њихову главу.

(1) *Избави ме, Господе, од човека злога (неспокојног)*… Давид на самом почетку тражи да га Господ избави од злог човека. Злим се овде назива неспокојни, јер зло обеспокојава и мучи онога који га ствара или који га је (зло) присвојио.

(4) *Изоштрише језик свој као у змије, отров аспидин је под уснама њиховим*. „Зли и неправедни људи изоштрили су своје језике да би испуштали отров лукавих и шкодљивих речи. У њиховим устима налази се злонамерна и душегубна реч, која се уподобљује аспидином отрову, јер позлеђује и погубљује невине. Видиш ли како је зла нарав такве људе претворила у звери, аспиде и змије, не изменивши њихову природу него изопачивши њихово расположење у нечовечност и суровост”, каже св. Јован Златоусти.

(13) *Познадох да ће Господ учинити суд сиромасима и правду убогима*. Свети Јован Златоусти тумачи: „Иако освета Божија често оклева да узврати за угњетене, које Давид овде назива сиромасима и убогима, он (Давид) каже да добро зна да ће Господ неминовно *учинити суд* и да ће се осветити за њих, у овом или у будућем животу. Изговарајући ове речи, Давид с једне стране жели да утеши понижене а са друге да застраши и уразуми угњетаче.”

(14) *Прави ће се настанити пред лицем Твојим*. Правима овде назива праведне. Праведни ће, каже, свагда бити с Тобом, Господе, тј. они ће Те се непрестано сећати... Правима можда назива и апостоле, а лицем Божијим Христа, као образ сушстаства Његовог… Будући да овај псалам помиње будући суд, Христа и апостоле, то је неке преписиваче подстакло да му додају следећи натпис: *за крај, псалам Давидов*.

Псалам 140

Псалам Давидов

Садржај

И овај псалам је сличан претходном, осим што је поучнији од њега.

(1) *Господе, Теби зовем, услиши ме, чуј глас мољења мога када вапим Теби*. Вапај, несумњиво, означава напрегнутост (= усресређеност) мисли. Давид каже: Владико, благонаклоно прими моје мољење.

(2) *Нека се уздигне молитва моја као кађење пред лице Твоје*. Помисли уподобљује миомирисним испарењима, јер су оне истанчане и приносе се Богу искључиво умом. *Уздизање руку мојих, жртва вечерња*. Дела, која представља у виду руку, уподобљује жртви, јер се чини да она имају већу одважност у поређењу са духовним (мисаоним, умним) приношењем (тј. даром). Каже: *жртва вечерња*, јер се у добрим делима морамо подвизавати до самог краја.

(3) *Постави, Господе, стражу устима мојим и двер ограде око усана мојих*. Будући да зна да је чување језика велико дело, моли Бога да му подари уздржан језик.

(4) *Не допусти срце моје у речи лукаве*. Тј. не допусти да се мој ум, који је једном добро припремљен, приклони оном противном, и да прихвати безаконите мисли.

(5) *Караће ме праведник са милошћу и изобличиће ме*. Радо ћу прихватити свако уразумљење које долази од праведнога, док од грешника нећу прихватити ни благослов ни ласкање којим, као јелејем, помазује моју главу.

Јер је још и молитва моја противу воље њихове. (6) *Расуше се низ камење моћници њихови.* Налазећи се поред камења, они ће бити прогутани. Под тим подразумева да ће их Сам Христос збацити у бездан. *Чуће речи моје као угодне.* Услед предсказане казне, *речи моје* биће прихваћене као истините и доличне.

(7) *Као што се грумен земље просу по земљи.* Раскинули смо све што је у нама било земно, и Тебе ради толико смо се унизили да је сва наша снага све до ада уништена. То је слично реченоме: *Тебе ради усмрћују нас сав дан* (Пс. 43; 23).

(8) *Јер Теби, Господе, Господе, управих очи моје.* Ја се не уздам ни у шта људско и само од Тебе очекујем помоћ, и молим Те да те помоћи не лишиш моју душу. *У Тебе се уздах, не одбаци душу моју*, тј. не лиши је тог уздања, које имам у Тебе.

(10) *Пашће у мрежу своју грешници.* Нека, каже, грешници упадну у своју мрежу. *А ја остах сам, докле не прођох.* Без страха и безбрижно проћи ћу тек онда, кад грешници упадну у своју замку. Ја ћу живети далеко (одвојено, разлучено) од њих, док не окончам свој живот.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Господе, Теби зовем, услиши ме.* Ја сам Те призивао, каже, гласом и вапајем срца, распламсаног и прожетог жалошћу, и стога ме услиши. Таквим, мисаоним гласом срца Бога је призивао и Мојсеј и био услишан, иако су његове усне ћутале. Такав глас је из свог срца узнела и целомудрена Ана, жена Елканова, иако се није могао чути глас њених усана. Због тога је, и поред своје неплодности, родила пророка Самуила. Таквим, мисаоним гласом срца, завапио сам Ти и ја, гласом који чују Твоје уши, а не чувственим гласом уста, каквим су се молили и умножавали своја мољења Јевреји, које ниси услишао. Наиме, онај који призива устима чувствено напреже цело своје тело према спољашњем и тако исцрпљује сву своју снагу. Онај који призива срцем мисаоно усредсређује сав свој ум и сву своју душу ка унутрашњем и сабира сву своју снагу, због чега и бива достојан да га Бог услиши.

(2) *Да се уздигне молитва моја као кађење пред лице Твоје*… У древном Божијем храму налазила су се два жртвеника. Један је био златан, а други бакарни. Златни жртвеник је био одређен за паљење тамјана, а други за остале жртве. Према Закону, кађење се припремало од скупоценог и чистог вештаства, због чега је и било угодно пред Богом, како из тог разлога, тако и стога што је предизображавало ново, благодатно и еванђелско богослужење.

Псалам 141

(1) *Поучан, Давидов, када беше у пећини. Молитва*

Садржај

Иако овај псалам није ништа друго до молитва, потребно је разумевање да бисмо се и ми поучили како да, налазећи се у искушењу, избегнемо зло.

(2) *Гласом мојим ка Господу викаx, гласом мојим ка Господу помолих се.* (3) *Излићу пред Њим молитву моју.* Псалмопојац каже: као да сам све своје мисли посветио Богу. *Жалост моју пред Њим објавићу.* Подвизавајући се на спасењу душе, приносим Ти прозбе и молим Те да ублажиш жалост, јер Ти је познато да ме неправедно прогоне.

(4) *Када ишчезава дух мој од мене.* Учинио сам то видевши прекомерност недаћа, јер сам се нашао близу саме смрти. *Ти си познао стазе моје.* Речи: *Ти си познао стазе моје* својствене су само ономе који се чврсто узда у исправност изабраног животног пута и у своја дела. Видевши како су духовни непријатељи устројили да Саул дође у пећину и да ухвати Давида, праведно је рекао: *(у тајности) ми поставише замку*, коју је ова молитва учинила ништавном. Наиме, људски расуђујући, ономе који је затворен у пећину били су затворени сви путеви ка излазу, и нико није могао да избави његову душу.

На путу овоме по којем ходих они ми поставише замку. Ако неко замисли Давида у пећини, видеће да је ово сасвим умесно речено. *Гледах са десна и разгледах, и не беше никога који ме познаје.* Ономе који се подвизава у врлини постављају на пут такве пороке од којих је тешко да се одбрани, као кад би ономе који иде ка мудрости поставили замку, тј. мудрост која није од Бога, и кад би ономе који иде ка знању поставили на пут лажно знање. Ова изрека има неке сличности с оним што је речено: *При стази ми поставише саблазни* (Пс. 139; 6). *Замка* у коју упада неопрезан може се схватити и у пренесеном смислу, због чега каже: *са десна разгледах*, јер су частољубивима замке постављене са десне стране.

Нестаде уточишта за мене, и нико не мари за душу моју. Није било могућности да се из пећине спасе бекством, јер је улаз у њу заузео Саул. Нико, каже Давид, не тражи спасење моје душе.

(6) *Виках теби, Господе, и рекох: Ти си нада моја*, јер само у Њега полаже наду у своје спасење.

(8) *Изведи из тамнице душу моју.* То каже као да у виду има пећину. *Да се исповедам Имену Твоме.* Пошто си ме ослободио од ове невоље и из ове тамнице, узнећу благодарно псалмопојање. *Мене чекају праведници, докле ми не узвратиш.* Ако ме изведеш одатле, наградивши ме за

моја добра дела, онда ће и остали праведници, имајући пред очима мој пример и закључујући из онога што се мени догодило, о ономе шта ће се догодити њима, притећи Теби и узнети Ти прозбе.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(2) *Гласом мојим ка Господу виках, Гласом мојим ка Господу помолих се*. Налазећи се у пећини, Давид је у то време био у смртној опасности. Сигурно је да у том тренутку није могао да завапи уснама, јер би га Саулови војници ухватили и погубили, због чега овде под гласом треба подразумевати напрегнуто (=усредсређено) стање срца, које се без речи узноси и мисаоно се моли Богу.

(3) *Жалост моју пред Њим објавићу*. Уместо молитве, каже, пред Њега ћу изнети своју жалост, која Га може приклонити на милост. Жалост не чини људе само пажљивијима и брижљивијима него их истовремено, уколико је подносе с благодарношћу, чини необично одважнима пред Богом. Помоћу ње човек задобија право да буде услишан.

(6) *Ти си нада моја, удео си мој на земљи живих*. Ти си једини сва моја нада и, док се налазим на земљи живих, тј. док сам жив и док се налазим међу живим људима, само ћу Тебе имати као част, богатство и ризницу, немајући никаквог другог земаљског наслеђа. Или се, можда, може протумачити и овако: Ти си моје наслеђе и моје богатство на небесима, јер је небо – земља праведних, који свагда живе и никад не умиру.

(7) *Слушај молитву моју, јер се понизих веома*. Слушај, Господе, молитву моју, ако ни због чега другог, а оно због мог страдања, јер Давид, према Теодоритовим речима, понижењем назива своја страдања и несреће.

(8) *Изведи из тамнице душу моју*. Тамницом Давид назива ону пећину у којој је био затворен, док душом назива живот и самога себе. У вишем смислу, под тамницом треба подразумевати тело, с којим је повезана и у којем је заточена душа.

Псалам 142

Псалам Давидов, када га гоњаше Авесалом, син његов

Садржај

И овај псалам има сличан садржај као и претходни. Пророк се моли да буде ослобођен од прогонитеља, као што каже апостол: *Све ово њима се догађаше за пример* (1. Кор. 10; 11). Отуда се поучавамо да у искушењима притичемо једино Богу. Мора се, међутим, знати, да се ова молитва односи и на човечију природу, коју прогони и угњетава сатана. Пророк зато моли да се доласком Јединородног ослободимо сатане.

(1) *Господе, услиши молитву моју*. Молим се, каже Псалмопојац, да ме услиша Твоја истина. То је слично као да каже: испуни молитву моју пославши Твог Јединородног, Који је Твоја истина и правда.

(3) *Посади ме у тамна места, као мртве од века*. Тамом означава незнање, у каквом је некада живео. Тада се, каже, ни по чему нисам разликовао од мртвих. *Мртвима од века* назива некадашње идолослужитеље.

(7) *Брзо ме услиши, Господе, ишчезе дух мој*. Приличило би да се ова молитва изговара у најтежим околностима, када страда нечија душа. Тиме се, међутим, не би требало користити кад су у питању људска дела.

(8) *Чувши ме учини ми ујутро милост Твоју*. Под јутром подразумева предстојеће васкрсење Господње, или се можда моли да наступи јутарње васкрсење Христово, којим смо помиловани.

Кажи ми, Господе, пут којим да пођем. Моли се да буде удостојен еванђелског учења.

(9) *Избави ме од непријатеља мојих*, наравно, духовних.

Из тумачења Јефимија Зигабена

У многим преписима, и овај псалам је без натписа. То значи да се овај натпис не налази у јеврејском Псалтиру и да су га додали преводиоци. Уосталом, натпис је, према Теодоритовим речима, истинит. Овај псалам приличи свима, који се налазе у недаћама и искушењима.

(2) *Неће се оправдати пред Тобом нико жив*. Није једноставно рекао да се нико жив неће оправдати, него да се нико неће оправдати пред Тобом, тј. на строгом суду и исцрпном испитивању… Због тога апостол и каже: *Оправдавају се даром, благодаћу Његовом, кроз искупљење које је у Христу Исусу* (Рим. 3; 24).

(3) *Посади ме у тамна места, као мртве од века*. Мој чувствени (видљиви) и духовни (невидљиви) непријатељ бацио ме је у таму жалости и помрачио мој ум. Израз *као мртве од века* употребљен је да би се помрачење описало у вишем степену и сили. Није једноставно рекао: *као мртве* него је додао и речи: *од века*, указујући тиме на старину, како би са посебном снагом показао тежину и величину своје тескобе: она се, као древни мртваци засути мноштвом земље, налази у дубокој тмини.

(7) *Не одврати лице Твоје од мене, јер ћу бити сличан онима који силазе у гроб*. Ако ме оставиш (*одвратиш лице Твоје од мене*), убрзо ћу умрети и уподобити се мртвима, јер мртви одлазе у гроб и уистину бивају лишени Твоје помоћи и благодати. Бог Своје лице одвраћа онда, кад зле људе лиши Свог милосрдног надзора и промишљања, након чега они

извршавају дела недостојна Божијег погледа. Због тога је пророк Авакум и рекао да чисто око не може да види зло (в. Авак. 1; 13).

(8) *Кажи ми, Господе, пут којим да пођем, јер Теби уздигох душу моју*. Зашто Давид на овом месту тражи да му Господ открије пут спасења, када га томе поучавају и природни и писани закон? Одговорићемо овако: Давид то тражи или зато што је природни закон, записан у савести, помрачен и прекривен грехом, због чега је потребно његово обновљење Божијом благодаћу и Божијом поуком, или пак зато што су човеку непознате многе душекорисне ствари, због чега моли Бога да му их открије. Из тог разлога и апостол Павле каже: *Не знамо шта ћемо се молити као што треба* (Рим. 8, 26).

Псалам 143

Давидов, ка Голијату

(1) *Благословен Господ Бог мој*. Почетак показује огромну радост. *Који научава руке моје за борбу*. *Рукама* назива дела, извршена у побожности, којима рушимо сатану.

(4) *Човек се уподобио ништавости (сујети)*. Сваки човек се уподобио овом свету.

(6) *Блесни мућом, и разагнаћеш их*. *Мућом* назива еванђелску проповед.

(7) *Пошаљи руку Твоју са висине, извуци ме и избави ме од вода многих, из руку синова туђинаца,* (8) *чија уста говораху сујету*. Избави нас од помисли, које су нас окружиле услед злонамерности демона. Или, можда, водама назива јеврејски народ, који је окружио апостоле да би их задржао и погубио. Ти исти Јевреји били су и синови туђинаца, који говоре сујету. У чему се састојала та сујета? Зар није у ономе што су рекли Христу: *Што се Ти, човек будући, правиш Бог* (Јн. 10; 33)?

(9) *Боже, песму нову певаћу Ти,* очигледно еванђелску песму. Те речи изговара сам Давид. *Са псалтиром десетоструним псалмопојаћу Ти*. *Псалтир десетоструни* је тело, које има пет чувстава и пет душевних енергија (дејстава), и свако чувство испољава њему својствену делатност.

(10) *Који дајеш спасење царевима нашим* – светим апостолима, које је Христос поставио за наше кнежеве. *Који избављаш Давида слугу Свога од мача злога*. (11) *Избави ме и извуци ме из руке синова туђинаца*. Ради Својих завета, покажи Своју бригу о нама. *Мачем злим* пророк је назвао махнитост и зверство нападача. Њих, као безбожнике, назива и туђинцима.

(12) *У којих су синови њихови као младице посађени у младости својој*. Синови телесног народа, каже псалмопојац, цветају, док су синови

духовног народа унижени. То су они, који кажу: *ако се наш спољашњи човек и распада, ипак се унутрашњи обнавља* (2. Кор. 4; 16).

Кћери њихове улепшане, преукрашене као кип храма. Украшене земаљским украсима, због чега нису ни постале храм Божији као свете душе верујућих, него подобије храма. Споља су показивали да живе по Закону, док у себи нису имали Реч (Логоса) него лукавог (злог) духа.

(13) *Ризнице њихове напуњене, преливају се из једне у другу*. Они нису сабирали небеско него земаљско богатство.

Овце њихове многоплодне, које се множе у изласцима њиховим. Њихова стока је угојена и многоплодна.

(14) *Нема падања ограде нити капије*. Наслађивали су се великим благостањем, али оно неће потрајати до краја, јер је на то указао и у другом псалму, говорећи: *Оборио си их кад си их узгордио* (Пс. 72; 18).

(15) *Блаженим називаше народ којему то тако бива; блажен је народ којему је Господ Бог његов*. Онај који не суди право и ко толико брине о телесном сматра себе блаженим ако се тиме много наслађује. Блажени се, међутим, не наслађују тиме, него призивају свог Господа Бога.

Псалам 144

Похвала, Давидов

(1) *Узносићу Те, Боже мој, Царе мој*. Узносићу те на висину, али не зато што Ти ниси на висини, него зато да би и другима показао да је Он на висини. Такво је и оно што је речено: *Оче, прослави Име Твоје на земљи* (Јн. 12; 28). Он, наиме, не моли да Му подари славу коју нема, него да покаже славу коју има, што и изражава речима: *Прослави Ме славом… коју имадох у Тебе пре него свет постаде* (Јн. 17; 5).

(2) *Сваког дана благосиљаћу Те*. Код Јевреја, овај псалам почиње словом „бет." Поучава да ниједан дан не би требало да прође без псалмопојања. Због тога треба узносити и благословити Бога, и прослављати Га именима и изрекама које користе смртници.

(4) *Из нараштаја у нараштај хвалиће дела Твоја*. Под тим подразумева Цркву, састављену од оба народа, од обрезаних и од незнабожаца. Има у виду она Његова дела, која је сатворио приликом Свог доласка, и псалмопоје разним изразима, називајући једно исто и силом, и славом, и светињом, и чудима, и опет силом, и величином, и благошћу, и правдом, и милосрђем.

(6) *И силу страшних Твојих чуда говориће*. Као они који су то опитно познали, с правом могу да кажу: *Како је тешко пасти у руке Бога живога* (Јевр. 10; 31). *Покликните Богу гласом радовања, јер је Господ Вишњи стра-*

шан (Пс. 46; 1–2). То кажу са страхом Божијим и чесновањем Бога. Кажу да Његова величина нема граница, не зато што је они описују својим знањем, него зато што је она за њих недокучива. Наиме, једино Син зна Оца, и једино Отац зна Сина. Ако Син и открива Оца коме Он хоће, онда је то само онолико, колико твар може да види и у складу са мером, у којој је човек себе за то припремио.

(7) *Спомен мноштва доброте Твоје изговараће*. Као добри Бог, Он је свима открио Своју доброту и свима чини милост делима Својим. Спашће се, међутим, само они, који желе да искористе Његову доброту.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(9) *Добар је Господ свима и у свему, и милосрђе је Његово на свим делима Његовим*. Давид је исте речи изговорио и у 73. псалму, а овде појачава казивање о доброти Божијој. Господ је, каже, благ (добар) према свима, не само према праведнима него и према грешнима, не само према словесним људима него и према ангелима и архангелима, па чак и према бесловеснима. Уопште, Бог је милостив и милосрдан према сваком Свом створењу, па чак и према оном најнезнатнијем. Исто тако, Бог по Свом човекољубљу прети људима пакленим огњем и вечним мукама, да би се кроз овај страх удаљили од греха и кроз покајање и врлинске подвиге достигли Царство небеско. Бог према Свом човекољубљу кажњава грешнике и у садашњем животу како би их, ако то они желе, исправио овом привременом казном; ако се не поправе, та казна (у овом животу) олакшаће њихове тамошње вечне муке.

(10) *Нека Те исповедају и славе, Господе, сва дела Твоја*. Нека Те, Господе, сва словесна створења хвале сама од себе, а бесловесна и нежива творевина посредством словесних људи који је, према Теодоритовим речима, виде и употребљавају на своју корист. Нека заблагодаре Богу за то што су од Њега добили премудро устројство, јер је све створено са добрим циљем и све се користи Божијим старањем. *Нека Те благосиљају преподобни Твоји*, тј. угодници који су се Теби предали и посветили. Њима особито доликује да Те свагда прослављају, јер су слободни од сваке световне бриге и, као умнији и богољубивији од других, могу да Те прослављају чистим умом.

(16) *Ти отвараш руку Своју, и испуњаваш све живо благовољењем*. Овај стих је сличан 27. стиху 103. псалма: *Све од Тебе очекује да им дајеш храну на време своје*. Што је на другим местима названо благошћу (добротом), овде се назива благовољењем. Божанствени Давид показује да је Господ милосрдан према свему, и да храну бесловеснима не дају ни киша,

ни земља, ни сунце, ни ваздух него заповест Божија. Према Теодоритовим речима, отварање руке Божије означава лакоћу давања.

(17) *Близу је Господ свима који Га призивају*. Говорећи претходно о добрима која Бог даје свим људима, па чак и оним неверним и безбожним, Давид сада говори о добрима која Бог даје верним хришћанима, односно каже да је Бог близу оних који Га призивају истином, тј. истинито, правилно и како доликује.

(21) *Свако тело нека благосиља свето Име Његово*. Нека благосиља Господа свако тело, које је поверовало у Христа. Како би неверни и безбожни могли да благосиљају истинитог Бога? Телом је означио васцелог човека, тј. под тим подразумева и тело и душу.

Псалам 145

Псалам. Алилуја. Агеја и Захарије

(1) *Хвали душо моја Господа, хвалићу Господа у животу мојем, псалмопојаћу Богу моме докле постојим*. (4) *Тога дана пропашће све помисли његове*, тј. у смртном часу показаће се све, о чему је мислио, и неће бити скривено ништа, о чему је маштао на земљи.

(7) *Који даје храну гладнима*, тј. духовну храну гладнима свакога добра.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Хвали душо моја Господа*, што је слично речима: *Благослови душо моја Господа* (Пс. 102. 103).

(2) *Хвалићу Господа у животу мојем, псалмопеваћу Богу моме докле постојим*, тј. хвалићу Бога док год сам у овом животу.

(3) *Не уздајте се у кнезове, у синове људске, у њима нема спасења*. Саветује да се не уздамо у кнезове и у старешине, тј. у смртне људе, који нити могу да спасу сами себе, нити пак могу самима себи да помогну; ако не могу да помогну самима себи, онда утолико мање могу да помогну другима. И сам видиш, читаоче, у каквим се опасностима и смртним болестима налазе кнезови и старешине; они нису у стању да се избаве од тих опасности и од смртних болести. Нека то чују и они колебљиви хришћани, који су све своје уздање положили на велике људе, надајући се да ће им они помоћи у невољи.

(5) *Блажен је коме је Бог Јаковљев помоћник његов, уздање је његово у Господа Бога својега*. Блажен је, каже, онај човек којем је помоћник Бог, у Којег се уздао и патријарх Јаков, и Који му је много пута помогао.

(7) *Који чини суд онеправдованима (увређенима, пониженима), који даје храну гладнима*. Блажен је, додаје, онај човек који се нада у Бога, Који

се свети за увређене, како у садашњем тако и у будућем животу и Који, истовремено, даје неопходну храну гладнима душевног добра, према ономе што је речено: *Благо гладнима и жеднима правде, јер ће се наситити* (Мт. 5; 9). Безбројно је мноштво оних који су, будући увређени, добили од Бога помоћ и заштиту у садашњем животу, као и оних гладних, које је Бог нахранио у различита времена.

Господ ослобађа сужње, (8) *Господ умудрује слепе*. Господ не ослобађа само оне, који су свезани видљивим (вештаственим) оковима и житејским несрећама, који су затворени у мрачне тамнице, него и оне који су свезани оковима својих грехова. Осим тога, Господ не само да умудрује оне, који су лишени телесног вида (тако што недостатак телесних очију допуњује давањем мудрости од Бога) него умудрује и оне, који још немају душевне очи. Господ не васпоставља само оне који су од здравих постали болесни, него и оне који су из врлине пали у порок. Такви су били незнабошци, јер су у погледу врлине и они били свезани.

(8) *Господ љуби праведнике, Господ љуби дошљаке*. Праведницима Давид назива оне који су пре Еванђеља заблистали својим врлинама, а дошљацима оне који су после Еванђеља благочестиво приступили вери у Христа. Можда праведнима назива и оне, који су савршени у врлини, а дошљацима оне, који су почетници у њој. Као непостојане и немоћне, Господ чува и оне који још нису искусили битку са демонима.

Сироту и удову прима. Господ, каже, штити и помаже удовицу и сироту, због чега на различитим местима Писма заповеда да се помаже удовицама и сиротима. Ово, међутим, можеш да схватиш и алегоријски. Сирот је и онај који, Христа ради, остави оца и мајку, ако су они неверујући. Или пак онај који остави оца и мајку, чак и ако су они верујући, и одлучи да следи Христа монашким животом. Удовица је и она која, поверовавши у Христа и поставши православна, напусти мужа неверника или јеретика. Сиротим се може сматрати и онај човек који је одбацио ђавола, свог пређашњег оца и учитеља у злу. Удовицом се може назвати и душа која је одбацила зло, иако је раније била привезана за њега. Дакле, тог сиротог и ту удовицу штити Господ и даје им Своју помоћ: сиротог чини Својим сином по благодати, а удовицу Својом невестом посредством Светога Духа.

Пут грешних погубљује. Пут грешника је злонамерност и лукавство, које Господ искорењује. О томе се говори и на крају првог псалма, где се каже да ће пут грешника (безбожника) пропасти.

(10) *Зацариће се Господ до века*. Син Божији, Који царује као Бог, и као човек ће се зацарити у векове, о чему говоре и Његове речи: *Даде Ми се свака власт на небу и на земљи* (Мт. 28; 18). Или, једноставно Давид жели да каже да ће Бог царевати до века и да Његовом Царству неће бити краја.

Бог Твој Сионе из нараштаја у нараштај. Бог Твој Сионе, цариће, или постојаће, из нараштаја у нараштај. Речи *из нараштаја у нараштај* означавају једне који умиру и друге који ће устати из мртвих, док је Сион – Црква верујућих.

Псалам 146

(1) *Псалам. Алилуја. Аггеја и Захарије*

Хвалите Господа, јер је добар псалам. У претходном псалму самога себе је саветовао да се нада једино у Бога, а сада изображава збор апостола, који поучава мноштво народа да хвали Бога због Његових доброчинстава према људском роду.

(5) *Господ прихвата и уздиже кротке. Кроткима* назива оне, који су прихватили Његову веру и који подражавају Оног што је рекао: *Ја сам кротак* (Мт. 11; 29). Ја, каже, ненавидим грешнике, какви су нечисти демони, који живе у огњу.

(8) *И стоку на службу људима*, при чему мисли на волове, мазге и сл, животиње које служе људима.

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Хвалите Господа, јер је добар псалам, Богу нашем мила ће бити хвала*. Блажени Теодорит сматра да овај псалам говори о повратку из вавилонског ропства и изградњи Јерусалима која је уследила након тога. Свети Златоуст каже: „Псалам узноси мисао са земље, окриљује душу, олакшава је и уздиже. Није, међутим, довољно само псалмопојање да би хвала била богоугодна. Од стране псалмопојца захтева се и живот, и пажња, и тачност. Богу није потребно ништа и Њему није угодно само појање, него превасходно наша намера."

(2) *Господ је који гради Јерусалим, расејања Израиљева сабраће*. То је слично следећим речима: *Ако Господ не сазида дом, узалуд се труде они који га зидају* (Пс. 126; 1). Господ ће сабрати све Јевреје који су расејани по разним местима вавилонског царства, јер се нису сви одједном вратили у Јерусалим, него су постепено долазили овамо. Према Јевсевијевом тумачењу, овај стих значи следеће: Христос по читавој васељени подиже Своју Цркву од живог камења, и она је истински Јерусалим. Осим тога, Он свакодневно у Цркву враћа расејане, које у псалму изображава Израиљ.

(3) *Који исцељује скрушене срцем и свезује раселине њихове*. Будући да у већој мери исцељује душе него тела, Бог успокојава и теши оне, који су

услед искушења и несрећа скрушени и смиреног срца. Зар онда неће утолико пре утешити оне који су смирени својевољно и по врлини смирења? Давид је ове речи изговорио у вези са добротом (благошћу) Господњом, а оне које следе везане су за Његову силу и премудрост:

(4) *Који броји мноштво звезда, и свима њима имена назива*. Бог зна тачан број звезда и свакој од њих зна име. Блажени Теодорит и св. Григорије Богослов сматрају да бројање означава знање, и да имена звезда означавају знање о месту које заузима свака од њих, у каквом се поретку налазе, како изгледају, колике су, какви су односи и размере једних према другима, какву основу имају, какав узрок и какав крај. Осим тога, Бог звездама даје имена каква одговарају њиховим својствима, што је важније од бројања. Давид тиме као да хоће да каже следеће: Онај Који познаје безбројно мноштво звезда, и то тако да сваку познаје по имену (а што представља највише и најтачније знање), несумњиво познаје и све Јевреје, расејане по земљама оних што су их заробили. И како је Он Бог милостиви, Он ће их помиловати, а како је Свемогућ, Он ће их и сабрати.

(5) *Велик је Господ наш, и велика је моћ Његова*. Будући да је Давид у претходном стиху открио да ће Бог савршити велико дело сабирања заробљених Јевреја, овде говори о Његовој сили, како би у њима побудио наду и несумњиву веру у свемоћ Божију.

И познања Његовог нема броја, тј. нико не може да зна колика је премудрост Божија… Као што не постоји крај и граница величини Божијој, тако не постоји крај и граница Његовој премудрости. Не сумњај, дакле, у Бога чији су величина и премудрост безгранични и бесконачни.

(6) *Господ прихвата и уздиже кротке, а понижује грешнике до земље*. Ове речи могу се упоредити са изреком: *Господ се гордима противи, а смиренима даје благодат* (Приче Сол. 3; 34).

(7–8) *Псалмопојте Богу… Који одева небо облацима…* (9) *Који даје животињама храну њихову, и птићима гавранова који Га призивају*. Псалмопојте Господу Који земљу прекрива облацима с циљем да из њих пусти кишу. Кишу пак даје ради бујања зеленила и трава, којима ће се прехранити животиње – биљоједи. У 103. псалму је речено: *Напајаш горе са висина*. Ако напаја горе, зар онда неће утолико пре напојити плодну земљу? И ако Бог брине о бесловесним животињама, зар онда неће утолико пре бринути о словеснима, ради којих је и створио бесловесне? Јевсевије се пита: „Зашто трава за животиње расте сама од себе, док храна за људе не расте на сличан начин? Зато што је људе обдарио разумом, тако да је доликовало да им наложи да се брину о себи. Како Бог бесловеснима није дао силу разума, Он Сам им припрема храну, јер подстиче раст траве на

горама. Отуда је очигледно да се промисао Божији распростире и на природу бесловесних животиња.” Птиће гавранова родитељи не прехрањују него их напуштају, услед мржње коју осећају према свом потомству. Они се због тога оглашавају гласним крицима и гледајући у небо отворених кљунова, као да од Бога траже храну. Бог их прехрањује на неизрецив начин, што је још један доказ Његовог промисла, доброте и милосрђа према свима. У вишем смислу, птићи гавранова, као нечисти, изображавају незнабошце, чије су душе услед греха биле нечисте, оскрнављене и црне. Међутим, Бог је и њима дао духовну и непропадљиву храну.

(10–11) *Није воља (Његова) у снази коњице… Господ благоизволе у онима који Га се боје и у онима који се надају на милост Његову*. Свети Златоуст овако тумачи ове стихове: „Ако будете имали страх Божији и савршену наду у Њега, задобићете Његово благовољење. Задобивши Његово благовољење, бићете силнији од свих, који имају коње и оружје. Потребно је само једно: да не очајавате и да се не смућујете, него да очекујете Његову милост јер се управо у томе и састоји нада.”

Псалам 147

Алилуја. Аггеја и Захарије

Тумачење Јефимија Зигабена

И овај псалам представља похвалу и славословљење Бога за блага Јерусалима, како оног вештаственог (чувственог), тако и оног духовног, тј. Цркве Христове.

(1) *Похвали, Јерусалиме, Господа; хвали Бога твога, Сионе*. И Сион и Јерусалим призива да хвале Бога; Јерусалим је град, а Сион брдо на којем је подигнут, тако да оба ова имена означавају једно исто. Уосталом, према речима бл. Теодорита и св. Златоуста, Јерусалимом се не називају зидине, него житељи овога града.

(2) *Јер оснажи вратнице врата твојих, благослови синове твоје у теби*. Хвали и прослављај, Јерусалиме, Господа, јер је оснажио вратнице врата (капија) твојих, тако да су оне постале несавладиве за непријатеље. Прослављај Га и због тога што је благословио твоје синове, односно, што их је благословио умножавањем, силом, разбором и богатством. Што је најважније, учинио им је ту милост да живе у њему (у Јерусалиму) и да живе сви заједно.

(3) *Који положи мир на границе твоје, и једром пшенице насићује те*. Бог је удаљио непријатеље од свих твојих граница и на њих положио мир. Он те не насићује само пшеницом, него најчистијим пшеничним брашном, при чему речима *насићује те* није означио једноставно давање, него изобиље и богатство плодова.

(4) *Који шаље Реч Своју земљи*. Како примећује св. Златоуст, Давид се често од појединачних дарова Божијих окреће ка општим, или од општих ка појединачним. Говоривши претходно о појединачним доброчинствима учињеним Јерусалиму, сада говори о општем промишљању Божијем и, како каже Давид, шаље реч Своју. Та реч је, према св. Златоусту, заповест о плодности земље.

Брзином трчи реч Његова. Када Бог пошаље Своју реч, тј. кад заповеди, она брзо трчи, тј. брзо се извршава и постаје дело. Према св. Златоусту, ако се овај псалам тумачи у вишем смислу, под Јерусалимом и Сионом треба подразумевати Цркву верујућих. Врата Цркве су вера и крштење, посредством којих сви хришћани и улазе у цркву. *Вратнице врата* вере јесу крст. Христос је благословио синове Цркве, тј. апостоле, а кроз њих је благословио и све хришћане, који су се духовно од њих родили. Христос је границе Цркве оградио миром и зато она, без обзира на све битке које се против ње воде, обитава у миру и побеђује све своје непријатеље. *Једро пшенично* означава снагу и чистоту духовне хране и божанствених тајни. Како каже Теодорит, реч која се шаље на земљу је еванђелска проповед, и Давид овде пророкује да ће се она брзо раширити васељеном. Да неко не би помислио да је то што Давид говори немогуће, он га уверава набрајајући и следећа, чудесна дела Божија:

(5) *Који даје снег Свој као вуну, маглу као пепео посипа*. Бог, каже, даје обиље снега, тако да за кратко време васцела земља бива њиме прекривена као белом вуном. Исто тако, Он расипа и маглу, и то у толиком мноштву и у таквој свеукупности, да се чини да је цела земља посута пепелом.

(6) *Који ставља слану Своју као мрве, насрам лица мраза Његовог ко ће остати*? Бог, каже, понекад баца тако велики снег, претворен у лед, да се његова величина уподобљује мрвицама хлеба. Неки под овим подразумевају велики град, какав понекад пада на земљу. Уистину, то дело је задивљујуће и показује велику силу, јер изненада настане тако велика студен, која потиче од замрзнутог снега и леда, да бива неподношљива за свако тело.

(7) *Шаље реч Своју и топи их, задува ветар Његов и потеку воде*. Друга, задивљујућа и чудесна ствар јесте то што Бог пошаље реч, тј. Своју заповест, и снег и лед почињу да се топе. Он задува Својим, јужним ветром, и одједном из снега и леда потеку воде, од којих су они и сачињени. Давид је то рекао стога, да би сви разумели да се то не дешава само од себе и случајно, него да се све покорава заповести Светворца Бога; на Његову заповест све се лако мења, тако да се вода понекад претвара у снег и лед, док понекад бива супротно, односно, снег и лед се претварају у воду. Топлота се понекад претвара у студен, а студен у топлоту. И као

што се лако преображавају ове природне стихије, тако се лако преображавају и људске околности. Стога нема ничег невероватног у томе што након искушења наступа олакшање, после битке мир, а после недаћа и жалости неочекивана радост. Ти природни догађаји откривају и дубљу мисао. Наиме, иако су хладноћа, киша, снег и мраз непријатни за тела животиња, они их истовремено и укрепљују; они користе и земљи, која на тај начин даје обилније и здравије плодове. Исто тако, недаће и жалости наносе телесни бол, али бивају корисне за душу.

(8) *Који објављује реч Своју Јакову, законе и судове Своје Израиљу*. На почетку овог псалма, Давид је говорио о видљивим добрима, дарованим Јерусалиму, тј. о његовој сили, миру и изобиљу. Овде говори о узвишенијим добрима, корисним за душу. Он помиње Божије законодавство, да би тиме подстакао народ на прослављање Бога и на љубав према Њему.

(9) *Не учини тако сваком народу, и судове Своје не објави њима*. Ниједан други народ није се удостојио толиког доброчинства и дара Божијег, као народ израиљски. Ниједном другом народу, осим Јеврејима, Бог није открио Своје заповести, законе и вољу. Бог је другим народима дао само природни закон, који је записан у њиховој савести. Уз помоћ тог закона, човек може да разликује добро од зла, и Бог ће по овом закону судити паганским (незнабожачким) народима. Иако су по природи знали за добро, они га нису следили него су чинили зло. Јеврејима је, међутим, поред природног, дао и писани закон, откривајући им судове Божије и вољу Божију, због чега ће се Јеврејима строжије судити.

Псалам 148

Алилуја Аггеја и Захарије

(7) *Хвалите Господа на земљи, змајеви и сви бездани*. Заповедивши небеским чиновима да хвале Господа, Свети Дух то заповеда и чиновима земаљским. Између ова три чина – небеског, земаљског и преисподњег, који се поклањају (савијају колено) пред Исусом, небески се подстичу на псалмопојањем оним што је раније речено, а земаљски речима:

(11) *Кнежеви и све судије земаљске*, (12) *момци и девојке*. Међутим, пре него што је њих поменуо, обраћа се преисподњој, рекавши: *змајеви и сви бездани*. И саме душе оних древних дивова, који нису веровали и који су се супротстављали Богу, означава именом „змајеви". Сво остало мноштво васељене, које је живело у првим нараштајима и било потчињено смрти, савија колена, јер се од ње ослободило кад је сужњима рекао: *Оковани, изађите, и ви, који сте у тами, покажите се* (Иса. 49; 9). Због тога се и позивају да псалмопоју заједно са њиховим кнежевима и осталим великим

људима. Да су и они, неверујући, који су се некад противили Богу, такође били ослобођени, објаснио је Петар, говорећи у Саборним посланицама: *Сиђе и проповеда духовима у тамници, а ови некада бијаху непослушни* (1. Петр. 3; 19–20).

Из тумачења Јефимија Зигабена

(1) *Хвалите Господа са небеса, хвалите Га на висинама*. Са првог неба, створеног *у почетку*, Давид призива анђеле, а са другог, тј. са свода, призива светила и звезде. Из преисподње призива змаја (дракона), а затим и остале звери и животиње, да би окончао призивањем људи. Речи *небо* и *висина* означавају једно исто.

(2) *Хвалите ја, сви анђели Његови*… Давид најпре призива нижи чин анђела, а затим се обраћа и осталим чиновима, које именује као силе. Или, можда, све чинове назива силама и анђелима (весницима), будући да сви они обзнањују и благовесте речи Божије.

(3) *Хвалите Га, сунце и месец, хвалите Га све звезде и светлост*. Ова небеска тела налазе се на другом небу, тј. на своду. Под сунцем, месецом и звездама треба подразумевати сасуде у које се улива светлост (Теодорит). Или, можда сунце, месец и звезде означавају она светила која су створена четвртог дана, док је светлост она која је створена првог дана. Како то да они хвале Господа, када немају ни гласа, ни речи, ни језика? Како каже божанствени Златоуст, постоје три начина славословљења: прво се узноси гласом; друго је славословљење које се твори посредством зрења или гледања очима, и у том смислу је речено да *небеса казују славу Божију* (Пс. 18; 1). Трећи вид славословљења изражава се врлинским животом и добрим делима, јер људи, видевши добра дела, прослављају Оца Који је на небесима. Хвалите Бога, каже Давид, и ви, бесловесна и нежива светила, да би људи, видевши вашу лепоту, положај, служење, постојаност и чврстину, прослављали Онога Који вас је створио. Нешто слично каже и св. Григорије Богослов, говорећи да све хвали и прославља Бога неизрецивим гласовима.

Псалам 149

Алилуја

Тумачење Јефимија Зигабена

Према речима бл. Теодорита, овај псалам се у историјском смислу односи на Јевреје, који су након повратка из Вавилона победили све околне, непријатељске народе. Према речима св. Златоуста, псалам се, у вишем смислу, односи на хришћане, а тако га је протумачио и св. Григорије Богослов, који каже: „Нову песму Господу пају они, који припадају новој твари, они новозаветни, обучени у новог човека”:

(1) *Певајте Господу песму нову, хвала је Његова у Цркви преподобних*.

(2) *Нека се узвесели Израиљ Створитељу своме, и синови Сионови обрадоваће се Цару своме*. Нека се узвесели нови Израиљ, који на нови начин пое Богу, тј. нека се узвесели сваки хришћанин, најпре зато што га је Бог створио као човека, а затим и зато што га је присајединио Себи и Свом новом народу. Синови Сиона су синови новозаветног еванђеља, односно хришћани. Они нека се радују и пају Богу, као прво, зато што их је призвао у биће, а као друго, зато што их је удостојио да буду блиски Богу. Наиме, Бог се зацарио у њима као у Својим синовима и пријатељима, што представља други вид доброчинства.

(3) *Нека хвале Име Његово у хору, уз бубањ и псалтир нека Му псалмопају*. Сви хришћани, синови Сиона, нека пају Господу у хору, тј. сједињено и једногласно, да би ово једногласје у песмопојању створило у њима и јединство и сагласност љубави, једнодушје и једномислије. Како то овде показује Давид, древном јеврејском народу било је допуштено да Богу пое уз музичке инструменте, као што им је било допуштено и приношење животињских жртава, али само услед слабости њиховог ума и склоности ка задовољствима. За нови народ, псалтир представља вишње надахнуће које долази од благодати Духа, будући да псалтир испушта звук из свог горњег дела. Према једном тумачењу, бубањ (тимпан) је делање, а псалтир созерцање, због чега смо дужни да Богу појемо делањем и созерцањем.

(4) *Јер Господ благоволе у народу Своме, и узнеће кротке у спасење*. Господ, каже, благоволи, односно жели добро у Свом народу, као што је речено и код Еванђелисте: *Међу људима благовољење* (Лк. 2; 14). Кротке или смирене ће Господ прославити и спасти.

(5) *Похвалиће се преподобни у слави, и обрадоваће се на постељама својим*. У дословном значењу, овде се говори о победи Јевреја над суседним народима, који су спречавали обнову храма и града Јерусалима. Услед тога, Јевреји не само да ће безбрижно спавати, него ће спавати са радошћу и весељем срца, будући да су се ослободили свих својих непријатеља – незнабожачких народа.

(6) *Узношења Божија су у устима њиховим, и мачеви двосекли су у рукама њиховим*. Ове речи наводе на мисао да ће Израиљци који прослављају Бога водити битке са својим непријатељима, да ће у њиховим устима бити псалмопојање и славословљење а у рукама оружје којим ће поразити и посећи своје противнике.

(7) *Да учини освету у незнабошцима, изобличење у народима*. Израиљци ће, каже, устима прослављати Бога а рукама ће се борити с непријатељима, имајући за циљ да се Бог кроз њих освети суседним народима за увреде и ратове против Његовог народа, (8) *Да вежу цареве њихове у ланце, и славне њихове у ручне окове железне*.

(9) *Да учини на њима суд написан, слава ће ова бити свима преподобнима Његовим*. Израиљци ће, најзад, славословити Бога устима и борити се с народима рукама да би Бог кроз њих осудио и казнио њихове непријатеље и да би се осветио за Свој народ. Слава, која им је обећана, састојала се у победи над свим суседима, извојеваној на необичан и задивљујући начин, уз помоћ и садејство Божије.

Тако се овај псалам тумачи у историјском смислу. У вишем смислу, међутим, он се тумачи на следећи начин. Према светом Златоусту, речи да ће се преподобни похвалити славом односе се на будући век, јер, како учи апостол Павле, страдања овога века нису ништа у поређењу са славом која ће нам се открити (в. Рим. 8; 18). Таква слава је крст, као што је и речено: *Боже сачувај да се било чим другим хвалим осим крстом Господа нашега Исуса Христа* (Гал. 6; 12). Осим тога, Давид хвали кротке и преподобне, да би у нама подстакао кроткост и преданост Богу. *Обрадоваће се на постељама својим*, тј. у вечним небеским обитељима и у приуготовљеним обитавалиштима. *Двосекли мач* означава крст Господњи, јер уништава и рањава мноштва демона. Под мачем се може подразумевати и живот апостола и њихових наследника, будући да је изоштрен и речју и делом, односно и делањем и созерцањем. *Освета незнабошцима* изражава начин деловања апостола, који су тако поступали с циљем да људе ослободе од робовања и сурове власти ђавола. Под *царевима и славнима међу незнабошцима* требало би подразумевати демоне који су владали над њима и којима су они указивали почасти.

Псалам 150

Алилуја

Тумачење Јефимија Зигабена

Како примећује св. Јован Златоусти, Давид Књигу псалама завршава благодарењем Богу, поучавајући и нас да Богу благодаримо за свако благостање, али и за сваку несрећу, коју је Њему угодно да нам пошаље, да Му благодаримо и на почетку и на свршетку сваког нашег дела.

(1) *Хвалите Бога у светима Његовим*. Хвалите и прослављајте Бога у светима Његовим, јер је, према речима св. Златоуста, људском животу подарио такво свето устројство да их је оно од људи учинило ангелима.

Хвалите Га у тврђи силе Његове, тј. хвалите Га због тврђаве, створене Његовом божанственом силом. Под тврђавом се подразумева друго небо (тј. небески свод), које задивљује својом величином и лепотом.

(2) *Хвалите Га за многе моћи Његове*. Хвалите Га за моћ која се открива творењем безбројних чудеса и којом творевина оглашава и проповеда свемогућство свога Творца.

Хвалите Га по мноштву величанства Његовог, тј. хвалите Га због Његове неизмерне величине, за коју је речено: *Величанству Његовом нема краја* (Пс. 144; 3).

(3) *Хвалите Га уз глас трубни, хвалите Га уз псалтир и гусле.* (4) *Хвалите Га уз бубањ и у хору, хвалите Га уз жице и органе.* (5) *Хвалите Га уз јасне кимвале, хвалите га уз кимвале с поклицима*. Пророк заповеда Јеврејима да Господа хвале свим музичким средствима, како гласовима, тако и инструментима, док хришћанима заповеда да то чине свим телесним органима: очима, уснама, ушима, рукама и ногама. Ако очи не гледају на непотребно и срамно него на долично и корисно, ако уши не слушају раскалашне речи него оно што је душекорисно, ако уста не изговарају ништа саблажњиво, ако руке нису шкрте, ако се уздржавају од убијања и отимања и ако се пружају ка добрим делима, ако ноге не хитају ка пороцима и ако корачају правим путем, онда ми уистину свим (телесним) органима прослављамо Бога, узносећи му хармоничну, милозвучну песму. Под *хором* (ст. 4) се подразумева песма, која се певала у хору.

(6) *Све што дише нека хвали Господа! Алилуја*. Овим речима, цар – пророк подстиче васцели људски род и сваки људски узраст да хвали Бога и да Му благодари. Дисање овде означава душу, а душа подразумева целог човека. Давид, дакле, призива верујуће да хвале Бога у садашњем животу, док ће у будућности васкрсење призвати и неверне да хвале и прослављају Бога, јер ће тада сви, и верни и неверни, савити своја колена пред Богом и хвалити Га.

И ми смо дужни да Бога хвалимо и прослављамо и речју и делом, да Га хвалимо и да Му свагда и за све благодаримо. За нас, разумне људе, хваљење Бога је неопходно дело и свагда се од нас захтева; то је неизбежна дужност, угодна жртва и, како каже св. Златоуст, ангелско служење. Ако то извршимо, ми ћемо без препрека окончати ток овог живота и задобити будућа блага, благодаћу и човекољубљем Господа нашег Исуса Христа, с којим нека је Оцу и Светоме Духу слава, част и поклоњење у векове векова. Амин.

Свети Василије Велики
Архиепископ Кесарије Кападокијске

БЕСЕДЕ НА ПСАЛМЕ

Беседа на први део првог псалма

Свако је йисмо боїонадахнуто и корисно (2. Тим. 3; 16), и Дух Свети га је написао због тога да бисмо у њему, као у неком заједничком лечилишту душа, сви ми, људи, одабрали исцелење за своју сопствену страст. У Писму је речено: *Исцелење ће умирити велике їрехове* (Књ. проп. 10; 4). Међутим, једном нас поучавају пророци, а другоме писци историјских књига, једном нас поучава закон, а друго има вид саветодавних изрека (пословица). Књига псалама обухвата оно што је најкорисније у свим осталим књигама. Она пророкује о будућности, подсећа на (историјске) догађаје, даје законе за живот, указује на то, како би требало да деламо. Једном речју, она је заједничка ризница добрих учења, која свакоме обезбеђује оно што му погодује, сагласно његовој сопственој ревности. Она зацељује застареле душевне ране, недавно рањеном даје брзо исцелење, васпоставља болесно а неповређено подржава. Уопштено, ова књига, колико год је то могуће, искорењује страсти, које у човековом животу на разне начине господаре његовом душом. Поред тога, она ствара неку складну утеху и насладу, које помисли чине целомудреним. Дух Свети је знао да је људски род тешко руководити ка врлини и да смо, због наше склоности ка наслади, немарни у погледу правог пута. Шта да се ради? Учењима (тј. догмама, истинама вере) се присаједињује угодност слаткопојања да бисмо, заједно са оним што је слатко и милозвучно за слух, прихватали и оно што је корисно у речима. Тако поступају и мудри лекари: дајући нам да пијемо горак лек од којег осећамо одвратност, често се догађа да чашу премазују медом. Са таквим циљем су за нас измишљена и ова складна песмопојања псалама да би их они, који су по узрасту деца и уопште, који су по свом карактеру још увек незрели, на први поглед појали, а у ствари поучавали своје душе. Тешко да би неко од простог народа, а посебно они немарни, отишли одавде лако запамтивши апостолску и пророчку заповест; међутим, стихови из псалама певају се и у њиховим кућама, као што се оглашавају и на трговима. Ако се неко, као звер, разјари од гнева, смирује се оног тренутка кад се његове уши насладе псалмом, јер мелодијом (тј. псалмопојањем) кроти свирепост своје душе.

2. Псалам је тишина душе и раздавање мира. Он умирује помућеност и усталасаност помисли; он умекшава раздражљивост душе и уцеломудрује неуздржање. Псалам је посредник пријатељства, сједињење међу далекима, помирење непријатеља. Ко би још увек могао да сматра непријатељем онога, с којим је узносио један глас ка Богу? Због тога нам псалмопојање даје једно од највећих добара – љубав, измисливши као

карику повезивања заједничко појање, и сједињујући људе у један усклађен хор. Псалам је уточиште од демона, ступање под заштиту ангела, оружје у ноћним страховима, починак од дневног труда, сигурност за младенце, украс у цветном узрасту, утеха старцима, најдоличнији украс женама. Псалам насељава пустиње, уцеломудрује тргове. За почетнике – он је основа (учења); за узнапредовале – увећање знања, а за савршене – утврђење и глас Цркве. Он празник чини светлим, он узрокује *жалост по Богу*, јер псалам и камено срце примора на сузе. Псалам је дело ангела, небеско живљење, духовни тамјан. То је мудри изум Учитеља Који је устројио да појемо и да се истовремено поучавамо оном што је корисно. Њиме се и пауке дубље утискују у душу. Наиме, оно што је научено с принудом не задржава се дуго у нама, а оно што је прихваћено са задовољством и пријатношћу чвршће се укорењује у душу. Чему ћеш се научити од псалама? Зар одатле нећеш познати величину одважности, поузданост правичности, достојанство целомудрености, савршенство разборитости, начин покајања, меру трпљења и сваког другог добра које именујеш? Овде се налази савршено богословље, предсказање о доласку Христовом у телу, претња судом, нада у васкрсење, страх од казне, обећање славе, откровење тајинстава. Све је то, као у неку велику и заједничку ризницу, сабрано у књигу псалама, које је пророк, међу бројним музичким инструментима, прилагодио управо оном који се назива псалтир. Тиме је, како ми се чини, објаснио да у њему одзвањају гласови благодати која се даје са небеса – од Духа, јер је то једини музички инструмент којем се узрочник звука налази на врху (у горњем делу). Код цитре и код лире бакар у доњем делу одзвања под плектрумом (трзалицом), док се код псалтира узрочник хармоничних ритмова налази у горњем делу, да бисмо се и ми побринули да тражимо горње, и да би нас пријатност појања одвратила од падања у телесне страсти. При том нам је, како ја мислим, пророчка реч дубокомислено и премудро самим устројством овог оруђа показала да људи са складно устројеном и усклађеном душом лако могу да се уздигну ка вишњем. Размотримо, дакле, и почетак псалама.

3. *Блажен је човек који не иде на веће безбожних*. Када подижу висока здања, градитељи постављају темеље који су сразмерни тој висини. И бродоградитељи, који припремају лађе за прихватање великог терета, њихов подводни део граде сразмерно терету који ће у њих бити натоварен. И приликом рођења живог бића, срце, које се најпре уобличује, добија од природе устројство какво одговара том живом бићу. Отуда се телесно ткиво образује око срца сразмерно сопственим начелима, и отуда потиче разлика у величини животиња. То што за кућу значи темељ,

подводни део за лађу и срце у телу живог бића, такву силу, како ми се чини, има и овај кратак предговор у односу на целокупно устројство псалама. Будући да псалмопојац, у наставку казивања, намерава да посаветује много чему што је тешко и испуњено неизмерним знојем и напорима, он подвижницима побожности на самом почетку указује на њихово блажено окончање како бисмо, у очекивању приуготовљених добара, безбрижно подносили жалости садашњег живота. На исти начин и очекивање удобног пристаништа олакшава труд путницима који корачају неравним и непроходним путем. Жеља да задобију товаре приморава трговце да се одважно упуте на море, док нада у плодове чини да земљоделцу труд буде неприметан. Због тога је и заједнички Руководитељ у животу, велики Учитељ, Дух Истине, премудро и опитно унапред понудио награде, да бисмо ми, упривши поглед даље од садашњег труда, пожурили да се у мислима наслађујемо вечним добрима.

Блажен је човек, који не иде на веће безбожних. Постоји, дакле, истинско добро, које је достојно да се назове блаженим у најважнијем и превасходном значењу те речи. То је Бог. Због тога и Павле, намеравајући да говори о Христу, каже: *По јављању блаженог Бога и Спаса нашега, Исуса Христа* (1. Тим. 1; 11 и Тит. 2; 13). Уистину је блажено ово суштo само-Добро (тј. Добро само по себи, грч. τὸ αὐτόκαλον), према Којем све мотри, Којем све стреми, ова непроменљива Природа, ово господарско Достојанство, овај безметежни Живот, ово непомућено Живљење* у Којем нема промене и Које не дотиче променљивост, овај вечнотекући Извор, ова преизобилна Благодат, ова неисцрпна Ризница. Неуки људи и светољупци (грч. φιλόκοσμοι), не знајући ништа о природи добра, често блаженим називају ствари које немају никакву вредност, као што су богатство, здравље или блистав живот, а што по својој природи није добро, не само зато што се лако може променити у своју супротност, него и зато што онога који га поседује не може да учини добрим. Кога је богатство учинило праведним или здравље целомудреним? Напротив, често се дешава да (ове ствари) за онога који их злоупотребљава постану узрок сагрешења. Према томе, блажен је онај ко је задобио то што је достојно веће вредности, ко је постао причасник неотуђивог добра. Међутим, по чему ћемо га препознати? По томе што не иде на веће безбожних. И пре него што кажем шта значи не ићи на веће безбожних, намеравам да због вас разрешим питање које се овде поставља. Питате: зашто пророк одабира само човека

* Свети Василије на овом месту користи грчку именицу „ἡ διεξαγωγή" која означава вид, облик или начин живота (или постојања), прим. прев.

и њега назива блаженим? Зар жене нису призване на блаженство? Није о томе реч, јер је врлина једна и за мушкарце и за жене. И као што је и стварање и једног и другог једнако по части, тако је и плата једнака и за једно и за друго. Послушајте шта се каже у Књизи Постања: *Створи Бог човека по образу Божијем, мушко и женско створи их* (1. Мојс. 1; 27). Они који имају једну (исту) природу, имају и иста дејства. Због чега је, дакле, Псалмопојац, говорећи о мушкарцу, прећутао о жени? Зато што је, уз јединство природе, сматрао да је довољно да за означавање целине укаже на оно што је у тој врсти превасходније.

Услед тога је *блажен човек који не иде (не отиде) на веће безбожника*. Погледај, колика је тачност речи, и колико је свака изрека испуњена догмама. Није рекао: *који не иде* (сада, грч. οὐ πορεύεται) него *који не отиде* (грч. οὐκ ἐπορεύθη).* Онај који је још жив не може се назвати блаженим због неизвесности окончања живота. Онај, међутим, који је испунио наложене обавезе и живот окончао беспрекорним крајем, спокојно се може назвати блаженим. Зашто је блажен онај *који ходи у закону Господњем* (Пс. 118; 1)? Писмо овде блаженим не назива оног који је ходио, него оног који још увек ходи у закону. То се догађа стога што су они, који чине добро, и за само дело достојни похвале. Они који избегавају зло не заслужују похвалу онда, кад се једном или два пута уклоне од греха, него онда, кад су у стању да свагда избегну искушавање у злу. Услед везаности појмова, међутим, открива нам се и друга тешкоћа. Зашто Псалмопојац не назива блаженим онога који је узнапредовао у врлини, него онога који није починио грех? У таквом случају би се и коњ, и во, и камен могли назвати блаженима. Које је то неживо суштаство стајало на *путу грешних*? Или које је бесловесно створење седело на *седалишту погубника*? Сачекај мало, и пронаћи ћеш лек. Пророк додаје: (2) *него је у закону Господњем воља његова*. Поучавање закону Божијем је својствено само разумном суштаству. Ми ћемо рећи и то, да је почетак прихватања добра удаљавање од зла, јер је речено: *Уклони се од зла и чини добро* (Пс. 36; 27).

4. Према томе, приводећи нас ка врлини премудро и опитно, Псалмопојац удаљавање од греха поставља као почетак добрих дела. Ако би он од тебе одмах захтевао савршенство, сасвим је могуће да би ти оклевао да приступиш делу. Сада те навикава на оно што је доступније (приступачније), да би се ти одважније латио и осталог. Ја бих рекао да је подвизавање у врлини слично лествици, и то управо оној, коју је некад

* У грчком изворнику, глагол „πορεύομαι" (ићи) није употребљен у презенту него у аористу – ἐπορεύθην, прим. прев.

видео блажени Јаков: један њен крај био је близу земље и дотицао ју је, док се други распростирао изнад самог неба. Због тога они, који ступају у врлински живот, морају најпре утврдити своје кораке на првим степенима, да би од њих непрестано усходили све више и више док се најзад, посредством постепеног напредовања, не уздигну на висину која је могућа за људску природу. И као што првобитно усхођење по лествици значи удаљавање од земље, тако и у животу по Богу удаљавање од зла значи почетак напредовања. Уопштено, свако недејствовање је неупоредиво лакше од било ког дела. На пример: *Не убиј, не чини прељубу, не укради* (2. Мојс. 20; 13 – 15). Свака од тих заповести захтева само недејствовање и непокретност. Међутим, *Љуби ближњега свога као самога себе* (Мт. 19; 19) и *Продај све што имаш и подај сиромасима* (21), или *Ако те ко потера једну миљу иди с њим две* (Мт. 5; 41) – то су већ дејства каква доликују подвижницима. Да би се извршавале ове заповести, већ је потребна одважна душа. Према томе, задиви се мудрости онога који нас кроз лакше и приступачније води ка савршенству. Псалмопојац нам је понудио три услова која треба испунити: не ићи на *веће безбожних*, не стајати на *путу грешних* и не седети на *седалишту погубника*. Следећи природни ток ствари, он је тај поредак унео и у оно што је рекао. Наиме, ми најпре расуђујемо (о намери), затим намеру остварујемо и најзад остајемо непоколебиви у одлукама. Због тога се најпре блаженом мора назвати чистота наших помисли, јер корен телесних дејстава чини намера (мисао) срца. Тако се прељуба најпре распламсава у души сластољупца, па тек након тога узрокује и телесну искварености. Господ због тога и каже да је оно што човека квари унутра у њему (Мт. 15 18). Уколико се грех против Бога у правом смислу те речи назива безбожништвом, онда никада не смемо себи допустити да услед неверја сумњамо у Бога. Ако у свом срцу кажеш: да ли постоји Бог Који свим управља, то значи да већ идеш на веће безбожних. Да ли на небу постоји Бог Који одлучује о свему појединачном? Постоји ли суд? Постоји ли плата свакоме по делима његовим? Зашто праведни живе у сиромаштву, а грешни у богатству? Неки су слаби, а неки се наслађују здрављем? Неки су понижени, а неки славни? Да ли се свет случајно покреће сам од себе? Да ли неразумни случај без икаквог поретка свакоме додељује животну судбину? Ако тако помишљаш, ти си пошао на *веће безбожних*. Стога је блажен онај који није посумњао у Бога, ко није пао у малодушност посматрајући садашње него се нада очекиваноме, ко о Ономе Који нас је створио није имао неверујућу мисао. Блажен је и онај који *на пут грешника не стаде*. Путем се назива живот, јер свако ко је рођен хита ка свршетку. Оне, који су на лађи, ветар без икаквог

(њиховог) напора носи ка пристаништу. Иако то они не осећају, кретање лађе води их ка циљу. Тако и ми, с протеклим временом нашег живота и неким непрекидним и непрестаним кретањем у неприметном животном току, бивамо привучени ка својој граници. На пример: ти спаваш, а време бежи од тебе. Будан си, а твоја мисао је нечим заокупљена? Међутим, живот се истовремено троши, иако то измиче нашим чувствима. Сви ми, људи, трчимо по некој арени и сваки од нас жури свом циљу. Због тога смо сви ми на путу. На тај начин, можеш да створиш представу о овом путу. Ти си путник у овом животу, поред свега пролазиш, све остаје иза тебе. На путу видиш биљке, траву, воду или нешто друго, достојно твог погледа. Дивио си се неко време, а затим си пошао даље. Опет си сусрео камење, провалије, кланце, стене, пањеве, а понекад звери, гмизавце, трње или нешто што је исто тако непријатно. Мало си јадиковао, а затим их напустио. Такав је живот. У њему нема ни постојаних наслада, ни дуготрајних јадиковки. Тај пут није твоје власништво, као што ни садашњост није твоја. Путници имају овакав обичај: чим начине први корак, за њим одмах следи други, а за њим и следећи.

5. Погледај, зар ти ово не личи на живот? Данас си ти обрађивао земљу, а сутра ће је обрађивати други, а после њега опет неко други. Видиш ли ова поља и велелепна здања? Колико је пута, свако од њих, током свог постојања променило име! Било је власништво тога и тога, а затим је названо по имену некога другог; затим је прешло код новог власника, и сад се назива његовом својином. Дакле, зар наш живот није пут по којем корачају час једни час други, и по којем сви следе један за другим? Због тога је *блажен онај који на пут грешника не стаде*. Шта значи: *не стаде*? Налазећи се у првом узрасту, човек још увек није ни порочан ни врлински, јер тај узраст није способан ни за једно од ових стања. Међутим, кад у нама сазри разум, остварује се оно што је написано: *Када дође заповест, грех оживље, а ја умрех* (Рим. 7; 9 – 10). Наиме, појављују се рђаве помисли, које у нашим душама настају услед телесних страсти. И заиста, заповест је дошла, тј. задобијено је познање добра, и ако она не надвлада рђаву помисао него допусти разуму да се потчини страстима, грех оживљава а ум умире, поставши мртав посредством грехопада. Према томе, блажен је ко се није дотакао *пута грешника* него је добром помишљу притекао благочестивом животу. Постоје два пута, која су међусобно противна један другом: један је широк и пространа, а други узан и невољан. Постоје такође и два путеводитеља, и сваки од њих настоји да придобије за себе. На глатком путу и на низбрдици путеводитељ је варљив. То је лукави демон и он посредством наслаге одвлачи у пропаст оне који га следе. На другом

путу, неравном и стрмом, путеводитељ је добри ангео, и оне, који за њим следе, кроз напор врлине води ка блаженом окончању. Све дотле, док је сваки од нас младенац који трчи за оним што наслађује у садашњем, не брине се о будућем. Међутим, када постане човек и кад се његов разум усаврши, он види да се живот пред њим на неки начин дели и да води или ка врлини или ка пороку. Често се дешава да, обративши на њих душевно око, разликује оно што је својствено врлини, од онога што је својствено пороку. Живот грешника показује у себи сва задовољства садашњег века. Живот праведника, међутим, показује само добра будућег века. Колико год да обећава будућа блага, пут праведних исто толико претпоставља и труд у садашњем. Сластољубив и неуздржан живот не нуди наслађивање које ће доћи касније, него садашње наслађивање. Због тога свака душа почиње да и развејава се због помисли. Када у своје мисли уведе вечно, она одабира врлину. Када поглед окрене ка садашњем, предност даје задовољству. Овде види наслађивање тела, а тамо робовање; овде види пијанство а тамо пост; овде види необуздан смех а тамо сузе; овде плес а тамо молитве; овде музику а тамо уздахе; овде блуд а тамо девственост. Уколико се истинско благо разумом може појмити једино кроз веру (јер је оно далеко од нас, и њега *око не виде и ухо не чу*), док нам је сладост греха на дохват руке и наслада се улива посредством сваког чула, блажен је онај којег замке задовољства нису одвукле у пропаст него трпељиво очекује наду у спасење и који, приликом избора једног или другог пута, није ступио на пут који води ка злу.

6. *И на седалиште погубника не седе*. Да ли говори о оним седалиштима, на којима одмарамо своје тело? И какав је однос дрвета према греху, ако седалишта, које је претходно заузимао грешник, треба да се клоним као нечега штетног? Или би можда под седалиштем требало подразумевати непокретно и постојано обитавање у одобравању зла? Тога би требало да се клонимо, јер дуготрајна огрезлост у греху ствара у души неку непоправљиву навику. Застарела душевна страст или помисао о греху која се временом утврдила тешко се лечи па чак бива и неисцељива, када навике, како се најчешће дешава, пређу у природу. Због тога би требало да желимо да се чак и не приближавамо злу. Други начин је да одмах након искушења утекнемо од њега, као од удара који задаје стрела, према ономе што је Соломон написао о злој жени: *Не задржавај своје око на њој него одскочи, не оклевај* (Приче Сол. 9; 18а – према Септуагинти). И сад знам неке, који су у младости посрнули у телесне страсти и који, услед навикнутости на зло, све до саме старости обитавају у греху. Као што свиње, ваљајући се по блату, на себе лепе све више и више нечистоће, тако се и

ти људи, посредством сластољубља, свакодневно прекривају новом срамотом. Дакле, блажена је ствар – и не помишљати на зло. Ако си, будући уловљен од непријатеља, у душу прихватио савете безбожништва, не стој у греху! Ако си се и подвргао томе, не утврђуј се у злу! Према томе, не седи на *седалишту погубника*!

Ако си разумео на какво седалиште мисли Писмо, односно да под тим подразумева дуготрајно обитавање у злу, упитај и кога оно назива погубницима. Људи, који имају искуства са тиме, кажу да се куга, ако се дотакне једног човека или животиње, посредством општења распростире на све који им се приближе. Особина те болести је да се сви, један од другога, испуњавају том слабошћу. Такви су и посленици безакоња. Преносећи један другоме заразу, сви заједно страдају од болести и сви заједно пропадају. Зар ти се није догодило да видиш како развратници седе на трговима, исмевају целомудрене и причају о својим срамним делима и својим занимањима достојним таме, набрајајући случајеве свог бестидништва као подвиге или као нека друга храбра дела? То су погубници, који настоје да свој сопствени порок свима пренесу и да многе учине себи сличнима, јер ће, у случају да је порок заједнички, избећи срамоћење. Када ватра дотакне лако запаљиво вештаство, не може се догодити а да га не захвати у целини, особито ако дува јак ветар који пламен преноси с једног места на друго. Тако и грех, додирнувши једног човека, не може а да не пређе на све који му приступају, будући да га развејавају нечисти духови. Дух блуда се не ограничава тиме да само једнога изложи срамоћењу него му одмах прикључује и другове: гозбе, пијанство, бестидне приче и развратну жену која истовремено пева, неком се осмехује, неког саблажњава, а све њих заједно подстиче на један исти грех. Зар је мала таква зараза, зар је безначајно такво распростирање зла? Постоје и они, који подражавају зеленаша или човека који је неким другим пороком задобио значајну власт у друштву, постао народни старешина или војсковођа, а затим се предао најбестиднијим страстима. Међутим, зар и онај који га подражава неће у душу примити пропаст, претворивши у своју сопственост порок онога којега подражава? Блистав положај у свету истовремено разоткрива и начин живота оних људи које сви виде. Војници најчешће подражавају свог војсковођу, они који живе у градовима угледају се на своје старешине. Уопште, када многи сматрају да је порок једног човека достојан подражавања, тада ће праведно и долично бити да кажемо да се од његовог живота шири нека душевна зараза. Грех, који чини знаменит човек, многе од посрнулих привлачи да подражавају то исто. Будући да један од другог преузимају скверну, за такве људе се

каже да су погубници душа. Не седај, дакле, на *седалиште погубника* и не учествуј на саборима погубника и оних који вређају морал, не задржавај се у друштву оних, који саветују на зло.

Моја беседа је до сада обухватила само увод. Примећујем, међутим, да је њено обиље превазишло потребну меру, тако да ни ви не би могли лако да запамтите уколико би још нешто било речено. Уосталом, и мени је тешко да наставим беседу јер, услед урођене слабости, почињем да губим глас. Оно, о чему смо говорили, остало је недоречено: говорећи о томе да се морамо клонити зла, прећутао сам о томе како да се усавршимо посредством добрих дела. Уосталом, предложивши ово благонаклоности ваше пажње, обећавам да ћу, уз Божију помоћ, испунити и оно што недостаје, уколико се не повучем у потпуно безмолвије. Нека Господ нама подари награду за изречено а вама плод од онога што сте слушали по благодати Свог Христа, и Њему нека је сила и слава у векове векова. Амин.

Беседа на седми псалам

(1) *Псалам Давидов, који певаше Господу за речи Хусије, сина Јемејенија (Венијаминца)*

На први поглед, могло би се учинити да натпис седмог псалма противуречи ономе што је написано у Књигама о царевима, где се говори о Давиду. Наиме, тамо се приповеда о Хусији, првом Давидовом пријатељу и сину Архијином, док се овде каже да је Хусија син Јемејенијев. Међутим, како тај Хусија није Јемејенијев син, тако ни међу онима, који се тамо помињу нема другог Хусије, који је Јемејенијев син. Зар он Јемејенијевим сином није назван зато што је показао велику храброст и одважни подвиг, када је под маском пријатељства дошао код Авесалома и осујетио Ахитофелов савет, предложивши мишљење човека који је веома спретан и који добро познаје ратну вештину? Наиме, син Јемејенијин у преводу значи „син деснице". Када га је Ахитофел саветовао да нимало не оклева него да одмах нападне оца који још није био спреман за битку, Хусија није допустио да Ахитофелов савет буде прихваћен, *да би Господ*, како је речено, *навукао зло на Авесалома* (2. Сам. 17; 14). Напротив, да би Давиду дао времена да сабере своје снаге, просудио је да би требало да га увери у корист од одлагања и оклевања, чиме је угодио и Авесалому, који је рекао: *Бољи је савет Хусије Архијанина него савет Ахитофелов* (2. Сам. 17; 14). Хусија је, међутим, посредовањем свештеника Садока и Авијатара обавестио Давида о Авесаломовим одлукама, захтевајући да Давид током ноћи не остане у пустињи Аравот, него да пожури са преласком.

Будући да је он кроз овај добар савет постао Давидова десна рука, добио је име по свом одважном делу, због чега је назван сином Јемејенијиним, тј. сином деснице. У Светом Писму је уобичајено да се порочнима чешће даје име по греху него по оцу, као што се и добрима даје име по врлини којом се одликују. Тако и апостол Павле назива ђавола сином погибељи: *Нико да не отпадне, осим онај који чини безакоња, син погибељи* (2. Сол. 2; 3). И у Еванђељима је Господ Јуду назвао сином погибељи, јер је речено: *Нико од њих не погибе осим сина погибељи* (Јн. 17; 12). Оне, који су украшени богопознањем назвао је чедима премудрости, рекавши: *Оправдаће премудрост деца њезина* (Мт. 11; 19). Каже и ово: *Ако буде онде син мира* (Лк. 10; 6). Због тога не чуди ако је овде прећутано о телесном родитељу првог Давидовог пријатеља. Он је назван сином деснице, добивши по својим делима онакво име, какво му и доликује.

2. *Господе Боже мој, на Тебе се поуздах, спаси ме*. Помишљеш да су ово обичне речи, и да их је у непосредном смислу могао изрећи било ко: *Господе Боже мој, на Тебе се поуздах, спаси ме*. Можда, у ствари, и није тако. Онај ко се узда у човека или се насићује нечим житејским, на пример силом, новцем или нечим другим што људи сматрају блиставим, не може да каже: *Господе Боже мој, на Тебе се поуздах*. Наиме, постоји заповест према којој се не треба уздати у кнеза, и речено је: *Нека је проклет човек који се узда у човека* (Јер. 17; 5). Као што се нека божанска почаст не сме указивати никоме осим Богу, тако се не треба ни уздати ни у кога другог, осим у Бога, Господа сваке твари. Речено је: *Нада моја и песма моја* (Пс. 70; 5 и Пс. 117; 14). Зашто се пророк моли да га најпре спасе од прогонитеља, а затим да га избави? Постављање знака интерпункције разјашњава ове речи: *Спаси ме од свих који ме гоне, и избави ме* (3) *да не зграбе душу моју као лав*. У чему је разлика између спасења и избављења? У томе што је спасење потребно слабима, а избављење онима, који су у заробљеништву. Према томе, онај ко у себи носи слабост али у себи налази и веру, сопственом вером се управља ка спасењу, јер је речено: *Вера твоја спасла те је* (Лк. 7; 50) и: *Како си веровао нека ти буде* (Мт. 8; 13). Онај пак којем је потребно избављење, очекује да други за њега положи потребну цену. Због тога онај којем прети смрт, знајући да је један Спаситељ и један Искупитељ, каже: *На Тебе се поуздах, спаси ме од* слабости и *избави ме од* ропства. Мислим да храбре подвижнике Божије, који су се током читавог свог живота довољно борили с невидљивим непријатељима, када избегну све њихове прогоне и налазећи се на крају живота, кнез овог века испитује да би их задржао за себе, тражећи хоће ли се на њима наћи нека рана задобијена у време борбе или било каква мрља и отисак греха.

Ако се нађе да нису ни рањени ни оскрнављени, упокојиће их Христос. Због тога се пророк моли и за садашњи и за будући живот. Овде каже: *Спаси ме од свих који ме гоне*, а тамо: *избави ме, да не зграбе душу моју као лав*. Ово можеш да дознаш и од Самог Господа, Који пред страдање каже: *Долази кнез овога света и у мени нема ништа* (Јн. 14; 30). Он, Који није починио никакав грех, каже: *У Мени нема ништа*. За човека је, међутим, довољно ако се одважи да каже: *Долази кнез овога света* и у мени нема много, а и то што има је мало важно. Опасно је да нам се то догоди када нема ни Спаситеља ни Избавитеља. Уз ова два појма додата су још два: *Спаси ме од свих који ме гоне и избави ме* да се, када будем ухваћен, не догоди да *нема ко да ме избави*.

3. (4) *Господе Боже мој, еда ли учиних то, еда ли је неправда у рукама мојим* (5) *еда ли узвратих онима који ми наношаху зла, нека зато отпаднем од непријатеља мојих празан,* (6) *нека зато гони непријатељ мој душу моју и достигне је*. За Писмо је уобичајено да употребљава реч „узвраћање", не само у општеприхваћеном смислу, када је добро или зло већ учињено, него и у нечему што се тек предузима, као на следећем месту: *Узврати слузи Твоме* (Пс. 118; 17). Уместо да каже: „дај", рекао је „узврати". „Дати" значи поставити почетак доброчинству, а „узвратити" значи подједнако одмерити за учињено добро. Узвраћање је друго начело и враћање учињеног добра или зла. Мислим да Писмо, кад уместо прозбе изражава неко тражење и захтева узвраћање, износи смисао који је сличан следећем: као што дуг бриге о деци природно припада родитељима, то исто учини и расуђујући о мени. Својом љубављу према деци, отац се природно обавезује да промишља о њиховом животу, јер је речено: *Родитељи су дужни да теку имање деци* (2. Кор. 12; 14) како би им, осим живота, осигурали и средства да опстану у животу. На сличан начин, у Писму се давање или узвраћање често употребљава у вези са првобитним дејствима. Сада, пак, пророк каже: *Не узвратих онима који ми наношаху зла*, односно, на слично нисам узвратио сличним. *Ако ово учиних, ако узвратих онима који ми наношаху зла, нека зато отпаднем од непријатеља мојих празан*. Од непријатеља је *празан* отпао онај што се лишио благодати, која се даје од пуноте Христове. (6) *Нека зато гони непријатељ душу моју и достигне је, и згази на земљу живот мој*. Душа праведника, која се ослободила од причасности телу, има живот који је *сакривен са Христом у Богу* (Кол. 3; 3), тако да заједно са апостолом може да каже: *А живим – не више ја, него Христос у мени* и *Што сад живим у телу, вером живим* (Гал. 2; 20). Душа грешника који живи у телу и огрезлог у телесна задовољства, ваља се у телесним страстима као у блату.

Непријатељ који је гази настоји да је још више оскрнави и да је, да тако кажемо, закопа, наступајући на палога и ногама га укопавајући у земљу, односно, он на тај начин живот посрнулог укопава у тело. *И славу моју у прах да настани*. Светима, који имају живот на небесима и који сабирају благо у вечне ризнице, и слава је на небесима; о људима праха и о онима који живе по телу каже да се и њихова слава *настањује у праху*. Ко се прославља због овоземаљског богатства, ко задобија краткотрајну славу од људи, ко се узда у телесна преимућства, тај у себи има славу, али она не ниче на небесима него се настањује у праху. (7) *Васкрсни (устани), Господе, у гневу Своме, уздигни се у крајевима непријатеља Твојих*. Пророк се моли за извршење тајне васкрсења којом ће се искоренити њихови грехови, или за оно узношење на крст које је требало да се изврши, када ће се непријатељска злоба узвисити до крајње границе. Или пак речи: *Уздигни се у крајевима непријатеља Твојих* садрже у себи смисао који је сличан следећем: ма до какве висине да дође злоба, разливајући се прекомерно и безгранично, Ти, по мноштву силе Своје можеш, као добри лекар, да унапред поставиш границе и да зауставиш болест која се свуда разлива и свуда продире, и да Твојим уразумљујућим ударцима зауставиш њено непрекидно распростирање.

4. *Подигни се, Господе Боже мој, заповешћу коју си заповедио*. Ове речи би се могле односити и на тајну васкрсења. У том случају, треба их разумети у смислу да пророк моли Судију да васкрсне, да се освети за сваки грех и да се изврше заповести које су нам прописане. Ове речи се могу разумети и тако да се односе на тадашње стање пророка, који моли Бога да васкрсне и да се освети за заповест коју је Он дао. Бог је дао заповест: *Поштуј оца свога и матер своју* (2. Мојс. 20; 12), а Давидов син ју је преступио. Из тог разлога, због његовог поправљања и уразумљења многих моли Бога да не буде дуготрпељив него да устане у гневу и да се освети за Своју заповест. Он каже: не свети се за мене, него за запостављање заповести коју си Ти Сам дао. (8) *Сабор народа окружиће Те*. Добро је познато да се, након уразумљења једног неправедног, обраћају многи. Због тога каже: казни његов преступ, да би Те *сабор народа окружио*. *И за њега се на висину врати*. За сабор који Те окружује и који си задобио благодатним снисхођењем и домостројем (икономијом), врати се на висину оне славе, *коју си имао пре него свет постаде* (Јн. 17; 5). (9) *Господ ће судити народима*. На многим местима Писма засејана је реч о суду, као сасвим нужна и саветодавна приликом обучавања у побожности оних, који су кроз Исуса Христа поверовали у Бога. Будући да се реч о суду излаже на различите начине, чини се да изазива извесну сливеност (=нејасноћу)

за оне, који не праве тачну разлику у значењу. Речено је: *Који у Мене верује не суди му се а који не верује већ је осуђен* (Јн. 3; 18). Међутим ако реч „неверујући" значи исто што и реч „безбожник", како је онда речено да *безбожници неће васкрснути (устати) на суду* (Пс. 1; 5)? Осим тога, ако су верујући кроз веру постали синови Божији и због тога удостојени да и сами буду названи боговима, како то да *Бог стаде на сабору богова, и усред богова пресуђује* (Пс. 81; 1)? Чини се, међутим, да реч „судити" у Светом Писму понекад значи „испитивати", а понекад „осуђивати". Тако се, на пример, у значењу „испитивати" користи на следећем месту: *Суди ми, Господе, јер у незлобивости мојој ходих,* где пророк додаје: *Испитај ме, Господе и окушај ме* (Пс. 25; 1 – 2). У значењу „осуђивати" употребљена је у следећим речима: *Да смо сами себе осуђивали (испитивали), не бисмо били осуђени* (1. Кор. 11; 31). На другом месту је речено: *Господ ће се судити са сваким телом* (Јер. 25; 31). То значи да ће приликом испитивања живота Господ Самога Себе извргнути суду свакога и да ће Своје заповести супротставити делима грешника, наводећи доказе да је Он учинио све што се од Њега захтевало за спасење оних, којима се суди и да грешници, уверивши се колико су криви у гресима и прихвативши Божији суд, не би без сагласности трпели казне које су им наложене.

5. Реч „судити" има, међутим, и друго значење, у којем Господ каже: *Царица јужна устаће на суд са родом овим* (Мт. 12; 42). О онима, који се одвраћају од божанственог учења, који су немарни према моралној чистоти и који су у потпуности одбацили уразумљујућа учења премудрости, Господ каже да ће они, упоређујући се и сравњујући са својим савременицима, који су показали изузетну ревност према добру, понети најтежу казну за оно што нису испунили. Мислим да праведни Судија неће свима нама, који смо обучени у ово земно тело, судити на исти начин, јер ће веома различите спољашње околности, које сусрећу свакога од нас, учинити да и суд над сваким од нас буде различит. Оно што не зависи од нас и што се око нас сплело независно од наше воље, или ће олакшати или ће отежати наша сагрешења. Претпостави да се суди блуду. Међутим, један је пао у њега зато што је још од детињства био васпитаван у порочним обичајима. Њега су на свет донели порочни родитељи и одрастао је у навикнутости на рђаво, на пијанство, на игре и срамне разговоре. Други је, напротив, био подстицан на савршен живот: васпитање, учитељи, слушање речи Божије, душеспасоносно штиво, родитељске поуке, разговори који су га одгајали у честитости и целомудрености, умереност у храни. Након тога пао је у грех слично као и онај први, и мора да дâ одговор за свој живот. Зар није праведно да овај други, у

поређењу с првим, добије већу казну? Први ће бити крив само за то што није искористио спасоносна стремљења, усађена у мисли. Други ће бити осуђен због тога што је услед неуздржања и краткотрајног немара самога себе предао, упркос чињеници да је много тога садејствовало његовом спасењу. На сличан начин, онај који је од самог почетка васпитаван у побожности, који је избегао сваку изопаченост (искривљеност) у учењу о Богу и био поучен у закону Божијем, који је осуђивао грех и којем је саветовано све што је противно (греху), неће имати оправдање ако падне у идолослужење, за разлику од онога који је васпитање добио од родитеља незнабожаца који, опет, нису познавали закон и од детињства су били научени на идолослужење. *Господ ће судити народима*; другачије ће судити Јеврејину, а другачије Скиту, јер се *Јудеј ослања на закон, хвали се Богом… и уме да разликује шта је добро* (Рим. 2; 17–18). Он је призван на закон и, осим појмова који су заједнички за све, био убеђиван и уразумљиван писањем пророка и Закона. Ако се покаже да је пао у безакоње, њему ће се то урачунати у далеко већи грех. Скити су номадски народ, васпитан на зверским и нечовечним обичајима, навикнут на отимачину и узајамно насиље. Скити се неукротиво препуштају гневу, лако се раздражују узајамним увредама, навикнути су да сваки спор решавају оружјем и да своје свађе завршавају крвопролићем. Уколико они један према другом покажу макар мало човекољубља и попустљивости, онда ће нам тиме припремити најтежу казну. *Суди ми, Господе, по правди мојој, и по незлобивости мојој (нека буде) мени*. Ове речи, како се чини, садрже у себи неку похвалу и блиске су молитви фарисеја, који велича самога себе. Међутим, онај који их благонаклоно испитује, открије да је пророк далеко од сличног расположења. *Суди ми, Господе*, каже он, *по правди мојој*. То значи: тешко је достићи широко поимање праведности и границе савршене праведности. Наиме, постоји ангелска праведност која превазилази људску. Ако постоји нека сила која је изнад ангела, онда она има и превасходство праведности, сагласно њеној величини. Праведност Самога Бога је изнад сваког разума. Она је неизрецива и недостижна (непојмљива) за сваку створену природу.

6. *Суди ми, Господе, по правди мојој*, тј. по правди која је достижна за људе и могућа за оне који живе у телу. *И по незлобивости мојој (нека буде) мени*. Овим се особито потврђује да је расположење онога који то говори веома далеко од фарисејског преузношења. Својом незлобивошћу као да назива своју простодушност и неопитност у ономе што је корисно знати, према ономе што је речено у Причама: *Незлобиви верује свакој речи* (Приче Сол. 14; 15 – према Септуагинти). Будући да ми, људи, у многим случајевима грешимо услед неопитности, пророк моли и преклиње Бога да му по његовој незлобивости подари опроштај. Из тога се види да ово што је речено много више указује на смиреноумље него на преузношење. *Суди ми, Господе, по правди мојој*, каже он, и суди ми *по незлобивости* која је у мени. Моја праведна дела упореди са човечијом слабошћу, и тада ми суди. Проникни у простоту мог понашања; проникни у то, да сам непревртљив и непроницљив (=наиван, непрепреден) у световним делима, и тада ме осуди за моја прегрешења. (10) *Нека се оконча злоба грешника*. Онај који приноси ову молитву очигледно је ученик еванђелских заповести; он се моли за *оне који га гоне* (Мт. 5; 44), молећи се (Богу) да постави границу и конац грешничкој злоби, слично као што би неко, молећи се за оне који телесно страдају, рекао: нека се оконча болест страдалника. Грех је сличан прождирућем огњу (гангрени) у удовима и шири се све више и више; да не би заузео велико место, пророк се моли Господу да заустави даље разливање греха и да му постави границу – моли се, јер љуби своје непријатеље и жели *добро онима који га мрзе*, због чега се и *моли за оне који га гоне* (в. Мт. 5; 44).

Исправићеш праведнога. Праведник се назива правим, и право је срце које напредује у добру. Шта на овом месту значи ова молитва пророка? Да ли се он моли за исправљање онога који већ поседује правду? Нико, наиме, неће рећи да у праведнику постоји нешто самовољно (тврдоглаво), неправо, превртљиво. Можда је, међутим, и праведнику потребна прозба, како би правда за коју се одлучио и непревртљивост воље биле исправљене под руковођењем Божијим, да се он чак ни услед слабости никада не уклони од правила истине и да га непријатељ истине не исквари превртљивим учењима.

Боже који праведно испитујеш срца и бубреге. Будући да Писмо на многим местима употребљава реч „срце" да би означило владајући део душе, а да реч „бубрези" („утроба") користи да би означило њену жељну силу, ове речи и на овом месту имају исто значење, тј. суди ми, Боже, у учењима каква имам о благочешћу (побожности), и у страственим кретањима, јер *Ти испитујеш срца и бубреге (утробе)*. Испитивање у правом смислу те речи јесте судијино постављање питања испитанику, и прати га сваки вид мучења, да би они, који нешто скривају, услед бола и нужности, открили скривено. На непогрешивим испитивањима, Судија испитује наше помисли као што испитује и наша дела. Према томе, нека нико не покушава да предухитри праведног Судију, и нека не суди пре времена, *докле не дође Господ, који ће и осветлити што је скривено у тами и објавити намере срца* (1. Кор. 4; 5). У испитивању срца и бубрега

(утробе) Бог показује Своје правосуђе. Испитано је Авраамово срце, тј. да ли он од све душе и од свег срца љуби Бога, кад му је заповеђено да жртвује Исаака, да би се открило да ли сина љуби више него Бога. Испитан је и Јаков, који је трпео братовљева лукавства, да би и поред таквих Исавових сагрешења заблистало његово братољубље. Некима су била испитана срца, а Јосифу је испитана утроба када је, приликом безумног распламсавања његове развратне господарице, гнусном сладострашћу претпоставио честитост целомудрености. Испитан је био ради тога, да би посматрачи правде Божије признали, колико је праведна част која му је указана, кад је у великим искушењима заблистала његова чистота.

7. (12) *Помоћ је моја од Бога*. Посебно у рату, у време непријатељског напада, траже помоћ они, на које непријатељ напада. Због тога и овде, осетивши своје невидљиве непријатеље и увидевши предстојећу опасност од непријатеља који су се наоружали против њега, каже: моја помоћ није у богатству нити у телесним способностима, није у сили нити у мојој снази, и није у човечијем сродству, него је *помоћ моја од Бога*. Какву помоћ шаље Господ онима, који Га се боје, видимо из другог псалма, у којем је речено: *Поставиће се оружан анђео Господњи око оних који Га се боје, и избавиће их* (Пс. 33; 8). *Спасава праве срцем*. Прав је срцем онај, чији разум не допушта нити прекомерност нити недостатак у врлини, него се придржава средине. Онај ко се услед одважности (=дрскости) уклонио у недостатак у врлини завршава у страху, а онај ко се домогао прекомерности прелази у дрскост. Због тога Писмо *тврдоглавима (дрскима)* (Приче Сол. 16; 28), назива људе који прекомерностима или недостацима излазе из средине. Као што линија постаје крива кад се сагиба и напушта своје право усмерење, тако и срце постаје тврдоглаво када га уздигне преузношење или га унизе несреће и тескобе. Због тога Проповедник и каже: *Што је криво не може се исправити* (Књ. проп. 1; 15). (12) *Бог је судија праведан, и моћан, и дуготрпељив, и не наводи гнев сваки дан*. Чини се да пророк ово каже због оних људи које збуњују догађаји, као да жели да ове људе успокоји од пометње, да не би изгубили веру у Промисао, који о свему брине и види да није освећен синовљев устанак против оца и да напредује лукава замисао Авесаломова. Исправљајући оно што је у њиховим закључцима неразумно, он им је засведочио: *Бог је судија праведан, и моћан, и дуготрпељив, и не наводи гнев сваки дан*. Све то што се догађа не догађа се безразложно; напротив, Бог одмерава по мерама сваког, каквима је сам човек претходно измерио своје поступке у животу. Ако сам починио неки грех, добићу оно што сам заслужио. Према томе, *не говорите против Бога неправду* (Пс. 74; 6), јер је Бог праведан Судија.

Не мислите о Богу тако ниско, да помислите да Он није у стању да се освети, јер је Он *моћан*. Који је разлог што одмах не кажњава грешнике? Тај што је Он *дуготрпељив и не наводи гнев сваки дан*.

(13) *Ако се не обратите, мач Свој наоштриће (очистиће)*. То су претеће речи, које подстичу на обраћање оне, који оклевају с покајањем. Не прети им непосредно ранама, ударцима и смрћу, него чишћењем оружја и припремом за освету. Као што они, који чисте оружје, самим тим показују своју спремност за рат, тако и Писмо, желећи да изрази Божију намеру да казни, каже да Он *чисти Своје оружје*. *Лук Свој затегнуће, и то је припремио,* (14) *и у томе припреми оруђа смрти*. Лук Божији не затеже тетива, него сила прекора која је некад затегнута, а некад ослабљена. Због тога ове речи прете грешнику тиме што је припремљена казна која га очекује уколико остане у греху, јер су у луку припремљена оруђа смрти. Оруђа смрти су силе, које истребљују непријатеље Божије. *Стреле своје учини палећима (упаљенима)*. Као што ватра која је направљена за запаљиво вештаство, није начињена за дијамант који се не разгорева, него за дрва која горе, тако су и стреле Божије саздане за душе које се лако распламсавају, у којима је сабрано много вештаственог и погодног за истребљење. Због тога, они који у себи претходно већ имају распламсане стреле ђавола, на себе примају и стреле Божије. Због тога је и речено: *Стреле Своје учини упаљенима.* Душу спаљују телесна љубав, користољубље, жалост која пали и прождире душу, страх који је туђ страху Божијем. Онога пак, који није рањен непријатељским стрелама него је наоружан свеоружјем Божијим, не дотичу ни смртоносне стреле. 8. (15) *Гле, непријатељ заче неправду, затрудне бол и роди безакоње*. У овој изреци, како се чини, поредак је испремештан. Наиме, они који рађају најпре зачињу, затим трпе бол и најзад рађају. Овде се најпре помиње бол рађања па зачеће и на крају рађање. Међутим, кад се говори о зачећу у срцу, ова изрека је веома изражајна. Наиме, неразумна стремљења пожудних, обесних и махнитих жеља названа су боловима рађања, јер се у души рађају брзо и са трудом. Онај ко услед таквог стремљења није извојевао победу над порочним помислима, он *затрудни бол*; онај који је срдачну повреду распламсао порочним делима *родио је безакоње*. Како се чини, Давид ово говори јер се стиди што је отац безаконог сина. Он није мој син, каже пророк, него је постао син оног оца, који га је усинио кроз грех. Према Јовановим речима: *Онај који твори грех од ђавола је* рођен. Дакле, ђаво *затрудни бол* у неправди и *роди безакоње*, тј. као да га је увео у саму своју унутрашњост, у утробу својих склоности, као да га је носио у њој и затим родио, доневши на свет његово безакоње, јер је свима приповедано о ње-

говом устанку против оца. (16) *Ров отвори, и ископа га*. У божанственом Писму налазимо да се ров (јама) не помиње у добром смислу, као што се ни водени извор (студенац) не помиње у рђавом смислу. Наиме, ровом (јамом) се назива и оно место, у које су Јосифа бацила његова браћа. И када Господ погубљује, *поби од првенца фараонових… до првенца сужња у рову (тамници)* (2. Мојс. 12; 29). Код пророка Јеремије се каже: *Оставише Мене, извор живе воде, и ископаше себи студенце… који не могу да задрже воду* (Јер. 2; 13). И код Данила се описује лавља јама, у коју је био бачен сам пророк Данило. Студенац је ископао Авраам, као што су га ископале и Исаакове слуге. Уз студенац се одморио Мојсеј, побегавши из Египта (2. Мојс. 2; 15). И Соломон је дао заповест да се *пије вода са свога студенца, и која истиче са твога извора* (Приче Сол. 5; 15). И Спаситељ је, седећи крај студенца, са Самарјанком беседио о божанственим тајнама. Због чега се ров узима у рђавом значењу а студенац у добром. Претпостављам да је разлог томе следећи: вода у јамама (рововима) је устајала, пала са неба, док се у студенцима налазе водене жиле, засуте земљом све док место није пробијено и показује се чим је са њега скинуто земљано блато или друга вештаства која улазе у састав земље. Нешто слично рову дешава се и у оним душама у које пада добро, али изопачено и измешано, када човек појмове о добром који су пали у њега прогони од себе, обративши их на рђаво и на употребу која је противна истини, одлучивши да у себи нема никаквог сопственог добра. И опет, у душама се дешава нешто слично студенцима када, збацивши рђаве покрове, у речима и учењу заблиста светлост и извор питке воде. Због тога је потребно да свако за себе припреми студенац како би испунио горепоменуту заповест која каже: *Пиј воду са свога студенца, и која истиче са твога извора* (Приче Сол. 5; 15). У том случају, и ми ћемо се назвати чедима оних, који су ископали студенац – Авраама, Исаака и Јакова. Ров, међутим, не би требало да копамо, како не бисмо упали у јаму, према ономе што је речено у овом псалму, и да не бисмо зачули оно што је код Јеремије написано као прекор грешницима, где Сам Бог говори о њима (као што смо недавно наводили): *Мене оставише, извор воде живе, и ископаше себи студенце, студенце унижења, који не могу да задрже воду* (Јер. 2; 13).

Беседа на завршетак четрнаестог псалма и о зеленашима

1. Јуче сам са вама беседио о четрнаестом псалму, али ми време није допустило да беседу доведем до краја. Сада се појављујем као благодарни дужник, да бих вам вратио преостали дуг. Остатак је, како се чини, толико сажет да га можда многи од вас и не примећују, тако да и не помишљају да је од овог псалма нешто преостало. Уосталом, знајући да ова сажета изрека има велику снагу у житејским делима, помислио сам да не би требало да оно што је корисно остане неиспитано.

Изображавајући речима савршеног човека који жели да пређе у непоколебиви живот, пророк у његове племените поступке убраја и ово: *Новац свој не даде на камату* (Пс. 14; 5). Овај грех се осуђује на многим местима у Писму. Узимање *камате и вишка* пророк Језекиљ убраја међу највећа зла (в. Јез. 22; 5). Закон сасвим јасно забрањује: *Не даји на добит (камату) брату свом* нити свом ближњем (5. Мојс. 23; 19). На другом месту се каже: *Превара на превару, камата на камату* (Јер. 9; 6 – према Септуагинти). А шта псалам каже о граду који је био богат по обиљу зла? *Не оскудеваше трgovи његови у лихварству и превари* (Пс. 54; 12). Пророк је сада као карактеристично обележје човечијег савршенства навео то исто, говорећи: *Новац свој не даде на камату*.

И заиста, крајње је нечовечно када неко, оскудевајући у најнужнијем, тражи на зајам да би опстао у животу и кад се други не задовољава тиме да му овај врати позајмљени новац него смишља како да из несреће сиромаха за себе извуче добитак и богаћење. Господ нам је због тога дао јасну заповест, рекавши: *Који хоће од тебе да позајми, не одреци му* (Мт. 5; 42). Среброљубац, међутим, видевши човека који се бори са нуждом и преклиње пред његовим коленима (и колико се само понижава, и шта му не говори!), неће да се сажали на онога који поступа противно свом достојанству. Он не узима у обзир његову природу и не прикланја се молбама, него остаје непоколебив и неумољив, не попушта пред мољењем, не бива дирнут његовим сузама и наставља да га одбија. При том се куне и заклиње да уопште нема новца и да и он сам тражи човека од којег би га позајмио. Ту лаж потврђује заклетвом, тако да својој нечовечности прилаже и рђаво бреме – кривоклетство. Међутим, чим му онај што тражи зајам помене камату и проговори о залогу, он истог часа обара обрве и насмеши се. Понекад помене своје пријатељство с његовим оцем, назове га својим познаником и пријатељем и каже: „Погледајмо да ли негде има уштеђеног новца! Истина, код мене се налази

залог једног пријатеља, који је положен код мене ради камате. Међутим, пријатељ је за њега одредио велику камату и ја ћу је умањити, тако да ћу теби дати са смањеном каматом." Прибегавајући таквим измишљотинама и обмањујући и варајући несрећника таквим речима, он од њега узима писмену обавезу и, поред сиромаштва које га мучи, одузима му чак и слободу, а затим одлази. Преузевши на своју одговорност камату коју не може да плати, он за читав живот прихвата својевољно ропство. Кажи ми: да ли од сиромаха тражиш новац и добит? Ако би он могао да те обогати, зашто би онда просио пред твојим вратима? Он је дошао код саборца (помоћника), а нашао је непријатеља. Тражио је лек, а добио је отров. Требало је олакшати човеково сиромаштво, а ти увећаваш његову оскудицу и тражиш да пустиња донесе плодове. Замисли да лекар дође код болесника и да им, уместо да васпостави њихово здравље, одузме и последњи остатак снаге. Тако и ти настојиш да несрећу убогих претвориш у прилику да се обогатиш. И као што се земљоделац моли за кишу ради умножавања семена (плодова), тако и ти желиш људима сиромаштво и оскудицу, како би ти твој новац доносио добит. Или пак не знаш да на тај начин више умножаваш своје грехове него што своје богатство увећаваш измишљеном каматом? Онај који тражи зајам налази се у тешком положају. Размотривши своје сиромаштво, очајава због немогућности да исплати дуг. Међутим, осврнувши се на своју садашњу оскудицу, ипак ће се одважити на зајам. Након тога, један остаје побеђен и покорава се нужди, док се други растаје с њим након што се осигурао писменом обавезом и јемством.

2. Онај који је узео новац најпре бива блистав и весео. Украшава се туђим перјем и чини му се да је дошло до промене у његовом животу. Његова трпеза бива обилна, одећа скупоцена, слуге су одевене раскошније него раније, појављују се ласкавци, другови за столом и безбројни трутови у његовом дому. Међутим, како новац измиче а време својим протицањем увећава камату, више му ни ноћи не доносе спокојство. Дан му више није светао, као што му ни сунце више није пријатно. Напротив, живот му постаје тежак а дани мрски, јер воде ка уговореном року. Он се плаши месеци, јер су они очеви камате. Да ли он спава? Чак и у сну види лик зајмодавца (зеленаша) који, као неко зло привиђење, стоји над његовом главом. Да ли је будан? Све његове помисли и сва његова брига везани су за камату. Речено је: *Кад се сретну зајмодавац и дужник, Господ посећује и једног и другог* (Приче Сол. 29; 13 – према Септуагинти). Један као пас јури за уловом док се други, као спреман улов, плаши сусрета, будући да му сиромаштво одузима храброст. И један и други рачунају на прсте: један

се радује због умножавања камате, а други стрепи због увећања несреће. *Пиј воду из својих посуда* (Приче Сол. 5; 15), односно, размотри своје прилике и не прилази туђим изворима, него на својим сопственим пашњацима сакупи себи утеху за живот. Имаш ли бакарно оруђе, одећу, волове, сваку посуду? Све то продај, и пристани да се одрекнеш свега, осим своје слободе. Међутим, ја се стидим да то јавно продам, рећи ћеш ти. А шта ћеш учинити када ускоро други све то изнесе, огласи да је твоје и пред твојим очима почне да га распродаје по веома ниској цени? Не приступај туђим вратима јер је уистину *тесан туђи студенац* (Приче Сол. 23; 27). Боље је да се у нужди постепено утешиш различитим довијањем него да се уздигнеш туђим богатством а да затим будеш лишен свега што имаш. Ако имаш од чега да вратиш, зашто се у садашњој оскудици не задовољиш оним што имаш? Ако пак ниси у стању да платиш дуг, онда једно зло лечиш другим. Не показуј се зајмодавцу који те са свих страна опкољава. Не дозволи да те траже и прогоне као неки плен. Узимање на зајам је почетак лажи, прилика за незахвалност, вероломство и кривоклетство. Једно говори онај ко узима на зајам а друго онај од којег траже дуг. „Било би боље да те тада нисам срео, и већ бих нашао начин да се ослободим невоље. Зар ми ниси ставио новац у руке и против моје воље? Твоје злато је имало примесе бакра, а твој новац је био кривотворен!" Ако је зајмодавац твој пријатељ, не прихватај прилику да изгубиш његово пријатељство. Ако је пак он твој непријатељ, не допусти да паднеш у руке непријатељу! Нећеш се дуго украшавати туђим, а затим ћеш изгубити и очински иметак. Сад си сиромашан, али слободан. Узимањем на зајам не само да се нећеш обогатити него ћеш изгубити чак и своју слободу. Онај који узима зајам постаје слуга зајмодавца, и то слуга најамник који носи најтежу службу. Када добију комадић хране, пси постају кротки; зајмодавац се, међутим, раздражује сразмерно томе, колико узима. Он не престаје да лаје и све више тражи. Ако се кунеш, он ти не верује. Помно испитује шта имаш код куће, брижљиво посматра твоје послове. Ако изађеш из куће, привлачи те себи и отима. Ако се скриваш унутра, стоји пред кућом и лупа на врата. Срамоти те пред женом и вређа пред пријатељима, угњетава те на трговима. Ни празнике више не дочекујеш радосно, и он ти живот чини неподношљивим. Међутим, моја потреба је велика, рећи ћеш ти, и други извор новца не постоји. Каква је корист ако данас удаљиш ту потребу? Сиромаштво ће опет доћи као *добар намерник* (Приче Сол. 24; 34), и та иста потреба ће се опет појавити, и то увећана. Зајам не ослобађа од неугодног положаја него га само накратко одлаже. Данас ћемо претрпети тежину сиромаштва и нећемо је одлагати за сутра. Ако не позајмиш, бићеш под-

једнако сиромашан и данас и наредних дана. Ако пак узмеш, још ћеш се више исцрпети, јер ће камата увећати твоје сиромаштво. Сада те нико не оптужује за сиромаштво, јер је то зло дошло противно твојој вољи. Међутим, ако се обавежеш да ћеш платити камату, неће бити никога ко те неће оптужити због твоје непромишљености.

3. Нећемо, дакле, на оно зло, које је дошло противно нашој вољи, прилагати и зло на које смо својевољно пристали. Детињем разуму је својствено да своје потребе не покрива оним што има, него да верује варљивим надама и да се одважи на очигледну и неоспорну штету. Размисли унапред: од чега ћеш платити? Да ли од тог новца који узимаш? Њега, међутим, неће бити довољно и за потребу и за отплату. Ако пак урачунаш и камату, одакле ће се онда умножити новац, чији ће један део удовољити твојој потреби, један вратити што је позајмљено а један исплатити камату? Или ти, можда, нећеш вратити дуг оним новцем, који си узео под камату? Зар ћеш новац узети са другог извора? Сачекајмо на испуњење тих нада уместо да се, као рибе, хватамо на удицу. И као што оне заједно са храном прогутају и удицу, тако ћемо се и ми ради новца приковати за камату. Није никаква срамота бити сиромашан; због чега бисмо се онда срамотили падањем у дугове? Нико рану не лечи раном, нити зло исцељује злом. Тако се ни сиромаштво неће поправити плаћањем камате. Јеси ли богат? Не позајмљуј. Јеси ли сиромашан? Такође не позајмљуј! Ако имаш колико ти је довољно, нису ти потребни дугови. Ако пак ништа немаш, онда ни дуг нећеш моћи да платиш. Не предај свој живот кајању због учињеног дела, да не би блаженима сматрао оне дане који су претходили камати. Ми, сиромаси, разликујемо се од богатих по томе што смо ослобођени брига. Они, који спавају, подсмехују се њиховом бдењу. И док су они свезани и забринути, ми смо безбрижни и мирни. Дужник је, међутим, и сиромашан и оптерећен бригама. Он не спава ни ноћу ни дању и у сваком тренутку је забринут; истовремено процењује и свој сопствени иметак и велелепне домове и поља богатих, одећу пролазника, посуђе оних који угошћују. „Кад би то било моје", каже он, „продао бих га по тој и тој цени и тиме бих се ослободио плаћања камате." То му лежи на срцу и током ноћи, као што и дању заокупља његове мисли. Ако покуцаш на врата, дужник се скрива под кревет. Неко је протрчао, а њему је задрхтало срце. Залајао је пас, а он се презнојава, мучи се самртничком муком и размишља куда да побегне. Када наступи рок, брижљиво смишља како да слаже, какав изговор да измисли и како да утекне од зеленаша. Не помишљај само на то да ћеш позајмити, него и на то да ће од тебе тражити да вратиш. Због чега се везујеш за многоплодну звер?

За зечеве се каже да они истовремено и рађају, и гаје, и зачињу младунце. И код зеленаша се новац истовремено и даје на зајам, и рађа и нараста. Још новац ниси ни узео у руке, а они ти траже камату за тај месец. То се прикључује дугу и потхрањује ново зло, из којег ће се родити још једно и тако у бесконачност. Због тога је овај вид користољубља и добио такав назив; наиме, он се назива каматом (грч. τόχος)*, и ја мислим да то име потиче од многоплодности овог зла. Одакле би иначе потекло такво име? Или се можда назива каматом услед бола и патње какве обично узрокује у душама дужника? Оно што су за породиљу порођајни болови, то је за дужника наступање рока. Камата на камату представља рђаво потомство рђавих родитеља. Такво умножавање камате уистину би требало да се назове породом аспидиним! За аспиде (ехидне) се каже да се рађају тако што прогризу мајчину утробу. И камате нарастају тако што потпуно прождиру куће дужника. Семе након извесног времена доноси плод, као што се и животиње рађају након одређеног времена. Камата се, међутим, данас рађа и данас почиње да рађа. Ако и почињу брзо да рађају, животиње убрзо и престају то да чине. Новац, међутим, ако је почео брзо да нараста, бесконачно се увећава. Све што расте, престаје да расте оног тренутка кад достигне њему својствену величину. Зеленашево сребро, међутим, и ново рађа и старо обнавља (подмлађује). Нека се не догоди и да на делу упознаш ову необичну звер!

4. Ти слободно посматраш сунце. Зашто самоме себи завидиш на слободном животу? Ниједан борац не избегава ударац противника онако, као што дужник избегава сусрет за зајмодавцем, настојећи да главу сакрије у сенку стубова и зидова. „Како да се прехраним", кажеш ти. Имаш руке, имаш занат. Служи за плату, буди најамник. Постоји много начина сналажења у животу, постоји много повољних прилика. Немаш снаге да радиш? Тражи од оних који је имају. Срамота је да тражиш? Још је већа срамота не вратити позајмљено. Не говорим ти ово као законодавац него хоћу да ти покажем, да је све подношљивије од зајма. Мрави могу да се прехране, иако не траже и не позајмљују. Пчела остатке своје хране приноси на дар царевима. А ипак, природа им није дала ни руке ни занат. Ти си човек, животиња која је измислила свако занимање а ти, опет, не можеш да пронађеш ниједно од којег би живео? Уосталом, ми видимо да не позајмљују они, којима је потребно најнужније (јер њима нико не би ни дао новац), него они људи који се препуштају не-

* Свети Василије на овом месту користи игру речи, јер је именица „τόχος" („камата") слична именици „τόκος", која означава рађање, децу, потомство или нараштај, прим. изд.

потребним трошковима и бескорисној раскоши, који постају робови женских прохтева. Жена каже: „Потребна ми је скупоцена одећа и злато. И деци је потребна украшена одећа каква им и доликује, и слуге треба да имају шарену и разнобојну одећу, и за трпезу је потребно изобиље." Испуњавајући овакве захтеве своје жене, човек одлази код зеленаша. Пре него што тражени новац добије у руке, једног господара замењује другим и непрестано доспева у обавезу према новом зајмодавцу, а непрекидношћу овог зла избегава да буде разобличен у сиромаштву. И као што оболели од водене болести остављају утисак угојености, тако и ови људи остављају утисак да су богати, непрестано позајмљујући и враћајући новац и плаћајући новим дугом онај претходни, тако да самом непрекидношћу зла задобија поверење да добије нови зајам. Оболели од колере непрестано избацују оно што су претходно појели и, пре него што је желудац потпуно очишћен, испуњавају га новом храном, коју опет са болом и грчевима избацују напоље. Тако и ови људи, замењујући једну камату другом, падају у нови зајам и пре него што је очишћен стари дуг, накратко се преузносећи туђим богатством да би убрзо потом оплакивали сопствену имовину. Колико је оних, које су уништила туђа добра! Колико је оних који су, видевши у сну себе као богате, претрпели штету! Говоре, међутим, да је много оних, који су се кроз дуг обогатили; међутим, ја мислим да је много више оних који су дошли до вешала. Ти видиш оне, који су се обогатили, а не узимаш у обзир оне који су се обесили? Будући да нису могли да поднесу срамоту да траже зајам, срамном животу претпоставили су смрт вешањем. Видео сам жаљења достојан призор када су оне, који су рођени као слободни, због отачких дугова одводили на тргове да их продају. Не можеш деци да оставиш новац? Онда им немој одузимати племенитост. Сачувај за њих једно једино имање – слободу, коју си и ти као залог добио од својих родитеља. Никада никога нису оптуживали због очевог сиромаштва, али су отачки дугови доводили до тамнице. Не остављај иза себе рукописе који би се, слично очинској клетви, преносили на синове и на унуке.

5. Послушајте, богати, какав савет дајемо сиромашнима због ваше нечовечности. Боље је трпљењем подносити остале несреће, него оне које се дешавају због камате. Међутим, уколико бисте се ви покорили Господу, каква би онда била потреба за овим речима? Какав је савет дао Господ? *Дајте у зајам не надајући се ничему* (Лк. 6; 35). Ти ћеш на то рећи: какав је то зајам, ако са њим није повезана нада да ће бити враћен? Проникни у снагу ове изреке, и задивићеш се човекољубљу Законодавца. Када сиромаху будеш давао Господа ради, онда ће то бити и дар и зајам

– дар, јер се нећеш надати да ће ти бити враћено, а зајам услед многодарежљивости Владике Који ће ти га Сам вратити и, узевши мало посредством сиромаха, теби узвратити великим. *Господу позајмљује ко поклања сиромаху* (Приче Сол. 19; 17). Зар ти не би хтео да заједнички Свевладика прихвати на Себе обавезу да ће ти платити? Ако неки богаташ у граду обећа да ће он платити за друге, зар не прихваташ његово јемство? Богу, међутим, не допушташ да плати за сиромахе? Подај сребрњаке који бескорисно леже, не оптерећуј сиромаха каматом, и биће добро и једном и другом. Теби ће бити добро стога што ће твој новац на тај начин бити сигуран, а ономе који га је од тебе узео, стога што ће од њега (од тог новца) имати користи. Ако пак тражиш и камату, задовољи се оном коју ћеш добити од Господа. Он ће за сиромахе платити и камату. Од Онога Који је уистину Човекољубац очекуј човекољубље. Када пак узимаш од сиромаха, онда је то више од човеконенависти (мизантропије). Ти извлачиш корист из туђе несреће, ти од суза сабираш новац? Мучиш нагога, удараш гладнога? Ти немаш милости и не помишљаш на сродство са страдалником који пати. Зар добитак, који си стекао на тај начин, називаш човекољубивим? *Тешко онима који од горкоћа праве слатко и од слаткоћа горко* (Иса. 5; 20), а нечовечност називају човекољубљем. *Са трња се не бере грожђе, нити се са чичка беру смокве*; тако ни од камате не происходи човекољубље. *Зло дрво зле плодове рађа* (Мт. 7; 16 – 17). Постоје неки зеленаши које називају стострукима или десетострукима, и страшно је слушати чак и њихове називе. Постоје такође и месечни потраживачи камате који, слично оним демонима што изазивају падавицу, сагласно са кретањем месеца нападају сиромахе. Сраман је то зајам и за онога који га даје, и за онога који га прима! Код једнога узрокује губитак у новцу а код другога оштећује саму душу. Кад једном добије клас, земљоделац више не тражи семе испод корена. Ти, међутим, и убираш плодове, и не напушташ оно старо. Ти сејеш без земље и жањеш без сетве. Неизвесно је само за кога сабираш. Постоји онај који лије сузе због камате, и то је познато. Међутим, сумњиво је ко ће се користити богатством које је на тај начин стечено. Неизвесно је хоћеш ли другима оставити богатство, док си за себе сабрао само зло неправде.

Дакле, *који хоће од тебе да позајми, не одреци му* (Мт. 5; 42) да би, поучивши се корисном и из Старог и из Новог Завета, са добром надом отишао код Господа и тамо добио камату за добра дела у Христу Исусу, Господу нашем, Којем нека је слава и сила у векове векова. Амин.

Беседа на двадесет осми псалам

Псалам Давидов, о изласку скиније

1. Двадесет осми псалам има општи натпис, јер је речено: *псалам Давидов*. Он, међутим, има и нешто особито, јер је уз натпис додато и: *о изласку скиније*. Шта то значи? Да бисмо проникли у значење псалма, требало би најпре да разаберемо шта значи „скинија", а шта значи „исход". Што се тиче историјског смисла, чини се да је свештеницима и левитима, након окончања њиховог дела, заповедано да запамте да је потребно да се припреме за служење. Оне, који излазе из скиније и напуштају је, овај псалам поучава да им предстоји да се припреме, као и о ономе што би требало да имају код себе када следећи пут дођу овамо, односно *синове овнова, славу и част принесите Господу* (ст. 1). Поред тога, требало би да знају да нигде не доликује да служе осим *у двору Господњем* и на месту Светиње. Што се тиче нашег ума, који созерцава узвишено и усваја закон узвишеним разумевањем какво и доликује Писму Божијем, требало би да схватимо следеће: овде се не мисли на овна, тј. на мужјака овце, нити на скинију, тј. храм подигнут од неживог вештаства, као што ни излазак не означава удаљавање од храма, него је скинија ово тело, које је за нас скинија, како нас је поучавао и апостол, говорећи: *Будући у овом шатору (скинији) уздишемо* (2. Кор. 5; 4). О томе говори и псалам: *Ударац се неће приближити стану твоме* (Пс. 90; 10). Излазак из скиније је одлазак из овог живота. Писмо нам саветује да се за њега припремимо, како бисмо на дар Господу принели ово или оно. Уистину, овдашње делање служи само као средство за будуће. Онај који овде својим добрим делима приноси славу и част Господу, тај за самога себе сабира славу и част за време праведне Судијине награде. У многим преписима налазимо да су дописане речи: *Принесите Господу, синови Божији*. Наиме, Господу није угодан дар од свакога, него само дар од онога који га приноси чистога срца. У Писму је речено: *Нису чиста обећања од плате блудничине* (Приче Сол. 19; 13 – према Септуагинти). Јеремија такође каже: *Хоће ли те обећања и свето месо лишити твоја зла* (Јер. 11; 15 – према Септуагинти) и хоћеш ли због њих постати чист? Псалам због тога захтева да најпре постанемо синови Божији па да тек онда почнемо да Богу приносимо дарове – и то не било какве, него онакве, какве нам је Он заповедио. Најпре кажи: „Оче", па тек онда тражи оно што затим следи. Испитај самога себе: какав је твој живот био до сада? Да ли си достојан да светога Бога назовеш својим Оцем? У заједништво са Светим можемо да ступимо само кроз освештавање. Ако желиш да свагда будеш син Светога, нека те усини светиња. Због тога и каже: *принесите Господу*, али не сваки, ма ко да је он и ма од кога

да потиче, него: *синови Божији*. Он захтева велике дарове, и зато одабира велике дародавце. Да се твоја помисао не би спустила ка земном и да те не би, у нади да ћеш овом жртвом умилостивити Бога, приморала да тражиш овна, бесловесну четвороножну животињу која блеји, псалам каже: *Принесите Господу, синови Божији*. То не значи да је потребан син нити да би требало да принесеш самога сина; напротив, пошто је син нешто велико, онда доликује да и оно што се приноси буде велико и достојно како положаја сина, тако и достојанства оца. Због тога каже: *Принесите Господу синове овнова*, да би се променили и они који приносе и да би, од синова овнова, постали синови Божији.

2. Ован је животиња која господари; он води овце на хранљиве пашњаке, на места починка код вода, и враћа их у торове и ограде. Такви су и неки предстојатељи стада Христовог: они га приводе прекрасној и миомирисној храни духовног учења, према дару Духа орошавају га живом водом, подижу га и одгајају до времена доношења плодова, указују му на пут починка и на пристаниште којем не прете непријатељи. Због тога реч Божија хоће да њихове синове Господу приведу синови Божији. Ако су овнови предводници осталих, онда ће њихови синови бити они, који су се, према учењу предстојатеља и кроз бригу о добрим делима, образовали за врлински живот. *Принесите Господу синови Божији, принесите Господу синове овнова*. Да ли си разумео коме су упућене ове речи? Да ли си разумео о коме се говори? Речено је: *Принесите Господу славу и част*. Како да ми, који смо земља и пепео, принесемо славу великом Господу? Како да Му принесемо част? Ми Му приносимо славу својим добрим делима, када се наша дела заблистају пред људима. Људи тада виде наша дела, и прослављају нашег Оца, Који је на небесима (в. Мт. 5; 16). Бога можемо прославити и целомудреношћу и светошћу, на какву су се обавезали они што су обећали да ће живети у побожности и како нас саветује Павле, говорећи: *Прославите Бога телом својим и духом својим* (1. Кор. 6; 20). То је слава какву Господ захтева од оних, који верују у Њега и који су почаствовани даром усиновљења, јер каже: *Син поштује оца… ако сам ја отац, где је слава моја* (Малах. 1; 6)? Према изреци из Прича (Соломонових), част Богу приноси онај који *поштује Бога својим праведним трудом, и даје му првине од плодова своје правде* (3; 9 – према Септуагинти). Осим тога, Господу приноси славу и част и сваки, који богословствује према доличном поретку, како не би отпао од правилног разумевања о Оцу, о божанству Јединородног и о слави Светога Духа. Славу увећава и онај који је у стању да покаже логосе (законе) према којима је све створено, према којима се све одржава Промислом што се распростире

до најситније творевине и према којима ће, након садашњег домостроја, све бити изведено на суд. Славу и част Господу приноси и онај који је у стању да све созерцава у појединостима, у јасним и несливеним појмовима и да, након што је сам све то созерцавао, и другима јасно изобрази доброту Божију и Његов праведни суд. Славу и част Господу приноси и онај који води живот саобразан таквом созерцању, јер се његово светло светли пред људима, и он прославља Оца небеског и речју и делом, и сваким видом одважности. Међутим, славу и част Господу не приноси онај који је наклоњен човечијој слави, ко поштује новац, ко високо вреднује телесне насладе и ко се диви учењима, која су страна богопоштовању. И као што добрим делима приносимо славу Господу, тако и рђавим делима чинимо што је томе супротно. Шта Господ каже грешницима? *Због вас се међу незнабошцима хули на Моје Име* (Иса. 52; 5 – према Септуагинти). Осим тога, апостол каже: *Преступањем закона вређаш Бога* (Рим. 2; 23), тј. презир и превиђање закона значе увреду за Законодавца. Ако у некој кући влада рђаво устројство, ако у њој постоји гнев и узвици, вређање и смех, раскош и расипништво, нечистота и разузданост, срамота и стид за све што се дешава у тој кући, падају на онога који њом господари. Отуда треба да разумемо да, као што добрим делима прослављамо Бога, тако рђавим делима прослављамо непријатеља. Кад *узмемо удове Христове и од њих начинимо удове блуднице* (1. Кор. 6; 15), онда ће и слава Онога Који ме је спасао бити пренета на онога који ме погубљује. Неверујући мењају *славу бесмртноīа Боīа* за лик *смртноī човека, и ūтица, и четвороножних живоūиња, и īмизаваца* земаљских (Рим. 1; 23). И онај који указује част твари и служи њој уместо Творцу не приноси славу Богу него тварима. Према томе, нека онај који говори да је твар нешто и који јој служи зна где ће бити стављен његов удео (в. Лк. 12; 46). Страхујмо, дакле, да својим грехом не принесемо славу и похвалу ђаволу и да не будемо, заједно с њим, изложени вечној срамоти. Да се наш грех претвара у славу онога који нас на њега наговара увери се из примера. Претпоставимо да двојица војсковођа ступају у борбу. Када побеђује једна војска, њен старешина задобија славу; међутим, кад се за победу избори противничка војска, сва част припада војсковођи ове друге војске. Тако се и твојим добрим делима прославља Господ, док се оним, која су им противна, прославља противник. Немој мислити да су непријатељи далеко, и оне војсковође немој посматрати издалека. Напротив, обрати пажњу на самога себе, и видећеш сву истинитост оног примера. Када се ум бори са страшћу и кад је надвлада својим напором и пажњом, он тада слави победу над њим, а својим успехом као да крунише Самога Бога. Међутим, када ослаби и

кад се препусти наслади, постаје слуга и заточеник греха, а непријатељу даје прилику за похвалу, преузношење и гордост.

3. *Поклоните се Госūоду у двору светом Њеīовом*. Након приношења тражених плодова, захтева се поклоњење, и то поклоњење које се не приноси изван цркве, него у самом двору Божијем. Псалам каже: не измишљајте посебне дворове и синагоге (зборишта, зборнице), јер је свети двор Божији један. Најпре је тај двор била јеврејска синагога. Међутим, након што су Јевреји сагрешили против Христа, *двор је њихов ūуст* (Пс. 68; 26). Због тога Господ и каже: *И друīе овце имам које нису из овоīа ūора* (Јн. 10; 16). Под тим подразумева оне из незнабожаца, који су предодређени за спасење и показује да Он, осим јеврејског двора, има и Свој сопствени двор. Због тога се Богу не би требало клањати изван Његовог светог двора него унутар њега да не би, остајући изван и радујући се спољашњем, изгубили и право да будемо у двору Господњем. Ако се посматра споља, чини се да многи стоје на молитви; они, међутим, нису у двору, јер њихова мисао лебди тамо – амо, и њихов је ум развејан испразним бригама. Под двором се, у узвишенијем смислу, може подразумевати и живљење на небесима. Услед тога ће они, који су *засађени у дому Госūодњем* а то је Црква живог Бога, и тамо *ūроцвеūаūи у дворима Боīа нашеīа* (Пс. 91; 14). Онај пак, ко обоготворује утробу, славу, новац или нешто друго и претпоставља их свему осталом, не поклања се Господу и не обитава у *двору светом Њеīовом*, чак и ако би се чинило да је достојан да се нађе у видљивом сабору. *Глас је Госūодњи над водама*. На многим местима у Писму може да се нађе реч „глас". Да бисмо разумели шта је глас Господњи, неће бити сувишно ако, колико је то могуће, саберемо оно што је у божанственом Писму речено о гласу. Тако се у пророштву Аврааму каже: *И одмах беше īлас који му īовораше: неће ūај биūи ūвој наследник* (1. Мојс. 15; 4). Такође и код Мојсеја: *И сав народ виде īлас и блисūање* (2. Мојс. 20; 18). Код Исаије: *Глас који īовори: вичи* (Ис. 40; 6).* У нашем случају, глас је покретање ваздуха или таква измена у положају ваздуха какву хоће да пренесе онај који испушта глас. А шта је *īлас Госūодњи*? Да ли је и то кретање ваздуха или то што покренути ваздух досеже до ушију онога којем је глас упућен? То није ништа томе слично, него је то глас сасвим другачије врсте; он се представља уму (досл. владајућем делу) оних људи за које Бог хоће да чују Његов сопствени глас. Ово представљање има сличности са оним што се често дешава у сну. Тако без

* Сва три старозаветна цитата наведена су према Септуагинти и знатно одступају од Даничићевог превода, прим. прев.

кретања ваздуха а услед представа какве се јављају у сну, задржавамо у сећању неке речи и звукове; иако глас нисмо примили посредством слуха, он се утискује у наша срца. Тако се, као нешто слично овоме, мора замислити и онај глас, који пророцима долази од Бога. *Глас је Господњи над водама*. Ако се тражи чувствени смисао, поменућемо да се облаци сударају кад се напуне водом; од њих се тада разлеже звук и грмљавина, и овде је речено: *Глас је Господњи над водама*. Исто тако, ако се чује шум када се воде пресеку неким преградама, и ако се море, узнемирено ветром, таласа и ствара звук, онда и ова нежива вештаства имају глас од Господа и, према речима Писма, готово да се свака твар оглашава и да благовести о свом Створитељу. Кад се у облацима разлегне звук грома, не треба замишљати ништа друго, осим да *Бог славе заграме* и да Господ Својом силом подржава влажну стихију (влажни, водени елемент). *Господ над водама многим*. Из историје стварања света знамо да постоји вода над небесима, вода бездана и вода која представља морска збориштa. Ко подржава ове воде и не допушта им да по Свом природном стремљењу падну доле, ако то не чини Господ, Који има власт и над водама? Можда је то речено и у тајанственијем смислу: *Глас је Господњи над водама*, када се, након Исусовог крштења, зачуо глас са небеса: *Ово је Син Мој љубљени* (Мт. 3; 17). Наиме, Господ је тада био *над водама многим*, освештавајући воде Својим крштењем, а *Бог славе* је громогласним сведочанством *загрмео* са небеса. И онима, који се крштавају, глас који је оставио Господ, каже: *Идите и научите све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа* (Мт. 28; 19). Тако је, дакле, *глас Господњи над водама*. Гром се ствара онда, када се суви и снажни ветар, затворен у удубљење облака, с напором креће кроз облачна удубљења и тражи да изађе напоље. Облаци се противе том снажном притиску и, трењем ветра од њих ствара се онај оштар звук. Када пак облаци, као надувани мехурови, нису у стању да се супротставе ветру и да га задрже, они тада, будући снажно растргнути, пропуштају ветар који тежи да изађе напоље и стварају ударе грома. То исто ствара и муњу. Тако Господ, Који је над водама и узрокује снажне ударе грома, и у истанчаној природи ваздуха ствара прекомерност праска. За тебе, и у црквеном смислу, оно преношење догми које се након крштења с еванђелском громогласношћу ствара у душама људи, већ савршених посредством овог тајинства, такође се може назвати громом. Да је Еванђеље гром, о томе сведоче и ученици, које је Сам Господ називао синовима грома. Због тога се звук таквог грома не разлеже у свакоме, него само у ономе који је достојан да се назове колесом (кочијом), као што је речено: *Глас грома Твога у колесу је* (Пс. 76;19), само у ономе који се, као колесо, распростире напред и само малим делом дотиче земљу, ко је у потпуности онакав, какво је било колесо о коме је Језекиљ рекао: *И кад гледах животиње, гле, точак један бејаше на земљи уза сваку животињу према четири лица њихова. Обличјем и направом беху точкови као боје хрисолитове* (Јез. 1; 15 – 16).

4. Дакле, *Бог славе загрме, Господ над водама многим*. Воде су светитељи, јер из њихове утробе истичу реке, тј. духовно учење, које напаја душе слушалаца (в. Јн. 7; 38). Осим тога, они у себе примају воду која тече у живот вечни. У онима, који су је добро примили, она постаје *извор воде која тече у живот вечни* (Јн. 4; 14). Над таквим водама је Господ. Сети се Илијине историје, кад се *небо затвори за три године и шест месеци* (Лк. 4; 25) и када је он, у време ведрог времена, на Кармилској гори зачуо глас *вода многих*, за чим је уследио удар грома из облака и потекла је вода (1. Цар. 18; 42 – 45). Дакле, *Господ је над водама многим*. (4) *Глас је Господњи у моћи*. Као што је глас у колесници, тако се глас Господњи садржи и у сили јер онај који *све може у Христу који му даје моћ* (Филипљ. 4; 13), слуша и испуњава заповести Господње. Због тога глас Господњи није у немоћној и слабој души, него у оној која са трудом и силом чини добро. *Глас је Господњи у велелепности*. Велелепност је врлина велике одважности. Онај ко се долично предаје извршењу великог дела, назива се велелепним. Кад душа не буде робовала мудровању тела и када позна оно што јој је дато од Бога, примиће величину и достојанство какви јој и доликују; тада је у њој *глас Господњи*. Ко има племените појмове о Богу и ко је узвишено созерцавао логосе творевине, тако да је у великој мери могао да разуме доброту (благост) промисла Божијег и ко, осим тога, изобилно даје и дарежљив је у ублажавању оскудице браће, такође је велелепан, и у такве се усељава *глас Господњи*. Онај који је уистину велелепан презире све телесно и сматра да оно нема никакву вредност у поређењу са невидљивим. Онога који је велелепан не жалости ниједна околност. Уопштено, њега неће помутити никакво страдање, неће га покренути сагрешења развратних и презира достојних људи, нити ће га унизити телесна нечистота. Он је неприступачан за понижавајуће страсти и оне не могу да скрену очи на њега услед узвишености његове мисли. Велелепност се приписује и Богу, на пример: *Велелепност (величанственост) Твоја је изнад небеса* (Пс. 8; 2). Они, дакле, који имају узвишене представе о Богу, величају Његову велелепност.

5. *Глас је Господа који крши кедре*. Кедар се понекад похваљује у Писму, као постојано дрво неподложно трулежности и миомирисно, погодно да послужи као покров (склониште). Понекад се, међутим, осуђује

као неплодно и несавитљиво дрво, због чега се пореди са безбожницима: *Видех безбожника іде се уздиже и надима као кедри ливански* (Пс. 36; 35). У овом другом значењу кедри се помињу и на овом месту, јер глас Господњи крши кедре. И као што тај глас обитава у души велелепној, тако се каже и да крши оне што се узалудно преузносе, који се горде стварима овога света, као што су богатство, слава, власт, телесна лепота, моћ или снага. *Крши Госпо̄д кедре ливанске*. Кедар ливански је онај ко посегне за туђим стварима и претвори их у предмете своје разметљивости. Као што је кедар по природи висок и засађен је на високим горама тако да захваљујући њима бива још видљивији, тако се и они људи, који се ослањају на оно што је у свету пропадљиво, због своје разметљивости и надмености свог разума називају кедровима. Називају се кедровима ливанским стога што се горде туђом висином, и зато што их, сличну врху Ливана, земља и све земно узносе и чине гордима. Господ, међутим, не крши све кедре, него само кедре ливанске, јер је Ливан место идолослужења. И оне душе, које *устају про̄тив по̄знања Божије̄* (2. Кор. 10; 5) називају се кедровима ливанским и бивају осуђене на кршење. Постоје, међутим, и кедрови Божији, који су прекривени гранама винове лозе, пренете из Египта, као што се види из псалма: *Покри го̄ре сенка њего̄ва, и го̄ране њего̄ве по̄крише кедрове Божије* (Пс. 79; 11). Поред осталих појмова, наш Господ Исус Христос назива се и виновом лозом: *Ја сам чоко̄т*, каже Он, *а ви лозе* (Јн. 15; 5). Сви они, који су некад били неплодни и достојни спаљивања а затим су ступили под кров Христов и као да су се обукли у Њега, Његовом благодаћу прекрили су неплодност свог живота. Зато се и називају кедровима Божијим. Кедрови Божији су стога заштићени многоплодним гранама које су се обавиле око њих, док кедрове ливанске Господ крши. (6) *И исито̄ниће их као те̄лца ливанска*. Сети се, да се у Књизи Изласка говори о телету, које је било изливено ради идолопоклонства, а којега је Мојсеј иситнио у прах и напојио Израиљце (в. 2. Мојс. 32; 20). Слично овом телету, Господ ће због идолослужења које у њему влада истребити васцели Ливан. *И љубљени Њего̄в биће као син једноро̄га*. Када се ради наших грехова предаје на *прӣнос и жр̄тву Бо̄гу* (Еф. 5; 2), Јединородни Син, Који даје живот свету, назива се *јагњето̄м и овцом* (*іле*, каже, *Јагње Божије* – Јн. 1; 29. и *као овца на заклање одведе се* – Дела ап. 8; 32). Међутим, кад је потребно да се освети и да сврге господарство којим је нека зверолика и сурова сила завладала над људским родом, назива се *сином једноро̄га*. Као што знамо из Књиге о Јову, једнорог је несавладива животиња која се не потчињава људима. О једнорогу је речено: *Не можеш га везати ремењем, нити ће заноћити у јаслама* (в. Јов. 39; 10). На том истом месту пророштва

говори се много тога о љубави ове животиње према слободи и о њеној непокорности човеку. Значајно је да Писмо пример једнорога користи двојако, односно и у виду похвале и у виду покуде, јер је речено: *Избави од мача душу моју, … и од роīа једноро̄а смерно̄ст (скрушено̄ст) моју* (Пс. 21; 21 – 22). И ово се изговара као прекор ратоборном народу који је у време страдања устао против Њега. На другом месту је речено: *Узвисиће се као у једноро̄а ро̄ї мој* (Пс. 91; 11). Због тога изгледа да се, због своје осветољубивости, ова животиња често узима као пример рђаве стране, док се због узвишености рога и љубави према слободи узима и као пример добре стране. Уопштено, реч „рог" је на многим местима у Писму употребљена у значењу славе – на пример, *Уздиго̄ће ро̄ї народа Свога* (Пс. 148; 14) и *Ро̄ї њего̄в уздићи ће се у слави* (Пс. 111; 9), а често се узима и у значењу силе – на пример, *Заште̄тник мој и ро̄ї спасења мога* (Пс. 17; 3). Услед тога, будући да је Христос Божија сила (в. 1. Кор. 1; 24), Он се, имајући један рог, тј, једну силу – силу Очеву, назива једнорогом.

6. *Глас Госпо̄да који ре̄сеца пламен оīња*. Пламен огња је био пресечен и у Вавилону, као што видимо из историје тројице младића, када га је пећ разлила на четрдесет девет лаката унаоколо, тако да је спалио све који су стајали унаоколо (в. Дан. 3; 47). Пресечен заповешћу Божијом, огањ је у себе примио ветар и тројици младића учинио се као најпријатнији поветарац и освежење. Они су, наиме, били у стању спокојства и као да су се налазили под сенком дрвета, јер је речено: *Беше као дах росе која лахори* (Дан. 3; 50). Пресецање огњене природе је далеко достојније дивљења него пресецање Црвеног (Еритрејског) мора на два дела. Глас Господњи је, међутим, пресекао природну нераскидивост и сједињеност огња. Иако се према људском разумевању чини да се огањ не може пресећи и да је недељив, он се на заповест Божију дели и пресеца. Сматрам да се огањ, који је приуготовљен као казна за ђавола и ангеле његове, гласом Божјим раздељује: будући да у огњу постоје две силе, спаљујућа (сажижућа, грч. καυστική) и просветљујућа (грч. φωτιστική), сурова и кажњавајућа сила преостаје онима што су достојни спаљивања, док се оно што је просветљујуће и лучезарно додељује као удео онима што се радују. Стога је *ī̄лас Госпо̄да који ре̄сеца* и раздељује *ī̄ламен оīња* потребан ради тога, да би огањ паклени био мрачан а светлост поскоја неугасива. *Глас Госпо̄да који по̄треса пусто̄њу*. Господ потреса пустињу ради њеног добра, јер ће се она на тај начин преобразити и од пустиње постати настањена земља. Збациће са себе срамоту неплодности (нерађања, немања деце, грч. ἀτεκνία), задобиће похвалу због многе деце, јер *пӯста има више деце не̄го она која има мужа* (Иса. 54; 1) и испуниће се водама Духа да би се

оно што је до тада било пустиња преобразило у *језера водна* (Пс. 106; 35). (8) *И потрешће Господ пустињу Кадис*; то значи да Господ неће потрести сваку пустињу, него само пустињу Кадис, тј. освећење, јер Кадис значи освећење. (9) *Глас Господњи који усавршава јелене*. На исти начин као и претходно треба протумачити у усавршавање јелена, које узрокује глас Господњи. Будући да има такву грађу, јелену не могу да нашкоде гмизавци и, како тврде они који се тиме баве (тј. природњаци), ехидна (аспида) коју он поједе служи му као очишћење. Све отровне животиње служе као изображење злих и противничких сила, због чега Господ каже: *Дајем вам власт да стајете на змије и скорпије и на сву силу вражију* (Лк. 10; 19), док се у другом псалму пророку обећава: *На аспиду и змију отровну наступаћеш* (Пс. 90; 13). Према томе, када видиш да се у Писму помиње јелен, требало би да у тој речи тражиш изображење нечега доброг, јер: *Горе високе дао си јеленима* (Пс. 103; 18) и *Чезне јелен за изворима вода* (Пс. 41; 2). Сваки праведник обитава на висинама: *Трчим према циљу, ради награде небеског (вишњег) призвања* (Филипљ. 3; 14) и притиче питким изворима, тражећи да изучи прва начела богословља. Јелен својим дисањем извлачи отровне гмизавце који се крију у гнездима, и силом свога даха приморава их да изађу из својих скровишта. И као што се светитељ назива орлом – због свог узлетања у висину и лебдења високо изнад земље, овцом – због своје кроткости и спремности да са другима подели све што има, овном – зато што предводи друге, голубицом – због своје незлобивости, тако се назива и јеленом – због свог противљења злу. Због тога и Соломон каже: *Јелен љубави и ждребе твојих благодати нека ти беседи* (Приче Сол. 5; 19 – према Септуагинти) и самим тим нас поучава да су поменути јелени способни за изучавање богословља.

7. *Глас Господњи усавршава јелене*. Због тога ћемо, видевши неког Божијег човека, савршеног и у свему напредног, на све начине настојати да беседимо с њим. Тамо где је јелен, одатле бежи свака злоба гмизаваца, јер отровни гмизавци не трпе његов животни дах, па беже чак и оданде, где се осећа мирис јеленских рогова. *И открива дубраве*. Глас Господњи најпре усавршава јелене, а затим *открива дубраве* – места обрасла дрвећем и густо прекривена дивљим и неплодним растињем, куда су превасходно навикли да се склањају отровни гмизавци. Будући да је већ спреман јелен, којег је Господ усавршио, праведник који му се уподобљује открива дубраве да би били предати, обнажени и припремљени (тј. разоружани), они који скрнаве наш живот. И као што се *свако дрво, које не рађа добра рода*, секиром *сече и у огањ баца* (Мт. 3; 10), нужно је да се очисте и дубраве – оне огрубеле душе у којима се, као у дивљим зверима, гнезде различите

грешне страсти. Оне се очишћују речју, која је *оштрија од сваког двосеклог мача* (Еф. 4; 12). Душе многих људи, обремењених житејским бригама, уподобиле су се земљи која рађа трње и није способна да се храни плодоносном речју. *Господ* стога *открива дубраве*, тј. недоличност, недостојност и штетност житејских брига, да не би, кад се открије место добра и зла, људи услед незнања имали изопачене судове о стварима. Многи и добро, када је оно тешко, сматрају за зло; тако и за рђавим, услед насладе која је с њим сједињена, јуре као за добрим. Неописива је заблуда људи у тим стварима. Постоји дакле дрвеће добро по природи и плодоносно, као и сви кедрови, који припадају нечему похвалном; постоје и зле дубраве, које открива и разобличује глас Господњи, како се не би обмањивали они, који мисле да ће у њима наћи неки користан плод. *И у храму Његовом свако ће рећи славу*. Нека саслушају речи псалма и нека се постиде они, који се предају многоглагољивости. Шта каже псалам? Онај који се налази у храму Божијем, не злослови, не празнослови и не говори ни о чему срамном, него у Његовом храму свако изговара славословље. Овде су свети ангели, и они записују твоје речи; овде је Сам Господ и мотри на склоности оних који улазе. Пред Богом је откривена молитва сваког човека; ко по расположењу (склоности), а ко разумно чезне за небеским; ко само привидно и крајевима усана изговара речи, док је његово срце далеко од Бога; ко, иако се моли, тражи само телесно здравље, телесно богатство и људску славу. Не треба се молити за нешто слично овоме. Напротив, нека, како поучава псалам, *у храму Његовом свако говори славу*. *Небеса казују славу Божију* (Пс. 18; 2). Славословљење Бога је дело ангела. Све војске небеске имају једно дело – да славослове свог Створитеља. Васцела творевина, и она која је нема, и она која говори, и она која је изнад земље и она која је на земљи, славослови свог Створитеља. А несрећни људи, који су напустили своје домове и похитали у храм да би тамо задобили неку корист, не приклањају своје уши речима Божијим и не постају свесни своје природе. Не јадикују због тога што су обузети грехом, не тугују када се сете својих грехова нити дрхте због суда, него са осмехом један другоме пружају руке и дом молитве претварају у дом дугих разговора. Не маре за речи псалма, који сведочи и каже да у храму Божијем *сваки говори славу*. Ти, међутим, не само да сам не славословиш, него и другога спречаваш да то чини, јер његову пажњу окрећеш на себе и својим метежом заглушујеш учење Духа. Пази да, уместо да добијеш награду за славословље, одатле не изађеш осуђен заједно с онима који хуле на Име Божије. Ти имаш псалам, имаш пророштво, имаш еванђелске заповести и имаш апостолске проповеди. Нека језик поје, и нека ум испитује смисао

изреченог, како би ти појао и духом и умом. Богу није потребно славословље, али хоће да се ти удостојиш прослављења, јер *што човек посеје оно ће и пожњети* (Галат. 6; 7). Посеј славословље, да би у Царству небеском пожњео венце, почасти и похвале. Ово нисам бескорисно рекао и удаљујући се од речи *у храму Његовом свако говори славу*, јер постоје људи који у храму Божијем непрестано празнослове и без икакве користи долазе у храм. Још је и добро ако долазе без користи, и ако им то није на штету!

8. *Господ ће населити потоп*. Потоп је разливање воде које васцелу твар чини невидљивом и очишћује оно што је претходно било оскрнављено. Због тога пророк потопом назива благодат крштења да би душа, опрана од грехова и очишћена од старог човека, најзад могла да постане обитавалиште Божије у Духу. Сагласно са тим је и оно што је речено у 31. псалму, где је након речи: *грех мој познадох и безакоње моје не сакрих… зато ће се помолити Теби сваки прелодобни*, пророк додао: *али при потопу вода многих неће му се приближити* (ст. 5. и 6), јер се грех не приближава ономе који је примио крштење отпуштања грехова водом и Духом. Томе је блиско и оно што налазимо у Михејевом пророштву: *Опет ћеш се смиловати на нас, погазићеш наша безакоња, погрузићеш грехе наше и бацићеш их у дубине морске* (Мих. 7; 19). *И седеће Господ цар до века*, утврдивши се у души просветљеној потопом и учинивши је Својим престолом. (11) *Господ ће дати народу Своме снагу, Господ ће благословити народ Свој миром*. Господ ће од грешног народа одузети *снажног и снажну* (Иса. 3; 1 – према Септуагинти), а народу који твори правду подариће снагу. Због тога ће се *свакоме који има дати* (Мт. 25; 29). Онај пак ко је задобио силу за извршење добрих дела, удостојиће се Божијег благослова. Чини ми се, међутим, да је највећи од свих благослова мир, јер је он постојаност (непоколебивост, грч. εὐστάθεια) владајућег (тј. ума)* у човеку. Због тога је једно од обележја смиреног човека уздржаност понашања; онај који се бори са страстима није причастан оном миру, какав је Господ даровао Својим ученицима и који, *превазилазећи сваки ум, чува срца и мисли* достојних (Филипљ. 4; 7). Тај мир апостол тражи за Цркве, говорећи: *Благодат и мир да вам се умножи* (1. Петр. 1; 2). Нека и ми, добро се подвизавајући и одбацивши телесно мудровање које је *непријатељство Богу* (Рим. 8; 7), када доспемо у спокојно и непомућено стање, будемо названи синовима мира и нека у миру будемо причасници Божијег благослова у Христу Исусу Господу нашем, Којем нека је слава и сила, сада и свагда и у векове векова. Амин.

* Свети Василије користи именицу „ὸ ἡγεμονικός" која означава владајући део душе и често се поистовећује са умом (νοῦς), прим. прев.

Беседа на двадесет девети псалам

Псалам песме обновљења дома, Давидов.

1. У пренесеном смислу, телесна грађа је псалтир и инструмент, наштимован сагласно с музичким канонима, да би псалмопојао Богу. Кад се извршавају у славу Божију и под руковођењем усклађеног ума, не допуштајући у својим кретањима никакво неустројство, телесна дејства сачињавају псалам. Песма је оно што је сједињено са узвишеним созерцањима и богословљем. Због тога је псалам музичка реч која се, у складу са правилима хармоније, ритмично свира на музичком инструменту. Песма је мелодичан глас који хармонично поје независно од музичког инструмента. Будући да овде постоји натпис „псалам песме", мислим да се под тим речима подразумева дејство које је сагласно са созерцањем. Међутим, овај псалам песме, према овом натпису садржи и неко слово о обнављању дома. У вештаственом смислу, чини се да овај псалам, који се певао уз звуке псалтира, указује на чувени храм, подигнут у време цара Соломона. У духовном смислу, он означава оваплоћење Бога Логоса. Натпис псалма указује на обнављање Његовог дома, подигнутог на дотад нечувен и чудесан начин. Наиме, у овом псалму налазимо да је много тога изречено у име Самог Господа. Осим тога, можда би под домом требало подразумевати и Цркву коју је саздао Христос, као што и Павле пише у Посланици Тимотеју: *Нека знаш како се треба владати у дому Божијему који је Црква Бога живога* (1. Тим. 3; 15). Под обнављањем цркве треба подразумевати обнављање ума, које се Духом Светим савршава у свакоме од оних што испуњавају тело Цркве Христове. И овај псалам је божанствена и музичка хармонија: он у себи не садржи речи које увесељавају слух него речи које сврставају и руше зле духове, будући да они помућују душе оних што су изложени њиховим нападима.

Узвисићу те, Господе, јер си ме прихватио, и ниси обрадовао непријатеље моје нада мном. На који начин Онога Који обитава на висини може узвисити онај што је у удео добио унижену земљу? Ако је Бог на небесима, тј. горе, и ако си ти на земљи, тј. доле, на који начин ти можеш да узвисиш Бога? Шта пророку значи ово обећање? Зар тиме није хтео да каже да Бога узвисују они, који су у стању да о Њему размишљају на узвишен и богодоличан начин, и који живе у славу Божију? Због тога они, који разборито хитају ка задобијању блаженства, узвисују Бога, док Га они, који иду супротним путем, унижавају (и немогуће је исказати у којој мери то чине).

2. Свако стање, које је усклађено са нашим делима, ми као да преносимо и на Самога Бога. Због тога се, кад смо дремљиви и кад успоре-

но деламо, каже да Бог спава, сматрајући нас недостојнима Свог будног надзора над нама. Међутим, чим осетимо шкодљивост таквог сна, ми кажемо: *Устани (васкрсни), зашто спаваш, Господе* (Пс. 43; 24) и *Неће задремати нити ће заспати чувар Израиљев* (Пс. 120; 4). Други пак као да одвраћају очи Божије од себе, јер чине оно што је срамно и недостојно очију Божијих. Они, који се кају, говоре: *Зашто лице Твоје окрећеш*? Поред њих, постоје и они који су избачени из сећања Божијег и који су сами узроковали да их Бог заборави. То су они који кажу: *Заборављаш ли бедноћу нашу и невољу нашу* (Пс. 43; 25)? Уопштено, све што се о Богу говори човекообразно (антропоморфно), стварају сами људи и ради себе чине Бога онаквим, каквим је сваки самога себе унапред припремио. Дакле, *Узвисићу Те, Господе, јер си ме прихватио, и ниси обрадовао непријатеље моје нада мном*. Ничега понижавајућег и ничега ниског немам у свом животу. И одакле у мени снага да узвисујем? Имам је због тога што си ме Ти претходно прихватио. Пророк је веома изражајно рекао: *прихватио си ме*, уместо „уздигао си ме и поставио изнад оних, који су устали на мене". Ти си ме прихватио као што би неко прихватио дете које не зна да плива и уздигао га изнад воде. Онај који се уз помоћ Божију усправио од пада обећава Богу да ће Га узвисити својим добрим делима. Или можда овако: Ти си ме прихватио као што неко прихвата немоћног борца у тренутку пада и, учинивши га јачим од противника даје му прилику да победи, док противника лишава радости (због његовог пада). Наше невидљиве непријатеље не радују патње, које се ради пробе шаљу светима; напротив, они се веселе, пљескају рукама и радују се тек онда, када паднемо под тежином патњи и када наш разум, услед преморености многобројним несрећама, постане сумњичав. Тако је било и са Јовом: изгубио је имање и био лишен деце, а његово тело било је препуно гноја и црва. Све то, међутим, није радовало непријатеља. Непријатељи би се обрадовали због њега тек ако би се он повио под бременом несреће и ако би, према женином савету, изговорио неку богохулну реч. У време када је Павле трпео глад и жеђ, голотињу и ударце, кад се трудио и потуцао (в. 1. Кор. 4; 11), непријатељ се није веселио. Напротив, он је био унижен, видевши да апостол на тај начин подноси подвиг и да с презиром према непријатељу каже: *Ко ће нас раставити од љубави Христове* (Римљ. 8; 35)?

3. *Господе Боже мој, завиках к Теби, и исцелио си ме*. Блажен је онај ко познаје своју рану скривену у дубини, ко може да приступи Исцелитељу и да каже: *Исцели ме, Господе, јер се сметоше кости моје* (Пс. 6; 3) и *Господе, помилуј ме, исцели душу моју, јер сагреших Теби* (Пс. 40; 5). Пророк овде благодари за исцељење које му је даровано, будући да каже: *Господе*

Боже мој. Бог није Бог свима, него само онима, који су посредством љубави постали своји Богу („пријатељи Божији"). Он је *Бог Авраамов, и Бог Исааков, и Бог Јаковљев* (2. Мојс. 4; 4). Ако би Он био Бог свих, онда Га они не би тако искључиво присвојили. Још је Јаков говорио: *Помоћи ће ти Бог мој* (в. 1. Мојс. 49; 25). Након свог уверавања, Тома је загрлио Владику и рекао: *Господ мој и Бог мој* (Јн. 20; 28). Тако се усклик: *Господе Боже мој* излио из пророковог срца, и доликовао је његовом стању. *Завиках к Теби, и исцелио си ме*. Између мог вапаја и Твоје благодати није постојало временско растојање; тек што сам завапио, дошло је Твоје исцељење, јер је речено: *Још док сам говорио, каза: ево, дођох* (Иса. 58; 9). Требало би, дакле, да онај који се моли Богу говори громогласно, да би нам се брзо јавило исцељење. *Господе, извео си из ада душу моју*. Богу за такво исцељење благодари онај који је услед изнемоглости сишао у ад. Он је, међутим, из ада изведен силом Онога Који је нас ради надвладао онога што је *имао моћ смрти* (Јевр. 2; 14). *Спасао си ме од оних, који силазе у ров (гроб)*. На многим местима, рововима се називају подземне јаме, начињене зато да би у њима држали заточенике. Тако се говори и у Књизи Изласка: *Од првенца фараонових… до првенца сужња који је у рову (тамници)* (2. Мојс. 12; 29). И Јеремију су бацили у јаму, као што су и Јосифа његова браћа због мржње бацила у јаму без воде. Међутим, свако наше дело или нас спушта доле и обремењује грехом или нас пак узноси горе, окриљујући нас према Богу. Стога си Ти спасао мене, који сам до сада водио порочан живот, и спасао си ме тако што си ме одвојио од оних, који силазе на мрачно и хладно место. То исто значе и речи: *Прихватио си ме,* односно, задржао си ме од стремљења на доле, како мојим непријатељима не би дао прилику да се радују. Као што је на другом месту рекао: *Утврдио си ноге моје као у јелена, и на висину ме поставио* (Пс. 17; 34), тако је и овде повратак на врх назвао ослобађањем из јаме и уздизањем. *Песмопевајте Господу преподобни Његови*. Господу не песмопоје сваки, који уснама изговара речи псалма, него сви они који од чистог срца узносе песмопојања, сви који су преподобни и чувају правду пред Богом. Сви такви могу да песмопоју Богу, јер долично следе духовне ритмове. Колико је оних, који су дошли овамо, а да су блудничили, колико је оних, који краду! Колико је оних, који у срцу скривају превару и лаж! Они мисле да поју иако, у суштини, то не чине, јер псалам на песмопојање позива преподобног: *Не може дрво зло плодове добре рађати* (Мт. 7; 18), нити порочно срце може из себе да изнесе *речи живота* (Јн. 6; 68). Према томе, *усадите добро дрво, и род његов биће добар* (Мт. 12; 33). Очистите своја срца, да бисте приносили плодове Духу и да бисте, поставши преподобни, разборито појали Господу.

4. *Хвалите (исповедајте) спомен светиње Његове*. Није рекао: „исповедајте светињу Његову" него: *спомен светиње Његове*, односно, благодарите. На овом месту, исповедање се узима уместо благодарења. Благодарите зато што *спомен светиње* имате ви који сте раније, утонувши у грех и оскрнавивши се нечистотама тела, заборавили светињу Онога Који вас је створио. Да бисте се удостојили отпуштања грехова, исповедајте се у ономе што сте неправедно учинили. *Јер је гнев у јарости Његовој, и живот у вољи Његовој*. Најпре помиње оно што је застрашујуће: *гнев јарости Божије*, а затим оно радосно: *живот у вољи Његовој*. Онима, који нису у стању да дођу до тачног значења, учиниће се да пророк понавља једну исту реч, јер су, према њиховом мишљењу, гнев и јарост једно исто. Постоји, међутим, велика разлика у њиховом значењу. Јарост (грч. θυμός) значи одлуку да се извесна казна наложи на онога ко је те казне достојан. Гнев (ὀργή) већ означава труд и казну, које је праведни Судија наложио по мери неправде. Из примера ће бити јасније шта под тим подразумевам. Приметивши у неком од удова упалу и унутрашњу рану, лекар сматра да је за болесника најбоље да тај уд одсече. Свето Писмо то назива јарошћу. Након расуђивања лекара о помоћи болеснику следи само дејство, којим се остварује оно што је лекар одлучио. Он доноси оштре инструменте и одсеца уд, а при том причињава бол ономе којем га одсеца. То се назива гневом Божијим. Врати се сада на оно што је изложено и откриће доследност размишљања. *Јер је гнев у јарости Његовој*, тј. казна следи након Његовог праведног суда. *А живот у вољи Његовој*. Дакле, шта каже псалам? Бог хоће да сви буду причасници Његовог живота. Несреће се не дешавају по Његовој вољи, него долазе као казна, сагласно са достојанством оних, који су сагрешили. Бог, дакле, по сопственом хтењу, свакоме додељује живот, али свако за себе сабира гнев *за дан гнева и откривања праведног суда Божијег* (Римљ. 2; 5). За Писмо је уобичајено да најпре помене жалосно, па тек онда радосно, јер је наслада угоднија ако јој претходи жалост. Речено је: *Ја убијам и оживљујем*, односно, доброчинство следи након казне. *Ја рањавам и исцељујем* (5. Мојс. 32; 39). Он Сам узрокује жалост, и Он Сам поново васпоставља. Он је ранио, али су Његове руке исцелиле. Најпре долази зло, да би доброчинства била постојанија, јер ћемо се у том случају више бринути о очувању дарованог. *Увече ће се настанити плач, а ујутро радовање*. Сети се страдања Господњих, и откриће значење ових речи. Увече, када су Га видели прикованог за крст, у Његове ученике уселио се плач; ујутро је дошла радост када су, након Његовог васкрсења, с радошћу трчали један према другом, благовестећи да су видели Господа. Или се, можда, као вече именује овај век,

у којем ће се они што блажено плачу утешити са наступањем јутра. *Блажени који плачу, јер ће се утешити* (Мт. 5; 4). *Блажени који плачете сада, јер ћете се насмејати* (Лк. 6; 21). Према томе, онај што дане овога века, који се већ приклања ка свом заласку, проводи у оплакивању својих грехова, обрадоваће се када наступи оно истинско јутро: *Који су* сада *сејали у сузама, пожњеће у радости* (Пс. 125; 5), очигледно у будућем веку.

5. *А ја рекох у изобиљу моме: нећу се поколебати до века*. Као што мноштво онога што се продаје на тржници представља обиље града, због чега за ту земљу кажемо да цвета и да доноси много плодова, тако и у души постоји неко обиље, када је она испуњена делањем сваке врсте. Потребно је да и она најпре буде брижљиво обрађена, а затим напојена обилним потоцима небеских вода. Тада може да доноси плод *по тридесет, и по шездесет и по сто* (Мк. 4; 20) и да се удостоји следећег благослова: *Благословене ће бити житнице твоје и остаци твоји* (5. Мојс. 28; 5 – према Септуагинти). Осећајући своју непоколебивост, говори с уверењем и потврђује да њега, као пуну њиву коју је Господ благословио, противник неће искоренити. *Господе, вољом Твојом дај снагу лепоти мојој*. Они, који су се трудили на истраживању учења о врлини, кажу да су неке врлине уобличене созерцањем, а да неке не исходе из созерцања. Тако се, на пример, разборитост уобличује из созерцања, уз расуђивање о добру и злу; целомудреност потиче из созерцања, у погледу онога што треба чинити, а шта треба избегавати; праведност је од созерцања, у односу на оно шта треба прихватити и шта не треба прихватити; одважност је такође од созерцања, у односу на оно што је страшно и на оно што није страшно. Лепота и сила су врлине које не исходе из созерцања, и оне су последица врлина које се уобличују созерцањем. Неки од мудраца су сматрали да је лепота сразмерна и сагласна са душевним созерцањима, док су одважност посматрали као коначну последицу онога што су у нас положиле созерцатељне врлине (врлине уобличене созерцањем). Уосталом, да би у души биле лепота и сила која ће извршавати што је потребно, неопходна нам је благодат Божија. И као што је претходно рекао да је *живот у вољи Божијој*, тако сада благодарно велича Бога, говорећи: *Вољом Твојом дај снагу лепоти мојој*. Иако сам по природи био прекрасан постао сам слаб, јер сам због злонамерности змије био умртвљен грехом. Због тога си мојој лепоти, коју сам од Тебе добио приликом првог устројства, Ти присајединио и силу да савршавам оно што је потребно. Лепа је свака душа, кад се у њој запази сразмерност са њој својственим силама. Међутим, истинска и најжељенија лепота, какву созерцавају само они који имају очишћен ум, припада Божијој и блаженој природи. Онај ко пажљиво

управља поглед ка блистању и угодности ове лепоте позајмљује од ње нешто као од бојеног раствора, бојећи и сопствено лице блиставим сјајем. Због тога је и Мојсеј, беседећи са Богом, примио део те лепоте, тако да се прославило његово лице. Зато је и онај који је осетио своју врлину узнео благодаран глас: *Господе, вољом Твојом дај снагу лепоти мојој*. Како, међутим, за созерцатељним врлинама следе несозерцатељне, тј. лепота и сила, тако постоје и несозерцатељни пороци, односно наказност и немоћ. Наиме, шта је наказније и одбојније од душе, која се препустила страстима? Погледај на гневљивог и на свирепост која постоји у њему. Погледај на ожалошћеног, на униженост и клонулост његове душе! Хоће ли ико пристати и да погледа на онога који се потчинио сладострашћу и стомакоугађању, на онога ко је изван себе од страха? Њихово душевно расположење распростире се на саме крајеве тела, исто као што се трагови душевне лепоте пројављују и на спољашњости светог човека. Према томе, требало би да се побринемо о овој лепоти да би нам Женик – Логос, када нас сретне, рекао: *Сва си лепа, драга моја, и нема недостатка (порока) на теби* (Песма 4; 7).

6. *А кад си окренуо лице Твоје, ја постадох сав смућен*. Док су ме обасјавале луче Твоје посете, живео сам у непоколебивом и непомућеном стању, каже пророк. Међутим, *кад си окренуо лице Твоје*, пројавила се острашћеност и пометеност моје душе. За Бога се каже да је окренуо Своје лице када онога, ко је изложен искушењима, оставља у тескобном положају, да би се тада испољила сила подвижника. Према томе, ако *мир који превазилази сваки ум чува наша срца* (Филипљ. 4; 7), моћи ћемо да избегнемо узнемиреност и пометњу страсти. Дакле, будући да се вољи Божијој супротставља одвраћање (=окретање, од Бога), а лепоти, угодноме и сили (супротставља се) пометња, то значи да је пометња наказност и немоћ душе, услед њене отуђености од Бога. Непрестано ћемо се молити да нас озари лице Божије, да бисмо се свагда налазили у стању какво доликује светима, кротки и ничим непометени услед наше спремности за добро. Због тога каже: *Припремих се и не смутих се* (Пс. 118; 60). (9) *Теби, Господе, завапићу, и Богу моме помолићу се*. На више места се говори о вапају ка Господу, јер је вапај својствен само ономе који жели велико и небеско. Онај пак ко од Бога тражи нешто ниско и земно, користи слаб и снижен глас који не досеже до висине и не допире до слуха Божијег. (10) *Каква је корист у крви мојој, када будем силазио у пропаст*? Због чега сам, каже, завапио? Зашто сам се молио Теби, Богу мом и Господу? Каква ми је корист од благостања тела и од мноштва крви, пошто ће убрзо потом тело бити предато општем распадању? Ја, међутим, *изнуравам тело своје и савлађујем га* (1. Кор. 9; 27) да у време када моја крв буде снажна и узаврела, телесна снага не послужи као повод за грех. Не угађај телу сном, купањем и меком постељом. Непрестано понављај ове речи: *Каква је корист у крви мојој, када будем силазио у пропаст*? Зашто се бринеш за оно што ће се ускоро распасти? Зашто се гојиш и телесно отежаваш? Зар не знаш да ћеш, уколико је дебље твоје тело, утолико теже окове припремити за своју душу? *Еда ли ће Ти се исповедати прах, или ће објављивати истину Твоју*? Како ће се Теби, Богу, исповедати земни и телесни човек? Како ће објавити истину онај који своје време није посветио учењу и чији је ум погребен под таквим бременом тела? Због тога исушујем своје тело и не штедим крв која се обично згушњава у тело, да не бих имао никакву препреку за исповедање или разумевање истине.

7. *Чу Господ и помилова ме, Господ постаде помоћник мој*. Након што је говорио о ономе, због чега је завапио ка Богу, ускоро је осетио Божију помоћ, тако да и нас побуђује да тражимо нешто слично. *Чу*, каже, *Господ, и помилова ме. Господ постаде помоћник мој.* Према томе, и ми ћемо се молити и вапити духовним гласом. Тражићемо велико и нећемо се бринути за телесно (јер *који су по телу не могу угодити Богу* – Рим. 8; 8), да би Господ и нас услишао и помиловао нашу слабост и да бисмо ми, искористивши Божију помоћ, могли да кажемо: *Обратио си ми плач мој у радост*. Не даје се свакој души радост од Бога. Међутим, ако је неко снажним вапајем и непрестаним сузама много оплакивао свој грех, ако је јадиковао над собом као над покојником, његов плач ће се претворити у радост. Да је и плакање похвално, доказују деца која седе на трговима и говоре: *Нарицасмо вам, и не плакасте; свирасмо вам на фрулу, и не играсте* (Лк. 7; 32).* Фрула је музички инструмент који, уз помоћ нашег дисања, испушта нежне звуке. Због тога мислим да се, у пренесеном смислу, сваки свети пророк назива фрулом, будући да је покренут Светим Духом. Стога је и речено: *Свирасмо вам на фрулу, и не играсте*. Пророчке речи обзнањују нам усклађено испуњење светог пророштва, и то се назива играњем (плесањем). Пророци, међутим, због нас јецају и призивају нас на плач, да бисмо ми, познавши помоћу пророчких речи своје грехове, оплакивали своју пропаст и смиривали тело исцрпљивањем и трудом. Таквом човеку бива поцепана одећа жалости, у коју се обукао оплакујући своје грехове и он се облачи у *одећу весеља и у плашт спасења* (Иса. 61; 10), у светле и брачне одежде. Будући да је њима украшен, неће бити избачен из брачне ложнице. *Растргао си врећу жалости моје и опасао ме весељем*.

* Цитат се донекле разликује од српског превода, прим. прев.

Као симбол смирења, врећа садејствује покајању, јер је речено: *Давно би се у врећи и у пепелу покајали* (Мт. 11; 21). Будући да се апостол отвореног лица преображава у тај исти лик из славе у славу (2. Кор. 3; 18), благодат коју му је Господ даровао назива својом славом. *Тако да Ти пева слава моја*. Слава праведника је дух који обитава у њему. Због тога онај који поје духом каже: *Тако да Ти пева слава моја, и нећу бити снуждан*. Нећу више чинити ништа такво, због чега би се моје срце снуждило и позлеђивало сећајући се мог греха, каже пророк. *Господе Боже мој, до века ћу те исповедати*, тј. до века ћу Ти благодарити. Будући да си ми за покајање подарио отпуштање грехова, да си ме уздигао у славу и уклонио моју греховну срамоту, у све векове ћу Ти се исповедати. Да ли би се могао наћи толики временски период, који би у мојој души узроковао заборав толиких Твојих доброчинстава?

Беседа на тридесет други псалам

(1) *Радујте се, праведни у Господу; праведнима приличи похвала.*

За Писмо је уобичајено оглашавање радости, које показује неко светло и веома радосно стање душе која је достојна да се радује. *Радујте се,* дакле, *праведни у Господу*, али не зато што су напредна ваша домаћинства, што имате добро телесно здравље, или што су ваша поља препуна свих плодова, него зато што имате Господа Који је тако прекрасан, добар и премудар. За вас је довољно да се радујете у Господу. Изгледа да се онај који са радошћу и весељем ликује због неког најжељенијег радује и због себе самог. Псалам стога подстиче праведне да осете своје достојанство, јер су удостојени да буду слуге таквог Господара, да с неизрецивом радошћу и с поскакивањем ликују зато што Му служе, као да њихово срце поскакује од усхићености љубављу према Благоме. Ако се некада догодило да на твоје срце падне светлост и да створи целовит појам о Богу, да озари твоју душу тако, да заволиш Бога и да презреш свет и све што је пропадљиво, из тог магловитог и ограниченог примера разуми целокупно стање праведника, који су успели да се равномерно и непрестано радују Богу. Према домостроју Божијем, ти се ретко наслађујеш овом радошћу, како би те и ово мало наслађивање подсетило на оно, чега си се лишио. У праведнику, међутим, непрестано обитава ова божанствена и небеска радост, јер у њему несумњиво обитава Дух, а први плод Духа је љубав, радост и мир. *Радујте се,* дакле, *праведни у Господу*. Господ је за праведне сличан неком обитавалишту (месту), и они који ступе на њега нужно морају да ликују и да се веселе. И праведник, међутим, постаје обитавалиште Господње, у које се настањује Он Сам. Они пак који

греше постају обитавалиште за ђавола, јер нису послушали онога што каже: *Не дајите места ђаволу* (Еф. 4; 27), нити Проповедника: *Ако владајући дух дође на тебе, не напуштај место своје* (Књ. проп. 10; 4 – према Септуагинти). Када, дакле, обитавамо у Самом Господу и када, колико нам је то могуће, созерцавамо Његова чуда, та созерцања испуњавају радошћу наше душе. *Праведнима приличи похвала*. Као што искривљеној нози не одговара права чизма, тако ни изопаченим срцима не приличи похвала Божија. Пошто демонима не приличи да говоре о Спаситељу, мислим да им се стога одузима власт да *Га разгласавају* (Мк. 3; 13. и Лк. 4; 41). И Павле забрањује *духу пророчком*, како нечисти дух не би оглашавао о светоме (в. Дела ап. 16; 18). Томе је слично и следеће: *А грешнику рече Бог: Зашто ти казујеш законе моје и узимаш завет Мој у уста своја* (Пс. 49; 16)? Потрудимо се, дакле, да избегнемо свако искривљено и изопачено дело и да свој ум и расуђивање утврдимо као исправно правило. Тада ће нам, када и сами постанемо прави, бити допуштено да хвалимо Господа. Предводник греха назива се лукавом змијом, и мач Божији пада на *дракона (левијатана), змију кривудаву* (Иса. 21; 1), зато што змија, када се креће, прави мноштво скретања и одступања. Бразде које змија својим кретањем уобличује на земљи имају неправилно усмерење: у једном правцу крећу се њени предњи делови, средина се креће кривудаво док се реп, опет, креће у супротном смеру. Због тога они, који следе змију, показују да је њихов живот изопачен, неправилан и препун противуречности. Онај пак који корача за Господом Богом, *твори стазе праве* (Иса. 40; 31) и *прави су трагови ногу његових* (Приче Сол. 4; 26 – према Септуагинти), јер је *праведан (прав, грч. εὐθής) Господ Бог наш* (Пс. 91; 16), и *правоту зна лице Његово* (Пс. 10; 7). Ако се два правила положе једно на друго, њихова правота ће их узајамно сјединити; ако пак на оно што је право положиш криво дрво, видећеш да се криво не усаглашава са правим. Дакле, ако је похвала Божија права (εὐθής) захтева се и право срце (εὐθεία καρδία), да би му приличила и доликовала похвала. Ако *нико не може рећи: Исус је Господ осим Духом Светим* (1. Кор. 12; 3), како ћеш онда принети хвалу, ако у теби нема *духа правог, обновљеног у утроби твојој* (Пс. 50; 12)?

2. *Исповедајте и хвалите Господа с гуслама, са псалтиром десетоструним псалмопојте Њему*. Господу најпре треба да заблагодаримо на гуслама, односно, да складно извршимо телесна дела. Будући да смо грешили телом када смо *давали удове своје да робују греху да бисмо чинили безакоње* (в. Рим. 6; 19), телом треба и да исповедамо, користећи за опроштај (отпуштање) грехова оно исто оруђе, којим смо грешили. Да ли си злословио? Благосиљај! Био си користољубив? Подај! Да ли си се опијао?

Пости! Био си горд? Смири се (унизи се)! Завидео си? Утеши! Да ли си убио? Претрпи мучеништво, или учини оно што је равно мучеништву, односно, приликом исповедања изложи своје тело злопаћењу. Тада ћеш, уз исповедање, бити достојан да Бога хвалиш на десетоструном псалтиру. Наиме, потребно је да најпре исправиш телесна дела, да би се она извршавала сагласно са речју Божијом, а затим да се узнесеш у духовна (умна) созерцања. Можда се псалтиром назива и ум који чезне за вишњим, јер се код овог инструмента, према његовом облику (устројству), сила испуштања звука налази горе. Због тога телесна дејства на неки начин Бога исповедају одоздо, док тајне, које се благовесте умом, свој узрок имају горе, као да се ум оглашава кроз Духа. Онај, дакле, који мотри на све заповести и ствара њихов склад и сазвучје, поје Богу на десетоструном псалтиру, јер постоји десет општих заповести записаних у првој предаји Закона. *Певајте Господу песму нову*, односно, не служите Богу у старини слова (речи), него у обновљењу духа. Нову песму поје онај који није прихватио (само) реч Закона, него га је (Закон) и духовно познао. Наиме, прошло је оно што је у завету оветшало и остарило, и за нас је почела нова и обнављајућа песма учења Господњег. Кад у себи умртвљујемо старог човека и кад се из дана у дан обнављамо, и она обнавља нашу младост као *код орла*. Онај пак који непрестано стреми ономе што је *пред њим* (Филипљ. 3; 13), свагда бива нов (обновљен) самоме себи. Онај дакле, који самоме себи бива нов поје Богу нову песму. Новим се, опет, назива или нешто неуобичајено или оно што је недавно настало. Ако казујеш о чудесном начину оваплоћења Господњег које превазилази сваку природу, ти појеш нову и чудесну песму. Ако приповедаш о препорођењу и обновљењу целе васељене, која је под грехом остарила, ако благовестиш о тајинству васкрсења, опет појеш нову и недавно насталу песму.

3. *Псалмопојте му добро гласовито (с клицањем*, грч. *ἐν ἀλαλαγμῷ*). Послушајте заповест: *добро псалмопојте*, с нерасејаном мишљу и с искреном наклоношћу. *Појте му с клицањем*, као што неки добри војници, након победе над непријатељем, пју песму у похвалу победи. *Не бојте се, Ја сам победио свет*, каже Он (Јн. 16; 33). Који је од људи био у стању да војује са злом, ако није притекао под покров Архистратига (војсковође) сила (небеских), и ако одатле није, са вером у Њега, стрелама свргавао и рањавао нашег непријатеља? Клицање је нека врста нераздељеног гласа који саборци складно узносе током битке. Дакле, псалмопојте складно, једнодушно и сједињени љубављу. Шта би требало да говоре они, који псалмопоју? *Јер је права реч Господња*. Због тога на псалмопојање најпре позива праве, јер је *прав* (грч. εὐθής) и Логос Господњи Који ће се прославити у будућности, а Који *у почетку беше у Оца и Који беше Бог* (Јн. 1; 1). Дакле, прав је Отац, прав је Син, и прав је Дух Свети. *И сва дела Његова су у вери*. Шта значи то што је рекао? Његово дело је небо, Његово дело је и земља, и море, и ваздух, и васцела нежива творевина, као и она жива, и словесна и бесловесна. Како је, дакле, све то *у вери*? Каква вера постоји у неживој творевини? Каква је вера бесловесних бића? Каква је вера камена? Каква вера постоји у псима? Ни нежива творевина, ни бесловесна бића нису *у вери*. Ова изрека, међутим, ништа није искључила него је све обухватила, рекавши: *Сва дела Његова су у вери*. Шта, дакле, значи то што је рекао? Када, каже, посматраш небо и поредак који на њему постоји, оно те руководи ка вери, јер самим собом указује на Уметника. Ако пак посматраш устројство које постоји на земљи, и оно те приводи вери у Бога, јер у Бога нисмо поверовали тако што смо Га познали телесним очима, него очима ума посредством видљивог созерцавамо Невидљивог. Због тога су *сва дела Његова у вери*. Ако погледаш камен, и он ће ти на неки начин указати на силу Створитеља. То исто се односи и на мрава, комарца или пчелу. Често се дешава да се и у најмањем пројављује сила Творца. Онај Који је раширио небеса и испунио неизмерну величину океана Тај је издубио и сићушни пчелињи жалац да би се кроз њега изливао отров. *Сва дела Његова су,* дакле, *у вери.* Нека те ништа не води ка неверју. Не говори: „ово је случајно постало, а ово се догодило само по себи". У ономе што постоји ништа није без поретка, ништа није неодређено, ништа није узалудно и ништа није случајно. Не говори: „несрећан случај" или „зао час". То су речи неуких људи. *Не продају ли се два врапца за један новчић? Па ниједан од њих не падне на земљу без Оца вашега.* (Мт. 10; 29). Шта је коса на глави? Колико је власи на глави? Ниједна од њих, међутим, није заборављена! Видиш ли да ни најмања ствар не може да утекне од надзора ока Божијег? *Љуби милостињу (милост) и суд Господ, милости је Господње пуна земља*. Ако би суд Божији дејствовао сам по себи и ако би нам са свом својом строгошћу узвраћао по делима која смо извршили, какву бисмо наду имали, и ко би се од људи спасао? Сада пак *љуби милостињу и суд*. Он свакога изводи на суд тако, као да је милостињу поставио поред царског престола суда, па јој је чак дао и превасходство. *Ако на безакоња будеш гледао, Господе, Господе, ко ће остати* (Пс. 129; 3)? Његова милост није без суда, као што ни његов суд није без милости. Пре суда *љуби милостињу (милост)*, а након милостиње (милости) долази суд. Једно с другим је повезано, односно милост са судом, да нас милост без суда не би довела до слабости и да нас суд без милости не би довео до очајања. Судија хоће да те помилује и да те учини учесником у свом

милосрђу, али само ако открије да си, након сагрешења, постао скрушен и смирен, да си много оплакивао своја рђава дела, да си без стида открио оно што си починио у тајности, да си позвао браћу да се заједно с тобом потруде на твом исцелењу (в. Јак. 5; 16). Ако, дакле, види да си достојан сажаљења, подариће ти обиље Свог милосрђа. Када пак види да је твоје срце непокајано, да је твоја мисао горда и да не верује да постоји будући век, да се не боји суда, тада ће љубити суд над тобом. Тако се способан и човекољубиви лекар најпре труди да тумор омекша врућим облогама и омекшавајућим средствима. Када пак увиди да се тумор не смањује него да, напротив, постаје још тврђи, одлаже уље и средства за омекшавање и користи гвоздена оруђа. Због тога *љуби милостињу (милост)* према покајницима, али љуби и суд према непокајанима. Нешто слично и Исаија каже Богу: *Правда је твоја на мерилима* (Иса. 28; 17), јер Он милост поставља поред суда и свакоме узвраћа према његовом достојанству, одмеравајући мером, бројем и тежином.

4. *Милости је Господње пуна земља*. Овде се милост одваја од суда, јер је земља испуњена само милошћу Господњом, док се суд одлаже до одређеног времена. Милост је овде без суда стога што Он није дошао *да суди свету, него да се свет спасе кроз Њега* (Јн. 3; 17). Тамошњи суд пак није без милости, јер није могуће да се пронађе човек који је чист од греха, *чак и ако је само један дан живота његовог* (Јов 14; 4 – 5, према Септуагинти). Ако неко види да се зло умножава из дана у дан и да је нечисти људски род достојан хиљада смрти будући да обитава у греху, задивиће се богатству доброте Божије, Његовој попустљивости и дуготрпељивости. Док се налазимо на земљи, нама је потребна милост, јер су они, који су на небу, достојни да буду названи блаженима а не да буду помиловани. Или смо, можда, због осуде која нам је изречена земљом названи ми сами, који смо од Бога чули: *Земља си и у земљу ћеш се вратити* и који смо преиспуњени милосрђем Божијим, јер *нас који бијасмо мртви због грехова* помилова Бог и *оживе са Христом* (Еф. 2; 5). *Речју Господњом небеса се утврдише и Духом уста Његових сва сила њихова*. Где су они који презиру Духа? Где су они који Га одвајају од стваралачке силе? Где су они који Га одсецају од јединства са Оцем и Сином? Нека такав послуша псалам, који каже: *Речју Господњом утврдише се небеса и Духом уста Његових сва сила њихова*. Под Речју се овде не подразумева обичан говор, састављен од именица и глагола, нити је Дух дисање које се разлива по ваздуху, него се мисли на Реч, која *у почетку беше у Бога* и на Духа Светога Који се тако назива у истинском смислу. И као што је стваралачка Реч (Логос) утврдила небо тако је и Дух Свети, Који од Оца исходи (тј. *из уста Његових*, да Га ти

не би сматрао за нешто спољашње или тварно него да би Га славио као Онога Који Своју ипостас има од Бога) са-приложио (грч. συνεπέφερε) све силе које у Њему постоје. Тако је Духом утврђена свака наднебеска сила, односно, она уз помоћ Духа има сваку ревност, постојаност и поузданост у освећењу и сваку врлину каква доликује свештеним силама. Због тога је овде написано: *Дух уста Његових*, док ћемо на другим местима пронаћи да је речено: *Реч уста Његових* (Иса. 11; 4 – према Септуагинти), да бисмо разумели да су и Спаситељ и Његов Свети Дух – од Оца. Будући да је Реч Господња наш Спаситељ, а да је Дух уста Његових Свети Дух, и да су Обојица садејствовали у стварању неба и небеских сила, речено је: *Речју Господњом небеса се утврдише и Духом уста Његових сва сила њихова*. Наиме, ма шта да се освештава, освештава се само присуством Духа. Због тога је стваралачка Реч, Која је Творац свега, призвала у биће ангеле, док им је освећење подарио Дух Свети. Ангели нису створени као младенци који би се затим, кроз усавршавање постепеним подвизавањем, удостојили да приме Духа, него је у њихову првобитну грађу и да, тако кажемо, у само ткиво њихове суштине, укорењена светост. Из тог разлога је за њих тешко да се приклоне злу, будући да су одмах, као неком глазуром, прекривени светошћу и по дару Духа Светога поседују постојаност у врлини.

5. *Који сабира као мех воде морске, полаже у ризнице бездане*. Није рекао: *сабира воде морске* као у мех, него *као мех*, тако *сабира воде морске*. Замисли особине меха, који се надувава када се кожа затегне због ваздуха који је примила унутра, и који се сажима када оно што га је затезало изађе напоље. Тако се и море, када га ветрови разјаре и усталасају, понекад надима и кључа, а понекад се, опет, кад ветрова нема, успокојава мировањем. Господ, дакле, сажима и умирује морске воде као мех. У неким преписима налазимо да је речено: *Сабира воде морске као у мех*, и тај израз нам указује на древну историју. Наиме, Црвено (Еритрејско) море ничим није било раздељено и спутано, а онда се само од себе затворило као у неки мех, јер му заповест Божија није допустила да се разлива. *Полаже у ризнице бездане*. Са општим поимањем би било сагласније да је рекао: *Полаже ризнице у бездане*, односно да у тајности држи своје богатство. Овде, међутим, говори о безданима као да су неке драгоцене ствари, достојне ризница Божијих. Зар се безданима овде не називају речи судова Божијих, који су неизрециви и непојмљиви за људску мисао, будући да се те речи налазе само у знању Божијем, и да Он по њима управља сваком творевином? Да се суд Божији о свакој творевини понекад назива безданом, види се из другог псалма, у којем се каже: *Судови су Твоји бездан*

многи (Пс. 35; 7). Да ли упорно настојиш да сазнаш зашто се живот грешника продужује, док се дани праведника скраћују? Зашто неправедни живе у благостању, док се праведни муче, зашто је дете умрло пре него што је порасло и достигло потпун узраст? Одакле ратови, зашто бродоломи, земљотреси, суше, прекомерне кише? Зашто је један роб, а други слободан? Зашто је један богат, а други сиромашан? И као што постоји много разлика међу грешницима, тако постоји и много разлика међу онима који напредују у врлини. На пример, једна је продата власнику јавне куће, и принуђена је да живи у греху, док се друга од почетка налази код добре господарице, која ју је васпитала у целомудрености. Зашто је овој учињено доброчинство, а зашто је она друга била осуђена? И како ће Судија узвратити и једној и другој? Кад размислиш о свему томе, сети се да су судови Божији бездан и да, будући да су положени у бездан, нису свима лако разумљиви. Бог је верујућима дао обећање: *Даћу ти благо тајно и богатство скривено* (Иса. 45; 3) Када се удостојимо виђења лицем у лице, видећемо и *бездане у ризницама* Божијим. Ако саберемо оно што је у Писму речено о меховима, лакше ћемо разумети мисао пророка. У Еванђељима се новима називају они мехови који се обнављају из дана у дан и који се пуне новим вином из винограда истине. Стари мехови су они који нису одбацили старог човека, и безнадежно је да се у њих улива ново вино. *Нико не сипа ново вино у мехове старе* (Мк. 2; 22), да се вино не би разлило и да мехови не би сасвим пропали, јер ако би пролили ново и добро вино више не би заслуживали никакво помиловање. Ново вино се, дакле, улива у нове мехове. Ново и духовно вино, које превире Духом Светим, тј. познање истине које никада не застарева, мора се улити у новог човека који *сваѓа на телу носи умирање Господа Исуса* (2. Кор. 4; 10) и који се с правом може назвати „новим мехом".

6. *Нека се боји Господа сва земља, и од Њега нека се потресу сви житељи васељене*. Будући да је *страх Господњи почетак мудрости* (Приче Сол. 1; 7), требало би да страх уразуми оне који мудрују на земни начин. Као припрема за побожност, страх се допушта услед неопходности: љубав, која за њим следи, усавршава оне што су се образовали у страху. Псалам због тога целој земљи прописује страх. У њему је речено: *Нека се од Њега потресу сви житељи васељене*, тј. нека се сваки њихов покрет, било да се извршава умно (мисаоно), било телесним дејством, извршава сагласно са вољом Божијом. Тако ја разумем речи: *Нека се од Њега потресу*. Другим речима, нека ни око не затрепери без Бога, нека се ни рука не покрене без Бога, и нека срце не помисли ништа што није угодно Богу. Уопштено, нека их не потреса ништа друго и нека их не покреће ништа друго,

осим страха Божијег. *Јер Он рече, и постадоше; Он заповеди, и саздаше се*. На две претходне реченице: *Нека се боји Господа сва земља и од Њега нека се потресу сви житељи васељене*, надовезују се још две: *Он рече, и постадоше; Он заповеди, и саздаше се*. Будући да је човек састављен од земног вештаства и од душе која обитава у телу, оно што је створено од земље назива се земљом, а душа, којој је као удео дато обитавање у телу, назива се житељем васељене. Сагласно речи „земља", Псалмопојац каже: *Он рече, и постадоше*. Наше уобличавање од земље изражава се речју „постадоше", а наше стварање по образу Божијем речима „саздаше се", јер се речи „твар" (грч. κτίσις) често даје значење промене и побољшања, као што се види из речи: *Ако је ко у Христу, нова је твар* (2. Кор. 5; 17), као и из речи: *Да оба сазда (грч. κτίση) у самоме себи у једноѓа новоѓ човека* (Еф. 2; 15). Можда се речју „постадоше" указује на првобитно стварање човека, а речју „саздаше се" на његово друго препорођење посредством благодати Христове. Колико се заповест Божија разликује од обичне речи, толико се и постање разликује од стварања. *Господ растура савете незнабожаца, и одбацује савете кнежева*. Ово служи као разјашњење ономе што је претходно речено. Наиме, овим се тумачи да Бог оне, који су поверовали у Њега, саздаје растурањем неразумних савета људи, какве су они имали о идолослужењу и о свакој сујети, и да одбацује савете кнежева. Ово се може повезати и са временом страдања, када су људи смислили да разапну Цара славе, док је Он домостројем (икономијом) крста обновио човечанство. Наиме, васкрсењем је разорен савет незнабожаца, Пилата, војника и свих оних који су допринели распећу. Одбачени су савети кнежева, архијереја, књижевника и царева народних, јер је васкрсење срушило све њихове замисли. Међутим, ако у свакој повести запазиш шта је Бог учинио међу неверним незнабошцима, открићеш да речи пророка имају велику силу и у вештаственом смислу. Када је Јорам, Ахавов син, царевао у Израиљу, сиријски цар, Вен-Адад, наоружао се великом силом и тешком руком и опколио Самарију. Њени житељи су због тога оскудевали и у оном најнужнијем, тако да *глава магареће бијаше за осамдесет сикала сребра, и четврт голубињеѓа кала за пет сикала сребра* (2. Цар. 6; 25). Да би се обистинило обећање Јелисејево, у то време су разрушени сиријски савети и Сиријци су побегли, оставивши *шаторе своје* и све што су имали. То је у Самарији створило такво изобиље, да *две мере јечма беху за сикал, и мера белоѓа брашна за сикал* (2. Цар. 7; 7, 18). Тако Господ зна да растури савете незнабожаца! А како Он одбацује савете кнежева, знамо из повести о Ахитофелу, када се Давид молио говорећи: *Разбиј савет Ахитофелов (намеру Ахитофелову), Господе* (2. Сам. 15; 31). Дакле,

када чујеш да ти неко много прети и обећава да ће те на сваки начин ражалостити и оштетити, да ће те ранити или усмртити, подигни поглед ка Господу који *растура савете незнабожаца и одбацује замисли народа*.

7. *Савет пак Господњи остаје до века, мисли срца Његова из нараштаја у нараштај*. Видиш ли учења незнабожаца, ту испразну (сујетну) философију, и видиш ли како су оштроумни и неумерени у изналажењу ових учења, у логичким поставкама, у моралним прописима, у природознанству и у другим учењима која се називају посвећеношћу? Видиш ли да се све то развејало и постало сасвим бескорисно, и да се сада у свет уселила једино истина Еванђеља? Много је савета у човечијем срцу, али је савет Господњи преовладао. Да би савет Божији постојано и чврсто обитавао у нашим душама, нужно је да у себи најпре разоримо људске помисли. Онај ко хоће да пише на воску најпре углача восак а затим утискује писмена каква жели. Дакле, да би се у срце јасно утиснуле речи Божије, потребно је да се оно најпре очисти од противних мисли. *Мисли срца Његовог (су) из нараштаја у нараштај*. Будући да постоје два изабрана народа и два Завета која су им предата, у ономе што је речено: *Мисли срца Његовог су из нараштаја у нараштај*, могу се, услед два пута поменутог нараштаја, разумети и две мисли – прва, којом смо добили први Завет, и друга, коју нам је подарило ново и спасоносно учење Христово. *Блажен је народ којем је Господ – Бог његов, народ којега је изабрао за наслеђе Себи*. Нико овде блаженим не назива јеврејски народ; блаженим се назива онај народ, који је по превасходству изабран међу свим народима – тај народ смо ми, којима је *Господ – Бог* наш, ми смо *народ којег је изабрао за наслеђе Себи*. Ми смо тај *народ,* будући да смо изабрани међу многим незнабошцима, ми смо тај *народ*, јер смо изабрани уместо народа одбаченог. И будући да је *много званих, а мало изабраних* (Мт. 20; 16), он овим речима блаженим не назива званог, него изабраног: *блажен, којега је изабрао*. Због чега их назива блаженима? Због очекиваног наслеђивања вечних добара. Или можда, због речи апостола: *Када уђе пун број незнабожаца спасће се и сав Израиљ* (Рим. 11; 25–26), блаженом најпре назива пуноћу незнабожаца, а затим и Израиљ који ће се на крају спасти? А као што је познато, неће се спасти сви него само *остатак по избору благодати* (Рим. 11; 5), због чега је речено: *Народ, којега је изабрао за наслеђе Себи*.

8. *Са неба погледа Господ, виде све синове људске, из готовог жилишта Свога*. На оне, који живе у себи својственом чину и на оне, који извршавају што им налаже човечија природа, Господ гледа са висина, а на оне, који су дошли до крајње повреде, мотри другачије, односно, тако што Сам снисходи ка њима, јер је речено: *Вика је у Содому и Гомору велика, и грех је њихов врдан; зато ћу сићи да видим еда ли све чине као што вика дође до Мене* (1. Мојс. 18; 20 – 21) и *Господ сиђе да види град и кулу што зидаху синови човечији* (1. Мојс. 11; 5). Овде се пак каже: *Са неба погледа Господ, виде све синове људске*. Не губи из вида овог узвишеног Посматрача, не губи из вида Онога Који са висина прониче у сва дела људска. Ма куда да идеш, ма шта да радиш, било да је помрчина или да је дан, око Божије мотри на тебе. *Из готовог жилишта Свог*. Не отварају се врата, не скупљају се завесе; Божије жилиште готово је за виђење. Бог види све синове човечије, и ниједан од њих не може да избегне Његов поглед. Не могу га (од тог погледа) сакрити ни тама, ни зидине. За очи Божије не постоји никаква препрека. Он не само да види сваког човека, него види и људска срца, која је Он Сам створио, без икакве примесе рђавога. Створитељ човека, Бог, саздао га је као простог, по Свом образу који спасава срца. Ми смо, међутим, то срце касније обавили телесним страстима и учинили га шароликим и разнообразним, уништивши његову боголикост, простоту и једнообразност. Будући, дакле, да је Он Створитељ наших срца, *познаје сва дела наша*. Под делима се подразумевају и речи, и мисли и, уопште, свако људско кретање. Онај Који *познаје сва дела наша* зна са каквим склоностима и каквим намерама нешто чинимо, односно, да ли то чинимо зато да бисмо угодили људима или зато, да бисмо извршили заповести које су нам дате од Бога. Због тога ћемо дати одговор и за сваку празну реч (в. Мт. 12; 36), али нам зато неће пропасти плата ни за чашу *студене воде* (в. Мт. 10; 42), јер Господ *познаје сва дела наша*.

9. *Неће се спасти цар због многе (војне) силе*. Цара неће спасти мноштво војне силе, градске зидине, пукови пешака или снага коњаника, јер *Господ уклања и поставља цареве* (Дан. 2; 21) и *нема власти да није од Бога* (Римљ. 13; 1). Због тога се цар не спасава *многом војном силом* него благодаћу Божијом, јер је и у том погледу истинита реч: *Благодаћу сте спасени* (Еф. 2; 5). Тако ни земљоделац не добија плодове свог труда само марљивим делањем, него и садејством Бога, који узвраћа за учињено, јер *нити је што онај који сади, ни онај који залива, него Бог Који чини да расте* (1. Кор. 3; 7). Ако је *срце царево у руци Господњој* (Приче Сол. 21; 1), то значи да се он не спасава силом оружја, него Божијим руковођењем. У руци Божијој није сваки, него само онај који је достојан да се назове царем. Неки су одредили да је царска власт законито господарење или старешинство над свима, који нису подложни греху. *Исполин (горостас, див) се неће спасти мноштвом снаге своје*. Пророк исполином (горостасом) назива онога који користи природну снагу и телесни напор. И као што цару за спасење није довољна сила оружја, тако ни онај који је

храбар не може бити довољан самоме себи, јер је све човечије слабо и немоћно у поређењу са истинском силом. Због тога *оно што је слабо пред светом изабра Бог да посрами јаке* (1. Кор. 1; 27) и *Из уста деце и одојчади начинио си Себи хвалу… да сатреш непријатеља и осветника* (Пс. 8; 3), јер је благодат Божија потпуно заблистала дејствујући у младенцима и у онима, који су безумни пред светом. *Лаж је коњица за спасење, и мноштвом војне силе његове неће се спасти*. Светитељи не користе коње. Чини се да Израиљ ни у време свог благостања у ратовима никада није користио коњицу, и нико од светитеља није сматрао да му доликује да се користи коњима. Међутим, коње има фараон, и горди Сенахерим размеће се мноштвом коња. Услед тога, *коња и коњаника* фараоновог *врже у море* (2. Мојс. 15; 1), док код Сенахерима *задремаше* сви *јахачи на коњима* (Пс. 75; 7). Због тога и Закон, који је дат кроз Мојсеја, прописује царевима да *немају много коња* (5. Мојс. 17; 16). *Мноштво силе његове неће га спасти*. *Када сам слаб, онда сам силан*, каже апостол (2. Кор. 12; 10). Обиље телесне снаге служи као препрека за спасење духа.

10. *Очи су Господње на онима који Га се боје*. На другом месту је речено: *Очи су Господње на праведнима* (Пс. 33; 16), а овде: *Очи су Господње на онима који Га се боје*. Када гледамо на Господа и кад су наше очи уперене ка Њему, можемо да кажемо: *Као очи слугу у руке господара њихових… тако су очи наше окренуте ка Господу Богу нашем* (Пс. 122; 2), и тиме као да око Господње приклањамо да нас погледа. *Који се уздају у милост Његову*. Пророк указује на смирење оних, који служе Господу и на то, колико се они уздају у милост Господњу. Онај који се не узда у своје заслуге и који се не нада да ће се оправдати својим делима може да се нада да ће се спасти једино милошћу Господњом. Наиме, када се сети речи: *Ево Господа и плате Његове* (Иса. 40; 10), да би свакоме узвратио по његовим делима, и када наброји своја рђава дела, тада почиње да се плаши казне и да дрхти од страха. Да га не би обузело очајање, обазире се на Божије милосрђе и човекољубље, и испуњава се надом. Нада се да ће Бог *избавити од смрти душе њихове и да ће их прехранити у време глади. Душа ће наша стрпљиво чекати Господа, јер је он помоћник и заштитник наш*. Ове речи нас подстичу на трпљење, како се не бисмо, када нас нападне неки опадач, *разлучили од љубави Божије, која је у Христу Исусу* (Рим. 8; 39), него да бисмо свом душом поднели тешкоће, ишчекујући помоћ Божију. *Јер ће се у Њему узвеселити срце наше, и у свето Име Његово надамо се*. То је сагласно с оним што је речено на почетку псалма: *Радујте се, праведни, у Господу*. Сада пак каже: *У Њему ће се узвеселити срце наше*. Чини ми се да у том смислу говори и апостол: *У свему овоме побеђујемо*

кроз Онога Који нас је заволео (Рим. 8; 37). И не само да побеђујемо, него се и *хвалимо у невољама* (Рим. 5; 3). Наиме, Псалмопојац је рекао: *Душа наша очекује Господа*, чиме жели да покаже да он трпљење не показује насилно и будући приморан страдањима, него да с великом радошћу прихвата страдање Имена Господњег ради и каже: не само да трпимо, него ће се *у Њему узвеселити срце наше, и у свето име Његово надамо се*. Да бисмо избегли свако непријатељско искушење, за нас је довољно да се назовемо хришћанима. Име Божије не назива се светим зато што сами слогови имају неку моћ освештавања, него зато што је чисто и свето свако својство Божије и сваки појам о томе, што се превасходно опажа у Богу. *Нека буде, Господе, милост Твоја на нама, као што се уздасмо у Тебе*. Видиш ли, како се разборито молио пророк? Своје сопствено расположење означио је као меру за помоћ Божијег милосрђа. Нека, каже он, *милост Твоја на нама* буде онаква, каква је била нада коју смо претходно полагали на Тебе. Сва наша нада је у томе, да се вратимо у починак да бисмо, када Он преобрази *наше понижено тело* разумели да је и само тело постало саобразно *телу славе* (Филипљ. 3; 21).

Беседа на тридесет трећи псалам

(1) *Давиду, када измени лице своје пред Авимелехом, и отпусти га овај те отиде*

1. Смисао овог псалма подсећа нас на два догађаја. Чини се да његовом натпису приличи и оно што се Давиду догодило у свештеничком граду Нову, као и оно што му се догодило код иноплеменског цара Ахиса. Наиме, беседећи са свештеником Авимелехом, Давид *измени лице своје*, скривајући од њега да је у бекству и претварајући се да је дошао да изврши царску заповест. Тада је узео *постављене (свете) хлебове* и Голијатов мач (в. 1. Сам. 21; 1–10). Давид, међутим, *измени лице своје* и у време кад је био окружен непријатељима, будући да је чуо како међусобно разговарају и припремају се за освету: *А Ахису рекоше слуге његове: није ли ово Давид, цар земаљски? Нису ли о њему певали играјући и говорећи: Саул изгуби своју хиљаду, а Давид својих десет хиљада?* Речено је и следеће: *Побоја се веома* Давид *Ахиса* и *измени лице своје* пред њиховим очима (1. Сам. 21; 11 – 13). Због чега онда натпис помиње Авимелеха, док нам историја предаје име Ахиса, гатског цара? То можемо да објаснимо оним што је до нас дошло према предању, односно, тиме да је „Авимелех" било заједничко име иноплеменских царева, док је сваки од њих имао и своје лично име. Нешто слично може да се види и у римској држави, где се цареви називају заједничким именима као што су Цезар или Август, али при том

задржавају и своја лична имена. Такво је, између осталог, у Египту именовање „фараон". Фараоном се назива египатски цар који је владао у време Јосифа, али се фараоном назива и онај који је након четири нараштаја, у Мојсејево време, постао египатски цар. Фараон је постојао и у време Соломона, јер је речено: *Ожени се кћерком фараоновом* (1. Цар. 3; 1). Фараонима су се називали и они, који су царевали у време Јеремијине пророчке службе (в. 2. Цар. 23; 29). Тако је Авимелех постојао и у време Авраама, и у време Исаака, па се сада помиње и у Давидово време. О Авраму је речено: *У то време рече Авимелех и Фихол војвода његов Авраму говорећи…* (1. Мојс. 21; 22). Исто се каже и о Исааку: *Догоди се те погледа Авимелех, цар филистејски, с прозора, и виде Исаака где се шали са Ревеком, женом својом* (1. Мојс. 26; 8). Тако је и овде, у натпису, Авимелех из Давидовог времена назван заједничким царским именом, док историја предаје да се он звао Ахис. То је било његово лично име, које му је дато приликом рођења. Пред њим је Давид *изменио своје лице*, кад су га слуге донеле на рукама, кад је стајао крај градских врата и кад је, како каже Писмо, *бацао пену низ браду своју* (1. Цар. 21; 13). Због тога је Ахис рекао слугама: Зашто сте ми га довели? Мени не требају безумници *који ће лудовати преда мном* (в. 1. Сам. 21; 13 – 14). Давид је на тај начин био отпуштен одатле и, како је речено, спасао се побегавши у Одоламску пећину (в. 1. Сам. 22; 1). Будући да је избегао велику опасност, он узноси благодарење Богу Који га је ослободио и каже: *Благосиљаћу Господа у свако време*. Утекавши од смрти, као да на неки начин поставља правила за живот и уобличава своју душу сагласно строгости понашања, према којем ниједан његов тренутак неће бити без благослова, него ће се, како за велика, тако и за најмања дела, обраћати Богу. Нећу престати да мислим о томе, каже он, и без обзира на то да ли се нешто дешава мојим настојањем или услед стицаја случајних околности, *благосиљаћу Господа у свако време,* не само у доба благостања, него и у тешким временима. Поучен овим, апостол каже: *Радујте се свагда… и на свему захваљујте* (2. Сол. 5; 16, 18). Видиш ли колика је била Давидова љубав! Непрекидне несреће нису ослабиле његово трпљење, и то не само онда кад је био протеран из отаџбине, одвојен од родбине и породице и лишен иметка, него и када је, услед нужности, био предат непријатељима који само што га нису растргли? Он тада није рекао: докле ће трајати ове несреће, нити је услед непрекидних невоља постао нестрпљив, *знајући да невоља гради трпљење, а трпљење искуство, а искуство наду* (Рим. 5; 3). И заиста, за оне што су добро припремљени, невоље су као укрепљујућа храна и вежбање у борби, које подвижника води ка слави предака. *Када нас грде благосиљамо, кад нас гоне трпимо*, намучени захваљујемо,

а невољни се хвалимо невољама (в. 1. Кор. 4; 12–13). За нас је срамно да у срећи благосиљамо а да у невољним и тешким околностима ћутимо. Напротив, требало би да тада још више захваљујемо, знајући да *кога љуби Господ онога и прекорева, и бије сваког сина којега прими* (Јевр. 12; 6). *Хвала је Његова свагда у устима мојим*. Чини се да пророк обећава нешто немогуће. Како је могуће да хвала Божија буде стално у човековим устима? Када говори о уобичајеним и житејским стварима, у његовим устима није хвала Божија. Када пак спава, он потпуно ћути. Како да његова уста узнесу хвалу кад једе или пије? На ово ћемо одговорити да унутрашњи човек има духовна уста. Он се посредством њих храни примајући реч живота, а то је *хлеб који сиђе са небеса* (в. Јн. 6; 56). О тим устима говори и пророк: *Уста своја отворих, и привукох дух* (Пс. 118; 131). За ова уста и Господ саветује да буду отворена, како би обилно примила храну истине, јер је речено: *Рашири уста твоја, и испунићу их* (Пс. 80; 11). Када се једном уреже у душу и када се као печатом утврди у њеном владајућем делу (тј. у владајућем делу душе), мисао о Богу се може назвати хвалом Божијом, која уистину обитава у души. Према апостолском савету, ревностан све може да чини у славу Божију, тако да свака његова радња, свака реч и свако умно (духовно) дејство задобија силу хвале, јер праведник *и ако једе, и ако пије… све на славу Божију чини* (1. Кор. 10; 31). Таквоме је и у време сна срце будно, као што је речено у Песми над песмама: *Ја спавам, а срце моје бди* (Песма 5; 2), будући да снови често бивају одрази мисли којима смо се бавили током дана.

2. *Господом ће се хвалити душа моја*. Нека нико не хвали моју сопствену досетљивост, којом сам се избавио од опасности, каже пророк, јер спасење не долази нити од силе, нити од мудрости човечије, него од благодати Божије. У Писму је речено: *Мудри да се не хвали мудрошћу својом, ни јаки да се не хвали снагом својом, ни богати да се не хвали богатством својим, него ко се хвали нека се хвали тиме што разуме* Господа Бога свога (Јер. 9; 23–24). Погледај како апостол хвали своје сатруднике на еванђелском делу: *Служитељи и сарадници у Господу* (Кол. 4; 7). Ако се неко хвали телесном лепотом или племенитошћу свог порекла, његова душа се не хвали у Господу. Напротив, сваки који је такав предао се испразности (сујети). Исто тако, стварну похвалу не заслужују ни разна средња умећа*, као ни они који се њима баве: крманоши, лекари, беседници или градитељи (архитекти) који подижу градове, пирамиде,

* Средњим умећима или вештинама називају се она занимања која се налазе између лепих вештина (уметности) и оних грубих, тј. заната, прим. изд.

лавиринте и слична скупоцена, огромна и раскошна здања. Они, који се тиме хвале, нису у своје душе положили Господа. Као замена за сваку другу почаст, за нас је довољно да се назовемо слугама таквог Господара. Зар ће се царев слуга хвалити тиме што је постављен у овај или у онај чин служења? Зар ће онај који се удостојио да служи Богу измишљати себи похвале са друге стране, као да за пуноћу славе и за знаменитост није довољно то што се назива *Господњим*! Дакле, *Господом ће се хвалити душа моја*. *Нека чују кротки и обрадују се*. Пророк као да каже: било је довољно да, уз садејство Божије, само изменим лице, па да обманем непријатеље и да се сврши моје спасење. Услед тога, *нека чују кротки* и нека знају да је могуће да победничка знамења уздигну и у миру, да и без боја могу да изађу као победници. *Нека се обрадују* и нека се мојим примером утврде у кроткости, јер сам такву благодат од Бога добио зато што сам био кротак. *Опомени се, Господе, Давида, и све кроткости његове* (Пс. 131; 1). Кроткост је највећа од свих врлина и због тога је прибројана и блаженствима, пошто је речено: *Блажени кротки, јер ће наследити земљу* (Мт. 5; 5). Ова земља, тј. небески Јерусалим, неће постати плен ратоборних, него ће бити дата у наслеђе дуготрпељивима и кроткима. Речи: *Нека чују кротки* значе исто што и речи: *Нека чују Христови ученици*. Уосталом, можда Давид пророчки жели да и до нас допре чудо Божијег доброчинства које је над њим јављено? Нека чују и они који ће, након много нараштаја, постати ученици Христови! Наиме, кроткима је назвао оне, којима је Господ говорио: *Научите се од мене, јер сам Ја смирен и кротак срцем* (Мт. 11; 29). Кроткима се називају они, који су укротили своју нарав, који су се очистили од сваке страсти, и у чије се душе не усељава никаква узнемиреност. Због тога је и о Мојсеју посведочено да је он био *кротак мимо све људе на земљи* (4. Мојс. 12; 3).

3. *Узвеличајте Господа са мном*. Да би величао Господа, пророк око себе сабира збор какав му и доликује. Нека ми се не придружују ни пометени, ни узнемирени, ни они коју душу распламсавају телесним страстима. Напротив, Господа ћете узвеличати ви, кротки, који сте задобили непоколебивост и постојаност душе и који сте збацили лењост и поспаност за извршавање својих дужности. Господа ће узвеличати онај који великом мишљу и чврстим и узвишеним духом трпи искушења ради побожности. Онај који има велику мисао, и у најдубљим созерцањима разматра величину творевине, како би у величини и лепоти твари созерцавао њиховог Родоначалника (Створитеља). Уколико се неко дубље погрузи у законе према којима је устројена васељена и према којима се њоме управља, утолико јасније созерцава велелепност

Господњу и, сразмерно својим силама, велича Господа. Будући да један ум и размишљање једног човека нипошто нису довољни да би се разумела величина Божија, пророк позива све кротке на заједништво у овом делу. Услед тога је нужно да се у потпуности умиримо од спољашње пометње и да сатворимо потпуно безмолвије у тајним већницама (грч. βουλευτήριον) срца, а затим да приступимо созерцању истине. Послушај шта каже онај који се исповеда за своје грехове! *Смути се од јарости око моје* (Пс. 6; 8)*. Душу не доводи у пометњу само јарост, него и жудња, и бојажљивост, и завист, и уопште, свака страст уноси узнемиреност и пометњу у душевну прозорљивост. И као што је немогуће да помућено око добије верну слику посматраног предмета, тако је немогуће и да пометено срце приступи познању истине. Због тога се морамо удаљити од свих световних дела, тако да ни посредством вида, ни посредство слуха, ни посредством било ког другог чула не уводимо у душу узгредне помисли. Битке, које се подстакну телесним мудровањем, испуњавају унутрашњост срца неуђутним пометњама и непомирљивим раздорима. *Тражих Господа, и услиша ме*. Пророк каже: ово *нека чују кротки*! У оно тешко време, када је на мене устао сав гнев злопамтивих, и кад су се све руке наоружале против мене, кад ја сам ничим нисам био заштићен и кад сам био спреман да на себе примим све непријатељске ударце, у то време, дакле, моје помисли нису се помутиле од страха нити сам напустио мисао о Богу. Нисам очајавао због свог спасења, него сам *тражио Господа*. Нисам за њим трагао са неким једноставним и привременим уздањем у Бога, него Га *тражих*.** Наиме, израз *тражих* снажнији је него *тражах*, као што је испитивање снажније од питања, јер се *истрошише испитујући истраживања* (Пс. 63; 7). Због тога је речју *тражење* изразио неки дубоки спокој и непометеност.

4. *И од свих невоља мојих избави ме*. Васцели живот праведника испуњен је невољама: то је тесан и невољан пут. *Многе су невоље праведника*. Због тога и апостол каже: *Свачим смо уињетавани* (2. Кор. 4; 8) и *Кроз многе невоље нам ваља ући у Царство Божије* (Дела ап. 14; 22). Бог избавља Своје свете од невоља; Он их не оставља без искушења, али им даје трпљење. Наиме, ако *невоља гради трпљење а трпљење искуство* (Рим. 5; 3),

---

* У српском преводу: *Смути се од жалости*, прим. прев.

** У грчком тексту: *Εξεζήτησα τόν Κύριον* Грчки глагол „ἐκζητέω" означава усрдно и ревносно тражење (нечега), па чак и захтевање и изискивање, и самим тим појачава значење глагола „ζητέω" – тражити. На то појачано значење указује свети Василије, и можда би се следећа реченица дословно могла превести на следећи начин: „Израз *изискивање* је снажнији него *искање*", прим. прев.

онда се онај који избегава невоље лишава опитности (искуства). И као што нико не може да задобије венац ако нема противника, тако се ни опитан не може постати другачије, осим кроз невоље. Због тога речи: *од свих невоља мојих избави ме* не значе да није допустио да дођем у невоље, него да је искушењима подарио и крај, *да би могао поднети* (1. Кор. 10; 13). *Приступите Њему и просветлите се, и лица ваша неће се постидети*. Оне који седе у тами и у сени смртној саветује да приступе Господу, да се приближе лучама Његовог божанства да би се тим приближавањем озарили истином и, по благодати, примили у себе Његово просветљење. Ни чувствена светлост не сија свима подједнако, због чега се само они, који имају очи, могу њоме крепити и несметано наслађивати појавом сунца. Исто тако ни *Сунце правде* (Малах. 4; 2) и Светлост истинита, *која обасјава сваког човека који долази на свет* (Јн. 1; 9) не открива свима Своју лучезарност, него само онима који живе достојно те Светлости, јер је речено: *Светлост засија праведнику*, а не грешнику (Пс. 96; 11). И као што сунце излази, али не за слепе мишеве и остале животиње које храну траже током ноћи, тако ни сијању овога Сунца не бивају причасни сви, иако је оно по својој природи блиставо и свеозарујуће. Тако и *сваки који чини зло мрзи светлост и не иде ка светлости, да се не разоткрију дела његова* (Јн. 3; 20). Дакле, *Приступите Њему и просветлите се, и лица ваша неће се постидети*. Блажен је онај који се у дан праведног суда Божијег, када дође Господ да осветли што је скривено у тами и да открије помисли срца, осмели да ступи у ову разобличујућу Светлост и да се непостиђен врати, јер његова савест није оскрнављена рђавим делима. Они пак, који су чинили зло, васкрснуће на поругу и стид, да би у самима себи угледали мрскост и печат почињених грехова. Можда је од таме и вечног огња страшнији тај овековечени стид, због којег ће грешници стално имати пред очима трагове грехова почињених у телу, слично некој неизбрисивој глазури, која ће свагда остати у сећању њихових душа. Мало је оних који би могли да приступе истинитој светлости, да је открију и да, откривши скривено, оду непостиђеног лица.

5. *Овај ништи (сиромах) завапи, и Господ га услиша*. Сиромаштво није увек похвално, него само онда кад се прихвати својевољно и с еванђелским циљем. Наиме, догађа се да су многи сиромашни по иметку а да су по слободној вољи веома користољубиви. Њих сиромаштво не спасава, а слободна воља их осуђује. Због тога није блажен онај који је сиромашан, него онај који је световним ризницама претпоставио заповести Христове. То су они које Господ назива блаженима, говорећи: *Блажени сиромашни (ништи) духом* (Мт. 5; 3). Они, дакле, нису сиромашни иметком него

су сиромаштво изабрали од срца. Оно, пак, што не потиче од слободне воље, не може ни учинити блаженим. Због тога је слободна воља карактеристично обележје свих врлина, а пре свега сиромаштва. Дакле, *овај ништи завапи*, каже пророк. Он својим упечатљивим гласом призива твоју мисао ка ономе који је Бога ради осиромашио, који је гладан, жедан и наг. *Овај ништи*, каже он, и само што не покаже прстом, односно, *овај* ученик Христов. Те речи би се могле односити и на Самог Христа јер Он, *богат будући* по природи (јер све што има Отац припада и Њему) *нас ради осиромаши, да се ми Његовим сиромаштвом обогатимо* (2. Кор. 8; 9). Готово да је свако дело, које води ка блаженству, започео Сам Господ, дајући Самога Себе ко пример ученицима. Ако се вратиш на блаженства и размотриш свако од њих, видећеш да су дела претходила ономе, чему је поучавао речима. *Блажени кротки*. Где ћемо се научити кроткости? *Научите се од Мене, јер сам Ја кротак и смирен срцем* (Мт. 11; 29). *Блажени миротворци*. Где ћемо се научити добрима мира? Код Самог Миротворца, Који *ствара мир* и примирује *оба у једног новог човека* (Еф. 2; 15), *помиривши крвљу Својом на Крсту оно што је на небу и оно што је на земљи* (Кол. 1; 20). *Блажени сиромашни*. Он Сам је осиромашио и *Себе понизио узевши обличје слуге, да бисмо од пуноће Његове сви ми примили, и благодат на благодат* (Филипљ. 2; 7 и Јн. 1; 16). Ако неко, будући руковођен Светим и човекољубивим Духом, и не преузносећи се самим собом него се смирујући (унижујући) да би узвисио друге, завапи духом тражећи нешто велико и не изговори ништа недостојно и ниско, што би изражавало тражење нечега земног и световног, онда ће Господ услишити његов вапај. А какав је крај те услишености? Такав, да ће се избавити од *свих невоља*, и бити неповређен, непокорен и непотчињен телесном мудровању. На који се начин избавља ништи? *Поставиће се оружан анђео Господњи око оних који се боје Бога, и избавиће их*. Тиме је пророк објаснио кога назива ништим, односно да под тим подразумева онога који се боји Господа. Због тога се онај који се боји још увек налази у чину слуге. Онај, међутим, који се усавршио љубављу, достигао је достојанство сина. Слуга се назива и ништим, јер он ништа не поседује; син је богат већ и због тога што је наследник очевих добара. Дакле, *поставиће се оружан анђео Господњи око оних који се боје Бога*. Ангео неће одступити од онога који је поверовао у Господа, уколико га он сам не отера својим рђавим делима. Као што пчеле протерује дим и голубове смрад, тако и ангела, чувара нашег живота, удаљује злосмрадни грех, достојан многих суза. Ако у души имаш дела која су достојна анђелског чувања и ако у теби обитава ум обогаћен созерцањима истине, онда ће ти Бог, по богатству непроцењивих врлинских дела, нужно по-

ставити стражаре и чуваре и оградиће те чувањем ангела. Погледај каква је ангелска природа! Један ангео се изједначује са читавом војском и са мноштвом војника. Дакле, величином твог чувара Господ ти дарује војску, а његовом силом те са свих страна ограђује његовом заштитом. То, наиме, значи реч: *око*. Као што градске зидине окружују град и одбијају непријатељске нападе, тако и ангео служи као зид испред нас, чува нас отпозади, и са обе стране ништа не остаје непокривено. Због тога каже: *Пашће поред тебе хиљада и десет хиљада с десне стране теби, а тебе се неће дотаћи* (Пс. 90; 7) ударац неког непријатеља, јер ће *анђелима Својим заповедити за тебе* (Пс. 90; 12).

6. *Окусите и видите да је добар Господ*. Више пута смо нагласили да се наше душевне силе пореде са телесним удовима. Будући да је наш Господ истински хлеб и да је Његово тело истинска храна, нужно је да се наслађивање радошћу хлеба у нама сврши посредством духовног окушања. Као што се онима, који га нису окусили, особине меда не могу толико објаснити речима колико чулом укуса, тако се ни доброта небеског Логоса не може јасно пренети учењем уколико на основу дуготрајног изучавања догми истине нисмо у стању да сопственим опитом појмимо доброту Господњу. *Окусите*, рекао је, а не „наситите се", јер сад *делимично знамо* и истину видимо *у огледалу и у загонетки* (1. Кор. 13; 9–12). Међутим, доћи ће време када ће се за нас садашњи залог и ово окушање благодати преобразити у савршено наслађивање. Оне којима је оболео желудац и који осећају одвратност према храни лекари исцељују помоћу хране припремљене на посебан начин, подстичући тиме нагон према њој. Када се чувство једном побуди овом храном, нагон за њом (храном) све више јача. Тако ће вас и само испитивање речи истине подстицати ка незаситој жудњи за њом, каже пророк. Окусите, дакле, каже он, да бисте били *блажени* као они који су *гладни и жедни правде*. *Благо човеку (тј. блажен је човек) који се нада у Њега*. Онај ко непрестано жуди за овом речју неће се надати ни у шта друго, осим у Господа. *Бојте се Господа, сви свети Његови, јер нема оскудице онима који Га се боје*. Уколико страх не васпитава наше животе, немогуће је да задобијемо освештавање тела, јер је речено: *Прикуј страху Твоме тело моје* (Пс. 118; 120). Као што телесни удови оних који су приковани клиновима остају непокретни и неделатни, тако и они, чије су душе обавијене страхом Божијим избегавају сваки страствени налет греха. Због тога каже да *нема оскудице онима који Га се боје*, односно, онај који је обузет страхом од сваког недоличног поступка има довољно снаге за сваку врлину. Он је савршен и не недостаје му ниједно савршенство својствено људској природи. Не може да буде

телесно савршен онај којем недостаје неки неопходан телесни део, и он бива несавршен управо у ономе што му недостаје. Тако ни онај који је немаран макар и у погледу једне једине заповести, њеним неизвршавањем бива несавршен због овог недостатка. Онај, међутим, који је присвојио савршени страх и који се услед богобојажљивости свега плаши (сваког сагрешења; прим. прир), ни у чему неће сагрешити, јер ништа не презире. Он ничега неће бити лишен, јер је страх непрестано уз њега.

7. *Богати осиромашише и огладнеше, а они који траже Господа неће се лишити ниједног добра*. Ова изрека нас поучава да презиремо вештаствено богатство, јер показује непостојаност изобиља у иметку. Богатство није постојано; оно подсећа на талас, који ветрови обично носе тамо-амо. Можда Давид *богатима* назива Израиљце, *њихово усиновљење, богослужење и обећање, њихове оце* (Рим. 9; 4–5). Они су *осиромашили*, јер су сагрешили против Господа. Они пак, који су уместо њих *тражили Господа*, *нису били лишени ниједног добра*. Међутим, како су то Израиљци *осиромашили и огладнели*? Будући да су убили Хлеб живота, постали су гладни овог Хлеба. Будући да су смишљали зло против Извора живе воде, на њих је дошла жеђ и наложена им је казна мучења жеђу. То, међутим, није глад за вештаственим хлебом, *нити жеђ за водом, него за слушањем речи Господњих* (Амос 8; 11). Тако су они *осиромашили и огладнели*, док незнабошци, који су научили да траже Господа, *неће бити лишени ниједног добра*. Најсавршеније добро је Сам Бог, Којега *неће бити лишен нико ко Га тражи*. Ако је неко неук и има нејасне појмове о добру и злу, нека не назива блаженим онога који насладу налази у привременом, јер оно пролази с пропадањем тела. Наиме, онај који вештаствено богатство и телесно превасходство уздиже на степен блаженства, назив достојан поклоњења, какав доликује једино Богу даје ниским стварима које не заслужују никакву пажњу и, истовремено, пада у најгрубљу противуречност. Наиме, он ће у том случају морати да каже да апостоли нису тражили Господа и да зато нису добили телесна добра или пак да каже да су Га тражили, али да таква добра нису задобили, што ће значити да оптужују само Писмо, јер каже да они, који *траже Господа неће бити лишени ниједног добра*. Напротив, истина је да су и Господа тражили, и да су разумели шта траже, и да нису били лишени добара, која се налазе у вечном упокојењу. О њима (тј о светима) се уистину може рећи да нису били лишени *ниједног добра*. Наиме, у телесним насладама више је оног болног него пријатног; тако, на пример, супружништво може да прати немање деце (бездетство), удовиштво и пропадљивост. Земљоделство може да прати неплодност, трговину – бродолом, богатство

– замке, раскош – презасићење, а поједине насладе – многе болести и разнолике страсти. Павле је тражио Господа, и није био лишен *ниједноī блаīа*. Међутим, ко би могао да наброји телесне патње којима је био изложен читавог живота? *Три ūута сам био шибан, једном каменован, ūри бродолома ūретрūео, ноћ и дан ūровео на морској ūучини, често сам ūутовао… у īладовању и жеђи, често у ūостовима, у ūруду и у најору* и много пута у оскудици (2. Кор. 11; 25–27). Шта то значи? Зар човек, који је до последњег часа био гладан и жедан, који је трпео голотињу и страдања, није био лишен телесних добара? Према томе, узнеси своју мисао ка истинском добру, да би схватио усаглашеност Писма и да те не би надвладала колебљивост разумевања.

8. *Ходите, чеда, ūослушајте мене, страху Госūодњем научићу вас*. То је глас уистину благонаклоног учитеља који са очинским милосрђем позива на учење, јер је ученик духовно чедо свог учитеља. Онај који од другога добија поуку у благочешћу као да од њега бива уобличен и устројен, слично као што се младенци уобличују у утроби која их носи. Васцела Галатска црква беше отпала од првопреданих учења, због чега се уподобила недоношчету. Апостол Павле ју је поново прихватио и, силом Божијом уобличујући у Галатима Христа, назвао их је својом децом. Будући да је с болом и патњом исправљао поколебане, рекао је да болује душом, јадикујући због отпалих: *Дечице моја, коју оūет рађам, докле се Христос не уобличи у вама* (Гал. 4; 19)! Дакле, *ходите чеда, ūослушајте мене*. Чему хоће да нас поучи наш духовни отац? *Страху Госūодњем научићу вас,* каже он. Пошто нам је претходно заповедио да се бојимо Господа и указао на користи од овог страха рекавши да *они који Га се боје неће бити лишени ниједноī добра*, сада нам предаје извесну поуку о страху Господњем. Свако, па чак и онај неуки, може да каже да нам је здравље потребно. Међутим, само онај који познаје лекарску вештину може да говори о томе како да здравље и задобијемо. Није сваки страх добар и спасоносан. Постоји и непријатељски страх, и пророк се моли да се он не приближи његовој души, говорећи: *Од страха неūријателља избави душу моју* (Пс. 63; 2). Непријатељски је страх од смрти, који у нама изазива стрепњу, и (страх) који нас наговара да се плашимо лица на власти. Да ли онај који се тога плаши у време мучeништва може чак до смрти да се супротстави греху и да врати дуг Господу, Који је за нас умро и васкрсао? Непријатељски страх има у себи и онај којег плаше демони. Уопштено, чини ми се да је такав страх – страст, која се рађа из неверја. Наиме, човек који верује да има силног Помоћника, не плаши се оних што се труде да га застраше. Шта је, дакле, спасоносни и осветавајући страх, који се у души појављује услед усрдности, а не услед страсти? Хоћеш ли да ти објасним особине овог страха? Кад те привуче неки грех, замисли страшни и неподношљиви суд Христов, где на узвишеном и уздигнутом престолу заседа Судија. Васцела творевина дрхтећи стоји у Његовом славном присуству, док сваки од нас бива испитиван за оно што је учинио у животу. Затим се оном што је у животу починио много рђавих дела, показују страшни и натмурени ангели којима су, услед суровости њихове воље, и очи и дах огњени, а лица, због њихове натмурености и човекомржње, слична ноћи. Пред њим се указује дубока провалија, безизлазна тама и огањ без светлости, који у тој тами садржи силу спаљивања али нема лучезарност. Ту је и неки отровни и месождерни црв који пожудно гута и никада се не засићује, а својим прождирањем ствара неподношљив бол. Осим тога, ту је и најстрашније од свих мучења – вечна срамота и вечни стид. Тога се плаши, и тим страхом се васпитавај као неком уздом, која ће твоју душу уздржати од рђавих жеља. Отац (Давид) обећава да ће нас научити управо том страху Божијем; он, међутим, неће научити све, него само оне који желе да га слушају, а не оне што су далеко отпали и што му не притичу са жељом да се спасу, не оне што су *сūрани у завеūима* (Еф. 2; 12), него онима што су кроз усиновљење крштењем постали „своји" (блиски) Логосу. Због тога и каже: *Ходите*, односно, приближите ми се добрим делима, чеда, која сте се кроз препорођење удостојила да постанете синови Светлости. *Ослушајте*, ви, којима су отворене уши срца, *страху Госūодњем научићу вас*, оном страху који су вам претходно изобразиле моје речи.

9. *Који је човек који жели живоūа, који љуби да види дане добре*? Пророк пита: жели ли неко живот, али не овај заједнички, каквим живе и бесловесни, него живот истински, који ни смрт не пресеца? Сада, каже он, ви умирете, *и ваш је живоūа сакривен са Христом у Боīу, а када се јави Христос, живоūа наш, онда ћеūе се и ви с Њиме јавиūи у слави* (Кол. 3; 3–4). Христос је, дакле, сушти живот, и наш истински живот је обитавање у Христу. Слично томе, и они дани су *добри*, и на њих указује пророк у свом оглашавању: *Који је човек који хоће живоūа, који љуби да види дане добре*? Наиме, дани овог века су зли, као што је зао и сам овај век, будући да је мера света о којем је речено да *свеūа сав у злу лежи* (1. Јн. 5; 19), и саобразан је природи света, који се њиме мери. Сами дани су делови овог времена, због чега апостол и каже: *Користиūе време, јер су дани зли* (Еф. 5; 16). О томе и Јаков говори: *Мало је дана мојих īодина и били су зли* (1. Мојс. 47; 9). Ми се, услед тога, сада не налазимо у животу, него у смрти. Апостол се зато и моли, говорећи: *Ко ће ме избавиūи од ūела смрūи ове*

(Рим. 7; 24)? Постоји, међутим, и неки други живот, у који нас призивају ове речи. И мада су садашњи дани *зли*, постоје и они други, дани који су *добри*, и које не пресеца ноћ. Наиме, за њих ће Сам Бог бити вечна светлост, обасјавајући их блистањем Своје славе. Према томе, кад чујеш да се говори о *добрим данима,* и не помишљај да ти се у обећању говори о овдашњем животу, јер су пропадљиви они дани које ствара чувствено (видљиво) сунце. Међутим, ако је душа непропадљива, и њени (душевни) дарови морају бити непропадљиви. *Пролази обличје овога света* (1. Кор. 7; 31). Ако Закон у себи носи сенку будућих добара, замисли како су онда радосне и свете суботе у вечним данима, празницима и новомесечјима, али их замисли онако, како доликује духовном закону! *Уздржи језик свој од зла и уста твоја да не говоре лаж.* Ако желиш да задобијеш *дане добре* и ако љубиш живот, испуни заповест живота, јер је речено: *Који Ме љуби, тај заповести Моје држи* (Јн. 14; 21). Прва заповест је: *Уздржи језик свој од зла и уста твоја да не говоре лаж.* Они греси, који се извршавају језиком, лако се могу починити и имају разнолике видове. Јеси ли се разгневио? Томе претходи и језик. Да ли те обузела пожуда? Језик ти најпре служи као подводач и заводник који садејствује греху и обмањује твоје ближње. Твој језик је и оруђе неправде, ако не говори од срца него зато да би обмануо друге. Међутим, зашто бих набрајао све грехове који се извршавају језиком? Наш живот је испуњен греховима језика: псовкама, шаљивим, глупим и непристојним речима, осудама, празнословљем, лажним заклетвама и лажним сведочењима – све то, и још многа зла, јесу творевине језика. Они пак, који отварају уста да би хулили на славу Божију и да би *неправду у висину говорили* (Пс. 72; 8), којим то другим оруђем чине, ако не оруђем језика? Пошто ћеш *због својих речи бити осуђен* (Мт. 12; 37), *уздржи језик свој од зла и благо сабрано лажљивим језиком таштина је* (Приче Сол. 21; 6). Уздржи и *уста своја* како би васцело оруђе, које ти је дато ради служења речи, било слободно од рђавих дела. Лаж је скривено злодело против ближњег, које се извршава под маском добра.

10. *Уклони се од зла и чини добро, тражи мира и иди за њим.* Ево основних савета и уводних лекција побожности. Потруди се да савладаш језик, да се уздржиш од лукавих замисли и да се уклониш од зла. Ономе који је савршен није потребна поука о удаљавању од зла него је онога који тек почиње потребно поучити да се уклања од стремљења ка злу. Потребно је да се најпре, као од лошег пута, удаљи од навикнутости на порочан живот, а да затим приступи ка творењу добра. Немогуће је, наиме, да се неко приближи добру ако претходно није отпао и удаљио се од зла, као што је немогуће да се здравље врати пре него што оде болест и као што је немогуће да се неко загреје пре него што престане да осећа студен. То је неспојиво једно са другим, и онај који хоће да води добар живот мора се ослободити од привезаности за зло. *Тражи мира и иди за њим.* Због тога је и Господ рекао: *Мир вам остављам, мир Свој дајем вам, али не дајем вам га као што свет даје* (Јн. 14; 27). Према томе, *тражи мира* Господњег и *иди за њим*. Тај мир нећеш достићи другачије, него *трчећи према циљу ради награде небеског призвања* (Филипљ. 3; 14). Наиме, истински мир је горе; све док смо привезани за тело, од нас је нераздвојиво много тога што нас помућује. Због тога каже: *тражи мира*, односно, ослободи се од метежа овога света и задобиј безметежни (непометени, нерасејани) ум, неусталасано и непомућено душевно стање које не могу поколебати страсти, нити га могу привући лажна учења која се заснивају на вероватноћи. Тако ћеш задобити *мир Божији који превазилази сваки ум* (Филипљ. 4; 7) и чува твоје срце. Онај који тражи мир тражи Христа, јер је Он *мир наш*, Који је *оба саздао у једноga новога човека, стварајући мир* (Еф. 2; 15) и *крвљу крста Свога помирио и оно што је на земљи и оно што је на небесима* (Кол. 1; 20).

11. *Очи су Господње на праведнима, и уши Његове на молитву њихову.* Будући да су свети *тело Христово и удови понаособ* (1. Кор. 12; 27), Бог их је поставио у Цркви, неке као очи, неке као уста а неке уместо руку или ногу. Тако се и међу светим духовним силама, које обитавају на небесима, неке називају очима јер им је поверено да нас надзиру, док се неке називају ушима јер слушају наше молитве. Због тога је и овде ону Силу која нас надзире и Силу која прима наше молитве Давид назвао очима и ушима. *Очи су Господње на праведнима, и уши Његове на молитву њихову*. Пошто је свако дело праведника достојно погледа Господњег а свака његова реч снажна и дејствена јер праведник не празнослови, псалам нас уверава да Бог свагда надзире праведника и да он свагда бива услишан. *Лице пак Господње је на чинитељима зла, да истреби са земље спомен њихов*. Мислим да под лицем подразумева отворено и откривено присуство Господње на суду. Због тога је и речено да су очи Господње, које нас издалека прате, свагда на праведнику, док ће се само лице појавити зато, да би са земље искоренило сваки спомен безакоња. Ти, међутим, не замишљај лице Божије у телесном обличју, јер би се у том случају могло учинити да Писмо говори нешто противуречно, односно да су посебне очи које обасјавају праведника, а да је посебно лице које је окренуто према порочнима. Наиме, немогуће је да постоје очи без лица и лице без очију. *Не може човек да види лице Божије и да остане жив* (2. Мојс. 33; 20). Међутим, ангели *малих ових* који су у цркви *стално гледају лице* Оца

нашег Који је на небесима (в. Мт. 18; 10). Због тога је за нас, услед слабости тела које нас обавија, немогуће да гледамо славно присуство Божије; анђеле, међутим, који немају никакав покривач сличан нашем телу, ништа не спречава да непрестано гледају лице славе Божије. Кад постанемо синови васкрсења, и ми ћемо се удостојити познања лицем к лицу. Тада ће се праведни удостојити да лице Божије гледају у радости а грешници у суду, јер ће праведни суд Божији искоренити сваки грех.

12. *Завапише праведници, и Господ их услиша, и од свих невоља избави их*. Вапај праведника је вапај духовни (мисаони, умни), и он се громогласно разлеже у скривеностима срца, тако да може да досегне до самог слуха Божијег. Наиме, онај који тражи нешто велико и моли се за небеско, тај вапи и узноси Богу молитву која бива услишана. Према томе, *завапише праведници*, не тражећи ништа неважно, земно и ниско. Господ је због тога и обратио пажњу на њихове гласове и *избавио их од сваке невоље*, не толико тиме што их је избавио од недаћа, колико тиме што их је припремио да буду изнад свега што се дешава. *Близу је Господ скрушених срцем, и смирене духом спасиће*. Господ се свима приближава Својом добротом, али се ми сами удаљујемо својим греховима, јер је речено: *Који себе удаљују од Тебе, пропашће* (Пс. 72; 27). Мојсеј због тога каже да је он *приступио Богу* (2. Мојс. 24; 2); ако је неко сличан Мојсеју, он се својом племенитошћу и својим добрим делима приближава Богу. Осим тога, ове речи садрже и пророштво о доласку Господњем и сагласне су с претходним, где је речено: *Лице Господње је на чињење зла*, односно, Његово појављивање на суду биће на пропаст сваког зла. Рекавши овде: *Близу је Господ скрушених срцем*, пророк обзнањује да се приближава и да није далеко долазак Господњи у телу. У то може да те убеди оно што каже пророк Исаија: *Дух је Господа Бога на мени, јер ме Господ помаза да јављам добре гласе нишшима, да исцелим скрушене срцем, да проповедам заробљеницима да ће се ослободити и слепима да ће прогледати* (Иса. 61; 1 – према Септуагинти). Будући да је скрушенима срцем послат Исцелитељ, речено је: *Близу је Господ*. Ово говорим вама, који сте смирени и који сте погазили своје преузношење, да бих вас обрадовао и радошћу очекиваног увео у дуготрпљење. Скрушеност срца је искорењивање људских помисли. Онај који је презрео садашње, ко се предао Логосу Божијем и владајући део своје душе препустио натчовечанским и божанственим помислима, имаће скрушено срце и учиниће га жртвом, какву Господ неће одбацити. *Срце скрушено и унижено Бог неће одбацити* (Пс. 50; 19). Дакле, *близу је Господ скрушених срцем, и смирене духом неће одбацити*. Скрушен срцем и смиренога духа је онај којем је туђа свака охолост и

који се не горди ничим људским. Истина, скрушен је (тј. унижен) и онај који корача у гресима, јер ништа не унижава тако као грех. Због тога оскрнављену и ону која је изгубила светињу девствености називамо пониженом.* Тако је речено да је Амнон савладао Тамару и *понизио је (осрамотио је)* (в. 2. Сам. 13; 14). Оне, који су изгубили величанственост и узвишеност душе, грех је оборио на земљу и они као да су приковани за њу. Савијају се и уподобљују змији која пузи по земљи, и више нису у стању да се потпуно усправе. Они су смирени (унижени), али не духом, због чега њихово смирење (унижење) не заслужује похвалу. Они, међутим, који имају благодат Светога Духа добровољно се смирују пред нижима од себе, и заједно са апостолом називају *саме себе слугама* сваког човека (2. Кор. 4; 5) у Христу, говорећи с њим и ово: *Постасмо као сметлиште свету, свима смеће до данас* (1. Кор. 4; 13). Они користе духовно смирење и сматрају се последњима, да би постали први у Царству небеском. Господ управо њих и назива блаженима, говорећи: *Блажени сиромашни духом* (Мт. 5; 3). *Многе су невоље праведника, и од свих њих избавиће их Господ*. Речено је: *Свачим смо уњетавани, али не потиштени* (2. Кор. 4; 8). Због тога Господ каже Својим ученицима: *У свету ћете имати жалост, али не бојте се, Ја сам победио свет* (Мт. 16; 33). Дакле, ако видиш да је неки праведник болестан, да има повређене удове, да га је породица одбацила, да је осрамоћен, сасвим сиромашан и лишен најнеопходнијег, сети се да су *многе невоље праведника, и од свих њих избавиће их Господ*. Онај пак, који тврди да невоље не доликују праведнику, говори исто што и онај који каже да борцу не доликује противник. Међутим, ако борац не изађе да се бори, хоће ли имати било какав изговор да задобије венце? У овом псалму се и по четврти пут говори о томе на који начин Господ спасава од невоље, ако хоће некога да спасе. Први пут каже: *Тражих Господа и услиша ме, и од свих невоља мојих избави ме* (ст. 4); други пут: *Овај ништи завапи, и Господ га услиша, и од свих невоља његових спасе га* (ст. 6); трећи пут: *Завапише праведници и Господ их услиша, од свих невоља њихових избави их* (ст. 17); најзад, четврти пут: *Многе су невоље праведних, и од свих њих избавиће их Господ* (ст. 19).

13. *Чува Господ све кости њихове, ниједна од њих неће се сатрти*. Да ли би се требало зауставити на дословној изреци и задовољити се оном представом каква ће се највероватније створити посредством нашег слуха, односно, да се праведницима неће сатрти кости, које су потпора

* Требало би напоменути да се грчки придев „ταπεινός" може превести и као смирен и као унижен (понижен), прим. прев.

тела, јер ће их Господ од тога сачувати? Хоће ли се кости праведника сачувати од сатирања све док је он жив, и у овом свету? Или се, можда, ни после ослобађања од телесних окова, неће наћи разлог за сатирање костију праведника? Уосталом, из искуства знамо да су сатрте кости многих праведника који су се ради сведочења о Христу предавали разним видовима мучења. Наиме, прогонитељи су некима од њих пребијали ноге, а некима више пута пробијали ексерима руке и главу. Међутим, ко ће порећи да је онај који је мученички окончао праведнији од свих осталих? Или можда не би требало тако разумети? Каже се: човек, а мисли се на човекову душу и ум. Тако се и целокупан човек понекад означава називима појединих телесних делова. Писмо често именује и удове унутрашњег човека, говорећи: *Мудри има очи у глави* (Књ. проп. 2; 14), тј. каже да су унутрашње очи мудраца прозорљиве и опрезне. Осим тога, Писмо на исти начин именује и духовне и телесне очи, не само у изреци коју смо навели него и када каже: *Заповест Господња је светла, просветљује очи* (Пс. 18; 9). Шта да кажемо за ову изреку: *Ко има уши да чује, нека чује* (Лк. 8; 8). Сигурно је да они имају савршене уши, способне да слушају речи Божије. Шта је, међутим, речено онима, који немају такве уши? *Чујте, глуви, прогледајте, слепи* (Иса. 42; 18), *Уста своја отворих и привукох дух* (Пс. 118; 131) и *Зубе грешника скршио си* (Пс. 3; 8). Све је то речено о способностима које омогућују примање духовне хране и духовне речи. Сличне су им и изреке: *Утроба моја боли ме* (Јерем. 4; 19) и *Ноге праведника неће се спотаћи* (Приче Сол. 3; 23). Изрази слични овима односе се на унутрашњег човека. На тој основи, а у вези с унутрашњим човеком, могу се замислити и неке кости, које одржавају везу и устројство међу душевним силама. И као што кости својом чврстином ограђују мекоћу тела, тако и у Цркви постоје извесни чланови који, услед своје чврстине, могу да понесу недостатке слабих. И као што се кости међусобно сједињују силама срастања и везама, тако и савез љубави и мира може да учини да у Цркви Божијој дође до извесног срастања и сједињења духовних костију. О костима лишеним своје повезаности и као испалим из устројства, пророк каже: *Расуше се кости њихове до пакла* (Пс. 140; 7). И ако га некад обузме пометња и страх, моли се говорећи: *Исцели ме, Господе, јер се сметоше кости моје* (Пс. 6; 3). Међутим, кад ове кости, које чува Господ, одрже своје устројство, ниједна од њих неће се сатрти него ће, напротив, бити достојне да славослове Бога. Пророк каже: *Све ће кости моје рећи: Господе, Господе, ко је сличан Теби* (Пс. 34; 10)? Видиш ли природу костију, које имају и дар речи? Можда и Црква каже то исто, *све ће кости моје рећи*, везујући то за тајну Васкрсења, јер је речено: *Овако говори Господ*

овим костима: Ја ћу у вас унети дух животни и ставићу на вас жиле, и обложићу вас месом.., и оживећете, и познаћете да сам ја Господ (Језек. 37; 5–6). Ове кости, које ће примити живот, узнеће благодарење Васкрсломе, говорећи: *Господе, Господе, ко је сличан Теби*?

14. Пророк није безразложно додао: *Смрт је грешника зла*. Постоји и смрт праведника, али она по својој природи није зла него добра. Они, који су умрли са Христом, присајединили су се доброј смрти, и они који су умрли за грех умрли су добром и спасоносном смрћу. Међутим, *смрт грешника је зла*, јер их након смрти сустиже мучење, као и богаташа који се *облачаше у скерлет и у свилу, и весељаше се сваки дан* (Лк. 16; 19). *Који мрзе праведника прераниће се*. Праведника мрзе зато што они сами живе у греху, а обичаји праведника, као поуздана правила, разобличују их кад се упореде са савршенима. Пошто живе у греху и плаше се разобличења, с мржњом се односе према праведнику, а будући да га мрзе, оптерећују се новим греховима. Постоји, међутим, много разлога због којих могу да мрзе праведника. Много је оних које су слобода у разобличењу – јер *мрзе на онога који прекорева пред вратима, и гнушају се речи праведне* (Амос 5; 10) – жеља за првенством и властољубље, подстакли на мржњу према праведницима. Понекад је то учинило и незнање о томе шта је праведник и ко је праведан. Дакле, *смрт је грешника зла*. Могуће је да пророк васцели овај живот назива смрћу; и апостол је тело назвао смрћу, рекавши: *Ко ће ме избавити од тела смрти ове* (Рим. 7; 24)? Они, који своја тела користе за зло и дају их на служење сваком греху, припремају себи злу смрт. *Избавиће Господ душе слугу Својих, и неће се раскаити сви који се уздају у Њега*. Пошто су они, који су створени за служење Господу, постали заробљеници непријатеља, Господ ће Својом часном крвљу избавити њихове душе, и зато се нико од оних, који се у Њега уздају, неће наћи у греху.

Беседа на четрдесет четврти псалам

(1) *За крај, за оне који хоће да се измене, синова Корејевих, за поуку, песма о Љубљеноме*

1. Изгледа да се и овај псалам односи на усавршавање људске природе и онима, који намеравају да живе врлински, даје корист за овај претпостављени циљ. Онима, који су узнапредовали, потребно је учење о усавршавању, какво и излаже овај псалам са натписом: *за крај, онима који хоће да се измене*. Под тим се тајанствено подразумевају људи, јер смо међу свим словесним бићима једино ми свакога дана, па и сваког часа, подложни изменама и преокретима. Ми не бивамо истоветни самима себи нити по телесном изгледу нити по начину размишљања.

Напротив, наше тело се мења и пропада, непрестано се налази у кретању и промени, из малог израста у велико и од савршеног постаје слабо. Дечак који похађа школу и који је способан да разуме уметности (вештине, умећа) и науке, није истоветан са новорођенчетом. Исто тако, сасвим је сигурно да се од дечака разликује одрастао младић, који је већ способан да прихвати одважна дела. Зрео човек се од младића разликује по снази, телесном расту и пуноћи разума. И опет, онај који је дошао до зрелог доба и достигао постојан раст постепено почиње да осећа недостатке; његова телесна грађа неприметно почиње да пропада а његове телесне снаге све више слабе док најзад, под бременом старости, не буде сасвим лишен снаге. Ми се на тај начин мењамо, и због тога псалам под овим речима премудро подразумева нас, људе. Ангели не трпе никакву промену: међу њима нема ни дечака, ни младића, ни стараца, него остају у онаквом стању у каквом су створени у почетку, и њихово устројство остаје чисто и непромењено. Ми се, међутим, мењамо и по телу, о чему смо већ говорили, а такође и по души и по унутрашњем човеку, сваки пут мењајући своје мисли зависно од околности. Другачији смо кад смо радосни, и кад нам све у животу бива добро; другачији смо у тешким околностима, када наиђемо на неке препреке својим жељама. Мењамо се и услед гнева, када добијамо неки зверски изглед. Мењамо се и због жудње, када се посредством сластољубивог живота уподобљујемо животињама. *Јутром су кад устају као товни коњи, и сваки рже на жену ближњега свога* (Јер. 5; 8). Лукави се уподобљује лисици, и такав је био Ирод (в. Лк. 13; 32). Бестидник, као Навал Кармилски, постаје сличан псу (в. 1. Сам. 25; 3). Видиш ли како су разноврсне и многолике наше промене? Задиви се Ономе Који је тако долично применио на нас ова именовања!

2. Због тога ми се чини да је један од тумача (Акила) успешно изразио исту мисао другачијим називом, тако да је уместо *о онима који хоће да се измене*, рекао: *о љиљанима*. Сматрао је да ће приличити да цвет, који брзо вене, упореди са пропадљивошћу људске природе. Како је ова изрека у будућем времену, с обзиром да гласи: *онима који хоће да се измене*, размотримо да ли нам она указује на мисао о васкрсењу, у којем ће нам се десити измена, и то измена у боље и духовно стање? Апостол је рекао: *Сеје се у распадљивости, устаје у нераспадљивости* (1. Кор. 15; 42). Тада ће се, заједно с нама, изменити и васцела чувствена (видљива, вештаствена) творевина. И небеса ће *као одећа овештати, и као хаљину савиће их* Бог, *и измениће се* (Пс. 101; 27). Тада ће, према Исаијиним речима, сунце постати седам пута веће него што је сад, док ће месец бити исте величине као садашње сунце (в. Иса. 30; 26). Будући да речи Божије нису писане за све

него само за оне који, по унутрашњем човеку, имају уши да чују, пророк је ставио натпис: *онима који ће се изменити*, тј. онима који се брину о себи и који кроз подвизавање у побожности све више напредују. Наиме, то је најизврснија промена коју нам дарује десница Вишњега. Ту измену је у себи познао и блажени Давид: окусивши благо врлине, умножио је свој труд на напредовању. Шта он каже? *Сада започех, ова је измена деснице Вишњеја* (Пс. 76; 11). Према томе, за онога који напредује у врлини не постоји тренутак у којем се он не би мењао, јер је речено: *Кад бејах дете, као дете говорих, као дете мишљах, као дете размишљах, а кад сам постао човек одбацио сам што је детињско* (1. Кор. 13; 11). И опет, кад је постао човек, није престао да дела, него *што је за мном заборављам, а стремим за оним што је пред мном, и трчим према циљу ради награде небеског призвања* (Филипљ. 3; 13–14). Према томе, измена је и кад се унутрашњи човек обнавља из дана у дан. Будући да пророк хоће да нам обзнани о *Љубљеном,* Који је ради нас на Себе прихватио домострој оваплоћења, каже да је ова песма дата *синовима Корејевим*. Наиме, то је песма (ода) а не псалам, будући да се оглашавала милозвучним гласом, без пратње музичких инструмената. *Песма о љубљеноме*. Да ли би уопште требало да ти тумачим, који се Љубљени подразумева овим речима? Или то можда знаш и пре мојих речи, сећајући се гласа који се помиње у Еванђељима: *Ово је Син Мој љубљени, Који је по Мојој вољи, Њега послушајте* (Мт. 17; 5). Он је, као Јединородни, Љубљени Очев; као човекољубиви Отац и добри Заштитник, Он је Љубљени васцеле творевине. Природа Љубљеног и доброг (грч. Ἀγαπητός καί ἀγαθός) је истоветна. Због тога су неки добро одредили, називајући добром оно што сви желе (Аристотел, Никомахова етика, 1, 1). Не може, међутим, свако да досегне савршену љубав и да позна уистину Љубљеног; то може само онај који је већ *одбацио старога човека, који пропада у жељама варљивим* (Еф. 4; 22) и *обукао се у новога, који се обнавља за познање, према лику Онога који га је саздао* (Кол. 3; 10). Онај који љуби новац распламсава се пропадљивом телесном лепотом и претпоставља је истинској слави. Он је силу љубави исцрпео на оно што није доликовало и постао слеп за созерцавање уистину Љубљеног. Због тога је и речено: *Љуби Господа Бога својега свим срцем својим, и свом душом својом, и свим умом својим, и свом снагом својом* (Мк. 12; 30). Реч *свим* не допушта да се љубав раздељује и на друге предмете: колико љубави будеш расипао на земне ствари, толико ће ти нужно недостајати у целини. Услед тога нема много људи који су названи пријатељима Божијим као Мојсеј, о којем и Писмо каже да је био *пријатељ Божији* (2. Мојс. 33; 17. и 4. Мојс. 12; 8) или као Јован, јер је речено: *Пријатељ Жеников стоји…*

и радошћу се радује (Јн. 3; 29). Другачије речено, онај који има чврсту и непоколебиву љубав у Христу достојан је Његовог пријатељства. Због тога је Господ говорио ученицима, који већ беху достигли савршенство: *Више вас не називам слугама него пријатељима, јер слуга не зна шта ради господар његов* (Јн. 15; 15). И заиста једино су светитељи пријатељи Божији и пријатељи једни другима. Сваки, који је порочан и незналица – није пријатељ, јер је добро пријатељства неспојиво са рђавим склоностима. С пријатељством се не може усагласити ништа срамно и нескладно, јер зло не противуречи само добру него и самоме себи. Приступимо, међутим, тумачењу пророчких речи.

3. *Изрину* (грч. ἐξηρεύξατο) *(изрече) срце моје реч добру*. Неки су сматрали да ово у име Оца говори о Сину, Који је у почетку био у Оца и Којега је, кажу они, Отац на неки начин извео из срца, из утробе, и да је из доброг срца произашла и добра Реч. Међутим, мени се чини да се те речи односе на пророка, јер оно што следи не допушта да се протумаче у вези са Оцем. Наиме, Отац о Свом језику не би могао да каже: *Језик је мој трска (перо) писара брзописца*. (3) *Красан си лепотом већма од синова људских*, јер се Његово превасходство у лепоти не може упоредити с људима. У наставку каже: (8) *Тога ради помаза Те, Боже, Бог Твој јелејем (уљем) радости*. Овде није речено: *помазах те Ја, Бог твој* него *помаза Те Бог Твој*, из чега се види да постоји и друго лице које то говори. Ко би могло да буде то лице, ако не пророк, који је осетио да Дух Свети дејствује на њега? Он каже: *Изрину срце моје реч добру*. Изригивање је унутрашњи ваздух из распрснутих мехурова који се приликом варења хране подиже горе. Онај што је нахрањен Хлебом живим Који је сишао с небеса и дао живот свету насићен је сваком речју која излази из уста Божијих, тј. како се то често алегоријски каже у Писму, душа, која је нахрањена освештаним учењима, узрокује и изригивање какво је сагласно са том храном. Како је храна била словесна и добра, пророк је изригнуо *реч добру*. *Добар човек из добре ризнице износи добро* (Мт. 12; 35). И ми ћемо у речима тражити храну којом ћемо наситити своје душе (јер је речено: *Праведник једе, и сита му је душа*, Приче Сол. 12; 36) да бисмо, сагласно с оним што нас је нахранило, износили не било какву реч, него *реч добру*. Рђав човек, нахрањен безбожним учењима, из срца изригује рђаву реч. Зар не видиш шта изригују уста јеретика? Нешто уистину одвратно и смрадно, што као снажна и дубока болест разобличује ове безбожнике! *Зао човек из зле ризнице износи зло* (Мт. 12; 35). Због тога не *чеши уши* (2. Тим. 4; 3) и не бирај оне учитеље који могу да створе болест у твојој утроби, учинивши да изригнеш рђаве речи због којих ћеш бити осуђен на дан Суда, јер је речено: *Због својих речи бићеш оправдан и због својих речи бићеш осуђен* (Мт. 12; 37). *Говорићу ја дела моја цару*. И ова изрека наводи нас на мисао о пророку. *Говорићу ја дела моја цару*. То значи: исповедићу се пред судијом, и признавањем својих сопствених дела предухитрићу тужиоца, јер смо примили следећу заповест: *Најпре казуј своја безакоња, да би се оправдао* (Иса. 43; 26 – према Септуагинти). *Језик је мој трска (перо) писара брзописца*. Као што је трска оруђе писања, када је опитна рука покреће ради урезивања онога што се пише, тако и језик праведника, када га покреће Свети Дух, на срцима верујућих исписује речи вечног живота, будући да није погружен у мастило него у Дух Бога живог. Дух Свети стога и јесте *писар*, јер је премудар и све поучава. Он је и *брзописац*, јер се мисли брзо крећу. Дух у нас уписује мисли, али *не на камене таблице него на телесне таблице срца* (2. Кор. 3; 3). Сагласно ширини срца, Дух ће на њему писати више или мање. По мери претходног очишћења, Он пише или јасније или замагљеније. Услед брзине онога што се исписује, већ је цела васељена испуњена Еванђељем. Чини ми се да би речи, које следе након овога, требало прихватити као посебан почетак, невезан за оно што је претходно речено, и да их треба приложити уз оно што за њима следи. Наиме, сматрам да су речи *красан си лепотом*, кроз обраћање оног који говори, изречене Господу.

4. *Красан си лепотом већма од свих синова људских, благодат тече из уста Твојих*. На такву мисао наводе нас Акила и Симах. Први каже: *Украшен си лепотом више од синова људских* а Симах каже: *Прекрасан си красотом више од синова људских. Красним лепотом* пророк, дакле, назива Господа, јер говори о Његовом божанству. Он не опева Његову телесну лепоту, јер *не би обличја ни лепоте у Њему.., презрен беше и одбачен између људи* (Иса. 53; 2–3). Отуда је очигледно да је пророк, созерцавајући лучезарност Господа и обузет тим блистањем, био душевно рањен овом лепотом, и да је божанственом богочежњивошћу био покренут ка духовној лепоти.* Кад се она открије човековој души, тада му се све што је до тада љубио учини као одбојно и достојно презира. Због тога је и Павле, видевши *красноћа лепотом, све оставио и све сматрао за трице, да би Христа задобио* (Филипљ. 3; 8). Они, који не познају реч истине, због једноставности речи у Светом Писму еванђелску проповед називају лудошћу. Ми, међутим, који се хвалимо крстом Христовим и којима је

* Свети Василије Велики каже да се овај стих псалма односи на лепоту божанства а не на телесну лепоту, и као потврду за ту мисао наводи речи пророка Исаије. Други Оци, међутим, кажу да је Господ био прекрасан и по телесној лепоти, и да се Исаијине речи односе на страдање Господње, прим. изд.

Духом *а не речима наученим од људске мудрости* откривено *шта нам је од Бога даровано* (1. Кор. 2; 12–13), знамо да се у Христовим речима на нас од Бога излило богатство благодати. Због тога је проповед за кратко време обишла целу васељену, јер је изобилна и штедра благодат изливена на проповеднике Еванђеља, које је Писмо назвало и *устима Христовим*. Због тога еванђелска проповед својим изрекама, које други презиру, привлачи и руководи ка спасењу. Сваком душом овладају непроменљиве догме, будући да је благодаћу утврђена у непоколебивој вери у Христа. Апостол стога каже: *Кроз Њега примисмо благодат и апостолство…у послушности вери* (Рим. 1; 5) и *Потрудих се више од свију, али не ја него благодат Божија која је са мном* (1. Кор. 15; 10).

5. *Благодат тече из уста Твојих; тога ради благословиће Те Бог до века*. У Еванђељу је речено: *Дивљаху се речима благодати које излажаху из уста Његових* (Лк. 4; 22). Да би јасније представио мноштво благодати у речима нашег Господа, псалам изражајно каже: *Благодат тече из уста Твојих*. Према неисцрпности благодати у речима, каже се: *Благословиће Те Бог до века*. Очигледно је да се то односи на човечију природу, јер је она *напредовала у премудрости и у расту и у милости (благодати)* (Лк. 2; 52). Отуда је јасно да ћемо благодат која Му је дата разумети као награду за Његову племенитост (одважност). Нешто слично изражава се и речима: *Заволео си правду и омрзнуо безакоње; тога ради помаза Те, Боже, Бог Твој јелејем (уљем) радости већма од заједничара Твојих* (ст. 8). Томе је блиско и оно што Павле пише Филипљанима: *Унизио је Себе и био послушан до смрти, и то до смрти на крсту. Зато и Њега Бог високо уздиже* (Филипљ. 2; 8–9). Отуда је очигледно да се овде говори о Спаситељу као човеку. Или, можда, хоће да каже да је Црква Тело Господње, да је Господ Глава Цркве и да су, као што је раније речено, служитељи небеске речи *уста Христова*: Павле је, на пример, имао Христа Који је говорио у њему, в. 2. Кор. 13; 3, а то има и сваки који је по врлини сличан Павлу. Осим тога, сви ми верујући, сваки сам по себи, чинимо остале удове тела Христовог, што значи да, узевши све то у обзир, неће погрешити онај који благослов, какав се даје Цркви, примени на Самога Господа. Из тог разлога, речи: *Благословиће Те Бог до века* значе: Бог је Твоје удове и Твоје тело испунио добрима до века, тј. бесконачно. (4) *Припаши мач Свој о бедро Своје, Силни,* (5) *красотом Твојом и лепотом Твојом*. Мислим да се ово у пренесеном значењу односи на живог Логоса Божијег и на жељу да се Он сједини са телом, тј. да се односи на Логоса Који је *жив и делотворан, оштрији од сваког двосеклог мача, и продире све до раздеобе душе и духа, и зглобова и сржи, и суди намере и помисли срца* (Јевр. 4; 12). Бедро је симбол силе рађања,

због чега је речено: оне душе, које *изађоше од бедра Јаковљева* (2. Мојс. 1; 5). Будући да се наш Господ Исус Христос назива животом, путем, хлебом, лозом, светлошћу истинитом и многим другим именима, Он се назива и мачем који одсеца страствени део душе и умртвљује пожудна кретања. Пошто је требало да се Бог Логос сједини са немоћним телом, сасвим умесно је додато: *Силни*. Наиме, највећи доказ силе представља то што је Бог могао да буде у човечијој природи. Силу Бога Логоса не доказује толико стварање неба, земље, мора, ваздуха, саздање највећих стихија и свега што можемо да замислимо у наднебесју и у преисподњој, колико домострој оваплоћења и снисхођење ка униженој и немоћној човечијој природи. *Красотом Твојом и лепотом Твојом*. Красота (грч. τὸ ὡραίον) се разликује од лепоте (грч. τὸ καλλός). Красним се назива оно што је у своје време достигло пуноћу зрелости. Красна је пшеница, која је пристигла за жетву. Красна је винова лоза која је с протицањем годишњих доба преварила у себи сокове и достигла савршенство, поставши погодна за наслађивање. Лепота је склад у грађи удова, који их украшава племенитошћу (љупкошћу, привлачношћу). *Припаши мач Свој, Силни, красотом Твојом*, тј. кад се испуни време, *и лепотом Твојом*, тј. Твојим божанством које созерцавамо и које досежемо (појмимо) само умом. Наиме, сушта (истинска) лепота је она која превазилази свако људско разумевање и снагу, и која се само мисаоно созерцава. Ту лепоту су познали Његови ученици, којима је насамо разрешавао (тумачио) параболе. Петар и синови Грома видели су на гори ту Његову лепоту, која је била блиставија од сунчеве светлости, удостојивши се да (телесним) очима виде предзнак Његовог славног доласка. Пророк каже: *Јачај, напредуј и царуј*, односно, будући да си Својим оваплоћењем започео да се стараш о људима, нека то старање буде појачано, непрекидно и неослабљено. То ће отворити пут и стазу проповеди и свакога потчинити Твом царству. Нека нас не зачуди што овде користи заповедни начин, јер је за Писмо уобичајено да се тако изрази жеља: речено је *Нека буде воља Твоја* уместо „нека би била” и *Нека дође Царство Твоје* уместо „нека би дошло”.

6. *Ради истине и кроткости и правде, и водиће Те чудесно десница Твоја*. Ова изрека користи сличан начин изражавања, као да ће то, тј. напредак и царство, Господ добити као награду за Своју истину, кроткост и правду. То би требало овако да разумемо: будући да је у људима све изопачено лажима, Ти, да би посејао истину, царуј над људима над којима царује грех, јер си Ти Истина. *Ради кроткости* – да би Твој пример свакога привео снисходљивости и доброти. Због тога је Господ рекао: *Научите се од Мене, јер сам Ја кротак и смирен срцем* (Мт. 11; 29). Своју

кроткост доказао је Својим делима: кад су Га прекоревали, Он је ћутао; кад су га ударали, Он је трпео. *Водиће Те чудесно десница Твоја*. Неће Те руководити ни стуб у виду облака, ни пламени огањ, него Твоја сопствена десница. *Стреле су Твоје изоштрене, Силни*. Стреле Силнога су прецизне речи које, досегнувши до срца слушалаца, погађају и рањавају осетљиве (пријемчиве) душе. У Писму је речено: *Реч мудроīа је као жалац* (Књ. проп. 12; 11). Због тога је и Псалмопојац, молећи се једном за избављење од лукавих људи његовог нараштаја, за исцељење *ūодмуклоī језика* тражио *изоштрене стреле Силноīа*. Он је, међутим, молио и за *уīљевље ūустињско* (в. Пс. 119; 4). Наиме, уколико некога због каменосрдности не дотичу стреле речи, за њега је припремљено мучење, које је назвао *уīљевљем ūустињским*. За оне који су, лишивши се Бога, опустошили саме себе, нужно је припремање пустињског угљевља. Сада су *стреле Твоје изоштрене*. Тим стрелама бивају рањене душе, које су примиле веру и распламсале се безграничном љубављу према Богу. Оне говоре слично невести: *Рањена сам љубављу* (Песма 2; 5). Неописива је и неизрецива лепота Логоса, красота премудрости и обличје Божије које се пројављује у Његовом лику (образу). Због тога су блажени они, који љубе созерцавање (грч. φιλοθεάμονες) истинске лепоте. Као они, који су за њу привезани љубављу и који су у себи распламсали небеску и блажену чежњу, заборављају рођаке и пријатеље, заборављају свој дом и имање и не осећају чак ни телесну потребу за јелом и пићем, него су у потпуности предани једино божанственој и непорочној чежњи. Под изоштреним стрелама можеш подразумевати и оне, који су послати да шире Еванђеље по читавој васељени (тј. апостоле). Они су по својој изоштрености блистали делима правде и неосетно проницали у душе оних које су поучавали. Те стреле, које су свуда послате, припремиле су народе да ничице падну пред Христа. Међутим, мени се чини да ће се изменом реда речи васпоставити смисао какав више одговара овим стиховима. У том случају, смисао би био следећи: *Јачај, напредуј и царуј, и водиће Те чудесно десница Твоја, и народи ће ūаднуūи ūода Те,* јер су *стреле Твоје изоштрене, Силни, у срце неūријаūеља Царевих*. Ниједан богоборац или охол и горд човек не пада ничице пред Богом, али падају они, који су прихватили послушност вери. Оне стреле, које су пале у срце некадашњих Царевих непријатеља, привлаче их ка жудњи за истином и привлаче их ка Господу, како би се бивши непријатељи посредством поучавања помирили са Богом.

7. *Престо је Твој, Боже, у век века, скиūūар је ūравде скиūūар Царства Твоīа.* (8) *Заволео си ūравду и омрзнуо безакоње; тоīа ради ūомаза Те, Боже, Боī Твој јелејем (уљем) радости већма неīо заједничаре Твоје.*

Будући да је пророк већ доста говорио о Христовој човечијој природи, сада своје речи узноси на висину славе Јединородног. *Престо је Твој*, каже он, *у век века*, тј Царство је Твоје изван граница века и превазилази сваку мисао. И сасвим умесно, након покоравања народа, пророк прославља велелепност Царства Божијег. *Скиūūар је ūравде скиūūар Царства Твоīа*. Пророк Му је због тога и дао Његово сопствено именовање, јасно Га називајући Богом: *Престо Твој, Боже*. Скиптар Божији је скиптар који уразумљује. Он, међутим, када уразумљује, доноси праведне судове (одлуке), а не оне које се удаљују од правде. Због тога се *скиūūар Царства Њеīовоī* и назива *скиūūром ūравде. Ако наūусте синови њеīови закон Мој и ūо судовима Мојим не буду ходили.., ūосеūићу ūалицом (скиūūром) безакоња њихова* (Пс. 88; 31, 33). Видиш ли праведни суд Божији? Он скиптар не користи за свакога него само за грешнике. Овај скиптар се, међутим, назива и скиптром утехе, јер је речено: *Штаī Твој и ūалица (скиūūар) Твоја, они ме уūешише* (Пс. 22; 4). Он се назива и скиптром уништења: *Наūасаћеш их ūалицом (скиūūром) īвозденом, као сасуд īрнчарски разбићеш их* (Пс. 2; 9). Оно, међутим, што припада праху и пролазности уништава се ради користи оних који се нападају, јер се предаје *на мучење ūело да би се дух сūасао* (1. Кор. 5; 5).

8. *Тоīа ради ūомаза Те, Боже, Боī Твој јелејем (уљем) радости већма од заједничара Твојих*. Будући да је праобразно помазање требало да укаже на то да и сами архијереји и цареви служе као праобрази, тело Господње је било помазано истинским помазањем кад је на њега сишао Свети Дух, који се назива *јелејем (уљем) радости*. Господ је помазан *већма од заједничара Својих*, тј. више од свих људи који су имали заједништво са Христом. Њима се, наиме, даје само део заједништва са Духом а, како каже Јован Крститељ, Дух Свети Који је сишао на Сина Божијег *остаде на Њему* (Јн. 1; 32). Дух Свети је прекрасно назван *јелејем радости*, јер је радост један од плодова које узгаја Дух Свети. Пошто се речи пророка о Спаситељу односе и на Његову божанску природу и на домострој оваплоћења, он се опет окреће ка човечијој природи Бога и каже: *Заволео си ūравду и омрзнуо безакоње*. Тиме је хтео да каже: други људи посредством труда, подвига и пажње често достижу склоност ка добру и одвраћање од зла. У Теби, међутим, постоји природно сродство са добром и отуђење од безакоња. Међутим, уколико ми то хоћемо, ни нама неће бити тешко да задобијемо љубав према правди и мржњу према безакоњу. Бог је на корист словесној души даровао све способности: како способност да љуби, тако и способност да мрзи, односно да, будући руковођени разумом, љубимо врлину и мрзимо пороке. Постоје случајеви кад се и мржња по-

казује као похвална: *Зар нисам оне који Те мрзе омрзао, Господе, и због непријатеља Твојих кошњио? Потпуном мржњом омрзох их* (Пс. 138; 21–22).

9. *Измирна и алој и касија са одеће Твоје (миришу), из дворова од слоноваче, собом Те веселе.* Идући по одређеном реду и претходно описавши дела домостроја, пророчка реч се озарује Духом који му (пророку) открива скривено и на крају долази до страдања. Овде се каже: *Измирна и алој и касија са одеће Твоје.* Да је измирна симбол погребења, поучава нас еванђелиста Јован, говорећи да је Јосиф из Ариматеје приликом погреба употребио измирну и алој (в. Јн. 19; 38–39). Алој је најпрефињенији облик измирне. Приликом цеђења овог миомирисног вештаства, оно што је у њему течно назива се алој, а оно што је чврсто назива се измирна. Због тога и миомирис Христов мирише као измирна, услед Његовог страдања, и као алој, јер Он током три дана и три ноћи није остао непокретан и неделатан. Напротив, Он је ради домостроја васкрсења сишао у ад, да би испунио све што је било потребно. Мирише као касија, јер је касија танка и миомирисна корица која прекрива изданке дрвећа. Могло би се помислити да нам пророчка реч помоћу касије дубокомислено и премудро указује на крсно страдање, прихваћено ради добробити васцеле творевине. Стога се, дакле, смирна помиње због погреба, алој због силаска у ад (јер свака њена кап тежи да падне доле), а касија због домостроја који је телом савршен на дрвету крста. Пророк због тога каже: *Кћери царева су у почасти (пратњи) Твојој*. Ко би биле те *кћери царева*, ако не племените, велике и царске душе? Познавши Христа по Његовом нисхођењу ка човечијој природи, оне су Га *развеселиле* у *почасти* Његовој, прослављајући Његово божанство истинском вером и савршеном љубављу. О њиховом миомирису, тј. о поучним казивањима и о устројству учења, пророк каже да на Христовим одеждама њих није било мало, него да су се ширили по свим здањима. Под *дворовима* подразумева велика здања (домове), и мислим да тиме што каже да су они сграђени од слоноваче пророк жели да нагласи Христову велику љубав према свету. *Предста царица Теби с десне стране, у одећи позлаћеној огрнута, преукрашена*. Пророк ово говори о Цркви. О њој у Песми над песмама дознајемо да је *једина савршена голубица Христова* (в. Песма 6; 8), која на десну страну Христову прима оне што се разликују по својим добрим делима. Она их разлучује од рђавих људи, као што пастир разлучује овце од коза. Дакле, предстоји царица, тј. душа која се сјединила са Женихом – Логосом, јер није надвладана грехом, него је постала причасница Царства Христовог. Она предстоји са Спаситељеве десне стране, одевена у позлаћену одећу, тј. украсивши се, величанствено и како доликује светима, духовним учењима, изатканим и преукрашеним (дословно: „нашараним"). Будући да догме не припадају једној врсти него да су разноврсне и многолике, да обухватају природно, морално и тајинствено учење, псалам каже да је одећа невесте „нашарана" (грч. πεποικιλμένον).

10. *Чуј, кћери, и види, и приклони ухо твоје, и заборави народ твој и дом оца твоја,* (12) *и пожелеће Цар лепоту твоју; и Он је Господ твој, и поклониће се Њему*. Призива Цркву да послуша и испуни што је заповеђено. Називајући је кћерком, доводи је у сродство са Собом, и као да јој, по љубави, тиме даје право да се назове Његовим чедом. *Чуј, кћери, и види*. Речју *види* поучава је да задобије ум навикнут на созерцање. Сагледај творевину и, користећи се поретком који се у њој може видети, узнеси се ка созерцању Творца. Након тога, смирујући њен уздигнути врат гордости, каже: *Приклони ухо твоје*. Не прибегавај незнабожачким измишљотинама, него прихвати смирену реч еванђелског учења. *Приклони ухо твоје* ка поукама које се у њему предају, да би заборавила рђаве обичаје и учење својих предака. Због тога *заборави народ твој и дом оца твоја*, јер *сваки који твори грех од ђавола је* (1. Јн. 3; 8). Одбаци демонска учења, заборави жртве, ноћне скупове и приче које подстичу на блуд и на сваку нечистоту. Назвао сам те Својом кћерком зато, да би заборавила свог прећашњег оца који те је родио за пропаст. Ако заборавом избришеш са себе мрље душегубних учења, вратићеш своју сопствену красоту и постати пожељна за Женика и Цара. *Он је Господ твој, и поклониће се Њему*. Речима: *Он је Господ твој* пророк указује на нужност потчињавања. Њему се клања васцела творевина, јер се *У Име Исуса Христа поклони свако колено што је на небесима и на земљи и под земљом* (Филипљ. 2; 10). *И кћи Тирова доћи ће с даровима; Лицу Твоме помолиће се богаташи народни* (ст. 13). Изгледа да су у земљи Ханаанској с посебном усрдношћу служили идолима. Главни град Ханаана је Тир. Због тога пророчка реч, убеђујући Цркву у потчињеност, каже да ће једном и *кћи Тирова доћи с даровима. Лицу Твоме помолиће се богаташи народни* с даровима. Није речено: теби ће се поклонити с даровима, него *Лицу Твоме*. Наиме, поклоњење не прима Црква, него Глава Цркве, односно Христос, којега је Писмо назвало Лицем.

11. *Сва је слава кћери Цареве унутра; ресама је златним огрнута, украшена.* (15) *Приведоше се цару девојке за њом*. Будући да се она очистила од злобе древних учења, да се потчинила поукама и заборавила *народ свој и дом оца својега*, Дух Свети описује њена својства. Пошто види њену скривену чистоту, каже: *Сва је слава кћери Цареве*, тј. невесте Христове, која је кроз усиновљење већ постала царева кћи, *унутра*. Псалам нас

убеђује да ступимо у унутрашње тајне славе Цркве, јер је лепота невесте унутрашња. Наиме, онај што се украшава ради Оца Који види *тајно* (Мт. 6; 4), што се моли и све чини не зато да би то видели људи него да би било видљиво једино Богу, тај сву своју славу има *унутра*, као и кћер Царева. Због тога су и *златне ресе*, којима је огрнута и украшена, такође *унутра*. Не тражи ништа у спољашњем злату или у телесном украшавању, него замисли одећу која је достојна да украси онога што је створен по образу Творца, као што каже апостол: *Свукосте староīа човека… и обукосте се у новоīа који се обнавља за īознање, īрема лику (образу) Оноīа Који īа је саздао* (Кол. 3; 9–10). Онај који се обукао у *милосрђе, доброту, смиреноумље и кроткост* (Кол. 3; 12) обукао се изнутра, украсио се по унутрашњем човеку. Апостол Павле саветује да се обучемо у Господа Исуса Христа, али не по спољашњем човеку, него тако, да се наш ум прекрије сећањем на Бога. Мислим да тканина духовне одеће бива изаткана онда, кад се поучној речи присаједине и њима саобразна (одговарајућа) дела. Као што они, који у основу уплићу потку, ткају одећу за тело, тако се и долична одећа за душу припрема онда, кад за речју, која је претходила, уследе саобразна дела. Тада душа у потпуности, односно и речју и делом, задобија врлински живот. Ресе се пришивају за одећу; њих би такође требало схватити у духовном смислу, због чега се и називају златним. Будући да су речи опширније од дела, оне се на неки начин уподобљују ресама које се спуштају низ тканину делања. За невестом Господњом следе неке душе које у себе нису примиле семена туђег учења. И оне ће, следећи невесту, бити приведене Цару. Нека они, који су се Богу заветовали на девственост, чују да ће девојке бити приведене к Цару. Међутим, девојке (девственице) које су блиске Цркви следе за њом и не удаљују се од црквеног устројства! *Привешће се у весељу и радовању, увешће се у храм Царев*. Цару се неће привести они, који су били принуђени да очувају девственост, нити они, који су услед жалости или нужде ступили у непорочан живот, него они, који се *с весељем и радошћу* наслађују таквим напредовањем. Они неће бити приведени на неко обично место, него у *храм Царев*. Ови освештани сасуди, које није оскрнавила људска употреба, биће унети у светињу над светињама, и даће им се право да ступе у само светилиште, које неће газити нечисте ноге. А колико је важно бити уведен у храм Царев, пророк показује молећи се за себе и говорећи: *Једно молих од Госūода, и то тражих: да живим у дому Госūодњем све дане живоūа моīа, да īледам красоту Госūодњу и īосећујем храм свеūи Њеīов* (Пс. 26; 4).

12. *Уместо оūаца ūвојих биће синови ūвоји, īоставићеш их за кнежеве īо свој земљи*. Пошто је претходно заповеђено да се заборави на-

род и очев дом, сада, као награду за послушање, *уместо оūаца* добија синове. Синови су украшени таквим достојанством да су постављени за кнежеве *īо свој земљи*. Ко су ови царски синови? То су синови Еванђеља, који су овладали целом земљом, јер је речено: *По свој земљи изиђе īлас њихов* (Пс. 18; 5) и *седе на дванаесūи īресūола и суде над дванаесūи īлемена Израиљевих* (Мт. 19; 28). Ако пак неко под оцима невесте подразумева патријархе, морају се поменути и апостоли. Наиме, њој су се, уместо патријараха (отаца) родили синови у Христу. Они творе дела Авраамова и сматрају се равнима по части патријарсима, будући да су савршили слична дела, због којих су се оци удостојили великих почасти. Свети су, према својствима врлине, кнежеви над целом земљом. Наиме, врлини се, по самој њеној суштини, даје првенство, као што је и Јакову дата власт над Исаавом, јер је речено: *Буди īосūодар брāу својему* (1. Мојс. 27; 29). Због тога су они, који су се по части изједначили с патријарсима и подвижништвом врлине задобили превасходство над свима осталима, синови невесте Христове. Њих ће Мајка поставити за *кнежеве īо свој земљи*. Погледај колика је власт Царице, којој се даје да поставља кнежеве по целој земљи! (18) *Сūоминьаћу Име Твоје у сваком нараштају и нараштају; тоīа ради народи ће Те исūоведаūи и славиūи до века и у век века*. У виду закључка, додају се речи које као да изговара сама Црква: *Сūоминьаћу Име Твоје у сваком нараштају и нараштају*. Какво је то спомињање Цркве? То је исповедање народа.

Беседа на четрдесет пети псалам

(1) *За крај, за синове Корејеве, о скривеностима (тајнама), псалам*

1. Чини ми се да овај псалам садржи пророштво о ономе што ће се догодити на крају. Знајући тај крај, и апостол Павле каже: *Онај крај, кад īреда Царсūво Боīу и Оцу* (1. Кор. 15; 24). Наша дела приводе нас крају, и свако дело приводи крају какав му је својствен, односно, добро (приводи) ка блаженству а рђаво ка вечној осуди. Поуке које Дух предаје у овом псалму привешће послушне ка добром крају и због тога овај псалам има натпис: *за крај*, тј. ова учења се односе на блажени крај човековог живота. *За синове Корејеве*. И овај псалам је изречен синовима Корејевим. Дух Свети их не раздваја јер су они пророчке речи изговарали једнодушно и једногласно, у савршеном складу један са другим. Ниједан од њих није пред другима пророковао нешто особито него је, услед њихове подједнаке склоности ка добру, свима био дат подједнак пророчки дар. Псалам говори „о скривеностима" („тајнама"), тј. о неизрецивом и скривеном у тајности. Разматрајући по деловима речи псалма, дознаћеш скривени

смисао његових речи. Није, међутим, свакоме могуће да проникне у божанствене тајне. То може да учини само онај који је способан да постане усклађен орган обећања чију ће душу, уместо псалтира, покретати дејствовање Светог Духа.

Бог нам је уточиште и сила, помоћник у невољама које нас снађоше веома. Услед природне слабости каква му је својствена, сваком човеку је потребна велика помоћ у многим непријатностима и тешкоћама које га сналазе. Човек притиче Богу као да тражи уточиште од свих недаћа и жели да се удаљи на неко безбедно место или пак као да се пред налетом непријатеља скрива на неки оштар планински врх окружен чврстим зидинама, будући да га само обитавање у Богу чини спокојним. Иако смо сви сагласни с тим да је наше уточиште у Богу, приликом избора спаситеља непријатељ уводи човека у многе заблуде и тешкоће. Он их, као непријатељ, хвата у замке а онда их, кад су већ ухваћени, опет обмањује мишљу да притекну њему као свом чувару. Због тога људима предстоји двострука несрећа: или да насилно буду заробљени или да пропадну услед обмане. Неверујући због тога притичу демонима и идолима, јер су услед пометње коју је у њима узроковао ђаво изгубили знање о истинитом Богу. Чак и они, који познају Бога, греше у разликовању ствари и, тражећи оно што је њима корисно, поступају као незналице. Наиме, они као добро траже једно иако им то често није на корист, док се другог клоне као зла, иако би им понекад донело велику корист. На пример, да ли је неко болестан? Избегавајући патње болести, он се моли за здравље. Да ли је неко изгубио новац? Он јадикује због губитка. Болест је, међутим, често корисна, ако уразумљује грешника. Напротив, здравље може да буде и штетно ако онога који се њиме користи води ка греху. Некима је новац послужио за раскалашност док је неке, који су имали рђаве склоности, сиромаштво учинило целомудренима. Дакле, не удаљуј се од онога, од чега не би требало, и не притичи ономе, чему не би требало. Избегавај само једно, а то је грех, и знај да постоји само једно уточиште од зла, а то је Бог. Не уздајте се у кнежеве, не гордите се непостојаним богатством, не преузносите се телесном снагом, не трчите за сјајем људске славе. Ништа од тога не спасава. Све је то привремено, и све је то варљиво. Постоји само једно уточиште – Бог. *Нека је проклет човек који се узда у човека* (Јерем. 17; 7) и у све што је човечије.

2. Према томе, *Бог нам је уточиште и сила*. За онога који може да каже: *Све могу у Христу који ми даје моћ* (Филипљ. 4; 13), Бог уистину јесте *сила*. Иако многи говоре: *Бог нам је уточиште* и *Господе, уточиште си нам био*, само је неколицина оних који то говоре у истом расположењу

у којем и пророк. Наиме, само је неколицина оних који се не диве ничему човечијем и у потпуности су се предали Богу, тако да Њиме дишу и у Њега имају наду и уверење. У томе нас разобличују и сама наша дела, кад у недаћама притичемо свему осталом, само не Богу. Да ли ти је дете болесно? Тражиш врачару или онога који ће недужној дечици обесити око врата празне записе (амајлије). Најзад, одлазиш код лекара и узимаш лекове, запостављајући Онога Који може да га спасе. Да ли те узнемирио неки сан? Одлазиш код тумача снова. Уплашио те непријатељ? Тражиш заштитника у некоме од људи. Уопште, у свакој невољи разобличујеш самога себе. На речима називаш Бога својим уточиштем, док на делу тражиш помоћ од бескорисног и испразног. Међутим, праведнику је истинска помоћ – Бог. Као што је војсковођа који има храбре војнике увек спреман да помогне слабу страну, тако је и Бог наш помоћник и саборац свакога који се бори против ђаволског лукавства. Он шаље служајше духове (грч. τὰ λειτουργικὰ πνεύματα) онима, којима је потребно спасење. Због начина живота који је прихватио, недаће се дешавају сваком праведнику. Онога који се удаљио од широког и пространог пута и пошао путем узаним и невољним *сналазе невоље*. Пророк је живо представио ту истину, рекавши: *У невољама које нас снађоше веома*. Нас, као одухотворене животиње (досл. о-душевљене, грч. ζῶα ἔμψυχα), лове невоље и у нама стварају трпљење, кроз трпљење искуство а кроз искуство наду (в. Рим. 5; 3–4), због чега апостол и каже: *Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство Божије* (Дела ап. 14; 22). Речено је и ово: *Многе су невоље праведних* (Пс. 33; 20). Међутим, онај који је одважно и спокојно претрпео искушење невоље, каже: *У свему овоме побеђујем кроз Онога Који нас је заволео* (Рим. 8; 37). Напротив, он је толико далеко од тога да би се клонио невоља и да би их се плашио, да мноштво несрећа преобраћа у повод за похвалу, говорећи: *Не само то, него се и хвалимо у невољама* (Рим. 5; 3).

3. *Зато се нећемо уплашити кад се земља затресе, и преместе се горе у срца мора*. Пророк показује велику чврстину у уздању у Христа. Иако ће се све покренути, иако ће се земља затрести а горе напустити своје темеље и преместити се усред мора, ми се нећемо уплашити, јер је Бог наше уточиште, сила и помоћник *у невољама које нас снађоше веома*. Ко има тако неустрашиво срце, чије су помисли толико непомућене, да и приликом такве пометње његова мисао стреми ка Богу и да он, због наде у Њега, не бива поражен ничим од онога што се догађа? Ми, међутим, ни људски гнев не можемо да поднесемо. Ако на нас насрне пас или нека дивља звер, не подижемо поглед ка Богу, нашем помоћнику у невољама, него нас обузима ужас и притичемо самима себи. *Зашумеше и ускипеше*

воде њихове. Пророк говори о пометњи земље и о померању планина. Сада говори и о колебању и померању мора, услед пада планина усред пучине. *Зашумеше и ускипеше воде њихове*, очигледно морске воде. Највећу пометњу у водама изазивају саме горе, не зато што су постављене у море него зато што својим подрхтавањем узрокују снажно таласање вода. Дакле, када пометња обузме земљу, морске воде ће зашумети и ускипети из самих дубина. Горе ће почети да се померају и биће у великој пометњи услед преизобиља силе Господње. Наша срца ће, међутим, и тада бити неустрашива, јер имају несумњиву и чврсту наду у Бога. *Затресоше се горе снагом Његовом*. Ова изрека се може протумачити и у пренесеном смислу, тако да горе означавају оне што имају високо мишљење о својој величини. Они не познају силу Божију и постављају се изнад Божијег познања. Због тога их побеђују изасланици (Божији), који са силом и премудрошћу проповедају слово премудрости, и познавши своје сиромаштво, страхују од Господа и смирују се пред Његовом снагом. Можда се горама називају и кнежеви овога века и оци погибељне мудрости, који су били пометени оном силом коју је Христос у крсном подвигу пројавио над онима што су имали власт над смрћу. Наиме, Он је као одважни борац обнажио и надвладао *началства и власти, изложи их јавно и победио* на дрвету (крста) (Кол. 2; 15).

4. *Речни токови веселе град Божији*. Морске воде, снажно узбуркане ветровима, *зашумеше и ускипеше*. Међутим, речни токови који протичу без шума и тихо наводњавају оне што су достојни да их приме, *веселе град Божији*. Праведник и сад пије живу воду; међутим, испијаће је још обилније кад буде уписан међу грађане града Божијег. Он сада пије као у огледалу и у загонеткама, јер ограничено разумева божанствена созерцања. Тада ће, међутим, одједном у себе примити реку обилну водом, која читав град Божији може да наводни весељем. Каква би била та река, ако не Дух Свети који онима што су се удостојили да поверују у Христа приступа сразмерно њиховој вери? Наиме, Христос каже: *Који у Мене верује, из утробе његове потећи ће реке воде живе* (Јн. 7; 38) и *Који пије од воде коју ћу му Ја дати неће ожеднети довека, него вода коју ћу му дати постаће у њему извор воде која тече у живот вечни* (Јн. 4; 14). Дакле, ова река весели сваки град Божији уопште. Можда би под именом града који се весели од изливања Духа Светога требало подразумевати или Цркву оних, чије је живљење на небесима или сваку словесну твар, од човечије душе до надкосмичких (надземаљских, грч. ὑπερκόσμιος) сила. Према одређењима неких, град је савез (сабор, заједница) оних који живе као седеоци и руководе се законом. Такво одређење града доликује и небеском граду, вишњем Јерусалиму. И тамо је савез (сабор, заједница) првородних, записаних на небесима; то је савез (заједница) оних који услед непокретности обитавалишта светих живе као седеоци; најзад то је савез (заједница) оних, који су руковођени небеским законом. Због тога је за човечију природу немогуће да позна поредак тог живљења и све његове украсе. То је оно исто, *што око не виде и ухо не чу и у срце човеку не дође, што приправи Бог онима који Га љубе* (1. Кор. 2; 9). Осим тога, знамо да су тамо *мириjаде анђела* и *свечани сабор* светих, и *Црква првородних, записаних на небесима* (Јевр. 12; 22–23). О том граду говори и Давид: *Преславне ствари говораху се о теби, граде Божији* (Пс. 86; 3). Бог је овом граду дао обећање кроз пророка Исаију: *Учинићу ти вечну славу и весеље из нараштаја у нараштај* и неће више бити *ни рушења ни несрећа на међама твојим, него ћеш зидине своје звати спасењем* (Иса. 60; 15–18). Према томе, уздигни душевне очи и, достојно вишњег, тражи познање о граду Божијем. Међутим, ко ће у мислима представити нешто достојно тамошњег блаженства, које весели река Божија и *којему је неимар и творац Бог* (Јевр. 11; 10)? *Освештао је насеље Своје Вишњи*. Пророк под тим подразумева богоносно тело, освештано сједињењем са Богом, због чега се под *насељем Вишњег* подразумева јављање Бога у телу.

5. *Бог је усред њега и неће се поколебати; помоћи ће га Бог рано ујутро*. Будући да је Бог усред града, то му даје непоколебивост, и Он му шаље помоћ од првих излазака светла. И небеском Јерусалиму и земаљској Цркви доликује ово име, јер је *освештао насеље Своје Вишњи*. И кроз то насеље, у којем се настанио Бог, Он је стао усред њега и подарио му *да се не поколеба*. Бог је *усред града* и посвуда, до граница његовог круга, распростре луче Свог промисла. Тиме се чува правда Божија, која свима у подједнакој мери дарује доброту. *Помоћи ће га Бог рано ујутро*. Наше јутро ствара чувствено (видљиво) сунце, кад се појави на нашем хоризонту. Јутро у души ствара Сунце правде, које усхођењем умне светлости ствара дан у ономе који Га прима. У време незнања, ми, људи, били смо у ноћи. Међутим, када отворимо (откријемо) владајући део душе (тј. ум) и у себе примимо *сјај славе* (Јевр. 1; 3), кад се озаримо вечном светлошћу, *помоћи ће нам Бог рано ујутро*. Кад постанемо чеда светлости, кад за нас прође ноћ и наступи дан (в. Рим. 13; 12), удостојићемо се Божије помоћи. Бог помаже граду, јер Својим сопственим усхођењем и јављањем ствара у њему јутро, као што је речено: *Ево човека, којем је име Исток* (Зах. 6; 12 – према Септуагинти). Због тога ће у ономе, у којем након развејавања незнања и зла, заблиста умна (духовна) светлост, настати јутро. Будући да је Светлост дошла у свет да се они, који у Њој корачају, не би спотицали,

Његова помоћ дарује јутро. Или, можда, будући да се васкрсење догодило у рано јутро, то значи да ће *рано ујутро* помоћи граду Бог, Који је ујутро трећега дана васкрсења победио смрт.

6. *Смутише се незнабошци, потресоше се царства; даде глас Свој (Вишњи), потресе се земља*. Замисли град против којега наоружани непријатељи смишљају зло, и који опкољују многи народи и цареви, носиоци скиптра у сваком народу. Замисли затим војсковођу непобедивог по снази, који изненада долази у помоћ овом граду, прекида његову опсаду, развејава збор народа, приморава цареве на бекство, и све то извршава на тај начин што их снажно дозива, што громкошћу свога гласа побеђује њихова срца. До какве ће пометње доћи међу прогоњеним народима и међу царевима који су се дали у бекство? Какви ће се помешани крици и непрекидни жамор чути у време њиховог паничног бекства? Сва места ће се испунити онима који у страху беже, због чега ће у градовима и селима, где се појаве бегунци, почети немири. Пророк показује да је Спаситељ указао такву помоћ граду Божијем кад каже: *Смутише се незнабошци, потресоше се царства; даде глас Свој (Вишњи), потресе се земља. Господ над војскама је са нама, заступник нам је Бог Јаковљев*. Пророк је видео оваплоћеног Бога, видео је од Свете Дјеве рођеног Емануила, *што ће рећи: с нама Бог* (Мт. 1; 23). Због тога пророчки кличе: *Господ над војскама је са нама*, показујући да је то Онај Који се јавио светим пророцима и патријарсима. Наш заступник, каже, није други Бог, различит од Онога о Којем су говорили пророци. То је *Бог Јаковљев*, Који је у откровењу рекао Свом служитељу: *Ја сам Бог Авраамов, и Бог Исааков, и Бог Јаковљев*.

7. *Ходите и видите дела Божија, чудеса која је поставио на земљи, ништећи ратове до крајева земље*. Оне, који су далеко од речи истине, (пророчка) реч призива да се приближе посредством познања и каже: *Ходите и видите*. Далека растојања чине да представе видљивих предмета буду нејасне за телесне очи, док, напротив, приближавање посматрача омогућује јасно познање виђенога. Исто тако, и приликом умних созерцања, онај који се посредством дела није приближио Богу и постао Му присан, није у стању да чистим очима ума види дела Божија. Због тога најпре каже: *Ходите*, тј. приближите се, а затим *видите дела Божија* која су дивна и чудесна и којима је најпре задивио раније непријатељске и пометене народе а онда их и успокојио. *Ходите, чеда, послушајте мене* (Пс. 33; 11), а такође и: *Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени* (Мт. 33; 11). То је глас Оца, и Он раширеног наручја призива оне који су до тада били разуздани. Онај што је послушао призив и приближио се Призивајућем, видеће Онога Који је крстом помирио

све што је на земљи и што је на небесима. (10) *Лук ће скршити и оружје ће сломити, и штитове ће сажећи огњем*. Видиш ли мирољубивост Господа силе, будући да су с Њим силе ангелске војске? Видиш ли истовремену одважност и човекољубље Војводе небеских сила? Будући Господ и имајући васцело мноштво ангелске војске, Он не рањава ниједног од противника, никога не обара, никога не дотиче, него крши лукове и оружја, и штитове спаљује огњем. Крши лукове, да из њих не би више пуштали распламсале стреле; ломи оружје које се користи у боју прса у прса, како не би могли бити рањени они, које непријатељ лукаво напада из близине. *И штитове спаљује огњем*, тј. лишава противнике оружја, и све обраћа у доброчинство непријатеља.

8. *Отпочините и познајте да сам Ја Бог*. Док се бавимо стварима које су изван Бога (грч. ἔξω Θεοῦ), не можемо у себе сместити богопознање. Ко то може, бринући се о световном и погрузивши се у телесну расејаност, обратити пажњу на учење о Богу и имати довољно марљивости за тако важна созерцања? Зар не видиш да реч, која падне у трње, бива загушена тим трњем (в. Мт. 13; 22)? Трње означава телесне насладе, богатство, славу, житејске бриге. Онај који тражи богопознање мора стати изван свега тога а затим, учинивши своје страсти неделатним, примити богопознање. Како ће појам о Богу ступити у душу, ако је ова претходно већ стешњена помислима које су је обузеле? И фараон је знао да само онај који је слободан од житејских брига може да тражи Бога, због чега је и прекоревао Израиља: *Беспосличите, беспосличите, зато и говорите: да идемо* да се помолимо нашем Господу (2. Мојс. 5; 17). За онога што се препустио оваквој безбрижности она је веома корисна, јер у њему узрокује безмолвије које је нужно за прихватање спасоносних учења. Напротив, безбрижност Атињана је рђава, јер се *ни за шта другo нису занимали, него да штогод ново говоре или слушају* (Дела ап. 17; 21). Неки и сад подражавају ову безбрижност, јер слободно време свог живота непрестано користе за измишљање неког новог учења. Таква безбрижност је угодна нечистим и злим духовима. У Писму је речено: *Кад нечисти дух изиђе из човека.., каже: да се вратим* у место из којег *сам и изашао; а дошавши нађе* онај *дом празан и пометен* (Мт. 12; 43–44). Нека, дакле, наша безбрижност не отвори улаз противнику; напротив, наш унутрашњи дом нећемо остављати празним, него ћемо претходно у њега Духом уселити Христа. Пророк је најпре подарио мир онима које су до тада узнемиравали непријатељи, а затим каже: *Отпочините* (тј. *будите безбрижни*) од непријатеља који нас расејавају, да бисмо у безмолвију созерцавали речи истине. Господ због тога и каже: *Сваки од вас који се не одрече свега*

што има, не може бити мој ученик (Лк. 14; 33). Потребно је дакле, да се ослободимо супружничких дела, да бисмо се занимали молитвом; да се ослободимо брига о богатству, од жудње за земаљском славом, од наслађивања задовољствима, од зависти и сваког рђавог дела према нашем ближњем. Тада ће у душу, која обитава у тишини и није помућена никаквом страшћу, као у огледало, доћи чисто и непомрачено Божије озарење. *Узвисићу се у народима, узвисићу се на земљи*. Очигледно је да ово Господ говори о Свом страдању, као што је написано и у Еванђељу: *Кад Ја будем подигнут са земље, све ћу привући к Себи* (Јн. 12; 32) и *Као што Мојсеј подиже змију у пустињи, тако треба да се подигне Син човечији* (Јн. 3; 14). Будући да је требало да се због незнабожаца узнесе на крст и да се узвиси за целу земљу, каже: *Узвисићу се у народима, узвисићу се на земљи. Господ над војскама је са нама, заштитник нам је Бог Јаковљев*. Обрадован због помоћи Божије, пророк је два пута огласио исте речи: *Господ над војскама је са нама*, насрнувши и наступивши на непријатеља, имајући потпуно уверење да уз помоћ Спаситеља наших душа ни од чега неће пострадати. *Ако је Бог с нама, ко ће против нас* (Рим. 8; 31)? Наш заштитник је управо Онај Који је Јакову подарио победу, и након борбе назвао га Израиљем. Ми ћемо пак безмолвствовати (грч. ἡσυχάσωμεν), јер *Он је мир наш, Који и једне и друге састави у једно.., да оба сазда у Самоме Себи у једног новог човека* (Еф. 2; 14–15).

Беседа на четрдесет осми псалам

За крај, синова Корејевих, псалам

1. У домишљања о крајњем циљу човековог живота упуштали су се и неки од незнабожаца, али су долазили до различитих појмова о њему. Неки су тврдили да је тај циљ знање (наука, грч. ἐπιστήμη), а неки практично дејствовање; једни су говорили да је то различита употреба живота и тела, а други, који су се уподобили животињама, да је тај циљ задовољство (наслада, грч. ἡδονή).* Према нашем учењу, циљ због којег све чинимо и којем стремимо јесте блажени живот у будућем веку. То остварујемо кад над нама царује Бог. До сада није измишљено ништа што би било боље за словесну (разумну) природу. Ка таквом циљу подстиче нас и апостол, говорећи: *Онај крај, кад преда Царство Богу и Оцу* (1. Кор. 15; 24). То исто износи и Софонија у свом пророштву, где говори у име

* Постоје неки филозофи који сматрају да је наслада најузвишеније добро. Такви су били киринејци и епикурејци, и св. Василије их назива „скотоподобнима", односно сличним животињама, јер не виде ништа изван материје, прим. изд.

Божије: *Суд је Мој да саберем народе и да покупим царства, да излијем на њих гнев Свој.., јер ће огањ ревности моје прождрети сву земљу. Ја ћу тада променити народима усне те ће бити чисте, да би сви призивали Име Господње и служили Му под једним јармом* (Соф. 3; 8–9, према Септуагинти). Због тога мислим да се и корист од псалама, који имају такав натпис, односи на тај циљ. Такво разумевање сагласно је са онима који стављају натпис „за победу" (код Теодотиона), „победничка песма" (код Симаха) или „победнику" (код Акиле). Будући да ће *победа прождрети смрт* (1. Кор. 15; 54), да ће је истребити Онај Који је рекао: *Ја победих свет* (Јн. 16; 33) и да је све надвладао Христос, *у чије се Име поклони свако колено што је на небесима и на земљи и под земљом* (Филипљ. 2; 10), долично је да нам Дух Свети у победничким песмама унапред оглашава оно што предстоји.

Слушајте ово, сви народи, чујте сви који живите у васељени; земнородни и синови људски, заједно богати и сиромах. Обраћа се огромном броју слушалаца, јер на слушање псалма позива све народе и све, који су својим обитавалиштима испунили васељену. Мислим да он посредством ове узвишене проповеди призива и привлачи ка слушању све земнородне и све синове људске, све богате и сиромашне. Међутим, која је то осматрачница, која се толико уздиже над целом земљом да се са њене висине могу видети сви народи, са које се цела васељена може обухватити једним погледом? Који је то проповедник, који се оглашава тако громогласно, да га сви они могу чути? Где је то место, које може да прими све оне што су призвани? Колико је велики, и колико је премудар тај учитељ, који налази поуке достојне таквог сабора? Стрпи се мало, и дознаћеш да је оно што следи достојно таквог призива. Онај који све сабира и позива на проповед јесте Утешитељ, Дух Истине, Који кроз пророке и апостоле сабира спасене. Будући да *по свој земљи изиђе глас њихов* (Пс. 18; 5), овде је речено: *Слушајте ово сви народи, чујте сви који живите у васељени*. Због тога је и Црква сабрана из свих сталежа, да нико не би био лишен користи. Постоје три пара званих, које обухватају васцели људски род: *народи и сви који живе у васељени, земнородни и синови људски, богати и сиромашни*. И заиста, кога је Бог оставио изван ове слушаонице? Оне, који су туђи вери, назвао је народима; оне, који обитавају у Цркви, назива житељима васељене. Земнородни су они који мудрују на земаљски начин и који су се предали вољама тела, а синови људски они који се донекле брину и користе разум, јер је разумност (словесност) особито човеково својство. Богати и сиромашни сами по себи показују своју различитост: једни у изобиљу имају све што им је потребно, док други оскудевају и у најнужнијем. Будући да Исцелитељ душа *није дошао да зове праведнике*

него грешнике на покајање (Мт. 9; 13), он је у сваком пару призваних најпре поменуо оне, који су достојни осуде. Наиме, народи су рђавији од житеља васељене; међутим, њима је у призиву дата предност, како би они, који су се раније налазили у горем стању, имали користи од Исцелитеља. И опет, земнородни су постављени испред синова човечијих, а богати пре сиромашних. Ред оних, којима је тешко да се спасу, призван је пре сиромашних. Такво је, наиме, човекољубље овог Исцелитеља, Који Своју помоћ најпре даје слабима. Заједница у призиву истовремено их приводи и миру, јер се и они, који су до тада по начину живота били противници једни другима, кроз сабирање у једно навикавају на узајамну љубав. Нека богати знају, да су и они и сиромашни подједнако призвани на проповед, пошто је речено: *заједно богати и сиромах*. Остави напољу своје превасходство над убогим и своје разметање богатством, а затим уђи у Цркву Божију. Због тога се ни богати не преузноси над сиромашним, као што се ни сиромашни не плаши моћи онога који свега има у изобиљу. *Синови човечији*, не понижавајте земнородне, нити се ви, земнородни, отуђујте од синова човечијих. Народи ће се навићи на житеље васељене, а житељи васељене ће с љубављу прихватити оне, који су *страни у завету* (в. Еф. 2; 12).

2. *Уста ће моја говорити мудрост, и поучење срца мога разумност*. Будући да се, према речима апостола, *срцем верује за праведност, а устима се исповеда за спасење* (Рим. 10; 10) и да савршенство у овом делу претпоставља заједничко дејствовање и једног и другог, пророчка реч је собом обухватила и једно и друго, тј. и дејствовање уста и поуку (поучење) срца. Ако у срце најпре није положено добро, како ће онда то благо (добро) устима изнети (изговорити) онај који га не поседује у тајности? Ако пак неко у срцу има добро а не оглашава га речима, о њему ће бити речено: *Благо скривено и ризница неоткривена, каква је корист и од једног и од другог* (Прем. Сир. 20; 30)? Нека због тога, ради користи других, *моје уста говоре премудрост* и нека се, ради мог сопственог напретка, моје срце поучава разумности. *Пригнућу причи ухо моје, отворићу уз псалтир загонетку моју*. Пророк још увек говори у своје име, како не би биле презрене његове речи, уколико би биле сматране људским домишљањем. Оглашавам вам оно, чему ме поучава Дух, каже он. Не говорим вам своје, и не говорим вам људско него, обративши пажњу на загонетке Духа Који нам у тајности предаје Божију премудрост, откривам вам и разјашњавам ову загонетку, али је не откривам другачије него псалтиром. Псалтир је музички инструмент који испушта тонове сагласне са мелодичношћу људског гласа. Словесни псалтир се особито отвара онда, када су дела сагласна с речима. Духовни псалтир је онај који је *извршио и научио*

(Мт. 5; 19). Пророк у псалмима разрешава *загонетку*, показујући својим сопственим примером како се може испунити оно што је предато. Познавши да у животу није починио ништа нескладно и недолично, пророк с уверењем изговара следеће речи: *Зашто се бојим у зли дан? Безакоње пете моје опколи ме*. Злим даном назван је дан суда, о којем је речено: *Дан Господњи неизлечиви* (Иса. 13; 9 – према Септуагинти) над свима народима. У тај дан ће, каже пророк, *свакога окружити помисли његове* (Ос. 7; 2 – према Септуагинти). Пошто, каже, на свом животном путу нисам учинио ништа безаконито, нећу се уплашити злога дана. Не опкољавају ме трагови грехова, не окружују ме немим оптужбама које ће ме разобличити. Наиме, неће те оптужити нико други него сама твоја дела, од којих ће се свако појавити у свом истинском обличју: пред тебе ће стати блуд, крађа и прељубништво које ће те подсетити и на ноћ и на начин грехопада, и на његово обележје. Уопште, испред тебе ће стати сваки грех, носећи са собом јасно подсећање на њему својствено обележје. Мене, дакле, неће оптужити трагови грехова, јер сам *пригнуо причи ухо моје, и отворио уз псалтир загонетку моју*.

3. *Ви који се уздате у силу своју, и који се мноштвом богатства свога хвалите*. Пророк се овим речима обраћа земнороднима и богатима. Једнима упућује речи којима руши њихово мишљење о сопственој моћи, а другима речи којима руши њихово преузношење обиљем иметка. Ви, каже, *који се уздате у силу своју*. То су земнородни, који се уздају у телесну снагу и мисле да човечија природа има довољно снаге да изврши оно што жели. Послушајте и ви, који верујете у непоуздано богатство: да бисте били изведени на слободу коју сте изгубили јер вас је надвладало насиље ђавола, потребан вам је откуп. Ђаво, који вас је заробио, неће вас ослободити свог мучења док не пожели да вас замени, подстакнут на то неким скупоценим откупом. Због тога оно што се нуди као откуп не може бити исте врсте као и поробљени него у великој мери мора превазилазити њихову вредност, како би ђаво својевољно ослободио заробљенике. Због тога брат не може да вас искупи, јер ниједан човек није у стању да убеди ђавола да од своје власти ослободи онога који је једном пао у његово ропство. Човек ни за свој сопствени грех не може да принесе Богу жртву која ће Га умилостивити. Како би то онда могао да учини за другога? А шта је то у овом веку, што би он могао да добије, и што би послужило као достојна замена за душу, драгоцену по самој својој природи, будући да је саздана по образу Творца? И који је то труд овога века, који ће човеку обезбедити довољну залиху за прелазак у будући век? Према томе, требало би да ове речи једноставно разумеш

на следећи начин: чак и ако се покаже да је неко веома моћан у овом животу и да поседује велики иметак, псалам га учи да одбаци гордо мишљење о себи и да се *понизи под моћну руку Божију* (1. Петр. 5; 6), да се не узда у своју моћ и да се не хвали мноштвом свог богатства. Могуће је, међутим, да се мисао донекле уздигне, и да се под онима, који се уздају у своју силу и који се хвале мноштвом свог богатства разумеју душевне силе, јер ни сама душа нема довољно снаге за сопствено спасење. Чак и кад би се међу синовима човечијим нашао неки који би био савршен, он био опет био ништаван, јер у себи нема премудрост Божију. Чак и ако је усвојио мноштво познања из световне мудрости и сабрао неко богатство знања, нека у потпуности послуша истину, односно, нека зна да је свака људска душа пала под јарам робовања заједничком непријатељу и да ју је грех одвео у ропство, пошто је изгубила слободу какву јој је подарио Творац. Сваком заробљенику је, ради ослобођења, потребна откупна цена. Брат не може да искупи брата, нити човек може да искупи самога себе, јер је онај што искупљује другога дужан да у великој мери превазилази заробљенога и онога који је већ потчињен непријатељској власти. Човек нема такву власт пред Богом да Га умилостиви за грешника, јер је и сам сагрешио. *Сви сагрешише и лишени су славе Божије, а оправдавају се даром, благодаћу Његовом, кроз искупљење које је Христу Исусу*, Господу нашем (Рим. 3; 23–24).

4. *Неће*, дакле, *дати Богу откуп за себе, и цену откупа душе своје*. Не тражи од брата да те искупи, него од Онога Који те превазилази Својом природом. Не тражи то од човека, него од Богочовека Исуса Христа, јединог Који Богу може да понуди откуп за све нас, јер *Њега одреди Бог да буде крвљу Својом жртва помирења кроз веру* (Рим. 3; 25). Мојсеј је био брат Израиљцима, али није могао да их искупи. Како би их и искупио обичан човек? Пророк најпре говори потврдно: *Брат неће избавити*, а затим снажно додаје у упитном облику: *Хоће ли избавити човек*? Мојсеј није ослободио народ од греха. Он ни за самога себе није могао да понуди откуп кад је сагрешио. Наиме, после толиких и таквих чудеса и знамења која је видео, он је изговорио речи сумње: *Слушајте, одметници! Хоћемо ли вам из стене извести воду*? Због тога Господ *рече Мојсеју и Аарону: Што Ми не вероваste и не прослависте Ме пред синовима Израиљевим, зато нећете одвести збора тога у земљу коју сам вам дао* (4. Мојс. 20; 10–12). Стога, дакле, *не даде Богу откуп за себе*. Шта је то толико вредно што човек може да пронађе и да понуди као откуп за своју душу? Нашло се, међутим, нешто што има вредност као сви људи заједно, па је то и дато као цена откупа за наше душе. То је света и драгоцена крв

Господа нашег Исуса Христа, Коју је Он пролио за све нас. Услед тога је и речено: *Купљени сте скупо* (1. Кор. 6; 20). Дакле, ако *брат неће избавити, хоће ли избавити човек*? Ако човек не може да нас искупи, онда наш Искупитељ није човек. Наиме, иако је наш Господ у телу живео међу нама, не смеш због тога да Га сматраш за обичног човека, не признавајући силу божанства у Њему. Њему није било потребно да Богу даје откуп за Себе, нити да избавља сопствену душу, јер *Он греха не учини, нити се нађе превара у устима Његовим* (1. Петр. 2; 22). Нико, дакле, не може да искупи самога себе, док не дође Онај Који ће људе вратити из ропства, и то не новцем или даровима, као што и пише код Исаије (в. Иса. 52; 3), него Својом крвљу. Нас, који Му нисмо браћа него смо Му кроз свој грех постали непријатељи, Он Који није обичан човек него Бог, назива Својом браћом према слободи каква нам је дарована, јер је речено: *Објавићу Име Твоје браћи својој* (Јевр. 2; 12). Ако своје мисли окренемо ка Његовој природи, видећемо да Онај Који нас је ослободио није наш брат, и да није (обичан) човек. Ако пак обратимо пажњу на Његово благодатно снисхођење ка нама, видећемо и да нас браћом назива и да снисходи ка човечијој природи Онај Који *не даје Богу откуп за Самога Себе*, него Му даје откуп за цео свет; Њему није потребно очишћење, будући да је Он Сам – очишћење. *Такав нам Првосвештеник требаше: свет, незлобив, чист, одвојен од грешника и виши од небеса.., Који нема потребе, као они првосвештеници, да сваки дан приноси жртве, најпре за своје грехе, а затим и за народне* (Јевр. 7; 26–27). Пророк због тога и каже: *И намучи се (тј. потруди се) до века, и живеће до краја*. Источник Живота (Саможивот), Сила и неуморна природа намучила се у овом веку, када *уморан од пута сеђаше тако на извору* (Јн. 4; 6).

5. *Јер неће видети пропасти, када види мудраце умируће*. Отац не допушта да *Светац Његов види труљења* (Пс. 15; 10) када буду умирали они што се хвале испразном (немоћном) мудрошћу. Ако би се пак ове речи разумеле у вези с праведницима, сети се Јова који каже: *Човек се рађа за труд* (Јов 5; 7), а такође и апостола: *Потрудих се више од свију њих* (1. Кор. 15; 10) и *Још више сам се трудио* (2. Кор. 11; 23). Дакле, ко се потруди (намучи) у овом веку, *живеће до краја*. Онај пак који живи у раскоши и у свакој раскалашности, ко се услед размажености облачи *у скерлет и у свилу и сјајно се весели сваки дан* (Лк. 16; 19) избегавајући да се потруди на врлини, није се *потрудио* у овом веку и неће *живети* у будућем. Напротив, он ће на живот гледати издалека и мучећи се у ужареној пећи. Онај који је ради врлине издржао хиљаде подвига и ради њеног задобијања искушао себе у труду *живеће до краја*, као и Лазар, који се много потру-

дио у невољама, слично Јову који се преморио у борби с противником. У Писму је речено: *Тамо отпочинуше преморени* (Јов 3; 17). Због тога Господ преморене и обремењене позива на починак (в. Мт. 11; 28). Зашто се за оне, који се труде на добрим делима, каже да су обремењени? Зато што *Идући иђаху и плакаху, бацајући семе своје; а долазећи доћи ће с радошћу, узимајући руковети своје* (Пс. 125; 6), препуни плодова који су им израсли по мери онога што су посејали. Због тога се обремењенима називају они који, будући да су *сејали са благословима, са благословима ће и пожњети* (2. Кор. 9; 6) и са вечним весељем припремити себи руковети духовних плодова. Онај којег избави Бог, дајући за њега откуп, *потруди се* у овом веку, а затим ће *живети до краја.* Он *неће видети пропасти, када види мудраце умиру*ће. Онај ко је тесан и невољан пут претпоставио равном и спокојном путу, у време посете Божије, када они што нису поверовали речима Божијим него су живели по жељама свог сујетног срца, буду одведени на вечну казну, *неће видети пропасти* и злопаћења која не престају. Мудрацима пак пророк назива или силне у лукавству о којима Јеремија каже да су *мудри да зло чине а да добра чинити не умеју* (Јер. 4; 22) или пак ученике *кнежева овога века који су пролазни* (1. Кор. 2; 6) и који, *говорећи да су мудри, полудеше* (Рим. 1; 22), јер је *мудрост овога света лудост пред Богом* (1. Кор. 3; 19). Будући да ова премудрост чини луде лудима, Бог каже да ће *погубити мудрост мудрих и разум разумних одбацити* (1. Кор. 1; 19 и Иса. 29; 14). Због тога тврдње лажног знања за оне, који су уверени у њих, служе као узрок смрти. Такву смрт, дакле, *неће видети* нико од искупљених Оним, Који је благоволео да лудошћу проповеди спасе верујуће.

6. *Заједно неразуман и безуман пропадају, и оставиће туђинцима богатство своје.* (12) *И гробови њихови куће су им до века, станови њихови из нараштаја у нараштај. Назваше именима својим земље своје.* Псалмопојац их је претходно означио заједничком именицом: *мудраци*, док их сада разликује и назива *неразумним* и *безумним*. Очигледно је да их мудрацима назива користећи име каквим они услед преузношења називају саме себе. Као што боговима називају оне, који по природи нису богови, следећи у том обичају обмануте, тако и мудрацима назива неразумне и безумне. Могуће је, дакле, да у мислима начинимо разлику између неразумних и безумних. Неразуман је онај који је лишен разбора и није у стању да расуђује о уобичајеним и људским стварима. Тако је уобичајено да се разборитима називају они, који у житејским делима разликују корисно од штетног. Због тога је у Еванђељу речено: *Синови овога века вештији су од синова светлости у своме нараштају* (Лк. 16; 8).

Они, међутим, нису једноставно *мудрији (вештији)*, него само у односу на то како воде телесни живот. Услед разборитости у устројавању свог живота, називају се и *неправедним управитељима*. У том смислу су мудре и змије, које себи праве јазбине и у случају опасности на све начине избегавају да их ударе у главу. *Безумнима* се називају они, који не поседују оно што је за човека најпревасходније, а то је познање Бога Оца, прихватање Логоса Који у почетку беше у Бога и просветљење које се добија од Светог Духа. Такав ум имају они, који заједно са Павлом могу да кажу: *Ми имамо ум Христов* (1. Кор. 2; 16). Уосталом, према начину на који се користе у Светом Писму, речи „неразуман" и „безуман" замењују једна другу: оно безбожника назива неразумним, говорећи: *Рече неразуман (у српском преводу: безуман) у срцу своме: нема Бога* (Пс. 13; 1); и опет, оно што је штетно за живот назива се безумним, како се и апостол изразио о онима који падају у *безумне (луде) и погубне жеље* (1. Тим. 6; 9). На тај начин, и неразуман и безуман (луд) стреме ка заједничком крају, тј. ка пропасти. Међутим, неко би могао да каже да је неразуман онај који живи као незнабожац а безуман онај ко живи на јеврејски начин, сагласно са празним очувањем закона. Таквом безумнику је, услед његовог безбожништва, Бог рекао: *Безумниче, ове ноћи траже душу твоју од тебе* (Лк. 12; 20). Телесни Израиљ је назван безумним (лудим) код пророка који каже: *Јефрем је као голуб безуман (луд); Египат (Мисир) зове, у Асирију оиде* (Осија 7; 11). Будући да су се сви они заједно унизили услед свог незнања ми, туђини, постајемо наследници њиховог богатства. Наше су постале заповести, наши су постали пророци и патријарси, као и сви праведници који су од века живели. Они, који су пропали у свом безумљу, оставили су нам своје богатство. Њихови станови, тј. станови неразумних и безумних, јесу *гробови до века*. Онима, којима су услед сваког греха животи испуњени мртвим делима, пребивалишта (станови) су *гробови до века*. Онај ко је услед грехопада постао мртав не живи у кући него у гробу, јер је његова душа умртвљена. У кући живи безазлени и простосрдачни Јаков, о којем је написано да *беше човек безазлен и благ, и живљаше у кући* (1. Мојс. 25; 27). У гробовима пак живе они који су свепорочни, који не постављају ни темељ покајању за рђава дела. Они се уподобљују *окреченом* гробу који споља привлачи погледе, док је *изнутра пун костију и сваке нечистоте* (Мт. 23; 29). Кад говори такав човек, он не отвара уста у славу Божију, него му је *грло гроб отворен* (Пс. 5; 10). Ако неко, верујући у Христа, не показује дела сагласна са вером, то значи да обраћа пажњу на рђава учења и да погрешно тумачи смисао Писма, због чега самоме себи сече гробницу у камену.

7. *Станови њихови из нараштаја у нараштај*, тј. гробови су њихова пребивалишта до века. Објашњавајући шта подразумева под гробовима и желећи да покаже шта говори о телима у којима обитавају душе умртвљене од порока, пророк је речи *гробови* додао: *станови њихови из нараштаја у нараштај*, јер се људска тела увек називају становима. Они *назваше именима својим земље своје*, јер се име безбожника не уписује у књиге живих, нити се присаједињује Цркви првородних, записаних на небесима. Напротив, њихова имена остају на земљи, јер су овај пролазни и краткотрајни живот претпоставили вечним насељима. Зар не видиш да неки у градовима подижу тргове (агоре) и вежбаонице (гимнасије), да подижу зидине и постављају водоводе, и да се овим земним здањима дају њихова имена? Неки су, опет, положивши жигове са својим именом на чопоре коња, замислили да се на тај начин и након њиховог живота дуго сачува сећање на њих. Да би и у самом гробу показали своју разметљивост, неки су и на гробнице урезали своја имена. То су они који мудрују на земни начин. Сматрају да су овдашња слава и људско сећање нешто што је довољно за њихово блаженство. Ако видиш да се неки горде лажним знањем, да су се придружили следбеницима недоличних учења и да се, уместо именом хришћанина, називају по имену неког јересијарха, Маркиона, Валентина или некога од оних што су се сад појавили, знај да и такви *назваше именима својим земље своје*, присаједињивши се пропадљивим и потпуно земним људима.

8. *И човек у части будући не разумеде, изједначи се са стоком неразумном и постаде јој сличан.* (14) *Овај је пут њихов саблазан њима, и после тога хвалиће се устима својим. Велика је ствар човек, и драгоцен је човек милостив* (Приче Сол. 20; 6 – према Септуагинти), јер се његова драгоценост садржи у самом телесном устројству. Шта је још на земљи створено по образу Творца? Коме је другом дато началство (старешинство) и власт над свим животињама које су у мору, у ваздуху и на земљи? Он не заостаје много за ангелским чином, иако је сједињен са земним телом. Мада је Бог човека створио од земље (в. 1. Мојс. 2; 7), а *слуге Своје чини пламеним огњем* (Јевр. 1; 7), и човек има способност да разуме и да позна свог Творца и Саздатеља, јер му је Он *дунуо у лице*, тј. положио је у човека нешто од Своје сопствене благодати, како би човек на основу подобног (ὅμοιον) познао подобно (слично). Налазећи се у тако великој части самим тим што је створен по образу Творца, он је почаствован више него небо, више него сунце или мноштво звезда. Које се то небо назива образом вишњег Бога? Какав образ Творца имају у себи сунце, месец или звезде? Њима су дата нежива (бездушна, грч. ἄψυχα) и вештаствена, иако прозирна тела. Они немају нити разум нити својевољно кретање, нити самовласну слободу. Напротив, они су слуге одговарајуће нужности, према којој се непрекидно крећу око једног истог. Човек, који је по части изнад свега тога, није то разумео. Престао је да подражава Творца и да се уподобљује Саздатељу, будући да је постао роб телесних страсти и *изједначио се са стоком неразумном, и постао јој сличан*. Понекад су *као товни коњи, и сваки рже за женом ближњега свога*, понекад се као *грабљиви вукови* бацају на туђе (Језек. 22; 27), а понекад се, постављајући замке против брата, по лукавству уподобљују *лисицама* (Језек. 13; 4). Уистину је прекомерно безумље и животињска бесловесност ако онај који је створен по образу Творца неће да позна своје првобитно устројство, нити хоће да разуме васцели Божији домострој о себи и да на основу њега позна и своје сопствено достојанство. Он, напротив, све то заборавља и, одбацивши образ Небеског, прихвата образ земног. Да не би живео у греху, њега ради *Логос постаде тело и настани се међу нама* (Јн. 1; 14), у тој мери пројавивши смирење да је био послушан *до смрти, и то до смрти на крсту* (Филипљ. 2; 8). Ако си заборавио своје првобитно достојанство, представу о том достојанству створи на основу откупа који је за тебе дат. Погледај шта је дато у замену за тебе, и познај колико си вредан. Купљен си драгоценом крвљу Христовом, и не буди више роб греха. Познај своју вредност, да се не би уподобљавао бесловесним зверима. *Овај је пут њихов саблазан њима*. Наш Домостројитељ, Бог, заустављa нас на путу порока, постављајући нам сметње и препреке да бисмо *устима својим хвалили, верујући срцем за праведност а устима исповедајући за спасење* (Рим. 10; 10). Павле је прогонио и пустошио Цркву Христову, настављајући да иде путем зла; међутим, након тога је *устима својим хвалио*, оглашавајући у синагогама (зборницама, збориштима) да *овај јесте Христос* (Дела ап. 17; 3).

9. *Као овце стављени су у ад, смрт ће их напасати*. Људи, који су се уподобили животињама и који су се придружили *стоци неразумној*, слични су овцама који немају ни разума ни снаге да се заштите. Онај који их је ограбио био је непријатељ, и он их је бацио у свој сопствени тор, предавши их смрти да их напаса. Смрт је напасала људе почев од Адама, па и у време закона Мојсејевог, све док није дошао истинити Пастир, Који је Своју душу положио за овце. Након што их је саваскрсао са Собом, извео их је из адске тамнице у јутро васкрсења и предао их *праведнима*, тј. светим апостолима, да их напасају. *И ујутро ће праведни владати њима*. Свакоме од верних додељен је ангео, достојан да гледа Оца Небеског. Ови *праведни* на тај начин *владају над њима*, који су ослобођени најтежег ропства, и *владају* над онима који су дочекали јутро, тј. долазак

Истока светлости. Размотри везу која постоји међу изрекама употребљеним у Писму: *И човек у части будући не разумеде, и изједначи се са стоком неразумном*. Онај који је по свом устројству удостојен части, али услед греха што живи у њему није познао самога себе, *изједначио се са стоком неразумном*. Кад се отуђио од Логоса Божијег и постао бесловесан, непријатељ га је ограбио као овцу без пастира, а затим бацио у ад и препустио смрти да га напаса. Због тога онај који је избављен из ада и ослобођен од лукавог пастира каже: *Господ ме напаса* (Пс. 22; 1). Не напаса га више смрт, него живот, не пад него васкрсење, и не лаж него истина. *И помоћ њихова овешшаће у аду*. Пророк ово говори о смрти, јер пред Христом, Који је победио оног што је *имао моћ смрти*, она више ни на који начин није могла да задржи оне које је напасала, пошто су сви ти начини оветшали и постали немоћни. Тада ће се показати да је ништавна помоћ људи прелешћеног ума, који се преузносе својим богатством, славом или влашћу. *У аду ће оветшати* кад се покаже њихова немоћ. Пророк можда говори и о томе да ће се помоћ праведних, које је Господ искупио, распростирати до ада, јер они *не добише обећање, зато што је Бог нешто боље предвидео за нас, да* они који су нам претходили *не би без нас достигли савршенство* (Јевр. 11; 39–40). (16) *Али ће Бог избавити душу моју из руке адове, када ме прихвати*. Овде јасно пророкује о Господњем силаску у ад, када је заједно са другим душама Господ избавио душу пророка, да не би остала у аду.

10. *Не бој се кад се човек разбогати и кад се умножи слава дома његова. Не бој се*, каже пророк, *кад се човек разбогати*. И ова проповед је неопходна житељима васељене, земнороднима и синовима човечијим, *заједно* богатима и сиромашнима. *Не бој се кад се разбогати човек*. Не бој се, каже пророк, кад видиш да је неправедан богат а праведан сиромашан. Нека те не помућује мисао да не постоји промисао Божији, који надзире човечија дела, или да се он, чак и ако постоји, не распростире и до земље, да би проницао и у наша дела. Можда размишљаш на следећи начин: ако би промисао свакоме доделио што је њему својствено, онда би богати били праведни, који би знали како да искористе то богатство, док би порочни, који своје богатство претварају у оруђе своје порочности, били сиромашни. Будући да је међу *народима и земнороднима* много оних који размишљају на овај начин и из привидне неједнакости у расподели житејских добара закључују да је свет остављен без промисла Божијег, псалам им упућује ове речи, умирујући неуко таласање њихових мисли, као што их је и на почетку призвао на слушање. Можда се пророк овде обраћа и самом сиромаху, говорећи: *Не бој се кад се разбогати човек*. Наиме, сиромасима је потребна посебна утеха, да се не би плашили моћних. Када умре богати, каже пророк, он нема никакве користи од богатства, јер не може да га понесе са собом. Од наслађивања богатством он је имао једну једину корист, а то је да су у овом животу ласкавци блаженом називали његову душу. *Када умре*, каже пророк, *неће узети (са собом) све* то изобиље. Једва да ће узети и одећу за покривање своје срамоте, па ће и њу добити тек ако то буде по вољи слугама које ће га припремати за погреб. Срећан је уколико као свој удео добије мало земље, који ће му из сажаљења доделити они што га сахрањују, и ако то учине услед поштовања према заједничкој људској природи, не приносећи њему дар него указујући почаст човечијој природи. Не буди малодушан гледајући на садашње, него ишчекуј онај блажени и бесконачни живот. Тада ћеш видети да праведнику и сиромаштво, и срамоћење, и лишавање насладе, служе као добро. Не смућуј се кад видиш да су сада привидна добра тобоже неправедно расподељена, јер ћеш чути да је богатоме речено: *Ти си примио добра своја у животу своме,* а сиромашном да је он у овом животу примио своја зла (в. Лк. 16; 25). Стога је праведно што ће се један утешити, док ће други страдати. (19) *Хвалиће Те тек кад му добра учиниш*. Пророк ово говори о земном човеку, који за добра сматра једино преимућства овог живота – богатство, здравље и моћ. Такав човек ће хвалити Бога тек кад му учини добро, док ће у невољама изговарати сваку хулу. Напустивши сиромаха, пророк се сада обраћа Богу. Оптужујући богатство, он, између осталог, каже и то да богати благодаре Богу само онда кад су срећни, док у неповољним околностима не бивају захвални. На сличан начин и ђаво оптужује Јова, говорећи да *Јов не поштује Бога узалуд* (в. Јов 1; 9), јер је за своју побожност награђен богатством и сл. Да би показао његову врлину, Бог га је лишио свега што је имао, да би се у томе појавила благодарност коју овај човек показује Богу.

11. *Отићи ће до рода отаца својих*. Мислим да ово говори о грешнику, који је Бога познао онолико, колико су му то предали обичаји његових отаца, док снагом сопственог мишљења ништа није задобио нити је присајединио свом познању истине. Ти се, Боже, говори пророк, толико приближаваш његовом уму, и он о Теби има такву представу, какву је имао и *род отаца његових*. Пророк и овде изображава неделање разума, привезаност за земно и телољубље човека огрезлог у богатство и раскош, чији је ум преплављен житејским бригама. Он због тога *до века неће видети светлост*. Наиме, онај који се поверио руковођењу слепих учитеља, самога је себе лишио наслађивања светлошћу. Речи: *Отићи ће до рода отаца својих* имају и други смисао, односно, Ти не кажњаваш

само оне, који се предају порочном животу и учењима која су, макар била и од предака, туђа благочешћу. Напротив, Ти кажњаваш и оне, који су били виновници изопачених учења. Такво је значење онога што је речено: *Отиђи ће до рода отаца својих*. Наиме, није крив само онај који има погрешне појмове о Богу, него и онај који је довео друге до такве погибељи. Такви су они што су наследили грех својих предака и утврдили га у себи обичајем, због чега је постао неизбрисив. *До века неће видети светлост*, јер бивају одведени *у таму најкрајњу; тамо ће бити плач и шкргут зуба* (Мт. 8; 12). Томе су изложени према праведном суду Божијем, јер су у овом животу због својих рђавих дела ненавидели светлост.

Човек у части будући не разумеде, изједначи се са стоком неразумном и постаде јој сличан. То је глас онога који јадикује. Човек је *умањен замало од анђела* (Пс. 8; 6), због чега Соломон и каже: *Велика је ствар човек, и драгоцен је човек милостив* (Приче Сол. 20; 6 – према Септуагинти), онај човек који се, будући да није познао своје достојанство, покорио телесним страстима, *изједначио са стоком неразумном и постао јој сличан*!

Беседа на педесет девети псалам

1. Кад се осврнем на вашу спремност да слушате и на сопствену немоћ, у мисли ми долази слика младенца који још није отргнут од груди и који се грчевито хвата мајчиних дојки, исушених болешћу. Мајка зна да су пресахнули њени извори млека али, ганута и узнемирена због детета, даје му дојке, не да би га нахранила, него да би прекратила његов плач. Слично томе, иако су моје снаге исцрпљене дуготрајним и разноликим телесним болестима, спреман сам да вам понудим, ако не неко значајно наслађивање, а оно бар неко задовољење, јер ће се изобиље ваше љубави задовољити и тиме ако се ваша привржености мени нахрани и само мојим гласом. Нека, дакле, Црква Божија послуша моје оглашавање, и нека се научи да изговара оно што смо недавно изрекли: *Дај нам помоћ од невоље, и сујетно је спасење човечије* (ст. 13). На тај начин ми, можда, ни смисао псалма неће допустити да се изговарам болешћу, уколико невоља припрема помоћ уместо да служи као изговор за слабост. Тако и онима, који су били одбачени због греха, а затим, човекољубљем Божијим опет били прихваћени, доликује да кажу: *Боже, одбацио си нас и оборио си нас; разгневи се, и смилова се на нас*. Боље речено, будући да се реч по природном току мисли сусрела са оним што се подразумева псалмом, дотаћи ћемо се донекле његовог тумачења.

2. Историја предстојећег псалма, а дословно у складу са његовим натписом, не може се наћи ни у једној од богонадахнутих историја.

Уосталом, марљиви истраживачи Писма наћи ће нешто слично са овом историјом у Другој књизи Самуиловој, где је написано: *Давид порази и Адад-Езера, сина Реовова, цара совскога, изашавши да рашири своју власт до реке Еуфрата. И зароби их Давид хиљаду и седам стотина коњаника, и двадесет хиљада пешака, и подреза Давид жиле свим коњима колским, остави само за сто кола* (2. Сам. 8; 3 – 4). Убрзо након тога, каже се: *Тако царева Давид над свим Израиљем, судећи и дајући правду свем народу својему, а Јоав, син Серујин, беше над војском* (2. Сам. 8; 15). Нешто даље, може се прочитати: *Тада синови Амонови, видевши где се омразише с Давидом, послаше синови Амонови, те најмише Сирије од Вет-Реова и Сирије од Сове двадесет хиљада пешака, и у цара од Махе хиљаду људи… И Јоав видевши припремљену војску према себи спреда и отпозади, узе одабране из све војске Израиљеве и постави их према Сиријцима… И кад видеше сви цареви, слуге Адар– Езерове, да их порази Израиљ, учинише мир с Израиљем, и служаху им* (2. Сам. 10; 6, 9, 19). Са овим историјским одломком сагласан је и натпис псалма, изузимајући само то што је као време ове стилографије (натписа на стубу) назначено оно, у којем је Давид био најславнији и најзнаменитији по својој ратничкој одважности. Због тога је достојно да се испита зашто он почиње јадиковањем и плачем, кад је требало да се радује и весели због својих успеха, јер другачије речи доликују онима који ликују, а другачије онима који јадикују. Победе бивају повод за општенародно ликовање, дакле, не само за војнике, него и за земљоделце, трговце, занатлије и све остале, који се користе добрима мира. Зашто онда каже: *Боже, одбацио си нас и оборио си нас*, кад их је Бог учинио победницима? На који је начин оборио оне, које је толико оснажио, којима је умножио оружје, кола, коње и поданике, и учинио их господарима целе земље, целе Асирије, Феникије и Месопотамије? Занимљиво би било да знамо, да ли се можда тим речима не изражава нека незахвалност? Давид је најпре поразио Адар – Езера, цара совског, и запленио му хиљаду кола и седам хиљада пешака; затим је поробио сиријског цара, који је помагао побеђеном Адар – Езеру: учинио га је својим подаником, побивши у једном тренутку двадесет две хиљаде његових војника. Извојевао је и трећу победу: синове Амонове, који су се наоружали *пред вратима* града, победио је његов војсковођа Јоав, сусревши једне спреда, а друге отпозади, зашавши у позадину. Како то да се у тако одважним подвизима изражава тако ожалошћено и потиштено: *Боже, одбацио си нас и оборио си нас, разгневи се, и смилова се за нас*? Иако је време ове стилографије (натписа на стубу) било време успеха, сила онога што је написано односи се на крај. Под крајем се подразумева оно

што се догађа на свршетку векова. Због тога каже да је псалам написан *онима који хоће да се измене*. Уопштено, то се може разумети у односу на васцели људски род, јер се корист од псалма распростире на све. Они који се *мењају и хоће да се измене* су они, који нити своја тела одржавају у истоветном стању нити су увек постојани у свом расположењу, него се са променом узраста и телесно мењају а исто тако мењају и мисли, саображавајући их различитим околностима. Наиме, ми смо другачији кад смо деца, другачији кад смо младићи, а другачији када достигнемо зрело доба. И опет, када остаримо, ми се мењамо у потпуности. Поред тога, другачији смо у радосним приликама, а другачији кад се нађемо у несрећном стицају околности. Другачији смо кад смо болесни, а другачији смо кад смо здрави. Другачији смо у време свадбеног весеља, а другачији у време туговања. С обзиром да није речено: „о промењенима", него о *онима који хоће да се измене*, и да ова изрека има облик пророштва јер указује на будуће време, онда би под *онима који хоће да се измене* требало подразумевати оне који ће, оставивши навикнутост отаца на испразност, своје животе саображавати (прилагођавати) еванђелској јасности. Услед тога, псалам није написан за тадашње Јевреје него за оне *који хоће да се измене*, који ће многобоштво заменити за побожност, а идолску заблуду за познање Онога Који нас је створио, који ће уместо безаконитог сластољубља изабрати закониту целомудреност, а уместо фрула, хорова и пијанства псалам, пост и молитву. Дакле, ако неко каже да је тај псалам написан за нас, неће сагрешити против истине. Због тога су и *речи Божије* (Рим. 3; 3) наше, и оне се у Цркви Божијој, као од Бога послати дарови, читају приликом сваког сабора и бивају на тај начин сличне храни која нам се даје од Духа. Овај псалам је, међутим, написан и као *стилографија*, тј. не би требало да га слушамо непажљиво. Не допусти да се речи псалма само накратко утисну у твоје памћење, и да се затим разлију и избришу из твог ума, као што убрзо почне да ишчезава и оно што је написано на пропадљивом вештаству. Напротив, сачувај их записане у твојој души као на стубу, односно, као непомичне, постојане и свагда укорењене у твоје сећање. Ако нас Јеврејин буде искључио говорећи да псалам није написан за нас, постидећемо га оним што је написано у овом истом псалму, објаснивши му нераздељивост призива и то, да он повезује међусобно удаљене, да их сједињује и многе чини једним кроз веру у Христа. Речено је: *Мој је Галад, и мој је Манасија* (ст. 9). Именовао је Јефрема и придружио Јуду, прибројао Моава. Прети да ће кренути на Идумеју, и истовремено благовести о покорности свих: *Мени се инородници потчините* (ст. 10).

3. *Боже, одбацио си нас*. *Одбацио си* нас, који смо се удаљили од Тебе сразмерно својим греховима, *оборио си* мноштво наше злобе, чинећи нам добро тиме што нас чиниш слабима; *разгневи се* кад смо *били чеда гнева* (Еф. 2; 3), *наде немајући и без Бога у свету* (Еф. 12; 12); *Смиловао си се на нас* када си Ти Јединородног Твог понудио као жртву умилостивљења за наше грехове (Рим. 3; 25), да бисмо у Његовој крви ми пронашли избављење (Еф. 1; 7). Доброчинства која си нам учинио не бисмо разумели да нас ниси *напојио вином горчине* (ст. 6). Вином се назива реч, којом се отврдло срце доводи до освешћења. *Дао си онима који Те се боје знак да побегну од лица стреле*. Мојсеј је на прагове Израиљаца стављао као знак овчију крв, а Ти си нам дао знак – крв Самог непорочног Агнеца, закланог због грехова света. И Језекиљ каже да се даје *знак на лицу*. Код њега је речено: *Пређите за њим по граду, и побијте, и не помилујте. Старце и младиће, и девојке, и децу, и жене побијте да се истребе; али на коме год буде знак, к њему не приступајте* (Јез. 9; 5 – 6). *Бог говораше у светињи Својој: Обрадоваћу се и разделићу Сихем* (ст. 8). *Сихем*, изабрани део земље који је Јаков дао Јосифу (1. Мојс. 48; 22), представља праобраз Завета који је, како се чинило, био дат само Израиљу. Овај *изабрани* Завет, ово наслеђе народа, поделићу и учинити да буде заједнички и свима осталима. А када Завет буде раздељен међу свима, заједничка ће бити и корист за све оне којима је Бог подарио доброчинство. Тада ће и *долину шатора размерити*, тј. тада ће сва васељена, као по жребу, бити раздељена ради настањивања на сваком месту. Тада ће и оне, који су међусобно удаљени, сјединити Миротворац, *и оно што је на земљи и оно што је на небесима* (Кол. 1; 20), *и разрушити ограду која је растављала, и сјединити у једно* (Еф. 2; 14).

4. *Мој је Галад, и мој је Манасија*. Галад је Манасијин потомак (1. Дневн. 7; 17). Тиме показује да од Бога почиње родослов патријараха, од којих ће се Христос родити по телу. *И Јефрем је заштита* (Пс. 107; 9) *главе моје, Јуда је цар мој*. Разломљене делове сједињује јединомислијем. *Моав је сасуд наде моје* или, како каже други тумач, *сасуд купељи* (Акила) или пак *сасуд безбрижности* (Симах), тј. одбачен човек, којем је с претњом речено да неће ступити у Цркву Господњу, јер у њу неће ући *ни Амонац ни Моавац, ни* до трећег, ни до *десетог колена,* па чак ни до века (5. Мојс. 23; 4). Уосталом, будући да крштење даје отпуштање грехова и да дужницима омогућује безбрижност, указујући на избављење и на усиновљење Богу кроз крштење, пророк каже: *Моав је сасуд купељи* или *сасуд безбрижности*. Дакле, *потчините се сви инородници*, приклонивши се под јарам Христов. Услед тога ће и на *Идумеју ставити обућу своју* (ст. 10. и Пс. 107; 10). Обућа Божија је богоносно тело, кроз које је Он сишао међу

људе. У тој нади и величајући време доласка Господњег, пророк каже: *Ко ће ме узвести у град ограђени* (ст. 11)? Можда под тим подразумева Цркву и назива је *градом*, јер је она сабор оних који су се законито уселили, и (назива је) *градом ограђеним*, на основу ограде вере. Услед тога је један од тумача сасвим тачно превео: *у град ограђени* (Симах). Ко ће ми, дакле, дати да видим ово велико виђење – Божији долазак међу људе? На ово указују речи Господње: *Многи пророци и праведници желели су видети што ви видите, и не видеше* (Мт. 13; 17).

5. *Дај нам помоћ од невоље*. Нећемо тражити помоћ кад смо снажни или кад живимо у телесном благостању. Нећемо желети заштиту никога, кога међу људима сматрају славним. Победа се не задобија нити мноштвом новца, нити превасходством снаге, нити висином славе. Напротив, Господ у преобиљу недаћа даје помоћ онима који је траже. Такав је био и Павле, који је невоље сматрао за своју похвалу: *Када сам слаб, онда сам силан* (2. Кор. 12; 10). Подај и нама, Господе, помоћ у невољама, јер *невоља гради трпљење, а трпљење искуство, а искуство наду* (Рим. 5; 3). Видиш ли куда те уздиже невоља? Ка непостидном надању! Да ли си болестан? Буди захвалан, јер *кога љуби Господ онога и прекорева* (Јевр. 12; 6). Да ли си сиромашан? Радуј се, јер те очекује Лазарево благо! Трпиш ли срамоћење због Имена Христовог? Ти си блажен, јер ће се твоје срамоћење преобратити у ангелску славу! Убедимо себе, браћо, да у време искушења не прибегавамо људским надањима и да не тражимо помоћ овде на земљи, него да се молимо са сузама и уздасима, са усрдном молитвом, са напрегнутим бдењем. Помоћ од невоље добија онај који као испразну презире људску помоћ и своје наде утврђује у Ономе Који може да нас спасе, тј. који се утврђује у Христу Исусу, Господу нашем, Којем нека је слава и сила у векове векова. Амин.

Беседа на шездесет први псалам

За крај, за Идитуна, псалам Давидов

1. Позната су нам два псалма са натписом: *за Идитуна*; то је псалам тридесет осми, и овај који нам је у рукама. Сматрам да је псалам сачинио Давид, а да га је Идитуну предао зато да би га користио при исцелењу душевних страсти и да би се, када га поје пред народом, овим хармоничним појањем истовремено и прослављао Бог и исправљало понашање слушалаца. Како нам сведочи историја записана у Књизи Дневника, Идитун (Једутун) је био свештени псалмопојац, и о њему је речено: *И с њима Емана и Идитуна и друге изабране, који бејаху поименце именовани да хвале Господа, јер је довека милост Његова. С њима Емана и Идитуна, да Богу свирају у трубе и да ударају у кимвале и у друге справе музичке…* (1. Дн. 16; 41–42). Нешто касније, речено је следеће: *И одвоји Давид с војводама за службу синове Асафове и Емонове и Идитунове, који ће пророковати уз гусле и псалтире и кимвале* (1. Дн. 25; 1). И један и други псалам превасходно расуђују о трпљењу, којим се кроти душевна раздражљивост а затим, након искорењивања сваког преузношења, усавршава смирење. Тешко је замислити да би човек, који није трпељив, могао да буде нижи од осталих и последњи, да би могао да се уздржи од гнева кад га прекоревају и да у време невоље победи искушење дуготрпљењем. Душа онога који је узнапредовао у вишем смирењу неће се помутити када слуша прекоре и кад га срамоте речима, јер и он самога себе сматра достојним понижења. Ако га назову сиромахом, он добро зна да је уистину убог и да у свему оскудева, те да му је свакога дана потребна помоћ Божија. Ако га назову човеком ниског (неплеменитог) и незнатног порекла, он зна да је у његово срце одавно урезано да је створен од праха. Због тога Псалмопојац у првом од ових псалама и каже: *Рекох: сачуваћу путеве моје* (Пс. 38; 1) и тиме изображава како злонамерност грешника, тако и своје дуготрпљење. *Кад*, каже, *устане грешник насрам мене, постадох глувонем и понизих се и ућутах од добара* (ст. 2), а затим наставља: *Заиста, све је таштина, сваки човек жив* (ст. 6) и *сабира у ризницу и не зна коме ће то сабрати* (ст. 7). Овај (61) псалам почиње недоумицом и Псалмопојац као да разговара са својом душом, настављајући претходно започету беседу. Да се душа не би покорила телесном мудровању и препустила гневу и туговању, каже: Зашто бих недоличним страстима потчинио душу, којој је Творац наложио да управља телом и телесним страстима? Стога је нужно да овлада страстима и да служи Богу. Немогуће је да у души царују и грех и Бог; напротив, човек мора извојевати победу над пороком, а затим се потчинити Свевладики. Пророк затим своје речи упућује ономе који на њега наводи искушења, подстиче против њега велико мноштво зла и настоји да узвишеност духа покори и потчини телу. Као да на неки начин разобличује испразност такве злонамерности, пророк каже: Зашто ме присиљаваш да служим ономе којем нисам дужан? Ја имам Господара, и познајем истинског Цара.

2. *Зар се неће Богу повиновати душа моја? Јер је у Њега спасење моје*. Пророк указује и на разлоге због којих се брине за ту потчињеност, односно, указује да је спасење од Бога. Творцу је својствено да се брине за сигурност Своје творевине. Или можда речи: *У Њега је спасење* означавају да Давид пророчки провиђа будућу благодат оваплоћења Господњег, због чега каже да Богу морамо служити и да Га морамо љубити. Бог је

људском роду приуготовио тако велико доброчинство, да *ни Свога Сина није пошредео, него Га је предао за све нас* (Рим. 8; 32). Наиме, за Писмо је уобичајено да Спасењем назива Христа Божијег, како говори и Симеон: *Видеше очи моје Спасење Твоје* (Лк. 2; 30). Дакле, *потчинимо се Богу*, јер је од Њега спасење. А шта је то спасење, пророк тумачи на следећи начин: то није једноставно дејство, којим нам се даје нека помоћ за избављење од немоћи или за оздрављење тела. Шта је, дакле, Спасење? *Јер је Он Бог мој и Спаситељ мој, заштитник мој да се не поколебам више*. Наш Бог је Син Божији. Он је и Спаситељ људског рода, Који је укрепио нашу слабост и прекратио пометњу, какву су у нашој души узроковала искушења. *Да се не поколебам више*. Псалмопојац признаје да, као човек, бива поколебан. *Да се не поколебам више*. Немогуће је да, услед искушења, у човековој души не дође до неког колебања. Онда, кад грешимо ретко и у неважним стварима, ми се само лако колебамо, као биљке које покреће лаган поветарац. Међутим, када наша рђава дела постану многобројна и важна, тада се, сасвим природно, и колебање појачава сразмерно растању грехова. Неки се колебају више, а неки долазе до тога да бивају оборени и ишчупани с кореном. Наиме, када дување порока постане јаче од сваке буре, оно чупа и само корење душе, којим је она била утврђена у божанственој вери. И ја сам се, каже Псалмопојац, колебао као човек, али се *више нећу поколебати*, јер ме подржава десница Спаситеља.

3. *Докле ћете се ослањати на човека? Убијате сви ви, као зид накривљен и ограда поткопана*. Пророк се опет препире са злобним слугама ђавола, и жали се на прекомерност злодела која они предузимају. Ми људи смо слаба жива бића, а ви се *наслањате* на нас. Не задовољавате се једним нападом, него нападате и други, и трећи пут, све док душу онога којег сте срели сасвим не оборите, тако да се она уподоби накривљеном зиду и поткопаној огради. Зид је чврст све док стоји у усправном положају, али кад се накриви мора да се сруши и да падне. Тешко и збијено тело може, и кад се накриви, да се врати у усправан положај. Она тела, међутим, која су састављена из више делова, чим се приклоне на једну страну, не допуштају више ни могућност да се исправе. Псалам хоће да каже да је људска природа, будући сложена, накривљена грехом и да се нужно мора срушити, како би затим, када је пресазда (преустрој) Уметник, Који ју је саздао на почетку, задобила сигурност, неразрушивост и немогућност да је било чија злонамерност привуче ка новом паду. У Писму је речено: *Ви сте Божија њива, Божија грађевина* (1. Кор. 3; 9). Ту грађевину је поколебао непријатељ, док је Стваритељ поправио оштећења која су се на њој појавила. Дакле, иако је услед греха неопходно

рушење, велико је васкрсење услед бесмртности. *Част моју намерише одбацити; трчаху у жељи, устима својим благосиљаху, а срцем својим проклињаху*. Цена човекова је крв Христова, јер је речено: *Купљени сте скупо, не будите робови људима* (1. Кор. 7; 23). Војници лукавога смишљали су да нам ту цену учине бескорисном, како би нас поново одвели у ропство од којег смо се једном ослободили. *Трчаху у жељи*. Пророк изражава суровост демонске злобе: они су се устремили на нас и жедни су наше пропасти. *Устима својим благосиљаху, а срцима својим проклињаху*. Многи одобравају рђава дела: подсмешљивог називају занимљивим, псовача друштвеним, суровог и гневљивог озбиљним; сребroљубивог и недруштвеног хвале због прорачунатости, расипника због великодушности а блудника и развратника зато што знају да уживају и што су неусиљени. Уопштено говорећи, сваки порок украшава се именом њему супротне врлине. Такви људи устима благосиљају, а срцем проклињу. Они својим похвалама привлаче проклетство на животе оних који хвале, јер их због истог онога, због чега их хвале, излажу вечној осуди. Након тога, Псалмопојац се поново обраћа души, како би укрепио њену потчињеност Богу: *Богу се повинуј, душо моја, јер је од Њега трпљење моје*. Тиме показује колико су велика искушења и заједно с апостолом каже да Бог *неће пустити да се искушамо већма него што можемо* да поднесемо (1. Кор. 10; 13), *јер је од Њега трпљење наше*.

4. *У Богу је спасење моје и слава моја; Он је Бог помоћи моје, и нада моја је у Бога*. Блажен је онај који се не радује никаквој житејској узвишености* и чија је слава Бог. Ко се хвали Христом, може да каже заједно с апостолом: *Боже сачувај да се чим другим хвалим осим крстом нашег Господа* (Гал. 6; 14). Многи се, међутим, сада хвале својим телом: такви су они који се надмећу у борбама или се, уопште, налазе у цветном узрасту. Многи се хвале одважношћу у рату, тако да чак и убијање својих саплеменика сматрају за врлину. Ратничка храброст и споменици који се у градовима подижу војсковођама сразмерни су броју убистава која су починили. Неки се хвале подизањем градских зидина, неки изградњом водовода, а неки изградњом гимнасиона (вежбалишта). Издржавајући својим новцем оне што се боре са зверима и одушевљавајући се испразним клицањем гомиле, горде се због похвала и имају високо мишљење о себи. Хвале се својом срамотом и, исписујући своја имена на плоче које се налазе на видним местима у граду, чине да она буде свима обзнањена. Неки се хвале богатством, а неки тиме што су силни и ненадмашни го-

* Тј. ономе што се у овом животу сматра узвишеним, прим. прев.

ворници или познаваоци световне мудрости. Над славом свих тих људи требало би јадиковати, а блаженима називати оне, чија је слава Бог. Ако се неко горди тиме што служи цара и што му је овај указао велике почасти, колико тек онда треба да си почаствован ти, који си слуга Великог Цара, који си призван у најтешњу заједницу и који си примио Духа обећања да ћеш, будући Њиме запечаћен, постати син Божији? Познавши на самоме себи корист од искреног надања у Бога, пророк позива и народ да му се придружи у томе и каже: *Уздајте се у Њега, сав саборе народа; излијте пред Њим срца ваша, јер је Бог помоћник наш*. Ако из себе не протерамо порочне страсти које су овладале нашим душама, нећемо бити у стању да у себе примимо божанствену благодат. Видео сам да лекари не дају спасоносни лек пре него што се повраћањем не избаци оно вештаство, које је узроковало болест и које су неуздржани својим рђавим понашањем накупили у себи. Ни миро се не сипа у посуду у којој се претходно налазила нека смрадна течност, уколико се та посуда претходно не опере. Стога се најпре мора излити оно што је претходно унето, да би се могло улити нешто ново. *Али су сујетни синови човечији*. Пророк је знао да неће сви следити његов савет и да неће сви пристати да се уздају у Бога него да ће, напротив, бити и оних који ће се уздати у житејске испразности. Због тога и каже: *Али су сујетни синови човечији*. Зашто су сујетни? Зато што су лажљиви. У чему се посебно испољава њихова лажљивост? *У мерилима да учине неправду*. О каквим то *мерилима* говори пророк? Зар то значи да сваки човек стоји са теразијама (мерилима) и мери? Зар су сви продавци вуне и меса, да ли сви тргују златом и сребром, и да ли се уопште баве стварима које трговци продају на меру и помоћу теразија? Постоји, међутим, много различитих занатлија, којима за њихов рад нису потребне теразије. Многи се баве поморством (морепловством), а многи судством и управљањем. Истина је да и они користе лаж, само што не обмањују посредством теразија. Шта, дакле, значи то што говори пророк? То значи да унутар свакога од нас постоји неко мерило (тј. неке теразије) које је устројио наш Творац, и уз помоћ њега може се разликовати природа ствари. *Изнесох данас пред тебе живот и смрт, добро и зло* (5. Мојс. 30; 15), односно, две ствари чије су природе узајамно супротне. Одмери их на свом сопственом суду. Брижљиво одмери шта ти је корисније: да ли да изабереш привремену наслађу и да за њу заслужиш вечну смрт или да, изабравши страдање подвизавајући се у врлини, то употребиш као средство за задобијање вечне наслађе? Дакле, људи су лажљиви зато што се искварио суд њихових душа. О њима је пророк, јадикујући, говорио: *Тешко онима који таму називају светлошћу и светлост тамом*, који *за горко кажу да је слатко и за слатко да је горко* (Иса. 5; 20). Испред мене је, каже Псалмопојац, само садашње. Коме је позната будућност? Ти лоше мериш, кад рђаво претпостављаш добром, кад испразно сматраш драгоценијим од истинског, кад привремено постављаш изнад вечног и кад краткотрајно задовољство одабираш уместо бесконачног и непрекидног весеља. Због тога су *лажни синови људски у мерилима да учине неправду*. Они неправду најпре чине против самих себе, а затим и против ближњих, јер су самима себи рђави саветници, као што и другима дају рђав пример. На дан суда нећеш моћи да кажеш: нисам знао шта је добро. Разобличиће те твоја сопствена мерила (сопствене теразије), која су довољна за разликовање добра и зла. Телесну тежину познајемо по нагибу стрелице на теразијама; оно што је у животу достојно предности разликујемо слободном вољом душе. Ту слободну вољу Псалмопојац је назвао *мерилима*, јер слобода може да се приклони и на једну и на другу страну.

5. *Не надајте се у неправду, и за отмицом не жудите*. Претходно је рекао: *Уздајте се у Њега, сав саборе народа*. Видевши да оклевају са потчињавањем и рекавши: *сујетни су синови човечији*, сада им поново забрањује да се уздају у неправду. Онај који сматра да му је богатство сабрано неправдом довољно за силу и моћ сличан је болеснику који очекује да ће од највеће болести добити исцељење. *Не надај се у неправду*, јер те она спречава у сваком добром делу. *За отмицом не жудите*. Псалмопојац саветује да не будемо похлепни на туђе. *Богатство ако тече, не прилагајте му срце*. Ако видиш да је неко прекомерно богат, не сматрај његов живот блаженим. Ако ти новац притиче са свих страна и са неисцрпних извора, не допусти да те дотакне његово обиље. *Богатство ако тече*. Задиви се овој изреци! Богатство има ту особину да тече. Оно брже од потока протиче поред оних који га имају и обично мења једне за друге. Река која стреми са висине приближава се онима на обали; међутим, чим их дотакне, она се одмах повлачи. Тако се и погодности богатства брзо појављују и брзо ишчезавају, имајући обичај да од једних прелазе другима. Ова њива данас припада једном, сутра ће припадати неком другом, а затим неком новом власнику. Погледај градске куће: колико су већ, од времена свог постанка, промениле назива, називајући се час именом једног, час именом другог господара! Злато стално истиче из руке свог власника, прелази код другог а од другог код трећег. Готово да би пре задржао воду у реци него што би дуго могао да очуваш богатство! Због тога је прекрасно речено: *Богатство ако тече, не прилагајте му срце*. Не будите за њега страствено привезани својом душом, него из њега извуците корист; немојте га прекомерно љубити и не дивите му се као једном

од добара, него нека вам служи као оруђе. Псалмопојац је затим свему што је рекао присаједињио и изреку која као да није његова сопствена, него је изговара Бог, јер каже: *Једном їовораше Боїу, ово двоје чух*. И нека се нико не збуњује, као да у овоме што је речено има нешто чудно, односно, да је Бог једном говорио а да је пророк два пута чуо. Могуће је да се каже једном, па да се у томе што је речено садржи много тога. Једном се неки човек срео са другим, и говорио му о много чему. Онај који је слушао његове речи могао би да каже: једном је говорио са мном, али је рекао много. Такав је смисао и овога што је сада речено. Бог ми се једном јавио, али је говорио о две ствари. Пророк није рекао: „о" једном *їовораше Боїу* али *ово двоје чух*, јер би ова изрека у том случају садржала противуречност. Шта је, дакле, то *двоје*, што је чуо пророк? *Да је моћ Божија и Твоја је, Госпоже, милост*. Чуо сам, каже пророк, да је Бог силан на суду и да је Он милосрдан. Због тога се *не надајте у неправду* и *не прилаїајте срце ка боїатству*, не одабирајте испразност, не носите искварени суд (=расуђивање) душе. Знајте, да је снажан наш Господар, страхујте од Његове снаге, и не очајавајте да ћете бити лишени Његовог човекољубља. Страх је добар да се не би чинила неправда; међутим, добра је и нада у милост како онај који је посрнуо у грех не би услед безнађа постао немаран, јер је *моћ Божија, и од Њеїа је милост. Ти ћеш узвратити свакоме по делима њеїовим*, јер *каквом мером мерите, онаквом ће вам се мерити* (Лк. 6; 38). Да ли си ражалостио брата? Очекуј то исто. Да ли си отимао од понижених, ударао сиромашне, посрамио прекорима, клеветао, лагао, посезао за туђом брачном постељом, прекршио заклетву, *їомерао очинске међе* (Приче Сол. 22; 28), полагао руке на имовину сиротог, жалостио удовице, садашње задовољство претпостављао вечним добрима? Очекуј и плату за то, јер ће сваки *їожњети оно што је їосејао* (Гал. 6; 7). Уосталом, ако си учинио и неко добро, очекуј и за то велику, вишеструку плату. *Ти ћеш узвратити свакоме по делима њеїовим*. Читавог свог живота сећај се ове изреке и избећи ћеш многе грехове, уз помоћ Христа Исуса Господа нашег, Којем нека је слава и сила у векове векова. Амин.

Беседа на сто четрнаести псалам

1. Пошто сте раније заузели овај свештени храм мученика и од пола ноћи псалмопојањем умилостивљавали Бога мученика, трпели сте све до поднева очекујући мој долазак. Због тога је приуготовљена награда за вас, који сте сну и починку претпоставили указивање почасти мученицима и служење Богу. Међутим, уколико би требало да се оправдам због закашњења и због тога што сам вас оставио током дугог времена, рећи ћу и који је томе разлог. Све време, до данашњег дана, употребио сам да бих подигао Цркву Божију, која је по части равна овој, а налази се на великој удаљености од вас. Дакле, пошто ми је Господ подарио и да њима послужим и да вашу љубав не обманем, заједно са мном узнесите благодарност Доброчинитељу, Који је видљиву слабост мога тела укрепио Својом невидљивом силом. Да вас не бих замарао и дуго задржавао, беседићу укратко о псалму који сте појали кад сам дошао. Када по мери својих снага нахраним ваше душе речима утехе ја ћу вас отпустити, да би се сваки од вас побринуо за своје тело.

Шта сте, дакле, певали? Било је то следеће: *Заволех што ће Госпоп услишити їлас мољења мојеїа*. Не може свако да каже: *заволех*, него само онај који је већ савршен, који је иступио из ропског страха и примио дух усиновљења. Речи *заволех* није додато и кога је заволео, јер се под том речју подразумева Бог сваке твари. Достојан љубави у истинском смислу те речи јесте Бог, јер је, према одређењу, љубави достојно оно што сви желе. Бог је добро, прво и најсавршеније од свих добара. Дакле, ја сам заволео Самог Бога, Који је први међу оним што се жели, и Њега ради сам радосно прихватио страдања. Каква су то страдања, пророк описује у ономе што следи: *болови смртни, опасности адске, жалост и бол* – све му се то указало достојним љубави, због љубави према Богу и ради уздања какво има онај који страда због благочешћа. Подвиг нисам претрпео насилно, услед принуде и противно својој вољи, каже пророк, него сам с неком љубављу и благонаклоношћу подносио страдање, због чега могу да кажем: *Тебе ради усмрћујемо нас сав дан* (Пс. 43; 23). Чини се да је ово подједнако снажно као и апостолска реч, јер је изречено у истом оном расположењу у којем апостол каже: *Ко ће нас раставити од љубави Христове? Жалост или тескоба, или їоњење, или їлад, или їолотиња, или опасност, или мач* (Рим. 8; 35). Дакле, *заволех* све ово, знајући да ћу опасности поднети због благочешћа и имајући Свевладику за посматрача и

подвигоположника.* *Услишиће Господ глас мољења мојега*. Тако и сваки од нас може да испуни оно што је у заповестима тешко, уколико свој живот, као пред посматрачем, разоткрије пред Богом сваке твари.

2. *Што је приклонио ухо Своје к мени*. Пророк је рекао: *приклонио*, али не зато да би ти створио неку чувствену представу о Богу, као да Он има уши и да их приклања због утишаног гласа, како то чинимо ми, приближавајући уши онима који тихо говоре, да бисмо из близине разабрали изговорено. Напротив, рекао је *приклони* да би показао своју сопствену слабост, тј. услед Свог човекољубља снисходи ка мени који лежим на земљи, као што човекољубиви лекар приклања ухо ка болеснику који услед велике исцрпљености није у стању да разговетно говори, да би из близине дознао шта је страдалнику потребно. Дакле, *приклони Своје ухо к мени*. Да би ухо Божије некога чуло, Њему није потребан глас. Бог и на основу кретања срца дознаје шта од Њега тражимо. Зар ниси чуо да се Мојсеј, који ништа није говорио, молио Богу неизрецивим уздасима и да га је Господ услишао, рекавши: *Зашто вапиш к Мени* (2. Мојс. 14; 15)? Бог може да чује и праведну крв, иако нема нити језик нити глас који продире кроз ваздух. Тако је и јављање праведних дела пред Господом громогласно. *И у све дане моје призваћу Га*. Кад се помолимо један дан или један час, па и тада не много, одлажемо сваку бригу, као да смо учинили нешто што је равно нашем сагрешењу. Међутим, свети пророк објављује да он приноси исповедање које је сразмерно целокупном времену његовог живота, јер каже: *У све дане моје призиваћу Га*. Да ти не би помислио да је он Бога призивао зато што су сви дани његовог живота протицали у благостању и што су сва његова дела била успешна, пророк у наставку описује величину несрећа, у којима није заборављао Име Божије и каже: *Обузеше ме болови смртни, опасности адске снађоше ме*. Под речју „болови" пророк подразумева болове какви се осећају у трудноћи, када утроба, притиснута бременом, подстиче плод који носи да изађе и када детородни органи, притиснути и напрегнути у време трудноће, потресањем и сажимањем жила узрокују да породиља осети најоштрији бол и страшна мучења. Он је овај појам пренео и на смртне болове, какве жива бића осећају приликом разлучења душе од тела. Ја нисам, каже, претрпео нешто подношљиво него смртне болове, и био сам у опасности да сиђем у ад. Да ли је он само једном претрпео то чиме се хвали или је то претрпео више пута, мада противно својој вољи, с тим што оно што претрпимо противно својој вољи не заслужује похвалу? Погледај, међутим, великодушност овог борца. Кад су ме, каже, *обузели болови смртни и кад су ме снашле адске опасности*, не само да нисам пао под бременом тих искушења, него сам се добровољно изложио далеко многобројнијим искушењима, као да сам за самога себе проналазио патње и болове, и оне ме нису сустизале противно мојој вољи. Најпре је рекао: *Обузеше ме болови смртни* а сада: *жалост и бол нађох*. Будући да је истрајао приликом свих ђаволских искушења, жели да покаже преизобиље љубави према Богу, због чега додаје жалост на жалост и болове на болове, не зато што се нада да ће се сопственом снагом супротставити невољама, него зато што призива Име Господње. Слично овоме говори и апостол: *У свему овоме препобеђујемо* (грч. ὑπερνικῶμεν) *кроз Онога Који нас је заволео* (Рим. 8; 37). Побеђује (νικᾷ) онај који истрајно подноси оно што се дешава по нужности. Препобеђује (ὑπερνικᾷ) онај који као доказ свог дуготрпљења својевољно на себе привлачи болове. Онај ко је пао у неки смртни грех требало би да каже: *Обузеше ме болови смртни*, јер је речено: *Сваки који твори грех од ђавола је* (1. Јн. 3; 8). Кад сам творио грех, каже Давид, и кад ме смрт носила у утроби, снашле су ме адске опасности. Чиме сам се исцелио? Тиме што *нађох жалост и бол* покајања. Прихватио сам на себе муке покајања сразмерне тежини греха, и тако сам се одважио да призовем Име Господње. Шта сам рекао? *О, Господе, избави душу моју*, јер сам заробљен. Ти, Господе, дај за мене откуп, и *избави душу моју*.

3. *Милостив је Господ и праведан*. У Светом Писму, милосрђе се увек повезује са правдом, поучавајући нас да милост Божија није без суда, али и да суд није без милости. Када Бог милује, Он с расуђивањем и мером показује милосрђе достојнима. Када нам суди, Он пресуђује узимајући у обзир нашу слабост и кажњавајући нас много више по човекољубљу него по узвраћању једнаким за једнако. *И Бог наш милује*. Милосрђе је састрадање са онима, који су унижени више него што је мера њихове кривице, какво осећају они што састрадавају. Милосрђе осећамо према ономе који је из великог богатства пао у крајње сиромаштво, ко је од снажног телесног здравља дошао до потпуне изнемоглости, ко је некада ликовао због лепоте и младости свога тела, а затим био погођен болестима које су га унаказиле. Будући да смо и ми некад били славни и да смо живели у рају, а да смо услед пада лишени славе и понижени, *Бог наш милује*, јер види какви смо некад били а какви смо сада. Он је због тога и Адама призвао гласом милосрђа, рекавши: *Адаме, где си* (1. Мојс. 3; 9). Свезнајућем, наравно, није требало обавештење, него је хтео да Адам размисли где је био, и где се сада налази. *Где си*, тј. каквом си се паду изложио ти, који си био на таквој висини?

* Грч. ἀθλοθέτης, судија у борбама атлета (бораца), прим. прев.

4. *Господ чува одојчад; понизих се, и спасе ме*. Уколико се ово дословно схвати, то значи да људска природа не би могла да постоји кад Господ не би чувао младенце и одојчад. Како би они, који су у мајчиној утроби, могли да се хране или да се крећу, да живе на тако тесном месту где нема могућности да се окрену, на месту мрачном и влажном, где не могу нити да дишу нити да живе људским животом и где, слично рибама, пливају у течности, ако их не би чувао Бог? Осим тога, како би могли да наставе да живе на месту на које нису навикнути, када из топлине мајчине утробе изађу на хладан ваздух, ако их не би спасавао Бог? Дакле, *Господ чува одојчад; понизих се, и спасе ме*. Ове речи можеш да схватиш и другачије: будући да сам се обратио и постао као младенац (дете), примио сам, као дете, Царство небеско и својом незлобивошћу дошао до детињег смирења: Господ, Који чува младенце, спасао ме чим сам се смирио.

5. *Повратити се, душо моја, у спокој твој, јер ти Господ учини добро*. Добри подвижник самоме себи нуди речи утехе, говорећи слично Павлу: *Добар рат ратовах, трку заврших, веру одржах, и сад ме чека венац правде* (2. Тим. 4; 7–8). То исто самоме себи говори и пророк. Онима, који су се у овом животу законито подвизавали, предстоји вечни спокој. То, међутим, није спокој који се дарује зато што смо га заслужили својим делима, него га многодарежљиви Бог по благодати дарује онима, који су се у Њега уздали. Давид још не говори о тамошњим добрима него обзнањује како се ослободио од житејских брига и благодари за то Ослободиоцу душа, Који га је избавио од разноликог и тешког робовања страстима. Како то? *Јер избави душу моју од смрти, очи моје од суза и ноге моје од склизнућа*. Кроз поређење са садашњим стањем, Давид изображава будући спокој. Овде ме, каже он, *обузеше болови смртни*, а тамо *Бог избави душу моју од смрти*; овде очи због жалости проливају сузе, а тамо више нема сузе, које би замаглиле зенице оних што се веселе созерцавањем лепоте славе Божије, јер ће *Бог избрисати сваку сузу са њиховог лица* (Иса. 25; 8); овде постоји много опасности од склизнућа, због чега и Павле каже: *Који мисли да стоји нека пази да не падне* (1. Кор. 10; 12). Тамо, међутим, стопе чврсто стоје, живот је непромењен и не постоји опасност да ће нас привући грех, јер тамо нема нити телесне побуне нити садејствовања жене ка греху. У васкрсењу неће бити ни мушког ни женског пола, него ће они, који су угодили свом Владики и који обитавају у земљи живих, живети неким јединственим и једнообразним животом. Овај свет је и сам смртан, и служи као пребивалиште за умируће. Грађа видљивих ствари је сложена, а све што је сложено обично се руши. И ми, који као делови света живимо у свету, нужно учествујемо у природи целине. Због тога

ми, људи, умиремо више пута, и пре него што смрт разлучи душу од тела. Нека ти не буде чудно ово што је речено; напротив, проникни у саму стварност. Током три седмине година, човек обично доживи три промене и преображаја узраста и начина живота. Након истека сваке седмине, посебна граница закључује оно што је прошло и јасно означава промену. У првој седмини, детињи узраст се завршава испадањем зуба. Узраст детета способног за учење продужава се до младости; кад напуни двадесет једну годину и кад мање почну да прекривају његове образе, младић неприметно ишчезава и преображава се у зрелог човека. Кад видиш човека, који је са годинама престао да расте, чији се начин размишљања утврдио и у којем нема трагова младости, зар нећеш закључити да је умрло оно што је у њему прошло? Старац, који се преобразио и по спољашњем изгледу и по душевним склоностима, очигледно више није онакав, какав је некада био. Због тога људски живот бива испуњен многим смртима, не само приликом преласка из једног узраста у други, него и приликом душевних падања у грех. Тамо, где нема ни телесне ни душевне промене (јер нити разум лута, нити се расположење мења, нити било каква околност нарушава постојаност и непомућеност помисли), тамо је земља уистину живих, који су свагда подобни (слични) самима себи. Пророк обећава да ће у тој земљи посебно угодити Богу сваке твари, јер ништа спољашње неће ометати његову намеру да Му служи истинито и у подједнакој части с ангелима. У Писму је речено: *Зато се и радо трудимо, било да боравимо овде, било да одлазимо, да будемо Њему угодни* (2. Кор. 5; 9). Таква је земља живих; тамо нема ни ноћи ни сна, који је обличје смрти; нема ни хране, ни пића, који овде крепе нашу слабост; нема ни болести, ни страдања, ни лечења, ни судница, ни трговине, ни уметности, ни новца, тог почетка зла, изговора за ратове и корена непријатељства. То је земља живих, који не умиру грехом, него живе истинским животом у Христу Исусу, Којем нека је слава и сила у векове векова. Амин.

ШЕСТОПСАЛМИЈЕ – Из Тумачења Псалтира Јефимија Зигабена

Псалам 3

1. *Псалам Давидов, када бежаше пред лицем Авесалома, сина свога*

Натпис овог псалма је јасан, посебно за људе који су упознати с Књигама Самуиловим и Књигама о царевима (в. 2. Сам. 12; 14). Он не приличи само Давиду, него и сваком човеку који је изложен нападима видљивих и невидљивих непријатеља.

2. *Господе, што се умножише они који ме угњетавају*? Тешко јадикујући што је изложен таквој злонамерности од стране чланова своје породице и пријатеља и управљајући мисли само ка Богу, пророк пита због чега се свакодневно увећава број његових непријатеља (он их је, заправо, назвао угњетачима) који се у гомилама прикључују оцеубици Авесалому. Који је томе разлог, када он сам (тј. пророк) није увредио никога од њих? Тим речима наговештава и демонске нападе на нас.

Многи устају на мене. То је рекао да би разјаснио израз: *умножише се*.

3. *Многи говоре души мојој: нема му спасења у Богу његовом*. Многи, каже, од оних, који су се побунили против мене, охрабрују један другога и о мојој души, тј. о мени самом, разглашавају следеће: ако је могао тако лако бити натеран у бекство, то значи да га је Бог оставио због његових грехова. Или: тако говоре многи од њих, видевши моје невоље. *У Богу његовом*, тј. од оног Бога у Којег се пророк увек уздао.

4. *А Ти си, Господе, заштитник мој*. Нека о мени разглашавају шта год желе, Ти и даље остајеш заштитник свих који су у искушењима, а посебно оних, који су показали да су достојни Твоје заштите.

Слава моја, и подижеш главу моју. Други траже славу у племенитом пореклу, срећи, богатству или нечему сличном, а ја се једино у Тебе уздам и једино се Тобом поносим. Ти ћеш ме прославити, јер си мој помоћник, и подићи ћеш моју главу, некад победоносну а сада повијену под бременом несрећа.

5. *Гласом мојим ка Господу виках, и услиши ме са свете горе Своје*. Тек што сам завапио – чувствено, тј. устима, или духовно (у мислима) – истог часа Бог ме услишио, јер је Господ близу свих који Га призивају. Светом гором пророк назива Сион где, како се веровало, обитава Бог и

где беседи са људима који су се тога удостојили. Под светом гором може се подразумевати и небо, које ми називамо обитавалиштем Божијим.

6. *Ја уснух*. Савладан страшним бременом недаћа ја сам, каже, потпуно клонуо духом и ништа нисам предузимао (слично ономе који спава).

И спавах, тј. дуго сам се налазио у таквом стању.

Устадох, јер ће ме Господ заштитити. Будући да сам као пророк дознао да ћеш ми Ти помоћи, истог тренутка сам ободрио свој клонули дух. Неки тумачи тврде да је пророк ове речи (*уснух, спавах, устадох*) изговорио о свом васкрсењу, уместо да употреби речи: будући мртав „заспах" и дуго ћу спавати, при чему ће моје тело бити непокретно. Након извесног времена ја ћу се пробудити односно онда када Христос, сишавши у ад, васкрсне оне који се тамо налазе или пак кад на свршетку времена васкрсне све мртве.

7. *Нећу се уплашити од мноштва народа који ме около нападају*. Нећу се уплашити управо због тога што се уздам у Твоју заштиту. Под онима који га *нападају* пророк подразумева или оне што нападају њега самог, тј. Авесаломове присталице (историјски смисао) или пак демоне (пренесени смисао). У односу на демоне, њихово нападање *около (са свих страна)* управо тако треба и разумети, јер они нападају и спреда (када се труде да у нас засеју наду у срећан исход наших подухвата) и отпозади (када подсећањем на наша прећашња сагрешења покушавају да оскрнаве наше душе). Осим тога, они нападају и здесна када, садејствујући у нашим добрим делима, настоје да у нама побуде славољубље; нападају и са леве стране, када отворено настоје да нас приклоне сагрешењу.

8. *Устани, Господе, спаси ме, Боже мој*. Представљајући дуготрпељивост Божију као неку врсту сна, пророк каже: *устани*, уместо: *крени на непријатеље*. Могуће је и да пророк на овом месту предсказује Спаситељево васкрсење из мртвих, призивајући Га ка спасавању људи, које овде (пророк) изображава самим собом: *спаси ме*.

Јер си Ти поразио све који ми узалуд непријатељују. Будући да је пророчким очима прозрео пропаст својих непријатеља, пророк већ узноси благодарење Богу и исповеда милост коју му је учинио.

Зубе грешника скршио си. Под зубима се очигледно подразумева сила. Тај израз је метафорично преузет од звери, чија је сила усредсређена управо у зубима. Очигледно је да пророк *грешницима* назива своје непријатеље који су погрешили што су узалудно ратовали против њега, будући руковођени искључиво злобом.

9. *Господње је спасење*. То је такође усклик благодарења, који означава да га је спасао Господ а не неко други.

И на народу Твоме благослов је Твој. Твој благослов се, каже, спустио и на Твој народ, тј. на оне који заједно са мном трпе нападе многих непријатеља, или на цело царство или пак на народ који чине они што верују у Христа. Под *благословом* треба подразумевати мир и доброчинства Божија као последицу благослова Божијег. Због тога је тај народ прославио Бога, као што Га је прославио и сваки други, видевши какву је помоћ пророк добио од Господа.

Псалам 37

Псалам Давидов, за сећање, о суботи

Овај псалам је сличан шестом псалму, јер има исти почетак. Слично шестом, и овим псалмом Давид оплакује несреће које му се дешавају након сагрешења. Оба псалма садрже Давидову молитву за ослобођење и за олакшавање његове судбине. Према томе, и овај псалам је написан у време кад је Давида прогонио Авесалом. У натпису је напоменуто: *за сећање*, односно за сећање на Давидове грехове и на несреће и страдања која су за њима уследила.

2. *Господе, немој ме јарошћу Твојом корити, нити ме гневом Твојим казнити*. Насупрот овоме, у Књизи о Јову је речено: *Блажен је човек којег Бог прекорева* (Јов 5; 17). Чини се да чак и сам Давид на другом месту другачије расуђује о томе, јер каже: *Блажен је човек којег прекориш, Господе, и из закона Твога научиш га* (Пс. 93; 12). Пророк, међутим, чак ни у горенаведеним стиховима не тражи да разобличење и казна Божија буду сасвим удаљени од њега. Он само моли Господа да његова казна и разобличење не буду сједињени са Његовом јарошћу и гневом. Пророк је знао да је гнев Божији неподношљив и плашио се да услед њега сасвим не пропадне. Због тога и моли Бога да Његова посета буде спокојна, како би се поправио и избегао страшну казну на будућем суду Божијем. Из тог разлога је најпре поменуо прекор а након њега казну, будући да она за њим следи. Морамо напоменути да су дејства Божија слободна од гнева и било какве страсти. Уколико пророци приписују Богу слична душевна расположења, онда то чине само због тога да би нама, људима, показали да се Бог брине о свакоме од нас и да Он све види и чује. Ако, дакле, пророци настоје да божанска дејства објасне људским дејствима, то се дешава стога што су и пророци и они који их слушају – људи, због чега се и изражавају људским језиком. Када је, дакле, реч о јарости и гневу Божијем, под тим не смемо подразумевати страсти, него их морамо схватити као најстрожије одлуке Божије, какве и доликују грешницима.

3. *Стреле Твоје заводоше се у мене*. Сагласно с тумачењем Василија Великог, под стрелама треба подразумевати разобличујуће речи, којима је пророк Натан ранио Давида, говорећи: *Неће се одмаћи мач од дома твојега довека, јер си Ме презрео и узео жену Уријe Хетејина да ти буде жена* (2. Сам. 12; 10). Под *стрелама* можеш подразумевати и закон Божији, у којем се налазе и одлуке против прељубника и убица; оне су као стреле проболе Давидово срце, изазвавши патње и несреће.

Спустио си на ме руку Твоју, тј. Твоју силу која се пројављује у кажњавању. Божанствени Кирило каже: „Онај који на другога спушта руку полаже на њега неподношљив терет. Осим тога, тиме се изражава непрекидност и дуготрајност казне, јер недаће, које су од Бога послате на онога који бива кажњен или искушаван, често следе једна за другом."

4. *Нема исцелења телу моме од лица гнева Твога*. Речи као што су: *од лица гнева Твога* или *од лица грехова мојих* изречене су у овом псалму у значењу описа, односно употребљене су уместо речи: „услед гнева Твога" и „услед грехова мојих". Нема, дакле, исцелења мом телу, тј. нема олакшања страдања, која су узрокована Твојим гневом. Тај гнев се пројавио у Твојим претњама и застрашивањима, које су ми упућене кроз пророка Натана или су ми објављене у Закону.

Нема мира у костима мојим од лица грехова мојих. Нема, каже, чврстине и стабилности у мојим костима, телесним или душевним (под тим се подразумевају душевне силе и мисли које утврђују душу), јер се оне тресу и колебају због мојих грехова. Један од тумача каже да речи *лице грехова* означавају замишљање пређашњих сагрешења и подсећање на њих, тако да су моји грехови (тј. сећање на грехове) свагда пред мојим лицем.

5. *Јер безакоња моја превазиђоше главу моју*. Моја безакоња су се, каже, толико умножила и нарасла да су превазишла моју главу. Давид овим речима изражава величину својих грехова, као што је на другом месту, желећи да изобрази мноштво својих сагрешења, рекао: *Умножише се већма (безакоња) од власи главе моје* (Пс. 39; 13).

Као бреме тешко отежаше ме. Безакоња су моја тешка и зато не могу да поднесем сећање на њих. Она ме присиљавају да се повијам и да гледам у земљу, као да носим неко велико бреме. Ориген каже: „Овакве речи не могу да изговоре они, који не осећају своја сагрешења. Неки се чак хвале и наслађују својим преступима… Међутим, само они који се кају осећају њихово бреме. Бог стога и каже да Му они, који су уморни и обремењени, приступе путем покајања."

6. *Усмрдише се и загнојише ране моје, од лица безумља мога*. Ране, које су у мојој души створиле ужарене стреле ђавола, загнојиле су се и почеле

да смрде, не само на својој површини него и у дубини. Тим речима Давид изражава повреду и трулежност своје душе, због које ни она сама није више могла да поднесе свој смрад. Запази, читаоче, како божанствени Давид умножава и увеличава своје грехове док их ватрено исповеда: он најпре каже да су велики, затим да су тешки и најзад да су се загнојили и усмрдели. Кад неко осети злосмрадност свога греха, онда је то знак истинског покајања, јер тек тада може да омрзне грех и да се гнуша над њим.

7. *Пострадах и скруших се до краја*. Исцељујући своје многобројне и злосмрадне ране, до краја сам пострадао од слабости, тако да сам се сасвим скрушио (погнуо). *Сав дан постићен ходих*. Иако сам био на царском престолу, по читав дан сам ходао мрачног лица и погледа обореног ка земљи. Рањавала ме моја сопствена савест, не допуштајући ми да се у души радујем и веселим.

8. *Јер се слабине моје испунише поругама* (тј. моја бедра су се испунила срамним огњем). Ако је страсна, телесна пожуда срамота и лаж, онда она није истинско задовољство него сенка задовољства. Због тога апостол каже: *Стојте, дакле, опасавши бедра своја истином* (Еф. 6; 14), тј. опашите своју утробу истинским задовољством, какво се рађа од целомудрености и правде. Давид каже да је претрпео осрамоћење од демона: овај му се наругао, јер је његово тело подстакао ка недоличним и незаконитим кретањима телесне нечистоте. *И нема исцелења телу моме*, јер ми се демон наругао. Зато га кажњавам и исцрпљујем због сладострашћа које ми је оно (тело) донело.

9. *Злостављан бих и унижен веома*. Ја сам, каже, кроз глад, жеђ, лежање на голој земљи и остале суровости прекомерно кажњавао своје тело. *Риках од уздаха срца мојега*. Свети Кирило каже: „Савест која рањава срце изазива у њему уздахе. Онај који робује греху и којег савест оптужује због тога што је ражалостио Бога, не може да буде немаран према томе. Напротив, његов ум бива као опијен жалошћу, а срце страда од суровог мучења, због чега се, услед дубине уздаха, чини као да риче. Нисам се, каже, исповедао устима, тако да сви виде, него у дубини срца, и једино пред Тобом, Који познајеш тајно."

10. *Господе, пред Тобом је сва жеља моја, и уздисање моје од Тебе се не сакри*. Након сагрешења, каже, сва жеља моја је пред Тобом, Господе, јер Ти знаш да сам свагда жудео за својим спасењем и за избављењем од несреће. Моје уздисање није скривено пред Тобом, и Ти га слушаш као да је разговетна реч, која излази из дубине срца. Свети Кирило тумачи: „Веома је значајно да је сва жеља човекова пред Богом, односно да човек има жељу која је достојна погледа Божијег. Насладе, које човеков разум

спуштају до недоличних дела, далеко су од пречистих очију Божијих. Напротив, свака жеља која води ка врлини налази се пред Његовим погледом." Блажени Теодорит: „Пошто сам једном своју жељу окренуо ка рђавоме, сада је непрестано управљам ка Твојим заповестима."

11. *Срце моје смути се, остави ме снаѓа моја*. Моје срце се усталасало због разобличења савести и покајања, а снага ме напустила зато што сам се исцрпљивао најразличитијим страдањима тела. *И светлост очију мојих и она није са мном*. Према речима Василија Великог, Давид светлошћу својих душевних очију назива Светога Духа, Који се од њега удаљио након сагрешења. Према неким тумачима, овај стих је заправо пророчка реч, која је изговорена у име Христа и односи се на Његове ученике. Иако су били Његови верни пријатељи, као светлост Његових очију, у време страдања су га напустили и разбежали се, како о томе сведоче Еванђеља. Божанствени Кирило о овом стиху каже: „Све док пожуде не заробе ум, он се налази у мирном, тихом и непомућеном стању. Осим тога, он од Бога бива просветљен чистом светлошћу трезвености. Мир Божији чува срце и његове помисли. Међутим, кад се срце нађе под утицајем недоличног и злог сладострашћа, сатана га испуњава метежом и ствара у њему зле помисли, помућује га и чини да се прекрије духовном тамом, као да га на тај начин испуњава борбом и окршајем."

12. *Пријатељи моји и ближњи моји сѿрам мене дођоше и сѿадоше*. Према Теодоритовом тумачењу, Давид овде загонетно указује на свог саветника Ахитофела и на многе, њему сличне, (Давидове) рођаке и пријатеље. За њих каже: *дошли су сѿрам мене*, тј. против мене, јер је због мог сагрешења Бог допустио да се све то догоди. *И најближи моји на одсѿојању сѿадоше*. Под *најближима* би требало подразумевати Давидове најближе пријатеље, јер су и они почели да га прогоне. Неки кажу да се под тим подразумевају неки од Давидових пријатеља који су, страхујући од Авесалома, избегавали чак и да се сретну са Давидом.

13. *Тражиѿељи душе моје ужурбаше се, и који ми искаху зла ѓоворише ѓоѓубне (исѿразне) сѿвари, и ѿо цео дан смишљаху лукавсѿва*. Они, који су тражили моју душу тј. мене самог, чинили су ми зло употребљавајући свако могуће лукавство. Осуђујући ме и клеветајући, говорили су против мене свакакве рђаве речи. Давид их назива испразним, јер су биле лажне и неосноване.

14. *А ја као ѓлув не слушах и као нем не оѿварах усѿа своја*. Иако сам их чуо, чинило се да их не слушам, јер сам ћутао и нисам допуштао да ме помуте речи које су непријатељи изговарали против мене. Давид је, несумњиво, слушао и многе друге који су му се изругивали, али је и тада ћутао.

15. *И бејах као човек који не чује и који у усѿима својим нема оѿправдања*. Овим речима се сасвим добро објашњавају претходне. Оправдањима назива речи којима би се одбранио и разобличио своје клеветнике.

16. *Јер у Тебе се, Госѿоде, ѿоуздах*. Давид овде износи разлог због којег је био глув и није отварао уста против својих клеветника: он се, каже, састоји у томе што сам се надао да ћеш ме Ти, Господе, заштитити од непријатеља.

17. *Да ми се не ѿорадују нейријашељи моји; и у сѿоѿицању ноѓу мојих бише нада мном велеречиви*. Кад се мој пут удаљио од пута божанствених заповести, одмах су се бестидно дрзнули да се размећу како ће ме погубити.

18. *А ја сам на ударце сѿреман*. Кад сам сагрешио и лишио се божанствене помоћи, постао сам лак плен за оне што су хтели да ме поразе. Можда би се могло протумачити и на следећи начин: због мојих грехова, свагда сам био спреман за исправљање и за Твоју поуку. *Бол је мој сѿално ѿреда мном*. Сећање на преступ који сам починио изазива ми бол и свагда је пред мојим очима. Оно ме мучи и узнемирује, тако да не могу да га заборавим и на тај начин престанем да осећам бол.

19. *Безакоње моје ја ћу објавиѿи*, јер ћу свима говорити о свом греху и оптуживаћу самога себе. *И бринућу се за ѓрехе своје*, тј. побринућу се за исцелење од греха. Давид не прави разлику, тако да преступ назива и безакоњем и грехом. *А нейријашељи моји живе (уживају), и осилише се нада мном*. Речено је: *живе*, уместо: они су снажни а ја слаб.

22. *Не оѿави ме, Госѿоде; Боже мој, не удаљи се од мене*, јер сам лишен сваке помоћи, и само у Теби имам помоћника и чувара.

23. *Похиѿај ми у ѿомоћ, Боже сѿасења моѓа*! Господару живота мога, похитај да ми помогнеш!

Такво је тумачење овог псалма. Историјски и дословно, он се односи на Давида. Он, међутим, приличи свима који су сагрешили. Под пријатељима и ближњима могли бисмо подразумевати добре ангеле, који нас чувају и радују се нашим врлинама. Међутим, када виде да грешимо, они тугују; иако су нам раније били веома блиски, сада се удаљују од нас. Када се пак ангели удаље од нас, приступају нам нечисти духови и присиљавају нас да чинимо још веће грехе, уносећи у уши нашег срца речи, тј. испразне и рђаве помисли. Они хришћани, који имају добар и пажљив ум, закључавају своје душевне уши и не одговарају на рђаве демонске помисли. Њихов ум безмолвствује и у помоћ призива једино Бога, Који их може заштитити од демона.

Псалам 62

Псалам Давидов, када беше у пустињи јудејској

Бежећи од Саула, Давид је побегао у безводну пустињу, где је неко време живео. Налазећи се у тој пустињи написао је овај псалам, у којем открива своју неизмерну љубав према Богу. Осим тога, он у њему и пророкује о истребљењу својих непријатеља. Овај псалам приличи и нама, хришћанима. Када се нађемо у пустињи сладострасних ствари овога света и кад љубимо Бога, несумњиво је да ће бити истребљени и наши видљиви, и наши невидљиви непријатељи, тако да ни најмање неће моћи да нам нашкоде. У неким преписима помиње се да је овде реч о Идумејској пустињи, тј. оној пустињи која се најпре налазила у земљи Исаавовој (Идумеји), а затим постала део јудејске земље.

2. *Боже, Боже мој, к Теби јутрењујем*. Јутро проводим молећи се Теби: чим се пробудим, мисаоно Ти притичем и, пре него што започнем било које дело, најпре беседим са Тобом. Приносим Ти молитву и њоме Ти посвећујем почетак дана.

Ожедне Тебе душа моја. Помињући жеђ, Давид изображава неизмерност своје љубави према Богу. На сличан начин изразио се и на другом месту: *Жедна је душа моја за Богом живим* (Пс. 41; 3).

Колико пута Теби чезне тело моје? Поменувши најпре душу, сада присаједињује и тело, о чему божанствени Кирило каже: „Није само душа била испуњена богочежњивошћу, него је и тело жедно Бога, посебно кад се одрекне непријатељских стремљења и кад своју вољу у потпуности потчини Богу. Када умртвимо своје земне удове, па и само телесно мудровање потчинимо божанственим законима, моћи ћемо да, заједно са Давидом, одважно кажемо: *Теби чезне тело моје*.

У земљи пустој и непроходној и безводној. Иако се налазим у непроходној и безводној пустињи, то није умањило моју љубав према Теби.

3. *Тако се у светињи јавих Теби*. С оном љубављу, с којом сам се појављивао пред Тобом у Твојој светој скинији, кад сам Ти служио у Јерусалиму (Теодорит и Кирило кажу да под светињом треба подразумевати управо скинију), стремим Ти и сада, живећи у пустињи. Другим речима, Давид показује да је и тамо, молећи се у скинији, и овде, налазећи се у пустињи, очувао исту љубав према Богу.

Да видим силу Твоју и славу Твоју. Приступам Ти и молим Ти се у овој пустињи да бих видео Твоју силу којом ћеш срушити моје непријатеље, али да бих видео и Твоју славу, јер ће Те сви прослављати због помоћи коју дарујеш онима што се уздају у Тебе. Теодорит каже: „Стојим пред Тобом и замишљам Твоју неизрециву силу. Будући да је Твоја природа

недостижна (непојмљива), прослављаћу Те на основу онога што видим у Твојој творевини."

4. *Јер је боља милост Твоја од живота многих; уста моја похваљиваће Те*. Према Теодоритовим речима, под *животом* треба подразумевати живот у раскоши или живот у наслађама, какав воде телољубиви људи. За мене је, каже, боље да и у овој пустињи задобијем твоју милост, него да живот проводим у раскоши и у наслађивању телесним задовољствима. Због тога ће Те похваљивати *уста моја*, односно ја сам." Свети Кирило тумачи на следећи начин: „Милошћу се назива спасење у Христу, а *животом* закон, односно начин живота по Мојсејевом закону, због чега каже да је милост боља од живота."

5. *Тако ћу Те благосиљати у животу моме, у Име Твоје подизаћу руке своје*. Као што Те сада, искрено и свом душом, прослављам у пустињи, тако ћу Те прослављати и читавог живота, и само ћу у Твоје Име уздизати руке на молитву. Речи светог Кирила: „Полаже чврсту намеру не само да благосиља Бога, него да то чини током читавог живота, тј. не само да Га благосиља речима него превасходно врлинским делима."

6. *Као од сала и масти да се наситити душа моја, и уснама радости хвалиће Те уста моја*. Као што се утроба насићује салом и масним јелима, тако ће се моја душа наситити Твојом милошћу.

7. *Када бих Те спомињао на постељи мојој, у јутрима бих размишљао о Теби*. Будући да Те помињем и кад се налазим у постељи, и ујутро се најпре опоменем Тебе. Један од тумача каже: „Сећање на Тебе, Господе, не дозвољава ми да заспим; током сваке ноћне страже храним се овом мишљу, и тако проводим време све до јутра, односно – свагда." Нешто слично каже и свети Исаак: „Онај ко је достигао савршену љубав према Богу тај и у сну беседи са Њим. Љубави је својствено да тако поступа, а она представља савршенство људи у овом животу." О томе говори и невеста у Песми над песмама: *Ја спавам, а срце је моје будно* (Песма 5; 3). Добро је, браћо, да се и у сну сећамо Бога, јер ће ово сећање удаљити од душе гнусна демонска маштања и мрачни греховни сан.

8. *Јер си постао помоћник мој, и под кровом крила Твојих обрадоваћу се*. Давид под *кровом крила* подразумева промишљатељске силе Божије, тако да слично говори и на другом месту: *Покровом крила Твојих покриће ме* (Пс. 16; 8).

9. *Прилепи се моја душа уз Тебе, а мене прихвати десница Твоја*. Свети Кирило каже: „Прилепљеност на неки начин означава целовиту мисао о тежњи ка врлини и нераскидивости љубави. Због тога апостол Павле и каже: *Ко ће нас раздвојити од љубави Христове*? Наиме, нико не може да

одлучи онога који се васцелом мишљу предао Богу. А кад се посредством очишћења таква мисао сједини са чистим, њега онда руководи десница Божија, тј. Христос."

10. *Они узалуд тражише душу моју; сићи ће у дубине земље*. Мени ће, каже, помоћи Бог, а моји непријатељи, који су ми смишљали зло и желели да ме убију, умреће и сићи ће у ад.

11. *Предани ће бити мачевима*. Пошто је претходно поменуо да ће његови непријатељи умрети, Давид у наставку говори и о томе на који ће се начин то догодити: он каже да ће бити *предани мачевима*, односно да ће пострадати у бици. *Постаће удео лисицама*. Када Саул и остали непријатељи погину у бици, лисице и остале звери раскомадаће их као своју храну, јер ће остати несахрањени. Према Теодоритовим речима, Давид је тиме хтео да покаже да њих неће погубити одважнији и снажнији војници, него они који су од њих ништавнији, слабији и лукавији, пошто је лисица управо таква животиња: ништавна, слаба и лукава. Осим тога, лисице указују на иноплеменике, који су их опкољавали и често ратовали са Саулом.

12. *Цар ће се радовати у Богу*. Давид царем назива самога себе, као онога који је помазан по заповести Божијој. Он не каже да ће се радовати због смрти својих непријатеља (јер је, као што знамо, ридао и јецао кад је дознао за смрт Саула и његовог сина Јонатана), него да ће се радовати у Богу, Који избавља оне што Га љубе. Под царем се може подразумевати и онај који влада и господари над страстима; онај који хвали би у том случају био онај који обећава да ће водити врлински живот, а затим то своје обећање, према речима богоносног Максима, потврди и делима: „Достојан је похвале сваки, који пред Богом обећа да ће водити божанствени (тј. врлински) живот, а затим заклетву доброг обећања испуни посредством творења дела правде."

Хвалиће се свако ко се Њиме заклиње, јер се затвориште уста оних који говоре неправду. Овај псалам се може протумачити како у односу на видљиве, тако и у односу на невидљиве непријатеље. У односу на оне невидљиве, он казује да ће демони сићи у најдубље подземље или у тартар (пакао, ад). Врховни апостол, Петар, каже: *Бог не пошеде анђеле који сагрешише, него их баци у окове мрака пакленога* (2. Петр. 2; 4). Под мачем, којем су предати демони, можемо подразумевати муке каквима ће их предати Бог.

Псалам 87

Песма псалма, синова Корејевих, за крај, за маслеш да одговори, поучан, Емана Израиљца

У натпису овог псалма стоји: *за крај*, јер се пророштво, које се у њему садржи, односи на крај (тј. на последња времена). Претходни, 86. псалам, пророковао је о рођењу Христовом, док овај, према Јевсевијевим и Атанасијевим речима, пророкује о Његовој смрти и о силаску у ад. Реч *маслеш* означава да је овај псалам певао хор. Даље, каже се да је *поучан*, јер се од оних који га читају захтева разумевање, будући да је у псалму изложена мисао о тајинственој смрти Господњој. Најзад, натпис *Еману Израиљцу* говори да Давид овај псалам није предао само синовима Корејевим, него и првом појцу, Еману.

2. *Господе Боже спасења моја, дању и ноћу виках пред Тобом*. Слично као у 21. псалму, и овде говори у име Христа, Који, као човек, назива Свог Оца Богом и Господом. Израз *дању и ноћу* употребљен је уместо „свагда". Свагдашње призивање Бога показује веру у Њега; наиме, онај који Га љуби непрестано Га призива, понекад устима, а понекад срцем, знајући да му је свагда потребна помоћ Божија.

3. *Нека изађе пред Те молитва моја, приклони ухо мољењу моме*. Под молитвом и мољењем овде треба подразумевати или ону прозбу, коју је Христос упутио Оцу за ученике (о чему говори еванђелиста Јован), или пак ону, коју је изговорио молећи се да Га мимоиђе чаша. Христос је, као човек, ове смирене речи изговорио онако, како су оне изговорене и у 21. псалму.

4. *Јер се душа моја испуни зала, и живот се мој спусти до ада*. Под злом овде треба подразумевати жалост, будући да каже: *Жалосна је душа моја до смрти* (Мт. 26; 38), док под адом треба подразумевати смрт.

5. *Прибројан бих онима који силазе у гроб*. Ове речи односе се на Спаситељево погребење након смрти, па тако и Јевсевије каже да под гробом треба подразумевати ад, у који је Господ сишао после крсне смрти.

Постадох као човек беспомоћан. Он не каже једноставно: *постадох као човек*, јер је Он и био савршени човек, него: *као човек беспомоћан*, како је Спаситељ и изгледао људима, након што су Га сви напустили.

Међу мртвима слободан. Другим речима, Он је у гробу био слободан од труљења и пропадања тела. Могло би се протумачити и на следећи начин: Ја, Који сам био слободан, без Своје кривице сам сишао међу мртве. Наиме, узрок смрти свих људи је грех, пошто је смрт казна за грех, и једино је Христос био без кривице и греха. Христос се слободним можда назива и због тога што сви остали људи умиру противно својој вољи

и страхујући од смрти. Христос је умро добровољно, због чега и каже: *Власт имам положити душу Своју* (Јн. 10; 18). Осим тога, Христос се сматра слободним и зато што није био свезан оковима ада него се слободно и самовласно уселио и њега, а затим и друге ослободио од тих окова. Изнад свега, Христос је као Бог слободан од умирања и смрти.

6. *Као рањеници у гробу којих се више не сећаш, и који од руке Твоје бише одбачени*. Уподобио сам се таквима, каже, али само по мишљењу људи, док у стварности није било тако. Иако су Моје тело пробили ексерима и копљем, иако сам био положен у гроб, Ти ме ниси заборавио, Оче, јер *нећеш дати да светац Твој види труљење* (Пс. 15; 10). Ја нисам био лишен Твоје руке, односно Твоје помоћи, јер си Ме *због безазлености (незлобивости) Моје прихватио* (Пс. 40; 13).

7. *Поставише ме у јаму најдубљу, у места мрачна и у сенку смрти. Јамом најдубљом* Господ назива гроб. Положили су ме, каже, Јосиф и Никодим, и кад су на улаз ставили плочу, гроб је постао сасвим мрачан. Ту таму Он назива и *сенком смрти*, користећи више израза да би исказао једно исто.

9. *Удаљио си познанике моје од мене*. О томе еванђелиста Лука пише: *А стајаху издалека сви познаници Његови.., посматрајући ово* (Лк. 23; 49). Рекао је: *удаљио си*, јер је то било по вољи Очевој.

Поставише ме за гађење себи. Јеврејима Ме предао Јуда Искариотски и, мада сам могао да одем и да побегнем од њихових руку, Ја то нисам учинио, него сам добровољно претрпео сва мучења којима су Ме изложили.

10. *Очи моје изнемогоше од сиромаштва*, тј. од плача. Диодор и Јевсевије кажу: „Као што је плакао над Јерусалимом, Господ је исто тако оплакивао и Јудину пропаст, и отпадништво Јевреја, и казну пропалих." Из Еванђеља знамо да је Господ плакао четири пута: када је требало да васкрсне Лазара, кад су Јелини дошли у храм да Га виде и кад је изговорио: *Сад је душа Моја узбуђена, и шта да речем* (Јн. 12; 37), када је издалека угледао Јерусалим (в. Лк. 19; 41) и кад је сведочио о Јуди (в. Јн. 13; 21), при чему под узнемиреношћу духа, која се овде помиње, већина тумача подразумева плач.

11. *Еда ли ћеш мртвима чинити чудеса*? Овим речима Господ показује да се, по законима човечије природе, и Он плаши смрти. Тако је речено и у Еванђељу: *Оче, ако је могуће, нека Ме мимоиђе чаша ова* (Мт. 26; 39). Осим тога, ове речи су сагласне с оним што се каже у 29. псалму: *Еда ли ће Ти се исповедати прах* (ст. 10)? Зар ћеш, каже, Оче Мој, творити чудеса на безосећајним мртвацима, као што их твориш на живим људима? Хоће ли лекари васкрсавати мртве и хоће ли те они, када устану, прослављати? Сигурно је да нећеш, него ћеш чудеса творити на живим људима, који ће их разумети и због тога Ти заблагодарити.

14. *И ја к Теби, Господе, завапих, и јутром молитва моја претиче Те*. Према Јевсевијевом тумачењу, ове речи се односе на Васкрсење Христово које се, према сведочењу Еванђеља, догодило у рано јутро.

15. *Зашто, Господе, одбацујеш душу моју, одвраћаш лице Твоје од мене*? Ове речи, које Псалмопојац изговара у име Христа, сагласне су са оним што је речено у 21. псалму: *Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио*? Господ је то изговорио и о нама, јер смо због наших грехова били одбачени од Бога.

16. *Сиромах сам ја и у трудовима од младости моје*. Свети Григорије Богослов у Беседи на Рождество Христово каже: „Богати постаде убог и сиромашан, и осиромаши мојим телом, да бих се ја обогатио Његовим божанством." И Сам Христос је књижевнику изговорио оне речи, којима је изразио Своје сиромаштво: *Лисице имају јаме и птице небеске гнезда, а Син Човечији нема где главу заклонити* (Мт. 8; 20). Под трудовима се овде подразумевају несреће, што исказује да је Господ од самог Свог рођења (по телу) трпео прогоне и злонамерност Ирода и Јевреја.

Уздигнут будући, понизих се веома. Иако сам се уздигао кроз знамења и чудеса која сам сатворио, Јевреји су мислили да сам се кроз срамоћење, поруге и страдања унизио (Теодорит).

19. *Удаљио си од мене пријатеља и ближњега, и познанике моје од несреће моје*. Пријатељем, ближњим и познаником Господ назива Своје ученике. Пријатељима их назива у складу с речима: *Ви сте пријатељи Моји* (Јн. 15; 14), ближњима зато што су живели поред Њега, а познаницима зато што су познали Христа и што је Христос њих познао.

Јасно је, дакле, да се овај псалам односи на Христа, али се може односити и на све верујуће, који су невољи.

Псалам 102

Псалам Давидов

Овим псалмом се изражава благодарење Богу, што се види већ из његових првих речи:

1. *Благослови, душо моја, Господа, и све што је у мени свето Име Његово*. Благодари, хвали и прослављај, душо моја, Господа, Који ти је учинио тако велика и многобројна доброчинства. Према Теодоритовим речима, под *свим оним што је у мени* Псалмопојац подразумева све своје душевне силе, успомене и помисли срца.

2. *Благослови, душо моја, Господа, и не заборављај сва уздарја Његова*. Цар – пророк понавља речи првог стиха, да би тиме још више подстакао хришћане да прослављају Бога. Не заборављај, душо моја, она уздарја која си добила од Бога, јер смо Му, својим непослушањем, на њих узвратили злом. И поред тога, Бог нам није узвратио казнама и мучењима која смо заслужили. У стиховима који следе, Давид набраја та уздарја и доброчинства.

3. *Који очишћује сва безакоња твоја, исцељује све болести твоје*. Благослови, душо, Господа, као милостивог и дуготрпељивог према свим твојим безакоњима, јер те не кажњава кад се због њих покајеш. Осим тога, Он исцељује све твоје телесне и душевне слабости, ако то усрдно и са вером од Њега затражиш.

4. *Који избавља од трулежи живот твој, који те венчава (крунише) милошћу и добротом*. Благослови, каже, душо моја, Господа, јер те избавља од сваке душевне и телесне трулежности и несреће, и што ће ти у време свеопштег васкрсења подарити непропадљиви живот. Речи Исихија: „Он нас ослобађа и од садашње и од будуће трулежности. Сада смо трулежности подложни услед страсти, док нас у будућем веку очекује трулежност која ће се састојати у мукама; од тих мука Он избавља све оне који Му притичу." Дидим каже следеће: „Избавља живот од трулежности, да га не бисмо проводили у трулежности и страстима, него у нетрулежности, односно у љубави према Господу Исусу, Који ће ти приликом васкрсења присајединити нетрулежно тело и твој живот избавити од трулежности."

5. *Који испуњује добрима жеље твоје, обновиће се као у орла младост твоја*. Господ те насићује добрима за којима жудиш или која желиш. Неки тумачи су под жељом за добрима подразумевали жељу за обожењем, о чему Исихије каже: „Каква је та наша жеља? Да се назовемо боговима. Кад је то пожелео, Адам је окусио забрањени плод. Ту нашу жељу је затим испунио благи Господ, учинивши нас кроз дар крштења саобразнима Самоме Себи, због чега се и ми, по благодати, називамо боговима". Теодорит каже: „Будући да постоје и лоше жеље које Закон забрањује, он сасвим умесно наглашава: добре (жеље), јер њих Владика испуњава. *Тражите, и даће вам се*, речено је у Писму."

Псалмопојац помиње орла, који се обнавља и подмлађује збацивањем старог перја и нарастањем новог. Тако ћеш се и ти, душо моја, обновити и подмладити ако са себе збациш старост коју узрокују страсти и слабости које из њих происходе а затим, кроз покајање, задобијеш нове врлине.

7. *Казао је путеве Своје Мојсеју, синовима Израиљевим вољу Своју*. Посредством Закона који му је дао, Бог је Мојсеју открио пут, односно Своју вољу на основу које се, као по путу, може приступити Богу. Исихије тумачи: „Казао је Своје путеве, тј. заповести Мојсеју, а кроз њега је и синовима Израиљевим открио Своју вољу, односно, да не чине прељубу, не убијају, не краду и да не сведоче лажно, посредством чега се спасавамо." Дидим каже: „Пут и врлина су једно исто, и онај који од Господа тражи да му покаже пут, тражи да му открије врлину."

8. *Милосрдан је и милостив Господ, дуготрпељив и многомилостив*. (9) *Неће се до краја гневити, нити ће до века срдити се*. Будући милостив и милосрдан, Господ састрадава са нама, униженима и угњетенима, а како је дуготрпељив, не предаје нас одмах казни и у руке нашим непријатељима, него очекује наше покајање.

10. *Није нам по безакоњима нашим учинио, нити нам је по гресима нашим узвратио*. Давид и овде понавља мисао о милости Божијој, да би тиме указао на неизмерно човекољубље Божије.

11. *Јер по висини неба и земље утврдио је Господ милост Своју на онима који Га се боје*. Колико је, каже, високо, велико и готово неизмерно растојање од земље до неба, толико је висока и велика милост Твоја, Господе, према онима који се Тебе боје. Давид није пронашао веће и пространије видљиво растојање од онога које се налази између неба и земље, каже Теодорит.

12. *Колико је далеко исток од запада, удаљио је од нас безакоња наша* јер, према речима св. Григорија Богослова, тамо где је страх Божији тамо је и очување заповести Његових. Дидим ово схвата у вишем смислу и каже да исток, будући светао и блистав, означава врлине, а запад грехове и њихову таму.

13. *Као што милује отац синове, помилова Господ оне који Га се боје*. 14. *Јер Он позна саздање наше, сети се да прах јесмо*. Давид овде наводи и разлог због којег је Бог милостив према Онима што Га се боје. Свети Кирило каже: „Као Своју творевину и дело Својих руку, Бог познаје човека и милостив је према њему. Он зна да су људи слаби и да је немогуће да они, који живе у телу и крви, никад не сагреше."

15. *Човек је као трава, дани његови као цвет пољски, тако процвета*. Човекови дани су, каже, краткотрајни и брзо вену. Ливада је сад украшена многим и разноликим цвећем; међутим, након кратког времена изгубиће своју лепоту, јер ће увенути њено цвеће и трава; тако и човек, који је сада прекрасан и снажан, након кратког времена вене и отима га смрт. Иако је Соломон говорио да је *велика ствар човек и да је драгоцен*

човек милостив (Приче Сол. 20; 6) нека те то, љубљени, не наведе на мисао да Давид говори нешто противно Соломону. Наиме, Давид говори о смртном и пропадљивом телу, а Соломон о бесмртној души. Због тога Давид унижава и мало поштује човека, док га Соломон велича и хвали. Човек је велики кад се, очувавши заповести Божије, уподоби свом Творцу и постане наследник Његовог царства. Напротив, човек је и најниже створење јер, преступајући заповести Божије, постаје роб греха и бива изложен вечном мучењу.

16. *Јер изиђе дух из њега и нема га, и не познаје више место своје*. Према Теодоритовим речима, под духом треба да подразумевамо душу, која у одређено време смрти исходи из тела, тако да човек више не постоји у овом свету. Човек више не препознаје овдашња места и обитавалишта, јер прелази у друго место, и у друго обитавалиште. Под *местом својим* може се подразумевати и тело, које душа више неће познавати. Иако ће приликом васкрсења душе опет добити своја тела, неће их добити онаква, каква су била раније, тј. трулежна и подложна безбројним променама.

19. *Господ је на небу припремио престо Свој*. Господ је, каже, на небу припремио, тј. утврдио Свој престо. Због тога они, који желе да стану испред овог престола, морају размишљати о небеском.

20. *Благословите Господа сви анђели Његови, моћни снагом, творећи вољу Његову, да чујете глас речи Његове*. Пошто је у претходном стиху поменуо престо, Давид сада помиње анђеле који стоје пред престолом Божијим и подстиче их да, као служитељи, благосиљају и прослављају Свевладику због толиких доброчинстава учињених људима. С обзиром да анђелска природа није подложна старењу и трулежности, он их назива силама. Будући, дакле, да имају силу, они извршавају заповести Божије чим зачују глас речи Његових.

21. *Благословите Господа сва дела Његова, на сваком месту владавине Његове, благослови, душо моја, Господа*. Давид овде говори и о осталим анђелским чиновима. Анђели се називају слугама, тј. онима који извршавају вољу Божију, без обзира на чин којем припадају. Што се тиче неживе творевине, она Бога прославља лепотом, величанственошћу, положајем и свим својим природним својствима, која пројављују премудрост Творца. Видевши све то, словесна творевина, тј. људи и анђели, бивају подстакнути да славослове и хвале Бога Који је све то саздао.

Псалам 142

Псалам Давидов, кад га син гоњаше

У многим преписима, и овај псалам је без натписа. То значи да се овај натпис не налази у јеврејском Псалтиру и да су га касније додали преводиоци. Уосталом, натпис је, према Теодоритовим речима, истинит. Овај псалам приличи свима, који се налазе у недаћама и искушењима. У неким преписима, и 3. псалам има сличан, али не и истоветан натпис: „Псалам Давидов, кад побеже испред лица Авесалома, сина свога." Према Јевсевијевом тумачењу, овај псалам говори о човечанству које прогони и угњетава сатана. Оно се овде моли за долазак Јединородног и о свом избављењу кроз Њега.

1. *Господе, услиши молитву моју, чуј мољење моје у истини Твојој, услиши ме у правди Твојој*. Према тумачењу светог Златоуста, истином се овде означава милост Божија, а правдом Његово човекољубље: једино је Бог уистину милостив, док је правда Божија разблажена човекољубљем. У људској прави, међутим, нема милости.

2. *Не иди на суд са слугом Својим*, јер је несумњиво да ћеш се Ти показати као праведан а ја као неправедан и грешан, због чега ћу сигурно бити побеђен. *Неће се оправдати пред Тобом нико жив*. Није једноставно рекао да се нико жив неће оправдати, него да се нико неће оправдати пред Тобом, тј. на строгом суду и исцрпном испитивању. Псалмопојац је сличне речи изговорио и у 129. псалму: *Ако на безакоња будеш гледао, Господе, Господе, ко ће опстати* (ст. 3). Због тога апостол и каже: *Оправдавају се даром, благодаћу Његовом, кроз искупљење које је у Христу Исусу* (Рим. 3; 24).

(3) *Јер непријатељ гони душу моју, унизио је до земље живот мој*. У историјском смислу, Давид овде непријатељем назива Авесалома, а у пренесеном – ђавола. *Посади ме у тамна места, као мртве од века*. Мој чувствени (видљиви) и духовни (невидљиви) непријатељ бацио ме је у таму жалости и помрачио мој ум. Израз *као мртве од века* употребљен је да би се помрачење описало у вишем степену и сили. Није једноставно рекао: *као мртве* него је додао и речи: *од века*, указујући тиме на старину, како би са посебном снагом показао тежину и величину своје тескобе: она се, као древни мртваци, засути мноштвом земље, налази у дубокој тмини.

(4) *Утрну у мени дух мој, смете се у мени срце моје*. Душа моја, каже, јадикује у мени, јер је обамрла и изнемогла од прекомерне жалости; моје срце се помутило и скупило од тескобе.

(5) *Помињем дане старе*. Сећам се, каже, оних давних година када сам живео како доликује и угађао мом Господу. Можда жели да каже и следеће: сећам се оних година, када су и наши праоци страдали од разних невоља, јер је сећање на туђе несреће велика утеха за душу. *Размишљам о свим делима Твојим, и творевинама руку Твојих поучавах се*. Сећам се, наставља пророк, оних које си избавио од разних недаћа и то ми доноси утеху. Осим тога, размишљао сам и о делима руку Твојих, откривши да се све користи Твојим промислом и добротом. То је у моја страдања унело наду да ме нећеш оставити без Свог надзора и помоћи.

(6) *Подигох Теби руке моје, душа Ти је моја као земља безводна*. Као што чувствена (видљива), безводна земља жедно очекује кишу, тако и моја душа, пресахла од искушења и страсти, очекује Твоју благодат и помоћ.

(7) *Не одврати лице Твоје од мене, јер ћу бити сличан онима који силазе у гроб*. Ако ме оставиш (*одвратиш лице Твоје од мене*), убрзо ћу умрети и уподобити се мртвима, јер мртви одлазе у гроб и уистину бивају лишени Твоје помоћи и благодати. Бог Своје лице одвраћа онда, кад зле људе лиши Свог милосрдног надзора и промишљања, након чега они извршавају дела недостојна Божијег погледа. Због тога је пророк Авакум и рекао да чисто око не може да види зло (в. Авак. 1; 13).

(8) *Кажи ми, Господе, пут којим да пођем, јер Теби уздигох душу моју*. Зашто Давид на овом месту тражи да му Господ открије пут спасења, када га томе поучавају и природни и писани закон? Одговорићемо овако: Давид то тражи или зато што је природни закон, записан у савести, помрачен и прекривен грехом, због чега је потребно његово обновљење Божијом благодаћу и Божијом поуком, или пак зато што су човеку непознате многе душекорисне ствари, због чега моли Бога да му их открије. Из тог разлога и апостол Павле каже: *Не знамо шта ћемо се молити као што треба* (Рим. 26).

10. *Научи ме творити вољу Твоју, јер си Ти Бог мој*. Није рекао: научи ме вољи Својој него: да творим вољу Твоју. Наиме, није блажен онај који познаје, него онај који извршава вољу Божију. Лако је дознати вољу Божију, али ју је тешко испунити (св. Јован Златоусти), због чега је, према Јевсевијевим речима, неопходна поука и помоћ Божија.

Дух Твој благи нека ме води на земљу праву, тј. нека ме Дух Твој Свети изведе на прав и раван пут, какав је онај који чине врлине.

11. *Имена Твога ради, Господе, оживи ме*. Ти ме, Господе, нећеш оживети због моје врлине, него Имена Твога ради, јер се називаш Милостивим и Човекољубивим.

12. *Милошћу Твојом уништићеш непријатеље моје, и погубићеш све који досађују души мојој, јер сам ја слуга Твој*. О оној правди, о којој је говорио на почетку, Давид говори и овде, с тим што оно што је на почетку назвао истином овде назива милошћу. Уништење и погубљење духовних непријатеља означава њихово протеривање и истребљење. Изрази као *оживећеш, уништићеш или погубићеш* дати су у будућем времену, јер се изговарају као пророчанство.

КЉУЧ ЗА ПСАЛТИР

О БОГОНАДАХНУТИМ ПСАЛМИМА

У Псалтиру, у књизи похвала, постоји 150 богонадахнутих псалама и посебан, 151. псалам.

Постоји 15 псалама који се називају песме степеница, од 119 до 133, а затим 7 покајних псалама – 6, 31, 37, 50, 101, 129, 142.

Сваки псалам, према надахнућу од Духа Светога, пева о тајнама Божијим, о доброчинствима, о промишљању о свету и човеку, о љубави и, најзад, о доласку Христа Спаситеља на земљу, о Његовим пречистим страдањима, о милости према човеку, о васкрсењу, стварању Цркве и Царству Божијем – о небеском Јерусалиму.

1. ПСАЛАМ је почетак и основа свих псалама. У њему се пева о блаженом, једином, силном, новом Адаму, о Човеку силном и делом и речју – о Христу Господу, Који је рекао: *Сишао сам с неба не да творим вољу Своју, него вољу Оца Који Ме посла* (Јн. 6; 38).

Овде је синовима човечијим дата поука о творењу Господњих врлина и о приближавању Богу, како би се задобило блаженство вечног живота, будући да је Христос дрво живота поред воде светог крштења, и они који верују у Њега биће Његово тело, као гране и лишће на дрвету живота.

2. ПСАЛАМ обзнањује јављање Господа у телу, као и то да се наше блаженство састоји у уздању у Њега, јер је Бог Отац Њега (Христа) поставио као Цара над Сионом, тј. над светом Црквом. Он, пак, као Владика и Творац, као Бог, прихвата власт над свим, док је као Човек са гвозденом палицом – са Својим светим Крстом.

3. ПСАЛАМ уразумљује свакога за врлински и целомудрени живот, како би творили добро, очували законе Божије и прослављали Васкрсење Христово, јер се Христова смрт назива сном.

4. ПСАЛАМ садржи пророштво о васкрсењу из мртвих. Људи су сада познали лице Бога Оца – Христа Спаситеља, Његов свети Крст, тајну Христовог Тела, Његову живототворну Крв и јелеј миропомазања.

5. ПСАЛАМ је глас молитве свете Цркве и сваке побожне душе која у храм Божији ступа са страхом и трепетом, да би добила благослов Господњи.

6. ПСАЛАМ је први покајни псалам, који обзнањује о вечном осмом дану. Бога ће хвалити и величати све до свршетка века и Страшног Суда Божијег. Садржи учење о искреном покајању.

7. ПСАЛАМ исказује пред Богом Давидову незлобивост у време када су га прогонили Авесалом и Ахитофел. Псалам изображава глас Христа Господа упућен Богу Оцу, јер је и Христос био незлобив у Свом страдању. Васкрсни, Господе, гневом Својим, устани и пошаљи обећање, јер је од човека смрт а Бог је праведан Судија. Човек је победио ђавола и смрт, и чудесно је име Исуса, Којем се поклони свако колено на небесима, и на земљи, и у преисподњој.

8. ПСАЛАМ велича Цркву, божански олтар, Св. Тајну Евхаристије, Крст Христов и страдања светих. Исусе Христе, шта је човек, потомак Адамов, да га се опоменеш, и да Логос [Слово, Реч] тело постане и да се настани међу нама, да умањиш Себе и постанеш Човек? И Бог Ти је све покорио после васкрсења и вазнесења, као Цару векова, и припремио за Суд престо крсни, да би за правду даровао живот вечни сиротима и убогима, праведницима у аду и свима вернима.

9. ПСАЛАМ обзнањује о тајни благодатног ваплоћења Сина Божијег, тајни која је била скривена од века а која представља Богојављење нашег Спаситеља, Исуса Христа, Који нам је подарио живот и непропадљивост. Обзнањује се и о тајни Другог доласка, када ће Христос доћи да суди живима и мртвима. *Нека се не осили човек* (стих 20), то јест антихрист – човек греха, син погибељи, јер ће зато, што нису примили Истину – Законодавца, Христа Господа, у своје име и као законодавац доћи антихрист. Њему ће бити допуштено време, времена и пола времена, и антихрист ће узнапредовати са демонском злобом и у великој гордости, а његова мрска уста ће хулити на Бога. Њега ће Господ смирити у Својој замци, тј. живототворним Крстом, и убиће га духом уста Својих и уништити откривањем Свога доласка.

10. ПСАЛАМ с натписом „за крај" обзнањује о премудрости Христовој, да би се укрепили у нади у благодатну помоћ против видљивих и невидљивих непријатеља, плашећи их Страшним судом Божијим, страшном казном и вечним мукама.

11. ПСАЛАМ опомиње да до свршетка века узносимо славу и част Христу Спаситељу, а онда ће се открити осми дан – незалазни дан вечног блаженства. Уистину су чисте речи Господње, седам пута очишћене – помоћу седам дарова Духа, седам Тајни и седам Сабора. Христос пострада, умре и васкрсе ради страдања сиромашних и уздаха убогих.

12. ПСАЛАМ представља глас Адамов у човечијој души, а у име праведних – да се не чека дуго на долазак Христа Спаситеља. Лице Бога Оца је Христос Господ, Који спасава људски род, и Њему је упућена молитва:

Погледај и услиши ме, Господе Боже мој, просветли очи моје, и обрадоваће се срце моје спасењу Твојему, Христе Боже наш.

13. ПСАЛАМ разобличује безумље безбожних, јер многи су се удаљили од правде Божије и окренули се делима безакоња и не призивају Бога, а Господ је међу праведнима. Од Сиона – свете Цркве, устројиће спасење и избавиће људе од робовања ђаволу.

14. ПСАЛАМ уразумљује оне што верују у Христа и желе да уђу у Царство небеско, да живе врлинским животом, да избегавају свако зло и да љубе истину и добро.

15. ПСАЛАМ – запис на стубу, тј. изражавање премудрости Божије, како би се објавило о великим доброчинствима Божијим и Божијој љубави према човеку. Човек је кроз дарове Духа Светога постао наслеђе Божије, човек је у могућности да непрестаном молитвом и посредством свога духа свагда обитава са Богом у весељу срца – *ви сте храм Божији и Дух Божији обитава у вама* (1. Кор. 3; 16).

16. ПСАЛАМ је молитва Самог Праведника – Сина Човечијег, Христа Господа, упућена Богу Оцу у име човечанства. Он је пред Оцем и наш заступник за наше очишћење од грехова, и не само наших, него (грехова) целога света. Овај псалам је и молитва Богу од стране свете Цркве и свакога верујућега за избављење од свакога зла и за даровање небеских добара. Десницом Божијом а у божанској сили Христа Спаситеља, под окриљем живототворног Крста верни налазе спокој.

17. ПСАЛАМ је благодарење Богу – нашем Спаситељу, јер је Господ наше утврђење и рог спасења, Он је приклонио небеса и сишао на земљу, и Своје непојамно Божанство прекрио, као тамом, човечијом природом. Ми смо на тај начин постали Његово обитавалиште: и света Црква, и душе праведних, и анђелски чинови. Апостоли су, слично облацима, обишли читаву васељену проповедајући Јеванђеље и појавили су се водени извори светог крштења, и Господ је извео народе земаљске у рајску ширину, из смрти у бесмртност, из пропадљивости у непропадљивост. И сваки ће са Преподобним – Спаситељем нашим Христом – и сам бити преподобан, јер је онај, који се привеже за Господа, једнога духа са Њим. Верни призива: Бог је мој Исус Христос и непорочан је пут Његов, опасује ме силом Божанства, спрема руке моје и ноге моје за битку, и жив је Господ, и благословен Бог, и нека се узнесе Бог спасења мога.

18. ПСАЛАМ у дубоком богомислију тумачи тајну ваплоћења Логоса Божијег – Христа Спаситеља. Њега су са небеса славословили анђели а на земљи су Га апостоли проповедањем прославили по свим крајевима васељене. Са небеса су анђели певали ваплоћеном Христу: *Слава на висини Богу* (Лк. 2; 14), а по свој земљи је прошло апостолско оглашавање светог Јеванђеља. Христос Спаситељ, као див, као Бог снажан и моћан, разрушио је ад, а закон Господњи поставио је покајање, и онај што вапи: „Господе Исусе Христе, Сине Божији, Помоћниче мој", очишћује срце од непријатељских помисли и демонских наговора, и тиме спасава своју душу.

19. ПСАЛАМ – за крај, што значи да ће надахнути Духом Светим до свршетка века певати о тајни Боговаплоћења Христа, Цара над царевима, о страдањима, о Његовој жртви као Архијереја будућих добара Који је Себе принео као непорочну жртву. У дан жалости, на Крсту, на Голготи, Бог Отац је од Свог светог Чеда Исуса послао спасоносну помоћ људском роду. Сви се ми радујемо спасењу, тј. васкрсењу Христовом, и у име Господа нашег Исуса Христа спасавамо се вером у Његово божанство.

20. ПСАЛАМ изражава благодарење Христу Богу као победнику смрти и ада. Христос, Цар славе, васкрсао је из мртвих, и велика је Његова слава, јер се вазнео на небеса, изнад анђела, и седи с десне стране Оца. Вазневши се, Господе Исусе Христе, силом Твојом многа си чуда сатворио у проповедању светог Јеванђеља.

21. ПСАЛАМ садржи пророштво о крсним страдањима Сина Божијег. Христос, као истинити Бог и истинити Човек, смирио се вапијући: Црв сам, а не човек. На Крсту је трпео срамоћење и понижење. Христос је био свестан Себе и као Човека, и као Бога. Од утробе Своје Мајке – Пречисте Богородице – обитавао је са Оцем. Трпео је жалост и презир. Његову одећу поделили су војници на четири дела, бацајући за њу коцке. Као Човек, тражио је помоћ од Оца и избављење од оружја (мача), тј. од смрти Своје душе, и спасење од лавовске чељусти и од рога, тј. од демона и ада. Његова молитва била је слична молитви убогог који тражи помоћ. Похвалу узносимо Христу васкрсломе у Цркви великој, утврђеној на крајеугаоном камену, тј. на Христу, где се убоги – хришћани сиромашни духом, насићују тајном трпезом Тела и Крви. Господ наговештава будући род, род хришћански, који ће прослављати спасење од Христа Господа, јер је онима што верују у Њега дао власт да буду чеда Божија.

22. ПСАЛАМ говори о Христу Господу, добром Пастиру словесних оваца, Који нам је даровао божанствено Писмо и воду одмора – свето крштење и вечни спокој, Који нас је извео на стазе правде и дао нам свете заповести, врлине, трпезу Тела и Крви Христове и дуготрајност дана – вечни живот и Царство небеско.

23. ПСАЛАМ пева о првом дану после суботе – о недељи или васкрсењу (рус. васкрсенние). На тај дан Бог је створио свет, и на тај дан свет

је обновљен Васкрсењем Христовим. Род оних што траже Господа јесу хришћани, рођени од воде и Духа. Лице Бога Јаковљевог, тј. Бога Оца – Христос Спаситељ, после Свог вазнесења на небо царује у векове као Цар славе. Верни се спасавају пролазећи кроз врата вере у Христа, као што је речено: *Ја сам врата; ако ко уђе кроза Ме, спашће се* (Јн. 10; 9).

24. ПСАЛАМ из све душе узноси молитву Богу за избављење од привремених и вечних несрећа, за отпуштење грехова и управљање на пут ка небеској отаџбини. Псалам садржи глас молитве Праведника, безгрешног Христа Господа, која се Богу Оцу узноси у име Адама и човечанства. Избави, Боже, Израиља – оне што верују у Христа Господа – од свих невоља његових – од страсти, демона и ада, и уведи га у Царство небеско, где нема ни плача, ни болести, ни уздаха.

25. ПСАЛАМ исказује молитву Христа Господа Богу Оцу.

26. ПСАЛАМ пева се ради просветљења ума, да би се разумела тајна помазања Сина Човечијег – Христа Господа Духом Светим – помазања за вечно Царство, примљено после пречистих Страдања. Исто тако, говори и о тајни благодатног помазања верних хришћана, просветљених светим крштењем и помазаних ради наслеђивања Царства небеског, након што буду искушани у труду и недаћама. Христос – истинита Светлост, просветљује човека који долази на свет, искорењујући првородни грех и штитећи га у бици са демонима. У насељу Свога Божанства чува верне, шатор је вернима подигнут на камену вере у Христа. Отац мој и мати моја – Адам и Ева – оставили су човека у првородном греху, а Господ дарује земљу живих – рај, небо, Царство небеско и добра (блага) Господња. И ти верни, сачекај Господа, буди одважан – *трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк. 21; 19).

27. ПСАЛАМ представља мољење Христа Господа Богу Оцу у време Његових пречистих Страдања. „Спаси народ Твој и благослови наслеђе Твоје", – моли и призива Црква Божија ради верних, које је Христос Спаситељ задобио Својом крвљу као Своје наслеђе. Њима ће бити упућен Христов позив: *Ходите, благословени Оца Мојега, и примите Царство које вам је припремљено од постања света* (Мт. 25; 34).

28. ПСАЛАМ изображава повратак многобожачких народа светој вери, у Цркву Христа Господа, а такође, по речима св. Василија Великог, и „исход из скиније", тј. разрешење душе од тела, да би се Господу на дар принело и једно и друго. Благодат Божија открила се на Јордану јављањем Свете Тројице. Глас силе Господње открио се у многим јеванђелским чудима, у уништењу грешника и ливанских телаца, односно таме идолослужења. И у пустињи, напојеној водом проповедања Јеванђеља, Господ

даје снагу Свом народу препорађањем у крштењу, освештавањем у Његовим Тајнама, и благосиља Свој народ миром, и на земљи – благодаћу Својом, и на небу – у вечним рајским обитељима.

29. ПСАЛАМ срцем и устима пева о обнављању божанствене Цркве у Јерусалиму, освештане крвљу Христа Спаситеља. Песмопевајте Господу, преподобни Његови, у обиљу благодати Христове, јер Господ помилова потомке Адамове, изведе из ада и обрати плач Адамов у радост. Нека Ти, Христе Боже, пева слава моја – душа човечија, јер је часнија од тела, по образу [лику] Божијем и по подобију Његовом створена и обновљена, и освештана у боговаплоћењу Христовом, Господе Боже мој, Спаситељу наш, до века ћемо Те исповедати.

30. ПСАЛАМ је молитва Христа Господа Богу Оцу у време Његових пречистих Страдања. Правда Божија открила се онда кад Бог Логос *постаде тело и настани се међу нама* (Јн. 1;14). Божанство Христово постало је и сила Божија, и човеково уточиште. Својим Васкрсењем из мртвих Христос је извео човека из мреже смрти. Господ је претрпео патње и болове на Крсту, као и срамоћење од Његових непријатеља. Видевши Христа распетога, побегоше. (Слушах клевету, јер су прекоревали Распетога: *Друге спасе, а Себе не може да спасе,* Мт. 27; 42.) Христос Спаситељ је призивао Бога Оца: У Тебе се уздах, Господе, јер си Ти Бог Мој, у руци Твојој је жреб Мој – спасење синова човечијих. Просветли лице Твоје на слугу Твога блистањем славе Очеве. Христос нас је узљубио, љубите и ви Господа, сви преподобни Његови – ви који верујете у Христа. Храбрите се, и нека се укрепљује срце ваше, сви који се уздате у Господа.

31. ПСАЛАМ је покајни. Верујући, који је у крштењу препорођен исповедањем покајања, добија благодат Христа Спаситеља. Блажени су хришћани, јер им се отпушта безакоње – првородни грех, и Господ им неће урачунати грехе ако се покају. Адам је ћутао пред Богом и није исповедио свој грех, и усахнуше кости његове, и отежа грех Адамов на Христу, јер је Христос претрпео ударце, шамаре, страшне ране и распеће на Крсту ради Адама и васцелог људског рода. Ради тога се веселите због Господа Исуса Христа, нашег Спаситеља и радујте се, праведници, и хвалите се, сви који сте прави срцем, јер ће вама бити упућене речи: *Ходите, благословени Оца Мојега, и примите Царство које вам је припремљено од постања света* (Мт. 25; 34).

32. ПСАЛАМ Духом открива тајну Тројице и откривење Божије о васплоћењу Христа, Спаситеља света, и о вечној радости верних. Нека се радују праведни, који траже лице Христа Господа, нека Га исповедају и хвале гуслама – богомислијем ума, и псалтиром десетоструним – тј. по-

штовањем десет заповести Божијих; и у телесним чулима: слуху, виду, мирису, укусу и додиру – и у пет душевних енергија: разуму, вољи, осећањима, савести која осуђује и оправдава, сећањем на страх Божији; и у девет духовних врлина: љубави, радости, миру, дуготрпљењу, благости, милосрђу, вери, нади, кроткости, уздржању. Нека на нама буде милост Твоја, Господе Исусе Христе, Спаситељу наш, да се преобразе тела смирењем нашим, и да се удостојимо да будемо саобразни телу славе Твоје, јер се у Тебе уздасмо.

33. ПСАЛАМ исказује хвалу Христу Богу, Који нам је подарио Нови Завет, Св. Тајну Евхаристије и јеванђелску реч, као и благодарење Богу за Његово неизрециво човекољубље.

34. ПСАЛАМ такође изображава мољење Христа Господа упућено Богу Оцу у време Његових пречистих страдања. Оружје и штит верних је вера у Божанство Исуса и слава Крста Његовог. Христос се обуче у врећу – у људско тело, да би га облагодатио и обогатио Божанством. То исповедање – камен вере – обзнањује се у Цркви по читавој васељени, међу свим народима. Нека се радују и веселе верни, јер уистину васкрсе Христос, дарујући нам Свој мир. Хришћанима доликује да се поучавају у правди закона Божијег, у похвали Бога и у призивању: „Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног".

35. ПСАЛАМ, као и 17, исказује Богу Оцу потчињеност Чеда Господњег, Исуса Христа у кроткости, смирењу и незлобивости чак до крсне смрти, а за спасење целог света. Христос је у Свом славном рођењу умножио Своју милост и „опиће се од обиља" благодати Његове у дому Његовом – у светој Цркви. У Христу Спаситељу је извор живота, јер они што верују у Њега имају живот вечни.

36. ПСАЛАМ нас уразумљује да не тражимо привремена, него вечна добра и да не завидимо грешницима, јер их очекује бесконачна патња, док праведнике очекује вечно блаженство. Пут непорочних јесте Сам Господ Христос – *Ја сам Пут, и Истина, и Живот* (Јн. 14; 6), и они који Га благосиљају наследиће земљу, и праведници Његови наследиће живот вечни. Спасење праведних долази од Господа, и помаже им Господ Христос.

37. ПСАЛАМ је покајни и оглашава о суботи, о вечном спокоју који је праведнима приуготовљен у Царству Божијем, када ће се открити вечни дан незалазног спокоја.

38. ПСАЛАМ „за крај" или псалам који садржи тајну о Христу, Којим верни, благодаћу Христа Господа, из овог испразног света долазе у небеску отаџбину. Овде је и поука о трпљењу и чувању срца од греха посредством Молитве Исусове.

39. ПСАЛАМ поучава нас да у трпљењу и молитви од Христа Бога очекујемо небеску отаџбину. Јеванђеље Христово открило је нову песму, и стену вере, и крсну жртву у великој Цркви – свима који љубе Христа.

40. ПСАЛАМ садржи пророштво о пречистим Страдањима Христовим, о издаји Господа од стране злобног Јуде, о Његовим боловима и сиромаштву, јер Он ради нас осиромаши, да бисмо се ми Његовим сиромаштвом обогатили. Речи „смрћу ћеш умрети" (1. Мојс. 2;17) – Адамово проклетство, понео је Христос и даровао нам васкрсење.

41. ПСАЛАМ изражава усрдну љубав према Христу Богу, Човекољупцу, због Његових доброчинстава. Христос је, као бездан милосрђа, на Крсту прекрио људски греховни бездан.

42. ПСАЛАМ исказује прозбу за обнављање човека, јер Христос – Син Божији, Светлост свету и Истина – узводи на свету гору, тј. у Своју Цркву и у рајска насеља.

43. ПСАЛАМ „за крај", говори о разумевању тајне свемогућства Христовог у египатским чудима. Синови Корејеви су синови трпљења, јер „Корej" значи „Голгота", место лобање; Христос Распети је и Десница Божија и похвала, а Крст Његов је рог спасења.

44. ПСАЛАМ говори о љубљеном Чеду Исусу, о великој промени у васељени: *у Христу је нова твар* (2. Кор. 5;17); говори о обраћању у веру, о покајању и о слави Богомајке и Цркве. Христос Бог је у доброти – у благодати, у свемогућству и у премудрости утврдио престо, жезло царства, као Цар, а Царица – Пресвета Богородица, стаде са десне стране Цара Христа. Сва слава Кћери Цареве – Дјеве Богородице је изнутра, јер Премудрост сазда Себи дом: *Девојка ће зачети, и родиће сина, и наденуће му име Емануил* (Мт. 1; 23), јер ће изаћи жезло из корена Јесејевог, и величаће Дјеву сва поколења. Она је и непосечена гора, и лествица, и врата закључана, и ковчег Завета, и златна кадионица, и земља обећана, и руно Гедеоново, и купина неопалима, и већа је од Светиње над светињама. Сва слава Кћери Цареве је као златна одећа – чистота, вера, љубав, благодат, и Она је часнија од херувима и неупоредиво славнија од серафима. Због Ње ће привести цару дјеве које су следиле за Њом – а то су душе свих чистих и светих. Богородица је Мајка Божија и Мајка свих хришћана, и сви верни су Њени синови. Помињаћу име Твоје, Богородице, из поколења у поколење, као што је и Сама Пречиста ускликнула: *Од сада ће Ме звати блаженом сви нараштаји, што Ми учини величину Силни, и свето име Његово* (Лк. 1; 48–49).

45. ПСАЛАМ обзнањује о божанским тајнама: о ваплоћењу, о крштењу, о страдању и васкрсењу Христа Спаситеља. Господ наш Христос је са нама у векове.

46. ПСАЛАМ призива све да до свршетка века хвале Бога, јер је Христос – доброта Јаковљева, јер је од Јакова заблистала звезда и узнела се на небо, и седи на Свом светом престолу у Свом пречистом Телу у које се уселио и остао Богочовек.

47. ПСАЛАМ пева о другој суботи – о другом дану у седмици. Рече Бог: *Нека буде свод… и би тако* (1. Мојс. 1; 6); утврђивање свете Цркве после недеље Васкрсења Христовог кроз апостоле се благовестило Јеванђеље по целом свету.

Град, горе, тврђаве и дом Божији – све је то света Црква, док су горе сионске, горе црквене – апостоли и ученици Христови. Десница и милост то је Христово Божанство, а кћери и стубови су душе верних и учитељи Цркве.

Бог наш Спаситељ довека нас напаса – храни нас Својима Телом и Крвљу и Својом благодаћу, а за живот вечни.

48. ПСАЛАМ призива на разумевање премудрости Христове, да не би били безумни, слично ђаволу, и неразумни, као Јуда, јер су гробови – обитавалишта њихова – пакао. Човече, разуми и исповедај Христа, и благословиће те за живот вечни. Човече, ти си у части и разуму и имаш образ [лик] Божији, не придружуј се бесловесним животињама и немој им се уподобљавати.

49. ПСАЛАМ – Асафу, за песмопојање. Асаф је сабрање, и свима обзнањује сабрање свих народа на Страшном суду, у дан Другог доласка Христовог. Бог анђела и светих призваће небо и земљу – анђелске силе и синове васкрсења – на суд, и познаће се птице небеске, и красота, и жртве хвале – тј. врлине и љубав праведника, и открије им Христос Своје спасење и пут – вечни живот у слави.

50. ПСАЛАМ је покајни и оглашава радост спасења.

51. ПСАЛАМ открива злобу ђавола и Јуде. Због тога ће их Христос потпуно уништити – избациће ђавола из анђелског чина а Јуду из чина апостолског и из земље живих. Верни, пак, са надом призива: *Ја сам као маслина пуна плода у дому Божијем, поуздах се у милост Божију до века и у век века. Исповедаћу Ти се до века, и стрпљиво чекаћу име* Твоје да добро буде у Царству Божијем.

52. ПСАЛАМ говори о каменосрдности и безумној дрскости безбожника, који неће да познају свог Творца и Владику. Ђаво се у безумљу одрекао Бога и безакоњима се лишио свог анђелског чина. Људи су, пре потопа, чинили безакоња, а Христос са Сиона, из свете Цркве, дарује спасење и верне, који верују у име Његово, враћа из ђаволског ропства.

53. ПСАЛАМ поучава да у несрећама и прогонима полажемо наду на Христа Господа, Који је дошао да испуни вољу Оца небеског.

54. ПСАЛАМ пева о пречистим страдањима Христа Господа; овај псалам изображава та страдања.

55. ПСАЛАМ говори да се на срце, као на стубу и ради вечне опомене, уреже човекољубље Божије, јер Господ кроти демоне који су пали са висине а душе верних избавља од смрти, њихове очи од суза, а њихове ноге од греховног посрнућа, како би корачали у светлости живих, препорођених за живот вечни.

56. ПСАЛАМ разоткрива премудрост Божију, да не погубиш, тј. да не понизиш Христово понижење, Његова страдања и смрт, него да познаш Његову љубав, Васкрсење и Божанство. Милост и Истина, Христос, избавио је Адама од младих лавова, од лава који риче, тј. од ђавола. Синови човечији ископали су јаму за Господа, тј. изругивање и смрт, али због свог неверја сами су у њу пали – у адске дубине. Слава Оца, Син Божији – васкрсао је рано, у једну од субота, и васкрсао је у обоженом телу, и прославља се међу народима, и узвеличао се до небеса, и вазнео се на небеса, и по свој земљи је слава Христа Бога – Цара над царевима.

57. ПСАЛАМ говори о слави Христа, Сина Човечијега и Сина Божијег, Цара над царевима и Господара над господарима. Прогонитељи Христови и безбожни фарисеји отуђили су се од ложнице – од Цркве и благодати. Господ је сломио зубе лавова – демона и фарисеја, који нису видели Сунце правде – Христа Бога, нити су разумели своје трње, тј. заблуде и неверје, и остали су у тами. Праведник Христос Бог, Судија у земљи живих, Својим васкрсењем победио је пропадљивост и смрт.

58. ПСАЛАМ је мољење Христа Господа Богу Оцу у време спасоносних страдања. Непропадљивост, нетрулежност у гробу пречистога тела Христовог – „у гробу телесно, у аду душом као Бог, у рају с разбојником", вернима дарује васкрсење. Певамо о сили Христовој, и о заступању, и о милости Његовој.

59. ПСАЛАМ узноси благодарење Христу Богу за доброчинство – за промену и обнављање старог човека у новог. Долазак Христов потресао је земљу, а Крст – знамење силе Христове, дао је онима који Га се боје [имају страх Божји]. Бог Отац проговорио је у Светом Чеду Исусу – у десници Божанства Које заблиста од племена Јудиног, од Дјеве, учинивши утробу Богомајке Својим обитавалиштем и утврдивши град ограђени – Своју Цркву.

60. ПСАЛАМ је молитва Богу оних који чекају небеску отаџбину. Христос је камен голготске горе и као кула моћи је, у насељу и крилу

Свог Божанства, узашао на Крст и васкрсао, и онима који се боје Његовог имена дао наслеђе да буду чеда Божија.

61. ПСАЛАМ обзнањује наду у Бога у трпљењу за Христа Господа Који, будући непроцењив, ради сребрњака би предат на добровољна страдања и смрт ради спасења целога света.

62. ПСАЛАМ је и молитва оног који верује у Христа Господа. Душа жуди да у Светом Детету Исусу види силу и славу васкрсења, и да се од Његовог „сала и масти", тј. од Тела и Крви Његове, десницом Божанства Његовог насити земља, тј. безводно тело.

63. ПСАЛАМ је молитва Христа Господа Богу Оцу у време Његових страдања, али и молитва свих верних Његових, праведних и мученика.

64. ПСАЛАМ је од Духа дат ради вечне похвале Христа Бога. Похвала је Христу на Сиону – у земаљској Цркви и у небеском Јерусалиму. Свети храм Христов – то је Његово Тело, као обитавалиште Божанства. Горе су апостоли, који су гласом проповеди по читавој васељени обзнанили вече Страдања Христових и јутро Васкрсења. Земљу, тј. верног човека, посетио је ваплоћењем, напојио га је водом крштења и обогатио Духом Светим; бразде, тј. ум, срце и душу, напојио је благодаћу. *Благословиће венац године благости* – указује на Христово ваплоћење и Васкрсење.

65. ПСАЛАМ прославља васкрсење и узноси похвалу Богу за Његова доброчинства. Слава хвале упућена је Божанству Христовом од васцеле земље, а од верних народа – појање и поклоњење. Море грехова и реке безбожништва Бог исушује и руши замку – Адамов грех, у који се погрузило цело човечанство. *Прођосмо кроз огањ и воду* – Бог посредством крштења Духом и водом уводи у рајске обитељи. Верни све обилне свеспаљенице, тј. молитву, пост и богомислије, као и телад и јарад, тј. врлине, приносе Богу.

66. ПСАЛАМ је вечна похвала Богу због јављања лика Бога Оца – Христа Спаситеља, јер смо познали пут са земље на небо, као што је Он и рекао: *Ја сам Пут, и Истина и Живот* (Јн. 14; 6). Нека се исповеде Богу и нека Га прославе људи Његови, јер земља даде плод свој – од земнородних је Дјева Богородица родила Емануила Христа.

67. ПСАЛАМ прославља Нови Завет, тајну Боговаплоћења. Пут је сатворио Христос посредством Крста, Васкрсења и Вазнесења на небо. Сироте и удовице обогатио је Божанством, и Бог је у светом месту Своме, у крилу Очевом, ложница је Његова Пресвета Богородица, а дом – Његова света Црква. Реч са снагом многом је Дух Свети, границе Његове – закони Старог и Новог Завета, плећа Цркве – Крст у блистању злата. Гора бујна је место Богојављења, Пресвета Богородица. Колесница Божија – то је богоносно тело Христово, а висина на Синају – Крст Христов.

68. ПСАЛАМ прославља Христа и Његова пречиста страдања. Због греха Адамовог, воде потопа, тј. греси, прекриле су човека, а демони – непријатељи – оснажили су се против човека. И Христос је, као Човек, претрпео срамоћење, туђин је био браћи – пребивао је у посту, и „узео за одећу Своју врећу" – тело потомка Адамовог; трпео је изругивања и молитвом је вапио Свом Оцу: „Услиши Ме, Господе, не одврати лице Твоје од Чеда Свога, послушај душу Моју"; у Христу је наше спасење, и Њега хвале небеса и земља – анђели и људи. Он ће спасти и саздати свете цркве, а они што љубе Христа Спаситеља уселиће се у њих у векове.

69. ПСАЛАМ је молитва Христа Господа Богу Оцу у време страдања и жалости, а за спасење Његових верних.

70. ПСАЛАМ је похвала послушању Христу Господу, са надом на усиновљење и живот вечни. Христос је место утврђено, и уточиште, и уздање од утробе материне – Цркве, која верне рађа крштењем, и из бездана земље – ада – узводи у рај. Господе, у сасудима псаламским – у срцу и уму, певаћу о Истини Твојој – Христу, а гуслама – језиком и устима, читавога дана, тј. читавога свог земнога живота, певаћу о Боговаплоћењу и спасењу.

71. ПСАЛАМ је пророштво о Христу, Цару мира и правде, и Његовом Царству неће бити краја. Мир ће примити планине и брда, сиромашни и убоги – апостоли, праведници и верни, и понизиће се клеветник – ђаво. Сунце Правде – Христос, сићи ће као киша на руно – у утробу Пречисте Дјеве, и заблистаће Правда Његова, и избавиће сиротога и убогога од моћника у злу, тј. од ђавола, и Крст Христов биће утврђење на земљи, на врховима гора, и у градовима – светим црквама, и благословено је име славе Његове до века и у век века.

72. ПСАЛАМ пева се као утеха свима вернима, јер их очекује вечно блаженство.

73. ПСАЛАМ је пророштво о будућем разарању Јерусалима и глас плача у несрећама.

74. ПСАЛАМ је пророштво о вечној плати. Христос Судија ће на суду сломити све рогове грешних – силу ђаволску, и рог Праведнога – Крст Христов – прославиће се на висини небеској.

75. ПСАЛАМ говори о слави Христа Господа, Који је светој Цркви подарио победу.

76. ПСАЛАМ је похвала Христу Господу од Његове Цркве, која је сабрала верне за живот вечни и за прелазак из земаљског странствовања у небеску отаџбину. Измена деснице Вишњега у Боговаплоћењу, и у Светом Сину Божијем показује да је Бог открио Свој пут, творећи чудеса

и силу Своју. И глас грома – јеванђелске проповеди – зачули су у колесу, тј. у овоме свету, у васељени. И потресе се и устраши земља – човек, који се просветлио муњом у огњеним језицима силаска Светога Духа.

77. ПСАЛАМ оглашава о безбројним доброчинствима Бога Сведржитеља у древним временима и о неизрецивом човекољубљу Христа Господа према онима који верују у Његово име. Христос је Стена вере, и из ребара Христових истекле су реке благодати, и наше спасење на Крсту Његовом. *И порази непријатеље Своје уназад* Крстом Својим и *посрамљење вечно* даде демонима. *И изабра племе Јудино* – из њега је заблистао Христос, *и гору Сионску* – Пречисту Богородицу и Цркву Христову.

78. ПСАЛАМ у свом певању пророчки наговештава разарање Јерусалима.

79. ПСАЛАМ је пророштво о Христу – добром Пастиру, о Јерусалиму и Цркви. Лице Божије – Христос – све просветљује и спасава. Виноград и горе су наслеђе Божије а Десница Божија – Христос, Син Божији и Син Човечији.

80. ПСАЛАМ пева о страдањима Христовим, о данима празника свете Цркве, која из точила излива вино благодати. Верни у весељу срца – то су псалтири с гуслама и тимпаном – хвале Бога умом, срцем и устима, прослављајући новомесечје – Рођење и Васкрсење Христово. Верни, послушај Христа Бога, корачај путем Његовим, и Господ ће понизити непријатеље твоје, и нахраниће те од брашна пшеничног, и од стене медом наситиће те – тј. Својим пречистим Телом и Крвљу.

81. ПСАЛАМ саветује да се твори праведан суд. Сабор богова, темељи земље – то су они што су од Вишњега добили власт да, не гледајући на лице, сиротог и убогог заштите од руке грешника. Васкрсни, Христе Боже, суди земљи: јер ћеш Ти наследити у свим народима – у онима што верују у име Твоје и што творе вољу Твоју.

82. ПСАЛАМ оглашава пророштво о прогонима Јудеја и хришћана и прогоне у временима антихриста. Сви иноплеменици ће у свом безбожништву на Страшном Суду познати име Христа Бога – Судије васцеле земље.

83. ПСАЛАМ је утеха вернима, који Христа ради трпе невоље, несреће и страдања, и крв проливају, и желе да се из ове земаљске долине плача преселе на небо, у рајске обитељи. Двори Господњи – то су Црква, небо и рај; долина плача је овај свет. Лице Божије је Христос, а лице Христово – Његово пречисто Тело, и *који једе Моје тело и пије Моју крв* – рече Господ – *у Мени пребива и Ја у њему* (Јн. 6; 56).

84. ПСАЛАМ обзнањује човекољубље и благодат Христа Спаситеља, Који дарује избављење од грехова и демонских сплетки, на слободу славе деце Божије. Земљу, тј. човека, Бог је посетио када Бог Логос *тело постаде и настани се међу нама* (Јн. 1;14), и на Крсту покри грехе свих људи. Господ Христос показао нам је спасење Своје, и анђели су појали о миру. Са доласком Христовим, приближи се спасење, јер се слава Његовог Божанства уселила у нашу земљу – у човечију природу. Истина, тј. Христос, засијала је од земље, тј. од Пречисте Дјеве. Земља даде плод, тј. Пречиста Дјева родила је Христа. Правда пред Христом – то су пророци и апостоли, који су васцелој твари проповедали Јеванђеље.

85. ПСАЛАМ је надахнута молитва Христа Господа Богу Оцу, јер је једино Он преподобан, и сиромах, и убог, јер ради нас осиромаши, да бисмо се ми обогатили Његовим сиромаштвом. *У дан жалости*, тј. страдања, Христос је вапио: *Жалосна је душа Моја до смрти*. Христу ће се поклонити незнабошци, јер је Христос – Пут, Истина и Живот – избавио душе верних од злочиначких и моћних демона, јер је Младенац Христос – Син Свевишњега и Син Слушкиње Божије, Пресвете Богородице по човечијој природи, сатворио добро знамење – спасење на Крсту, и помогао је синовима човечијим, и утешио их васкрсењем из мртвих и седењем с десне стране Оца.

86. ПСАЛАМ узноси божанствену славу Христу Господу, Који је, ради спасења многих, основао свету Цркву. У псалму се прослављају горе црквене и врата Сиона – пророци и апостоли, вера, закон Божији Старог и Новог Завета, Преславна Владичица Богородица, сва племена и народи који су поверовали у Христа. Мати Сион – то је Црква, коју је основао Син Свевишњега, и у Писму – књизи живота – Сам Христос Господ је уписао верне људе и кнежеве – апостоле, јер је *радујућих се обиталиште* – у Христовим рајским обитељима.

87. ПСАЛАМ је песма умилења, да би разумели тајну страдања Христових. Овде је глас Христов упућен Богу у време страдања а у име Адама, када се Његова душа приближила аду и када су они, што су Га распели, Њега, Који се спустио до адске јаме, прибројали немоћнима. Поставише Га у јаму сенке смртне – у гроб, и утврдише на Њему јарост своју. Завапио је Господ на Крсту, испруживши Своје руке: Боже, Боже Мој; Он је љутње, тј. човечије грехе, примио на Себе, и подарио јутро весеља – Својим васкрсењем из мртвих.

88. ПСАЛАМ велича истинског Месију, Христа Господа. Велича се Истина – Христос, и на небесима Му је приуготовљен престо – Пресвета Богородица, од семена Давидовог. Небеса су анђели и апостоли, који су

истину – Христово Јеванђеље – обзнанили Цркви и васељени. Држава мора – то је свето крштење; гордога демона поразио је (смирио је) Силом Крста и мишицом моћи – Божанством. Христос је похвала Силе, са Крстом Својим – рог спасења, силни, изабрани и светим јелејем помазани – Духом Светим, Првенац виши од свих царева земаљских.

89. ПСАЛАМ је молитва за даровање милости Божије и за спасење свих верних благодаћу Христа Господа. Наше уточиште – Христос, јесте истинити Бог, Творац свега. Наш пролазни земаљски живот траје 70–80 година, и пун је патње и болести. Наша безакоња после грехопада у рају донела су нам смрт и пропадљивост. Радост нам је донео долазак Христа у свет, а *радост милости Његове ујутро* је васкрсење Христово, и нека благодат и божанствена сила Духа буду на нама.

90. ПСАЛАМ прославља величину дела Божијих и Христа Спаситеља, Који је вернима подарио победу над видљивим и невидљивим непријатељима. Господ избавља од замке и од речи, тј. од греха, демона и помисли. Осењује речју Својом и оружјем Крста, и истином Христовом, и даје нам власт да стајемо на змије и шкорпије, тј. на силу демонску, и прославља нас усиновљењем кроз васкрсење Христово, и дужином дана, и вечним животом са Христом на вечно спасење.

91. ПСАЛАМ – песма у славу и похвалу Божију у дан суботњи, дан спокоја и празника – дан благодатне суботе, тродневног васкрсења из мртвих Христа Господа. Благо је исповедати се – непрестано призивати Исуса Христа и прослављати дела Његова, обзнањивати ујутро милост васкрсења на десетоструном псалтиру – на пет душевних и пет телесних чула, заповестима. Човек безуман, грешници, непријатељи Божији, демони и безбожници биће истребљени једнорогом – Крстом Сина Божијег. У дому Господњем и у дворовима Бога нашег процветаће врлине и огласити да је прав Господ Бог, Који дарује блаженство у дан вечни.

92. ПСАЛАМ је похвална песма о петку, о шестом дану који претходи суботи. У тај дан, Бог је створио Адама; у седмици страдања на Крсту Господ је пострадао у петак, али се зацарио као Цар; у лепоту – у доброту тела обуче се, у силу Божанства и опаса се Крстом, и сруши демоне, и утврди Васељену. Престо на небу – јесте Богочовек, Који утврди Цркву анђела и људи у реци крштења, и Који глас Јеванђеља, и висине – тајне богоопштења – откри вернима.

93. ПСАЛАМ говори о разобличењу гордих и безбожних, који нису познали тајну васплоћења Христовог, и правосуђе Његово, и суд Његов, и силу Божанства, и спасење; говори и о Промислу Божијем, о дану четвртом, када су створени сунце, месец и звезде и о среди, када су одлучили да Христа предају на смрт. Безбожни вређају сироте и невине, али Господ неће оставити Своје наслеђе. И Сам Господ је трпео патње и, као Човек, крв је пролио за нас, и васкрсао је, и постао прибежиште, помоћ и уздање вернима, и Он ће грешнима судом узвратити по њиховом безакоњу и лукавствима – *идите у огањ вечни*.

94. ПСАЛАМ је похвална песма Богу, Христу Спаситељу за Његова велика доброчинства. Радујмо се због Исуса Христа и непрестано устима, умом и срцем призивајмо Га свагда и стално, јер је у руци Његовој васцела судбина земље – људи и васељене, и Он је, као Творац свега, и Израиља 40 година водио у пустињи, творећи чудеса и хранећи их манном; они, међутим, због неверовања у Христа нису познали путеве Његове и неће ући у покој Божији – у Царство небеско.

95. ПСАЛАМ је похвала Христу Спаситељу за даровање слободе од ђавола и због стварања Цркве, као и због претварања душе у храм Христов. Запевајте нову песму Новога Завета о рођењу Христовом, о Његовом Васкрсењу, о обожењу човека. Господ, Творац света, открио је Своје Божанство људима у светињи и величанству Свога тела. Принесите Спаситељу Богу славу и част, и жртве хвале и благодарења у светом двору Његовом – у Његовој Цркви, јер се Господ зацарио у векове векова, и нека се узвеселе небеса – анђели, и нека се радује земља – сваки верни човек због Бога, Који ће доћи да суди васељени Истином Својом – Христом, јер је Он свима Правда, и Истина, и Живот, и Пут.

96. ПСАЛАМ узноси благодарење Спаситељу Богу због даровања Царства – благодати. Нека се радује земља – сваки верни, због богопознања и спасења: Христос се јави у телу и сили Божанства, у облаку и примраку и огњу Божанства. Небеса, тј анђели – обзнанили су о рођењу Његовом и људи видеше славу Христа, анђели Му се поклонише као Своме Творцу, и Црква, и кћери – душе верних – прослављају Га. Веселите се, праведници, и исповедајте помен на светињу Христову – на Боговаплоћење и спасење света.

97. ПСАЛАМ пева о спасењу људског рода. Певајте Христу у десници Његовој – Божанству, и у мишици Његовој светој – у многим чудесима, јер показа спасење Своје – Бог се јави у телу, откри Јеванђеље – правду Своју, и видели смо испуњење пророштва; радујте се, и нека пева сва земља – васцели људски род. Певајте уз гусле и гласом – устима, умом и срцем – сви који сте примили воду крштења и Дух; горе су апостоли и праведници у висини богопознања, и нека се и они радују због лица Господњег – Бога у телу, Христа Спаситеља.

98. ПСАЛАМ говори о свемогућој власти и сили Христа, Цара неба и земље. Онај који седи на херувимима покренуо је земљу – човека, и у Сиону – светој Цркви – исповеда се Његово свето име, и Њему се поклања свако колено небеских, земаљских и преисподњих. И част Царева, тј. Христа Бога, љуби правосуђе и правду, и зато величајте Христа Бога нашега и поклањајте се подножју ногу Његових – живоносном Крсту, јер је свето, поклањајте се у гори светој Његовој, Његовој Цркви, јер је свет Господ Бог, наш Спаситељ.

99. ПСАЛАМ исповеда славу, човекољубље и милост Господа Исуса Христа. Сва земља, тј васцели људски род, нека служи Господу у весељу – вером и љубављу, у радости уђите пред Њим у Цркву Христову – на врата Његова и у дворове Његове, где је до нараштаја и нараштаја Истина Његова – Христос, и Царству Христовом неће бити краја.

100. ПСАЛАМ пева о милости Христовој – о Боговаплоћењу и путу непорочних, тј. оних који следе Јагње, непорочно и кротко, верни и они који служе Христу и који живе усред дома Његовог – Цркве Његове, јер је ради њих ујутро – у Свом васкрсењу и у дан Суда, срушио демоне и безакоње.

101. ПСАЛАМ говори о обрасцу смирења и покајања – о Самом Господу, Који се смирио (унизио) чак до смрти на Крсту, Који је ради свих осиромашио и Сам, не учинивши греха, грешнике ослободио и спасао и обогатио благодаћу. Ти си, Христе Боже, васкрсао, и обогатио Сион – Своју Цркву, благодаћу Духа, јер Господ сазида Сион и јави се у слави Свог Божанства, и истина јеванђелска написаће се у роду хришћанском на путу силе Његове – пречистих страдања. Синови слугу Твојих, Христе Боже – рођени водом и Духом, уселиће се у небеске обитељи.

102. ПСАЛАМ је похвала и благодарење Христу Богу за велика доброчинства учињена људском роду. Душа хвали Бога, јер *Λοῐος ῠοστᾶε τ̄ελο* (Јн. 1; 14), пострада, умре и васкрсе, сатвори милост и суд и удаљи безакоња наша светим крштењем, и даде живот вечни онима што чувају Његов завет. Христос Бог са пречистим Телом приуготови на небесима престо Свој. Нека благосиљају Спаситеља сви анђели – силе небеске, и сва дела Његова – нека благосиљају небо и земља.

103. ПСАЛАМ говори о постојању света у славу и величину Творца Христа Бога – Који је лик (образ) Бога невидљивога, и кроз Њега све беше створено. Бог рашири велики свод, као кожу и шатор, и друго небо – свод – одели од првог водом која се не излива и не гаси сунце; ваздушно пространство постоји ради земље, као кров ради куће, а бездан је мноштво вода које окружују земљу, чинећи је сличном острву усред мора.

Сликовито говорећи, звери пољске, јелени, дивљи магарци, птице, горе и животиње – представљају људе разних духовних стања, који долазе у цркву. Вино, јелеј и хлеб – то су црквене Тајне. Сунце позна запад свој, тами и ноћ – Христос је трпео страдања и гроб, и васкрсењем је заблистао из гроба. И испуни се земља – човек – многим чудесима и благодаћу у великом житејском мору, где су гмизавци – многи безбожници, и змија – ђаво, али и лађе – свете цркве, где сви верни чекају духовну и вечну храну. И Ти, Христе Боже, пошаљи Духа Својега у крштењу, и изградиће се, и обновиће се лице земље за бесмртност – у свеопштем васкрсењу. Нека буде слава Господња – Божанство Христово и дела Његова – у векове.

104. ПСАЛАМ у похвалу Богу, „алилуја", то је анђелска и песма светих Божијих. Призивајте Христа непрестано, и певајте чудима Његовим, и хвалите Га, и тражите Га. Бог је кроз патријархе, чуда и пророштва обзнањивао о Христу. И Јосиф је био праобраз Христа, и тама, и претварање воде у крв, и казне многе, и ударање винограда, и смокава, и првенаца египатских, и манна небеска, и вода која тече из камена, и извођење, у радости и весељу избраног народа из Египта – све је то обзнањивало о Јеванђељу и наслеђивању рајских насеља за оне који поверују у Христа, Који је творио чудеса, страдао, умро и васкрсао.

105. ПСАЛАМ је песма хвале Богу Сведржитељу. Исповедајте благост и спасење, које је открио Христос Бог, јер су хришћани сада – наслеђе Божије и чеда Његова. Јудеји нису познали Христа, иако су видели многе пророке и чудеса у Египту. Верни, који љубе Христа, сабрани од свих народа, нека исповедају похвалу Израиљеву – Христа у телу Који је дошао да све спасе.

106. ПСАЛАМ је похвала Христу Богу, јер нас је избавио од греха и смрти и народе са свих страна света сабрао у један савез вере. Без воде и Духа, тј. крштења, гладне и жедне душе нису знале за прав пут и за град – Цркву, али спасао их је Христос доласком светлости, и наситио је душе светлошћу, и испунио добрима, и извео из таме, и срушио бакарна врата – силу демонску; у мору житејском је и лађа спасења – Црква Христова.

107. ПСАЛАМ је у похвалу Христу због јављања милости људском роду. Пева се о слави Христовој – о Његовом васкрсењу, пева се о Његовој милости и истини, о Његовој десници, о томе што је Бог проговорио у Свом светом Сину и Сину Човечијем, Који нас је увео у град – небески Јерусалим, дао нам помоћ и уништио наше непријатеље – ад, смрт, демоне и грех.

108. ПСАЛАМ изображава страдања Христова и глас Његове молитве као Човека. Господ је од Јудеја трпео ругање, лаж, мржњу, презир.

Ђаво је ушао у Јуду, и он се лишио благодати апостолства, осиротела је његова душа, и он се не сети да учини милост и прогањаше Христа – Човека убогог и сиромаха, и потиштенога срцем, да би га погубио. И Христос је на Крсту трпео срамоћење, и у име Адама Христос је вапио Богу Оцу: *Видевши Ме, климаху главама својим. Помози Ми, Господе Боже Мој, и спаси Ме по милости Твојој*, да би се спасла душа Моја од оних што Ме прогоне.

109. ПСАЛАМ је пророштво о Христу, Сину Давидовом по телу, као о Богу и Творцу. Код Христа је жезло силе – Крст живототворни, и Он, као Цар и Првосвештеник и Судија, има исту част и силу са Оцем и влада на небу и на земљи.

110. ПСАЛАМ је похвала Христу Богу од анђела и светитеља. Велика су дела Господња, јер је створио небо и земљу; и као милостив и милосрдан, умро је и васкрсао и дао храну онима који Га се боје – Своје Тело и Крв Своју – и дао им је наслеђе – усиновљење и Царство небеско. Свето је и страшно за демоне име Христа Бога, а страх Божији у побожноме љубављу рађа премудрост. Син Божији и похвала Његова, јер *Логос постаде тело и настани се међу нама* (Јн. 1;14), – пребива у векове векова.

111. ПСАЛАМ – похвала Агејева и Захаријина, тј. весеља и страха Божијег – Христу Богу, Спаситељу света. Сви свети су семе Христово, у дому Његовом – Цркви Христовој, где је слава, и богатство, и светлост, и Господ милостив и милосрдан, и праведан, и као Онај Који је милостив и милосрдан, дао је убогим земнородним рог, уздигнут у слави – Крст свети.

112. ПСАЛАМ је анђелска похвала Христа Бога. Хвалите у незлобивости и смирењу име Христа Који је Сунце правде и Који је од Пречисте Дјеве потекао и чак до гроба западнога засијао после васкрсења, на небесима и на земљи. Убогу Адамову земаљску природу вазнео је са Собом на небеса.

113. ПСАЛАМ – похвала Бога због извођења Израиља из Египта и бесконачна похвала Христа Бога због даровања истинске слободе од греха и ада. Море, и Јордан, и планине, и овнови, и брежуљци, и земља, радују се у води крштења – апостоли, праведници, угодници и сви верни, јер се од лица Господњег – Христа – јеванђелском благовешћу покрену земља – човек – од греха ка покајању. Стена наше вере је Христос, и Њему нека је слава, јер су милост и истина Његова на небесима и на земљи и узда се у Њега дом Израиљев – род хришћански, и Арон – чин свештенички, и верни, и света Црква, прослављајући престо Христа Бога тамо где је небо небеса.

114. ПСАЛАМ представља благодарење Богу, Христов глас мољења упућен Богу Оцу у време страдања. Адам је праведно због греха био прогнан из раја, а Господ га је милошћу увео у рај када је због њега пострадао, и душа улази у покој у земљи живих – у рај, на небо, где су анђели и праведници са Христом.

115. ПСАЛАМ узноси благодарење Христу Богу због велике тајне Боговаплоћења. Благодари верни због чаше спасења, због пречистих божанствених Тајни, због усиновљења Богу и због дворова Господњих – светих цркава.

116. ПСАЛАМ – Господа хвали и благодари сва Црква верујућих у Христа, јер се утврди милост Христа Бога – спасење на Крсту, на људима, и истина Господња – Христос Бог, пребива вавек као Цар и Бог.

117. ПСАЛАМ је прослављање Христа Бога као Цара славе, јер је сва племена сјединио у Свом царству – Цркви. Сам Господ је много претрпео, до самог добровољног страдања, и десница Животоначалне божанствене Тројице сатворила је силу, и Христос је смрћу смрт уништио, и ова вера у Христа јесу врата Господња, јер нам је Христос – камен вере, подарио васкрсење – дан радости и весеља, и Свој дом – Цркву, и рог жртвеника – Јеванђеље спасења. Ми Му стога кличемо: Бог мој јеси Ти, и узвисићу Те, Христе Боже, јер си Ти благ, моје спасење и милост Твоја вавек.

118. ПСАЛАМ – за певање онима што одлазе на пут, прославља врлине и савршенства, и молитву, и закон Божији. Садржи 176 стихова и подсећа на прекрасно дрво са 22 гране, према броју слова јеврејског алфавита, при чему велика грана има по 8 гранчица – стихова, дакле, 22 x 8 даје 176. У првој осмини величају се непорочни, светим крштењем очишћени од порока прворођног греха, који љубе Бога, иду путем Христовог Јеванђеља, подвига, заповести, искрене вере, љубави, наде и богомислија.

У другој осмини је поука младом хришћанском народу да чува Јеванђеље у срцу и уму, благодат и судове Промисла Божијег, и пут спасења и смирење.

У трећој осмини је прозба за покров Божији, да разумеју очи срца чуда и закон, јер је човек – дошљак на земљи, и само се судовима Христовим избавља од гордих демона, од срамоћења и понижења – греха. Пут истине, судови Божији, ширина сведочења, оправдања – јесу благодат Христова. Праведник је наслеђе лица Христовог и причасник милости и благости Христове, јер је човек у греху и, док се не смири послушањем Христовим и док се не роди водом и Духом, не може ући у Царство небеско.

Глас Божији Адаму – *Јер си земља и у земљу ћеш се вратити* – смирио га је као праведан суд, а милост Божија – Боговаплоћење Христово, утешило га је милосрђем – даровањем вечног живота људском роду. Много је замки ђаволских, али милост Божија дарује живот вернима, и Логос Божији и Истина Његова – Син Божији, у сили и власти пребива на небесима, и широка је заповест Његова – да љубимо и Бога, и непријатеља. Верни је заволео закон Божији, и читав дан овога века он се поучава – призивању Исуса Христа, јер је Он – светиљка на путу и Светлост, и суд, и покров је у руци Његовој, и Он је Помоћник и Заступник и прогони злочиначке демонске помисли и прикива уз страх Божији – уз закон Божији.

Поїледај на мене, кораке моје уїправи, лице Твоје, Христе Боже, їросветили на слуїу Твоїа – узвикује верни и обраћа своје очи ка јутру васкрсења Христовог. Речју Божијом ће жива бити душа верног, и тајном храном Христовом, и вером у Христа Спаситеља.

119. ПСАЛАМ – почев од псалма 119 па до псалма 133 – постоји 15 псалама, који се називају „песма степена", и они чине читаву 18. катизму; певају о усхођењу верујућих у Христа Господа по степенима врлина, из силе у силу, из долине плача у тишину и спокој небеског обитавалишта. Према предању, ови псалми певали су се на петнаест степеника усхођења у Соломонов храм, уз прослављање Бога.

Степен 1. (Пс. 119) – молитва у невољама. Бог слуша покајну и смирену молитву, која се узноси и гласом и духом из дубине срца. Верни мора да моли Господа, да би Он избавио његову душу од духа лењости, чамотиње, властољубља, од свих страсти и помрачења ума, од прелести демонске, и од стрела, и од угљевља огња пакленог, да би мир Христов чувала душа на земљи странствовања и покајања.

120. ПСАЛАМ, 2. степен – богомислије, прославља Месију – Христа Спаситеља, Који је дошао у помоћ и ради спасења људског рода. Верна душа, гледајући на небо, прославља Боговаплоћење Христово и моли за Његову помоћ, да укрепи њене ноге и очи у врлини. Нека да покров Свој од десне руке – од Његовог Божанства, нека сачува душу од зла, да би прослављала улазак – ваплоћење Христово од Пречисте Дјеве.

121. ПСАЛАМ, 3. степен – благочашће [побожност]. Прославља се благочашће хришћана, који љубе Цркву Христову. Весели се душа због дома Господњег, због града и дворова Јерусалима – због Цркве Христове, где се јединством вере у Господа Исуса Христа сједињују сва племена и народи. У Цркви великој су свети анђели, апостоли и сви црквени стубови, и верни обитавају у миру, сили и обиљу благодати Христове, јер су они тражили добра (блага) Јерусалима – Царства небеског.

122. ПСАЛАМ, 4. степен – вера у Бога. Узводи спољашње и унутрашње очи ка Христу Господу и Његовом закону. Слуге су гледале на руке својих господара, очекујући да од њих приме награду, па тако и душа наша проси благодат Христову и милост за душу и тело пред поругама и понижењима од гордељиваца – богатих злобом и демона.

123. ПСАЛАМ, 5. степен – приписивање свакога добра Богу. Хришћанима се избављење даје благодаћу Христа Бога, јер Бог *Лоїос їостаде тело и настани се међу нама* (Јн. 1; 14), и људи се *у Христа крстише, и у Христа се обукоше* (Гал. 3; 27). Христос Господ избавља душе од љутих помисли, од лова демонског, од замки оних што лове прелестима. И наша душа, као птица, лебди у висини, добијајући помоћ непрестаним призивањем Господа, Који је створио небо и земљу: „Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног".

124. ПСАЛАМ, 6. степен – нада у Бога. Они који корачају у небеску отаџбину морају сву наду полагати на Господа Исуса. Надају се у Господа, као што се гора Сион, тј. света Црква, узда у Христа Господа, и врата паклена неће је надвладати. Око Господа су горе црквене – пророци, апостоли и сви свети, у благодати Његовој, јер Он их је избавио од видљивих и невидљивих непријатеља.

125. ПСАЛАМ, 7. степен – обзнањује се весеље људског рода приликом усхођења у небески Јерусалим. Вером у Христа и светим крштењем верни се избављају од робовања демонима и бивају удостојени велике благодати и весеља, и они што су сејали са сузама – у покајању, са радошћу ће пожњети мир Христов, јер им њихови снопови – врлине, пост, молитва, смирење – доносе плодове спасења.

126. ПСАЛАМ, 8. степен – презирање света. Дом душе човечије гради се и чува благодаћу Христовом. Приликом рађања од воде и Духа, верни постаје наслеђе Господње. Синови онемоћалих – свети апостоли, као стреле од руке Силнога – Христа Бога, пуштени су у свет, да би поразили идолослужење. Блажени су који верују Јеванђељу и апостолима, јер им та вера отвара врата Царства небеског.

127. ПСАЛАМ, 9. степен – страх Господњи. Блажен је који се боји Господа и који Га љуби, он корача путевима Његовим, и плод његовог труда су врлине, његово добро и благо – Царство Небеско; жена његова – душа, биће као лоза плодна делима љубави а синови – помисли, из срца ће излазити као добри, и мир Божији остаје у векове векова.

128. ПСАЛАМ, 10. степен – трпљење. Пророк велича Христа Господа, Који је од младости чак до Крста својевољно страдао; Његовом благодаћу, Црква Христова се увек, у прогонима и у трпљењу, одважно подвиза-

ва, јер је *врата паклена неће надвладати* (Мт. 16; 18). Велича се и трпљење верних који подражавају Господа, Који је од Своје младости, од Свог рођења, Своја леђа дао да буду изранављена ради спасења света. Господ је смирењем поразио вратове грешника и узвисио Сион – Своју свету Цркву, и они што ненавиде Сион, биће као трава исушена огњем.

129. ПСАЛАМ, 11. степен – покајање (шести покајни). Код Господа је милост, и у псалму се тумачи васплоћење Христово. Крвљу Његовом читавом човечанству даје се спасење и избављење од свих безакоња.

130. ПСАЛАМ, степен 12. – смирење. Хвали се врлина смиреноумља, која је пут усхођења на висину живота, јер ће се сваки *понижени узвисити* (Лк. 14; 11).

131. ПСАЛАМ, степен 13. – ревност по Богу. Пророштво о подизању светога дома – свете Цркве, Царства Христа, јединог Цара над царевима и Господара над господарима, Који је по телу потекао од семена Давидовог. Обзнањује се о Евфрати – месту рођења Христа, и о насељу Јаковљевом – Дјеви Богородици, о кивоту – телу Христовом и о Његовој Пречистој Мајци, о вазнесењу на небо, о благодати свештенства, о лику Помазаног – о Исусу Христу, о Завету и сведочанствима Његовим, о Господњем изабрању Сиона или Цркве за Његово обитавалиште – за место спокоја и Његово насеље. Светиљка Помазаном Христу је свети Јован Претеча, и процветаће светиња Господња – слава Господа Исуса Христа – на престолу, у неприступној [непојамној] светлости.

132. ПСАЛАМ, степен 14. – љубав по Богу према ближњем. Браћа једноутробна – то су они који су се родили у једној истој купељи крштења у васељени, у јединству вере у Христа Господа, јер пребивају у обиљу благодати Духа Пресветога Који силази на гору Сионску – Цркву Христову, где обитава Бог љубави, и сваки, који пребива у љубави, у Богу пребива, и који љуби Бога љуби и свога брата. Љубав је савез савршенства.

133. ПСАЛАМ, степен 15. – благодарење Богу. Хришћани, који помишљају на вишње, свагда хвале Бога и благодаре Му, потчињавају сваку мисао послушању Христу. И Творац неба и земље, Христос Господ, благосиља верне Својом благодаћу са Свог Сиона – свете Цркве.

134. ПСАЛАМ похвала Христу Богу, Који нам је подарио светлост истиниту, и просветљење разума, и богопознање. Сви православни хришћани, и служитељи олтара, и сви верни, нека благосиљају Христа Бога на земљи и на небесима.

135. ПСАЛАМ прославља Бога Сведржитеља и доброчинства и милости Христа Спаситеља; јер је Глава светих цркава и свих светих Крстом

утврдио земљу, срушио демоне и идолослужење и сваком телу – свима који верују у Христа – даровао обожење и спасење.

136. ПСАЛАМ изражава уздахе и плач, да би нас Христос Бог избавио од робовања греховном Вавилону и подарио нам обитељи небеског Јерусалима. Пева се о сили Крста и о жељи за туђом земљом, тј. о човековој жудњи за светим крштењем, за избављењем од многометежног Вавилона и греха – његове кћери, о жудњи за благодаћу да би, непрестано призивајући у помоћ Исуса Христа – стену наше вере – разбијали о Њега младенце, грешне помисли, и били блажени у светлости.

137. ПСАЛАМ пева о подизању храма и о сили благодати Христа Бога, јер *Логос постаде тело* (Јн. 1; 14), и откри нам се Његов свети храм, и милост, и истина, и велика слава Господња – у Боговаплоћењу, и Божанственој десници Његовој, која спасава верне.

138. ПСАЛАМ говори о свезнању Божијем и о спасоносном промишљању Христовом од почетка васељене.

139. ПСАЛАМ као да представља молитву Христа, Сина Божијег и Сина Човечијег Богу Оцу, и глас свете Цркве, и глас вернога. Праведници исповедају име Христово, и веселе се лицу Божијем, и радоваће се.

140. ПСАЛАМ је молитва Христа Господа Богу Оцу, када на Крсту уздиже Своје руке, и принесе Своју вечерњу жртву за грехе људске – до окончања векова, да би нам открио Нови Завет и обнављање. Овај псалам је и молитва хришћанина.

141. ПСАЛАМ обзнањује свима разум и премудрост, и глас молитве Богу Оцу која полази од Извора премудрости – Христа Господа, Који је био у пећини – у телу човечјем, и у пећини витлејемској, и у гробу, у преисподњој; ово је и молитва верних Христових, који страдају у недаћама и жалостима.

142. ПСАЛАМ говори о страдањима безгрешног Христа Господа. Ово је седми од покајних псалама, и он је молитва скрушеног срца, које се каје због својих грехова. Верни моли Бога: у истини Својој, Христе Господе, оправдај душу моју да избегнем адске тамнице. Опомињући се васкрсења Христовог, које се догодило ујутро, он моли [Христа] да и његову душу васкрсне и да му покаже пут Богочовечански и избави га од непријатеља – ђавола.

143. ПСАЛАМ изображава победу Христа Исуса у бици, победу над геенским (пакленим) Голијатом и над демонском тамом. Овде се прославља Крст Христов и милост Његова, коју је Он открио у тајни васплоћења, јер је Он приклонио небеса и сишао на земљу, и заблистао као муња – даровао је јеванђелску светлост, уништио уста неправде и сујету – де-

монску силу. Верни сада пева нову песму на душевном псалтиру, песму о васкрсењу Христовом. Синови туђи, због свог неверја, обитавају у тами.

144. ПСАЛАМ богонадахнуто узноси хвалу величини Бога Сведржитеља, Његовој премудрости, истини, промишљању о васцелој творевини, као и хвалу очовечењу Христа Господа и Његовом вечном Царству. Верни благосиља Цара славе, Који се попео на Крст, и род Његов – хришћани – прославља Његову величину и смирење, величанство славе светиње Његове, јер *Логос постаде тело*, и силу црквених Тајни, и милост Његову. И преподобни, који носе лик (образ) Божији, – апостоли, светитељи, мученици и сви изабрани од света – благосиљају Бога, јер Он кроз крштење усиновљује синове човечије и уводи у царство благодати, дарујући им као храну Своје Тело и Крв. Близу је Господ свима који Га призивају у истини: „Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме!" Хвалу Господњу – истинитог Човека и истинитог Бога, Христа Господа – нека благослови свако тело – сваки верујући, у векове векова.

145. ПСАЛАМ је похвала и радост весеља због обраћања нових народа благодаћу Христа Господа, народа рођених водом и Духом за обитељи небеског Јерусалима. Верни хвале Господа у овом животу чак до смрти, када се тело враћа у земљу, јер је оно од земље узето, док дух усходи ка Богу. Господ је верноме Помоћник, Он твори суд увређенима, даје храну гладнима – причешћивањем Његовим Телом и Крвљу, Господ ослобађа оковане гресима, храни придошлицу – онога који је побожношћу пришао, сироте и удовице, тј. душе које су се светим крштењем заручиле са Богом у Сиону, светој Цркви.

146. ПСАЛАМ је похвала Христу Господу због установљења Цркве у васељени. Господ подиже Своју Цркву где су анђели и свети, као мноштво звезда, и имена њихова су само Богу позната. Верни певају Богу на својим гуслама, тј. у богољубивим срцима, и Господ благоволи да обитава у онима који Га се плаше и који се уздају у милост Његову.

147. ПСАЛАМ је похвала у весељу, прослављање божанствене благодати, коју је Христос Господ открио новом Јерусалиму – светој Цркви и свима вернима. Нови Јерусалим и Сион су света Црква, основана крвљу Христовом и у њој је Господ вером укрепио Своја врата – Стари и Нови Завет. Онима који верују у Христа ту дарује мир, мирећи верне са Богом и насићујући их Својим Тајнама, јер Бог није сваком народу учинио такву милост, нити им је открио Своје судове, као што је то учинио роду хришћанском.

148. ПСАЛАМ је песма божанствене похвале васцеле твари, небеске и земаљске, свом Творцу. Хвалите Господа Исуса Који је сишао с небеса, хвалите Га на висинама, Њега Који седи с десне стране Оца. Бог је сваку твар укрепио у њеном чину, вода пребива изнад небеса, а Сам Бог је с херувимима, на којима Он почива, где је небо небеса. Човек и стихије, где спадају и горе, и биљке и све животиње и птице, на земљи прослављају Бога. По степену љубави, богомислију и благодати верни се деле на: цареве, кнежеве, судије земаљске, младиће и девојке, на старе и младе – и они чине једну Цркву сједињених једном вером у Христа и савезом љубави

149. ПСАЛАМ – похвала Богу од хришћана обновљених пречистом Крвљу Христа Господа, који Га славослове у јединству вере. Света Црква радује се своме Цару, Христу Спаситељу, а збор светих тимпанима и псалтирима, тј. постом и молитвом, на постељама својих чистих срца хвали Бога, очекујући суд о којем је писано, када ће праведни ући у живот вечни (Мт. 25; 46).

150. ПСАЛАМ прославља човекољубље Бога Сведржитеља; човек, као разумно створење, прославља Творца васцеле твари и велича Га у векове. Бога хвале свети, освештани у храму Духом Светим, хвале Га умом и срцем, језиком и свим чувствима: хвале Га уз псалтир и гусле, уз тимпане, уз жице и органе, и у Новом Завету хришћани су дужни да своја тела принесу на жртву живу, свету, и угодну Богу, као своје духовно богослужење. Прославља човек Бога очима, када одвраћа своје очи да не гледају сујету, него да виде правду. Песмама слави Бога, устима и језиком онда, када језик свој уздржава од зла, да не изговара лажи. Приноси хвалу Богу рукама, када туђе не отима, него када Христа ради пружа своје руке да би дао сиромашнима. Он твори славу Богу ногама, када се удаљује од сваког лукавог пута. Прославља Бога ушима, када се приклања слушању светог Јеванђеља и црквеног песмопојања. Славослови Бога срцем, када се његово срце не приклања речима лукавства, него непрестано пламти љубављу према Богу и непрестано, према апостолу, свагда и свуда призива у срцу: „Господе Исусе Христе, Сине Божији, Богородице ради, помилуј нас".

И човек, водећи такав, врлински живот, постаје доброгласни, слаткопојни и угодни орган, обитавајући у духу и истини – светлости Христовој, прослављајући Бога.

ИЗАШЛО ИЗ ШТАМПЕ
(по редним бројевима у библиотеци)

4. ПОСТ: чистота душе – здравље тела (*Пост телесни и духовни у животу правосл. хришћанина*) – (св. Теодор Студит, св. Игњатије Брјанчанинов, св. Теофан Затворник, св. Јован Кронштатски...); 2004, IV допуњено издање, стр. 448.

12. СВЕТИ ИСАК СИРИЈСКИ – *Подвижничка слова* (сва слова)**,** II доп. издање, са исправљеним преводом, 2006, стр. 520, тврд повез.

14. ГОСПОД НИЈЕ СТВОРИО СМРТ – Има ли живота после смрти? Зборник текстова, II допуњено, измењено и исправљено издање, 2006, стр. 600, тврд повез.

16. Сузе за свет – *Старац Тихон, сп. Пајсије, сп. Порфирије*; IV издање, 2005, стр. 484, тврд повез.

17. Св. Јован Златоусти – *Слава Господу за све* (Изабране беседе и поуке), II поново преведено, са грчког, и доп. издање, 2006, стр. 560, тврд повез.

20. СВЕТИ ЈОВАН ШАНГАЈСКИ (*Опширан животопис, беседе, поуке, чуда*); IV издање, тврди повез са 8 стр. у боји, 2007, стр. 520.

24. Свети Григорије Палама: *Господе, просветли таму моју* *(САБРАНЕ БЕСЕДЕ, са грчког језика)*, 2005, стр. 584, тврд повез.

26. Старац Клеопа: *Велики је Бог* (*Разговори, поуке и разговори*) 2007, стр. 640, (III доп. изд.)

27. Свети Нектарије Егински – *Небески човек – земаљски анђео* (*Житије, чуда, сећања*); исправљено и допуњено издање, 502 стр. тврд повез.

30. Чуда Божија у XX веку (*чуда у Грчкој, Русији, Србији и свету*), 2006, стр. 510, (III допуњено издање), тврди повез.

32. Акатисти Пресветој Богородици (*Њеним чудотворним иконама, са иконама у боји*), 2006, стр. 510 (IV доп. издање у тврдом повезу са 40 страна икона у боји)

33. Старац Пајсије Светогорац – *Поуке Божанствене Љубави*, 2006, III измењено издање, стр. 512, тврд повез.

34. Избави нас од лукавога – *Православље и маџија*, 2007, стр. 632. (II допуњено издање, тврд повез, са шест акатиста)

36. Време покајања и време отпадије (*разговори са савременим светогорским старцима*); 2003, стр. 446. (II измењено издање)

37. Душе Христове (*сп. Јаков Цаликис; прев. Давид Старац*), 2002, стр. 408.

41. Старац Сава Псково-Печерски: *Господе, Ти си живот мој*, 2002, стр. 408.

42. Свети Јован Кронштатски: *Мој живот у Христу*, II том (први пут на српском језику), 2004, стр. 416; II допуњено издање у тврдом повезу; *додатак: И. Сурскиј, Чуда светог Јована Кронштатског.*

43. Утешитељи – старци као утеха свету – (*Св. старац Теодосије Кавкаски; старац Гаврило Кавкаски*), 2002, стр. 408.

45. ГОСПОД ГОВОРИ – *Свети Оци тумаче Јеванђеље* (*св. Јефрем Сиријски, св. Јован Златоусти, св. Атанасије Велики, св. Григорије из Нисе...*), 2004, II издање, тврд повез, стр. 436.

46. КЊИГА СТРАДАЊА И УТЕХЕ (*Јеромонах ДАМАСКИН Орловски: **Житија руских новомученика***), 2003, стр. 432.

49. Свети Јован Јаков Хозевит – *У рају срца* (*Житије, поуке, чуда*); 2003, стр. 408.

50. Благослови, душо моја, Господа – *Свети Оци тумаче Псалтир* (*св. Атанасије Велики, св. Василије Велики*); 2003, стр. 522.

51. Чувајте душу – *Старац Пајсије Светогорац* (*Разговори са старцем Пајсијем о спасењу у савременом свету*); III исправљено, измењено и доп. издање, 2007, стр. 532, тврд повез.

52. Св. Теофан Затворник: *Живети за вечност* (*Шта је духовни живот и како га стећи*); 2007, II изд. (допуна – Опширан животопис св. Теофана), стр. 600.

53. Молитва небески живот: *Зборник текстова о молитви*; 2003, стр. 424.

54. Живот из гробова – *Св Рафаило, Николај и Ирина* (Фотије Кондоглу; митрополит Игуменице Димитрије); 2003, стр. 408.

57. Господе, ко је човек? – *Св. Григорије из Нисе, Немесије Емески, митроп. Јероте Влахос, Георгије Манзаридис, архим. Кипријан Керн* (***Православна антропологија и тајна личности***); 2003, стр. 446.

58. Свети Игњатије Брјанчанинов – *Глас из вечности* (*Писма монасима и мирјанима о спасењу душе*); 2003, стр. 432.

59. Старац Тадеј Витовнички – *Мир и радост у Духу Светом* (*Поуке, беседе, разговори*) са старчевим фотографијама у боји; 2004, стр. 416; III издање, тврд повез

62. У сенци Вавилонске куле (*Живети Христом у антихришћанско доба*); 2004, стр. 446.

64. ГОСПОД ЈЕ СА НАМА (***Чуда Божија данас и овде***) – *2. део*; II допуњено издање, 2006, стр. 510.

65. Архим. Јован Крестјанкин – *Оживимо срца за Бога* (*Писма духовног руковођења за савременог човека*); 2004, стр. 412.

66. Митрополит Антоније Блум – *Пред Лицем Бога Живога*; 2004, стр. 432.

67. Св. Јован Кронштатски – *Близу је Суд Господњи* (*страшне и опомињуће беседе о Другом доласку Христовом и сећања на св. Јована*); 2004, стр. 432.

69. Старац Пајсије – *Човек Љубави Божије* (*Целовит животопис и сећања на старца Пајсија – сусрети, помоћ, поуке*); II измењено и допуњено издање, 2005, стр. 540, тврд повез.

70. Јеромонах Сергије Рибко: *Да ли је могуће спасити се у 21. веку* (*дод. Архим. Рафаил Карелин: Црква и свет на прагу апокалипсе*); 2004, стр. 400.

71. Држи ум свој у аду и не очајавај (*Живот и чуда, поуке и богословље Преподобног Силуана Светогорца*)

72. Књига духовних савета – *Одговори духовника на недоумице савремених хришћана*; 2007, II допуњено издање, тврд повез, стр. 656.

73. Срцем и сузама – *Старац Пајсије (Олару), старац Арсеније (Папачок)*, *Румунски старечник XX века* – I део

74. Свети Теофилакт (Охридски) – *Тумачење Дела апостолских, Посланице Римљанима и Посланица Коринћанима 1–2*; 2004, стр. 480, тврд повез

75. Архимандрит Рафаил (Карелин) – *Умеће умирања или уметност живљења*; *Путокази савремених духовности*

76. Свети Лаврентије Черниговски, старац Јероним Санаксарски – *На дверима вечности* (*Житија, поуке, пророчанства, чуда*)

77. Старац Николај Гурјанов, старац Серафим Тјапочкин – *Православље је волети* (*Поуке и сећања*)

78. *Владимир Димитријевић:* **Без Бога ни преко прага – *Српски духовници XX века*** (*Житија и поуке*); 2005, II допуњено издање, тврд повез, стр. 528.

79. Св. Јован Кронштатски: *Мој живот у Христу I део* (исправљен превод); *додатак: Одговори св. Јована Кронштатског на питања о суштини духовног живота*

80. Св. Јован Златоусти – *Златне речи о Богу и људима* (*Избор из беседа и писама*, сви текстови у књизи први пут са јелинског на нашем језику)

81. Велики Старечник (*Поуке пустињских Отаца*) – тематска збирка – први пут на нашем језику

82. Протојереј Георгије Флоровски: *ЦРКВА ЈЕ ЖИВОТ* (*Изабране беседе, есеји и студије*)

83. СВЕТЛОСТ СА ЗАПАДА – *Живот и учење оца Серафима Роуза*, 632 стр.

84. **Св. Игњатије Брјанчанинов:** ***Енциклопедија православног духовног живота***, 588 стр. тврд повез.
85. **Деца апокалипсе – весници победе Христове над антихристом** (допуњено издање ***са житијима, поукама и чудима новомученика оптинских 1993.*** и другим текстовима *о новоисповедницима Христовим у данашњем свету*), 512 стр. тврд повез.
86. **Старац Арсеније –** ***светац у логору***, 520 стр. тврд повез.
87. **Мушкарац и жена пред тајном тела –** ***Православље и полност***, 2006, II допуњено издање, 728 стр. тврд повез.
88. **Митрополит Јован (Сничев) –** ***Буди веран до смрти*** (*Човек и човечанство у времену отпадије*), 528 стр. тврд повез.
89. **Св. Теофан Затворник:** ***Речник хришћанског опитног живота***, 618 стр. тврд пов.
90. **Игуман Никон (Воробјов):** ***Остало нам је само покајање*** *(писма духовним чедима)*, **Схигуман Јован Валаамски:** ***Смирење – пут ка спасењу*** *(писма о духовном животу),* 592 стр. тврд пов. /целовите верзије/.
91. **Св. Симеон Нови Богослов:** ***САБРАНЕ БЕСЕДЕ***, с грчког, 618 стр. тврд повез.
92. **ВЕРУЈЕМ, ГОСПОДЕ, И ИСПОВЕДАМ (*Књига питања и одговора о православљу и правоживљу*)**, 592 стр. тврд повез.
93. **Хришћанство и психологија у 21. веку** – ***Духовничка и духовна помоћ оболелима душом*** (*Игуман Евменије, Пол Виц, Сет Фарбер...*), 576 стр. тврд повез.
94. **ПОУКЕ НА ПУТУ СПАСЕЊА (*Шта треба да зна православни хришћанин данас*)**
95. **СА СВЕТИМ ОЦИМА ИЗ ДАНА У ДАН (*Кратке поуке о духовном животу*)**
96. **ИЗМЕЂУ ЉУБАВИ И СЕБИЧНОСТИ (*Како васпитати дете у савременом свету* – *Зборник текстова*)**, 592 стр. тврд повез.
97. **БОГ И ДУША У XXI ВЕКУ (*Разговори о савременој православној духовности)*** (*архим. Рафаил Карелин, архим. Лазар Абашидзе...*), 554 стр. тврд повез.
98. **Протопр. Александар Шмеман:** ***Наш живот у Христу, живот Христов у нама*** (*Изабране, досад необјављене, беседе, есеји и студије*), 720 стр. тврд повез.
99. **Старац Клеопа:** ***Успон ка Васкрсењу*** (*Најпознатија књига старца Клеопе*), 480 стр. тврд повез.
100. **Акатисти Светима** (*са иконама у боји*), 464 стр. тврд повез.
101. **СВЕТОГОРЦИ ОБЕЗБОЖЕНОМ СВЕТУ *(Лек за немир свакидашњице)***, 512 стр. тврд повез.
102. **РАДОСТИ МОЈА, ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ! – *Свети Серафим Саровски – Пророк љубави Божије*** (Нова књига о животу, поукама, пророчанствима и чудима св. Серафима Саровског, његове духовне деце и саподвижника) (*са 16 икона у боји*), 664 стр. тврд повез.
103. **Архиепископ Аверкије (Таушев) –** ***Православно тумачење Новог Завета*** (*Приручник за изучавање Св. Писма Новог Завета*), 712 стр. тврд повез.
104. **ОД ГРЕХА КА БОГУ –** ***Практични приручник о исповести за савремене хришћане*** *(Зборник о Светој Тајни Исповести),* 624 стр. тврд повез.
105. **ДА ДВОЈЕ ЈЕДНО БУДУ** (***Зборник о брачном животу у савременом свету***), стр. 656, тврд повез.
106. **ГЛАС БОЖИЈИ И СРЦЕ ЧОВЕКОВО –** ***Три светилника Свете Тројице*** (Свети старац Јона Кијевски, Свети старац Симеон Жељњин, Свети Лука Кримски (Војно-Јасенецки)), стр. 512, тврд повез.
107. **Монах Агапије Светогорац – СПАСЕЊЕ ГРЕШНИКА –** ***Светогорска наука о стицању душе*** (додатак: Свети Нил Мироточиви – ПОУКЕ И ПРЕДСКАЗАЊА), стр. 552, тврд повез.

108. **НЕКА БУДЕ СВЕТЛОСТ –** ***СТВАРАЊЕ СВЕТА И РАНИ ЧОВЕК – Православно тумачење Књиге Постања*** (Св. Јован Златоусти, јером. Серафим Роуз, бл. Августин, св. Јефрем Сиријски...), стр. 632, тврд повез.
109. **ДВА ДАНА У КРОНШТАТУ –** ***Отац Јован Кронштатски изблиза*** (Како је изгледао његов подвиг, сведочења очевидаца), стр. 536, тврд повез.
110. **ЈА САМ ПУТ, ИСТИНА И ЖИВОТ** – *КЊИГА О ЖИВОТУ И УЧЕЊУ ЦРКВЕ* (*Догматика, тумачење Св. Писма Старог и Новог Завета и тумачење Литургије*), стр. 620, тврд повез.
111. **КЊИГА О ПРЕЛЕСТИ И ЛАЖНОМ ДУХОВНИШТВУ –** ***Како се сачувати од духовне обмане***, стр. 620, тврд повез.
112. **ЉУБАВ ЈЕ ЈАЧА ОД СМРТИ** – ***Свети цар Николај II, Света царица Александра, Света кнегиња Јелисавета и Мученици дома Романових*** (житија, поуке, страдања и чуда), стр. 824, тврд повез.
113. **НЕБО И ЗЕМЉА ЋЕ ПРОЋИ али речи Моје неће проћи** (Мт. 24, 25). ***Живимо ли у последњим временима?***, стр. 632, тврд повез.
114. **ЗЕМЉА БЛИЗУ НЕБА – Православна Грузија – 15 векова са Христом**, стр. 552, тврд повез.
115. **ЧУВАЈТЕ СЕ ДА ВАС КО НЕ ПРЕВАРИ – ПРАВОСЛАВЉЕ НА МЕЂИ ВЕКОВА**, стр. 640, тврд повез.
116. **Архиепископ Аверкије Таушев, Јеромонах Григорије Светогорац – БЛАГОСЛОВЕНО ЦАРСТВО ОЦА И СИНА И СВЕТОГА ДУХА** (Тумачење Свете Литургије и свих богослужења Православне Цркве), стр. 696, тврд повез.
117. **ВЕЧНО ПОДНЕ – ОГЛЕДИ О СВЕТОЈ ЛИТУРГИЈИ И ТАЈНИ СПАСЕЊА** (Зборник текстова од Светих Отаца до савремених богослова), стр. 752, тврд повез.
118. **ЛЕК БЕСМРТНОСТИ –** ***Света Тајна Причешћа у православном Предању***, стр. 652, тврд повез.
119. **ПОСЛЕДЊЕ УТОЧИШТЕ СВЕТЕ РУСИЈЕ** – ***ЧУДЕСНИ СВЕТОВИ ОПТИНЕ ПУСТИЊЕ*** (*Животописи, писма и поуке оптинских духовника, историја манастира*), стр. 644, тврд повез.
120. **БОГ ТЕ НЕЋЕ ОСТАВИТИ –** ***Старци и старице последњих времена*** (Матушка Љубов, старица Гаврилија, старац Харалампије, ст. Сергије Париски и румунски старци Илија, Арсеније и Софијан), стр. 656, тврд повез.
121. **КЕЛТСКО ДОБРОТОЉУБЉЕ –** ***Животи и поуке келтских Светих Отаца*** (књига излази у октобру 2008)
122. **ПОМОЗИ НАМ, ВИШЊИ БОЖЕ – Савремени српски духовници** (***Разговори, поуке, беседе),*** стр. 688, тврд повез.

Реч уредника о библиотеци „Образ светачки”

Библиотека **Образ светачки** дошла је, милошћу Божјом, до свога краја.

Све је почело у топлом гнезду духовном Православне мисионарске школе при храму Светог Александра Невског у Београду, са благословом протојереја ставрофора хаџи Љубодрага Петровића и протојереја Ваје Јовића, који су, као вредни пастири словесног стада, знали колико је духовна књига насушна потреба наших дана, и колико је истинита реч Светог Игњатија Брјанчанинова да ће, у „потоња времена”, читање светоотачких дела и трпљење невоља бити важна средства за спасење у свету у коме „средиште више не држи и / соко не чује више сокола-ра” (Виљем Батлер Јејтс). Прва књига **Образа светачког** била је *Свети Јован Шангајски – чудотворац последњих времена*, око чијег изласка се постарао прерано отишавши Небојша Крстић. Заиста, благослов Светог Јована Шангајског, који је био, како би рекао отац Јустин, „старе вере ново оправдање”, пратио је Библиотеку, као што је својевремено пратио и издаваштво Братства Светог Германа Аљаског, на чијем челу је стајао духовни син Светог Јована, отац Серафим Роуз.

Библиотека је, од самог почетка, наишла и на разумевање блаженопочившег епископа будимског Данила, учитеља многих младих душа христочежњивих Срба. Много нас је пута охрабрио кад смо посустајали и подстицао нас да наставимо ка Светлости Тихој Свете Славе Бесмртнога Оца Небескога, ка Господу нашем, Богу и Човеку.

Око Библиотеке се одмах окупила заједница преводилаца, приређивача, техничких и ликовних мајстора, који су својим трудом и пожртвовањем показали да је православна Србија вечна док су јој деца верна. Неуморни у раду, увиђавни и виспрени, пуни хришћанске љубави и праштања, сарадници **Образа светачког** ишли су путем инока Исаије и других вредних преводилаца српског Средњег века. Било је, каткад, и малих неспоразума, као и увек кад људи сарађују и кад су живи. Али, преко тога се прелазило и ишло се даље – знали смо да нам, ако не опростимо, неће бити ни опроштено. Многе непроспаване ноћи сарадника **Образа светачког**, труд да књиге што пре угледају светлост дана, да се појаве и загреју срца читалаца, чине ову Библиотеку маленом просфором принетом Ономе Који нам је све даровао, и без Кога бисмо били скитнице у беспућу савременог Вавилона. Верујемо да су читаоци, макар мало и каткад, то могли да осете. Ове књиге никад нису „отаљаване”: у њих се улагао живот, овакав какав је, грешан и мали, али живот који нам је подарио Живи Бог.

Библиотека **Образ светачки** је увек хтела да буде светопредањска; а Предање је живо, од апостолског до нашег доба. трудили смо се да до српског читалаштва донесемо и Св. Јована Златоуста, авву Исака Сиријског, Св. Симеона Новог Богослова и Св. Григорија Паламу; али и Св. Серафима Саровског, Јована Кронштатског, Макарија Оптинског. Пажњу смо посветили и неопатристичкој теологији (Флоровски, Шмеман), али и практичној апологетици (Православље о Њу Ејџу, астрологији, магији). Старали смо се да упознамо Србе са руском, грчком, румунском, грузијском духовношћу, али и са српским монаштвом XX века. Бавили смо се и знацима последњих времена, али и нудили трезвеноумне савете за избављење у те дане (старац Пајсије Светогорац нам је, у том смислу, увек био најдражи саветодавац). И чуда Божја су нам била драга, али смо највише славили Чудо над чудима – Свето Причешће, које никад нисмо раздвајали од покајне припреме за примање Светиње. Штампали смо акатисте Господу, Мајци Божјој и Светима; зборнике о браку, породици и васпитању деце; о монаштву, старчеству и прелести. Све православно нам је било драго, и остало нам је драго – и оно древно (Старечник и Евергетинос), и ово данашње (Влахос, Карелин): јер је од истог Духа.

Али, ничег превише, знали су и древни Јелини. „Засвири и за појас задени”, кажу Срби. Због материјалне ситуације и духовних околности доба у коме смо се обрели (издавање великих књига је све скупље и теже, заиста је чудо да смо опстали до сада, с обзиром на најминималнију разлику између производне цене књиге и њене цене у продаји; а до приложника није лако доћи; а, колико чујемо, има и извесних погледа искоса на ово што радимо, а знамо да коси погледи, уз административну моћ, могу постати коса сечива, која секу и не питају) решили смо да **Образ светачки** приведемо крају.

Наравно, ако не можемо нове књиге а оно ћемо већ изашле да обнављамо по потреби читалаца, чувајући ауторско право Библиотеке, али, још једном, нових издања неће бити.

Почињали смо слављењем Бога и тиме завршавамо:

Слава Богу у Тројици, Творцу, Спаситељу и Утешитељу нашем, Који је био наш Поспешитељ!

Хвала и свима који су нам, било кад, било чиме и било где, помогли на овом саборном делу плетења душекорисне бројанице од стотину књига Богу принетих. Нека опросте они које не поменусмо, а ми се, између осталих, молитвено сећамо и:

патријарха српског Господина Павла, под чијим благодатним омофором се налази Митрополија београдско-карловачка, у којој је наша Библиотека угледала светлост дана;

протојереја ставрофора хаџи Љубодрага Петровића и протојереја Ваје Јовића, који су духовно руководили наш рад и помагали нам својим саветима и очинском бригом;

братства српске царске Лавре Хиландара на Светој Гори, чији је први епитроп јеросхимонах Методије увек имао разумевања за наше подухвате и без чије би помоћи ова Библиотека престала са радом још давних дана;

острошких чувара ћивота светог Василија Острошког, слава му и милост, блаженопочившег архимандрита Лазара и епископа диоклијског Господина Јована са братством свете острошке обитељи;

издавачке установе Митрополије црногорско-приморске и њеног директора протојереја Радомира Никчевића, као и својевременог уредника г. Матеја Арсенијевића;

јеромонаха Симеона из манастира Рукумије;

јеромонаха Јована Јеленкова;

свештеника Крстана Кнежевића и Драга Вујића из Беча и њихових добрих парохијана;

издавачке установе БЕСЕДЕ епархије Бачке и њених ревносних и вредних сарадника;

Издавачког фонда СПЦ, посебно свештеника Р. Зеленовића и сестара у Христу Анете и Миле;

косовско-метохијских монаха, чувара Лазаревог завета;

игумана Луке, чувара ћивота светог Петра Цетињског;

архимандрита Гаврила из манастира Рождества Пресвете Богородице у Индијани САД;

оца Златибора, мајке Верице и брата Саше Србуљ, који су нам помогли у најтежим тренуцима;

браће у Христу Матије Кежмана и Горана Гавранчића и њихових ближњих, као и хришћанског господина Драгана Селаковића, који су својим прилозима, добротом и разумевањем омогућили да библиотека **Образ светачки** испуни своје циљеве;

Синише Трбовића, који нас је редовно снабдевао упутном литературом;

Антонине Пантелић, која је од почетка с нама;

Марине Тодић, несебичне хришћанке спремне и да на -20° у Москви тражи књиге које су нам потребне;

Александра Јовичића, драгоценог сарадника у обликовању књига Библиотеке;

Мире Бришевић, која је укуцала на хиљаде страна потребних текстова;

Милана Ристивојевића, који је увек имао времена за све;

као и преводилаца и сарадника Библиотеке: Ладе Акад, др Ксеније Кончаревић, Матеја Арсенијевића, Младена Станковића, Мирослава Голубовића, Арсенија Бугарског, Зорана Буљугића, Јелене Петровић, Наталије Павловић, Биљане Вићентић, Милана Радовановића, Јелене Фемић-Касапис, Весне Петковић, Владимира Стефановића, Горана Вељковића, свештеника Срђана Јаблановића, Милана Пурковића, Љиљане Давидовић, Захарине Ковачевић, Миодрага Париповића, као и Александра Илчића и ђакона Милорада Милосављевића;

такође, бескрајно смо благодарни и свима онима који су нас литургијски и у личним молитвама помињали, молећи се да Господ благослови наш рад;

а, пре свега, благодарим Господу Који нас је свезао нитима срчаним и умним за мога кума Владимира Димитријевића, он је бдио, бринуо и предавао себе за Библиотеку и за мене самог.

Хвала, увек и свагда, нашим читаоцима!

Нека нам опросте грешке у преводу, грешке у штампи, грешке у избору текстова, и нека се не саблазне о нас, грешне и смртне, него нека се моле да нам Господ опрости!

Хвала нашим породицама, које су нас увек помагале и разумеле нас! Никада им се нећемо моћи одужити за трпљење, пажњу и љубав!

Господе, опрости нам грехе и грешке, и нека ова Библиотека буде на славу Твоју, а на корист наших ближњих, не на суд или на осуду!

У дане распећа Србије и Србства,
заблистај нам васкрсењем Својим!

Конац библиотеке **Образ светачки**,
а Богу нашем слава у векове!

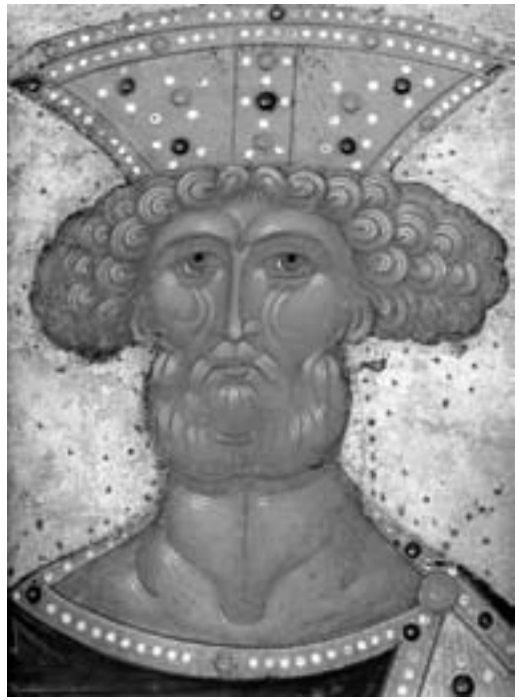

Садржај

СВЕТИ ОТАЦ АТАНАСИЈЕ,
АРХИЕПИСКОП АЛЕКСАНДРИЈСКИ

ТУМАЧЕЊЕ ПСАЛАМА

Предговор – О Псалмима 7

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ,
АРХИЕПИСКОП КЕСАРИЈЕ КАПАДОКИЈСКЕ

БЕСЕДЕ НА ПСАЛМЕ

Беседа на први део првог псалма 353
Беседа на седми псалам 361
Беседа на завршетак четрнаестог псалма и о зеленашима 371
Беседа на двадесет осми псалам 378
Беседа на двадесет девети псалам 389
Беседа на тридесет други псалам 396
Беседа на тридесет трећи псалам 407
Беседа на четрдесет четврти псалам 423
Беседа на четрдесет пети псалам 435
Беседа на четрдесет осми псалам 442
Беседа на педесет девети псалам 454
Беседа на шездесет први псалам 458
Беседа на сто четрнаести псалам 465

ШЕСТОПСАЛМИЈЕ – ИЗ ТУМАЧЕЊА ПСАЛТИРА ЈЕФИМИЈА ЗИГАБЕНА

Псалам 3 471
Псалам 37 473
Псалам 62 478
Псалам 87 481
Псалам 102 483
Псалам 142 487

КЉУЧ ЗА ПСАЛТИР
О БОГОНАДАХНУТИМ ПСАЛМИМА 490